ACADEMIA ROMÂNĂ

FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ

Colecția OPERE FUNDAMENTALE
Coordonatorul colecției: acad. EUGEN SIMION

MIHAIL SEBASTIAN

OPERE

II. TEATRU • CORESPONDENȚĂ

Ediție coordonată de
MIHAELA CONSTANTINESCU-PODOCEA

Text ales și stabilit, note, comentarii și variante
MIHAELA CONSTANTINESCU-PODOCEA,
LILIANA COROBCA și PETRUȘ COSTEA

Postfață de EUGEN SIMION

Academia Română
Fundația Națională pentru Știință și Artă
București • 2011

Tehnoredactare computerizată: EUGEN CIUCĂ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
SEBASTIAN, MIHAIL
Opere / Mihail Sebastian. - Bucureşti:, 2011
2 vol.
ISBN 978-973-1744-90-2
Vol. 2. : Teatru, corespondenţă / ed.: Mihaela Constantinescu-Podocea, Petruş Costea şi Liliana Corobca. – Bucureşti : Editura Fundaţiei Naţionale pentru Ştiinţă şi Artă, 2011 - ISBN 978-606-555-057-5

I. Constantinescu-Podocea, Mihaela (ed.)
II. Costea, Petruş (ed.)
III. Corobca, Liliana (ed.)

821.135.1-821

Lucrare realizată în cadrul
Institutului de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu"

Cartea a apărut cu sprijinul
Fundaţiei familiei Menachem H. Elias

Toate drepturile asupra acestei ediţii aparţin
Fundaţiei Naţionale pentru Ştiinţă şi Artă

NOTĂ ASUPRA VOLUMULUI

Volumul II continuă publicarea scrierilor literare ale lui Mihail Sebastian cu dramaturgia, care, în cronologia operei, urmează prozei.

Sebastian este autor de piese originale şi prelucrări teatrale în bună parte reprezentate, cu succes, în timpul vieţii scriitorului. Textele dramatice au fost publicate postum, prima ediţie fiind cea apărută în 1946 la Fundaţia pentru Literatură şi Artă: Mihail Sebastian, *Opere. Teatru* (*Jocul de-a vacanţa. Steaua fără nume*). A fost urmată de apariţia, în 1954, în traducere franceză, engleză şi germană, a piesei *Ultima oră* (şi ea reprezentată înainte de publicare), la editura „Cartea" din Bucureşti; în 1955 a apărut în limba italiană la Roma.

Două ediţii succesive datorate lui Vicu Mândra au restituit, în 1956 şi în 1962, toate lucrările dramatice ale scriitorului identificate până atunci. *Potopul* a fost publicat în 1991 („Jurnalul literar").

În sumarul ediţiei de faţă, piesele originale incluse în ordinea elaborării – *Jocul de-a vacanţa, Steaua fără nume, Ultima oră, Insula* – sunt urmate de cele două prelucrări cunoscute din autori străini: *Nopţi fără lună*, după John Steinbeck şi *Potopul*, după H. Berger.

Scrierile au fost reproduse din ediţiile consacrate după cum urmează: *Jocul de-a vacanţa* şi *Steaua fără nume* din Mihail Sebastian, *Opere. Teatru*, Fundaţia pentru Literatură şi Artă, 1946; *Ultima oră, Insula, Nopţi fără lună* din Mihail Sebastian *Opere alese* II, Editura pentru Literatură, 1962; *Potopul* a fost transcris din dactilograma aflată la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu". Este singura piesă pentru care s-au stabilit variante prin confruntarea cu forma anterioară (dactilogramă cu corecturi) de la Biblioteca

Academiei Române. Cu excepția acestei piese și a unui număr de 7 file din piesa *Jocul de-a vacanța*, manuscrisele textelor dramatice ale lui Mihail Sebastian nu au fost identificate până în prezent.

A doua parte a volumului este atribuită corespondenței.

Corpusul epistolar (150 scrisori) cuprinde, alături de textele publicate în volume (*Scrisori către Camil Petrescu* II, Minerva, 1981. Ediție îngrijită de Florica Ichim; *Scrisori către Camil Baltazar*, E.P.L., 1965; *Mircea Eliade și corespondenții săi*, vol. 4, Editura „Criterion" 2006. Ediție îngrijită de Mircea Handoca) și în reviste literare (menționate în note), un considerabil număr de inedite, cele mai multe aflate în arhive publice.

Scrisorile către Ioan Comșa și cele către Pierre Hechter, fratele scriitorului, identificate de doamna Gabriela Gârmacea, au fost preluate din teza de doctorat a domniei sale, *Literatura lui Mihail Sebastian*, lucrare susținută la Facultatea de Litere a Universității din București în 2008. Îi mulțumim pe această cale.

Transcrierea textelor s-a făcut potrivit normelor ortografice actuale, respectându-se, ca și în cazul prozei, particularitățile lingvistice și gramaticale ale autorului.

Au contribuit la realizarea volumului de față:

Petruș Costea (*Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume*); Liliana Corobca (*Ultima oră, Insula, Nopți fără lună, Potopul*); Variante: (*Potopul*); Mihaela Constantinescu Podocea (*Corespondența*).

MCP

JOCUL DE-A VACANȚA

COMEDIE ÎN 3 ACTE

PERSONAJELE

DOMNUL BOGOIU
ŞTEFAN VALERIU
DOAMNA VINTILĂ
MAIORUL
CORINA
JEF
AGNES
UN MECANIC
UN CĂLĂTOR
NEVASTA LUI

ACTUL I

Pensiune în munţi. Casă izolată în pădure.

Scena reprezintă pe planul II un hall-sufragerie, care se continuă pe planul prim cu o terasă. În fund, colţul din dreapta, o scară de lemn în spirală, ce duce la etaj, unde sunt odăile unora din pensionari.

Hall-ul se desparte de terasă prin două mari uşi laterale de sticlă şi printr-un oblon mare cât ambele uşi şi care se închide de sus în jos.

În *hall*, scaune de nuia albă, un divan, o masă. În genere lucruri simple, dar de o curăţenie extremă. Este un interior pe care l-a mobilat, cu bani puţini, o femeie de gust.

Culoare generală alb şi verde deschis. O impresie totală de odihnă, de simplicitate.

La ridicarea cortinei, marele oblon ce desparte terasa de *hall* este tras până jos, aşa încât *hall*-ul nici nu se vede.

Pe terasă, două chaise-longuri deschise, care au fost uitate peste noapte afară. În stânga terasei, bătută în peretele casei (eventual casa poate să fie făcută din bârne, cum se fac vilele la munte), o tablă neagră, tablă de şcoală, cu burete şi cretă. Lângă tablă sunt fixate în perete un barometru şi un termometru. Pe tablă se mai poate citi scris cu creta, scris încă de aseară probabil, dar şters în parte în timpul nopţii din cauza umezelii, următoarele:

„Miercuri, 4 august. Presiunea atmosferică 762 mm. Temperatura 18°. Vânt de la miazănoapte. Nori răzleţi dinspre Hăşmaşul-Mare".

În *hall*, pe o masă de nuiele, un aparat de radio, cu lămpile demontate. În dreapta, pe o etajeră, un telefon manual, de sistem vechi.

Scena rămâne câteva clipe goală. Se aude din culise zgomotul unei vaci, care paşte undeva prin apropiere. O sumă de alte mici zgomote casnice, de gospodărie, care se deşteaptă: sunet de farfurii şi pahare, o găleată de apă ce se varsă, o fereastră ce se deschide etc... Nu trebuie să se insiste. Câteva sugestii doar – suficient pentru a da impresia de dimineaţă şi de trezire din somn. Cineva trage în sus, dinăuntru, oblonul. Este d-l Bogoiu. După ce a ridicat până sus oblonul, dă deoparte şi de alta cele două uşi de sticlă, aşa încât acum *hall*-ul şi terasa sunt una în prelungirea celeilalte.

SCENA I

BOGOIU, mai târziu ŞTEFAN

D-l Bogoiu iese pe terasă, cu ochii cârpiţi de somn şi puţin buimăcit de soarele care, odată cu ridicarea oblonului, a năvălit în hall. *Se opreşte o clipă în mijlocul terasei, se întinde, se uită la cer, întinde o mână, ca şi cum ar încerca să vadă dacă plouă.*
E îmbrăcat într-un halat de casă, cam scurt, care lasă să i se vadă, ceva mai jos de genunchi, picioarele păroase. Flăcău de vreo 50 de ani. Puţin obez, puţin chel. Deşi în halat, poartă guler tare de cauciuc şi o cravată lungă, cu un nod enorm.

BOGOIU *(împiedecându-se de unul din* chaise-longue-*uri)*: Iar... *(Face un zgomot de mirare cu limba lipită de cerul gurii.)* 'Nteh, 'nteh, 'nteh. *(Pipăie pânza* chaise-longu-*lui.)* Fräulein Weber! *(Se întoarce spre celălalt* chaise-longue, *pe care de asemeni îl pipăie, puţin iritat.)* Iar le-a lăsat afară. Agnes!... Ude... Ude... leoarcă. *(Se îndreaptă spre tablă, consultând cu mare atenţie barometrul şi termometrul. Şterge cu buretele tot ce e scris pe tablă. Apoi, aplecat, caligrafic, depărtându-se din când în când de tablă, ca să-şi admire caligrafia, scrie, spunând în acelaşi timp cu glas tare)* Joi, 5 august. Presiunea atmosferică 763 mm. Senin. Temperatura 22 grade. Timp frumos. (*Ştefan coboară pe scară, în* hall, *29-30 de ani. Este îmbrăcat în* training *albastru, bocanci, în cap bască. Sub scară se află, rezemat de perete, un* chaise-longue *strâns. Într-o mână cu chaise-longul, în cealaltă mână cu o carte, vine spre terasă, îşi desface chaise-longul, potrivindu-l în plin soare. După aceea aruncă volumul în* chaise-longue.)

BOGOIU: Te sculaşi?

ŞTEFAN: După cum se vede.

BOGOIU: Bună dimineaţa.

ŞTEFAN: 'Neaţa.

BOGOIU: Asta e chaise-longul dumitale?

ŞTEFAN *(afirmativ)*: Ihă...

BOGOIU: Care va să zică îl duseşi aseară înăuntru, în vilă...

ŞTEFAN: Exact.

BOGOIU: Da' pe astelalte de ce mi le lăsaşi afară?

ŞTEFAN: Mi-era lene.

BOGOIU: Lene! Ia te uită la ele. *(Arată spre cele două chaise-longuri.)* Leoarcă. Leoarcă, dom'le. Cade rouă aici, de parcă-i potop. Lene, zici... Da' lene să ne strici aparatul de colo *(arată spre aparatul de radio)* nu-ţi fuse.

ŞTEFAN *(priveşte surprins, când spre Bogoiu, când spre aparat):* Eu?

BOGOIU: Ba nu. Eu. Zi că eu, că numai asta mai lipseşte. Trei ceasuri am stat azi noapte de-am înşurupat şi desşurupat la el, doar, doar o să cânte. Lemn. Nu vrea şi nu vrea. Se uita biata domnişoară Corina la el, de-ţi făcea milă. Zicea că are nu'ş ce să asculte de la Stuttgart. Nu zău *(se îndreaptă spre măsuţa din stânga, pe care se află aparatul, şi ia în fiecare mână câte o lampă, întinzându-le declamator)*, ce-i fi având dumneata cu nenorocitul ăsta de radio?

ŞTEFAN: Domnul meu, la asemenea calomnii nu răspund. *(Se pregăteşte să iasă în stânga.)*

BOGOIU: Calomnii! *(Ridică mâna dreaptă în care ţine unul din becurile demontate.)* Asta numeşti dumneata calomnie? Şi asta? Şi asta? *(Întoarce de câteva ori butonul aparatului.)*

ŞTEFAN *(Iese din scenă, dar în trecere se opreşte o clipă în faţa tablei lui Bogoiu. Zâmbeşte şi pe urmă, fără grabă, cu oarecare lene – lene pe care de altfel o are în toate mişcările lui, – ia buretele şi şterge tot, după care iese agale.)*

SCENA II

BOGOIU, MADAM VINTILĂ

Mişcare în pensiune, care se deşteaptă din ce în ce mai mult. Rumoare de dimineaţă, uşi care se deschid, voci care se aud strigând din diverse odăi: Agneş! Agneş! Agneş! Apă! Agneş, unde mi-ai pus şervetul?

Madam Vintilă coboară pe scară grăbită şi se îndreaptă spre etajeră, pe care în afară de telefon, se mai află un teanc de ziare şi scrisori deschise. E o femeie tânără de cel mult 30 de ani, destul de frumoasă, dar cu anumită vulgaritate, care în niciun caz nu trebuie exagerată.

M-me VINTILĂ *(către Bogoiu care a rămas lângă aparatul de radio, examinându-l izolat):* A venit?

BOGOIU: Cine? Agneş?

M-me VINTILĂ: Ei, Agneş! De Agneş ne arde nouă? Poşta. Scrisorile. *(Caută nervoasă printre hârtii.)*

BOGOIU: Păi n-avea când, madam Vintilă. N-avea când. Nici de opt nu s-a făcut şi autobuzul trece la nouă.

M-me VINTILĂ: Nu ştiu când trece autobuzul, dar eu una ştiu: că nu mai rabd. Uite, azi e a cincea zi de când n-a mai venit nicio scrisoare în pensiunea asta blestemată.

BOGOIU: Ssst. Să nu te audă Fräulein Weber.

M-me VINTILĂ: Ba să mă audă. Unde e, să mă audă? Fräulein Weber!... şi telefonul ăsta... *(Învârteşte cu necaz manivela telefonului.)*

BOGOIU: Nu-l sgâlţâi că-i faci mai rău. Eu cred că de data asta s-a stricat. S-a speriat săracul. Prea v-aţi răstit la el.

M-me VINTILĂ *(puţin îmbunată):* Dar la radio cine s-a răstit?

BOGOIU *(oarecum jenat că a fost surprins cu un bec de radio în mână):* Ei, cu asta e altă poveste. Ştiu eu. *(Priveşte cu subînţeles spre partea pe unde a ieşit Ştefan.)*

SCENA III

ACEIAŞI, MAIORUL

CORINA *(Se aude de undeva de sus, din odaia ei, vocea Corinei):* Agneş! Agneş! *(Prin uşa din stânga, jos, intră maiorul.)*

MAIORUL: A venit?

BOGOIU: Cine? Agneş?

MAIORUL: Ce Agneş, nene. Agneş! Ziarul. A venit? *(Se îndreaptă şi el spre etajera telefonului şi caută în vraful de jurnale, citindu-le cu glas tare data)* 28 iulie. 23 iulie. 25 iulie. Numai vechituri. De cinci zile nicio gazetă. Eu unul nu mai pot. Dacă mai ţine mult aşa, ne tâmpim cu toţi. Să nu ştii tu ce se petrece în lume... Poate-i război, domnule... Poate a căzut guvernul...

BOGOIU: Ei şi? Ţi-e că n-o să cadă fără dumneata?

MAIORUL: Lasă gluma, domnule. Lasă gluma că nu-i timp de glumă. E serios. Dacă nu primesc nici azi gazeta, eu am terminat. Plec. Asta-i viaţă? Gazetă nu, radio nu...

M-me VINTILĂ: Scrisori nu, telefon nu...

MAIORUL: Stai toată ziua cu ochii în zare şi-ţi vine să strigi într-acolo, spre Bucureşti; hai, mă! Răspunde, mă! N-auzi, mă?

M-me VINTILĂ: N-aude. N-aude nimeni, nu răspunde nimeni. Nici ţipenie de om. Parc-am fi undeva la capătul pământului. Naufragiaţi. Pierduţi.

MAIORUL *(obidit):* Of!

M-me VINTILĂ: Unde suntem? Pe ce insulă? Pe ce continent? Unde?

SCENA IV

ACEIAŞI, CORINA

Corina a apărut sus pe scară. Foarte tânără, mai tânără chiar decât cei 25 de ani pe care îi are. E într-o pijama de casă pe care şi-o încheie în timp ce coboară scara. A prins ultima replică a lui Madam Vintilă şi îi răspunde.

CORINA: Aici! 342 kilometri de la Bucureşti. 36 kilometri de la Gheorghieni. Altitudine una mie două sute opt zeci şi cinci metri deasupra mării. *(Între timp a ajuns jos, în* hall.*)* Bună dimineaţa. Da' ce-i asta? Nu răspunde nimeni? Am spus bună dimineaţa.

M-me VINTILĂ, MAIORUL, BOGOIU *(răspund toţi deodată, dar fără prea mare chef):* Bună dimineaţa.

CORINA: A, nu aşa. Nu-mi place deloc. Mai tare. Nu vă e ruşine de soarele ăsta? Mai tare, pentru Dumnezeu. Hai, curaj: bună dimineaţa!... Nu vreţi. Păcat. Aveam să vă dau o veste bună, dar n-o meritaţi. Prea sunteţi lugubri.

MAIORUL: O veste?

M-me VINTILĂ: Bună?

BOGOIU: O veste bună?

(Au veni toţi trei spre ea, viu interesaţi.)

CORINA *(tace o secundă, lăsându-i cu răsuflarea suspendată):* Bună dimineaţa.

MAIORUL, M-me VINTILĂ, BOGOIU *(răspund toţi trei, de astă dată mai deschis, mai vioi, cu nerăbdare):* Bună dimineaţa.

CORINA: Aşa da. Merge. Ei bine, aflaţi că, în curând, peste o jumătate de oră, peste o oră – azi

dimineață în orice caz – telefonul nostru va funcționa.

MAIORUL, M-me VINTILĂ *(aproape în acelaş timp, dar auzindu-se replica fiecăruia):* Nu se poate. Nu-i adevărat.

BOGOIU: Serios?

CORINA: Se poate, e adevărat şi serios. Aştept un mecanic de la Gheorghieni. Un om de la telefoane. Trebuie să vie cu autobuzul de 9.

M-me VINTILĂ: De unde ştii?

CORINA: Pentru că l-am chemat eu. Ieri, după prânz, în timp ce dv. v-aţi dus cu Maiorul la pescuit... ai prins ceva domnule maior?

MAIORUL *(cam dezolat, mâinile deschise, cu un gest de fatalitate).*

BOGOIU *(cu o perfidie bonomă):* Îl insulţi.

MAIORUL *(către Bogoiu):* D-ta să taci.

CORINA *(către Maior):* Iartă-mă, n-am vrut să te supăr. Prin urmare în timp ce dv. eraţi la pescuit...

BOGOIU: Vorba vine la pescuit.

MAIORUL: Nu mai taci, domnule?

BOGOIU: Ba tac, dar mai întâi să spui dumneatale, cu mâna pe conştiinţă, câţi peşti ai prins, de când eşti aici? *(Maiorul tace încurcat.)* Bun. Vasăzică ai prins... câţi ai zis. Păi asta se cheamă pescuit, nene? Prinde şi dumneata ceva. Nu zic mare lucru. Nu cer un rechin. Prinde colo un obleţ, ca să fie. Un cap de obleţ, o coadă de obleţ. Un solz domnule, un solz. Prinde-l şi atunci mă închin. Te fotografiez. Pe onoarea mea. Când te-oi vedea cu obleţul în undiţă, te fotografiez. Uite, aparatul e aici. *(Arată spre un aparat fotografic, care atârnă într-un cui sau e undeva pe-o etajeră.)* Pe dumneatale te aşteaptă.

MAIORUL *(către Corina):* Duduie, spune-i să tacă. Spune-i să tacă, fiindcă altfel nu ştiu ce se-ntâmplă. Eu când mă înfurii...

CORINA *(îl ia de braţ pe Maior şi continuă să povestească, îmbunându-l.):* Prin urmare, în timp ce dvs. eraţi... la lac, eu l-am luat pe Jef, dar unde-i Jef? Nu l-aţi văzut pe Jef? Jeef! Jeef! Să ştiţi că doarme. La ora asta. Nu-i e ruşine... Mare leneş băiatul ăsta. Nu-i de mirare că a rămas corigent. Jeef!

M-me VINTILĂ *(iritată):* Da' mai lasă-l odată pe Jef ăsta. Vine el, n-ai grije. E umbra dumitale.

CORINA: De ce eşti rea? E prietenul meu, e pajul meu.

M-me VINTILĂ: Fie şi paj – dacă vrei – dar spune odată ce e cu telefonul.

CORINA: Ieri după masă, m-am dus cu Jef pe şosea şi am oprit o maşină.

BOGOIU, MAIORUL *(deodată)*: O maşină?

CORINA: Da. Închipuiţi-vă, o maşină. Mă mir şi eu ce căuta pe aici. Rătăcise drumul poate. Mergea spre Gheorghieni. Am oprit-o şi am vorbit cu un domn de la volan.

M-me VINTILĂ: Tânăr?

CORINA: Nu mă-ntrerupeţi. Un domn. I-am spus: Domnule, salvează-ne. Suntem un grup de oameni pierduţi în mijlocul pădurii. Ni s-a stricat telefonul. D-ta tot treci prin Gheorghieni. Opreşte un minut la Oficiul telefonic şi spune să ne trimită cu autobuzul de mâine dimineaţă, un mecanic la vila Weber.

M-me VINTILĂ: Şi?

CORINA: Şi nimic. A salutat, i-am mulţumit şi s-a dus.

M-me VINTILĂ: Şi crezi că vine?

CORINA: Mecanicul? Sigur. Nu se poate să nu vie.

BOGOIU: Mă rog. Dumneavoastră nu vi se pare ciudat?
TOȚI TREI: Ce?
BOGOIU: Suspect?
TOȚI TREI: Ce?
BOGOIU: Madam Vintilă, de când n-ai mai primit dumneata scrisori?
M-me VINTILĂ: Ultima a fost... duminică parcă. Da. Duminică.
BOGOIU *(precizând):* Duminică, întâi de august. Buun. Și dumneata, maiorule, de când n-ai mai avut jurnale?
MAIORUL: Păi să ne uităm *(caută prin vraful de jurnale).* Asta a fost ultimul. Duminică, 1 august.
BOGOIU: Perfect. *(către Corina)* Radioul, când s-a stricat? Când l-ai ascultat dumneata ultima oară?
CORINA: Cred că... sâmbătă seara.
BOGOIU: Și duminică la prânz...
MAIORUL: Nu mai mergea.
BOGOIU: Întocmai. Nu mai mergea. Dar telefonul? De când nu mai avem telefon?
TOȚI TREI *(într-adevăr surprinși de coincidențe):* De...
BOGOIU *(triumfător):* De duminică. Ei?
MAIORUL: Ce „ei"?
BOGOIU: Cum, dom'le, asta-i puțin? Nu înțelegeți? Păi sare în ochi.
TOȚI *(îl privesc mirați, așteptând dezlegarea.)*
BOGOIU: Ce s-a întâmplat duminică aici? *(Nu răspunde nimeni.)* Cine a venit duminică în pensiunea Weber? *(Iar nu răspunde nimeni.)* Nu știți. Să vă spun eu: a venit domnul Ștefan Valeriu.
CORINA: Și vrei să spui...
BOGOIU: Nu vreau să spun. Sunt sigur. Asta e.
M-me VINTILĂ: Nu m-aș mira, nesuferit cum e...

MAIORUL: În fond, ce susții dumneata?
BOGOIU: Eu nu susțin. Simt. Simt că el e. Îmi spune inima că e el. Nu știu de ce, nu știu cum, probe n-am, dar îmi spune inima. Și pe urmă, un lucru e limpede. Pân-a venit ăsta, toate mergeau strună-n pensiunea Weber. Scrisori aveam, ziare aveam, radioul cânta, telefonul era bun zdravăn. De cum a venit el, toate s-au întors pe dos: scrisori nu mai sunt, ziare nu mai sosesc, telefonul nu mai umblă, radioul a amuțit. Ba de două zile, dacă ați băgat de seamă, nici autobuzul nu se mai oprește aici.
MAIORUL: Dacă am băgat de seamă? Sufletul mi-a ieșit ieri dimineață, alergând după el. „Oprește, dom'le, oprește", strigam eu. Așa! Nici gând. Alerga cu o sută de km pe oră.
CORINA: Probabil că nu avea de ce să oprească. N-or fi fost călători. N-o fi avut poștă.
BOGOIU: Da' 'nainte vreme cum oprea? Avea călători, n-avea călători, avea poștă, n-avea poștă, el oprea. Uite așa, ca să-l vedem și noi.

SCENA V

ACEIAȘI, JEF

Se aude vocea lui Jef, din culise, stânga: Duduie Corina! Duduie Corina!

M-me VINTILĂ *(către Corina)*: „Pajul" dumitale!

(Intră Jef. 16-17 ani. Vizibil adolescent. Costum sportiv deschis. Poartă pe umăr un stâlp de lemn, cu o tablă tot de lemn, pe care stă scris: Pension Weber. Penszio Weber.)

JEF: Jó reggelt kivánok. Bună dimineața.

CORINA: Unde umbli, Jef, așa de dimineață? Eu credeam că dormi.

JEF: Să dorm? Glumiți, domnișoară Corina, eram de sentinelă.

CORINA: Cum de sentinelă? Și ce e parul ăsta pe care-l porți după tine?

JEF: E descoperirea mea. *(Tace un moment pentru a-și pregăti efectul. A implântat martial parul în pământ și-l prezintă ca pe un trofeu.)* Acuma știu de ce nu se mai oprește autobuzul la pensiunea Weber.

MAIORUL: Autobuzul?

M-me VINTILĂ: Ce vrei să zici?

JEF: E simplu. De câteva zile firma pensiunii – știți, firma de jos, pe de șosea – dispare în fiecare dimineață. Dispare pe la 8-9, înainte de trecerea autobuzului și pe urmă, după ce-a trecut, apare la loc.

CORINA: Nu vorbi copilării, Jef.

MAIORUL: O fi vreo stafie.

JEF: Nu vorbesc copilării, domnișoară Corina, și nu e nicio stafie, domnule maior. E un domn. Îl cunoașteți foarte bine. E domnul Ștefan Valeriu.

M-me VINTILĂ: Tot el, frate?

BOGOIU: Nu v-am spus eu?

CORINA: Faci glume proaste, Jef.

JEF: Zău că nu e glumă, domnișoară Corina. *(cu timiditate, încet numai către ea)* Știți bine că n-aș îndrăsni cu dvs. *(tare către toți)* E el. Am bănuit de ieri, de alaltăieri, dar n-am vrut să spun nimic, pentru că nu eram încă sigur. De două zile îl pândesc de la fereastra mea când pleacă

dimineața pe munte. Și azi dimineață a plecat. Nu s-a întors încă?

BOGOIU: Acum trebuie să pice.

JEF: Îl urmăream de la fereastra mea, dar de acolo nu se prea vede bine, din cauza brazilor. Azi dimineață am vrut să mă conving. Am ieșit cel dintâi din pensiune – nici d-ta nu te sculaseși, domnule Bogoiu – am ieșit prin bucătărie, ca să nu mă simtă nimeni și m-am dus jos la pod. M-am ascuns acolo bine și am așteptat până a venit. L-am văzut. Vă spun că e el.

M-me VINTILĂ: Dar de ce-o fi făcând toate astea?

JEF: Nu știu. Probabil ca să nu se mai oprească autobuzul O fi având motivele lui. Dacă nu e firma pe șosea, șoferul nici nu știe unde să oprească. De jos, pensiunea nu se vede deloc. E pierdută toată între brazi.

MAIORUL: Și de ce n-ai bătut firma la loc? Acum trece autobuzul și iar rămânem mofluzi.

JEF: Am încercat s-o bat, dar singur mi-era greu. Nu veniți să-mi ajutați?

BOGOIU: Dacă vă duceți, grăbiți-vă, că mult nu mai e. *(Se aude departe, de pe șosea, zgomotul și clacsonul unui automobil care se apropie.)* Na! Ce vă spusei eu?

M-me VINTILĂ: Vai de mine! Scrisorile mele. *(Aleargă spre stânga alarmată, strigând spre autobuzul ce trece undeva departe în culise.)* Aaaa! Aaaa!

JEF: Haide repede domnule maior, poate-l mai prindem. *(Strigă și el.)* Aaaa! Aaaa!

MAIORUL: Jurnalul, meu! Să știți că iar îl pierd. Opriți-l, nu-l lăsați! *(Se aud mereu sunetele de claxon ale automobilului. M-me Vintilă, Jef și Maiorul ies, alergând prin stânga.)*

SCENA VI

CORINA, BOGOIU

BOGOIU: Ei, duduie, văzuşi? Îţi place?

CORINA: Nu înţeleg nimic.

BOGOIU: Nici eu nu înţeleg. Dar un lucru e limpede. Valeriu ăsta e o canalie.

CORINA: Exagerezi.

BOGOIU: Exagerez? Păi ca să nu mergem mai departe, te întreb eu: ce are el cu mine? Stai, stai să vezi... *(Se îndreaptă aproape cu teamă de tabla din stânga şi observă că i-a fost şters tot ce scrisese el pe tablă.)* Sigur! Iar a şters. Eu scriu, el şterge. Eu scriu, el şterge. *(cu disperare)* O să mă înnebunească. O să mă scoată din sărite. Să ştii că eu nu răspund dacă s-o întâmpla o nenorocire.

CORINA: Vrei să-l omori?

BOGOIU: Nu ştiu. Poate şi asta. Da, da, poate şi asta. Să i-o spui. Îţi dau voie să i-o spui. Te autoriz să i-o spui.

CORINA: De ce nu i-o spui singur?

BOGOIU: Să-mi pun eu mintea cu el? *(În timpul ultimelor patru replici, Bogoiu a luat creta si a început să scrie din nou pe tablă: joi, 5 august. Presiunea atmosferică 767 mm. Temperatura... dar în momentul ăsta i se rupe creta şi dezolat renunţă, pentru a se apropia de Corina.)* Nu, zău, domnişoară Corina, ce o fi având cu mine? Îi fac eu vreun rău? Fac eu cuiva vreun rău? Supăr eu pe careva? De ce nu mă lasă să-mi văd liniştit de ocupaţiile mele?

CORINA: Nu ştiu, domnule Bogoiu. N-am vorbit niciodată cu el şi nici nu mă interesează. Ai dreptate. E un tip uricios. Dar şi d-ta... Ce e gustul ăsta să scrii mereu pe tablă cât e ceasul, de unde bate vântul? cat arată termometrul?

BOGOIU *(încurcat):* Ei... e o plăcere a mea. Strică? Un obicei vechi. Uite, la minister, la Bucureşti, când viu dimineaţa, primul lucru pe care-l fac, e să scriu pe o tablă ca asta: 20 octomvrie sau 5 decemvrie sau 7 martie. Ninge, sau plouă, sau e soare, după cum se-ntâmplă.

CORINA: Curioasă manie.

BOGOIU: Curioasă, duduie, dar blândă. Cinci oameni suntem în birou şi nu se supără niciunul. Mă lasă. El de ce nu mă lasă? *(după o secundă de tăcere, tainic)* Şi să ştii că nici nu e o manie. E o pasiune, domnişoară! *(Îi vorbeşte cu solemnitate.)* Dumneata ştii unde sunt eu acum?

CORINA *(neînţelegând ce vrea să spună):* Cred că la pensiunea Weber.

BOGOIU *(face semn din cap că nu, apoi se apropie de ea, priveşte de jur împrejur, ca să se asigure că nu ascultă nimeni, şi-i spune foarte confidenţial, ca şi cum i-ar destăinui un mare secret.):* Sunt în Oceanul Pacific.

CORINA *(nu înţelege nimic. Nu ştie ce atitudine să ia. E puţin îngrijorată, dar nu vrea să pară prea mult. Surâde cu jumătate surâs, ca de o glumă.)*

BOGOIU *(continuă cu foarte multă convingere):* În Pacific. La Singapor, 126 grade longitudine, 0,10 grade latitudine nordică. Am ancorat de 5 zile şi aştept. Nu ştiu când o să ridic ancora. Miroase a ciclon... *(Se uită la cer, adulmecă aerul.)* Acuma, în august, e foarte primejdios...

CORINA *(cu stupoare):* Domnule Bogoiu, d-ta glumeşti?...

BOGOIU: Deloc. Navighez. Da, da, navighez. Vezi tabla asta? E jurnalul meu de bord. În fiecare zi, în fiecare dimineață, notez temperatura, vânturile, presiunea atmosferică ... Umblu cu busola în buzunar şi, oriunde aş fi, eu caut nordul. Aicea ştii unde e? Uite-l acolo! *(Arată cu degetul în zare, dincolo de rampă.)* Îl vezi?

CORINA *(îl priveşte lung, fără să-şi fi revenit complet):* Ciudat om eşti dumneata, domnule Bogoiu. Nu mi-aş fi închipuit.

BOGOIU: Nimeni nu-şi închipuie, domnişoară, din fericire. Altfel n-ar mai fi chip de trăit. Bunăoară la minister... Ştii dumneatale câți țipă la mine? Bogoiu, unde-i dosarul cutare? Bogoiu în sus, Bogoiu în jos. Ei țipă si eu tac. De unde să ştie ei că în timp ce caută dosarul care s-a pierdut, eu sunt în insulele Azore?

CORINA: Călătoreşti mult...

BOGOIU: Tot timpul. O iau prin Mediterana, dau în Atlantic, trec în Pacific. Numa-n Oceanul înghețat de Nord n-am fost încă.

CORINA: De ce?

BOGOIU: Ei, e greu. Frig, furtuni... Şi nici n-am echipaj ca lumea. Dar odată şi odată am să mă duc şi pe acolo. Aştept condiții atmosferice.

CORINA: Te interesează condițiile atmosferice?

BOGOIU: Ei, ştii că-mi placi? Auzi vorbă... Cum n-o să mă intereseze? Păi asta-i principalul. Nu plec niciodată orbeşte la drum. Îmi iau mai întâi toate măsurile. Am un prieten la institutul meteorologic, ştii casa aia galbenă, cu un etaj, din Calea Dorobanți, la nr. 1. În fiecare zi la prânz, când ies de la minister, mă urc în autobuz, drept

acolo mă duc... Mă aşteaptă în poartă. Băiat de treabă.

CORINA: E şi el marinar?

BOGOIU: Nu. E astronom. Dar lucrează la Institutul meteorologic. E la arhivă. Mâncăm împreună la acelaşi birt. Ei, acolo, la institut, ştiu tot ce se întâmplă pe tot pământul. Cum bate vântul, cum vin norii, cum se mişcă stelele. Cum plouă pe Mediterană, ei au şi aflat. Când se apropie ciclonul în Pacific. Când vine hula pe Atlantic, când se înseninează pe oceanul Indian... De la prietenul ăsta, aflu eu în fiecare zi tot ce-mi trebuie. Cum e azi la prânz, el îmi dă situația şi până mâine la prânz sunt liniştit. Rar se întâmplă să mă prindă pe mine furtuna în larg... Dar ce-i cu dumneatale, ai rămas pe gânduri?

CORINA: Nuuu... Te ascultam. *(Tace o secundă şi apoi brusc.)* Cunoşti bine Mediterana?

BOGOIU: Auzi colo, dacă o cunosc. Ca pe buzunarul meu.

CORINA: Ştii unde vine Civitavecchia?

BOGOIU: Ei bravo, mi-ai plăcut. Cum să nu ştiu? *(Îl arată cu mâna pe o hartă imaginară.)* Păi, uite, aicea e Genova, aicea Neapole, şi între ele două, la cotitură, e Civitavecchia.

CORINA *(a urmărit degetul lui şi acum a rămas gânditoare, privind mereu spre punctul unde „este" Civitavecchia.)*

BOGOIU *(cu discreție, ca fi cum n-ar voi s-o trezească dintr-un somn):* Domnişoară Corina... mi se pare că şi dumneata navighezi...

CORINA *(face uşor semn din cap că da.)*

BOGOIU: Şi... nu navighezi singură...

CORINA *(dă din cap că nu.)*

BOGOIU: Eşti cu un domn... cu un prieten... *(Surâde cu subînţeles.)* Dar nu trebuie să fii necăjită. Ştii, pe Mediterană şi mai ales aici, pe lângă coastă... nu sunt furtuni.

CORINA: Păcat că nu sunt. Ar merita să fie.

BOGOIU: Îl iubeşti... Dumneatale îl iubeşti şi el se plimbă pe mare... Şi nici nu-ţi scrie...

CORINA: Cum ai zis? Pe cine iubesc şi cine nu-mi scrie? Da ştii că ai fantezie dumneata? De unde mi-ai scos toate astea? Mai bine... *(e încurcată, vrea să schimbe vorba)* mai bine te-ai duce să te îmbraci. Ia te uită în ce hal eşti. Aproape gol.

BOGOIU *(subită pudoare):* Asta aşa e, zău. Mă duc, să ştii că mă duc. E şi târziu. Acu trebuie să mergem la scăldat. *(Se îndreaptă spre uşa din fund, stânga. După câţiva paşi se opreşte, se întoarce.)* Domnişoară Corina... să nu mă spui... cu Singaporul, cu Oceanul Pacific... Zău, să nu mă spui... or să râdă de mine.

CORINA: Fii liniştit, domnule Bogoiu. Suntem prieteni.

(Bogoiu iese. Corina rămâne singură în scenă, vag gânditoare, cu un zâmbet nedecis. Se apropie de chaise-longul lui Ştefan, de care se reazimă o clipă. Zăreşte cartea pe care el o lăsase acolo, o ia în mână, o răsfoieşte, cu acelaşi surâs ce flutură fără direcţie. Se aşează pe chaise-longue.*)*

SCENA VII

CORINA, M-ME VINTILĂ, mai târziu MAIORUL, JEF

M-me VINTILĂ *(cu un ţipăt alarmat):* Nu! *(Corina sare speriată în picioare.)* Pentru Dumnezeu ce era să faci? Era scaunul lui.

CORINA *(care încă nu şi-a revenit):* Al cui?

M-me VINTILĂ: Al lui Ştefan Valeriu.

CORINA: Şi de asta trebuie să strigi aşa? M-ai speriat.

M-me VINTILĂ: În loc să-mi fii recunoscătoare, îmi mai faci reproşuri. Nici nu ştii de la ce te-am salvat. Omul ăsta e în stare de orice.

CORINA: De exemplu, e în stare să mă împuşte, pentru că m-am aşezat un moment pe chaise-longul lui.

M-me VINTILĂ: Nu. Dar, de exemplu, e în stare să-ţi facă ce mi-a făcut mie eri. N-ai decât să-l întrebi pe Maior, că era de faţă. Eram după masă şi o rugasem pe Agneş să-mi dea cafeaua aici pe terasă. M-am întins pe *chaise-longue*, fără să bag de seamă că era al lui. Domnul s-a apropiat de mine şi, fără să clipească, s-a uitat drept în ochii mei; „Doamnă, scaunul acesta îmi aparţine". Îţi jur, aşa mi-a spus; „îmi aparţine". Un moment nici n-am înţeles ce vrea. Dar el a continuat foarte calm; „Vă rog să vă ridicaţi". Mi s-a urcat atunci tot sângele în obraz, îmi venea să plâng, să ţip.

CORINA: Şi ce-ai făcut?

M-me VINTILĂ: Ce era să fac? M-am sculat. Eu m-am sculat şi el s-a aşezat în locul meu. Ah, dacă n-a fost bărbatul meu aici, i-ar fi arătat lui.

CORINA: Şi Maiorul n-a zis nimic?

M-me VINTILĂ: Nimic.

CORINA *(către Maior, care tocmai intră prin stânga, împreună cu Jef):* N-ai zis nimic, domnule Maior?

MAIORUL: Când?

CORINA: Ieri, când domnul Ştefan Valeriu a sculat-o pe Madam Vintilă de pe scaun?

MAIORUL: Păi ce era să zic?

CORINA: Frumos, domnule Maior, foarte frumos. Ce fel de cavaler eşti dumneata? Ce fel de militar eşti dumneata?

MAIORUL: În retragere, duduie.

CORINA: A, aşa da... Şi tu, Jef?

JEF: Nu eram aici.

CORINA: Felicitările mele, domnilor. Unul e în retragere, altul nu e aici şi al treilea este... în Oceanul Pacific.

MAIORUL: Unde? Ce vrei să spui?

CORINA: Nimic. Vreau să spun că sunteţi trei bărbaţi în pensiune şi din trei nu e unul în stare să ia apărarea unei femei. Nu crâcneşte nimeni când trece domnul Ştefan Valeriu. V-a pus pe toţi la respect. Dă-mi o hârtie albă, Jef. Un carton.

JEF: Ce vreţi să faceţi, domnişoară?

CORINA: O să vezi... Nu asta. E prea subţire. *(Caută singură în vraful de ziare şi hârtie de pe măsuţă şi găseşte un carton gros.)* Asta. Un creion ai?

JEF *(îi dă un creion.)*

CORINA *(Scrie cu litere mari şi, pe măsură ce scrie, rosteşte cuvintele):* Ocupat. Ocupé. Ocupado. Besetzt. Cum s-o fi zicând pe englezeşte ocupat?

JEF: Reserved.

CORINA: Şi cum se scrie?

JEF: Reserved.

CORINA: Buuun. Acuma daţi-mi o sfoară.

MAIORUL *(care e lângă radio, ia de acolo un capăt de sfoară şi i-l întinde.):* Asta e bună?

CORINA: Fie şi asta? Vă place? Să poftească înfumuratu. *(Face o gaură în carton, trece sfoara prin gaură, se apropie de* chaise-longue *şi leagă cartonul de spetează, ca pe un aviz.)* Aşa. *(Se instalează în* chaise-longue *cu aerul cuiva care aşteaptă lupta.)*

SCENA VIII

ACEIAŞI, BOGOIU

Bogoiu intră prin uşa din fund, stânga. E de astă dată îmbrăcat: guler tare, cravata, ca şi înainte, costum ceremonios, ca şi cum s-ar duce la minister.

BOGOIU *(cu o izbucnire ca a lui Madam Vîntilă, la începutul scenei precedente):* Nu!

CORINA: Altul.

BOGOIU *(se precipită spre Corina, de parcă ar vrea s-o salveze de la înec):* Nu glumi, domnişoară Corina. Nu-i de glumă. E foarte serios. Ăsta e scaunul lui.

CORINA: Al cui, al „lui"?

BOGOIU: Al lui Valeriu.

CORINA: Ei şi?

BOGOIU: Ei şi? Ei şi? O să vezi dumneata „ei şi", când o veni el. A spus lui Fräulein Weber că pe care-l găseşte pe chaise-longul lui, mai mult nu-i trebuie.

CORINA: Nu-i nimic. Îl aştept. Să vie.

BOGOIU: Uite-l.

SCENA IX

ACEIAŞI, ŞTEFAN

La intrarea lui Ştefan, Corina a sărit brusc în picioare, cu o neaşteptată tresărire de panică.

Pe urmă rămâne lângă chaise-longue, *stânjenită.*
De altfel, toți au încremenit așa cum erau și-l privesc cu ostilitate, încurcați. El vine de pe munte. Puțin mai prăfuit decât era în prima scenă la plecare. În mână poartă un buchet de flori, culese probabil în timpul plimbării. Aceeași mișcare leneșă, fără grabă, plină de nepăsare. Pășește domol și nu vede pe nimeni. În fața chaise-longului se oprește și dă cu ochii de „avizul" Corinei. Îl citește fără surpriză, fără schimbare de expresie.
Cum Jef a rămas cu creionul în mână, i se adresează.

ȘTEFAN *(către Jef):* Dă-mi creionul?

JEF *(surprins, i-l întinde mașinal, căci nu se aștepta la asta și e foarte intimidat.)*

ȘTEFAN *(ia creionul în mână și corectează): Occupé* se scrie doi „c". Măcar atâta lucru puteați să știți. *(A îndreptat cuvântul și pune la loc „avizul". Creionul îl dă înapoi lui Jef, care cu aceeași mișcare mașinală îl primește.)* Dumneata mai ales, care ești băiat de liceu. E adevărat că ești și corigent. *(Dă să intre în* hall, *observă însă tabla neagră, pe care Bogoiu a scris din nou câteva cuvinte. Se apropie de tablă și șterge totul cu buretele. Apoi intră în* hall. *Pune florile într-un vas ce se află pe masă. Le așează cu băgare de seamă. În urmă urcă pe scara din fund, până sus, spre camera lui și iese din scenă. În tot timpul, ceilalți l-au urmărit cu privirea, pas cu pas, cu o stupoare crescândă.)*

SCENA X

ACEIAȘI, fără ȘTEFAN, mai târziu AGNEȘ

Moment de jenă. Au rămas cu toți într-o atitudine încordată, din care nu știu cum să iasă. Parcă le e rușine să se privească unul pe altul.

BOGOIU *(tușește fără succes. Ar vrea să producă o destindere, să schimbe cu totul vorba.)* Mie mi-e foame. *(Nu răspunde nimeni.)* Zău că mi-e foame. Agneș! Agneș! *(Agneș intră prin fund, dreapta, cu o tavă de cești de cafea. Tânără unguroaică, mai mult copilă decât proastă.)*

M-me VINTILĂ: Unde ai fost Agneș până acum? De un ceas te strigăm.

AGNEȘ: Focut curat.

MAIORUL: Și nu puteai să ne aduci până acum cafeaua? Tu focut curat și noi murim de foame.

AGNEȘ: N-o fost gata cafe *(Pune tava cu cești pe masa din* hall *și apoi iese. Madam Vintilă, Maiorul și Bogoiu iau fiecare câte o ceașcă, se așează pe divan, pe scaun. Rămân pe terasă Corina și Jef, acesta pironit în atitudinea dinainte.)*

CORINA *(se apropie de Jef):* Tu nu mănânci, Jef?

JEF *(vibrant, cu lacrimi pe care abia izbutește să le rețină):* Ați auzit ce mi-a spus?

CORINA: Lasă Jef, e o prostie. Hai să mănânci.

JEF: Asta n-am să i-o iert.

CORINA: Lasă, Jef. Nu e nimic grav. Trece. Du-te și mănâncă. *(cu o severitate de soră mai mare, dar și cu puțină cochetărie)* Jef, du-te și mănâncă.

JEF *(o ascultă.)*

BOGOIU: Şi mai repede, tinere, că e târziu. Nu mai mergem astăzi la scăldat? Dacă ne mai dichisim mult, ne apucă 12. Agneş, adu costumele de baie.

MAIORUL: N-ați văzut undița mea?

CORINA: Domnule Maior, ai uitat să-mi spui: ce s-a întâmplat cu autobuzul? *(Maiorul, care e în căutarea undiței lui, nu răspunde. Bogoiu se furişează pe terasă, se apropie de tabla lui şi scrie din nou: joi, 5 august. Presiunea atmosferică 763 mm. Senin. Temperatura 22 grade. La întrebarea Corinei răspunde Madam Vîntilă.)*

M-me VINTILĂ: Ce să se întâmple? Ca de obicei. Nici gând să se oprească. Când am ajuns noi jos, pe şosea, era prea târziu. Nu se mai vedea decât un nour de praf. Acuma să ştii că nici omul de la telefoane nu mai vine.

CORINA: Ba eu cred că da. În orice caz îl aştept,

MAIORUL *(care între timp şi-a găsit undița sub scară):* Ia te uită în ce hal a ajuns biată undița mea. Şi sfoara, sfoara s-a dus de tot. Nu mai e. N-ați văzut sfoara mea? Unde să fie, dom'le? Parcă a intrat sub pământ. *(O găseşte legată de aparatul de radio. E uimit.)* Uite-o! Cum a ajuns aici? Cum dracu a ajuns aici? *(Dă cu ochii de Bogoiu.)* Dumeata! Dumneata ai umblat aseară la aparat.

BOGOIU: Păi dacă trebuia să-l dreg!

MAIORUL *(indignat):* să-l dregi cu sfoara mea? Cu sfoara mea?

BOGOIU: Ei, ce faci atâta zarvă? Parcă cu sfoară sau fără sfoară nu-i tot aia? Tot atâta peşte prinzi.

MAIORUL *(scos din sărite):* Domnule, nu-ți permit. Mă-nțelegi? Nu-ți permit! Dumneata mă insulți.

CORINA: Nu te necăji, domnule Maior. Iartă-l. Eu sunt de vină. Voiam să ascult un concert de la Stuttgart şi-l rugasem pe d-l Bogoiu să mi-l prindă.

MAIORUL: Cu sfoara mea, domnişoară? Şi pe urmă barem să-l fi prins. Da n-a făcut nicio ispravă.

BOGOIU: Ei, aici mi-ai plăcut. N-am făcut nicio ispravă. S-a şi găsit cine să mi-o zică. Păi dumneatale cu prăpădita aia de sfoară, în cinşpe zile de când chipurile pescuieşti, nici un peşte nu mi-ai prins şi eu să prind de prima seară Stuttgartul? Ştiu că ți-ar plăcea.

SCENA XI

ACEIAŞI, ŞTEFAN, un moment AGNEŞ

Ştefan apare in capul de sus al scării pe unde a ieşit adineauri. Şi-a dezbrăcat trainingul. E îmbrăcat în alb. Pantofi de tenis, nu poartă ciorapi, pantaloni albi de pânză, o cămaşă de asemeni albă, cu gulerul deschis şi mâneci scurte. Coboară treptele cu acelaşi aer de lene, de absență. A intrat pe ultima replică a lui Bogoiu, care a provocat râsul tuturora, fără să vadă pe nimeni. Vine pe terasă, îşi pune ochelarii de soare, ia cartea în mână şi se aşează pe chaise-longul lui cu o vizibilă – poate puțin provocatoare – voluptate.

Va rămâne aşa în tot timpul scenelor următoare, tăcut, citind, cu desăvârşire absent de la tot ce se petrece în jurul lui. Tăcerea provocată de intrarea lui este întreruptă de Agneş, care revine aducând costumele de baie.

AGNEŞ: Adus costum.

BOGOIU: S-a uscat?

AGNEŞ: Uscat.

BOGOIU *(îi ia costumele din mână şi le alege. Apoi aruncându-i un costum maiorului):* Asta-i al dumnitale. Asta-i al meu. *(către Corina)* Poftim p'al dumitale.

CORINA *(îşi ia costumul şi-l pune undeva pe scaun sau pe divan.):* Mulţumesc, dar eu nu merg la baie. Rămân aici până vine mecanicul să repare telefonul.

JEF: Rămân eu.

CORINA: Nu, Jef, eşti prea drăguţ. Aştept un telefon. Trebuie să mă cheme cineva. *(Şi ca să-l îmbuneze, fiindcă refuzul ei l-a întunecat)* Dar dacă vrei, rămâi cu mine. Îmi ţii de urât până vine mecanicul să repare telefonul. Vrei?

JEF *(cu elan):* Dacă vreau?

CORINA: Atunci dv. duceţi-vă înainte. Vi-l trimit pe Jef mai târziu.

BOGOIU: Treaba dv. Numai să nu vă pară rău. Ia uite ce soare. O să avem o baie ca în poveşti. Hai, Maiorule. Ia-ţi uneltele şi înainte. Vii, M-me Vintilă?

M-me VINTILĂ: Vin. *(către Corina şi Jef)* La revedere. Şi... să fiţi cuminţi. *(Agneş a ieşit şi ea prin uşa din fund, dreapta.)*

SCENA XII

CORINA, JEF şi pe *chaise-longue* ŞTEFAN

Corina se aşează pe divanul din hall, *ghemuindu-se între perne.*

CORINA: Vino aici, Jef. Mai aproape, lângă mine. Aşa. *(Îi dă o pernă, jos, pe podea.)* Şi acum să stăm serios de vorbă. Cum merge cu matematica?

JEF: Domnişoară Corina, v-am rugat să nu mai vorbiţi de asta. Nu-mi face plăcere.

CORINA: De ce?

JEF: Aş vrea să uitaţi că sunt un băiat de liceu. E jignitor.

CORINA *(după o scurtă tăcere):* Ai surori, Jef?

JEF: Nu.

CORINA: Aş fi vrut să am un frate ca tine şi care să-mi spună că e jignitor să fii tânăr. Să fii aşa de tânăr... Ascultă, Jef, tu nu te superi că-ţi spun „tu"?

JEF: Să mă supăr? *(cu elan)* Dar sunt fericit!

CORINA: Atunci de ce nu-mi spui şi tu la fel?

JEF: A, cu dumneavoastră e cu totul altceva. N-am să pot niciodată. Ţineţi minte, acum două săptămâni, când aţi sosit? Îmi spusese Fräulein Weber că trebuie să vină o domnişoară şi m-a rugat să aştept la autobuz ca să-i arăt drumul. Nici eu nu eram decât de două zile aici, dar mă plictiseam de moarte. Când v-am văzut coborând din maşină...

CORINA *(simte că se pregăteşte a spune a enormitate şi nu vrea să-l lase):* Când m-ai văzut coborând din maşină, te-ai apropiat de mine şi mi-ai spus: dumneavoastră sunteţi? Şi eu ţi-am răspuns: eu sunt. Pe urmă mi-ai luat cele două valize şi mi-ai spus: pe aici. Nu? Ai fost drăguţ, Jef. *(Jef se ridică în picioare necăjit, încurcat că nu l-a lăsat să vorbească. Are în faţa lui o emoţie reprimată, timidă de adolescent.)*

CORINA: Jef, tu ştii unde este Civitavecchia?

JEF: Civita?... N-am auzit niciodată.

CORINA: E un port. Un port mic în Mediterana, între Genova şi Neapole. Ştii să desenezi harta Mediteranei?

JEF: Ştiam pe vremuri. Acuma cred că am uitat. N-am mai făcut geografia Europei din clasa a treia.

CORINA *(se ridică de pe divan, vine spre el şi-l ia de mână):* Hai, încearcă, Jef. Deseneaz-o. Te rog. deseneaz-o. Să vezi că o să-ţi aduci aminte. *(Îl duce până la tablă, ia buretele în mână şi surâde citind cele scrise de Bogoiu pe tablă.)* Săracul domnul Bogoiu! *(Şterge cu buretele şi apoi pune creta în mâna lui Jef.)* Haide, Jef, curaj!

JEF: De unde s-o începem? De la Bosfor sau de la Gibraltar?

CORINA: De unde vrei tu. De unde-i mai repede.

JEF: S-o luăm de aici. *(Desenează.)* Uite, să zicem că aici e capul Finister, asta e peninsula Iberică, aici e strâmtoarea Gibraltar, p'ăsta am uitat cum îl cheamă...

CORINA: Nu-i nimic. Mergi înainte.

JEF: Aici începe Italia, golful Genua, golful Neapole.

CORINA: Destul, Jef, opreşte. E de ajuns. Cred că Genova trebuie să fie pe aici....

JEF: Nu, puţin mai sus. Uite aici.

CORINA: Şi dacă aici este Genova, atunci mai jos, la cotitură, trebuie să fie... da... aici... e... să ştii că-i aici.

JEF *(bănuitor):* Cine?

CORINA *(ezită o clipă.):* Nimeni. Civitavecchia.

SCENA XIII

ACEIAŞI, UN MECANIC

Intră prin stânga un lucrător cu o ladă de scule.

MECANICUL: Bună ziua. Mă rog, aici este pensiunea Weber?

CORINA: Aici. Dumneata eşti de la Gheorghieni? De la Telefoane?

MECANICUL: D-acolo sunt. Da departe mai staţi. Credeam că nu mai dau de dv.

CORINA: Un moment, te rog. Aşteaptă-mă un moment. *(către Jef)* Du-te, Jef. Du-te la baie.

JEF: Rămân.

CORINA *(punându-i costumul de baie pe umăr):* Nu se poate. Nu vreau să-ţi pierzi baia. Hai, fii cuminte şi du-te.

JEF: Veniţi şi dumneavoastră mai târziu?

CORINA: Poate, Jef. Dacă termin mai devreme. Du-te acum. Pa! *(El a ieşit din scenă. Corina se duce după el şi-i strigă.)* Şi vezi, fii cu băgare de seamă, înotătorule. Nu cumva să aud că ai fost iar la adânc.

SCENA XIV

ACEIAŞI, fără JEF

CORINA *(se întoarce către mecanic):* Uite, telefonul e colo. Crezi că o să fie mult de lucru?

MECANICUL: Să vedem. *(Se apropie de aparat, îşi scoate uneltele, deşurupează. Corina, lângă el, urmăreşte cu atenţie operaţia, în timp ce-i vorbeşte.)*

CORINA: Ai venit cu autobuzul?

MECANICUL: Cu autobuzul... Numa că nu ştiam un' să cobor. M-a dus, hăt departe, pân' la trei izvoare şi d'acolo a trebuit să mă-ntorc pe jos. Am întrebat pe unul, pe altul, nimenea nu ştie de pensiunea asta. Se vede că nu-i de mult pe aici.

CORINA: S-a clădit astă primăvară.

MECANICUL: Aşa da, că eu altminteri mă cunosc prin locurile astea. *(A demontat cu totul telefonul.)* Ei drăcia dracului...

CORINA: Ce s-a întâmplat?

MECANICUL: Telefonul ăsta...

CORINA:E grav? nu poţi să-l dregi?

MECANICUL: Ba bine că nu. Până numeri trei e gata. Da să ştiţi că aici a umblat cineva. Zău aşa, parcă 'ntradins a făcut.

CORINA *(aruncă o privire scurtă spre Ştefan.)*

MECANICUL: Vedeţi şurupul ăsta? *(Corina priveşte foarte atentă, absorbită de explicaţie.)* L-a clătinat din loc şi s-a terminat.

CORINA: Şi nu se poate pune la loc?

MECANICUL: Ba l-am şi pus. Asta e tot. *(Învârteşte manivela telefonului.)*

CORINA: Ce faci acum?

MECANICUL: Chem Oficiul Gheorghieni. Să vedem dacă răspunde.

CORINA: Spune-i, te rog, domnişoarei de acolo că aştept un telefon azi dimineaţă.

MECANICUL: Alo! Alo! Oficiul... Alo! Gheorghieni... Domnişoară Bezsi... Da, eu. N-a fost nimic. Da, da, ascultă, e aici cineva care aşteaptă un telefon... Să-i dai legătura când o veni. *(Închide telefonul, apoi către Corina.)* S-a făcut.

CORINA: Acuma, dacă ai vrea – nu ştiu dacă te pricepi – dacă ai vrea să te uiţi puţin la aparatul ăsta de radio, că nu merge deloc.

MECANICUL: Se poate să nu mă pricep? Eu sunt de la Bucureşti, domnişoară. *(Se apropie de radio şi-l cercetează, demontându-l.)* A! Bine că-mi adusei aminte. A zis domnul diriginte de la Gheorghieni, de la poştă, că ce să facă cu scrisorile?

CORINA: Care scrisori?

MECANICUL: Scrisorile pentru pensiunea Weber... S-au strâns vreo douăşpe până acum.

CORINA: Cum ce să facă? Să le trimită aici.

MECANICUL: Păi, le-ar fi trimis el, da a venit un domn de la dv. şi a zis să le ţină acolo.

CORINA: Ce să ţină?

MECANICUL: Scrisorile. Zicea că jurnalele să le trimită 'napoi la Bucureşti, că nu mai e nevoie de ele şi scrisorile să le ţină la poştă la Gheorghieni, pân' o veni cineva să le ia...

CORINA: Un domn? A spus asta un domn?... Da... da... adevărat... uitasem..

MECANICUL *(care între timp a terminat examenul aparatului de radio):* Cu ăsta e mai greu, cu aparatul ăsta. E de lucru. Antena unde e?

CORINA: Sus, pe acoperiş.

MECANICUL: Pot s-o văd?

CORINA: Sigur. Uite, du-te d-ta pe aici, pe la bucătărie. E o fată acolo. O cheamă Agneş. O să-ţi dea o scară şi tot ce-ţi trebuie.

MECANICUL *(şi-a luat lada cu unelte şi iese):* Mă-ntorc mai târziu.

SCENA XVI

CORINA, ŞTEFAN

Rămasă singură, Corina îl priveşte îndelung pe Ştefan cum stă în chaise-longue *şi citeşte sau se preface că citeşte, într-o totală indiferenţă. După un moment de ezitare, face un pas spre el, cu ceva decis în mişcare – „ce-o fi o fi"– şi*

i se adresează cu anumită bravură în toată înfățișarea, dar fără bruschețe.

CORINA: În fond, d-ta de ce ții cu tot dinadinsul să fii interesant?

ȘTEFAN *(se ridică puțin în capul oaselor și se uită împrejur, ca și cum ar căuta să vadă cu cine vorbește):* Eu? Interesant? Dar nu țin deloc să fiu interesant.

CORINA *(retezător):* Foarte bine faci. Nici nu ești.

ȘTEFAN: Nu sunt, dar să știi că nu-mi comunici nimic nou. Sunt de 34 de ani – la 5 octomvrie vor fi 35 – de când știu cu precizie că nu sunt interesant. Nu făcea, zău, să pierzi baia și nici mie să-mi strici lectura, numai ca să-mi aduci la cunoștință o știre atât de veche. *(Își reia cartea și se pregătește să-și continuie lectura.)*

CORINA: Ești odios.

ȘTEFAN: Asta se poate.

CORINA: Și ești ridicul.

ȘTEFAN: Și asta se poate. Dar vezi să nu te încurci. Prea multe lucruri deodată. Ar trebui să alegi neinteresant, odios sau ridicul?

CORINA: Toate la un loc.

ȘTEFAN: Sunt un cumulard.

CORINA *(pe care răspunsul o amuză, dar o și înciudează):* Vrei să lăsăm gluma?

ȘTEFAN: Glumeam?

CORINA: Da. Glumeam.

ȘTEFAN: Perfect. Atunci să nu mai glumim. *(Se trântește din nou în* chaise-longue, *își reia cartea și e gata să se cufunde din nou în tăcere.)*

CORINA: Să nu glumim, dar să încercăm a fi politicoși. Și atunci când ne vorbește o femeie să încercăm a-i răspunde.

ȘTEFAN: Vai, ce urât vorbești, duduie. Politicoși! Păi eu de asta am venit aici? Ca să fiu politicos?

CORINA: Ascultă-mă, îți vorbesc cu oarecare prietenie. Atâta prietenie cât merită un tip bosumflat ca d-ta. Nu te prinde.

ȘTEFAN: Ce nu mă prinde?

CORINA: Genul ăsta pe care l-ai ales. Bădărănia asta pe care o simulezi dumneata. *(aproape confidențial)* Nu ești un mitocan.

ȘTEFAN: Vai, nu! E un vis vechi al meu. Un ideal.

CORINA: Irealizabil, ca toate idealurile. Crede-mă pe mine, îți pierzi vremea. Nu ești și n-ai să fii. Asta se observă din primul moment.

ȘTEFAN *(îngrijorat):* Serios?

CORINA: Foarte serios. E zadarnic orice efort. D-ta în materie de proastă creștere ești un impostor.

ȘTEFAN: Un impostor?

CORINA: Da. Vreau să spun că d-ta ești... *(cu oarecare dispreț)* un om cumsecade.

ȘTEFAN *(cu un fel de tresărire alarmată):* Ai aflat?

CORINA: Sigur c-am aflat. Sau mai bine zis am văzut. Ei, ce-ți imaginezi d-ta: că o mitocănie, dar știi, o bună mitocănie, se improvizează așa, de la o zi la alta?

ȘTEFAN: Nu. Dar oricum... cu puțină aplicație... cu puțină silință.

CORINA: Nu ajută. Asta nu se învață. Asta e de la Dumnezeu. Uite, d-ta ce nu faci ca să fii prost crescut? Nu răspunzi când ți se vorbește, te servești primul la masă, nu dai bună ziua, nu spui bună seara, lupți din răsputeri să fii dezagreabil și

izbuteşti uneori – dar cu câte eforturi, cu câtă oboseală! – Îl exasperezi pe bietul domnul Bogoiu, îl revolţi pe Maior, o înfurii pe M-me Vintilă...

ŞTEFAN *(întrerupând):* Te indignez pe d-ta.

CORINA: Nu, pe mine mă amuzi. Eu văd foarte bine jocul d-tale. Eşti un băiat de treabă, care şi-a lipit barbă şi mustăţi fioroase, ca să sperii lumea. Dar când se răsteşte mai tare, îl pufneşte râsul şi i se dezlipesc mustăţile. Au fost prost lipite.

ŞTEFAN: E un simbol? Nu înţeleg simbolurile.

CORINA: Ba înţelegi. Dar faci tot ce e posibil să nu înţelegi, ai dumneata impresia că-ţi şade bine să fii prost.

ŞTEFAN *(vag jignit):* Duduie, mi se pare că...

CORINA ...că nu sunt politicoasă. Nu sunt. Dar parcă spuneai că n-am venit aici ca să fim politicoşi.

ŞTEFAN *(începe să fie enervat):* La urma urmelor ce vrei d-ta?

CORINA: Vreau să spun că nu mă sperii. Vreau să-ţi spun că te cunosc. Şi mai vreau să-ţi spun că tot jocul dumitale e naiv. De cinci zile, de când ai intrat în pensiune, te căzneşti să fii interesant. Tăcerile dumitale! Singurătatea dumitale! Fruntea dumitale copleşită de gânduri! Calmul dumitale, superbul, absolutul dumitale calm! *(Râde, bună, prietenoasă, cu o subită destindere.)* Ce copil eşti! Ţi-a intrat în cap să fii *(cu un gest declamator)* „teroarea pensiunii Weber". Ei bine, m-aş sufoca dacă nu ţi-aş spune: nu eşti. Poate că o sperii pe domnişoara Weber, poate pe M-me Vintilă, sigur pe Agneş. Pe mine, nu. Zău că nu. Nu ţi-o spun din orgoliu. Ţi-o spun, dar ai să înţelegi?... ţi-o spun din loialitate. Mi se pare că

nu e cinstit din partea mea să stau deoparte, să te privesc şi să râd, fără ca dumneata să ştii că eşti observat şi că eşti puţin, dar ştii? foarte puţin... ridicul. *(cu o tresărire)* Stai! nu te supăra. Nu te supăra încă. Mai este!... Vezi, e ca şi cum am fi la o masă de bridge... joci bridge?

ŞTEFAN: Nu.

CORINA: Nici eu. Dar nu-i nimic. Parc-am fi la o masă de bridge şi – fără voia mea – din neatenţie, din neglijenţă, m-aş uita în cărţile dumitale. Aş trişa, dacă nu ţi-aş spune că le-am văzut. Le-am văzut, înţelegi? Nu mai putem continua. Hai să începem de la început. Să începem alt joc... Vrei?

ŞTEFAN: Nu vreau. *(Se ridică din* chaise-longue *şi face câţiva paşi.)* Aşadar, d-ta îţi închipui că eu joc. Joc ca să te seduc pe dumneata.

CORINA: Nu să mă seduci. Să mă impresionezi.

ŞTEFAN: Pe dumneata, pe domnu Bogoiul – Bogoiu îl cheamă, nu? – pe Maior, pe M-me Vintilă?

CORINA: Vintilă o cheamă.

ŞTEFAN: Eşti odioasă

CORINA: E rândul meu. Şi pe urmă nici nu sunt odioasă. Dar ţi se pare aşa de distins lucru, să te faci că nu ştii cum îi cheamă pe oamenii din pensiune? Eşti un om distrat, eşti un om distins.

ŞTEFAN: Ştii ce-ar trebui să fac eu acuma? Dacă aş fi un tip tare...

CORINA: Dar nu eşti...

ŞTEFAN: Nu. Dar dacă aş fi... Ar trebui să-mi iau din nou cartea, să mă întind iar în *chaise-longue* şi să-ţi spun; „bravo duduie, eşti foarte inteligentă, ai înţeles tot, să creşti mare". Şi pe urmă mi-aş vedea de treabă.

CORINA: Totuşi...

ŞTEFAN: Totuşi n-am s-o fac. Din slăbiciune, din vanitate. Bag de seamă că nu pot suporta în linişte să mă crezi un imbecil. Păcat. Ar fi aşa de odihnitor... *(A rămas o secundă pe gânduri. Pe urmă, cu anumită decizie apropiindu-se de ea şi apucând-o de braţ.)* Dumneata eşti tot ce am detestat mai mult în viaţă.

CORINA *(cap surprins, întrebător.)*

ŞTEFAN: O fată deşteaptă. Groaznică specie.

CORINA *(acelaşi joc, mai accentuat.)*

ŞTEFAN: Obositoare. Vorbeşte mult, vede tot, e ironică. E teribilă. Cunoşti ceva mai insuportabil decât oameni teribili?

CORINA: Şi dumneata eşti un om teribil.

ŞTEFAN: Nu. Eu sunt un om leneş. Dar asta n-ai s-o înţelegi dumeneata.

CORINA: Eu înţeleg aproape tot.

ŞTEFAN: E încă drăguţ că ai spus „aproape". Înţelegi aproape tot, dar asta n-ai s-o înţelegi. Lenea, ştii dumneata ce este... lenea?

CORINA: Cred că da.

ŞTEFAN: Cred că nu. Eşti prea superficială pentru a fi leneşă,

CORINA: În schimb, dumneata eşti destul de profund pentru asta.

ŞTEFAN: Încerc să fiu destul de profund. Vezi, aveai dreptate când spuneai adineaori că sunt un om cumsecade. Da. Unsprezece luni pe an. Dar am şi eu luna mea de libertate – şi nu există decât o singură formă – supremă! – de liberate: lenea. Am şi eu luna mea de lene. De la 1 august la 31. Şi fac tot ce pot ca să n-o pierd. D-ta te agiţi, vorbeşti, repari telefoane, eşti într-o veşnică mişcare, într-o veşnică aşteptare. Eu stau, privesc,

tac şi nu aştept nimic. Dacă ai ştii ce mare lucru este să nu aştepţi nimic... Unsprezece luni pe an sunt şi eu un om grăbit, un om crispat, un om care aleargă, care discută, care rezistă, dar după unsprezece luni mă duc undeva departe de oraş, să iau lecţii de lene, de la piatra asta, de la copacul ăla. Uită-te la el. Nu ţi se pare că e ceva împărătesc în indiferenţa lui? Totdeauna lângă un pom m-am simţit puţin umilit. Nemişcarea lui...

CORINA *(recită puţin sentenţios):* „Je hais les mouvements qui déplacent les lignes. Et jamais je ne pleure et jamais je ne ris".

ŞTEFAN: Încă un vers dacă mai spui, încă un autor dacă mai citezi, am terminat cu dumneata. Văd bine că nu m-am înşelat. *(cu compătimire)* Eşti o intelectuală!

CORINA *(protestează scurt, sincer, cu mâna la inimă):* Nu. Numai asta nu. Îţi jur că nu.

ŞTEFAN: Ba da. Eşti plină de lecturi, de muzică, de idei. Nu e nimic de făcut cu dumneata. Mă întreb ce cauţi aici. Nu simţi, nu vezi că eşti prea deşteaptă pentru locurile astea somnoroase? Stai! Lasă mâna asta în jos. *(S-a apropiat iar de ea, o apucă de mână, cu oarecare severitate.)* Şi pe asta! Rămâi aşa. Încearcă să nu gesticulezi cinci minute. Şi termină cu surâsul ăsta. Termină-ţi spun. Nu te-ai plictisit de 25 de ani, de când îl porţi?

CORINA: 22.

ŞTEFAN: 22. Şi? Găseşti că nu-i de-ajuns? Eu sunt aici de cinci zile şi m-am săturat de el. Schimbă-l. Uită-l. Dar d-ta nu ştii să uiţi. Nici unul din voi, dumneata şi ăştia – Bogoiu sau cum le mai zice – nu ştie să uite. Ameţiţi când vi se întâmplă să nu

vă aduceți aminte, trei secunde, în ce zi sunteți. D-aia zăpăcitul ăla bătrân, de cum se scoală, n-are altă treabă decât să scrie pe tablă: 5 august, 6 august... D-aia vă strângeți pâlc în jurul aparatului de radio, ca să vă spună ora exactă. *(aproape violent)* Eu nu vreau să știu ora exactă. Și nu vreau să știu ce e azi, ce va fi mâine și ce a fost alatăieri. Ce e azi? O zi cu soare. Mi-e de-ajuns. Îmi faceți milă, zău, când vă văd cu ce disperare, cu ce panică vă agățați de tot ce ați lăsat dincolo, acasă, la București. Și, la drept vorbind, n-ați lăsat nimic acolo. Ați adus totul cu voi, în valiză: mânii, regrete, zâmbete, amoruri. Ziceai: „vrei să începem un joc nou"? Sigur că vreau, dar nu vezi ca jocul meu e nou și că al vostru e vechi, bătrân, trist?

CORINA: Și cum se cheamă jocul dumitale?

ȘTEFAN: Are mai multe nume, dar dumneata ești o fată cinică și ai să râzi.

CORINA: Și ți-e frică de râsul meu?

ȘTEFAN: Nu. Se cheamă jocul de-a vacanța. Și se mai cheamă jocul de-a uitarea. Și s-ar mai putea chema jocul de-a fericirea.

CORINA: Ai dreptate. E un nume puțin comic. Totuși n-am să râd. Jocul de-a fericirea... Și e greu jocul ăsta?

ȘTEFAN: A! Sigur că da. E un lucru complicat fericirea. Trebuie învățat cu răbdare, cu metodă... Acasă, la București, nu am timp. Am alte lucruri mai urgente. Nu mai serioase, pentru că nimic nu e mai serios decât fericirea, dar mai urgente. Aici însă, aici sunt absolut decis să fiu fericit. Cu orice preț. Cu brutalitate, dacă nu se poate altfel. Cu grosolănie, după cum ai văzut. Vezi chaise-longul

ăsta? Eu sunt un om care unsprezece luni pe an, cedez locul în tramvai femeilor. Ei bine, *(cu vitejie)* scaunul ăsta nu-l voi ceda!

CORINA: Ești feroce.

ȘTEFAN: Nu râde. E foarte grav ce spun. Ți se pare puțin lucru un *chaise-longue*? Vai, cum te înșeli. E prima treaptă spre lene, e prima treaptă spre fericire. *(Privește chaise-longul cu afecțiune, aproape cu emoție și, vorbind, îl mângâie.)* Dacă mai am uneori stimă pentru civilizație, este că a izbutit să născocească un lucru așa de amical, așa de leneș. O brută n-ar fi putut să descopere asta. Ascultă-mă pe mine: a fost un poet.

CORINA: Și dumneata ești un poet.

ȘTEFAN: Nu. Eu sunt un tip *terre-à-terre*. Plat. De asta nici nu-mi placi dumneata. Ești prea strălucitoare. Nu ai umbre.

CORINA: Lasă-mă pe mine. Să vorbim despre dumneata. Încă nu mi-ai spus cum procedezi ca să fii fericit.

ȘTEFAN: Păi nu mai am mult de spus. Un *chaise-longue*. Un pantalon alb. O cămașă ca asta. O carte pe care n-o termini... nicio amintire, nicio nostalgie și o mare, mare indiferență. Cam asta e tot.

CORINA *(Moment de tăcere. Îl privește cu un început de emoție și pe urmă brusc, izbucnește în râs.)*

ȘTEFAN: De ce râzi?

CORINA: Nimic. Mi-am adus: aminte de ceva.

ȘTEFAN: Faci rău că nu spui. Eu de două ori nu întreb.

CORINA: Mi-am adus aminte de dumneata, azi-dimineață, când te-ai întors de pe munte cu florile în mână. Stai! *(Se duce în* hall, *ia florile pe care Ștefan le-a*

pus într-un vas, se întoarce, se apropie de el şi i le întinde.)

ŞTEFAN *(surprins de gest, ezită, nu ştie ce să facă.)*

CORINA: Ţine. Un moment. Ia-le în mână. *(I le pune în mână şi-i închide pumnul ca să strângă bine buchetul.)*

ŞTEFAN *(încă nedumerit, rămâne cu florile în mână, cu un gest ţeapăn, teatral, foarte „poză".)*

CORINA *(se depărtează de el, cum s-ar depărta de un tablou, ce trebuie privit de la distanţă. A surâs tot timpul, amuzată de ce va urma, dar acuma izbucneşte de-a binelea în râs.):* A! De ce nu te poţi vedea? Ce frumos eşti! Nu ştii cât eşti de frumos.

ŞTEFAN *(stingherit):* Îmi închipui.

CORINA: Nu, nu. Eşti mult mai frumos decât îţi închipui. Stai. Stai aşa. Asta trebuie fotografiat. Neapărat fotografiat. *(Aleargă în* hall *şi se întoarce repede cu aparatul fotografic al lui Bogoiu.)* O secundă. Atenţie. Gata. *(Îşi trece aparatul după gât şi vine spre el.)* Îţi mulţumesc. Ai fost admirabil.

ŞTEFAN: Nu înţeleg nimic.

CORINA: A! Pentru ca să înţelegi, ar trebui să te vezi. Eşti delicios. Cu florile în mână, ai ceva speriat, solemn, teatral. S-ar zice că nu ştii ce să faci, unde să le arunci, cui să le dai. Te uiţi bănuitor la ele ca la un lucru suspect, ca la o bombă, ca la un exploziv. Drăguţul de el! Vorbeai adineaori de pomi, de plante, de fluturi. Eram aproape emoţionată. Mi se făcuse brusc ruşine de frivolitatea mea. Erai bucolic. Uite: erai Pan. Un Pan cu pantaloni albi şi cu pantofi de tenis. Un Pan pe *chaise-longue*. Dar Pan nu ştie să ţină o floare în mână!

ŞTEFAN: M-ai prins. Sunt caraghios, nu?

CORINA *(cu o vizibilă simpatie):* Da. Eşti caraghios.

ŞTEFAN: Ştiu. În fiecare dimineaţă sunt caraghios. Cu bună ştiinţă. E adevărat. Nu ştiu să ţiu o floare în mână. N-am ştiut niciodată. Am trimis uneori – destul de rar – flori unei prietene sau unei iubite, dar eu cu mâna mea nu le-am adus niciodată. Aş fi murit de ruşine. Uite, o singură dată, la Bucureşti, astă-primăvară, era în martie, mă-ntorceam de la lucru... eram grăbit... pe la prânz. Era un soare... şi coşuri mari cu flori galbene şi albastre.. ţigăncile care te pofteau să cumperi... M-a lovit şi pe mine, nu ştiu de unde, dorul să port o floare, în soarele ăla de amiază. Cât am suferit pe urmă. De la Corso la Capşa, mi se părea că toată lumea mă priveşte, mă arată cu degetul. Duceam în mână câteva fire galbene şi parcă mă-nţepau. Eram ridicul, eram comic. Pe la Cercul Militar, în îmbulzeală, am închis ochii şi le-am aruncat... *(cu anumită candoare)* Dacă nu ştiu. Eu trăiesc între dosare, între hârtii. De unde vrei să ştiu?

CORINA *(gravă şi ingenuă în acelaşi timp):* Din instinct.

ŞTEFAN: Ai dreptate. Din instinct. Dar e un instict pe care l-am pierdut, încerc acum să-l regăsesc, să-i fac din nou educaţia, să-l aduc la lumină. De aceea mă duc în fiecare dimineaţă pe munte şi de aceea mă întorc de acolo cu câteva flori culese, pe care le port prosteşte, fără îndemânare, fără simplicitate, ştiind că sunt caraghios, ştiind că vei râde, dar voind să fiu caraghios şi voind să râzi. Cu vremea am să învăţ. Nu se poate să nu învăţ.

Sunt un elev silitor. Nu ți-am spus că e greu să fii fericit?

CORINA *(emoționată, fără să pară prea mult):* Iartă-mă.

ȘTEFAN: N-am de ce să te iert. Hai! Încearcă și dumneata jocul ăsta. Merită.

SCENA XVI

CORINA, AGNEȘ, ȘTEFAN

Intră Agneș prin dreapta și se îndreaptă spre cealaltă extremitate a scenei, unde, lângă tabla lui Bogoiu, se află un gong pentru sunat ora mesei.

CORINA: Ce e, Agneș?

AGNEȘ: Spus domnișoara, sunt... târziu. *(Bate de câteva ori în gong, pe urmă trece în* hall, *de unde strânge ceștile de ceai, le pune pe tavă și iese cu ele din scenă, tot prin ușa din dreapta în fundul* hall-*ului.)*

SCENA XVII

CORINA, ȘTEFAN

ȘTEFAN: Să fie așa de târziu? Mergem la masă?

CORINA: Nu. Mai e mult până la prânz. Dar îi dă de știre lui Bogoiu. Până se adună cu toți, până se îmbracă, până-l strigă pe Maior de la pescuit. Și de la lac până aici, e o bucată bună de drum.

ȘTEFAN: Oricum, ce repede a trecut vremea...

CORINA: Într-adevăr... nu mi-am dat seama. Ne-am luat cu vorba. Și abia acum îmi aduc aminte, veneam să-ți spun un lucru foarte important.

ȘTEFAN: Găsești că nu mi-ai spus destule?

CORINA: Nu glumi. Era ceva foarte serios. *(Se gândește, încearcă să-și aducă aminte și în cele din urmă găsește.)* Da. Aștept un telefon.

ȘTEFAN *(cu o indiferență puțin prefăcută):* Foarte bine faci.

CORINA: Aștept un telefon și aș vrea ca aparatul să funcționeze.

ȘTEFAN: Să sperăm că va funcționa. Mai ales că l-ai reparat.

CORINA: Tocmai de aceea. L-am reparat și aș vrea ca între timp să nu se strice.

ȘTEFAN *(galant):* Domnișoară, v-o doresc din toată inima.

CORINA: Nu e de ajuns.

ȘTEFAN: Mai mult nu pot face.

CORINA: Ba da. Poți face un lucru foarte precis. *(Se apropie de el, îl privește drept în ochi, scrutând efectul.)* Să nu-l strici.

ȘTEFAN *(fals degajat):* Eu?

CORINA: Nu încerca să protestezi. Dumitale îți stă bine când ești sincer. Haide, puțin curaj, ce Dumnezeu. Suntem bărbați. Ai stricat telefonul și aparatul de radio. Nu-ți fac niciun reproș. Poate că asta intră în programul dumitale de fericire. Nici nu întreb de ce l-ai stricat...

ȘTEFAN *(un moment ezită, parcă ar voi să nege, parcă ar voi să reviste. În cele din urmă cedează):* Mă irita. Firul ăsta, aveam impresia că mă leagă de tot ce am lăsat în urmă. Mă împiedeca să uit. Prin el putea să năvălească aici, oricând, toată viața de

dincolo. O ştire, o chemare... Şi pe urmă nu puteam să sufăr cum eraţi toată ziua cu ochii la el. O să sune? N-o să sune? În prima zi, un ceas întreg a stat prietena dumitale, M-me Vintilă, la telefon, zbierând cuvinte de dragoste nu ştiu cui la Bucureşti. Bărbatu-său se vede. Era trivial, crede-mă, de ce nu-l lăsa în pace? De ce nu încearcă să-l uite puţin? E vacanţă, pentru Dumnezeul!

CORINA: Gelos?

ŞTEFAN: Nuu! Amorul nu intră în programul meu de vară.

CORINA: Atunci suntem înţeleşi. Îmi laşi telefonul în pace. Cel puţin până voi termina convorbirea. Aştept să mă cheme.

ŞTEFAN: Cine?

CORINA: Intră indiscreţia în programul dumitale de vară?

ŞTEFAN: Uneori. Nu vrei să-mi spui?

CORINA *(fără cochetărie):* Nu pot să spun!

ŞTEFAN: Domnul de la Civitavecchia?

CORINA: Cine? *(Dă cu ochii de tablă, pe care a rămas desenul Mediteranei, înţelege şi exclamă)* Ah!... Ai ascultat? Prin urmare, domnul meu, din absoluta dv. indiferenţă, mai aveţi din când în când timpul să trageţi cu urechea...

ŞTEFAN: Domnul de la Civitavecchia?

CORINA: Poate. Poate el. Poate altcineva.

ŞTEFAN *(brusc):* Iartă-mă, sunt stupid şi pun întrebări grosolane. Nu mă priveşte şi bine faci că nu răspunzi. *(schimbând vorba)* Prin urmare rămâne stabilit. Nu stric telefonul... în schimb îmi vei face un serviciu.

CORINA: Să vedem.

ŞTEFAN: Am observat că ai oarecare influenţă asupra dobitocului bătrân.

CORINA: Bogoiu?

ŞTEFAN: Da. Bogoiu. Convinge-l să nu mai scrie de dimineaţă până seara foi de calendar, pe unde apucă. Mă scoate din sărite. Într-o zi o să terminăm cu un scandal.

CORINA: Dar ce ai cu el? În fond nu e decât un viciu inocent.

ŞTEFAN: Nu e deloc inocent. E o perversitate. Aş vrea să nu ştiu că azi e în 5 august, dar nu pot. Bogoiu e mereu aici să mi-o amintească.

CORINA: Şi te deranjează?

ŞTEFAN: Enorm. Îmi turbură sentimentul meu de eternitate.

CORINA: Ce copil eşti! *(Râde.)* Bine. Am să încerc. Dar trebuie să-mi faci şi dumneata un serviciu.

ŞTEFAN: Păi, ne-am înţeles. Telefonul.

CORINA: Lasă telefonul. Cu el am terminat. *(Se apropie de radio şi-l arată rugătoare, ca şi cum ar cere pentru el cruţare.)*

ŞTEFAN *(intransigent):* Nu. Asta nu. Cu niciun preţ. Pe ăsta nu-l las.

CORINA: Nu fi încăpăţânat.

ŞTEFAN: Nu sunt încăpăţânat. Sunt decis. Dacă mai fac un singur pas pe calea concesiilor, simt că-mi pierd toată vacanţa. Nu înţelegi că n-are ce căuta aici? Suntem destule voci şi fără el.

CORINA: Chiar dacă te rog?

ŞTEFAN: Chiar.

CORINA: Chiar dacă te implor?

ŞTEFAN: Mai ales dacă mă implori.

CORINA: Şi totuşi l-am reparat.

ŞTEFAN: Nu e nimic. Eu am să-l stric.

CORINA: Şi eu am să-l repar din nou.
ŞTEFAN: Şi eu am să-l stric din nou.
CORINA: *(se apropie de el):* De neînduplecat?
ŞTEFAN: De granit.
CORINA: Şezi. *(Îi arată chaise-longul.)*
ŞTEFAN: De ce?
CORINA: Aşa cum eşti în picioare şi de granit, mi-e frică de dumneata. Te rog şezi.
ŞTEFAN *(leneş, ia loc pe chaise-longul lui.)*
CORINA *(se aşează lângă el, pe unul din braţele chaise-longului):* Aşa. Un granit care şade e mai puţin fioros. Se poate discuta cu el. I se poate cere o favoare – *(repede, ca să nu taie vorba)* o foarte mică favoare... *(Vorbeşte rar, ezitând, speriată, cu frica de a nu deştepta intransigenţa lui, ce pare pentru moment somnolentă.)* La 12 august... de azi într-o săptămână... se transmite seara, de la Salzburg, un concert de Mozart. Un foarte frumos concert de Mozart. Cel mai frumos. Ai să vezi. Ai să-l asculţi. O să-l ascultăm împreună. *Kleine Nachtmusik*... Cine ţi-a spus dumitale că pentru a fi fericit, e interzis să fii sensibil? Asta e o superstiţie născocită de un prost... Şi nu dumneata eşti prostul acela. *Kleine Nachtmusik.* Mică muzică de noapte. Nu e frumos? E foarte frumos. Nu ştii ce frumos e. Dacă aş şti să cânt... dar nu ştiu. Îmi pare rău. E o frază din *Andante*, pe care o ţiu bine minte... O port în mine, de câţiva ani, de când am auzit-o întâia dată. Uite, am să încerc. *(Se înclină spre el, gata să cânte. În momentul acesta sună telefonul.)* Telefonul! *(Sare brusc în picioare şi face un pas spre telefon.)*

ŞTEFAN *(o urmează la fel de brusc. O apucă de mână şi cu capul face semn spre aparatul de telefon, care continuă să sune):* Cine e?
CORINA *(şoptind, ca şi cum s-ar teme să nu fie auzită de omul de la telefon):* Nu pot să spun.
ŞTEFAN *(îi dă drumul, contrariat.)*
CORINA *(tot în şoapte):* Rămâi aici. Şi te rog să nu asculţi. Contez... pe lenea dumitale. *(Cu paşi uşori intră în* hall, *trage de o parte şi de alta uşile laterale de sticlă şi pe măsură ce ele se închid, soneria se aude din ce în ce mai slab, aproape deloc.)*
ŞTEFAN *(rămas pe terasă, o priveşte lung, Corina de asemeni pe el. Pe urmă ea ridică, cu un gest de curaj, acelaşi gest de „ce-o fi o fi", receptorul.)*

CORTINA

ACTUL II

Același decor, câteva zile mai târziu.

Aparatul de radio a fost dat jos de pe măsuță și pus undeva într-un colț, unde nimeni nu se mai uită la el. Telefonul este și el vizibil scos din funcțiune. Tabla lui Bogoiu dată jos din cui și pusă cu fața la perete. Este după-masă pe la ora 5. Nu mai e mult până va însera, dar deocamdată e încă lumină de zi. Din culise se aude zgomotul unei mingi de ping-pong. Jocul pare a fi urmărit cu încordare, căci din când în când se aud exclamații, râsete, voci: „da, nu, atenție". De asemeni, când glasul Corinei, când al lui Ștefan, anunțând punctele: 6-2, 6-3, 7-3 etc.

SCENA I

BOGOIU, MAIORUL, un moment CORINA

Bogoiu și Maiorul sunt îmbrăcați în alb, pantaloni de pânză, cămașă cu mâneci scurte și cu gulerul deschis. Bogoiu, pantaloni scurți. Nu se simte bine în ținuta asta. Duce întruna mâna la gât, ca și cum și-ar căuta cravata absentă. Stă fiecare pe câte un chaise-longue *și privește în zare, cam încruntat.*

La ridicarea cortinei, un moment de tăcere, în care nu se aude decât din culise zgomotul mingii de ping-pong.

BOGOIU *(din adâncul meditației în care era cufundat):* Domnule, în câte o fi astăzi? Uneori, mi se pare că e în unșpce. Da, dacă stau și mă gândesc, parcă ar fi în doișpce.

MAIORUL: Numai să nu fie în zece

BOGOIU: În câte zici? În zece? Nu, nu. În zece, nu. Adică... de ce nu?

MAIORUL: Păi asta zic și eu: de ce nu?

BOGOIU: Stai! Vasăzică *(numără pe degete)* Azi una, ieri două, alaltăieri trei... Nu știu, nu știu și pace. Am pierdut toate socotelile. O fi treișpce, o fi paișpce. Să fie miercuri? Să fie joi?

MAIORUL: Să fie vin...

BOGOIU: Să fie vineri, vorba dumitale... m-au zăpăcit de tot... M-au amețit. *(O clipă de tăcere. Se aude din culise mingea de ping-pong.)* Îi auzi? Baat mingea aia de o sfărâmă. Taca-taca-taca-taca-taca, taca-taca-taca-taca-taca-taca *(după un moment de tăcere)* Să fie vineri?

MAIORUL: Ai?

BOGOIU: Zic, să fie vineri?...

MAIORUL: De...

BOGOIU: Eu parcă tot zic că nu-i. *(Miroase în vânt.)* Nu miroase a vineri...

MAIORUL: Le cunoști după miros?

BOGOIU: După miros. După lumină. După gust. Miercurea bunăoară... *(Se oprește ca străbătut de o revelație. Aspiră o dată scurt pe nas și pe urmă încă o dată lung.)* Miercuri! Miercuri, să știi că-i miercuri. *(Aspiră grăbit și scurt pe nas de câteva*

ori, adulmecând aerul, văzduhul, lumina, se ridică în picioare nervos.) Miercuri e. Zău că-i miercuri. *(În momentul acesta sare o minge de ping-pong în scenă. Corina intră prin stânga, după minge. Rachetă în mână.* Short. *Cămaşă de sport, pantofi albi. Aprinsă de joc. Intrând, a prins ultima replică a lui Bogoiu şi-i răspunde în treacăt, în timp ce se apleacă după minge.)*

CORINA: Ba nu e miercuri!

BOGOIU: Da' ce e?

CORINA *(a luat mingea şi e gata să iasă din scenă tot prin stânga):* O zi cu soare! *(Iese din scenă şi, din culise, i se aude glasul anunţând ultimul punct marcat: 18-16.)*

BOGOIU: „O zi cu soare". Asta de la el a învăţat-o. A-nnebunit-o şi pe ea. Pe toţi i-a înnebunit. Înainte se aveau ca şoarecele cu pisica şi acuma Ştefan în sus, Ştefan în jos. Barem M-me Vintilă aia se ţine de el din zori până-n noapte. Şi s-au pus cu toţii pe capul meu. Creta mi-au luat-o. Creionul, confiscat. Tocul, dispărut. Numa' unghiile mi-au rămas. Ăştia-s nebuni, dom'le. Te joci cu ei? Om bătrân cu pantaloni scurţi... Te întreb eu pe dumneatale, să mă vadă la Minister în halul ăsta, nu mă dă afară? Mă dă.

MAIORUL: Te dă.

BOGOIU: Cum?

MAIORUL: Zic: te dă.

BOGOIU: Păi mă dă. *(Tăcere. Îl priveşte apoi lung pe Maior.)* Ei lasă, Maiorule, că nici dumneata nu eşti mai frumos.

MAIORUL: Dar ce cusur am?

BOGOIU: Ce? Asta-i ţinută de maior? Asta-i micu echipament, nene. Te lăsaşi să te îmbrace cum le-a trăznit lor prin cap.

MAIORUL: Dacă-i ordin!... Toată lumea în alb *(cochet)* Şi să ştii dumneata că nu-mi stă rău. *(Moment de tăcere. Se aude din culise glasul Corinei)* „20-20. Eu servesc". *(pe urmă câteva scurte bătăi de minge şi apoi tot glasul ei)* „21-20". *(o lovitură scurtă de rachetă şi glasul ei anunţă triumfătoare)* „22-20".

SCENA II

ACEIAŞI, CORINA, ŞTEFAN, MADAM VINTILĂ

CORINA *(râzând, racheta în mână):* Campionul! L-am bătut pe campion. L-am bătut pe profesor.

ŞTEFAN *(intră de asemeni cu racheta în mână):* Felicitările mele. Eşti o elevă harnică şi sunt un profesor bătut. Ai nişte razante de neapărat.

M-me VINTILĂ *(intrând şi ea tot prin dreapta, către Ştefan):* Hai să joci cu mine, acuma. *(către Corina, cu oarecare bruschete)* Vrei să-mi dai racheta? *(După ce-i ia racheta din mâna, către Ştefan)* Vii?

ŞTEFAN: Nu. Fac o pauză. Pentru moment sunt obosit.

M-me VINTILĂ: Ah! înţeleg. Am uitat să-i cer consimţământul. *(către Corina)* Îl laşi să joace cu mine?

ŞTEFAN *(sec şi fără chef de glumă):* Nu înţeleg întrebarea.

M-me VINTILĂ: Nu-i nimic, ea înţelege. *(către Corina)* Spune, îl laşi?

ŞTEFAN: Doamnă Vintilă, e o glumă proastă, renunţă.
CORINA: Dar nu e deloc o glumă, Ştefan. *(către M-me Vintilă)* Îl las.
M-me VINTILĂ: Mulţumesc. Cât eşti de generoasă. Să ştii că n-am să abuzez. Peste un sfert de oră ţi-l dau înapoi.
CORINA: Eşti modestă şi meriţi o recompensă. Uite ţi-l las... trei sferturi de oră.
M-me VINTILĂ: Ce imprudenţă. Nu ţi-e frică?
CORINA: Ba da. Tremur. Cred că se vede.
M-me VINTILĂ *(tăioasă, de astă dată fără ironie)*: Se vede mai mult decât îţi imaginezi. *(mai încet, numai către ea, destul de răspicat, totuşi, pentru ca să audă toată lumea)* Se vede foarte clar. Totul.
ŞTEFAN *(sincer, plictisit)*: Dar terminaţi odată, pentru Dumnezeu. Sunteţi insuportabile dv. când aveţi umor.
M-me VINTILĂ *(îl ia de braţ, cochetă)*: În schimb dumneata eşti răpitor când te superi. *(calină)* Hai să jucăm.
ŞTEFAN: Nu joc. Ţi-am spus că nu joc. Sunt obosit. Mai târziu. Acuma, uite, joacă cu d-l Bogoiu.
BOGOIU *(aproape indignat)*: Te rog!
ŞTEFAN: Sau cu Maiorul.
M-me VINTILĂ: Perfect. Şi dumneata ne arbitrezi. Hai, domnule Maior.
MAIORUL *(e tentat, dar se lasă greu)*: De, conită, numai să pot...
M-me VINTILĂ: Cum să nu poţi. Cu aşa arbitru... *(Îl ia de mână pe Maior şi-l trage după ea. Către Ştefan)* Hai!
ŞTEFAN: Zău, sunt obosit. Să vă arbitreze Jef. *(Strigă spre culise)* Jeef!

M-me VINTILĂ: Lasă-l pe Jef. Dumneata ne arbitrezi.
ŞTEFAN *(o urmează cu oarecare resemnare)*: Dacă ţii neapărat!
M-me VINTILĂ: Ţiu.
CORINA *(care a urcat între timp spre planul II şi s-a oprit lângă măsuţa de nuiele, uitându-se printre hârtii)*: Doamnă Vintilă! Ai o scrisoare. *(Îi arată un plic.)*
M-me VINTILĂ: Da. Lasă. Mai târziu... *(Iese împreună cu Maiorul şi Ştefan.)*

SCENA III

CORINA, BOGOIU

Corina ţine o secundă plicul în mână şi pe urmă îl pune la loc, pe măsuţă, cu un zâmbet. Îl priveşte pe Bogoiu, care a rămas încruntat pe chaise-longue *pe terasă.*

CORINA: Supărat?
BOGOIU *(nu răspunde.)*
CORINA: Supărat rău?
BOGOIU *(după o scurtă tăcere, brusc)*: Domnişoară Corina, să-mi dea cravatele înapoi.
CORINA: Cine să ţi le dea?
BOGOIU: Cine mi le-a luat.
CORINA: Ţi le-a luat cineva?
BOGOIU: Te faci că nu ştii? Dumneata nu vezi că eu umblu de atâtea zile despuiat, cu gâtul gol? *(cu o reală pudoare)* Mi-e ruşine. Zău că mi-e ruşine. Mi-a luat pantalonii mei buni şi mi-a dat pe ăştia scurţi. N-am zis nimic. Mi-a luat cămaşa şi mi-a dat pe asta tăiată. N-am zis nimic. Dar cravata,

frate, cravata? Am 52 de ani şi în 52 de ani eu numai cu cravată am umblat.

CORINA: Ai început de tânăr.

BOGOIU: Ei! Îţi vine bine să glumeşti. Dumitale nu ţi-a luat nimeni cravata.

CORINA: Ba mi-a luat-o.

BOGOIU: Zău?

CORINA: Sigur. Uite. *(Îi arată gâtul gol.)*

BOGOIU: Nu, duduie. Să lăsăm gluma. Eu aşa nu pot să trăiesc.

CORINA: Cum aşa?

BOGOIU: Fără cravată. Mă-năbuş.

CORINA *(se apropie mai mult de el)*: Domnule Bogoiu! Ai dumneata încredere în mine?

BOGOIU: Am.

CORINA: Atunci... ascultă-mă. *(Îi ia uşor mâna cu care Bogoiu s-a ţinut în tot timpul scenei, acoperindu-şi gâtul gol, şi i-o dă jos. El rezistă puţin, cum ar rezista un bolnav căruia îi deplasezi o mână scrântită, de teamă să nu-l doară. După ce a terminat operaţia asta, care de altfel n-a durat decât două secunde, Corina face doi paşi înapoi, şi-l priveşte)* Eşti mai frumos aşa.

BOGOIU *(surprins, cu neîncredere, sceptic din prudenţă, dar parcă voind să creadă)*: Zău?

CORINA: Dacă-ţi spun! Mult mai frumos. Mai tânăr, mai bărbat, mai... marinar. Da, da, mai marinar. Cu cravata aia oribilă, fiindcă să ştii era o-r-i-b-i-l-ă cravata aia, cu gulerul ăla ce erai? Un civil. Pe când aşa, ai o înfăţişare stranie, o înfăţişare de navigator... Ei, ce vrei dumneata? Când treci pe aici, pe terasă, cu gulerul dumitale de cauciuc şi cu cravata neagră, să te arate toţi cu degetul? Uite-l pe domnul Bogoiu, subşef de birou la

Ministerul de Finanţe? Sau să se întrebe în sinea lor, cu puţină nelinişte, cine să fie străinul ăsta, cu gâtul ars de soare, cu obrajii bătuţi de vânt? De unde vine? Unde se duce? Pe ce mări a călătorit? Ce oceane a străbătut? Şi spre ce zări nevăzute priveşte, atunci când trece pe terasa pensiunii Weber, cum ar trece pe coverta unui vapor?... *(A vorbit fără ironie, cu sinceritate, cu convingere, cu convingerea cuiva care se joacă cu un copil, dar se lasă prins în acest joc şi crede în el. Bogoiu ascultă cu gravitate, readus la visurile lui. Moment de tăcere)* Crede-mă pe mine, domnule Bogoiu. Noi suntem vechi prieteni. Rămâi aşa cum eşti; eşti foarte bine. Când mă uit la dumneata, am impresia că eşti un adevărat lup de mare.

BOGOIU *(gânditor)*: Lup...

CORINA *(confirmând)*: ...de mare.

BOGOIU *(surâde îmbunat, pe urmă redevine grav)*: Domnişoară Corina. Dacă mă iubeşti... vreau să spun, dacă suntem într-adevăr prieteni... în câte e azi?

CORINA: Nu ştiu.

BOGOIU *(se bosumflă subit.)*

CORINA: Îţi dau cuvântul meu de onoare că nu ştiu.

BOGOIU: Atunci sunt pierdut.

CORINA: De ce?

BOGOIU: Fiindcă eu nu pot să trăiesc aşa. Cu ziua asta, care nu ştii de unde începe şi unde se termină... Parcă-i o singură zi, una singură, lungă, lungă, lungă. N-are nume, n-are număr. Ai vrea s-o prinzi din zbor, s-o iei de gât şi s-o întrebi: Cum te cheamă? Te cheamă luni? Te cheamă marţi? Spune!

CORINA: Şi ea nu vrea să spună.

BOGOIU: Nu. Nu vrea.

CORINA: Nu vrea şi bine face... *(Se apropie de el.)* Nu eşti cuminte, domnule Bogoiu, şi drept să-ţi spun nu te pricep deloc. De ani de zile umbli după un vis şi acum când în sfârşit visul este sub ochii dumitale, când e aici la un pas şi nu aşteaptă decât să-l vezi, dumneata întorci capul, închizi ochii şi-l laşi să treacă. „Unde mi-e cravata?" „În câte e azi?" De asta îţi arde dumitale. *(Îl scuturã uşor de umãr.)* Trezeşte-te. Ce ai vrut dumneata să ai mai mult în viaţă? Un vapor. Ei bine, îl ai.

BOGOIU: Unde e?

CORINA: Aici. Asta nu e un vapor? Ssst! Ascultă, nu auzi nimic?

BOGOIU *(după un moment de atenţie încordată)*: Ba da. Un foşnet! Brazii.

CORINA: Nu sunt brazii. Sunt valurile. Dacă vrei... sunt valurile. Nu vrei?

BOGOIU *(care nu înţelege încă bine, dar se lasă prins în joc)*: Ba vreau.

CORINA: Atunci ce mai aştepţi ca să iei comanda vaporului? Suntem pe un vapor şi dumneata eşti căpitanul nostru. Nu vezi? Suntem pe mare. Nu ştiu pe ce mare. Spune dumneata una. Alege-o d-ta. Suntem în larg. Nimeni nu vine, nimeni nu pleacă. Şi nu se vede nicio pânză cât e marea de mare, nici un catarg, nicio sirenă. *(Se duce spre stânga şi strigă, cu mâna pâlnie la gură.)* Uuu! Uuu! *(Se întoarce spre Bogoiu.)* Vezi? Nimeni. Linişte! Merge aşa de lin, că parcă nici motoarele nu se mai aud! Doar apa cum plescăie la proră... *(cu o schimbare de voce)* Ce viteză avem, căpitane?

BOGOIU *(care a intrat deplin în joc, dă explicaţii tehnice)*: Cred că 20 de noduri pe oră! Precis nu pot răspunde. Ar trebui să trecem pe la cabina de comandă, să verificăm indicatoarele.

CORINA: Să trecem. Pe unde o luăm?

BOGOIU *(indicând scara şi făcându-i loc)*: Pe aici.

CORINA: După dumneata, căpitane! Ia-o 'nainte, să-mi arăţi drumul.

BOGOIU *(în timp ce urcă scara)*: Vedeţi cum sunt silit să merg cu viteză redusă, 20 de noduri, înţelegeţi, e o nimica toată pentru mine. Dar îmi menajez pistoanele. Am un mic ac ros la compas. Şi l-am pus sub observaţie. *(A ieşit din scenă pe la capătul de sus al scării. Corina e şi ea gata să iasă pe acolo, când, prin dreapta jos, intră Ştefan.)*

SCENA IV

CORINA, ŞTEFAN

ŞTEFAN: Duduie Corina.

CORINA *(de sus, aplecată peste rama scării)*: Da?

ŞTEFAN: Voiam să-ţi spun un cuvânt.

CORINA: Acum? Nu se poate mai târziu? Tocmai îmi explica ceva căpitanul.

ŞTEFAN *(a ajuns lângă scară şi o ia de mână peste rampă)*: Te rog să ierţi scena de adineaori. A fost stupidă.

CORINA *(surâde uşor, îşi desprinde mâna dintr-a lui şi, fără să răspundă, iese din scenă, urmându-l pe Bogoiu, care a ieşit înaintea ei.)*

SCENA V

ȘTEFAN, MADAM VINTILĂ

Ștefan ridică din umeri, neînțelegând. Se apropie fără treabă de măsuța din hall, *se uită cu neatenție printre hârtii, ridică plicul lui Madam Vintilă, îl privește o clipă, aproape fără să-l vadă, îl pune la loc. Se întoarce pe terasă, se întinde pe* chaise-longue.

M-me VINTILĂ *(intră prin dreapta, cu racheta de ping-pong în mână)*: Ai evadat.

ȘTEFAN: Da. Te prevenisem. Nu sunt bun de arbitru.

M-me VINTILĂ: Mă întreb de ce ești bun când e vorba de mine.

ȘTEFAN: E un repros?

M-me VINTILĂ: Nu. O vorbă așa... *(Moment de tăcere. Ea se apropie de* chaise-longue, *se oprește o clipă la spatele lui Ștefan și pe urmă îi trece mâna prin păr.)*

ȘTEFAN *(fără s-o privească)*: Ai o scrisoare acolo pe masă.

M-me VINTILĂ: Da... știu.

ȘTEFAN: Nu o deschizi?

M-me VINTILĂ: Ești curios?

ȘTEFAN: Cred că ți-am mai spus: eu aici nu am nicio curiozitate.

M-me VINTILĂ: Știu... te-ar surmena.

ȘTEFAN: Întocmai. M-ar surmena. Dar mă gândesc că era un timp când plângeai dacă-ți întârzia o scrisoare și acuma le lași să treneze ceasuri întregi fără să le deschizi.

M-me VINTILĂ: Era un timp... Acum e alt timp. Vacanță! De la dumneata am învățat cu toții vorba asta. *(Se înclină spre el, cochetă, aproape obraz la obraz.)* Te superi c-am învățat-o așa de bine?

ȘTEFAN *(se ridică de pe* chaise-longue, *în defensivă)*: Trebuie să-ți spun ceva.

M-me VINTILĂ: Grav?

ȘTEFAN: Foarte grav.

M-me VINTILĂ: Bănuiam. Trebuie să fie foarte grav, de vreme ce te-ai sculat în picioare.

ȘTEFAN: Foarte grav... și foarte greu de spus.

M-me VINTILĂ: Să te ajut eu?

ȘTEFAN: Nu. Spun singur. Dar să știi că e ceva complet; arăți caraghios... Uite: *(retezat)* Am impresia că-mi faci curte.

M-me VINTILĂ: Eu?

ȘTEFAN: Nu ți-am spus că e caraghios?

M-me VINTILĂ *(încercând să glumească, încercând să fie degajată, dar în fond replica lui Ștefan a lovit just)*: Și cum ți-a venit asta?

ȘTEFAN: A! E o manie. O idee fixă. Mi se pare mereu că mi se face curte. Evident, e ridicol. Mă cunosc doar foarte bine. Curte! Curte pe ce? Pe nasul ăsta jupuit? Pe fruntea asta îngustă? Pe ochii ăștia fără coloare?

M-me VINTILĂ: Totuși.

ȘTEFAN *(tăind-o repede)*: Totuși o idee fixă. E o idee fixă. Mi-a intrat în cap că mă iubești și acum fiecare cuvânt care mi-l spui mi se pare o aluzie. Fiecare gest o invitație.

M-me VINTILĂ: Te asigur...

ȘTEFAN: Că nu-i adevărat. Știu. Asta ar mai lipsi. Dar pentru liniștea mea, pentru buna noastră prietenie, pentru pacea pasiunii Weber, lasă-mă

să-ți spun că, dacă cumva, prin absurd, prin imposibil, ar fi totuși adevărat...

M-me VINTILĂ: Da...

ȘTEFAN: Dacă printr-o aberație, prin cea mai stupidă aberație, m-ai iubi sau ai vrea să mă iubești sau ți s-ar părea că mă iubești...

M-me VINTILĂ: Ei bine...

ȘTEFAN: Ei bine, ți-aș spune nu!

M-me VINTILĂ: De ce nu?

ȘTEFAN *(simplu și ferm)*: Sunt în vacanță.

M-me VINTILĂ: Nu ți se pare că abia acum începi să fii ridicul?

ȘTEFAN: Nu. Ridicul sunt mai de mult. Acum încep să fiu clar. Ascultă-mă. *(Îi vorbește neted, bărbătește, fără brutalitate însă.)* Jocul ăsta nu mă interesează. Aici nu mă interesează. E prea complicat. Scene, cuvinte cu subînțeles, zâmbete. De ce ai râs? De ce n-ai râs? Vino aici, du-te dincolo, iubește-mă, nu mă iubi, de ce nu mă iubești?... Nu, nu și nu.

M-me VINTILĂ *(înțepată)*: Și încă o dată nu.

ȘTEFAN: Da. Și încă o dată nu. De foarte multe ori nu. Fii ironică, dacă vrei, dar înțelege-mă dacă poți. E și asta o voluptate: să nu iubești. E mai simplu. E mai sigur..

M-me VINTILĂ: Nu știu, zău, ce să cred despre dumneata.

ȘTEFAN: Crede că sunt un îngâmfat, un vanitos, un închipuit, un prost crescut, un imbecil... crede toate astea și dă-mi mâna.

M-me VINTILĂ *(demnă, ridică din umeri, îi întoarce spatele și urcă spre* hall.*)*

ȘTEFAN *(o urmează)*: A, nu. Nu așa. Aici e ca la ping-pong. E fără supărare. Ai jucat și ai pierdut. Să ne

strângem frumos mâna ca doi sportivi de treabă și gata. Data viitoare câștigi dumneata.

M-me VINTILĂ *(aproape fără voie, îi dă mâna, fără convingere. El i-o strânge tare, băiețește, dar ea și-o retrage, încurcată. Odată liberă, se îndreaptă într-o doară spre măsuța din* hall. *Acolo zărește plicul, îl ia în mână, îl deschide, scoate o scrisoare afară și începe s-o citească.)*

ȘTEFAN *(care a urmărit-o cu privirea)*: Vezi? Ai și câștigat.

SCENA VI

ACEIAȘI, MAIORUL, JEF

MAIORUL *(intră prin dreapta, cu racheta în mână, transpirat, gâfâind, roșu la față)*: Cine a câștigat? Eu am pierdut. M-a bătut copilul ăsta de m-a frânt. *(Se prăbușește pe un* chaise-longue.*)*

JEF *(a intrat după Maior, e și el aprins de joc)*: Adevărat că l-am frânt. Primul set, 21 la 5. Al doilea set, 21 la 3. Dă cu racheta ca fetele.

ȘTEFAN: Și te mai lauzi că l-ai bătut. Așa adversar, așa victorie. Bravo, Jef!

JEF *(ostil, cu bruschețe)*: Te rog să nu-mi spui Jef.

ȘTEFAN: Nu te cheamă Jef?

JEF: Pentru dumneata, nu.

SCENA VII

ACEIAȘI, CORINA

CORINA *(intră prin fund, ușa din stânga)*: Jef! Ce-i asta?

JEF *(foarte serios, către ea)*: Dumneata să nu te amesteci între noi, bărbații.

CORINA *(nici nu-l aude, coboară spre terasă, spre Jef)*: Ce-i asta? Jef? Ce fel de vorbă-i asta? Și ce e halul ăsta pe tine? Ți-am spus să nu mai joci în soare. Unde ți-e batista?

JEF *(se caută în buzunare încurcat.)*

CORINA: Sigur. Iar n-ai batistă. *(O scoate pe a ei din buzunar, îl șterge pe frunte, pe obraji. El se lasă ca un copil bosumflat. Moment de tăcere încurcată.)*

(Ștefan încearcă o diversiune.)[1]

ȘTEFAN: Nu facem o partidă, Jef?

JEF *(tresărind)*: Cu dumneata, nu.

CORINA *(severă)*: Jef!

ȘTEFAN *(către M-me Vintilă, care tot timpul a stat deoparte, citindu-și scrisoarea)*: Nu facem o partidă?

M-me VINTILĂ: Mulțumesc. Am făcut astăzi una cu dumneata și mi-e de-ajuns. *(Iese ostentativ prin fund, dreapta.)*

ȘTEFAN: Am rămas fără partener. *(Strigă)* Domnu Bogoiu.

CORINA *(care continuă să pună în ordine toaleta lui Jef)*: Lasă-l pe Bogoiu. E ocupat.

ȘTEFAN: Atunci, domnule Maior, cu tot regretul, trebuie să recurg la dumneata. Hai.

MAIORUL: Iar, frate... Abia mă așezai.

ȘTEFAN: Nu-i nimic. Te antrenezi.

MAIORUL *(resemnat, se ridică foarte cu greu și îl urmează. Ies amândoi prin dreapta, planul prim.)*

[1] În textul de bază, indicația apare ca o replică a Corinei, probabil din greșeală de tipar, (...)

SCENA VIII

CORINA, JEF

CORINA *(a terminat toaleta lui Jef)*: Așa. Și să nu te mai prind fără batistă. Acuma ia-o pe a mea. *(Îi întinde batista cu care l-a șters pe frunte.)*

JEF *(ia batista îmbufnat și rămâne cu ea în mână)*: Domnișoară Corina, nu-mi place gluma asta.

CORINA: Dar nu e o glumă.

JEF: Eu am 16 ani...

CORINA: Cei mulți înainte.

JEF *(continuând)*: ...și dumneavoastră vă purtați cu mine de parc-aș avea opt. De ce? Vedeți, eu primesc orice glumă, când vine de la dv. Orice, pentru că...

CORINA: Pentru că?

JEF *(ar vrea probabil să spună „pentru că vă iubesc", dar nu poate. Ridică din umeri, lăsând gândul întrerupt. Pe urmă izbucnește violent)*: Dar nu în fața lui. Nu când mă vede el.

CORINA: Cine „el"?

JEF: Știți prea bine. El.

CORINA: Nu are nume?

JEF *(tace.)*

CORINA *(foarte aproape de el)*: Jef! Întreb dacă are nume?

JEF: Are, dar eu nu pot să-l spun. *(gata să plângă)* Nu pot, nu vreau.

CORINA: Uită-te la mine.

JEF *(privește în jos, încăpățânat.)*

CORINA: Nu vrei să te uiți la mine?

JEF *(ridică privirea spre ea.)*

CORINA *(îi vorbește foarte simplu)*: Jef, eu iubesc pe cineva de aici.

JEF *(dezolat)*: Ştiu.
CORINA: Pe tine. *(Îl sărută pe obraz.)* „El". Dar el n-are timp de noi, Jef.

SCENA IX

ACEIAŞI, UN CĂLĂTOR, NEVASTA LUI

Intră prin stânga, prăfuiţi de drum, încărcaţi cu valize, pachete, şaluri paltoane, un domn şi o cucoană.

DOMNUL *(punând jos valizele şi răsuflând)*: Uf! Bine că sosirăm. Ziceam că ne apucă noaptea pe drum. Fir-ar ai dracului cu şoseaua lor.
CUCOANA *(cu un strigăt alarmat)*: Costache!
DOMNUL: Ei?
CUCOANA: Cutia!
DOMNUL: Ce cutie?
CUCOANA: Cutia roşie de pălării...
DOMNUL *(încercând să-şi amintească)*: Cutia roşie de pălării... A! e jos în maşină.
CUCOANA: Să nu plece cu ea.
DOMNUL: Cum o să plece, dragă, că nici nu l-am plătit. Şi n-a rămas şi cufărul ăl mare? *(Corina şi Jef au privit uluiţi apariţia celor doi. Nu înţeleg nimic şi se întreabă din ochi unul pe celălalt. În sfârşit, Corina se decide să intervină. Face câtiva paşi spre cei doi.)*
CORINA: Dumneavoastră... pe cine căutaţi?
DOMNUL: Dumneata eşti Domnişoara Weber?
CORINA: Nu.
DOMNUL: Noi pe dumneaiei o căutăm.
CORINA: Pe care „dumneaiei"?

DOMNUL: Pe domnişoara Weber.
CORINA: Care d-ra Weber?
DOMNUL: A, sunt mai multe! Păi, pe una din ele.
CORINA *(din ce în ce mai îngrijorată)*: Pentru ce?
DOMNUL: Pentru cameră.
CORINA: Ce cameră?
DOMNUL: Camera...
CUCOANA: Camera de la jurnal... *(Îşi deschide poşeta şi scoate de acolo o coupură de ziar, pe care o citeşte.)* Vila Weber. Judeţul Ciuc, gara Gheorghieni. Lângă Ghilcoş. Poziţie admirabilă în pădure. Pensiune completă 180 de lei pe zi. Adresaţi domnişoara Weber.
CORINA: Şi?
DOMNUL: Şi nimic... am venit.
CORINA *(dezolată)*: Aţi venit! *(strigând spre culise, stânga)* Ştefan! Aţi venit! Ştefan!
ŞTEFAN *(din culise)*: Daa.
CORINA: Vino un moment, te rog. *(către cei doi)* Aţi venit.... ca să staţi...
CUCOANA: Că n-om fi venit ca să plecăm.

SCENA X

ACEIAŞI, ŞTEFAN

ŞTEFAN *(intrând cu racheta în mână)*: Ce s-a întâmplat?
CORINA *(încet, numai către el)*: Ăştia doi...
ŞTEFAN: Ei?
CORINA: Au venit.
ŞTEFAN: Cum au venit?
CORINA: Au venit să stea aici.
ŞTEFAN: Aici la noi?

CORINA: Da, în pensiune
ŞTEFAN: Nu se poate. *(Face un pas spre cei doi.)* Dv. pe cine căutaţi?
DOMNUL: Am mai spus o dată: pe d-ra Weber.
ŞTEFAN: Nu există.
DOMNUL: Cum nu există, domnule, cum nu există? Mă rog, pensiunea Weber...
ŞTEFAN: Nu e aici.
DOMNUL: Da unde-i?
ŞTEFAN: Habar n-am.
CUCOANA: Ia ascultă, tinere, d-ta îţi baţi joc de noi? Ce? Noi nu ştim pe ce lume umblăm?
DOMNUL: N-am luat noi automobilul de la Gheorghieni, că zicea că autobuz nu mai este până mâine dimineaţă.
CUCOANA: Şi nu ne-am tocmit cu 300 de lei pân' aici?
DOMNUL: Şi nu ne-a zis şoferul că-i aicea, sus, între brazi?
CUCOANA *(argument suprem)*: Şi nu scrie, afară pe firmă, mare de-ţi ia ochii, „Pension Weber".
ŞTEFAN *(către Jef, încet)*: Ce firmă e?
JEF *(acelaşi joc)*: Firma de sus, deasupra balconului. N-am putut s-o iau jos.
ŞTEFAN: Ei, şi dacă scrie? Ce, dumneata crezi tot ce scrie? Dac-o scrie afară Karlsbad, înseamnă că aici e Karlsbad?
DOMNUL *(rămâne un moment descumpănit de argument.)*
CUCOANA *(şi ea un moment derutată, îşi revine cu energie)*: Karslbad, ne Karlsbad, noi aicea rămânem. Nu mă mişc din loc până nu vine d-ra Weber. *(Se aşează pe valiză.)* Strig-o, Costache!
DOMNUL *(strigând)*: Să vie d-ra Weber! Să vie d-ra Weber.

ŞTEFAN *(alarmat)*: N-o striga, domnule, că te aude.
DOMNUL: Ba strig, domnule, strig. *(Se îneacă, tuşeşte.)*
ŞTEFAN *(către Jef, încet)*: Jef, du-te sus şi ţine de vorbă pe Fräulein Weber. Nu cumva să coboare. Dacă e nevoie, închide-o în cameră cu cheia.
CORINA *(tot către Jef, încet)*: Şi spune-i lui Bogoiu să vie aici repede.

SCENA XI

ACEIAŞI, fără JEF

DOMNUL *(care un moment tăcuse pentru ca să-şi recapete suflul pierdut)*: Domnişoara Weber, Weber, Weber...
CORINA *(se apropie de el, cu mari menajamente)*: Domnule, cal-mează-te.
CUCOANA: Nu te calma Costache.
DOMNUL *(intransigent)*: Nu mă calmez. Weber! Weber! *(Se îneacă iar şi tuşeşte.)*
CORINA: Vai de mine! I se face rău. Apă, apă!
DOMNUL *(sufocat, face semn cu mâna că nu-i nimic, că n-are nevoie de ajutor. Corina, cu alarmă simulată, aleargă în* hall *şi toarnă un pahar cu apă, pe care-l aduce. Ştefan l-a apucat ferm pe domn şi-l duce spre un* chaise-longue. *Cu o ultimă tresărire de voinţă, domnul mai apucă să strige o dată: WEBER! Ştefan a izbutit să-l aşeze pe* chaise-longue, *unde aproape îl imobilizează. Corina îi toarnă cu de-a sila paharul cu apă pe gât, obligându-l să-l bea. Domnul a rezistat cât a rezistat, dar acum e obosit. Chaise-longul, apa l-au*

copleşit. Rămâne în chaise-longue *o clipă fără suflu. La dreapta lui Ştefan, la stânga Corina. Cucoana a urmărit jocul mirată, neînţelegând nimic, ameţită puţin de rapiditatea mişcărilor.)*

CORINA: Astmă. E astmatic, săracul.

ŞTEFAN: E astmatic şi vine la munte. Moarte sigură.

DOMNUL *(tresare)*: Ai? *(Încearcă să se ridice. Cu o singură mână Ştefan îl obligă să rămână locului.)*

CUCOANA: Costache! Scoal' de-acolo, n-auzi?

SCENA XII

ACEIAŞI, BOGOIU

Bogoiu intră pe scara din fund, coboară in grabă treptele. Corina se duce spre el.

BOGOIU: M-aţi chemat?

CORINA: Căpitane, sunt doi pasageri clandestini pe vapor.

BOGOIU *(arătându-i din ochi pe cei doi)*: Ăştia?

CORINA: Ăştia.

BOGOIU *(coboară din planul I. Vorbeşte autoritar şi sobru. E pătruns de ceea ce face)*: Voi sunteţi clandestinii?

DOMNUL *(care şi-a revenit în parte, dar uluit de întrebare)*: Cum clandestini?

BOGOIU: Te faci că nu ştii? Adă-ncoa' biletele. Să le văd.

DOMNUL *(din ce în ce mai uluit)*: Ce bilete, domnule?

CUCOANA: Şi cine eşti dumneata?

BOGOIU: Voiajezi fără bilete şi mă mai întrebi cine sunt. O să vezi dumneata cine sunt eu.

CUCOANA: Ba pardon. Nu voiajăm fără bilete. Biletele le am eu. Sunt aici. *(Îşi deschide poşeta – o poşetă imensă – în care scotoceşte un timp şi scoate în fine, două jumătăţi de bilet de tren.)* Poftim.

BOGOIU *(a luat biletele şi le-a cercetat)*: Nu-s astea. Nu-s bune. Altele.

CUCOANA: Cum să nu fie bune, păcatele mele? Noi plătim jumătate preţ, că dumnealui e funcţionar la regie. Uite şi carnetul. *(Scoate un carnet de identitate, pe care i-l întinde, dar la care Bogoiu nici nu se osteneşte să se uite.)*

BOGOIU: Nu-s bune, madam. Aste-s de tren.

CUCOANA: Păi, da' de ce să fie?

BOGOIU: De vapor.

DOMNUL *(scos din sărite)*: Ia ascultă, domnule, aţi înnebunit? Sau vreţi să ne-nnebuniţi pe noi? Ce e comedia asta? Cu mine să nu vă jucaţi! M-auzi? Să nu vă jucaţi. Eu nu ştiu multe.

CUCOANA: Costache!

DOMNUL *(pornit de tot)*: Niciun Costache. Da' până când? Aici am venit, aicea rămân. Nici nu vă cunosc. N-am venit la dv. Eu la d-ra Weber am venit. Să vie d-ra Weber. Vreau s-o văd pe d-ra Weber.

SCENA XIII

ACEIAŞI, MADAM VINTILĂ, MAIORUL

În cursul ultimelor replici a intrat prin fund, uşa din stânga, Madam Vintilă. A auzit ţipete şi a ieşit să vadă ce se întâmplă. Priveşte cu curiozitate grupul de pe terasă, întrebând din

ochi când pe unul, când pe celălalt, ce se petrece. Tot jocul destul de șters pentru a nu se distrage atenția spectatorului de la grupul principal.

MAIORUL *(intră prin dreapta cu racheta în mână, uimit de țipete, dă nas în nas cu domnul):* Ce e, domnule? Ce te-a apucat?

DOMNUL: Dumneata eşti d-ra Weber?

MAIORUL: Nu.

DOMNUL: Atunci ce te amesteci? *(Continuă să țipe.)* Weber! Weber!

SCENA XIV

ACEIAȘI, JEF

Jef intră în scenă, coborând scara din fund, acceptă să-i vorbească lui Ștefan, pentru că în cei doi intruși simte o primejdie comună. Dar e sobru, fără comunicativitate, atitudine de „serviciu comandat".

ŞTEFAN: Ce e nou, Jef?

JEF: A auzit voci şi a vrut să coboare. Am încercat s-o opresc, n-a vrut şi... am închis-o. Uite cheia.

ŞTEFAN: Dă-o 'ncoa. *(către cei doi intruşi)* Aşa... şi acum să stăm liniştit de vorbă.

DOMNUL *(țipând mereu)*: Cu d-ta nu stau de vorbă, domnule. Nu te cunosc.

ŞTEFAN: Rău faci. Ascultă-mă. Ascultați-mă. Dumneavoastră vreți s-o vedeți pe d-ra Weber? N-o s-o vedeți. Nu e. Nu mai e. O să strigați. O dată, de două ori, de nouă ori. Şi n-o să vie. Vedeți cheia asta? E de la odaia ei. *(Pune cheia în buzunar.)* Cred că înțelegeți.

DOMNUL *(gest de protest)*

ŞTEFAN: A! Ştiu ce o să spuneți. Că țipând, v-ar putea auzi altcineva. Un vecin... un jandarm...

DOMNUL (*gest de satisfacție, care vrea să spună:* „Ei vezi? Ei, vezi?").

ŞTEFAN: Eroare, domnul meu. Profundă eroare. Ziceați că ați venit cu automobilul. Mă rog, ați văzut dv. pe tot drumul până aici o casă?

MAIORUL: O singură casă?

M-me VINTILĂ: Un bordei?

BOGOIU: N-ați văzut. Şi de unde să vedeți dacă nu e.

ŞTEFAN: Suntem singuri. Absolut singuri. Până la Ghilcoş 14 km.

JEF: Până la Gheorghieni 36.

ŞTEFAN: Cine să vă audă până acolo? *(Domnul şi cucoana ascultă consternați, reduşi la tăcere de „logica faptelor".)* Prin urmare nu e mai bine să stăm cuminte de vorbă? O să ne înțelegem. O să vedeți că o să ne înțelegem. Ia dumneata loc. *(Îl ia pe domn şi-l duce din nou spre* chaise-longue. *Domnul se lasă greu, dar nu rezistă propriu-zis – mai ales Corina fiind lângă el şi ajutându-l, cu multe menajamente, să se aşeze.)* Şi dumneata *(îndreptându-se spre cucoană)* Dumneata aici... *(Se duce la chaise-longul lui, îl apropie de cel pe care şade domnul şi pe urmă continuă cu gravitate)* Doamnă! Nu ştiu dacă vă dați seama de importanța gestului meu. Dumnealor mă cunosc şi mă vor înțelege. *(arătând-o pe M-me Vintilă)* Dumneaei mai ales. Scaunul acesta este al meu. *(magnanim)* Vi-l ofer. Da. Vi-l ofer. Şedeți. *(Cucoana l-a urmărit buimăcită de*

locvacitatea lui. Se apropie timidă – e primul ei moment de timiditate – şi ia loc cu un sentiment de nesiguranţă.) Da, da, puteţi şedea. Aşa... Şi acum prieteneşte, da, ştiţi? Prieteneşte: Ce căutaţi dv. aici? *(Între timp toată lumea s-a apropiat de planul I spre centrul rampei. Distribuţia grupului e următoarea: Domnul şi cucoana, fiecare pe câte un* chaise-longue. *Corina şi Ştefan în picioare, între cele două chaise-longuri – Corina de partea domnului, Ştefan de partea cucoanei. Maiorul, Bogoiu, M-me Vintilă şi Jef închid chaise-longurile într-un semicerc. În momentul în care Ştefan a pus ultima întrebare, grupul a fost constituit cum am mai spus, mai sus şi toată lumea îi fixează pe cei doi. Moment de tăcere. Domnul şi cucoana nu ştiu ce să răspundă.)*

CORINA: Aici... în pustietatea asta?

ŞTEFAN: De ce nu vă duceţi la Borsec, că-i apă gazoasă?

CORINA: De ce nu vă duceţi la Sovata, că-i muzică militară?

MAIORUL: De ce nu la Sinaia, că-i ruletă?

M-me VINTILĂ: De ce nu la mare?

JEF: De ce nu la şes?

BOGOIU: De ce nu la deal?.

CORINA: Dar aici? Ce să vedeţi aici? Pe noi?

BOGOIU: Sau ăţi fi venit să-l vedeţi pe dumnealui *(Îl arată pe Maior)* cum prinde peşti? V-aţi ars. Nu prinde niciunul. Vă spun eu.

DOMNUL *(brusc interesat)*: Sunt şi peşti?

BOGOIU: Sunt, dar cine i-a văzut?

DOMNUL *(cu satisfacţie către nevasta)*: Ei, madam? Ziceai să nu-mi iau undiţa. Dacă te ascultam pe d-ta...

MAIORUL *(direct vizat)*: Şi ai luat-o?

DOMNUL: Se putea, nene? Jos în automobil.

MAIORUL: De ce?

DOMNUL: Cum de ce? Ca să pescuiesc.

MAIORUL: Să pescuieşti ce?

DOMNUL: Peşti.

MAIORUL: Peştii mei?

BOGOIU: Peştii lui?

DOMNUL *(care începe din nou să se indigneze)*: Cum ai dumitale, domnule? Cum ai lui, dom'le? Ce? I-aţi ştampilat?

ŞTEFAN *(prezidenţial)*: Vă rog, domnilor, vă rog. Să nu ne pierdem calmul. Calmul aşa de greu câştigat. Să revenim la ce ne interesează şi să discutăm fără digresiuni. Nu-i aşa, doamnă? Fără digresiuni.

CUCOANA *(nu înţelege, dar aprobă, sedusă de „manierele" lui Ştefan.)*

ŞTEFAN: Vedeţi? Şi doamna e de aceeaşi părere. Să discutăm civilizat. Aşadar... dumneavoastră n-aţi vrea să plecaţi de aici?

DOMNUL: Nici mort.

ŞTEFAN: Păcat... Păcat, fiindcă dacă nu plecaţi singuri, o să fim siliţi să vă expulzăm. *(explicând)* Să vă dăm afară şi, cu cât întârziaţi, cu atât e mai neplăcut. Vedeţi? Se înserează. *(Într-adevăr lumina a început uşor să scadă.)*

CORINA: Se face frig.

ŞTEFAN *(cu tonul politicos şi impersonal, cu care ar da o informaţie)*: La munte, nopţile sunt reci. Şi nu cred că se doarme bine pe şosea.

CUCOANA *(cu un început de teamă)*: Costache?...

DOMNUL *(se uită unul la altul, nu ştie ce să facă. Pe urmă se decide)*: În ruptul capului. Aici rămânem. S-o vedem şi pe asta.

BOGOIU: O s-o vezi. Ascultă-mă pe mine, o s-o vezi. Dumneatale nu ştii ce te aşteaptă. Întreabă-mă pe mine. Intâi şi 'ntâi îţi ia creta.

DOMNUL: Care cretă?

BOGOIU: Creta. Pe urmă... Vezi cravata asta? *(Îi ia cravata în mână şi o pipăie.)* Frumoasă, n-am ce zice. Frumoasă, da ţi-o ia. Şi pantalonii... *(Pipăie ştofa pantalonilor.)* Tii! Teribilă, dom'le! N-are moarte. Ştofă englezească. Ţi-i ia şi pe ăştia.

MAIORUL: Şi să te-ntreb şi eu ceva...

DOMNUL *(care l-a ascultat, cu desăvârşire aiurit, pe Bogoiu, urmărindu-i fiecare cuvânt, fiecare gest, cu o blândă stupoare, îl întrerupe pe maior, fără violenţă însă):* Nu mai întreba, domnule. Lasă. Aţi întrebat destul. Să întreb şi eu acuma. O dată. O singură dată. *(Se ridică în picioare, îi priveşte pe toţi lung şi întreabă îngrijorat cu sinceră seriozitate)* Dumneavoastră sunteţi nebuni?

CORINA *(după un moment de tăcere, în timpul căruia fiecare părea că reflectează pentru a răspunde în cunoştinţă de cauză)* Ba da. Nu cu totul nebuni. Puţin. Mai mult într-o ureche decât nebuni de-a binelea. Iertaţi-ne că nu v-am spus-o de la început.

DOMNUL: Nu era nevoie... se vede.

CORINA: Noi ăştia, câţi suntem aici, avem fiecare scrânteala noastră, mica noastră scrânteală. Şi s-a potrivit să ne înţelegem destul de bine. Nu de la început. *(către Ştefan)* Nu e aşa că nu de la început? *(din nou către cei doi)* Acuma însă facem un fel de familie... o echipă... un joc... e un joc pe care n-o să ştiţi niciodată să-l jucaţi. Pentru

că... voi veniţi direct de la Bucureşti, în timp ce noi... noi picăm puţin din lună. *(Domnul şi cucoana au rămas pironiţi, la dreapta şi la stânga Corinei. Şi privesc peste capul ei cu o mirare, în care licăreşte parcă un început de înţelegere. Par a-şi spune: „nu vezi că cu ăştia nu e nimic de făcut")* Nu spuneţi nimic. Nu e nevoie. Aţi înţeles. Ştiu, simt că aţi înţeles... poate că trebuia să vă vorbim aşa de la început! Ce vreţi? Ne-aţi speriat... când v-am văzut intrând, ni s-a părut că tot jocul nostru se sfârşeşte... că se sfârşeşte prea devreme... dar acum... fiindcă aţi înţeles, o să vă duceţi. *(Îi ia şi pe unul şi pe altul de braţ şi merge cu ei spre stânga, pe unde au intrat.)*

ŞTEFAN: Vă aşteaptă jos o maşină. Fără nicio grabă, sunteţi într-un ceas şi jumătate la Gheorghieni. *(În timp ce vorbeşte, domnul şi cucoana îşi ridică valizele, pledurile, pachetele pe care le lăsaseră jos, la intrare.)*

CORINA: Se înserează şi e senin.

ŞTEFAN: O să aveţi un drum minunat.

CORINA: Ce bun e pledul ăsta.

ŞTEFAN: Vă înveliţi bine şi nici nu ştiţi când aţi ajuns în oraş. *(Cei doi si-au luat toate bagajele, aşa cum au intrat prima dată în scenă. Se retrag puţin buimăciţi, cu faţa spre grup, privindu-i pe toţi lung.)* N-aţi uitat nimic? Ba da. Aţi uitat să ne spuneţi bună seara.

DOMNUL, CUCOANA *(se uită unul la altul, ezită, sunt încurcaţi şi pe urmă timid, aproape în acelaşi timp)*: Bună seara.

TOŢI *(înclinându-se uşor)*: Bună seara.

(Cei doi ies).

SCENA XV

ACEIAŞI, fără CUCOANA şi DOMNUL, apoi un moment DOMNUL

Toţi câţi rămân în scenă se privesc uşuraţi. Din toate piepturile un lung oftat de uşurare. Fiecare se aşează pe unde poate. Ştefan, evident, pe chaise-longul lui. Moment de tăcere, ca după o mare primejdie, din care scapi teafăr.

DOMNUL *(intră iar)*: Tot eu... *(Toţi sar brusc în picioare, împinşi ca de un resort. Îl privesc cu răsuflarea tăiată)* Nu vă speriaţi. Nu rămân. Nu mai rămân, nici dacă mă rugaţi. Nici dacă mă plătiţi. Ne ducem la mare. Da' voiam să fac o întrebare. Ultima. De la Gheorghieni e tren la Constanţa?

MAIORUL: E, da' e cam lung. O zi şi jumătate.

DOMNUL: O zi şi jumătate. Care va să zică, azi avem joi, 12... dacă plecăm diseară... *(vocea cucoanei din culise)* Costache!

DOMNUL: Vin soro, vin. *(Iese din scenă.)*

SCENA XVI

ACEIAŞI, fără DOMNUL

Acelaşi joc ca la începutul scenei precedente. Sentiment general de uşurare. Fiecare se aşează la locul lui. Moment de tăcere.

BOGOIU *(care a auzit ultima replică a domnului, fără să-i dea prea mare atenţie, sare luminat, ca şi cum abia acum ar fi auzit-o)*: Ce a zis? Joi? 12? Aţi auzit? A zis joi. A zis 12. Joi, joi, joi, joi... E joi şi e 12. Daţi-mi o cretă. Daţi-mi un creion. Daţi-mi cerneală. Daţi-mi să scriu. *(Scrie cu degetul pe jos, pe perete, în aer.)* Joi 12 august. Joi 12 august... Presimţeam eu, domnule, îmi spunea inima. 12 august. 12 au... *(Entuziasmul îi scade subit, lasă cuvântul neterminat. Rămâne cu degetul suspendat în aer, deget cu care tocmai desemna cifra descoperită. Pe urmă cu totul bosumflat)* Dacă azi e în douăşpce, atunci până la cinsprece mai sunt trei zile. Şi la 15...

M-me VINTILĂ: Ce e la 15?

BOGOIU: Păi ce să fie... Ministerul... Serviciul... Se termină vacanţa... Trebuie să plec... Lumina aia galbenă de la birou... Mirosul de hârtie veche... *(tresărind, aproape violent)* Eu nu plec. Rămân. Fie ce-o fi, rămân.

MAIORUL: Ba o să pleci. Toţi plecăm. Azi unul, mâine altul... cum trece vremea, domnule... Şi când mă gândesc că mă-ntorc acolo...

M-me VINTILĂ *(pe gânduri)*: Acolo, acasă... lucruri de care te-ai săturat... aceeaşi viaţă care nu se mai schimbă...

CORINA *(uşoară, aproape imperceptibilă, privire spre Ştefan)*: Oameni pe cari n-o să-i mai vezi...

M-me VINTILĂ: Şi alţii pe cari ai să-i vezi mereu, întotdeauna... *(Lumina a scăzut între timp simţitor, fără să se fi întunecat însă de tot. Lung moment de tăcere, în care gândul tuturor se depărtează.)*

ŞTEFAN *(scuturându-se din melancolia care i-a cuprins pe toţi)*: Bună treabă mi-ai făcut, domnule Bogoiu. Te felicit. În câte e azi? În câte e azi? Iacă ştii în câte e azi. Îţi place? *(Face un gest circular, arătându-i vag pe toţi, dar arătând mai ales acea nelămurită tristeţe care s-a furişat între*

ei.) Eram fericiți, adineaori. Era o zi oarecare, o zi fără calendar și eram fericiți. Acum e joi și în 12 august... și atâta lucru e de-ajuns... ca să nu mai fim.

BOGOIU: De... dacă știam... acuma... să uităm și noi...

ȘTEFAN: Dacă putem... e mai greu de uitat...

BOGOIU: Nu e greu. Uite, o să mergem la masă și să vezi cum uităm. Nu mergem la masă?

MAIORUL *(gata la apel)*: Ba mergem...

M-me VINITLĂ: S-a făcut răcoare. Mă duc sa mă schimb și viu și eu. *(Iese.)*

ȘTEFAN *(către Bogoiu)*: Tot te duci sus. Uite cheia. Descui-o pe Fräulein Weber. Să nu știe nimic.

BOGOIU: O să țipe...

ȘTEFAN: O s-o împaci. Faceți un tabinet, o lași să câștige și se împacă ea.

SCENA XVII

CORINA, ȘTEFAN, JEF

CORINA *(care în tot timpul scenei de mai sus a rămas într-un colț, tăcută, se apropie acum de Ștefan)*: În câte e azi?

ȘTEFAN: Ești glumeață.

CORINA: Nu. Întreb cu toată seriozitatea: în câte e azi?

ȘTEFAN *(enunțând)*: joi, 2 august.

CORINA: Nu-ți spune nimic data asta?

ȘTEFAN: Nimic. Cel puțin nimic special. E o aniversare?

CORINA: Gândește-te bine.

ȘTEFAN *(caută o clipă și pe urmă ridică din umeri.)*

CORINA: *Kleine Nachtmusik*... Salzburg...

ȘTEFAN *(cu un gest de plictiseală)*: Ooo!

CORINA: Niciun oooo! Avem un pact și cer să-l respecți. Recunoaște că de când am reparat aparatul de radio, nu l-am pus niciodată să cânte. Așa era învoiala. Uite, l-am lăsat săracul, „la colț", dar acum... *(Ia aparatul de radio și-l ridică cu destulă greutate, încercând să-l ducă spre măsuța lui obișnuită.)*

JEF *(îi sare în ajutor)*: Lăsați-mă, d-ră Corina, pe mine. *(Ia aparatul, îl așează pe măsuță, întoarce butonul.)* Pe unde se transmite?

CORINA: Prin Viena.

JEF *(citind pe indicatorul aparatului și învârtind butonul)*: 507 lungime de undă. 506 și 8.

CORINA: Nu vă oblig să rămâneți aici. Vă puteți duce la masă.

ȘTEFAN: Foame nu mi-e și după o zi așa de agitată, nimic mai bun decât un ceas de *chaise-longue*. Fie și muzical, dacă nu se poate altfel. *(Fiecare se așează pe câte un* chaise-longue. *Între timp Jef a continuat să caute postul Viena. S-au auzit diverse zgomote și țârâituri, iar acum se aude destul de clar tic-tacul obișnuit al postului Viena.)*

CORINA: Oprește, Jef. Aici. Viena. Recunosc semnalul. *(Se uită la ceas.)* Trebuie să-nceapă curând. În câteva minute. Vino aici. *(Jef a rămas lângă aparatul de radio și îi privește de sus din umbră, pe amândoi.)* Nu vii? *(tăcere)* Nu vrei să vii, Jef?

ȘTEFAN: Eu zic să vii. Am cetit undeva, că între muzică și matematică există legături foarte strânse. Or dumneata, Jef, care ești cel mai eminent corigent

la matematici, pe care l-am cunoscut vreodată... *(Jef se-ntoarce brusc şi iese din scenă, trântind foarte puternic uşa.)*

SCENA XVIII

CORINA, ŞTEFAN

Seara s-a lăsat între timp de tot. E o seară albastră, clară, fără obscuritate. S-ar zice că lumina şi-a schimbat numai densitatea, că a devenit mai uşoară, mai vaporoasă. Trecerea s-a făcut lent, fără bruschețe, pe nesimțite. Ieşirea zgomotoasă a lui Jef e urmată de o clipă de tăcere. Semnalul lui radio Viena se aude depărtat, cu un tic-tac de ceasornic într-o mare tăcere.

CORINA: Ce ai cu el?

ŞTEFAN: Nimic.

CORINA: Mie mi-e drag.

ŞTEFAN: Şi mie.

CORINA: Atunci de ce-l repezi?

ŞTEFAN: Pentru că aşa se vorbeşte între bărbaţi. Scurt. Fără mofturi. L-ai văzut când joacă cu mine ping-pong? Simt că fiecare minge pe care mi-o trimite, e un pumn. Are 16 ani. În fundul inimii lui îmi e recunoscător că mă port cu el ca şi cum ar avea 25.

CORINA: Dar eşti prea aspru.

ŞTEFAN: E felul meu de tandreţe. La 16 ani e singurul fel de tandreţe care se suportă bine.

CORINA: Nu poţi să-l suferi.

ŞTEFAN: Mi-e foarte drag, întâi... întâi pentru că e corigent... Nu râde. Am un sentiment de familie pentru toţi corigenţii din lume. Şi eu am fost pe vremea mea... Şi sunt şi astăzi. *(Tăcere)* Pe urmă... mi-e drag, pentru că te iubeşte. În felul lui. Cu pumnii strânşi, încruntat. Cred că nu ştii cum te iubeşte. Şi nici nu trebuie să ştii. Nu ţi-ar ierta-o...

CORINA: Îl cunoşti bine? *(Întrebarea nu e apăsată.) (Ea trece mai departe. Visează altceva.)*

ŞTEFAN: Destul de bine. L-am mai întâlnit odată, mai de mult. Acum vreo 20 de ani. Nu s-a schimbat prea tare. Aceeaşi privire care trece înaintea cuvintelor. Aceeaşi frunte care se deschide singură – ca o fereastră – când totul ar voi să se închidă, să se refuze... Şi un fel de tăcere bruscată, colţuroasă, de care se lovesc gesturi şi cuvinte... Gesturi pe care nu le va duce niciodată până la capăt... Cuvinte pe care niciodată nu le va spune pe de-a-ntregul.

CORINA *(chemându-l uşor, fără să-l privească)*: Ştefan!

ŞTEFAN *(n-a auzit-o, nu o priveşte)*: De atunci, l-am mai văzut de câteva ori. „În viaţă," cum se zice. Din ce în ce mai rar... Din ce în ce mai departe... Când am venit aci... îl pierdusem de tot. Mi se părea că e o foarte veche amintire, foarte veche, foarte ştearsă... Într-o dimineaţă am dat ochii cu el, în oglindă, ca la un colt de stradă. „Unde ai fost"? „Ce-ai făcut"? N-am ştiut ce să-i răspund. Mi se părea că nu fusesem nicăieri, că nu făcusem nimic...

CORINA: Eu nu l-am cunoscut, dar l-am aşteptat. L-am aşteptat mereu, în toţi oamenii pe cari i-am întâlnit... În acei câţiva, foarte puţini, pe cari mi

se părea că-i iubesc, îmi ziceam: Nu-ți pierde răbdarea. Are să vină. Așteaptă. Este poate sub încruntarea asta care te rănește, este poate sub această indiferentă, sub această uitare... Așteaptă, Are să vină.

ȘTEFAN: Și când vine nu-l vezi. Și când vorbește nu-l auzi.

CORINA: Și când îl vezi el trece mai departe. Și când îl auzi el a tăcut. *(după o tăcere)* Ștefan!

ȘTEFAN: Daaa...

CORINA: Mi-e frig.

ȘTEFAN: La munte nopțile sunt foarte reci.

CORINA: Este în *hall*, pe divan, un șal – șalul meu albastru.

ȘTEFAN: E o informație asta?

CORINA: Nu. E o rugăminte.

ȘTEFAN *(se ridică din* chaise-longue *cu foarte mare greutate)*: Presimțeam. Totdeauna în viață momentele mele de visare le-am plătit scump. Sunt un sentimental. *(S-a dus spre divanul din* hall*, a luat șalul, vine spre Corina și i-l întinde.)*

CORINA: Nu așa, dragul meu. Învelește-mă.

ȘTEFAN: Mă exploatezi. *(O acoperă cu șalul pe picioare, pe urmă se întoarce la locul lui și se întinde în* chaise-longue.*)*

CORINA *(după o secundă)*: Ștefan! Nu auzi?

ȘTEFAN: Ba da.. Ca prin vis... Ciudat. Am sentimentul că dorm, că dorm profund. Și chiar dacă-ți mai este frig, n-am să mă pot ridica de aici, să mai caut un șal.

CORINA: Ștefan... vreau să te sărut.

ȘTEFAN: E o rugăminte?

CORINA: Nu. E o informație.

(Un moment rămân nemișcați la locurile lor. Pe urmă, aproape în același timp, se ridică amândoi, se apropie unul de altul și în sfârșit... se sărută. Se privesc apoi cu gravitate, ca și cum sărutul ar fi rămas undeva între ei. El o ia de mână și se îndreaptă spre scara din fundul hall*-ului. Ea îl urmează. În timp ce urcă scara, încep să se audă, ca o voce care a fost mereu prezentă, dar care abia acum se desprinde din tăcere, primele măsuri din romanța din* Kleine Nachtmusik *de Mozart. La jumătatea scării se opresc.)*

CORINA *(șoptind)*: *Kleine Nachtmusik!...*

(Ascultă amândoi o clipă, pe urmă, cu pași foarte ușor, urcă mai departe scara, ieșind din scenă.)

SCENA XIX

BOGOIU

Scena rămâne o clipă goală. Viorile din Salzburg se aud mai precise, dar mereu în surdină. Lumina e foarte albastră. Cu chaise-longurile desfăcute, cu șalul Corinei trenând pe unul din ele, terasa pensiunii are într-adevăr ceva de covertă pustie, noaptea.

Bogoiu intră prin stânga. Privește de jur-împrejur. Se apropie de cele două chaise-longuri. Ia o clipă în mână șalul și-l lasă apoi să cadă la loc. Privește lung spre scara pe unde au ieșit Corina și Ștefan. Se reazimă de perete, pe pragul dintre terasă și hall *și pe*

urmă, ca şi cum ar transmite departe un ordin unui echipaj nevăzut

BOGOIU: Opriţi motoarele. Desfaceţi pânzele. Să n-aud niciun val. Niciunul...

CORTINA

ACTUL III

Acelaşi decor, spre sfârşitul lunii august. Dimineaţă rece, cu lumină uşor obosită, de vag început de toamnă.

SCENA I

CORINA, ŞTEFAN

CORINA *(într-o rochie caldă de casă. Ştefan în pantaloni* gris, *pulover albastru, cu mâneci lungi şi închis la gât. Ţinuta lor arată o dimineaţă rece de munte. Corina, pe terasă, în stânga, pe un* chaise-longue, *aproape paralel cu rampa, priveşte afară spre culise, într-un fel de reverie atentă, ca şi cum ar urmări ceva foarte important, ce se petrece acolo. În* hall, *comod instalat într-unul din fotoliile albe de nuiele, Ştefan citeşte o carte. La ridicarea cortinei, o clipă de tăcere prelungeşte această situaţie, care durează probabil mai de mult)*: Încă una...

ŞTEFAN: Ai spus ceva?

CORINA: A mai căzut încă una. E a şaptesprezecea. Ieri au fost unsprezece. Alaltăieri cinci.

ŞTEFAN: Vrei să le numeri pe toate?
CORINA: Aş vrea! Sunt aşa de multe, că mi-ar trebui o eternitate... Ştefan!
ŞTEFAN *(fără să-şi întrerupă lectura)*: Daa!...
CORINA: Pot să spun o prostie?
ŞTEFAN: Te rog. Nu te jena.
CORINA: Eu până acum nu văzusem niciodată cum cade o frunză. Credeam că se rupe şi cade.
ŞTEFAN: Ai intuiţii miraculoase, Corina. Închipuieşte-ţi ca într-adevăr asta e singura metodă a frunzelor de a cădea: se rup şi cad. Mă epatezi.
CORINA: Şi tu mă epatezi, dragul meu. Prin ignoranţă. Nu ştii, nu bănuieşti câte gesturi mărunte sunt într-o cădere de frunză... *(Tăcere.)* Optsprezece.
ŞTEFAN: Cum?
CORINA: Zic optsprezece. A opsprezecea frunză de azi dimineaţă.
ŞTEFAN: Corina!
CORINA *(întrebare mormăită)*: Mmm?
ŞTEFAN: Te plictiseşti?
CORINA: Da, dragul meu! Mă plictisesc. Mi se întâmplă prima oară în viaţă şi e delicios.
ŞTEFAN: Eu te plictisesc.
CORINA: Da, dragul meu, tu. Mă plictiseşti şi n-am să te uit niciodată din cauza asta... Hm!... E curios poate: eu n-am cunoscut până acum decât numai oameni amuzanţi. Tu eşti primul care nu mă amuză.
ŞTEFAN: Mă flatezi, Corina.
CORINA: Nu, nu, sunt foarte sinceră. În prima zi când ne-am văzut, ţiu minte că mi-ai spus: „eu sunt un tip *terre-à-terre*". Credeam că te lauzi, dar nu te lăudai. Eşti într-adevăr foarte *terre-à-terre*,

Ştefan. N-ai vervă. N-ai fantezie. Şi taci! Taci! Tu eşti primul om din viaţa mea care tace.
ŞTEFAN: Sunt primul care te iubeşte, Corina.
CORINA: Poate că e totuna... Te ascult ore întregi cum taci. Ai tot felul de tăceri: vorbăreţe, răstite, calme, somnoroase... De la tine am învăţat şi eu să tac. Nu găseşti că fac progrese?
ŞTEFAN: În momentul ăsta, nu.
CORINA: Ai dreptate, acuma nu. Am gust de vorbă, dar o să-mi treacă.. De obicei însă, fii loial, Ştefan, şi recunoaşte: am învăţat să tac. Mă mir şi eu uneori când mă surprind tăcând. Nu mă recunosc. Mi se pare că ani de zile am trăit într-un vacarm şi c-a încetat deodată. Era vacarmul meu personal, erau gesturile mele, paşii mei, mâinile mele care se agitau. Eram plină de gesturi, ca un pom plin de vrăbii.
ŞTEFAN: Dacă nu mă înşel, e o imagine.
CORINA: Da, dragul meu. Iartă-mă. N-am să mai fac. Dar lasă-mă s-o termin pe asta, tot am început-o. Ziceam: ca un pom plin de vrăbii. Ai venit tu, le-ai speriat şi s-au dus. Acuma, uite-mă aici, fără gesturi, fără vorbe... *(Tăcere. Îşi duce mâna la ureche, ca şi cum ar asculta bătaia unui ceas de mână.)* Îl auzi?
ŞTEFAN: Ce?
CORINA: Pulsul.
ŞTEFAN: Nu.
CORINA: Eu îl aud. E ciudat cum nu l-am auzit 25 de ani... Ş-acuma îl aud. Sunt atâtea lucruri pe care nu le ştiam... Din câte voci mici e făcută o mare tăcere... Ştefan, nu le auzi?
ŞTEFAN: Ce s-aud?
CORINA: Vocile.

ŞTEFAN: Una singură, Corina: pe a ta.
CORINA: Eu am mai multe, dragul meu. Abia aici le-am descoperit. Vocile mele interioare...
ŞTEFAN: Trebuie să fie un scandal, când vorbesc toate deodată.
CORINA: Nu. Se înţeleg destul de bine între ele... *(Tăcere.)* Nouăsprezece. A căzut a nouăsprezecea frunză.
ŞTEFAN: Înseamnă pe hârtie să nu le uiţi.
CORINA: Nouăsprezece, într-o singură dimineaţă, nu e mult? Vine toamna. Mi se pare c-a şi venit. E o pată roşcată pe Hăşmaşul Mare. Ieri era mai palidă, azi-dimineaţă mai aprinsă... Septembrie...
ŞTEFAN: Încă nu...
CORINA: Ba da. Două zile, trei zile şi pe urmă... *(Tăcere.)*
ŞTEFAN *(îşi închide cartea, se ridică de la locul lui, vine spre ea, se opreşte lângă chaise-longul ei, jumătate de pas în urmă, îi pune uşor mâna pe umăr)*: Ce e cu tine?
CORINA *(ridică din umeri, fără să-l privească)*: Ştiu eu? Septembrie.
ŞTEFAN: Cum te-ai schimbat, Corina! Eşti tu fata pe care am întâlnit-o aici, pe terasă, acum douăzeci... şi... câte zile?
CORINA: Nu le-am numărat, mai târziu, o să le vină şi lor rândul. Acum sunt ocupată cu frunzele.
ŞTEFAN: Eşti tu? Aveai un surâs scurt, bătăios. Unde e? Aveai o tresărire a capului, nervoasă. Unde e? Grava mea iubită.
CORINA: Mai spune o dată.
ŞTEFAN: Ce?
CORINA: „Grava mea iubită".
ŞTEFAN: Îţi place?

CORINA: Mă surprinde. Nu credeam că voi putea fi o iubită gravă. *(încercând să glumească)* Nu era genul meu... gravul meu domn. Necunoscutul meu domn.
ŞTEFAN: Ce vrei să spui?
CORINA: Eu nu vreau să spun nimic. Cel mult aş vrea să întreb.
ŞTEFAN: Întreabă.
CORINA: Dar să nu râzi. *(Se ridică de la locul ei, cu o foarte mare simplicitate, fără să sconteze niciun efect.)* Ştefan, cine eşti tu?
ŞTEFAN: Nu m-am prezentat?
CORINA: Te-am rugat să nu râzi. Cine eşti? Eşti un domn brun, cu un *chaise-longue* şi cu câteva manii simpatice de vacanţă. Şi pe urmă? Şi mai departe?
ŞTEFAN: Mai departe...
CORINA: Da. Ştiu cine eşti în august. Dar în septembrie cine eşti?
ŞTEFAN: Ei bine, Corina, în septembrie şi în octombrie, „mai departe" cum zici tu...
CORINA: Ştefan.
ŞTEFAN: Da?
CORINA: Vrei să faci un lucru oribil...
ŞTEFAN *(scurtă privire întrebătoare)*
CORINA: Vrei să răspunzi?
ŞTEFAN: M-ai întrebat.
CORINA: N-am întrebat nimic.
ŞTEFAN: Corina.
CORINA: N-am întrebat nimic. Nu vreau să-mi spui nimic.
ŞTEFAN: Totuşi...

CORINA: Te rog, Ştefan, te rog, taci. Tu care ştii să taci aşa de bine, taci şi de astă dată. Nu te întreb, nu-ţi cer, nu vreau, nu mă interesează...

ŞTEFAN: Corina, ce înseamnă copilăria asta? Linişteşte-te.

CORINA: Lasă-mă, te rog, lasă-mă. Sunt zăpăcită. Nu ştiu ce spun. Nu ştiu ce întreb. Nu întreb nimic. Lasă-mă singură cinci minute, două minute.

ŞTEFAN: Dar nu se poate. Dar trebuie să-mi explici.

CORINA *(aproape de lacrimi)*: Nu am nimic de explicat. Lasă-mă, îţi spun, lasă-mă...

SCENA II

ACEIAŞI, BOGOIU

Bogoiu a intrat de câteva secunde prin fund şi a rămas acolo, tăcut, lângă perete, privind fără să înţeleagă ce se întâmplă. În momentul acesta îl zăreşte Corina.

CORINA *(încercând să găsească un surâs, în enervarea de care treptat s-a lăsat surprinsă)*: Uite, dacă nu mă laşi, am să mă plâng Căpitanului. Domnule Bogoiu! Căpitane! Domnul acesta e indiscret. Nu se mai poate plimba o femeie tânără pe covertă fără să fie acostată? Ce fel de vapor e ăsta?

BOGOIU *(s-a apropiat. Simte că gluma acoperă un lucru destul de serios, totuşi sau tocmai de aceea are tactul de a accentua gluma.)*: Tinere, ce fel de purtări sunt astea?

ŞTEFAN *(care preferă şi el un moment de destindere)*: Domnule Căpitan, te rog să crezi că nu am nicio vină.

BOGOIU: Las' că ştim noi. Nicio vină. N-o să-mi spui mie că duduia s-a legat de dumneata.

ŞTEFAN: Zău, domnule Căpitan.

BOGOIU: Nimic. Te rog să fii la locul dumitale. Să nu mă sileşti să chem echipajul. *(ducându-l puţin de spate)* Hai, du-te-n cabină şi lasă-ne singuri.

ŞTEFAN *(o priveşte pe Corina lung)*: Ce copilă eşti, Corina!

DORINA *(Surâs afectuos, trist, uşor cochet, cerând parcă iertare. Ştefan iese din scenă.)*

SCENA III

CORINA, BOGOIU

BOGOIU *(rămâne încurcat. Aşteaptă explicaţii. Dar Corina tace, iar el prea timid ca să întrebe, încearcă să schimbe vorba)*: E cam rece azi, toamnă timpurie. Ce i-o fi venit şi Maiorului să plece tocmai azi pe munte?... Auzi dumneatale, în excursie... şi M-me Vintilă după el. Te pomeneşti că-i apucă şi ploaia... Eu le-am tot spus: Staţi, mă oameni buni, că om merge altădată... că...

CORINA *(fără bruschete, continuând parcă un gând)*: Domnule Bogoiu... S-a întâmplat pe vaporul dumitale un lucru...

BOGOIU: Trist?

CORINA: Nu. Trist, nu. Dar serios. Mai serios decât credeam la început.

BOGOIU: Pe vaporul meu, domnişoară Corina, se întâmplă numai lucruri serioase.

CORINA: Crede-mă, când am venit aici, eram foarte departe de tot ce avea să se întâmple. Lăsasem acasă o iubire... un fel de iubire.

BOGOIU *(mai mult şoptind)*: Civitavecchia.

CORINA: Daa... Civitavecchia... O! nu mare lucru... câteva obişnuinţe, câteva amintiri... Venisem aici bucuroasă că sunt singură şi că le pot uita... Totul era aşa de simplu: dumneata, Maiorul, Jef... Până când a venit el... Ţii minte seara în care au fost pasagerii clandestini.. În seara aceea...

BOGOIU: Ştiu.

CORINA *(ridică surprinsă capul, întrebând din ochi.)*

BOGOIU: Da, ştiu. Eu ştiu tot ce se petrece pe vaporul meu. Iartă-mă. Nu sunt indiscret, dar e datoria mea. Am ştiut din prima zi. Cred că am ştiut înaintea dumitale şi înaintea lui.

CORINA: Vezi, la început încă nu era prea grav. O întâmplare de vacanţă. O mică întâmplare de vacanţă. Dar pe urmă... Nu mă întreba cum... n-aş şti să-ţi răspund. Aşa cum se face toamnă. Aşa cum descreşte ziua. Fără să prinzi de veste, fără să ştii când. L-am iubit. Credeam că e un joc uşor de vară. Bag de seamă că e mai mult, că ameninţă să fie mai mult decât un joc. Dumneata, domnule Bogoiu, care eşti un bătrân căpitan de vapor...

BOGOIU: Ei, nu chiar aşa de bătrân.

CORINA: ...ai cunoscut poate multe întâmplări de felul ăsta... Nimeni nu le ştie decât poate căpitanul vasului, care zâmbeşte şi uită.

BOGOIU: Trebuie neapărat să uite?

CORINA: De ce?

BOGOIU: Cunosc eu un căpitan care n-ar voi...

CORINA: Şi eu cunosc o fată, care nici ea n-ar voi... Adineaori, când ai intrat aici, era să fac o prostie, o mare prostie. Era să-i spun tânărului domn, întâlnit într-o dimineaţă de august, pe puntea vaporului dumitale, era să-i spun că, deşi ne apropiem de port, eu la debarcader nu mă voi despărţi. Era să-i spun că iubirea mea nu este un joc şi că nu vreau să fie de pe acum o amintire. Era să-i spun... *(tăcere, apoi cu o schimbare de glas)* Domnule Bogoiu, eu plec.

BOGOIU: Cum pleci? Unde pleci?

CORINA: Plec la Bucureşti. Acasă.

BOGOIU: Când?

CORINA: Astăzi. Acum.

BOGOIU: Nu se poate.

CORINA: Ba da. E mai bine aşa. E mai simplu.

BOGOIU: Domnişoară Corina, nu te las.

CORINA: Domnule Bogoiu, te rog, înţelege. Înţelege şi nu-mi cere explicaţii. O să-mi ceară el destule.

BOGOIU: Dar e o prostie ce vrei să faci.

CORINA: Nu. E un lucru cuminte. E poate primul lucru cuminte pe care-l fac de când mă ştiu. Nu mai pot rămâne. Nu mai trebuie să rămân. Haide, domnule Bogoiu, dă-mi o mână de ajutor, dă-mi puţin curaj. Am nevoie. Azi e duminecă. Zi de târg la Sân Dominic. Mai târziu, trebuie să treacă, pe la prânz, camioneta O.N.E.F.-ului de la Borsec. O să-i facem semn. O să mă ia şi pe mine... *(cu o bruscă deschidere de expresie)* Ţii minte dumineca trecută la Sân Dominic... Era o nebunie: în costume de baie pe străzi, era o nebunie. Cum se uitau unguroaicele tinere la noi, speriate. Să nu pierzi pipa, pe care ţi-am cumpărat-o de-acolo. *(Bogoiu scoate din buzunar o pipă, arătând-o demonstrativ.)* E proastă săraca. E urâtă săraca. Dar e de la Sân Dominic...

BOGOIU *(rugător, încet)*: Domnişoară Corina, rămâi.

CORINA *(face semn din cap că nu. Gest blând, dar decis)*: Mă duc sus, să-mi strâng lucrurile. Dumneata rămâi aici. Ai să-l vezi pe Jef... Şi pe Ştefan.. Spune-le... că plec. *(Corina se depărtează de el, îndreptându-se spre scara din fund.)*

BOGOIU: Domnişoară Corina!

CORINA *(se opreşte din mers, îl priveşte aşteptând.)*

BOGOIU *(cu elan)*: Plec şi eu cu dumneata.

CORINA: Nu. Un căpitan, domnule Bogoiu, nu-şi părăseşte niciodată vaporul. *(Se urcă pe scară.)*

SCENA IV

ACEIAŞI, JEF

JEF *(a apărut la capătul de sus al scării, tocmai în momentul în care Corina se pregătea să urce. Are o carte în mână)*: Bună dimineaţa, d-ră Corina.

CORINA *(a rămas locului. Răspunde încet, fără să-l privească bine în ochi, ca şi cum s-ar eschiva)*: Bună dimineaţa, Jef.

JEF *(urcă treptele spre ea. Se opreşte în faţa ei. Vorbeşte cu animaţie)*: Azi e duminecă. Am venit să dau raportul săptămânii.

CORINA: Da, Jef. *(Îi pune uşor o mână pe umăr.)*

JEF *(deschide cartea)*: La geometria descriptivă, de luni până azi, 42 de pagini. Să ştiţi că am trecut de partea cea mai grea...

CORINA *(fără prea multă convingere)*: Dar le ştii?

JEF: Ca pe apă. La algebră, 12 pagini: ecuaţiile de gradul al doilea. *(Se opreşte, se uită drept în ochii ei, aşteptând un cuvânt de aprobare.)* N-am lucrat bine?

CORINA: Ba da. Ai fost foarte harnic.

JEF: Ştiţi, am făcut mai mult decât mi-aţi însemnat dumneavoastră. Vedeţi? *(Îi arată pe carte.)* Era însemnat numai până aici... Eu am făcut şi... *(Pentru că ea tace, el are impresia că se îndoieşte de spusele lui. Îi întinde cu un gest brusc cartea deschisă.)* Dacă nu credeţi, puteţi să m-ascultaţi.

CORINA: Te cred, Jef.

JEF: Atunci, după masă la patru....

CORINA *(cu un gest vag)*: După-masă...

JEF: Domnişoară Corina, mi-aţi promis. Eram înţeleşi. Dacă termin într-o săptămână, până unde aţi făcut semn, atunci duminecă după-masă, la patru, veniţi cu mine pe lac, numai cu mine, numai noi doi şi vâslesc eu. Mi-aţi promis...

CORINA: După-masă nu se poate. Nu se mai poate.

JEF *(violent)*: Nu vă lasă el!

CORINA: Jef, te-am rugat de atâtea ori să nu mai spui aşa: „el". *(pauză, pe urmă cu o voce care încearcă să fie fără emoţie)* După-masă... nu mai sunt aici.

JEF *(o priveşte pe ea, pe urmă scurt pe Bogoiu, întrebător.)*

BOGOIU: Pleacă.

JEF: Când? De ce?

CORINA: Plec chiar acum. Înainte de prânz. De ce? *(ridicare din umeri)* Am primit o veste de la Bucureşti.

JEF: Ce veste? Când? Poşta n-a trecut. Telefonul n-a sunat. De ce glumiţi cu mine? V-am rugat de atâtea ori să nu glumiţi cu mine.

CORINA *(îl priveşte drept în ochi)*: Jef, de-atâtea ori am glumit cu tine. Acuma nu glumesc.

JEF *(nu înţelege, nu acceptă, o priveşte plin de întrebări, deşi simte că ceea ce spune ea este foarte serios.)*

CORINA *(se desprinde de lângă el şi urcă scara încet, urmărită de privirea lui până ce iese din scenă. Bogoiu a asistat la întreaga scenă, fără să spună niciun cuvânt, încurcat de privirea disperat întrebătoare a lui Jef. de gesturile evazive ale Corinei.)*

SCENA V

BOGOIU, JEF, mai târziu ŞTEFAN

JEF *(după ce a rămas un moment aţintit spre uşa de sus, pe unde a ieşit Corina, îşi îndreaptă privirea spre Bogoiu)*: Domnule Bogoiu...

BOGOIU: Pe mine, băiete, să nu mă întrebi nimic. Nu ştiu nimic. Nu pricep nimic. *(În momentul acesta intră Ştefan, Jef îl zăreşte, îl fixează intens şi pe urmă izbucneşte.)*

JEF: Din cauza ta. Din cauza ta... *(Iese alergând şi trântind violenţă cu uşa.)*

SCENA VI

BOGOIU, ŞTEFAN

ŞTEFAN *(nu înţelege strigătul lui Jef. E mai mult mirat decât supărat.)*: Ce e cu el? Ce are?

BOGOIU *(evaziv)*: Domnişoara Corina...

ŞTEFAN: Ei?

BOGOIU: Trebuia să meargă după-masă cu el pe lac şi acuma, şi acuma, cică nu mai merge.

ŞTEFAN: Foarte rău. De ce nu merge?

BOGOIU *(încurcat)*: Fiindcă... *(apoi energic, ca şi cum s-ar decide să spună tot)* Fiindcă... *(Totuşi nu îndrăzneşte.)* Ei, da, ştiu eu de ce nu mai merge?...

ŞTEFAN: Capricii. Capricii cu Jef! I-am spus că nu se cochetează cu un copil ca el. Bietul băiat! *(pauză)* Nu ştiu ce e cu Corina. Nu înţeleg ce are. Ai văzut adineauri... Vorbeam foarte calm amândoi. Deodată, din senin, lacrimi în ochi, palidă, gata să plângă... Nu o recunosc. Ea, care de obicei este aşa de simplă, aşa de deschisă... Dacă n-ai fi intrat dumneata, nu ştiu ce ar fi făcut. Era într-un hal de nervi... Într-adins v-am lăsat împreună. I-ai vorbit?

BOGOIU *(evaziv)*: Daa...

ŞTEFAN: Şi?

BOGOIU *(acelaşi joc)*: Dee...

ŞTEFAN: Cam puţin. Daa... Dee... Ce spune?

BOGOIU *(ridică din umeri)*: Hm!

ŞTEFAN: Şi altceva?

BOGOIU *(deodată devenit solemn)*: Dragul meu... Vezi... Viaţa... Înţelegi...

ŞTEFAN *(îl priveşte atent, căutând să descifreze încurcătura lui)*: Nu înţeleg.

BOGOIU: Nici eu.

ŞTEFAN: Domnule Bogoiu... Explică-mi.

BOGOIU: Da' mai lăsaţi-mă, pentru Dumnezeu, mai lăsaţi-mă. Da' ce vină am eu? Da' cine sunt eu? Pe

toate să le explic. Pe toți să-i consolez. Da' mie cine-mi explică? Și pe mine cine mă consolează?

ȘTEFAN *(se duce spre el și-l întreabă aproape răstit)*: S-a întâmplat ceva?

BOGOIU: Da. S-a întâmplat.

ȘTEFAN: Ce?

BOGOIU *(pornit să descopere tot)*: S-a întâmplat... S-a întâmplat că... *(Se întrerupe iar. Hotărât nu are destul curaj. Tace o clipă, pe urmă coborând glasul)* Nu s-a întâmplat nimic.

ȘTEFAN (*renunță să mai „ancheteze". E enervat, face câțiva pași prin* hall): Bună zi, n-am ce spune. Ați visat rău. Corina, Jef, dumneata... V-ați molipsit unul de la altul... Pensiunea Weber mi se pare că se duce. Vaporul dumitale se scufundă...

BOGOIU *(descurajat)*: Crezi că eu vreau?

ȘTEFAN: Nu știu ce vrei și nici nu mă interesează. Văd că vorbești și mi-e de-ajuns. (*E lângă chaise-longul lui. Bate cu degetul în speteaza lemnului, cum ar bate pe un om pe umăr.*) Mi se pare că o să mă întorc la ăsta. E mai sigur... și n-are mistere... și nu se enervează.

SCENA VII

ACEIAȘI, CORINA

CORINA *(coboară scara din fund. Are într-o mână câteva cravate. Bogoiu și Ștefan o privesc, fără să-i vorbească. Ea vine, spre Bogoiu și-i întinde cravatele)*: Cravatele, domnule Bogoiu.

BOGOIU *(uluit)*: Dumneata le aveai?!

CORINA: Eu.

BOGOIU *(aratându-l pe Ștefan)*: Și eu îl bănuiam pe el.

CORINA: Mă ierți?

BOGOIU: Acuma...

CORINA: Erau în odaia mea. Le și uitasem. Am dat de ele adineauri, făcându-mi valiza.

ȘTEFAN *(întreabă aproape cu indiferență, căci nu știe ce se întâmplă.)*: Ce valiză?

CORINA *(către Bogoiu)*: Nu i-ai spus?

BOGOIU *(teribil de încurcat)*: Eu...

ȘTEFAN: Ce valiză, Corina? *(O privește întrebător, ea își îndreaptă de asemeni ochii asupra lui, dar nu-i suportă privirea și înclină ușor capul, eschivându-se.)*

BOGOIU *(care se simte de prisos, se îndreaptă spre ușa din fund, cu cravatele în mână, mergând de-a-ndăratelea, neștiind cum să dispară mai neobservat)* Eu... înțelegi... vezi... *(Iese din scenă.)*

SCENA VIII

CORINA, ȘTEFAN

Rămași singuri, se privesc îndelung unul pe celălalt. Într-un sfârșit Corina se apropie de el. Îi vorbește foarte simplu, s-ar spune fără emoții.

CORINA: Ștefan... eu plec.

ȘTEFAN: Sigur că pleci. Plecăm cu toți. Azi e duminecă, joi e întâi, miercuri seara plecăm.

CORINA: Nu miercuri. Astăzi.

ȘTEFAN *(îngrijorat)*: S-a întâmplat ceva?

CORINA: Nu. Nimic. Plec.

ŞTEFAN *(o priveşte un moment tăcând. Pe urmă surâde şi-i dă o uşoară palmă peste obraz, ca unui copil)*: Dragă Corina, ai nimerit-o rău. Sunt într-o zi în care nu am niciun chef de glume. *(Se depărtează de ea, merge spre măsuţa de nuiele, pe care sunt ţigări şi chibrituri, îşi aprinde o ţigară, apoi îi întinde pachetul.)* Vrei o ţigară?

CORINA *(ia cutia cu ţigări, cu un gest liniştit şi o pune la loc pe masă)*: Ascultă, Ştefan. Tu înţelegi foarte bine, când vrei. *(Vorbeşte rar)* Eu trebuie să plec. Astăzi. Acum. *(Scurt, întorcându-şi capul.)* Nu mai pot rămâne.

ŞTEFAN: Corina. *(O apucă de mâini.)* Uită-te la mine. Ce palidă eşti azi. Ce obosită pari. Iartă-mă. Sunt un monstru. Un monstru de indiferenţă. Ar fi trebuit să văd singur, înaintea ta. Sigur, ai dreptate. Nu mai poţi rămâne aci. Dar înţeleg... E prea pustiu, prea multă tăcere, prea multă singurătate. Eu rabd foarte bine. Sunt obişnuit. Sunt antrenat. Dar tu...

CORINA: Dar nu e asta...

ŞTEFAN: Ba da, ba da. Văd foarte bine. Ţi-am spus-o şi azi dimineaţă. Te plictiseşti. Lasă, nu protesta. Nu e nicio ruşine. Ai nevoie să umbli pe o stradă, să vezi lume, să auzi un clopot de tramvai, să te opreşti la o vitrină. E şi asta o bucurie. Cu ce entuziasm te uitai săptămâna trecută la bietele vitrine de la Sân Dominic. Parcă erai un copil într-o prăvălie de jucării. Ar fi trebuit să înţeleg de-atunci.

CORINA: Dar te înşeli...

ŞTEFAN: Nu mă înşel deloc şi te asigur, n-ai niciun motiv să te ascunzi. Ai dreptate, e şi asta o bucurie, să umbli pe o stradă cu lume multă, să

vezi lumini de oraş, să auzi zgomote de oraş, după ce patru săptămâni n-ai auzit decât greierii ţârâind şi n-ai văzut decât nori trecând. Uite, şi eu sunt fericit – m-auzi? – fericit că mă întorc. E adevărat, mi se părea că încă două trei zile am mai putea aştepta. Dar nu. Îmi dau seama că e prea mult. Plecăm. Plecăm imediat.

CORINA: Nu „plecăm". Plec. Singură.

ŞTEFAN: Singură? Cum singură? De ce singură?

CORINA *(se află acum lângă măsuţa telefonului, de care se reazimă cu un gest întâmplător.)*

ŞTEFAN: Înţeleg. Telefonul!

CORINA *(cap surprins, nedumirit).*

ŞTEFAN *(aspru)*: Domnul de la Civitavecchia? Te cheamă! I s-a urît singur. Spune! I s-a urât, nu? Şi te cheamă.

CORINA: Dar nu... Nu e niciun domn... Şi puţin îmi pasă de el...

ŞTEFAN: Îţi pasă aşa de puţin, că la primul lui semn alergi. Domnul a terminat cu Mediterana. E azi la Pireu, mâine la Constanţa, marţi la Bucureşti. Şi tu trebuie să fii acolo. Trebuie să fii în gară, pe peron, să-l aştepţi, să-l primeşti, să-l săruţi – sărutul de întoarcere.

CORINA: Ştefan, eşti stupid.

ŞTEFAN: Sunt stupid, pentru că înţeleg.

CORINA: Eşti stupid, pentru că vrei să înţelegi. Nu e nimic de înţeles. Nu e nimic de întrebat.

ŞTEFAN: Aşa credeam şi eu: că nu-i nimic de întrebat. Telefonul acela care venea, nici astăzi nu ştiu de la cine... nici astăzi nu ştiu de unde... Dintr-o lume care aveam impresia că nu există.

CORINA *(încet)*: Şi nici nu există...

ŞTEFAN: Eram convins că ceea ce se întâmplă aici, între noi doi, este mai adânc şi mai grav decât tot ce lăsaseşi în urmă. Şi de aceea nici nu mă interesa şi de aceea nu întrebam. Dar m-am înşelat. Cumplit, ca un imbecil, ca un licean, ca un începător. E de ajuns să te cheme, pentru ca să fugi şi să laşi totul aici, ca şi cum n-ar fi fost decât o glumă, ca şi cum n-ar fi fost decât un joc.

CORINA: Dar un joc a fost, Ştefan. Jocul de-a vacanţa. L-ai uitat aşa de repede? Tu m-ai învăţat să-l joc şi tocmai tu îl strici? Ce artă ai tu să înveţi pe alţii jocuri, pe care pe urmă le pierzi? *(încercând să surâdă)* Aşa a fost şi cu ping-pongul. Ţii minte? Tu mi-ai pus racheta în mână şi după trei zile ai pierdut. Eşti un profesor prost sau poate sunt eu o elevă prea bună.

ŞTEFAN: Totuşi nu poţi pleca aşa, Corina. Ce ştiu eu despre tine?

CORINA: Ce-ai zis? Ce ştii tu despre mine? *(Îl sărută.)* Ştii asta. *(Îl sărută iar.)* Şi asta. Şi multe altele. Ştii totul.

ŞTEFAN: Şi nu ştiu nimic.

CORINA: Întocmai. Ştii totul şi nu ştii nimic. Mai mult decât totul şi mai puţin decât nimic, nu se poate. Ce mai vrei?

ŞTEFAN *(răspicat)*: Vreau să ştiu de ce pleci.

CORINA: Pentru că trebuie. Pentru că se sfârşeşte. Pentru că mă întorc.

ŞTEFAN: Unde? Lângă cine?

CORINA *(un moment de tăcere. Pe urmă cu o schimbare de voce, cu o nuanţă de oboseală şi de rezistenţă care cedează)*: Ascultă, Ştefan. Nu mai întreba. Simt că dacă mai întrebi, am să răspund. S-ar putea să-ţi pară rău. Şi eu ştiu să întreb. Dar nu vreau.

Cine eşti tu? Cine sunt eu? Nu ştiu. Poate că eşti prinţul de Galles. Poate că sunt o mare dansatoare. Pe vapor niciodată nu ştii bine cine au fost tovarăşii tăi de călătorie. Ştefan... poate că într-adevăr eşti prinţul de Galles. Rămâi aşa. Ce vrei să aflu de la tine? Că eşti un mic inginer sau un mic avocat sau un mic arhitect... Că te vei duce de aici la fabrică sau pe şantier sau la tribunal, unde munceşti de dimineaţă până seara şi câştigi cinci mii sau opt mii sau zece mii de lei pe lună. Că tot anul ai făcut economii naive, de care te jenezi, pentru ca să cumpereşti o lună de vacanţă, în care ţi-ai putut da impresia că trăieşti o viaţă somptuoasă... *(coborând glasul)* cu o sută optzeci de lei pe zi... Că pantalonii tăi albi – frumoşii tăi pantaloni albi – costă trei sute de lei şi sunt cumpăraţi de gata. Că puloverul tău albastru ţi l-a croşetat mama sau o soră... Că eleganţa ta – înduioşătoarea ta eleganţă, Ştefan – este câştigată cu socoteli mici, eroice, pe care n-o să le mărturiseşti niciodată... şi eu, ce vrei să-ţi spun eu? Că mă întorc într-o casă modestă, oarecare. Că rochiile mi le cos singură, după ce am visat ceasuri întregi la vitrina unui mare magazin... Că pălăria mea nouă este pălăria mea veche, şifonată puţin, ca să semene cu un model văzut la cinematograf... că fiecare bucurie a mea se plăteşte cu trei renunţări... Că o floare mai scumpă – uite, o creangă de liliac în februarie... – este o mare sărbătoare, când se întâmplă s-o primesc sau când fac nebunia să o cumpăr. Că „ domnul de la Civitavecchia" este şi el un biet om fără mister. Toate sunt altfel aici, dragul meu. Până şi el! Ce nume de legendă i-ai dat: „Domnul de la Civitavecchia", Ştefan... Lasă-mă să fiu necunoscuta care se rupe de lângă tine pentru a

se întoarce într-o viață de mister. Lasă-mă să fiu marea dansatoare care 20 de zile pe coverta unui vapor s-a amuzat să treacă drept o mică fată sentimentală. Și tu... rămâi prințul meu de Galles. *(Tăcere. Se privesc lung, Ștefan schițează un gest de obiecție, ar vrea să răspundă, să reziste. Corina îl oprește cu o ridicare de mână, ca și cum i-ar zice: „nu, lasă, vezi bine că am dreptate, vezi bine că nu ai nimic de spus". Pe urmă se depărtează, urcă scările, iese din scenă, urmărită de privirea lui.)*

SCENA IX

ȘTEFAN, JEF

Câteva clipe Ștefan rămâne singur în scenă. Pe urmă, prin fund, stânga, intră Jef, care îl privește intimidat, apoi se apropie de el.

JEF: O lași să plece? N-o lăsa. Numai dumneata poți s-o oprești, dacă vrei.

ȘTEFAN: Cred că nimeni nu poate s-o oprească. Și mi se pare că nici nu trebuie.

JEF: Pentru că n-o iubești.

ȘTEFAN: Ca tine, Jef, nu. Nimeni nu iubește ca tine.

JEF: N-o lăsa să plece. Uite... poate te supără că trebuie să meargă cu mine singură pe lac. Renunț. Dar n-o lăsa să plece. Știu, m-am purtat rău cu d-ta. Nu-mi pare rău și nu-ți cer scuze. Dar, dacă te răzbuni, răzbună-te altfel.

ȘTEFAN: Nu te-ai purtat rău cu mine. Te-ai purtat dârz. Ca un camarad. Suntem doi camarazi, Jef. Noi când vorbim, ne privim în față. *(Jef, care până acum avea ochii în pământ, îi ridică asupra lui Ștefan.)* Dacă n-ai fi așa de tânăr, aș spune „doi bătrâni camarazi". Fiindcă într-adevăr te cunosc foarte de mult.

JEF: Eu pe dumneata, nu.

ȘTEFAN: Și răspunsul ăsta îl cunosc. *(Face un pas spre el. Jef tace cu încăpățânare.)* Jef, mă tem că nu mai e nimic de făcut. Ne părăsește... Acuma, că rămânem singuri, e timpul să facem pace.

JEF: Niciodată.

ȘTEFAN: Nu spune vorbe mari. Gândește-te că vine seara. Că ea n-o să mai fie aici. Și că amândoi – și tu și eu – o să avem nevoie să stăm de vorbă despre ea. O să mă găsești colo la masă, lângă lampă, citind... Încercând să citesc... Serile sunt lungi, băiatule, și seara asta va fi foarte lungă... O să-ți dau o pipă și o să fumăm împreună. Tutunul e cam tare pentru tine, dar nimic nu e mai bun decât o pipă tare, într-o seară ca asta. Și ca să ne treacă de urât, o să rezolvăm ecuații de gradul al treilea, în amintirea ei.

JEF: În amintirea ei... Cel puțin pe dumneata te-a iubit.

ȘTEFAN: Nu știu. Cred că și în mine ea descoperise un Jef din trecut. Un Jef pe care-l pierduse... și pe care i-am ajutat să-l regăsească... *(Tăcere.)* Mă pricepeam destul de bine pe vremuri la ecuațiile de gradul al treilea. Cu puțin exercițiu, cred că o să-mi reamintesc. Tot ecuațiile le faceți într-a șasea?

JEF: Nu. Le-am făcut într-a cincea. Acuma facem trigonometrie și geometrie în spațiu.

ȘTEFAN: Stai! poate mi-amintesc. Cos pătrat de x...

JEF *(completând formula)*: ...plus sin pătrat de x, egal cu unu.

ŞTEFAN: E minunat, Jef. Au trecut 20 de ani şi cos pătrat de x plus sin pătrat de x este tot egal cu unu. Nimic nu s-a schimbat... Parcă văd tabla mea de logaritmi. Era în franţuzeşte, de la Hachette, de unul Dupuis.

JEF: A mea tot de Dupuis este.

ŞTEFAN: Nu se poate.

JEF: Ba da. Uite-o. *(Ridică de jos, de lângă scară, cărţile pe care le lăsase să cadă, la prima ieşire din scenă a Corinei.)*

ŞTEFAN *(ia cartea în mână şi o răsfoieşte cu aviditate)*: Dar e tabla mea de logaritmi, Jef. Pe asta am învăţat eu. Pe una ca asta. Şi tot pe una ca asta am rămas corigent, în clasa a şasea.

JEF: Ai fost corigent?

ŞTEFAN: Da. În clasa a şasea.

JEF: În clasa şasea?

ŞTEFAN: Da.

JEF: De ce nu mi-ai spus? Totdeauna am crezut că râzi de mine.

ŞTEFAN: Niciodată n-am râs de tine. Tu nu vezi câte lucruri ne leagă? Corina, trigonometria, logaritmul lui Dupuis, corigenţa... Toate sunt astăzi neschimbate, cum au fost acum 20 de ani. Toate sunt la fel. Parcă am fi doi colegi de bancă.

JEF *(gânditor)*: Dumneata...

ŞTEFAN: Nu „dumneata." Tu.

JEF: Tu?

ŞTEFAN: Da. Tu. E mai simplu. Încearcă.

JEF: Tu!

ŞTEFAN: Vezi?

SCENA X

ACEIAŞI, BOGOIU

BOGOIU *(intră prin stânga, uşa din fund. Se uită când la unul, când la altul, ca şi cum ar vrea să le citească în ochi ce s-a mai întâmplat)* Carevasăzică tot pleacă... *(către Ştefan)* O laşi? *(către amândoi)* O lăsaţi... Vouă, la urma urmelor, ce vă pasă? O să găsiţi alta. Sunteţi tineri. Dar eu? La mine, nu v-aţi gândit?

JEF *(încet către Bogoiu, care se află acum între el şi Ştefan)*: Cum? Şi dumneata?

ŞTEFAN: Dumneata... o iubeşti?

BOGOIU: Ba nu. Numai voi. Că eu... inimă... n-am. *(Se aşează pe unul din scaunele de nuia albă. În timp ce el vorbeşte, Jef şi Ştefan se vor aşeza şi ei pe câte un scaun, la dreapta şi la stânga lui, ascultându-l.)* Nu credeam să mi se întâmple una ca asta, tocmai acum, la bătrâneţe... Seamănă, seamănă grozav cu o fată pe care am văzut-o eu odată, mai de mult. Tot blondă. Mă înamorasem de ea, dar nu i-am spus niciun cuvânt. Nici nu puteam, că tocmai eram în călătorie. Făceam primul meu drum la Madagascar. Drum lung. Da, ziceam, lasă că mă-ntorc eu şi-i spun. Când m-am întors, am vrut să-i vorbesc, dar n-am mai găsit-o... se măritase. De-atunci n-am mai iubit pe nimeni. Era şi greu. Nu prea aveam timp. Ştii, mereu pe drumuri, mereu pe apă... câte fete nu mi-au zâmbit mie prin porturi... În fiecare port câte una. Uneori eram obosit de călătorie şi aş fi vrut să rămân... Dar nu mă răbda inima: a doua zi ridicam ancora şi mă duceam mai departe singur, că, se vede, aşa mi-a fost scris. Când am venit aici şi

am văzut-o, am tresărit. Parcă era fata mea de pe vremuri. Aş fi vrut să-i spun: uite, m-am întors şi te iubesc. Nu i-am spus nimic, se înţelege, că, doar văd eu bine, mi-a trecut vremea. Dar eram fericit că o ştiu pe aici, pe aproape, că pot s-o privesc şi că mă ascultă când am chef de vorbă... Pe mine nu m-a ascultat nimeni niciodată ce ziceam şi ce nu ziceam. Nici acasă, nici la minister. Numai ea m-ascultă...

ŞTEFAN: Şi noi...

BOGOIU: Voi... Dumneata barem, când te-am văzut venind prima oară, parcă mi-a dat cu un cuţit în inimă. Sigur eram că ne-o furi. Şi... ne-ai furat-o.

ŞTEFAN *(gest jenat, de protest)*

BOGOIU: Lasă, lasă, că acuma totuna e. M-am obişnuit şi cu asta. Ba, dacă vrei să mă crezi, într-un fel eram bucuros. Mă uitam la dumneata şi-mi ziceam că sunt eu, cu douăzeci de ani în urmă. Şi dacă te sărutа, ziceam că mă sărută pe mine... în trecut. Acuma... se duce. Ne lasă. Ce-o să ne facem fără ea... *(Toţi trei rămân gânditori, tăcuţi cu privirea pierdută înainte, dincolo de rampă.)*

SCENA XI

ACEIAŞI, CORINA

Corina apare sus pe scară. E îmbrăcată într-un tailleur gris *sau într-o rochie* gris *de voiaj. Tăietură foarte simplă. În mână are o mică valiză. Ultimele cuvinte ale lui Bogoiu le-a auzit. Rămâne un moment locului, privindu-i de sus pe cei trei bărbaţi, care – cu faţa spre rampă – nu o pot vedea şi nici nu-şi dau seama de intrarea ei. În cursul replicilor următoare*

ea va coborî scara, treaptă cu treaptă, până jos, foarte uşor, aşa încât pe de-o parte să nu atragă atenţia celor trei, iar pe de altă parte să nu distragă atenţia spectatorilor de la ceea ce se întâmplă şi se vorbeşte in primul plan.

BOGOIU: Nimeni n-o să-mi mai spună: „Bună dimineaţa, căpitane!" „Ce viteză avem?"

JEF: Nimeni n-o să-mi facă semne pe cartea de trigonometrie: „uite, până aici să înveţi".

BOGOIU *(tainic)*: Dacă am închide-o...

ŞTEFAN: Ca pe Fräulein Weber...

JEF: În ziua când au venit clandestinii...

BOGOIU: Da. Ca pe Fräulein Weber. Cu cheia... De multe ori m-am gândit la asta. S-o facem prizoniera noastră. Am eu pământ în Argeş. Îl vând şi cu banii ăia trăim toţi trei. Nimeni să nu ne ştie...

ŞTEFAN, JEF: Nimeni!

(Tăcere. Gândul li se pare şi lor poate absurd, dar consolator. Corina ascultă cu gravitate, fără gesturi).

BOGOIU: Facem o fermă. Câteva vaci, găini...

JEF: Vacile le duc eu să pască.

BOGOIU: ...Şi seara le mulg eu, în hârdaie mari.

JEF: Duminică dimineaţa mergem la Sân Dominic, la târg, după cumpărături.

BOGOIU: Ne luăm o căruţă şi doi cai. Duminică la Sân Dominic şi joia la Gheorghieni.

ŞTEFAN: Eu îmi aleg o puşcă bună de vânătoare şi mă duc în pădure după vânat. Spre Hăşmaş sunt şi mistreţi.

BOGOIU: Un mistreţ ne ajunge pe o lună.

ŞTEFAN: Şi pe urmă împuşcăm altul.
BOGOIU: O fermă, o fermă mică... Noi trei şi ea.
ŞTEFAN: Mai târziu, spre iarnă...
JEF: ...când o începe să ningă...
BOGOIU: ...şi drumurile vor fi înzăpezite...
ŞTEFAN: ...seara...
CORINA *(a ajuns între timp jos, s-a apropiat de ei, s-a oprit la câţiva paşi în urma lor şi a lăsat jos mica ei valiză, a ascultat tot ce-au vorbit şi acum intră în vorba lor, fără bruschețe, ca şi cum glasul ei l-ar continua pe al lor, aşa de firesc, încât niciunul din ei nu e surprins, de parcă ar fi ştiut-o mereu acolo, aproape – şi nici unul nu întoarce capul)*: ...seara... la ceasurile cinci... eu am să vă aştept aici, cu lampa aprinsă la fereastră, ca s-o vedeţi de departe, prin pădure. În casă e cald, apa de ceai clocoteşte şi e un miros de pâine prăjită. Bună seara, căpitane, bună seara, Jef, bună seara, Ştefane. Scuturaţi-vă bine de zăpadă, să nu-mi stricaţi covoarele – şi închideţi repede uşa, să nu intre frigul. De când v-aştept! Dacă nu mi-a fost urât singură? Nu. M-am gândit la voi. Am stat aici lângă sobă, am lucrat şi m-am gândit la voi. Încearcă mănuşile astea, căpitane, şi vezi dacă-ţi vin bine. Sunt de lână. Le-am lucrat pentru dumneata. Fularul ăsta e pentru tine, Ştefan. Sweaterul ăsta e pentru tine, Jef... *(S-a apropiat între timp de masă şi a luat loc între Ştefan şi Bogoiu, toţi patru privind mereu dincolo de rampă, în sus, ca şi cum ar urmări acolo viziunea evocată de vorbele ei.)* Ce aspră a fost ziua, dar ce dulce e seara, acum că ne-am strâns toţi patru în jurul lămpii. E o lampă de gaz, cu glob alb de faianţă. Dacă asculţi bine de tot, o auzi cum bâzâie

cald, surd, a somn. Căpitanul joacă şah cu Jef, Ştefan citeşte şi eu mă uit la voi cum tăceţi. Uneori vine de departe un şuierat de tren – de la Gheorghieni să fie? de la Sân Dominic să fie? – şi ridicăm cu toţii capetele, să ascultăm. Ne privim o clipă unii pe alţii şi ne întrebăm din ochi, fără cuvinte: „Ce s-o mai fi întâmplat prin lume?" Pe urmă ne întoarcem la partida de şah, la cartea începută, la tăcerea noastră veche. Şi anotimpurile trec şi anii vin şi noi suntem mereu aici toţi patru, în mica noastră fermă, ca pe o navă pornită prin lume, fără escală... *(Lung moment de tăcere. Pe urmă Corina, ca şi cum s-ar desprinde dintr-un vis terminat, se ridică uşor, dar cu foarte multă simplicitate. După o secundă, cei trei bărbaţi se ridică si ei. Corina şi-a luat valiza în mână. Cei trei privesc cu solemnitate.)* Acuma... mă duc. Dar vă rog, nu faceţi capetele astea posomorâte, solemne. Uite, Fräulein Weber a fost mai drăguţă decât voi, adineauri, când m-am dus la ea, să-mi iau rămas bun... Să nu mă obligaţi să plâng. Eu plâng uşor şi mă fac urâtă. Vreţi să mă fac urâtă, acum, *(persiflându-se, declamator)* „în ceasul despărţirii"?
ŞTEFAN: Dă-mi valiza, Corina.
CORINA: Nu. Valiza îi aparţine lui Jef. El mi-a adus-o până aici în ziua când am sosit, el mi-o duce înapoi. Nu-i aşa Jef?
JEF *(se apropie, ia valiza în mână.)*
CORINA *(îl ia de braţ)*: Promite-mi că n-ai să uiţi ecuaţiile de gradul al treilea. Promite-mi c-ai să înveţi. Promite-mi c-ai să treci corigenta. Jef, dacă treci examenul, mergem împreună la cinematograf. Numai noi doi. Singuri. Tu şi cu mine. Şi tu plăteşti biletul. Da?

JEF: Da.

CORINA *(se apropie de Bogoiu)*: Domnule Bogoiu, vreau să-ți cer un lucru greu, poate imposibil. Știu bine că femeile nu se primesc de obicei în echipaj. Totuși... te rog să mă iei cu dumneata în toate călătoriile. Te voi urma peste tot. Chiar în Oceanul înghețat de Nord. Oriunde.

BOGOIU *(tace emoționat.)*

CORINA *(se îndreaptă spre Ștefan. Pe urmă se uită stingherită spre cei doi)*: Și acuma...

BOGOIU *(a înțeles)*: Eu... mă duc înainte... jos, pe șosea.

JEF *(completându-l)*: ...mergem împreună, că poate trece camioneta... și e bine s-o oprim din timp...

(Ies amândoi stânga, planul I, timizi, încurcați.)

SCENA XII

CORINA, ȘTEFAN

CORINA *(se apropie de el și-l sărută)*: Așa de rece? Așa de departe?

ȘTEFAN: Nu te recunosc, Corina. În rochia asta, cu pantofi, cu poșetă, cu pălăria asta, nu te mai recunosc. Parcă ești o fată, întâlnită pe stradă, o fată frumoasă, după care întorci capul...

CORINA: ...și pe care o uiți...

ȘTEFAN: ...pentru că a trecut mai departe, pentru că n-a vrut să se oprească...

CORINA: ...i-a fost frică să se oprească.

ȘTEFAN: Corina, te voi căuta...

CORINA: Și eu te voi căuta, dragul meu... dar te voi găsi? Niciodată n-am visat un vis de două ori.

ȘTEFAN: Un vis din care fugi de bună voie...

CORINA: Pentru ca să nu se sfârșească singur. Voi reveni, Ștefan. Totdeauna. Mereu. Va fi de-ajuns să închid ochii, pentru ca să revin. Și tu vei fi mereu aici, pe terasă, la locul tău, pe *chaise-longue*, cu cartea în mână, leneș, visător și prost crescut, cum te-am cunoscut în prima zi. În prima zi... Ștefan! Vreau să-ți fac o ultimă rugăminte. O ultimă copilărie.

ȘTEFAN: Spune.

CORINA: Nu veni cu mine la autobuz. Rămâi aici. Vreau să mă despart de tine aici. Uite-ți cartea. Uite-ți ochelarii de soare. *(S-a apropiat de chaise-longul lui, îl mângâie ca pe un copil, cu gestul obișnuit al lui Ștefan.)* Șezi! Ca atunci. Ca în prima dimineață. Și citește. *(Îi deschide cartea, el o privește și întoarce capul după ea.)* Uită-te în carte, nu la mine. Te rog, Ștefan, promite-mi că n-ai să ridici capul. Rămâi așa. Poate că nici eu n-am fost altceva decât o fată dintr-o carte, din cartea pe care o citești... Poate că într-adevăr totul n-a fost decât o părere, o glumă, un joc. *(Se depărtează ușor de el, privindu-l mereu, până ce iese din scenă, în timp ce foarte încet se lasă cortina.)*

CORTINA

STEAUA FĂRĂ NUME

PERSONAJELE

ŞEFUL GĂRII
UN ŢĂRAN
PROFESORUL
ICHIM
D-RA CUCU
O ELEVĂ
PASCU
CONDUCĂTORUL
NECUNOSCUTA
UDREA
GRIG

ACTUL I

Gară mică în provincie. Biroul şefului de gară, care este în acelaşi timp „birou de mişcare, telegraf", „casa de bilete". În peretele din fund, o fereastră dublă, iar mai la dreapta o uşă cu geam şi uşa cu fereastra dă înspre peron. Se văd, prin ferestrele afumate, peronul gării, doi stâlpi de felinar, linia ferată, câteva vagoane de marfă, trase undeva mai departe pe o „linie moartă".

Între fereastră şi uşă, fixată în perete, un orologiu mare, în fund, arătătoarele înţepenite în cadran, arătând 3 şi 12 minute.

În peretele din stânga, o ferestruie mică, pătrată, de ghişeu, răspunzând desigur în sala de aşteptare, pe unde se cumpără şi se vizează biletele.

În restul încăperii, mobilă şi ustensile adecvate. Un aparat telegrafic, frâne, telefon etc. Pe pereţi, un mers al trenurilor şi diverse tabele şi avize ceferiste.

La ridicarea cortinei nu e nimeni în scenă. Telefonul sună, aparatul telegrafic bate, amândouă fără răspuns, cine ştie de când.

Uşa dinspre peron larg deschisă. O locomotivă manevrează undeva pe o linie secundară gâfâind şi suflând din greu. O voce se aude strigând somnoroasă: fereşte linia, fereşte linia. Un ţignal ascuţit, ca un nechezat de mânz, zgomot de tampoane etc.

Între timp telegraful şi telefonul sună mereu.

SCENA I

ŞEFUL, UN ŢĂRAN

Intră şeful, cu chipiul pe cap, un fanion în mână. Merge spre aparatul telegrafic. Se uită la banda de hârtie, o rupe şi pe urmă apasă pe mânerul aparatului telegrafic care amuţeşte. Se îndreaptă spre telefonul din perete, întoarce de câteva ori manivela, ridică receptorul.

ŞEFUL: Allo, allo... *(Nu răspunde nimeni probabil. Acroşează. De afară se aude un nou şuierat de locomotivă. Şeful merge spre uşă şi din prag strigă, cu mâna pâlnie la gură, peste linie.)* Ichim! Ichim! Să fii cu ochii în patru când o trece acceleratul. Vezi de raţe şi de gâşte. Să nu-mi calce vreuna, că te pui s-o mănânci... Ş-o plăteşti. *(Îşi scoate chipiul şi-l pune în cuier. Merge spre masa telegrafului şi ia loc acolo şi citind încă o dată banda ruptă adineaori din aparat. Pe uşă intră un ţăran.)*

ŢĂRANUL: Dacă nu vă e cu supărare...

ŞEFUL *(sever)*: Ce pofteşti d-ta?

ŢĂRANUL: Un belet pentru...

ŞEFUL: Treci la casa de bilete.

ŢĂRANUL: Păi io ziceam că...

ŞEFUL: Treci la casa de bilete, n-auzi? *(Se ridică de pe scaun şi vine spre uşă.)* Aici intrarea e oprită. Scrie şi pe uşă. *(Închide uşa.)* Intrarea particularilor oprită. Strict oprită. *(Ţăranul a rămas afară pe peron, în faţa uşii ce i s-a închis în nas şi o clipă rămâne acolo, ca şi când ar silabisi avizul. Pe urmă trece spre stânga, spre faţa ferestrei şi dispare. Şeful a revenit la birou.*

Abia s-a aşezat, că se şi aud ciocănituri în ferestruica din stânga. Şeful ridică oblonul ghişeului, apare capul ţăranului.)

ŞEFUL: Ce pofteşti d-ta?

ŢĂRANUL: Să-mi daţi un belet pentru...

ŞEFUL *(scurt)*: Mai târziu. *(Vrea să tragă în jos ferestruica.)*

ŢĂRANUL: Nu-i aicea casa de belete?

ŞEFUL: Aicea e. Dar nu e deschis.

ŢĂRANUL: Păi parcă ziceaţi..

ŞEFUL: N-auzi omule că nu s-a deschis?

ŢĂRANUL: Şi când se deschide?

ŞEFUL: Scrie afară. *(Trage ferestruica pe jumătate, pe urmă citeşte un bilet lipit pe geamul ghişeului.)* „Casa de bilete se deschide jumătate oră înainte de sosirea trenului".

ŢĂRANUL *(introducându-şi capul pe sub ferestruică)*: Şi trenul când soseşte?

ŞEFUL: Scrie afară. *(Trage definitiv oblonul ghişeului. Se aşează iar la birou. Pe peron se vede trecând, prin faţa ferestrei, silueta profesorului, care, o secundă mai târziu, apare în faţa uşii, parcă ezită puţin, ridică privirea spre – probabil – orologiul peronului, se uită la ceasul lui de mână şi pe urmă deschide uşa.)*

SCENA II

ŞEFUL, PROFESORUL

Profesorul 30-32 ani. Îmbrăcat curat, chiar îngrijit, dar modest.

PROFESORUL: Bună ziua.

ŞEFUL *(cordial)*: Aaaa! Am onoarea, dom' profesor. Lume nouă.

PROFESORUL *(din prag)*: Voiam...

ŞEFUL: Intră, intră te rog.

PROFESORUL: Voiam... voiam numai să întreb... ceasul de afară de pe peron... merge înainte?

ŞEFUL: Uneori. Alteori rămâne în urmă.

PROFESORUL: Aşa gândeam şi eu... fiindcă...

ŞEFUL *(arătându-i un scaun)*: Da ia poftim. Nu iei loc?

PROFESORUL: Nu, mulţumesc. Intrasem doar să văd cât e ceasul. *(Se uită la orologiul din perete.)* 3 şi 12... Nu se poate. *(Se uită la ceasul lui de mână.)*

ŞEFUL: De ce? Cât e la al d-tale?

PROFESORUL: 7 fără 20.

ŞEFUL: Păi aşa o fi. *(Se duce spre orologiu şi întoarce cu degetul minutarele.)* Le mai aşez şi cu mâna... că dacă ar fi să mă iau după ele...

PROFESORUL: Dar atunci... atunci d-ta nu ştii niciodată cât e ceasul.

ŞEFUL: Ei asta-i... Cum să nu ştiu? Când trece 747 dinspre Câmpina, e 8. Când vine 115 dinspre Sinaia, e 8 şi 20: când se încrucişează 63 cu 97, e 12 şi 5. Când vine d-ra Cucu, e 7. Şapte precis.

PROFESORUL: Şi dacă întârzie?

ŞEFUL: Cine? D-ra Cucu? N-o cunoşti.

PROFESORUL: Nu. Trenul. Cum ştii d-ta când întârzie trenul?

ŞEFUL: Dar ce zor am să ştiu? Pe mine mă găseşte totdeauna aici, la datorie.

PROFESORUL: Totuşi, bunăoară astăzi... Personalul... Vine la timp?

ŞEFUL: De ce? Pleci undeva? Aştepţi pe cineva?

PROFESORUL: Da... Aştept...

ŞEFUL: Pe cine?

PROFESORUL: Adică, de fapt nu aştept. I-am dat lui Pascu să-mi aducă ceva de la Bucureşti.

ŞEFUL: Care Pascu?...

PROFESORUL: Pascu... cu magazinul general, de pe uliţa veche.

ŞEFUL: A! Omul nostru. L-am văzut azi-dimineaţă când a plecat.

PROFESORUL *(parcă puţin neliniştit)*: Ai vorbit cu el? Ţi-a spus că se întoarce diseară?

ŞEFUL: N-am prea vorbit, că-mi era somn. Am fost azi noapte la Judecător la un poker. M-au lăsat lefter al dracului, dar ştii lefter.

PROFESORUL: Prin urmare n-ai vorbit cu Pascu?

ŞEFUL: Eu nu, dar nevastă-mea i-a dat nu ştiu ce, să-i cumpere de la Bucureşti, nişte panglici, nişte ace. Că chiar îi ziceam: ce te sculaşi femee cu noaptea-n cap, să baţi capul omului.

PROFESORUL *(preocupat, uitându-se la ceasul din perete şi pe urmă la al lui)*: Numai de n-ar întârzia.

ŞEFUL: Dar de ce? E o chestie importantă?

PROFESORUL *(evaziv)*: Da... Vezi...

ŞEFUL: Fac prinsoare că iar e vorba de o carte.

PROFESORUL *(ca şi cum s-ar scuza)*: Da...

ŞEFUL *(dojenitor)*: Nu te mai laşi de cărţi, dom' Profesor.

PROFESORUL: E o carte mai... Cum să-ţi spun eu? Mai rară, mai deosebită... O comandasem de mult din străinătate... încă din astă-iarnă. Credeam că nu mai vine, că nu se mai găseşte... Când ieri-dimineaţa mi-a venit înştiinţare de la Bucureşti, de la librari, că a sosit... Şi atunci am rugat pe Pascu...

ŞEFUL: Şi n-ai avut răbdare să ţi-o aducă acasă. Venişi la gară să-i ieşi înainte.

PROFESORUL: O aştept de atâtea luni.

ŞEFUL: Patimă mare cărţile, dom' Profesor. Da, da, patimă mare. Nu te mai saturi de ele. Uite, chiar azi-noapte, stăteam de vorbă cu judecătorul şi farmacistul. „Băiat bun Profesorul – zicea Lascu farmacistul – dar are un cusur: toată ziua cu nasu-n cărţi".

PROFESORUL: Exagerează.

ŞEFUL: Ba chiar aşa e. Nu te vede omul la cafenea, sau la grădină, sau la bodegă... Să mai iei o ţuiculiţă. Să mai schimbi o vorbă. Să mai faci un pokeraş...

PROFRSORUL: Nu prea am timp.

ŞEFUL: Ei, bravo! Îmi plăcuşi. Da' noi cum avem?... Cum zicea şi d-ra Cucu: dacă într-un târg ca al nostru, noi intelectualii....

PROFESORUL *(s-a uitat din nou îngijorat la ceasul lui apoi la cel din perete)*: D-le Şef! Eu cred că ceasul d-tale stă.

ŞEFUL: Dar de ce?

PROFESORUL: La mine acum e 7 fără 14.

ŞEFUL: Zău!... *(Merge spre ceas şi pe urmă mişcă limba cea mare a orologiului.)* Cum trece vremea domnule!

PROFESORUL: Mai e mult până vine personalul?

ŞEFUL: Mai e. Întâi trece rapidul.

PROFESORUL: Care rapid?

ŞEFUL: Automotorul.

PROFESORUL: Aşa? Atunci... atunci am venit prea devreme. Mai am timp să mă duc şi să mă întorc.

ŞEFUL: Dar de ce să te duci? Mai bine stai aici să vezi cum trece rapidul, că e frumos.

PROFESORUL: Nu, nu, am treabă.

ŞEFUL: E plin de coconet şi de domnişori spilcuiţi. Se duc la Sinaia să joace la ruletă.

PROFESORUL: Las' că mă întorc. Mă-ntorc. *(Iese.) Aproape în acelaşi timp, pe peron, dinspre stânga, se vede prin fereastră Ichim, magazionerul, cu un cărucior ceferist. Profesorul şi Ichim se întâlnesc cam în dreptul uşii. Profesorul dispare prin stânga, Ichim se opreşte în faţa uşii rămasă deschisă.*

SCENA III

ŞEFUL, ICHIM, ŢĂRANUL *(la ghişeu)*

ICHIM *(din prag)*: Dom' Şef! A zis cucoana să-mi daţi bani, că se duce la târguit.

ŞEFUL: Cât?

ICHIM: A zis că cinci sute.

ŞEFUL: 500? *(Deschide un sertar, se uită înăuntru şi pe urmă-l închide.)* Să lase pe mâine, că e zi-ntâi şi primim leafa

ICHIM: A zis c-acuma... că dumneaei se duce în târg şi că mâine nu poate, că vine cucoana lu' domnu Lascu în vizită.

ŞEFUL: Ei drăcie. *(Deschide încă o dată sertarul, se mai uită o dată înăuntru, îl închide la loc.)* Ichim! N-ai tu nişte bani mărunţi până mâine?

ICHIM: N-am, să trăiţi, dom' Şef. Că m-aţi pus ieri de-am plătit rata... aia de-a călcat-o acceleratul.

ŞEFUL: De, Ichim, ce să-ţi fac. Regulamentul. Regulamentul înainte de toate.

ICHIM *(mormăind, mai mult pentru el)*: Şi barem s-o fi mâncat.

ŞEFUL *(s-a căutat prin buzunare, a mai deschis o dată sertarul şi pe urmă, aducându-şi aminte, se duce spre ferestruica ghişeului, ridică oblonul, scoate capul şi strigă)*: Ei! Nu e nimeni la bilete? S-a deschis *cassa. (Îşi trage capul înapoi şi lasă jos oblonul.)* Ascultă, Ichim, parcă era unul adineaori care voia să cumpere un bilet. Ia vezi, unde a dispărut. *(În momentul acesta se aud bătăi în ferestruică.)* Ba stai. Parcă s-a întors. *(Ridică din nou oblonul.)* Ce vrei, omule?

ŢĂRANUL *(introducându-şi capul)*: Păi să-mi daţi un belet.

ŞEFUL: Până unde?

ŢĂRANUL: Până la Jirovăţ. Câte parale face?

ŞEFUL: 580 cu clasa 3-a. Ori vrei a doua?

ŢĂRANUL: Ba m-a ferit Dumnezeu. Cât ziceaţi?

ŞEFUL: 380.

ICHIM: Dom' Şef. Nu ajunge. 500 a zis cucoana.

ŞEFUL: Mai bine să-ţi dau un bilet pentru Imoasa. 509 lei. Ce să cauţi la Jirovăţ?

ŢĂRANUL: Păi am nişte opinci de vânzare. Şi am un cumătru la Jirovăţ de are prăvălie.

ŞEFUL: Da' la Imoasa n-ai niciun cumătru?

ŢĂRANUL: Ba am şi acolo, că eu de felul meu...

ŞEFUL *(tăindu-l scurt)*: Atunci să-ţi dau pentru Imoasa. *(A şi scos un bilet din raftul cu cartoane, îl stampilează la maşină şi i-l dă.)* 509 lei.

ŢĂRANUL: 509? Păi eu aveam treabă la Jirovăţ.

ŞEFUL: Nu-i nimic. Te dai jos la Jirovăţ, îţi faci treburile acolo şi p-ormă, a doua zi, te urci în tren şi mergi mai departe, la Imoasa.

ŢĂRANUL: Da' ce să fac la Imoasa?

ŞEFUL: Nu zici că ai un cumătru?

ŢĂRANUL: Ba am.

ŞEFUL: Atunci ce mă mai ţii de vorbă. Scoate banii şi pleacă sănătos.

ŢĂRANUL *(numărând banii)*: 400... 500... şi patru, şi şase, şi 9...

ŞEFUL *(a luat banii şi aproape instantaneu a lăsat oblonul în jos)*: Dă-i cucoanei banii, Ichim.

ICHIM: Am înţeles, dom' Şef. *(Iese, îşi ia căruciorul şi dispare pe peron în dreapta. Se aud bătăi în oblonul ghişeului. Şeful ridică oblonul.)*

ŞEFUL:Ce mai e? Ce mai vrei?

ŢĂRANUL: Da' dac-o fi să plec la Imoasa, trebuie alţi bani?

ŞEFUL: Nu. Îl vizezi pe ăsta la gară.

ŢĂRANUL: Aha! Carevasăzică... *(Şeful nu-l mai lasă să termine şi trage oblonul.)*

SCENA IV

ŞEFUL, DOMNIŞOARA CUCU

Telegraful bate. Şeful urmăreşte panglica hârtiei. Prin feresatră se vede trecând pe peron, dinspre stânga, d-ra Cucu.

ŞEFUL *(bătând în geam)*: Săru'mâna, d-ră Cucu.

D-ra CUCU: Bună ziua, domnu Ispas. *(Trece prin faţa uşii, spre dreapta, continuându-şi plimbarea pe peron.)*

ŞEFUL *(se ridică de la masă, se apropie de orologiul din perete, mută minutarul la 7 fix)*: Cum trece vremea, dom'le! *(Iese pe urmă în prag.)* Cald! Cald al dracului, domnişoară Cucu.

D-ra CUCU: Ba aici, la d-ta, la gară, parcă-i mai răcoare.

ŞEFUL: Aşi. Ţi se pare. Nici n-ai zice că suntem în mai. S-a înserat şi uite ce zăpuşeală. Parc-am fi în iulie.

D-ra CUCU: Dar ce-am auzit, d-le Ispas? Ţi-a călcat ieri rapidul un curcan?

ŞEFUL: Cum?

D-ra CUCU: Aşa mi-a spus azi dimineaţă, la şcoală, în cancelarie, M-me Voinea, de Ştiinţe Naturale. Zicea c-a aflat bărbatu-său de la poştă, că-i spusese dirigintele...

ŞEFUL: Da' de unde, d-ră Cucu? Mai întâi n-a fost rapidul. A fost acceleratul. Şi pe urmă nu era curcan. Era raţă.

D-ra CUCU: Ia te uită cum exagerează lumea!

ŞEFUL: O raţă pestriţă, cu ciocul sur. A făcut-o nevastă-mea pe varză, azi la prânz. O minune!

D-ra CUCU: Da' parcă tot a fost o chestie cu un curcan? Sau curcă era?

ŞEFUL: Ei! Acu' trei săptămâni, după Rusalii. Pe aia o călcase un tren de marfă. *(Toata această convorbire a avut loc în fundul scenei, Şeful fiind în pragul uşii, iar d-ra Cucu, pe peron, în faţă.)*

D-ra CUCU *(cu o mişcare bruscă de alarmă, intră în birou)*: O elevă!

ŞEFUL: O elevă?

D-ra CUCU: Mi se pare că e Zamfirescu. Zamfirescu dintr-a şasea.

ŞEFUL: Treci după uşă, să nu te vadă. Să n-o sperii.

D-ra CUCU *(se trage pe lângă perete şi duce degetul la gură)*: Ssst!

ŞEFUL: Lasă-mă pe mine să văd. *(Iese pe peron şi se uită în dreapta şi-n stânga cu un aer de prefăcută indiferenţă. Pe urmă se întoarce.)* Aşi. Ţi s-a părut. Nu e nimeni.

D-ra CUCU: Dac-o prind, o dau afară din şcoală.

ŞEFUL: Prea eşti aspră.

D-ra CUCU *(ritos)*: O dau afară. Am spus de o mie de ori că nu e voie să vie la gară. Am pus şi afiş la cancelarie. Ce e desmăţul ăsta? Una, două, hai la gară.

ŞEFUL: Ei! Le place şi lor că... e mai răcoare.

D-ra CUCU: Las' că ştiu eu ce le place. Le place să se zgâiască la ferestrele vagoanelor şi să-şi facă semne cu bucureştenii. *(Sună telefonul.)*

ŞEFUL *(ridicând receptorul)*: Allo!... Da... linia întâia... Salut... *(Închide telefonul.)* Vine automotorul de Sinaia. I-a dat drumul de la canton. *(Ia din cuier chipiul şi-l pune pe cap.)*

D-ra CUCU: Automotorul ăsta e un scandal. De când l-au pus în circulaţie, nu mai am linişte în cursul superior. Toate fetele şi-au pierdut capul.

ŞEFUL: Şi nici măcar nu opreşte la noi. Ce-ar mai fi dac-ar opri?

D-ra CUCU *(indignată)*: Să oprească? N-avem nevoie. Nu ne trebuie.

ŞEFUL: Tren de lux, d-ră Cucu. Nu se uită el la noi.

D-ra CUCU: Tren de pierzanie. Plin de jucători de ruletă şi femei... uşoare.

ŞEFUL: Asta aşa zic eu. Miroase a parfum când trece.

D-ra CUCU: Nu ştiu a ce miroase, dar într-un oraş cum se cade n-ar trebui să se permită. Eu l-aş pune să treacă noaptea şi cu perdelele trase.

ŞEFUL: Ba eu, drept să spun, îmi pare rău când îl văd aşa, numai cum îmi sboară prin 'naintea ochilor... Şi eu stau cu mâna la chipiu.

D-ra CUCU *(reprobatoare)*: Stai cu mâna la chipiu?

ŞEFUL: Ce să fac? Regulamentul!... *(după o secundă, vindicativ)* Nu dă Dumnezeu o iarnă cu zăpadă mare, să se împotmolească p'aici pe la noi. I-aş da pe toţi jos din tren şi le-aş pune lopata în mână, să cureţe linia.

D-ra CUCU: Aşa le-ar trebui.

ŞEFUL: Ehei! Câte d-astea am văzut eu... Eram de serviciu la Deduleşti, pe linia Făurei, acum vreo 20 de ani. Linie inundabilă... Ei... şi-ntr-o toamnă, aşa cam prin noiemvrie... *(Se aude de departe un fuierat ascuţit. Şeful se întrerupe.)* I-auzi-l că vine. *(Iese pe peron. Zgomotul trenului se apropie. D-ra dă să iasă şi ea pe peron, dar în prag tresare, a văzut ceva... face un pas înapoi şi scoţând numai vârful nasului afară, rămâne într-o atitudine încordată de pândă. Un zgomot ritmat de roţi şi pistoane creşte, se apropie, devine asurzitor: cu o iuţeală de fulger şi cu un ţipăt scurt de locomotivă, trece prin fund trenul automotor. Prin fereastră se vede din spate şeful salutând smirnă. Câteva secunde după trecerea monstrului, nicio mişcare. Se aude doar zgomotul roţilor depărtându-se, şeful dispare din dreptul ferestrei spre stânga.)*

SCENA V

D-ra CUCU, ELEVA

D-ra CUCU *(făcând un pas pe peron)*: Zamfirescu! *(formidabilă)* Stai pe loc, Zamfirescu... Ia vino aici, domnişoară... Mai aproape! Mai aproape, n-auzi? *(Prin fereastră se vede ivindu-se din stânga o fată de şcoală în uniformă. Abia îndrăzneşte să se apropie de teribila d-ră Cucu, care a rămas în faţa uşii şi-i face semn cu degetul.)* Prin urmare, de astea-mi eşti d-ta? Aici îţi faci d-ta veacul? La gară, ai? La gară!

ELEVA *(pierdută)*: Domnişoară...

D-ra CUCU: Taci! *(Din dreapta se iveşte Ichim împingând căruciorul lui ceferist. D-ra Cucu cu un gest scurt îi arată elevei uşa biroului.)* Intră înăuntru... *(Fata ezită.)* Intră înăuntru, n-auzi? *(O împinge înăuntru. Intră şi ea, trage uşa.)* Ce cauţi aici?

ELEVA *(pe jumătate moartă)*: Dom'şoară vă rog.

D-ra CUCU: Taci! *(răspicat)* Ce cauţi aici?

ELEVA: Dom'şoară vă rog...

D-ra CUCU: Taci! Nenorocito! Să n-aud o vorbă! Unde ţi-e numărul?

ELEVA *(inocentă şi speriată)*: Numărul?

D-ra CUCU *(apucând-o de mâneca stângă a şorţului)*: Da, numărul. Te faci că nu ştii? Ce număr ai?

ELEVA: 218.

D-ra CUCU: Şi unde e?

ELEVA: A... a... a căzut.

D-ra CUCU: L-ai prins în copci, Zamfirescu!

ELEVA: Dom'şoară, vă rog.

D-ra CUCU: Taci! *(Caută în buzunărelul de sus al şorţului şi scoate de sus un petec de stofă.)* L-ai prins în copci! Şi de când porţi d-ta gamenul pe o ureche? Şi şorţul pe talie! *(Cu fiecare cuvânt îi corectează ţinuta.)* Unde te trezeşti? La bal?

SCENA VI

D-ra CUCU, ELEVA, PROFESORUL

PROFESORUL *(deschide uşa, dă să intre, dar se opreşte în prag)*: Pardon. *(Vrea să plece.)*

D-ra CUCU: Stai, stai, domnu Miroiu. Stai să vezi cu ochii d-tale.

PROFESORUL *(intrând)*: S-a întâmplat ceva? Ce s-a întâmplat?

D-ra CUCU: Ce s-a întâmplat? Mă mai întrebi ce s-a întâmplat? *(cu un calm zdrobitor)* Adineaori a trecut automotorul şi am prins-o pe dumneaei *(gest acuzator)* pe peron.

PROFESORUL *(blând)*: Chiar pe peron?

D-ra CUCU *(zdrobitor)*: Chiar pe peron.

PROFESORUL: Poate... poate că n-a ştiut...

ELEVA *(o licărire de speranţă)*: Să vedeţi, domnule profesor.

D-ra CUCU: Taci! *(către profesor)* N-a ştiut? Cum n-a ştiut? *(către elevă)* Cum n-ai ştiut, Zamfirescu? N-am pus afiş la şcoală, negru pe alb? Nu l-ai copiat pe caiet de 75 de ori? Nu l-aţi învăţat pe dinafară în ora de educaţie? *(Schimbare de ton. Brusc. Poruncitor)* Ce scrie în afiş, Zamfirescu?

ELEVA *(ca o lecţie)*: „E interzis elevelor din cursul inferior şi mai ales din cursul superior..."

D-ra CUCU: Mai ales!

ELEVA: „...să se plimbe la gară ziua sau seara, dar mai ales..."

D-ra CUCU: Mai ales?

ELEVA: „...în orele când trece automotorul".

D-ra CUCU *(cruntă)*: Ei?

PROFESORUL *(mai slab, mai neconvins)*: Ei?

D-ra CUCU: Ce cauţi la gară, Zamfirescu?

ELEVA: Să vedeţi, dom'şoară.

D-ra CUCU: Taci!

PROFESORUL: Dac-o întrebi, las-o să răspundă.

D-ra CUCU: Ce să răspundă? Ce să răspundă? *(către elevă)* Poftim, răspunde.

ELEVA *(năucită)*: Ce să răspund?

D-ra CUCU: Ce cauţi aici? De ce ai venit?

ELEVA: Să vedeţi, dom'şoară... Mama... Vreau să spun tata... Adică o mătuşă a mea... O scrisoare... Un colet... da, un colet...

PROFESORUL *(ca să pună capăt zbuciumului)*: Nu te mai osteni. Să-ţi spun eu de ce ai venit. Pentru că-ţi place să vii la gară. Îţi place să te uiţi când trec trenurile. *(omeneşte, simplu)* Nu-i aşa?

ELEVA *(izbucneşte în plâns.)*

D-ra CUCU: Plângi, Zamfirescu. Plângi, că ai de ce plânge. Ai să vezi tu mâine după conferinţă. Te dau afară.

ELEVA *(între lacrimi şi sughiţuri)*: Dom'şoară, vă rog.

D-ra CUCU: Taci! Şterge-ţi ochii. Pleacă. Du-te acasă. *(Fata plângând face un pas spre uşă.)* Stai! Stai să nu te vadă cineva. Ne mai faci de râsul târgului. *(Iese pe peron şi se uită atent în dreapta şi în stânga. O ia spre stânga, pe lângă fereastră şi dispare câteva secunde.)*

PROFESORUL *(care a rămas singur cu eleva)*: D-ră Zamfirescu, nu e poate momentul să ţi-o spun, dar teza d-tale pe al treilea la cosmografie este... este mizerabilă... inadmisibilă. *(ca un dureros reproş personal)* Se poate, domnişoară, să spui d-ta că Orion este o planetă? Că Jupiter este un satelit? Şi Cometa lui Halley o stea căzătoare?

D-ra CUCU *(întorcându-se)*: Nu e nimeni. Pleacă repede. Să te duci drept acasă. Ne socotim noi mâine dimineață, Zamfirescu Eleonora. *(Îi arată ușa cu un gest neiertător. Fata iese plângând mereu.)*

SCENA VII

D-ra CUCU, PROFESORUL

D-ra CUCU: Ai văzut, d-le profesor de matematici?
PROFESORUL *(timid)*: Am văzut.
D-ra CUCU: Ce dezordine! Ce scandal! Când eu strig în conferință că se duce școala de râpă, d-ta taci.
PROFESORUL: D-ră Cucu.
D-ra CUCU *(intransigentă)*: Nicio domnișoară Cucu. D-ta taci și stai cu nasul în cărți și-ți vezi de stelele și cometele d-tale.
PROFESORUL *(timid, modest)*: Studiez.
D-ra CUCU: Studiezi?! De asta ești d-ta profesor? Ca să studiezi?
PROFESORUL: Cred că da.
D-ra CUCU: Și între timp elevii și elevele își fac de cap. Ce dezmăț! Ce perversitate!
PROFESORUL: Perversitate? Exagerezi.
D-ra CUCU: Exagerez? Poți d-ta să-mi spui ce caută fata asta la gară?
PROFESORUL *(după o tăcere de o secundă, foarte serios)*: D-ră Cucu! D-ta ai fost vreodată la mare?
D-ra CUCU: Am fost la nămol, la Tekirghiol.
PROFESORUL: Nu la nămol. La mare ai fost?
D-ra CUCU *(bănuitoare)*: Ce vrei să spui cu asta?
PROFESORUL: Într-un târg de provincie ca al nostru... gara este... marea. Este portul, necunoscutul, depărtarea.

D-ra CUCU *(plat)*: Ce depărtare?
PROFESORUL: Este dorul de a pleca, de a fugi.
D-ra CUCU: De a pleca? De ce să pleci? Unde să pleci?
PROFESORUL: În altă parte. În altă lume.
D-ra CUCU *(severă)*: Domnule Profesor, dacă astea sunt lecțiile pe care d-ta le dai elevelor, în orele d-tale, atunci să-mi dai voie să-ți spun... dă-mi voie să-ți spun... *(Se aude un fluierat de locomotivă și un zgomot de tren.)*
ȘEFUL *(apărând o secundă în prag)*: Personalul. Vine personalul.
PROFESORUL *(cu o tresărire de emoție)*: Vine. *(Iese precipitat.)*
D-ra CUCU *(singură în scenă)*: Auzi d-ta. Necunoscutul? Depărtarea. *(Iese și ea pe peron.)*

SCENA VIII

ȘEFUL, ICHIM

Din stânga, fund, intră pufăind în gară, mai puțin formidabil ca automotorul, trenul personal. Locomotiva trece și dispare în dreapta, într-un ritm descrescând, până se oprește. Prin fereastra și geamul ușii, se văd un vagon sau două. Mișcare pe peron. Ichim, care trece cu cărucior. Țăranul care aleargă să-și găsească vagonul. Se aude vocea lui: „Unde e glasa tria?". Pași și voci nedistincte. Vocea profesorului: „Domnu Pascu"! „Nu l-ai văzut pe d-l Pascu?". Zgomot de tampoane. Un șuierat. Trenul se pune din nou în mișcare, încet, greoi, pe urmă din ce în ce mai repede.

ȘEFUL *(din prag, în timp ce ultimele vagoane trec și dispar)*: Îl terminarăm și pe ăsta, Ichim.

ICHIM: Îl terminarăm, dom' şef.
ŞEFUL: Să mai treacă şi acceleratul de Braşov şi am scăpat.
ICHIM: Adevărat. *(Ichim dispare spre stânga, şeful intră în birou, îşi scoate chipiul, îl pune în cui, pe peron oarecare forfoteală continuă, siluete de călători cari se îndreaptă spre ieşire, spre stânga.)*

SCENA IX

ŞEFUL, PASCU

PASCU *(încărcat de valize, oprindu-se în prag)*: Salutare, domnu şef!
ŞEFUL: Bine-ai venit, domnu Pascu.
PASCU: Cucoana-i aici?
ŞEFUL: E în târg. Adineori a plecat.
PASCU: Aveam o vorbă cu dumneaei. I-am adus tot ce mi-a spus.
ŞEFUL: Intră, intră!

(Pascu-şi lasă o parte din valize afară şi intră înăuntru cu una singură).

PASCU: Ia să vedem. *(deschizând valiza)* Numai să găsesc. C-am avut atâtea...
ŞEFUL: Ce se mai aude în Capitală?
PASCU: Cald. Cald al dracului.
ŞEFUL: De! Nu-i ca aici, ca la noi.
PASCU: Ce tot stai să vorbeşti? Aici e raiul. Raiul pe pământ. *(Scoate din valiză un pachet.)*
ŞEFUL: Ăsta e pachetu' nevesti-mi?

PASCU: Nu, nu. E al lui domnul Miroiu, profesorul.
ŞEFUL: Că bine zici. *(Iese în prag, se uită în dreapta şi în stânga pe peron.)* Dom' Profesor! Dom' Profesor! Ia vezi, Ichime, unde-i domnul Miroiu. Că era adineaori pe-aici. *(către Pascu, reintrând)* Te aştepta.
PASCU *(tainic)*: Dom'le Şef! Ce crezi d-ta că e în pachetul ăsta?
ŞEFUL: Păi ce să fie? O carte.
PASCU: Carte, carte! dar ce fel de carte? *(misterios)* Ştii câți bani costă? 22 de mii de lei.
ŞEFUL: Câți?
PASCU: 22 de mii.
ŞEFUL: Fugi d'acolo. Nu se poate.
PASCU: Pe ochii mei. *(explicând repede)* A fost profesorul aseară la mine şi mi-a numărat în mână 22 de mii de o mie... 22.
ŞEFUL *(îngrijorat)*: Dar ce carte să fie?
PASCU: Păi ştiu eu? Cum mi-a dat-o librarul din Bucureşti, aşa i-am adus-o, mi-era şi frică, zău. Auzi d-ta? 22 de mii.
ŞEFUL: 22 de mii!

SCENA X

ŞEFUL, PASCU, PROFESORUL, apoi D-ra CUCU

PROFESORUL *(vine grabnic din stânga, pe peron, trece prin fața ferestrei, intră)*: Domnu Pascu! Aici erai? Credeam că n-ai venit.
PASCU: Se poate, dom' Profesor?
PROFESORUL: Te-am căutat pe peron, afară, la trăsuri.
PASCU: Învălmăşeală mare.

PROFESORUL *(încet, îngrijorat)*: Ai adus?

PASCU *(întinzându-i pachetul)*: Poftim.

PROFESORUL *(luând pachetul, rămâne o secundă nemişcat)*: Mulţumesc... Da... Mulţumesc... *(Se uită la pachet, pe urmă la cei doi. Pe urmă, trecând spre stânga, aproape de fereastră, la lumină, desface repede pachetul şi scoate de acolo un volum mare, pe care-l răsfoieşte cu înfrigurare, ca şi cum ar căuta o anumită pagină, un anumit lucru. Şeful şi Pascu schimbă priviri intrigate.)*

PASCU *(scoţând din valiză un alt pachet)*: Uite şi pachetul cucoanei d-tale, dom' Şef. L-am învelit în hârtie albastră, să nu le-ncurc.

ŞEFUL: Bravo! Să trăieşti. Îmi pare rău că nu e nevastă-mea aici, că te opream la masă. Avem o raţă pe varză o minune! A rămas de la prânz.

PASCU: Las-o pe altădată, că acuma sunt grăbit. Nu vezi câte bagaje am?

ŞEFUL *(ieşind în prag)*: Ichime! Ichime! Ia pune mâna pe geamantanul lui domnu' Pascu şi du-l la trăsură. *(Ichim vine din stânga, ia geamantanele lăsate pe peron în faţa uşii şi dispare tot în stânga. În acel timp, din dreapta, pe peron, apare d-ra Cucu.)*

PASCU: Săru' mâna, d-ră Cucu. Să pofteşti mâine la magazin. Am adus noutăţi.

D-ra CUCU: Nu mai calc în magazinul d-tale. Ai vândut fetelor dintr-a opta ruj de buze.

PASCU: Păi de! domnişoară Cucu. Eu sunt magazin general. Vând de toate şi la toată lumea.

D-ra CUCU: Las' că discut eu cazul d-tale. *(ameninţătoare)* În conferinţă!

PASCU: Îmi pare rău. Eu sunt magazin general... Vă salut. Mă duc... dom' Profesor Miroiu? Nu veniţi în târg? Vă duc cu trăsura.

PROFESORUL *(cufundat în lectură, o clipă nu aude nimic. Pe urmă abia tresare, parcă l-ar fi strigat cineva din somn)*: Cum? *(Privire vagă, năucită, apoi se reîntoarce la cartea lui.)*

PASCU *(schimbă o nouă privire nedumerită cu şeful şi ridică din umeri)*: 22 de mii.

ŞEFUL: 22

PASCU: Am plecat. M-am dus. Vă salut.

ŞEFUL: Salutare, dom' Pascu, salutare. *(Pascu pleacă prin stânga.)*

D-ra CUCU: Mă duc şi eu. Dar am o rugăminte, domnule Ispas.

ŞEFUL: La ordin.

D-ra CUCU: Dacă vezi o elevă de-a noastră, ia-i numărul.

ŞEFUL: Îl iau. Dar nu mai stai la acceleratul de Sinaia?

D-ra CUCU: Nu, că e târziu. Şi uite, se întunecă. *(Într-adevăr, de câteva clipe lumina a început să scadă)* Domnule Miroiu. Mergi în oraş? *(Profesorul nu aude. E absorbit de lectură.)*

ŞEFUL *(încet)*: D-ră Cucu! Ştii d-ta ce carte citeşte profesorul?

D-ra CUCU: De unde să ştiu? *(cu dispreţ)* O carte de-ale lui.

ŞEFUL: Ştii cât costă? Ştii câţi bani a dat pe ea? *(tăcere pentru a-şi pregăti lovitura)* 22 de mii de lei.

D-ra CUCU *(speriată)*: Nu mai spune.

ŞEFUL: Pe ochii mei *(repede, explicaţiuni)* Mi-a spus Pascu că el i-a adus-o de la Bucureşti, 22 de mii. 22 de hârtii de câte o mie.

D-ra CUCU: E nebun.

ŞEFUL: Nu e lucru curat.
D-ra CUCU *(făcând un pas)*: Stai că-l întreb.
ŞEFUL *(oprind-o)*: Nu. Lasă-mă pe mine. Îl descos eu. Cu binişorul.
D-ra CUCU: 22 de mii! Ce-o să fie mâine în cancelarie.
ŞEFUL: În cancelarie? Ce-o să fie în tot târgul!
D-ra CUCU: Eu nu mai stau. Nu, nu mai stau. La revedere, domnu' Ispas... *(O ia repede spre stânga.)* 22 de mii... *(Trece prin faţa ferestrelor, dispare.)*

SCENA XI

ŞEFUL, PROFESORUL

Profesorul a rămas lângă fereastră cu totul cufundat în carte. Nu aude nimic, nu vede pe nimeni. Lumina a scăzut şi mai mult. Şeful îl priveşte în tăcere câteva secunde, pe urmă se apropie de el.

ŞEFUL *(încet, cum ar trezi pe cineva din somn, îl bate pe umăr)*: Dom' Profesor? Să-ţi aprind lampa.
PROFESORUL *(tresărind, năuc)*: Cum?
ŞEFUL: Zic, să-ţi aprind lampa. S-a întunecat.
PROFESORUL: Nu, că mă duc.
ŞEFUL: Dar de ce? Stai aici liniştit.
PROFESORUL *(strângând în mâini cartea, cu oarecare nelinişte)*: Am de lucru... Am de citit...
ŞEFUL: Tocmai d-asta zic şi eu. Îţi aprind lampa... şi nu te turbură nimeni. *(aprinzând o lampă de petrol, cu* abat-jour *de pe birou)* Mergem împreună mai târziu... Te duc eu în oraş. Ei, ia şezi... şezi.

PROFESORUL *(puţin năucit, ezită... parcă ar pleca, dar cercul galben de lumină al lămpii îl atrage, deschide cartea din nou, o răsfoieşte înfrigurat.)*
ŞEFUL *(se îndreaptă spre uşă şi strigă din prag)*: Ichim! vezi de lampioane. Şi aprinde felinarul pe peron... Acuma pică acceleratul şi ne găseşte cu felinarul stins... *(Reintră, se apropie de profesor şi se uită peste umărul lui în carte.)* Frumoasă carte, dom' Profesor?
PROFESORUL *(tresărind)*: Cum?
ŞEFUL: Zic, frumoasă cartea pe care-o ceteşti?
PROFESORUL *(evaziv)*: O carte veche.
ŞEFUL: De! Cărţile ca vinul. Cu cât îs mai vechi, cu atât îs mai ale dracului... Aveam şi eu una mai de mult, cu poze. Tii! ce poze!... A d-tale are poze?
PROFESORUL: Da. Adică nu... Nişte planşe, nişte hărţi.
ŞEFUL *(schimbare de ton)*: Dom' Profesor! Să nu te superi că te-ntreb. E adevărat?
PROFESORUL: Ce?
ŞEFUL: 22.000 ai dat pe ea?
PROFESORUL: De unde ştii?
ŞEFUL: Păi dacă n-oi şti eu, cine să ştie? Nu stau toată ziua aici la gară? 22?
PROFESORUL *(simplu)*: Da.
ŞEFUL: Păi nu e mult?
PROFESORUL: Este... dar... ce era să fac? Aveam nevoie de ea...
ŞEFUL: Ce-o să spuie lumea în târg?
PROFESORUL: Ce să spuie?
ŞEFUL: Păi de! 22 de mii sunt bani. Şi, ca omu', te întrebi... de unde?
PROFESORUL: Am strâns. Economii, lecţii particulare... de ani de zile aştept... *(puţin jenat)* şi m-am şi împrumutat.

ŞEFUL *(dojenitor)*: Păi vezi!
PROFESORUL: Dar mâine e întâi... iau leafa de la liceu... şi plătesc.
ŞEFUL: Patimă mare, dom' Profesor... *(cu alt ton)* Da' barem face? Ce scrie în ea? Despre ce e vorba?
PROFESORUL *(bănuitor, se ridică)*: E târziu... Mă duc...
ŞEFUL: Aşteaptă, frate, că mergem împreună. Numai să treacă acceleratul şi închid prăvălia.
PROFESORUL: Închizi?
ŞEFUL: Adică, vorba vine. Până la noapte, la 11:35 nu mai am niciun tren. Şi pe urmă-mi ţine locul Antoniu, impiegatul. *(Între timp lumina a scăzut mult. Peronul aproape nu se mai vede prin fereastră. Se desluşeşte totuşi umbra lui Ichim care apare din stânga, cu un baston de lampagiu, şi se opreşte în faţa felinarului.)*

SCENA XII

ŞEFUL, PROFESORUL, ICHIM

ŞEFUL *(ieşind în prag)*: Ichim! Ai şters lampa?
ICHIM *(pe peron aprinzând lampa)*: Şters.
ŞEFUL: Gaz e destul? Te-ai uitat bine?
ICHIM: E plină, dom' Şef, că numai ieri am turnat. Tocmai bine arde până dimineaţa.
ŞEFUL: Raţele le-ai închis?
ICHIM: Închis.
ŞEFUL: Le-ai numărat. Nu lipseşte niciuna?
ICHIM: Lipseşte aia de-aţi mâncat-o dv. la prânz... Şi am plătit-o eu.

ŞEFUL *(trecând peste această chestiune penibilă)*: Bine, bine... *(Un şuierat depărtat de tren)*
ICHIM: I-auzi-l cum şuieră. I-a dat drumul de la canton.
ŞEFUL *(reintră în birou, îşi ia chipiul din cui)*: Vine acceleratul, dom' Profesor!
PROFESORUL *(care din nou se cufundase în cartea lui)*: Cum?
ŞEFUL: Zic, vine acceleratul.
PROFESORUL *(preocupat de cu totul alte lucrări)*: Domle Şef, n-ai cumva o lupă?
ŞEFUL: O lupă? Da' de ce?
PROFESORUL: Îmi trebuie mie.
ŞEFUL: N-am. De unde să am?
PROFESORUL: Dar o bucată de hârtie?
ŞEFUL: Câtă vrei. Poftim. *(Îi dă de pe masă o foaie de hârtie.)* Eu mă duc să primesc acceleratul şi mă-ntorc.
PROFESORUL: Stă mult?
ŞEFUL: Aşi! Nu urcă nimeni, nu coboară nimeni... Mă şi-ntreb de ce mai opreşte. *(Iese pe peron şi trage uşa după el. Profesorul rămâne la masă, aplecat peste carte. Din când în când îşi duce mâna dreaptă la ochi şi se uită în carte, ca printr-un ochean. Din când în când notează cu febrilitate ceva pe hârtie.)*

SCENA XIII

PROFESORUL, ŞEFUL, CONDUCTORUL, NECUNOSCUTA

Zgomot de tren se apropie mereu mai puternic. Şuierat ascuţit de locomotivă, roţi, tampoane etc. Prin geamul uşii şi prin fereastră se vede

cum intră în gară, de la dreapta la stânga (în sens invers decât cele două trenuri precedente), trenul accelerat. Ochiul roşu al locomotivei dispare repede spre stânga. Vagoane cu ferestre luminate defilează în viteză descrescândă până ce trenul se opreşte. Un zgomot de tampoane ciocnite şi pe urmă câteva secunde de tăcere completă. Se aud apoi paşi grăbiţi pe peron. Cineva deschide uşa. E conductorul trenului.

CONDUCTORUL *(din prag)*: Domnu' Şef! Domnu' Şef! *(Profesorul tresare, ridică capul.)*

ŞEFUL *(de pe peron, trecând prin faţa ferestrei)*: Aicia sunt. Ce s-a întâmplat?

CONDUCTORUL *(a dispărut din prag. Vocile vin din semiobscuritatea peronului)*: Un călător fără bilet. Nu vrea să plătească. Nu vrea să se legitimeze.

ŞEFUL: Unde e?

CONDUCTORUL: Daţi-vă jos, coniţă. Daţi-vă jos.

ŞEFUL: Poftiţi aici la lumină... *(Din întunericul peronului desprinde brusc o arătare albă. E o femeie tânără, în rochie albă de seară, cu braţele albe, foarte decoltată. O poşetă într-o mână, un voal albastru în cealaltă. Profesorul tresare. Pentru prima oară ridică cu adevărat ochii în carte. Privire încremenită)*

NECUNOSCUTA *(intrând)*: Ce vreţi cu mine? De ce m-aţi dat jos din tren?

ŞEFUL *(intrând după ea)*: Dv. aveţi bilet?

CONDUCTORUL: N-are.

ŞEFUL *(ierarhic, superior)*: Lasă-mă, domnule, să întreb. *(către călătoare)* Aveţi bilet?

NECUNOSCUTA: N-am.

ŞEFUL: Atunci trebuie să plătiţi.

NECUNOSCUTA: Ce?

ŞEFUL: Biletul.

CONDUCTORUL: Şi amenda.

ŞEFUL: Sigur. Şi amenda.

NECUNOSCUTA: Am plătit.

ŞEFUL: Cum?

NECUNOSCUTA: Da. Am plătit.

ŞEFUL: Cui.

NECUNOSCUTA: Dumnealui

ŞEFUL *(conductorului)*: Auzi, dom'le, ce spune: că a plătit.

CONDUCTORUL: Vorbă să fie. Uitaţi-vă ce mi-a dat. *(Îi întinde şefului câteva fise rotunde.)*

ŞEFUL *(cercetându-le)*: Ce e asta? *(citind)* „Cazinoul din Sinaia" „Bun pentru lei douăzeci. Bun pentru lei o sută, bun pentru lei douăzeci". *(nedumerit)* Ce sunt astea?

NECUNOSCUTA: Fise de la Cazinou... Am uitat să le schimb... în grabă... Sunt de la ruletă...

ŞEFUL: Şi cu asta vrei d-ta să călătoreşti?

NECUNOSCUTA: E tot ce am. Nu sunt bune?

ŞEFUL: Ia ascultă, doamnă, îţi atrag atenţia că aici te afli într-un birou public. Eu n-am timp. Trenul nu aşteaptă. Plăteşti sau nu.

PROFESORUL *(timid, făcând un pas)*: Dacă n-are cu ce...

ŞEFUL: Dacă n-are cu ce, să stea acasă. *(către conductor)* În ce clasă ai găsit-o dom'le?

CONDUCTORUL: Întâia. Se închisese singură într-un compartiment şi nu vroia să lase pe nimeni înăuntru.

NECUNOSCUTA *(simplu)*: Mă durea capul.

ŞEFUL: Poftim! Umblă cu clasa întâia, o doare capul şi n-are bilet. *(către conductor)* Urcă-te, domle, în tren şi dă-i drumul. Dumneaei rămâne aici.

NECUNOSCUTA: Unde aici?

ŞEFUL: Aici, în gară.

NECUNOSCUTA: Nici nu mă gândesc.

ŞEFUL: Doamnă!...

NECUNIOSCUTA *(către conductor, tăindu-i drumul)*: Să nu faci un pas, fără mine nu pleci.

CONDUCTORUL *(scoţându-şi ceasul din buzunar)*: Am patru minute întârziere, coniţă. Nu mai pot să stau. Eu sunt accelerat.

NECUNOSCUTA: Fără mine nu pleci. M-auzi? *(Cu o mişcare bruscă se aşează în faţa uşii drept în prag.)* Nimeni nu iese de aici fără mine.

PROFESORUL *(timid, ca şi cum ar vrea să se disculpe, dar să şi protesteze împotriva acestei sechestrări)*: Doamnă..., eu... eu nu sunt...

NECUNOSCUTA: Ce nu eşti? Ce nu eşti? Nu v-ar fi ruşine. Trei bărbaţi şi o singură femeie. Mă daţi jos din tren în plină noapte, în plin câmp.

ŞEFUL *(jignit)*: Daţi-mi voie. Aici nu e câmp.

NECUNOSCUTA: În plină pădure. Ce vreţi de la mine? Banii? Viaţa?

CONDUCTORUL *(încet către şef)*: E nebună.

NECUNOSCUTA *(exasperată, strigând)*: Ce vreţi? Ce vreţi?

PROFESORUL: Doamnă...

CONDUCTORUL: Coniţă...

ŞEFUL: Lasă-mă pe mine şi la primul moment şterge-o... *(către necunoscută)* Doamnă! Ne-aţi înţeles greşit. Noi n-avem de gând să vă oprim aici. Că ce să facem cu dv. aici?

NECUNOSCUTA: Atunci de ce m-aţi dat jos din tren?

ŞEFUL: Pentru o formalitate.

NECUNOSCUTA: Frumoasă formalitate!

ŞEFUL: Ce vreţi? Datoria... Regulamentul! Trebuie să facem un proces-verbal.

NECUNOSCUTA *(speriată, bănuitoare)*: Proces! Mie? Proces!

ŞEFUL: Verbal. Numai aşa de formă. Scriem pe hârtie cum s-au petrecut lucrurile, semnaţi şi gata.

NECUNOSCUTA *(mereu bănuitoare)*: Şi pe urmă?

ŞEFUL: Pe urmă plecaţi.

NECUNOSCUTA: Cu trenul ăsta?

ŞEFUL: Sigur. Vă aşteaptă.

NECUNOSCUTA *(după o secundă de îndoială, în care timp i-a privit pe toţi trei bărbaţi)*: Atunci, atunci să semnez mai repede. Unde?

ŞEFUL: Poftiţi aici, la masă... *(Îi oferă un scaun. Femeia, mereu cu aceeaşi expresie de prudenţă, de teamă, de nelinişte, se dezlipeşte de uşă şi vine spre locul indicat. Şeful face semn cu mâna conductorului să iasă.)*

PROFESORUL *(care abia acum înţeleg stratagema, vrea să protesteze)*: Domnule Şef... Nu se poate...

ŞEFUL *(încet, energic)*: Domnule Profesor, d-ta să nu te amesteci! Astea-s chestii de serviciu. *(Conductorul iese tiptil, neobservat.)* Luaţi loc! Aici!

PROFESORUL *(vrea s-o prevină)*: Doamnă! Doamnă!

ŞEFUL *(împiedecându-l)*: Să vă dau o hârtie şi un toc. Să redactăm... şi pe urmă să semnaţi.

NECUNOSCUTA Semnez orice... dar mai repede.

ŞEFUL: Numaidecât... Numaidecât... *(Trenul a pornit între timp. În prima clipă femeia nu şi-a dat seama. Se aude şuieratul locomotivei.)*

NECUNOSCUTA *(tresărind)*: Ce e asta? *(Zgomotul roților și al tampoanelor se accentuează. Femeia se ridică brusc în picioare, cu o mișcare de spaimă, aleargă spre ușă cu un țipăt.)* Ce e asta? *(În prag se oprește o secundă, privind buimăcită vagoanele luminate, care defilează spre stânga din ce în ce mai repede. Se rupe din această scurtă încremenire și aleargă pe peron după tren. Rochia ei albă se vede trecând prin fața ferestrei. Ultimul vagon se vede de asemenea prin fereastră, dispărând. Se aude de-afară strigătul ei disperat)* Oprește... Oprește... *(Un nou șuierat de locomotivă îi acoperă vocea.)*

SCENA XIV

ȘEFUL, PROFESORUL, NECUNOSCUTA

Câteva secunde de nemișcare. Se mai aude doar zgomotul trenului depărtându-se. Pe urmă rochia albă se vede trecând pe peron prin fața ferestrei de la stânga spre dreapta. Cu o expresie de oboseală, de tristețe, de disperare, femeia apare în prag.

NECUNOSCUTA *(uitându-se buimăcită la cei doi bărbați și pe urmă, fixându-l pe șef, fără violență)*: Canalie!

ȘEFUL *(ridică din umeri)*: De, Doamnă!

NECUNOSCUTA *(mai mult pentru ea)*: A plecat.

ȘEFUL: N-am ce face. Datoria. Regulamentul.

NECUNOSCUTA *(e sfârșită de oboseală, intră înăuntru, face câțiva pași, cade pe scaun)*: A plecat...

ȘEFUL *(instruind afacerea)*: Numele dv., Doamnă.

NECUNOSCUTA *(ridică spre el o privire nedumerită, absentă.)*

ȘEFUL: Trebuie să încheiem procesul-verbal. Numele, domiciliul, vârsta, profesiunea.

NECUNOSCUTA *(nu răspunde, n-a auzit, nu vede.)*

ȘEFUL *(după o pauză)*: Faceți rău că nu răspundeți. Eu proces-verbal trebuie să închei. Mă obligă regulamentul și dacă nu răspundeți, voi fi silit să m-adresez poliției. *(cu intenție)* Avem poliție aici, măcar că suntem în câmp, cum ziceați adineaori.

PROFESORUL *(se apropie de ea mișcat)*: De ce nu răspundeți? Doamnă? Cum vă cheamă?

NECUNOSCUTA: Lasă-mă. Lăsați-mă.

PROFESORUL: Cum vă cheamă? De unde veniți?

NECUNOSCUTA: Lăsați-mă'ți, spun. Sunt obosită.

PROFESORUL: Poate aveți un act. O legitimație.

NECUNOSCUTA *(întinzându-i poșeta cu un gest de nesfârșită oboseală)*: Nu știu. Caută. Vezi și d-ta ce găsești.

PROFESORUL *(ia poșeta, face un pas spre rampă, urmat de șef, deschide poșeta, caută, scoate unul câte unul diverse obiecte, pe care le dă șefului să le țină)*: O sticluță cu parfum...

ȘEFUL *(mirosind în aer)*: Miroase grozav.

PROFESORUL: O batistă... un ruj de buze... O tabacheră cu două țigări...

ȘEFUL *(mirosind țigările)*: Țigări străine.

PROFESORUL *(a golit poșeta)*: Asta e tot.

ȘEFUL: Niciun act?

PROFESORUL: Niciunul.

ȘEFUL: Nicio hârtie?

PROFESORUL: Nimic.

ŞEFUL *(după un moment de reflecţii)*: Eu îl anunţ pe Dincă, comisarul. Aici nu e lucru curat.

PROFESORUL *(întorcându-se spre necunoscuta care a rămas pe scaun în aceeaşi stare de prostaţie)*: Doamnă, vă rog... În propriul dv. interes, vă rog mult, faceţi un efort... răspundeţi... Aduceţi-vă aminte... Cine sunteţi? De unde veniţi? Unde vă duceţi?

NECUNOSCUTA *(ridică ochii spre el, îl priveşte absentă, se ridică în picioare)*: Mă duc... *(Cu bruscă hotărâre porneşte spre uşă.)* Mă duc să mă omor. Mă arunc pe linie. *(Iese repede, dispare, în întuneric.)*

PROFESORUL *(turburat)*: Doamnă!

ŞEFUL: E nebună rău.

PROFESORUL: Se întâmplă o nenorocire. Trebuie s-o salvăm,

ŞEFUL: Fii liniştit. Nu e niciun tren la ora asta.

PROFESORUL *(a ieşit pe peron)*: Doamnă! Doamnă! *(Se întoarce.)* Nu ştiu unde e. E prea întuneric. N-o văd.

ŞEFUL: Nu te mai frământa, dom' Profesor. Nu-ţi spun că nu-i niciun tren? *(strigând din prag)* Ichime! Ichime! Vezi că e o femeie pe linie.

VOCEA LUI ICHIM *(din depărtare)*: Fereşte linia, fereşte linia.

ŞEFUL *(adulmecând aerul)*: Şi miroase, domnule, a parfum de mi-a umplut toată gara. Să vie nevastă-mea acum, atâta-mi trebuie... *(cu alt ton după o secundă)* E din lumea mare. Te-ai uitat la ea?

PROFESORUL *(cu emoţie)*: E frumoasă.

ŞEFUL: Te-ai uitat ce rochie are? Braţele goale, gâtul gol, spatele gol. Pe jumătate dezbrăcată.

PROFESORUL: E foarte frumoasă... *(plin de nelinişte)* Numai de nu s-ar omorî...

ŞEFUL: Deocamdată nu poate, că n-are tren. Tii! Mare bucluc. Tocmai mie să mi se întâmple una ca asta. Nu putea, dom'le, s-o dea jos la Câmpina sau la Breaza!

PROFESORUL: Dumneata eşti de vină. Trebuia s-o laşi să plece.

ŞEFUL: Nu puteam, dom'le Profesor. Se opune regulamentul. *(iritat)* Şi pe urmă, adică ce?... Pentru că miroase a parfum, pentru că vine de la Sinaia, pentru că umblă dezbrăcată şi pentru că joacă la ruletă, să-şi bată joc de calea ferată şi de gara mea?

PROFESORUL: Şi dacă se omoară?

ŞEFUL: Bucluc mare. Anchetă, rapoarte. Mă dă la gazetă. După 23 de ani de carieră.

VOCEA LUI ICHIM *(mai de aproape)*: Fereşte linia.

ŞEFUL *(ieşind repede în prag)*: Ai găsit-o, Ichim?

VOCEA LUI ICHIM: Aicia-i, dom' Şef.

ŞEFUL: Ce face?

VOCEA LUI ICHIM: Stă pe linie şi trage din ţigare.

PROFESORUL *(iese repede îngrijorat)*: Doamnă!... *(Dispare în întuneric.)*

ŞEFUL *(din prag)*: Coniţă!... Doamnă! Veniţi aici la lumină. Degeaba staţi pe linie. Până la 11,35 nu e niciun tren să vă calce.

NECUNOSCUTA *(se reîntoarce, urmată de profesor)*: Ce vreţi cu mine? De ce m-aţi chemat? De ce nu mă lăsaţi în pace?

PROFESORUL Doamnă... noi vă vrem binele.

NECUNOSCUTA: Am văzut.

PROFESORUL: Afară e răcoare, e umed, s-ar putea să răciţi, sunteţi îmbrăcată aşa de... aşa de subţire...

NECUNOSCUTA *(își strânge umerii, înfiorată)*: Mi-e frig.

PROFESORUL: Vedeți?

ȘEFUL: Nu e mai bine aici? Aveți scaun, aveți lampă. Mai stăm de vorbă și ne trecem vremea.

NECUNOSCUTA *(cu un gest de oboseală, de indiferență)*: La urma urmelor... *(Se așează pe scaun.)*

ȘEFUL: Așa... *(după o secundă)* Prin urmare, pe dv. cum vă cheamă?

NECUNOSCUTA *(repede)*: Iar începi?

PROFESORUL: Doamnă, înțelegeți... Vă implor să înțelegeți... dacă întrebăm, dacă insistăm, e pentru că vrem să vă venim într-ajutor.

NECUNOSCUTA: N-am nevoie.

PROFESORUL: Sunteți enervată. Înțeleg. Nu vreți să ne răspundeți. Și asta înțeleg. Uite: nu vă mai punem nicio întrebare.

ȘEFUL: Zău, și procesul-verbal cum îl scriu?

PROFESORUL *(scurt)*: Dă-l încolo de proces-verbal. *(către necunoscută)* Nu vă mai punem nicio întrebare. Dar îngăduiți-ne măcar să ghicim... Dv. probabil veniți de la Sinaia.

NECUNOSCUTA: Probabil.

PROFESORUL: Și probabil vă duceți la București.

NECUNOSCUTA: Probabil.

PROFESORUL: Ei bine, ori la București, ori la Sinaia, trebuie să aveți pe cineva... o rudă, un prieten... cineva pe care să-l anunțăm de situația în care vă aflați.

NECUNOSCUTA *(ideea i se pare bună)*: Crezi?

PROFESORUL: Sigur. Dați-ne o adresă, un nume, o indicație.

NECUNOSCUTA: Crezi că s-ar putea?

ȘEFUL: De ce să nu se poată? Dăm o telegramă. Sau poate... *(arătând telefonul din perete)* Chemăm la telefon.

NECUNOSCUTA: Telefon?

PROFESORUL: Evident.

NECUNOSCUTA: Bine... atunci... Atunci chemați Sinaia. La hotel Palace... sau... dacă nu e acolo... la Cazinou.

ȘEFUL *(mergând spre telefon)*: De cine trebuie să întreb?

NECUNOSCUTA: De.... *(S-a răzgândit brusc.)* Nu. Nu pot. Nu vreau. Mai bine mă omor. Mai bine mă arunc înaintea trenului.

ȘEFUL: Nu v-am spus că nu e niciun tren până la 11:35?

NECUNOSCUTA: 11:35? Bine. Aștept. Am să mă omor la 11:35.

PROFESORUL: Dar de ce să vă omorâți?

ȘEFUL: Și de ce tocmai aici? Nu e păcat? Sunt și eu un om cu familie, cu greutăți. Vreți să mă băgați în bucluc. Anchetă, rapoarte.

PROFESORUL *(cu elan, cu emoție)*: Doamnă!...

ȘEFUL: Uite, sunt slujbaș sărac, dar vă dau eu din buzunarul meu un bilet până la Câmpina și acolo faceți ce știți. Gară mare, linii multe.

PROFESORUL: Doamnă, treziți-vă, dezmeticiți-vă. Alungați gândul ăsta absurd, sunteți tânără, sunteți frumoasă.

NECUNOSCUTA: Serios? Ați observat?

PROFESORUL: Trebuie să trăiți.

NECUNOSCUTA *(uitându-se de jur-împrejur)*: Unde? Aici?

PROFESORUL: Veți pleca. Trebuie să plecați.

NECUNOSCUTA: Dacă trebuie, de ce m-ați dat jos din tren?

ȘEFUL: Fiindcă n-aveați bilet.

PROFESORUL: Vă vom da noi bilet.

ȘEFUL: Care noi?

PROFESORUL: Eu.

ȘEFUL: Ai bani?

PROFESORUL *(încurcat)*: Acuma nu. Dar mâine dimineață iau leafa.

NECUNOSCUTA: Mâine dimineață? Nu aștept până mâine dimineață aici în câmp.

ȘEFUL *(jignit)*: Cum în câmp, Doamnă? Cum în câmp? Dați-mi voie? Sunteți într-un oraș.

NECUNOSCUTA: Ce oraș?

ȘEFUL: Îmi pare rău. Comună urbană. Judecătorie, spital...

PROFESORUL: Liceu...

ȘEFUL: 8.000 de locuitori.

PROFESORUL *(cu puțină amărăciune)*: 8.245 la ultimul recensământ.

ȘEFUL: Și încă pe mine nu mă numărase, că eram la București după treburi în ziua aia.

NECUNOSCUTA: 8.245 de locuitori. *(către șef)* Cu d-ta 8.246. *(gânditoare)* Dacă rămân aici în noaptea asta vom fi 8.247. *(după o clipă)* E un hotel?

ȘEFUL: Se poate să nu fie? Hotelul Monopol, în centru.

NECUNOSCUTA: Dar n-am bani.

PROFESORUL: Asta n-ar fi nimic. Îl plătim mâine, dar n-aveți acte.

ȘEFUL: Adevărat. Și fără acte nu se poate. *(către Profesor)* Ce-ar fi s-o ducem la spital? Zicem că a avut un accident.

NECUNOSCUTA: La spital? Nu merg la spital.

ȘEFUL: Atunci la poliție. Fără acte numai la poliție vă primește.

PROFESORUL: Nu-l ascultați, doamnă. Nu știe ce vorbește.

ȘEFUL: N-oi fi știind, dar fără acte unde vrei s-o ducem? *(necunoscutei)* De ce n-oți fi vrând, zău așa, să spuneți cum vă cheamă?

NECUNOSCUTA: Mă plictisești. Mai e mult până la 11:35? Aș vrea să se termine.

PROFESORUL *(îngrijorat din nou)*: Doamnă...

NECUNOSCUTA *(din nou exasperată)*: Mă plictisești, mă plictisiți. Mi-e frig, mi-e somn, mi-e foame.

ȘEFUL: Să vă dăm ceva de mâncare.

NECUNOSCUTA *(cu dezgust)*: Unde? Ce?

ȘEFUL: Mare lucru n-avem. Dar e niște rață pe varză, rămasă de la prânz. O minune! A călcat-o ieri acceleratul.

NECUNOSCUTA: Nu mănânc rațe călcate de accelerat.

ȘEFUL: Ce are a face? E o minune. Numai că nu știu cum să facem, să nu ne vadă nevastă-mea, că-mi aprind paie în cap, n-o cunoașteți pe nevastă-mea.

NECUNOSCUTA *(agitată)*: Ce noapte! Ce coșmar! N-are să se mai termine niciodată? N-are să se mai facă niciodată zi?

PROFESORUL: Ba da, doamnă! Dar trebuie calm, răbdare.

NECUNOSCUTA: Nu pot, nu mai pot. Aș vrea să mor. Aș vrea să dorm. De ce nu m-ați lăsat afară pe linie... Era așa de bine... *(Lăsându-se să cadă pe un scaun)* Eu mă culc aici. Stingeți lumina.

ȘEFUL: Vai de mine! Aicea nu se poate. Aicea vine nevastă-mea.

NECUNOSCUTA *(se ridică în picioare. E iar în culmea disperării):* Atunci unde, unde, unde? Aicea nu, pe linie nu... ce vreți cu mine?

PROFESORUL: Doamnă... Nu știu dacă pot, nu știu dacă trebuie... vedeți... eu am o locuință modestă... o singură cameră... dacă vreți... dac-ați vrea... eu plec de acasă... și rămâneți acolo singură... Peste noapte... Numai până se face ziuă... Eu mă duc să dorm la un coleg. *(către șef, explicativ)* La Udrea, profesorul de muzică.

ȘEFUL: Bună idee.

PROFESORUL: Mâine-dimineață totul va fi mai simplu. Vom găsi bani, veți pleca, dar până atunci vă odihniți.

ȘEFUL: Vă mai veniți în fire.

PROFESORUL: Și mâine-dimineață...

ȘEFUL: Facem procesul-verbal.

PROFESORUL *(scurt)*: Lasă procesul-verbal. *(către necunoscută)* Vă rog să aveți încredere în mine. Vă rog să primiți. Primiți?

NECUNOSCUTA *(după un moment de tăcere)*: E departe?

PROFESORUL: La zece minute, la un sfert de oră de aici.

NECUNOSCUTA: Bine. Să mergem. Mi-e somn.

PROFESORUL *(arătându-i drumul spre ușă)*: Pe aici... pe aici. *(Necunoscuta iese urmată de profesor. Se văd prin fereastră trecând spre stânga.)*

ȘEFUL *(rămas singur în scenă, observă pe birou cartea profesorului)*: Dom' Profesor! *(Iese în prag.)* Domnu' Miroiu!

PROFESORUL *(întorcându-se)*: Ce e? Ce vrei?

ȘEFUL: Ți-ai uitat cartea.

PROFESORUL *(cu un fel de spaimă)*: Cartea! *(O ia în mâini, o deschide în neștire.)* Și aveam de lucru în noaptea asta. Aveam de cetit.

ȘEFUL: Patimă mare, dom' Profesor! Patimă mare!... *(Profesorul pleacă grăbit. Se vede prin fereastră trecând.)*

CORTINA

ACTUL II

Acasă, la profesor, în aceeaşi seară. Interior de celibatar, în provincie. Totul e curat, dar sărăcăcios, desperechiat. Masă, scaune, un divan. Un raft cu cărţi. De altfel, cărţi sunt cam peste tot. Pe masă, pe scaune, pe jos.

O uşă de intrare în dreapta, planul I. O altă uşă în stânga, planul II. Duce spre o altă încăpere (bucătărie, oficiu, *debaras*).

În peretele din fund, fereastră dublă, dând spre o mică grădiniţă înspre stradă.

La ridicarea cortinei scena e goală, întuneric. Prin fereastră se vede un cer senin de vară, înstelat. În depărtare, silueta albastră închis a munţilor.

SCENA I

PROFESORUL, NECUNOSCUTA

Tăcere. Un câine latră pe undeva, prin mahala. Un altul îi răspunde din depărtare. Se aude din dreapta o cheie răsucită în broască, uşa se deschide.

PROFESORUL *(intrând)*: Pe aici, pe aici...
NECUNOSCUTA *(urmându-l)*: Am ajuns?

PROFESORUL: Da. Suntem acasă. *(Pune cu mare grij cartea pe masă.)*
NECUNOSCUTA: Ce întuneric!
PROFESORUL: O clipă şi aprind lampa. *(Cau bâjbâind.)* Numai să găsesc chibriturile.
NECUNOSCUTA: Nu e lumină electrică?
PROFESORUL: Nu... Adică de fapt este, dar nu i-a d încă drumul. Abia la toamnă, când o fi gata uzin
NECUNOSCUTA: Nu aştept eu până atunci.
PROFESORUL *(a găsit cutia cu chibrituri, dc chibritul nu ia foc)*: Nu vrea să se aprind Umezeală mare.
NECUNOSCUTA: Ce întuneric! Ce străzi! M-am lov de toţi copacii, de toate gardurile.
PROFESORUL *(a reuşit în sfârşit să aprindă u chibrit)*: Îmi pare rău, doamnă, îmi pare foart rău *(A aprins lampa. Lampă de petrol, cu* abat jour *alb, rotund, de porţelan, care dă o lumin mică, scăzută.)*
NECUNOSCUTA *(lăsându-se să cadă pe un scaun)*: Nu mai pot. Sunt zdrobită. *(Îşi aruncă din picior u pantof, pe urmă pe celălalt.)* Mi-am răni picioarele. Câte pietre! Câţi bolovani! *(Rămasă î ciorapi, îşi freacă talpa piciorului.)*
PROFESORUL *(ridicând un pantof de jos)*: De fapt, în centru, strada e pavată, dar aici pe la noi...
NECUNOSCUTA: Nu se pavează niciodată?
PROFESORUL: Ba da. Poate... la anul...
NECUNOSCUTA: Ghinionul meu! Am venit cu un an prea devreme.
PROFESORUL *(căutând celălalt pantof)*: Nu văd celălalt pantof. Nu ştiu unde este.
NECUNOSCUTA: E prea întuneric aici. Ce lumină chioară. Nu poţi s-o faci mai mare?

PROFESORUL: Ba da. Dar nu e bine. Se vede din stradă.
NECUNOSCUTA: Ei şi?
PROFESORUL: Nu trebuie să se ştie că sunteţi aici.
NECUNOSCUTA: Atunci stinge. Ori o stingi, ori o faci mai mare. Nu pot s-o sufăr aşa.
PROFESORUL: Cum doriţi. Numai să ştiţi că nu e bine. Trece lume pe stradă.
NECUNOSCUTA: Nu trece nimeni. Strada e pustie.
PROFESORUL: Acuma. Dar mai târziu dă drumul de la cinematograf. Că azi e miercuri.
NECUNOSCUTA: Şi dacă e miercuri?
PROFESORUL: Miercuri şi sâmbătă e cinematograf. Totdeauna.
NECUNOSCUTA: Şi d-ta nu te-ai dus?
PROFESORUL: Nu. Nu mă duc niciodată. *(Ridică fitilul lămpii: lumină mare.)*
NECUNOSCUTA *(se ridica în picioare şi aruncă o privire circulară asupra încăperii):* Aici locuieşti d-ta? Aici... trăieşti d-ta...
PROFESORUL: Da.
NECUNOSCUTA: Oribil!
PROFESORUL: Nu vă place?
NECUNOSCUTA: Ba da. Iartă-mă. E foarte... frumos.
PROFESORUL: Nu. Nu e frumos, dar pentru mine e tot ce-mi trebuie. Şi nici nu e departe de şcoală. Fiindcă nu ştiu dacă v-am spus... eu sunt profesor.
NECUNOSCUTA: Nu era nevoie să-mi spui. Se vede.
PROFESORUL: După ce?
NECUNOSCUTA: După tot. *(privire circulară asupra întregii încăperi, privire în care e cuprins şi el, ca un obiect în plus)* Groaznic! Parcă tot era mai bine afară! Cel puţin să deschidem fereastra. *(Merge spre fereastră.)*

PROFESORUL *(speriat)*: Nu!
NECUNOSCUTA *(mirată)*: De ce?
PROFESORUL *(foarte îngrijorat)*: Nu v-am spus? O să dea drumul de la cinematograf. Trece lume pe stradă. O să vă vadă.
NECUNOSCUTA: Ei şi? *(Deschide larg fereastra.)*
PROFESORUL: La ora asta... O femeie... aici...
NECUNOSCUTA: La d-ta n-a venit niciodată o femeie?
PROFESORUL: Doamnă! Cum vă puteţi închipui...
NECUNOSCUTA: Vrei să spui că nu primeşti niciodată?
PROFESORUL: Sunt un om serios. Un profesor. Un om cu răspundere.
NECUNOSCUTA: Vrei să spui că eu sunt singura femeie... Prima femeie care intră în casa asta?
PROFESORUL: Doamnă... vă rog să credeţi că n-aş fi cutezat niciodată... dacă n-ar fi fost împrejurările, cu totul neobişnuite în care v-am întâlnit.
NECUNOSCUTA: Ce tânăr eşti! Sau ce bătrân!
PROFESORUL: Doamnă! Vă rog, vă conjur, plecaţi de la fereastră.
NECUNOSCUTA: Nu fi copil, nu e nimeni.
PROFESORUL: Vă vede de peste drum, de la Chiroiu.
NECUNOSCUTA: Care Chiroiu?
PROFESORUL: Chiroiu de la Percepţie. Casa albă cu gard de lemn şi viţă sălbatecă.
NECUNOSCUTA *(după ce s-a uitat în stradă)*: Aş! E întuneric.
PROFESORUL: Tocmai de asta. Sunt după perdele.
NECUNOSCUTA: De unde ştii?
PROFESORUL: Totdeauna sunt după perdele.

NECUNOSCUTA: Azi e miercuri. Ei nu se duc la cinematograf?

PROFESORUL: Ba da, dar a rămas bătrâna, mama lui m-me Chiroiu. M-me Grigorescu, cu copiii şi servitoarea. Şi nu sunt numai ei, mai e Atanasiu.

NECUNOSCUTA: Care Atanasiu?

PROFESORUL: Casa de alături, cu uluci. Şi Lascu, judecătorul, casa galbenă, cu trei geamuri la stradă şi Maltopol şi Vişan. Vişan de la Regie.

NECUNOSCUTA: Ce de lume!

PROFESORUL: Nu glumiţi, doamnă! E tot târgul la ferestre.

NECUNOSCUTA: Nu văd nimic. Nu aud nimic. *(cu urechea aţintită spre stradă)* Toată lumea doarme.

PROFESORUL: Chiar dacă doarme... Şi din somn ne vede.

NECUNOSCUTA *(acelaşi joc ca mai sus)*: Niciun sunet. Niciun foşnet.. *(după o secundă)* Ba da. Ce e zgomotul ăsta?

PROFESORUL: Ce zgomot?

NECUNOSCUTA: Nu auzi? Un fel de scârţâit, ca un ferestrău mic. *(arătând spre uşa din stânga)* Parcă ar veni de acolo.

PROFESORUL: A! Nu e nimic. E şoarecele.

NECUNOSCUTA *(cu o mică tresărire)*: Ai şoareci?

PROFESORUL: Unul singur. Nu vă speriaţi. Îl cunosc.

NECUNOSCUTA: Cum îl cunoşti?

PROFESORUL: E un şoarece mic... *gris*... cu ochii rotunzi. Vine uneori pe aici noaptea, când stau mai târziu... când citesc sau am de lucru. Îi place să se plimbe printre cărţi.

NECUNOSCUTA: O! *(cu oarecare spaimă)* Printre cărţi?

PROFESORUL: Nu vă temeţi! Astă-seară nu vine el. Simte că e cineva străin. Pe mine mă cunoaşte. Ne-am împrietenit.

NECUNOSCUTA: V-aţi împrietenit?... Spune-mi, mai ai şi alţi prieteni?

PROFESORUL: Sigur. Pe Udrea. Colegul meu... profesorul de muzică... foarte interesant om. Mare talent. E compozitor. La el mă duc să dorm noaptea asta. De altfel, e timpul să mă duc. E târziu. Trebuie să dormiţi...

NECUNOSCUTA: Nu mi-e somn. Mi-a trecut.

PROFESORUL: Totuşi... e târziu... Eu vă las. Patul de colo *(Arată cu degetul spre dormeză, timid, ca şi cum n-ar îndrăzni să se apropie.)* Aşternutul în dulap... dacă vreţi să vă spălaţi...

NECUNOSCUTA: Aş vrea. *(privindu-se)* Sunt plină de funingine, de la gară, de la tren.

PROFESORUL: Găsiţi un ştergar curat dincolo. *(arătând spre uşa din stânga)*

NECUNOSCUTA: Acolo e odaia de baie?

PROFESORUL: Da... Adică nu... În sfârşit... nu e ceea ce se cheamă o odaie de baie... Era o cămară, un fel de bucătărie, dar cum eu mănânc în oraş, am transformat-o... am... o să vedeţi!

NECUNOSCUTA: Duş e?

PROFESORUL: Da. Un fel de duş. E o stropitoare... o stropitoare de grădină, agăţată de perete şi o sfoară...

NECUNOSCUTA: Foarte ingenios.

PROFESORUL: Îmi pare rău... Aş vrea... Aş fi vrut...

NECUNOSCUTA: Nu te mai frământa *(dispusă să se mulţumească cu orice)* O chiuvetă e?

PROFESORUL *(încântat)*: Asta da. Sigur.

NECUNOSCUTA: Atunci e bine. Stai să văd. *(Iese prin uşa din stânga şi se întoarce după câteva secunde.)* Nu merge apa.

PROFESORUL *(mirat)*: Nu curge? *(aducându-şi aminte)* Sigur că nu curge. A oprit-o de la uzină.

NECUNOSCUTA: Cum a oprit-o!

PROFESORUL: Totdeauna o opreşte seara, la ora şase.

NECUNOSCUTA: De ce?

PROFESORUL: Fiindcă uzina nu lucrează noaptea.

NECUNOSCUTA *(cam dezolată)*: Are dreptate... Pentru cine să lucreze? Şi dacă cineva vrea să se spele... sau i se face sete?

PROFESORUL: Avem fântână. Vă aduc eu apă de la fântână. Din curte.

NECUNOSCUTA: Lasă, nu trebuie...

PROFESORUL: De ce? Nimic mai simplu. Vă aduc cu stropitoarea. *(Intră repede în odaia din stânga, se întoarce cu o stropitoare de grădină în mână şi traversează scena)* Imediat... Într-o clipă... *(Iese prin dreapta.)*

NECUNOSCUTA *(Rămasă singură, femeia priveşte cu oarecare curiozitate în jurul ei, se uită cu atenţie la mobilă, încearcă cu mâna arcurile divanului, trece prin faţa rafturilor cu cărţi, unde se opreşte câteva clipe. De afară, din curte, se aude roata puţului, scârţâitul lanţului. Femeia scoate din raft o carte. Pe urmă alta, le deschide o secundă, le pune la loc. Vine din nou în centrul scenei, continuând să inspecteze încăperea, cu aceeaşi privire căutătoare şi amuzată, zăreşte pe masă (stânga planul I) cartea împachetată, pe care profesorul, la venire, a pus-o acolo cu mare grijă. O despachetează, o priveşte, o deschide, nu cu mai multă curiozitate decât le deschisese pe*

celelalte. În acest moment uşa din dreapta se deschide.)

PROFESORUL *(intrând)*: Nu! *(Lasă jos stropitoarea cu apă şi, venind repede spre ea, îi ia cartea din mână.)* Vă rog... vă rog... *(Se uită îngrijorat la carte.)*

NECUNOSCUTA: Ce e cartea asta?

PROFESORUL *(evaziv)*: E o carte a mea... *(Merge spre raftul cu cărţi şi îi caută un loc.)*

NECUNOSCUTA: Nu mă laşi să mă uit la ea?

PROFESORUL: Nu vă interesează. E o carte veche. *(O pune sus, în ultimul raft.)*

NECUNOSCUTA: De ce nu mă laşi s-o văd şi eu?

PROFESORUL *(întorcându-se spre ea)*: Dacă vă spun că nu vă interesează! Credeţi-mă. E ceva vechi.

NECUNOSCUTA: Parcă avea nişte fotografii?

PROFESORUL: Nu sunt fotografii. *(vag)* Planşe... hărţi... Zău că nu vă interesează.

NECUNOSCUTA *(contrariată)*: Bine! *(cu un uşor regret)* Prietenului d-tale, şoarecele *gris*, i-ai arăta-o?

PROFESORUL: Pe el îl cunosc mai de mult.

NECUNOSCUTA: Ce om ciudat eşti d-ta! Şi câte cărţi ai! Ce faci cu ele?

PROFESORUL: Le citesc.

NECUNOSCUTA: Pe toate?

PROFESORUL: Încerc.

NECUNOSCUTA *(uitându-se de jur-împrejur)*: N-am văzut niciodată aşa de multe cărţi.

PROFESORUL: Nu sunt multe. Aş vrea... dar...

NECUNOSCUTA *(care a văzut pe birou sau pe perete, deasupra raftului cu cărţi, două portrete)*: Cine e domnul ăsta bătrân? O rudă?

PROFESORUL: Nu. E Kepler.
NECUNOSCUTA: Şi ăsta?
PROFESORUL: Copernic.
NECUNOSCUTA: Îi cunoşti?
PROFESORUL: Îi cunosc, dar... au murit. Au murit de mult. Câteva sute de ani.
NECUNOSCUTA: Cum spuneai că-l cheamă pe ăsta?
PROFESORUL: Copernic.
NECUNOSCUTA: Parcă am auzit de el.
PROFESORUL: Tot ce se poate. *(fără ironie)* E destul de cunoscut.
NECUNOSCUTA: Şi de ce-i ţii aici?
PROFESORUL: Aşa. Mă gândesc la ei... uneori...
NECUNOSCUTA *(privindu-l lung)*: Ce om ciudat eşti d-ta... Da, ce om ciudat.

(Fluier. Se aude de departe un şuierat lung, subţire. E probabil un gardist de stradă care s-a trezit. Profesorul tresare şi rămâne o clipă atent, cu degetul arătător ridicat în sus).

PROFESORUL: A dat drumul de la cinematograf. *(după o secundă)* Aud paşi... Voci... *(Într-adevăr parcă se aude un zgomot nedistinct de paşi şi voci.)*
NECUNOSCUTA: Nu aud nimic.
PROFESORUL *(repezindu-se la lampă, coboară mult fitilul, aproape stingând de tot, pe urmă în şoaptă)*: Ssst! Pe strada noastră... Plecaţi din dreptul ferestrei... la o parte... *(Femeia se dă deoparte şi se lipeşte cu spatele de perete, la dreapta ferestrei. Profesorul este şi el cu spatele la perete, într-o atitudine simetrică la stânga. Între ei amândoi este fereastra larg deschisă, cu cerul albastru, plin de stele. Între timp paşii se aud mai tare, răsunând pe caldarâm).* Se apropie. Vin' încoace. *(Paşii s-au oprit.)*

VOCEA D-rei CUCU *(din stradă)*: Îţi spun că am văzut lumină. Şi fereastra e deschisă.
PROFESORUL *(în şoaptă)*: Vedeţi? V-am spus să nu deschideţi fereastra.
VOCEA D-rei CUCU: E acasă. N-are unde să fie în altă parte. Strigă-l!
VOCEA LUI UDREA: Miroiu! Miroiu!
NECUNOSCUTA *(în şoaptă)*: Miroiu te cheamă?
PROFESORUL *(idem)*: Da.
NECUNOSCUTA: Şi mai cum?
PROFESORUL: Marin.
NECUNOSCUTA: Marin Miroiu... Nu e urât.
VOCEA LUI UDREA: Miroiu! Deschide! Eu sunt.
NECUNOSCUTA *(mereu în şoaptă)*: Cine e ăsta?
PROFESORUL *(la fel)*: Colegul meu... profesorul de muzică.
VOCEA LUI UDREA: Miroiu, nu auzi? Nu eşti acasă?
VOCEA D-rei CUCU: Ce-l mai întrebi? Sigur că e acasă.
NECUNOSCUTA: Şi asta cine e?
PROFESORUL: O colegă... Profesoara de fizico-chimice.
NECUNOSCUTA: Şi ce vrea?
PROFESORUL: Nu ştiu.
NECUNOSCUTA: E iubita d-tale?
PROFESORUL *(jignit)*: Doamnă, vă rog...
NECUNOSCUTA: E logodnica d-tale?
PROFESORUL: Nu am logodnică.
NECUNOSCUTA: Atunci ce caută aici la ora asta? *(bătăi violente afară în poartă)*

PROFESORUL *(afolat)*: O să scoale toată mahalaua. Trebuie să le deschidem.

NECUNOSCUTA: Deschide-le. *(Bătăile continuă. Profesorul face un pas, vine în dreptul ferestrei, se apleacă peste pervaz şi strigă.)*

PROFESORUL: Un moment. Am auzit. Vin. *(către necunoscută în şoaptă)* Ce ne facem?

NECUNOSCUTA: Nimic. Să vie.

PROFESORUL: Şi să vă găsească aici?

NECUNOSCUTA: De ce nu?

PROFESORUL: Pentru nimic în lume. E cu neputinţă. *(Scoţând din nou capul pe fereastră, fiindcă iar se aud bătăi.)* Vin. Îndată, îndată. *(către necunoscută)* Doamnă, trebuie să vă ascundeţi, trebuie să dispăreţi.

NECUNOSCUTA: Eu pe fereastră nu sar, să ştii!

PROFESORUL: Treceţi dincolo. *(arătând uşa din stânga)* Un moment.

NECUNOSCUTA: Bine, dar... *(Face un pas, spre uşa indicată.)*

PROFESORUL *(alarmat)*: Capul jos! Capul jos! *(Femeia apleacă capul în timp ce trece în dreptul ferestrei.)*

NECUNOSCUTA *(a ajuns lângă uşă)*: Să nu mă ţii mult.

PROFESORUL *(zăpăcit de tot)*: Cinci minute... Trei minute... Până văd ce vor. Până mă scap de ei.

NECUNOSCUTA: Să nu mă ţii mult că mi-e somn.

PROFESORUL: Parcă ziceaţi că nu vă mai e.

NECUNOSCUTA: Ei! Mi s-a făcut din nou. *(Iese. Bătăi în poartă.)*

PROFESORUL *(se duce la fereastră)*: Acuma! Acuma! *(Merge spre lampă, ridică fitilul, se face din nou lumină mare. Aruncă repede o privire de jur împrejur şi pe urmă se grăbeşte spre uşa din dreapta.)*

NECUNOSCUTA *(deschizând aşa din stânga)*: Să nu mă ţii mult, auzi! E întuneric aici.

PROFESORUL *(implorând)*: Vă rog! vă rog... *(Necunoscuta a închis uşa la loc, profesorul iese prin dreapta, câteva clipe scena rămâne goală.)*

SCENA II

PROFESORUL, D-ra CUCU, UDREA

D-ra CUCU *(intrând prin dreapta, e gata să se împiedece de stropitoarea rămasă lângă uşă)*: Ce e cu stropitoarea asta cu apă aici?

PROFESORUL *(încurcat, venind după ea)*: Vroiam... Voiam să mă spăl.

D-ra CUCU *(severă)*: D-ta te speli noaptea?

PROFESORUL: Da... în sfârşit... uneori...

UDREA *(45-50 de ani, „boem" de provincie, fără exagerare caricaturală însă, intrând)*: Păcat că n-ai fost la cinematograf. A fost frumos... frumos de tot. *(gata să povestească)* Să vezi... El...

PROFESORUL: Lasă că-mi povesteşti mâine... Acuma...

D-ra CUCU *(a înaintat în centrul încăperii, s-a oprit, miroase în aer)*: Dar ce e mirosul ăsta aici? *(Adulmecă bănuitoare aerul, trage pe nas.)* Miroase a ceva... a parfum.

PROFESORUL: Nu simt nimic.

D-ra CUCU: Cum nu simţi? Miroase de te ameţeşte.

PROFESORUL: Poate florile... Grădina... E fereastra deschisă.

D-ra CUCU *(aplecându-se peste pervazul ferestrei, trage pe nas de câteva ori)*: Nu. În grădină nu miroase. Aici. *(Face câțiva pași prin odaie, intrigată.)*

PROFESORUL: D-ra Cucu... nu te supăra... e târziu... aș vrea să știu... cărui fapt datorez... înțelegi... la ora asta...

D-ra CUCU: Să nu ne grăbim. S-o luăm încet. *(Ia loc pe un scaun.)* Domnule Udrea, ai cuvântul. *(Udrea ia și el loc. Singur profesorul a rămas în picioare între ei, uitându-se dezolat, când spre unul, când spre celălalt, când cu mare neliniște spre ușa din stânga.)*

UDREA *(cam jenat)*: Să vezi. Eu am fost la cinematograf.

PROFESORUL *(nervos)*: Udrea, te rog... scurt. Repede.

UDREA: Ei!... Și acolo am întâlnit-o pe D-ra Cucu.

D-ra CUCU *(izbucnind)*: Da! Pe mine. Fiindcă tot eu săraca trebuie să fac poliție și la gară, și la grădina publică, și la cinematograf. Șapte fete am prins în sală. *(numărându-le pe degete)* Iliescu dintr-a cincea, Ulmu dintr-a șasea, Tatovici dintr-a patra B...

PROFESORUL *(întrerupând enumerarea)*: D-ră Cucu... Dă-mi voie... eu cred...

D-ra CUCU: Sigur. Pe d-ta nu te interesează ordinea și disciplina.

PROFESORUL: Ba da... dar nu la ora asta.

D-ra CUCU: Foarte rău. Școala nu doarme, domnule profesor.

PROFESORUL: Nici noaptea?

D-ra CUCU: Nici! Școala veghează. Școala știe tot. Vede tot!

PROFESORUL *(neliniștit)*: Ce vrei să spui?

D-ra CUCU: Las' că vezi d-ta îndată. *(lui Udrea autoritară)* Dă-i înainte, domnule.

UDREA: Ei, și cum îți spusei, la cinematograf dau peste domnișoara Cucu.

PROFESORUL: Udrea, pentru Dumnezeu, mai repede.

D-ra CUCU: Dar de ce mai repede? D-ta trebuie să înțelegi, domnule profesor, că dacă eu, eu, dacă pun în joc numele meu, reputația mea... și intru în casa unui bărbat neînsurat noaptea?

UDREA *(paranteză)*: Tocmai de asta m-a luat cu dumneaei. Ca să nu vorbească lumea. Să nu se compromită.

D-ra CUCU *(continuând)*: Trebuie să fie la mijloc o chestiune foarte gravă.

PROFESORUL: O chestiune gravă? Nu înțeleg nimic.

D-ra CUCU: Te faci că nu înțelegi. *(către Udrea)* Vorbește, domnule.

PROFESORUL: Vorbește Udrea.

UDREA: Vorbesc, dar dacă nu mă lăsați. *(reluând firul)* Cum vă spusei... la cinematograf.

D-ra CUCU *(tăindu-l scurt)*: Lasă-mă pe mine. *(către profesor, închizitoare)* Domnule Miroiu! Să nu încerci să negi că-i de prisos. *(după o secundă, răspicat)* E adevărat ce am aflat?

PROFESORUL *(cu neliniște crescândă)*: Ce ai aflat?

D-ra CUCU: E adevărat ce mi-a spus Ispas, șeful gării?

PROFESORUL: Ce ți-a spus?

D-ra CUCU: E adevărat că d-ta... *(subliniind)* d-ta... ai plătit 22 de mii de lei o carte pe care ți-a adus-o astăzi Pascu de la București?

PROFESORUL *(care a fost torturat de acest interogator și a privit mereu, pe furiș, cu spaimă, spre ușa din stânga, se luminează ușurat)*: Da.

D-ra CUCU *(triumfătoare, către Udrea)*: Ei! Acuma vezi?

UDREA: N-am ştiut nimic. Nu mi-a spus nimic.

PROFESORUL: Nu ţi-am spus, dar nu mi-ai împrumutat tu 3.000 de lei?

UDREA: Ba da. *(către d-ra Cucu, explicativ)* Din fondul serbării.

D-ra CUCU *(teribilă)*: Din fondul serbării!

PROFESORUL: Mâine iau leafa. Îi dau înapoi.

D-ra CUCU: Şi dacă-i dai înapoi?! Crezi că e de ajuns? Crezi că asta e tot?

PROFESORUL: Nu văd ce ar mai fi.

D-ra CUCU: Nu vezi? *(sentenţios)* Domnule Miroiu, când cineva, un profesor, dă 22 de mii de lei pentru o carte, asta nu e lucru curat.

PROFESORUL: De ce? Eu cu banii mei fac ce vreau.

D-ra CUCU: Banii d-tale? Care bani? Ce fel de bani? Că, slavă Domnului, te cunoaştem. La birt ai rămas dator 800 de lei încă de pe luna trecută.

PROFESORUL: De unde ştii?

D-ra CUCU: Mi-a spus M-me Luiza, că am fost pe la ea. La frizer te tunzi o dată în două luni.

PROFESORUL *(trecându-şi mâna prin păr)*: Chiar săptămâna trecută.

D-ra CUCU: Haine nu ţi-ai mai făcut de când te-am apucat. De şase ani le porţi tot pe astea.

PROFESORUL *(uitându-se la hainele pe care le poartă)*: Sunt curate... sunt bune.

D-ra CUCU: Şi ştii ce-am auzit? *(veninoasă)* Că-ţi cârpeşti singur ciorapii.

PROFESORUL *(rănit, îndurerat)*: Asta e o infamie!...

D-ra CUCU: Şi cămăşile!

PROFESORUL: O infamie! *(privind mai mult spre uşa din stânga)* Nu trebuie să credeţi. Spune tu, Udrea.

UDREA: Asta nu e adevărat, d-ră Cucu. Pantalonii poate şi-i calcă singur... dar cămăşile... şi ciorapii...

D-ra CUCU *(care nu ţine seamă de protestări)*: Las' că ştiu eu ce vorbesc. Şi atunci, te întrebi, 22 de mii de lei pe o carte, nu e o nebunie?

PROFESORUL: Poate că da, dar e nebunia mea şi nu datorez nimănui nicio socoteală.

D-ra CUCU: Te înşeli, d-le profesor. Şcoala trebuie să ştie, trebuie să afle. Şcoala. Şi oraşul. Şi eu.

PROFESORUL: Ei bine, ai aflat. Nu era nevoie să vii pentru asta în plină noapte...

UDREA: Aşa i-am spus şi eu. Stai, domnişoară Cucu. Ai răbdare până mâine-dimineaţă.

D-ra CUCU *(lui Udrea)*: Până mâine dimineaţă? Crezi d-ta că aş fi dormit până mâine dimineaţă? *(lui Miroiu)* Nu, domnule profesor. Misterul ăsta trebuie să se lămurească imediat. Pe loc. *(cu altă voce)* Unde e cartea?

PROFESORUL: Ce carte?

D-ra CUCU: Cartea! Cartea pe care ţi-a adus-o Pascu. Unde e?

PROFESORUL: E aici. *(gest vag, care nu arată nimic)*

D-ra CUCU: S-o văd.

PROFESORUL: De ce?

D-ra CUCU: Cum de ce? Ca s-o văd.

PROFESORUL: Nu se poate.

D-ra CUCU: Nu se poate?! Vrei să spui că... refuzi să mi-o dai? să mi-o arăţi.

PROFESORUL *(mai mult timid decât provocator)*: Da. Refuz.

D-ra CUCU: Ai auzit, domnu' Udrea?

UDREA: Am auzit.
D-ra CUCU: Domnule Miroiu. Poate nu-ți dai seama de gravitatea situației. Eu voi aduce cazul în fața conferinței profesorale... dar mai întâi, ca un gest de colegialitate...
UDREA: De pură colegialitate...
D-ra CUCU: ...Am vrut să stau de vorbă cu d-ta.
PROFESORUL: Nu era nevoie.
D-ra CUCU: Îți mai pun o singură întrebare. Ce e cartea asta? De cine e? De unde vine? Ce scrie în ea? Ce gânduri ai cu ea? De ce ai cumpărat-o?
PROFESORUL *(tace, ridică din umeri.)*
D-ra CUCU: Taci? Nu spui nimic?
PROFESORUL *(gest cu mâinile, ca și cum ar spune: „De! Ce să fac?")*
D-ra CUCU: Nu e niciodată prea târziu. Îți mai pun o singură întrebare...
PROFESORUL *(întrerupând):* N-o pune că nu răspund.
D-ra CUCU: Bine. Cum poftești. Numai să nu-ți pară rău. Vino, d-le Udrea. Să mergem. *(Iese furtunos prin dreapta, Udrea, placid, se ia după ea.)*
PROFESORUL *(repede, tainic):* Udrea! Rămâi. Am să-ți spun ceva.
UDREA: Nu pot. Trebuie să conduc scorpia acasă.
PROFESORUL: Atunci întoarce-te. Am nevoie de tine.
UDREA: Bine. Mă întorc.
VOCEA D-rei CUCU *(de afară):* Domnu' Udrea!
UDREA: Viu! Viu! *(cu vocea scăzută)* Mă întorc, da' lasă-mi poarta deschisă, ca să nu mai bat.
PROFESORUL: Da, da.
VOCEA D-rei CUCU: Ce faci, domnule? Vii!
UDREA: Gata sunt. *(Iese repede.)*

SCENA III

PROFESORUL, NECUNOSCUTA

Profesorul rămâne câteva clipe singur. Ascultă cu urechea ațintită spre stradă, ca să se convingă că cei doi au plecat într-adevăr. E jenat și buimăcit. Ușa din stânga se deschide binișor. Necunoscuta intră cu precauție. Aruncă o privire de jur-împrejurul camerei, pe urmă îl privește lung pe profesor, apropiindu-se de el.

NECUNOSCUTA *(a ajuns lângă el, îl apucă cu mâna de bărbie și îi întoarce ușor capul, întâi în profil și pe urmă înapoi):* E adevărat că nu te-ai tuns de două luni?
PROFESORUL: Ai auzit?
NECUNOSCUTA: Tot. *(gest dezolat din partea profesorului)* Nu puteam să-mi astup urechile. *(după o secundă)* E adevărat că...
PROFESORUL *(întrerupând):* Nu-i adevărat. Nu-i nimic adevărat.
NECUNOSCUTA: Ascultă... Dă-mi cartea. Vreau s-o văd. *(Profesorul tace.)* Nu se poate? Nu vrei? *(Profesorul tace.)* Nici mie? Nu mă cunoști, nu te cunosc. Sunt aici pentru o noapte, pentru o oră. N-am să văd pe nimeni, n-am să povestesc nimănui... Arată-mi-o... Te rog.
PROFESORUL *(o privește un lung moment, în tăcere. Pe urmă, fără grabă, merge spre raftul cu cărți, ia de acolo volumul misterios, se întoarce spre necunoscută, care, rămânând pe loc, l-a urmărit tot timpul cu privirea, și-i dă cartea, cu un gest simplu.)*

NECUNOSCUTA *(ia cartea, se duce la masă, ia loc pe scaun, deschide cartea, apropie lampa şi rămâne câteva clipe aplecată asupra ei, atentă, absorbită. Pe urmă ridicând capul):* Nu pricep nimic.

PROFESORUL: Ţi-am spus. E o carte veche. De matematici, de astronomie.

NECUNOSCUTA: Cât de veche?

PROFESORUL: Vreo sută cincizeci de ani.

NECUNOSCUTA *(minunându-se):* Ţţ! Ţţ! O sută cincizeci?!

PROFESORUL: Mai mult chiar. *(Vine şi el lângă masă, întoarce coperta şi arată cu degetul.)* Uppsala. Göteborg, 1763.

NECUNOSCUTA: De asta e aşa scumpă?

PROFESORUL *(pasionat):* Nu e scumpă. E ieftină. E un noroc că am găsit-o.

NECUNOSCUTA: Un noroc?

PROFESORUL: De ani de zile o caut, o aştept, o visez. Unde n-am scris? Pe cine n-am întrebat? Librari, anticari. De ani de zile strâng bani, pun deoparte, dau lecţii, fac economii ...

NECUNOSCUTA *(continuând enumerarea):* Îţi cârpeşti singur ciorapii.

PROFESORUL: Da. Uneori. *(cu elan)* Dar acum o am, o am. O am. Acum pot să verific, pot să ştiu.

NECUNOSCUTA: Ce să ştii?

PROFESORUL *(tace o secundă ezitând.)*

NECUNOSCUTA: Nu vrei să-mi spui?

PROFESORUL: Ba da. D-tale îţi spun. Dar n-ai să spui nimănui?

NECUNOSCUTA: Nimănui.

PROFESORUL: Niciodată?

NECUNOSCUTA: Niciodată.

PROFESORUL: Îmi făgăduieşti?

NECUNOSCUTA: Îţi jur.

PROFESORUL *(se uită spre uşă, spre fereastră, la stânga, la dreapta şi pe urmă, cu un fel de teamă, se înclină spre ea şi spune în şoaptă):* Eu am găsit o stea.

NECUNOSCUTA *(după ce l-a privit o secundă drept în ochi):* Unde?

PROFESORUL *(simplu):* În cer.

NECUNOSCUTA *(copilăreşte):* Nu te cred.

PROFESORUL: Nu mă crezi? *(ridicând o hârtie de pe biroul lui)* Uite-o. *(indicând cu vârful creionului un punct pe hârtie)* Aici e.

NECUNOSCUTA: Spuneai că e în cer.

PROFESORUL: Asta-i cerul.

NECUNOSCUTA: Eu credeam că...

PROFESORUL *(arătând cu creionul pe hârtie):* Uite. Aici e sfera. Linia asta e axa lumii. Cercul ăsta e ecuatorul. *(ridicând o clipă capul şi privind-o)* Ecuatorul ceresc, se înţelege.

NECUNOSCUTA *(puţin, foarte puţin speriată):* Se înţelege.

PROFESORUL: Aici sunt coordonatele orizontale: azimutul şi distanţa zenitală. Steaua pe care am găsit-o eu e aici. O vezi?

NECUNOSCUTA: O văd... dar mai bine arată-mi-o afară, pe cer. *(gest spre fereastra deschisă)*

PROFESORUL: Nu, că acolo nu se vede.

NECUNOSCUTA: Nu spui că ai găsit-o?

PROFESORUL: Am găsit-o, dar am găsit-o aici... pe hârtie.

NECUNOSCUTA: Pe hârtie? Cum pe hârtie?

PROFESORUL: Sigur. Am calculat-o.

NECUNOSCUTA: Nu înţeleg.

PROFESORUL: Ce nu înțelegi?

NECUNOSCUTA: Multe. Dar mai ales nu înțeleg ce legătură are steaua... cu cartea.

PROFESORUL: E un catalog ceresc, un atlas. Catalogul lui Van Mersch.

NECUNOSCUTA: Van Mersch?

PROFESORUL: Steaua mea nu se află pe niciun catalog de stele. Nici Hiparch, nici Ptolomeu, nici Kepler...

NECUNOSCUTA *(arătând spre portretul din perete):* Nici el?

PROFESORUL: Nici. Un moment am crezut că Herschel – dar nu. La Herschel era o stea dublă. Cu totul altceva. Singurul care ar fi putut, singurul, era el.

NECUNOSCUTA: De ce?

PROFESORUL: Fiindcă avea destulă îndrăzneală. Eu simt că e ceva adevărat în teoria lui despre stelele negre.

NECUNOSCUTA: Stelele negre!

PROFESORUL: Astronomii de școală, de universitate, își bat joc de el. Îl numesc, l-au numit totdeauna diletant, astrolog... sigur. De îndată ce un om are o viziune mai largă, devine astrolog, șarlatan sau... nebun.

NECUNOSCUTA *(cu anumită îngrijorare):* Nebun?

PROFESORUL: Da. Nu m-ar mira să se spună într-o zi și despre mine că sunt nebun.

NECUNOSCUTA *(cu îngrijorare crescândă):* Despre d-ta?

PROFESORUL: Băieții din cursul superior și acum spun: nebun.

NECUNOSCUTA *(începe să-i fie de-a binelea frică):* Mie mi-e somn. Vreau să dorm.

PROFESORUL: Nu. Acuma nu. Acuma trebuie să vorbesc. Acuma trebuie să spun. Uite! *(O apucă de mână.)* Vino cu mine. *(O duce cu el la fereastră.)* Vezi Ursa Mare?

NECUNOSCUTA: Nu văd nimic. Mi-e somn. Lasă. Mi-o arăți mâine-dimineață.

PROFESORUL: Cum mâine-dimineață? Mâine-dimineață nu se vede.

NECUNOSCUTA: Ce-are a face? Mi-o arăți pe hârtie.

PROFESORUL: Nu, nu. Stai aici, lângă mine. Uite! *(arătând cu degetul)* Sunt șapte stele... Le vezi?

NECUNOSCUTA *(ezitând):* Nu.

PROFESORUL *(febril, nervos, aproape răstit):* Cum nu? Sunt patru și trei. Ultimele trei sunt coada ursoaicei.

NECUNOSCUTA: Ce ursoaică?

PROFESORUL: Te uiți prea jos, de asta n-o vezi. Acolo unde privești, e capul dragonului.

NECUNOSCUTA: Ce dragon?

PROFESORUL: Dragonul. Balaurul.

NECUNOSCUTA: Ce balaur? *(E foarte speriată. Se desprinde ușor de lângă el și face cu multă precauție un pas spre ușa din dreapta. Ar vrea să fugă.)*

PROFESORUL *(întorcându-se brusc):* Unde te duci?

NECUNOSCUTA: Mă... mă duc până în curte... Vreau să mă plimb.

PROFESORUL: Să te plimbi?

NECUNOSCUTA: Mi-e... mi-e sete. Vreau să iau apă de la fântână. Nu spuneai că e o fântână? *(Profesorul face un pas spre ea, ceea ce o sperie și mai mult.)* Să... să nu te iei după mine că strig.

SCENA IV

PROFESORUL, NECUNOSCUTA, UDREA

Uşa din dreapta se deschide. Apare Udrea. La zgomotul uşii, femeia se întoarce scurt spre noul venit.

NECUNOSCUTA *(agitată):* Domnule! Ce bine ai făcut că ai venit. D-ta nu mă cunoşti, dar eu te cunosc. D-ta eşti d-l Udrea. Intră. Intră, te rog.

UDREA *(încremenit):* Doamnă!...

PROFESORUL *(către femeie, calm):* Te-ai speriat! Îmi pare rău. *(lui Udrea, cu alt ton)* Intră, Udrea!

UDREA *(foarte jenat):* De ce nu mi-ai spus, frate? De ce nu mi-ai spus că nu eşti singur?

PROFESORUL: N-am avut când.

UDREA *(spre necunoscută, teribil de încurcat):* Doamnă... vă rog să credeţi... dacă aş fi ştiut... *(Se împiedecă de stropitoarea rămasă lângă uşă.)* Ce-o fi asta?

PROFESORUL: Stropitoarea. Stai s-o iau de-acolo, să n-o răstoarne cineva. *(la stropitoarea şi străbate scena spre uşa din stânga, dar se mai întoarce o dată spre Udrea, care e tot în prag.)* Intră, domnule, n-auzi? Avem nevoie de tine.

NECUNOSCUTA: Da, avem nevoie.

UDREA: De mine?

(Profesorul a intrat cu stropitoarea în odaia din stânga. Necunoscuta, profitând de faptul că a rămas o clipă singură cu Udrea, se apropie de el).

NECUNOSCUTA *(repede):* Domnule Udrea!

UDREA: Vă rog.

NECUNOSCUTA: D-ta ai văzut vreodată Ursa Mare!

UDREA *(după o secundă de tăcere, căci întrebarea e prea neaşteptată):* Am văzut-o.

NECUNOSCUTA: E pe cer?

UDREA: Dar unde să fie? Pe cer, fireşte.

NECUNOSCUTA: Şi... e şi un dragon? Un balaur?

UDREA: Este Dar de ce mă întrebaţi pe mine? Întrebaţi-l pe el, că el ştie mai bine. Tot el mi le-a arătat şi mie. E astronom.

NECUNOSCUTA: Astronom?... Ştii ce spune? Că a găsit o stea.

UDREA *(simplu):* O fi găsit. De ce să nu găsească. Eu n-am scris o simfonie?

NECUNOSCUTA: Ai scris o simfonie?

PROFESORUL *(intrând din stânga, pe ultima ei replică):* Sigur. Ţi-am spus că e compozitor.

UDREA: O simfonie în patru părţi. Allegro, Andante, Scherzo...

PROFESORUL: Şi iar Allegro. Hai, Udrea, să mergem!

UDREA: Unde?

PROFESORUL: La tine acasă. Dorm şi eu la tine.

UDREA: De ce?

PROFESORUL: Lasă că-ţi spun eu pe drum.

UDREA: Şi doamna?

PROFESORUL: Doamna rămâne aici.

UDREA: De ce?

PROFESORUL: Pentru că n-are unde dormi în altă parte.

UDREA: Dar cine e doamna?

PROFESORUL: Asta nu ştiu nici eu.

UDREA: Stai, frate, că m-am zăpăcit de tot! Avea dreptate scorpia. Aici se întâmplă lucruri mari.

PROFESORUL: Lasă. Vino! Îţi explic eu. Noapte bună!

NECUNOSCUTA: Plecaţi? De ce plecaţi?

PROFESORUL: Pentru că e târziu.
UDREA: Asta aşa e. E târziu.
NECUNOSCUTA: Nu vreau să rămân singură. De ce vă grăbiţi?
PROFESORUL: Pentru că ţi-e somn. Pentru că trebuie să dormi.
NECUNOSCUTA: Nu vreau să dorm. Domnule Udrea, vorbeşte-mi despre simfonia d-tale. E frumoasă?
UDREA: Păi să spună el. *(gest cu capul spre profesor)*
NECUNOSCUTA: El o ştie?
UDREA: I-am cântat-o.
NECUNOSCUTA: Cum?
UDREA: Din gură.
PROFESORUL: Să ştii că dacă ţi-o cântă şi d-tale, nu mai dormim în noaptea asta. E lungă.
UDREA: V-am spus. Are patru părţi. Allegro, Andante, Scherzo.
PROFESORUL: Şi iar Allegro. Hai să mergem!
UDREA: Stai, domnule, nu vezi că doamna se interesează de muzică?
NECUNOSCUTA: Şi nu s-a executat niciodată?
UDREA: Încă nu.
NECUNOSCUTA: De ce?
UDREA: Pentru că îmi pune bețe în roate.
NECUNOSCUTA: Cine?
UDREA: Toată lumea. Autorităţile locale, direcţia liceului... şi d-ra Cucu.
PROFESORUL: Udrea! E târziu.
UDREA: Lasă-mă, frate. *(către necunoscută)* Să vedeţi, doamnă. Eu voiam să cânt simfonia cu orchestra liceului.
NECUNOSCUTA: Are orchestră?
UDREA: N-are, dar puteam s-o organizez, că la urma urmelor ce-mi trebuie? Opt viori, două violoncele, o violă, un contrabas. Se găseşte. Alămuri şi suflători iau de la batalion, de la fanfară.

PROFESORUL: Dar nu ţi le dă.
UDREA: Tocmai. Nu vrea să mi le dea. Dar să zicem că mi le dă. Tot n-am făcut nimic.
NECUNOSCUTA: De ce?
UDREA: Pentru că n-am corn englezesc.
NECUNOSCUTA: Şi fără... corn englezesc... nu se poate?
UDREA: Doamne fereşte. Asta-i principalul. Şi să vă spun de ce.
PROFESORUL: Lasă, Udrea! E târziu.
UDREA: Dă-mi pace, domnule! *(către necunoscută)* Până la Scherzo ar merge cum ar merge, dar la Scherzo, fără corn englezesc, sunt mort. Să vedeţi. Întâi intră alămurile *(gest de dirijor spre alămurile din fund dreapta ale unei imaginare orchestre)* Pam-pam-pam-pam-pam-pam-pam... Pe urmă viorile. *(Dirijează cu amândouă mâinile viorile din imediata lui apropiere, într-o mişcare mai rapidă.)* Tu-du-du-dum! Tu-du-du-dum! Tu-du-du-dum!... Şi acuma intră cornul englezesc. *(gest spre fund stânga)* Ti-ti-ti-ti-ti-ti-ti-ti-ti... *(scurt)* Tim-tim!
NECUNOSCUTA: E foarte frumos.
UDREA: Nu-i aşa? *(Reîncepe execuţia, de astă dată fără explicaţii.)* Pam-pam-pam-pam-pam-pam-pam-pam. Tu -du-du-dum, Tu-du-du-dum, Tu-du-du-dum! Ti-ti-ti-ti-ti -ti-ti-ti-ti! Tim tim!
NECUNOSCUTA *(admirativ):* Partea asta de la urmă!...
UDREA: Nu-i aşa!
PROFESORUL *(sincer):* E adevărat. E frumos.
UDREA: Ce folos? Dacă n-am corn englezesc.

NECUNOSCUTA: Nu se poate să pui altceva în loc? Alt instrument?

UDREA: În ruptul capului. Mai bine mă lipsesc. O mie de ani aştept – şi fără corn englezesc nu cânt.

NECUNOSCUTA: Şi nu se găseşte de cumpărat?

UDREA: S-ar găsi la Bucureşti, dar e scump. Vreo 30 de mii.

NECUNOSCUTA: 30 de mii.

UDREA: Am pus eu ceva bani deoparte din leafa mea, vreo 4500, dar până la 30 de mii mai e. Am scos şi o listă de subscripţie. Staţi s-o vedeţi.

PROFESORUL *(jenat):* Udrea!

UDREA: Lasă-mă, frate! Numai s-o vadă. *(Scoate din buzunarul interior al hainei o hârtie, o despătureşte şi începe să citească.)* „Listă de subscripţie pentru achiziţionarea unui corn englezesc, în vederea executării în prima audiţie a simfoniei nr. 1 în mi bemol major a maestrului Radu Udrea".

NECUNOSCUTA: Ai mulţi subscriitori?

UDREA: Până acum unul singur. *(arătându-l pe profesor)* El.

NECUNOSCUTA: D-ta?

PROFESORUL *(stingherit):* Da.

NECUNOSCUTA *(a luat lista de subscripţie din mâna lui Udrea şi o priveşte):* Domnule Udrea, aş semna şi eu... dar...

UDREA *(luându-i-o repede înapoi):* Vai de mine, coniţă! Se poate? Cum vă închipuiţi? Eu v-am arătat-o numai aşa.

PROFESORUL *(dojenitor, către Udrea):* Vezi? Vezi?

UDREA: Pe unde n-am umblat? Cui n-am cerut? La Primărie, la Comitetul şcolar, la Sfatul Negustoresc. Am ajuns de râsul târgului. Zice lumea că sunt nebun.

NECUNOSCUTA: Şi d-ta?

PROFESORUL: Da. Şi el.

UDREA: Cum şi eu?

PROFESORUL: Lasă că-ţi explic eu. Hai să mergem. Mâine-dimineaţă avem şcoală. Vrei să întârzii? Vrei să ai de-a face cu d-ra Cucu?

UDREA: Nu. Asta nu.

PROFESORUL: Atunci? Hai să mergem. E târziu.

UDREA *(către necunoscută, scuzându-se oarecum):* Adevărat. E foarte târziu. Noapte bună, doamnă!

NECUNOSCUTA: Mă lăsaţi?

UDREA: De! Trebuie.

NECUNOSCUTA: Bine.

PROFESORUL *(după ce i-a luat cartea de pe masă):* Noapte bună, doamnă!

SCENA V

NECUNOSCUTA, PROFESORUL

PROFESORUL *(se apropie de ea):* N-ai auzit nimic – niciun şoarece, nu-i aşa?

NECUNOSCUTA *(recunoaşte din cap.)*

PROFESORUL: Atunci, ce-i cu d-ta? Ce vrei?

NECUNOSCUTA: Nu pleca... Nu vreau să pleci până nu-mi arăţi... steaua d-tale.

PROFESORUL: Am vrut să ţi-o arăt adineaori, dar te-ai speriat.

NECUNOSCUTA: Mi-era frică de d-ta... Vorbeai cu atâta... cu atâta pasiune.

PROFESORUL: Te rog să mă ierți. Mi se întâmplă destul de rar, dar mi se întâmplă câteodată...
NECUNOSCUTA: Și pe urmă... nu auzisem niciodată de Ursa Mare. Nu știam că există.
PROFESORUL: Nu știai? Cum nu știai? N-ai văzut-o niciodată? Niciodată?
NECUNOSCUTA: Nu-mi aduc aminte.
PROFESORUL: D-ta, nu te uiți niciodată pe cer?
NECUNOSCUTA: Ba da. Uneori. Ca să văd dacă-i înnourat, dacă nu plouă...
PROFESORUL *(cu un fel de dezolare):* Dacă nu plouă!
NECUNOSCUTA *(explicându-se, scuzându-se):* Ca să știu cum să mă îmbrac.... Ce pantofi să pun.
PROFESORUL: Ce pantofi să pui!... Dar la stele... la stele d-ta nu te uiți... nu le vezi?
NECUNOSCUTA: Nu am timp.
PROFESORUL: Nu ai timp? Dar ce faci?
NECUNOSCUTA: Sunt foarte ocupată.
PROFESORUL: Ocupată cu ce?
NECUNOSCUTA: Nu mă mai întreba. Nici nu știu unde mi-e capul. Nu am o zi liberă.
PROFESORUL: Dar seara?
NECUNOSCUTA: A! seara sunt și mai ocupată.
PROFESORUL: E îngrozitor! Bine, dar ce fel de viață duci d-ta... dacă nici Ursa Mare n-ai avut timp s-o privești? E de mii de ani, de sute de mii de ani, pe cer, aici și d-ta n-ai văzut-o?
NECUNOSCUTA *(cu un fel de uimire copilărească):* De sute de mii de ani! Arată-mi-o și mie!
PROFESORUL *(vine din nou la fereastră):* Vino aici! Lângă mine. Acum trebuie s-o vezi. Ursa Mare. Carul Mare.
NECUNOSCUTA: Carul Mare?

(În odaie, lumina albastră a nopții e destul de limpede. Pe cer stelele sclipesc acum mai puternic. Se desprinde, mai ales printre alte stele mici, Ursa Mare, cuprinsă toată în cadrul ferestrei).

PROFESORUL: E ca o ursoaică adormită pe labele dinainte. Un car răsturnat deasupra cerului... cu roțile în sus.
NECUNOSCUTA: Cu roțile în sus! Mi se pare că văd. Da! Zău că văd! Spuneai că sunt șapte stele: patru și trei. Într-adevăr, patru... le văd... și trei... *(în extaz)* Ce frumos e! *(după o mai lungă tăcere)* Ce mari sunt stelele! Mari și albe.
PROFESORUL: Nu sunt albe.
NECUNOSCUTA: Nu?
PROFESORUL: Întâia e galbenă. Și a doua. A treia și a cincea sunt roșii-rubinii. A patra e albastră.
NECUNOSCUTA: De unde știi?
PROFESORUL: Pentru că le cunosc.
NECUNOSCUTA: Le cunoști pe toate?
PROFESORUL: Nimeni nu le cunoaște pe toate.
NECUNOSCUTA *(cu un gest viu, arătând pe cer):* Dar steaua de-acolo o cunoști?
PROFESORUL: Unde? Care?
NECUNOSCUTA: O stea mică. Deasupra Ursei Mari. Lângă a șasea stea din Ursa Mare.
PROFESORUL: La stânga?
NECUNOSCUTA: Da. La stânga.
PROFESORUL: Ai ochi buni. Te felicit. E Alcor.
NECUNOSCUTA: Alcor?
PROFESORUL: Acolo e și steaua mea... Steaua pe care am găsit-o eu.
NECUNOSCUTA: Cum o cheamă?
PROFESORUL: Nu știu. Nu i-am dat încă niciun nume.

NECUNOSCUTA: De ce?
PROFESORUL: Pentru că n-am găsit un nume potrivit. Trebuie să fie un nume care să meargă împreună cu Alcor. Vega ar fi fost frumos. Alcor şi Vega îmi trebuie un nume de două silabe. Un nume...
NECUNOSCUTA: Dar eşti sigur că e acolo.
PROFESORUL: Trebuie să fie.
NECUNOSCUTA: Atunci de ce nu se vede?
PROFESORUL: Pentru că e prea departe?
NECUNOSCUTA: De ce nu te uiţi cu un ochean? Cu o lunetă?
PROFESORUL: Niciun ochean nu străbate până acolo. Eu văd mai departe. Mult mai departe.
NECUNOSCUTA *(mirată):* Vezi.
PROFESORUL: Când închid ochii. Ştiu unde se află. Îi cunosc orbita. Îi urmăresc drumul.
NECUNOSCUTA: Ce drum?
PROFESORUL: Drumul... Drumul pe care-l străbate de mii de ani în întunerec, nevăzută, necunoscută, nebănuită.
NECUNOSCUTA: Şi nu se va vedea niciodată? Niciodată?
PROFESORUL: Niciodată.
NECUNOSCUTA: Păcat.
PROFESORUL: Ar trebui să se abată puţin din drumul ei.
NECUNOSCUTA: Şi-atunci?
PROFESORUL: Atunci ar străluci acolo *(arată cu mâna)* drept acolo...
NECUNOSCUTA: Deasupra Ursei Mari?
PROFESORUL: Deasupra Ursei Mari... Lângă Alcor...
NECUNOSCUTA: Şi nu se poate?
PROFESORUL: Nu!
NECUNOSCUTA: De ce?

PROFESORUL: Pentru că stelele nu se abat niciodată din drumul lor. *(Moment de tăcere. Se aude din depărtare un şuierat de locomotivă.)*
NECUNOSCUTA: Tresărind uşor. Ce este asta?
PROFESORUL: Ştiu eu? Un tren. Un tren de noapte.
NECUNOSCUTA: Poate trenul meu... Când te gândeşti că dacă muream astă noapte, muream fără să văd Ursa Mare.
PROFESORUL: Ar fi fost păcat.
NECUNOSCUTA: Atâţia oameni trăiesc fără s-o vadă.
PROFESORUL: Li se pare că trăiesc. *(un nou şuierat, parcă mai de departe)*
NECUNOSCUTA: Îl auzi? Trece... A trecut... Dacă rămâneam acolo pe linie...
PROFESORUL: Ai fi fost în stare... Ai fi fost în stare să... *(Nu îndrăzneşte să pronunţe cuvintele.)*
NECUNOSCUTA: Să mor? Poate că da.
PROFESORUL: De ce?
NECUNOSCUTA: Ştiu eu?
PROFESORUL: Eşti nenorocită în viaţă? Foarte nenorocită?
NECUNOSCUTA: Nenorocită?... Nu cred. Nu m-am gândit niciodată.
PROFESORUL: Atunci?
NECUNOSCUTA: Mă plictisesc. Mereu aceiaşi oameni, aceleaşi gesturi, aceleaşi cuvinte. Uneori îmi vine să urlu de plictiseală, de disperare. Pe urmă îmi trece. Uneori îmi vine o poftă nebună să trântesc uşa, să plec, să fug. Pe urmă îmi trece.
PROFESORUL: Totuşi. Astă seară ai fugit.
NECUNOSCUTA: Am mai fugit eu de câteva ori... Dar m-am întors.
PROFESORUL: Te vei reîntoarce şi de astă dată.

NECUNOSCUTA: Da... poate... dar cel puțin de astă dată am văzut ceva nou. *(Se întoarce la fereastră.)* Ursa Mare.

PROFESORUL: Ai dreptate. Ursa Mare e totdeauna nouă.

NECUNOSCUTA: Chiar și pentru d-ta care o cunoști așa de bine?

PROFESORUL: Chiar și pentru mine... Sunt seri când e rece, depărtată, indiferentă... Și atunci parcă simt toată umilința, toată dizgrația de a locui pe o biată planetă mizerabilă, pe lângă care marile stele trec fără s-o vadă.

NECUNOSCUTA: Fără s-o vadă?

PROFESORUL: Dar sunt alte seri, când o simt aici la fereastră, vie, protectoare, atentă, așa de atentă, încât, dacă aș striga, mi se pare că m-ar auzi.

NECUNOSCUTA: Ar trebui să încerci... Cine știe?

PROFESORUL: Sunt seri când tot cerul mi se pare pustiu, cu stele reci, moarte, într-un univers absurd, în care numai noi, în marea noastră singurătate, ne zbatem pe o planetă de provincie, ca într-un târg în care nu curge apă, nu arde lumina și unde nu opresc trenurile rapide... Dar sunt seri când tot cerul foșnește de viață... când pe ultima stea, dacă asculți bine, auzi cum freamătă păduri și oceane – fantastice păduri și fantastice oceane, – seri în care tot cerul e plin de semne și de chemări, ca și cum după o planetă pe alta, de pe o stea pe alta, ființe care nu s-au văzut niciodată, se caută, se presimt, se cheamă...

NECUNOSCUTA *(încet, cu teamă):* Și se găsesc?

PROFESORUL: Niciodată

NECUNOSCUTA: De ce?

PROFESORUL: Pentru că nimeni n-a trecut niciodată de pe o stea pe alta. Pentru că nicio stea nu se abate niciodată din drumul ei

NECUNOSCUTA: E păcat. E trist.

PROFESORUL: E puțin trist. Dar e frumos. Cel puțin știi că nu ești singur sub bolta asta imensă, că undeva, în altă lume, în altă constelație... în Ursa Mare, sau pe Steaua Polară, sau pe Vega...

NECUNOSCUTA: Sau pe steaua d-tale fără nume.

PROFESORUL: Da... Sau pe steaua mea fără nume... Aventura asta ridicolă, care se numește viața noastră, se repetă altfel, de la început, sub același cer, dar cu alt noroc. Poate că acolo tot ce aici e greoi și apăsător devine ușor, tot ce aici e întunecat și opac devine luminos și transparent. Tot ce încercăm fără să izbutim nici pe jumătate – gesturile noastre zadarnice, visele noastre căzute – tot ce am fi vrut să cutezăm și n-am cutezat, să iubim și n-am iubit, tot, tot, se împlinește, se simplifică, se împarte.

NECUNOSCUTA: Crezi... crezi că sunt și acolo oameni... oameni ca noi?

PROFESORUL: Oameni, nu știu. Ca noi, nu cred. Dar poate ființe mai ușoare... mai luminoase... mai plutitoare... *(cu o schimbare de ton, privind-o)* Când te-am văzut astăzi seara, intrând acolo, – în gara aceea afumată – când te-am văzut, albă, limpede, strălucitoare..., am crezut o clipă că vii din altă lume.

NECUNOSCUTA: Poate că viu din altă lume.

PROFESORUL: Nu... nu...

NECUNOSCUTA: De unde știi?...

PROFESORUL: Pentru că nicio stea nu se abate, nu se oprește niciodată din drumul ei.

NECUNOSCUTA: Eu sunt o stea care se opreşte. *(E foarte aproape de el. Îl îmbrăţişează. Lung-lung sărut. Pe urmă se desprind unul de altul şi se privesc în tăcere.)*

PROFESORUL: Cum te cheamă?

NECUNOSCUTA: Mona.

PROFESORUL: Mona! Ce nume frumos. Parcă ar fi un nume de stea... *(străbătut de un gând revelator)* Dar e un nume de stea Alcor şi... Mona.

CORTINA

ACTUL III

Acelaşi decor, a doua zi dimineaţa, nimic nu e propriu-zis schimbat şi totuşi, în lumină, parcă e altă casă. Interiorul e tot atât de modest, dar acum se vede prin fereastra deschisă grădiniţa din faţă, grădiniţă simplă de provincie, care aseară în întuneric nu se vedea şi care luminează totul.

SCENA I

PROFESORUL, MONA

Scena e goală. Uşa din stânga, ce dă spre baie, deschisă. De afară din curte se aude glasul Monei, cântând. Nu trebuie neapărat să cânte frumos şi nu trebuie mai ales să cânte o romanţă întreagă cu cuvinte. O frază-două, mai mult fredonat (fie şi fals), dintr-un cântec oarecare şi întrerupt pe alocuri de un râs copilăresc. Profesorul intră repede din stânga, speriat, e fără haină, cămaşă cu mânecile suflecate până la cot. Are în mână un prosop cu care tocmai se şterge pe faţă.

PROFESORUL *(alergând spre fereastră):* Mona! Mona!

MONA *(de afară):* Daa!
PROFESORUL: Nu mai cânta, pentru Dumnezeu!
MONA: De ce? Nu-ți place?
PROFESORUL: Ba da, dar te vede... Te aude de peste drum de la Chiroiu.
MONA: Știu. Chiroiu de la Percepție. *(Râde.)*
PROFESORUL: Mona!
MONA: Și Atanasiu. Casa cu uluci. Și Lascu, trei geamuri la stradă. *(Râde lung, copilăresc.)*
PROFESORUL: Mona, nu râde. Nu râde că te aude...
MONA: N-are decât.
PROFESORUL: Mona, fii cuminte. Înțelege. Vino înăuntru.
MONA: Îndată... îndată... *(Fredonează iar.)*
PROFESORUL *(dezolat, se întoarce spre interior. Continuă să se șteargă pe obraz cu prosopul, mormăind de unul singur):* Sunt pierdut. Ce mai încolo-ncoace. Sunt pierdut. Mă dă afară. Mă dă afară din învățământ *(Și ca și cum această reflecție ar trezi în el o nouă alarmă, se apleacă din nou peste pervazul ferestrei și strigă.)* Mona!
MONA *(intră prin dreapta. E în aceeași rochie de seară. Pe brațul stâng un buchet de flori de grădină, de toate colorile):* Nu striga că te aude.
PROFESORUL *(se întoarce tresărind):* Unde ai fost?
MONA: În curte, să culeg flori.
PROFESORUL: Dar bine, nu te gândești? În rochia asta, dis-de-dimineață! Să te vadă toți vecinii?
MONA *(cu elan):* Toată strada, tot târgul... Tot județul.
PROFESORUL *(dojenitor):* Mona!
MONA: Sunt fericită, dragul meu! Mă auzi? Fericită. Fericită. E atâta soare, atâta lumină. Și florile astea, uite... sunt cele mai frumoase flori din lume. Parcă toate ridică deodată capul și spun; Bună dimineața!

PROFESORUL: Bună dimineața, Mona!
MONA: Bună dimineața, Marin!
PROFESORUL: Ce frumoasă ești!
MONA: Nu eu. Florile! Viața! Casa!
PROFESORUL *(cu o ridicare din umeri):* Casa! *(Ca și cum ar spune: să nu mai vorbim de ea.)*
MONA: E fermecătoare.
PROFESORUL: Aseară spuneai că e oribilă.
MONA: Aseară. Dar de aseară până acum a trecut o noapte. Și ce noapte!
PROFESORUL *(încet):* N-am s-o uit niciodată, Mona!
MONA: Totul s-a schimbat de atunci. Casa. Și eu. Și tu... Ce drăguț ești, Marin.
PROFESORUL: Mona, te rog...
MONA: Zău că ești drăguț. Ia vino aici. Mai aproape. Ce fel de ochi ai tu?
PROFESORUL *(a închis repede ochii):* Fără culoare.
MONA: Deschide-i.
PROFESORUL: Nu.
MONA: De ce?
PROFESORUL: Mi-e frică.
MONA: Frică?
PROFESORUL: Da. Că nu ești aici. Că nu e adevărat.
MONA: Nu sunt aici? Eu? *(Râde. Râs tânăr, clar)* Dar bine, dragul meu, nu mă auzi? Nimic din viața mea n-a fost vreodată mai adevărat decât dimineața asta. Haide, nu fi prost! Deschide ochii și dă-mi repede un vas să pun florile.
PROFESORUL: Un vas? *(Caută cu ochii prin odaie.)* Da' de unde să-l iau? *(Își aduce aminte.)* A, da! *(Merge spre fereastră și se apleacă peste pervaz*

spre curte, de unde ridică un vas cu care rămâne în mână.)

O VOCE GROASĂ DE FEMEIE *(din stradă):* Bună dimineața, domnu' Miroiu!

PROFESORUL: Sărut mâinile. Sărut mâinile.

MONA: Cine e?

PROFESORUL *(speriat):* Sssst! *(către femeia din stradă)* Da'-ncotro așa de devreme?

VOCEA: La piață, că mi-a spus m-me Maltopol că e niște vinete.

MONA: Vinete? Vreau și eu.

PROFESORUL: Sssst!

MONA: Mi-e foame.

PROFESORUL *(încet, aproape disperat):* Mona! Mona! *(către femeia din stradă)* Sărut mâinile, sărut mâinile. Complimente acasă. *(Se întoarce de la fereastră.)* Te-a văzut! *(Pune dezolat vasul pe masă.)*

MONA: Cine era?

PROFESORUL: M-me Grigorescu.

MONA: A! Mama lui m-me Chiroiu.

PROFESORUL: Să știi că te-a văzut.

MONA: Cu atât mai bine. Asta e o dovadă în plus că sunt aici. *(tandră)* Că e adevărat.

PROFESORUL: Mona, tu nu poți să rămâi așa, în rochia asta, în plină zi, într-un târg ca al nostru.

MONA: Asta așa e. Ar trebui să mă schimb. Știi ce? Îmi pun din nou pijamaua ta de astă noapte. Îmi venea bine.

PROFESORUL: Să lăsăm gluma, Mona!

MONA: Nu-mi venea bine? Vrei să spui că nu-mi venea bine?

PROFESORUL: Era cam ruptă.

MONA: Nu-i nimic. O cos.

PROFESORUL: Și n-ai să te plimbi în pijama pe stradă.

MONA: Aici ai și tu dreptate. Mi-ar trebui o rochie. Ce ar fi să împrumutăm de la o vecină? De la M-me Maltopol? De la m-me Lascu. Cum e m-me Lascu? Grasă?

PROFESORUL: Mona, nu glumi! Nu e timp de glumit. Trebuie să ieșim din situația asta. Uite, eu mă reped până la Liceu, că oricum e târziu *(Se uită la ceas.)* Au! Opt fără zece! Ora întâia n-am clasă, dar mă duc să iau niște bani, că azi e întâi... *(Își caută haina, cravata.)*

MONA: Întâi?

PROFESORUL: Și se plătesc lefurile. De acolo mă reped până la Pascu. *(Și-a găsit haina și cravata. Începe să se îmbrace zăpăcit și stângaci.)*

MONA: Care Pascu?

PROFESORUL: Pascu, Magazinul General. Trebuie să găsesc ceva acolo. O rochie, un trenchcoat. Orice. Ca să poți ieși din casă.

MONA: Da' de ce să ies? Nu vreau să ies. Eu rămân aici.

PROFESORUL: Până când?

MONA: Toată viața.

PROFESORUL: Toată viața în rochia asta?

MONA: Da. Numai să-mi aduci un sandvich că mi-e foame. De altceva nu am nevoie.

PROFESORUL: Bine. Îți aduc, dar acuma am fugit. *(A terminat cu haina, cu cravata, își ia repede pălăria din cui și dă să iasă.)*

MONA: Stai!

PROFESORUL *(s-a oprit în prag):* Ce e?

MONA: Vino aici! Nu-mi place cum ți-ai făcut cravata. Nu te pricepi.

PROFESORUL *(disperat):* Mona!

MONA: Lasă-mă pe mine. *(Îi reface cu atenție și tandrețe cravata.)* Stai cuminte. Așa. *(Îl privește o secundă.)* Marin!

PROFESORUL: Da.

MONA: Ești drăguț, să știi. Ești foarte drăguț.

PROFESORUL *(se uită cu disperare la ceas):* Mona, e opt fără cinci.

MONA: Chiar dacă e opt fără cinci, ești foarte drăguț. *(Îl mângâie ușor pe obraz și pe urmă se sărută lung.)*

PROFESORUL *(după ce s-a desprins de ea, puțin ametit):* Nu. Asta nu se poate să fie adevărat. *(Iese, dar n-a închis bine ușa și se întoarce.)* Mona, fii cu băgare de seamă! Nu ieși în curte, nu te arăta la fereastră!

MONA *(cu tonul lui):* Nu râde. Nu cânta.

PROFESORUL: Da, nu cânta. Mai ales nu cânta. *(Iese.)*

MONA *(rămâne o clipă privind lung spre ușa prin care a ieșit el. Un zâmbet de tandrețe, de emoție, îi luminează toată privirea):* Ești un prost. *(Se întoarce cu spatele și se rezeamă cu capul în ușă, visătoare.)* Și ești așa de drăguț.. *(Privește de acolo încă o dată toată încăperea, fereastra, cărțile, portretele din perete, ale lui Kepler și Copernic. Pe urmă trece pe lângă ei, cu un gest de amiciție, ca și cum i-ar mângâia pe sub bărbie.)* Și voi... și voi sunteți drăguți, *(Ia vasul, trece în baie ca să pună apă. Se întoarce. Caută florile. A uitat unde le-a lăsat adineori, undeva, pe un scaun, pe divan, le găsește și fredonând începe să le pună în vas, cu mare grijă. Se aude o bătaie slabă în ușa din dreapta, bătaie care se repetă după o secundă. Întoarsă cu spatele, aplecată asupra vasului cu flori, fredonând mereu, iar nu aude. Ușa se deschide ușor și, cu mare băgare de seamă, intră timidă, eleva, cu ghiozdanul de școală în mână, numărul cusut pe mânecă, ținută reglementară.)*

SCENA II

MONA, ELEVA

ELEVA: Vă rog... domnu' profesor Miroiu nu-i acasă. *(Mona se întoarce brusc. Fata când o vede din față, tresare. E și mai încurcată acum.)* Vă rog să mă iertați, eu credeam... credeam... *(Dă să plece.)*

MONA: Ce credeai, domnișoară?

ELEVA: Credeam că locuiește aici... domnu' Miroiu.

MONA: Aici locuiește.

ELEVA *(repede):* Nu se poate.

MONA: De ce?

ELEVA: Fiindcă... *(ceva mai degajat)* fiindcă eu pe dv. nu vă cunosc.

MONA: Nici eu pe d-ta. Și totuși aici locuiește. Chiar acuma a ieșit din casă. Mă mir că nu l-ai întâlnit.

ELEVA: Nu, că eu am venit pe strada Unirii și d-lui o fi dat colțul pe Cuza-Vodă... da', dacă ziceți că nu-i acasă, eu... mă duc.

MONA: Aveai treabă cu el?

ELEVA: Aveam. Adică... voiam să-l rog... *(Deodată o prididesc lacrimile.)* Mă dă afară din școală.

MONA: Cine? El?

ELEVA *(cu puțin dispreț, ca și cum ar spune „Să fim serioși"):* A, nu! *(din nou îngrijorată):* Domnișoara Cucu. *(repede)* Nici nu m-a lăsat să intru în școală. A zis că mai întâi să aștept

conferința și atunci eu am dat fuga până aici, să-l rog pe domnu' profesor Miroiu... *(Se întrerupe.)* da' dacă nu-i acasă...

MONA: Nu-i.

ELEVA: Atunci... atunci eu mă duc. *(Pune mâna pe clanță, deschide.)*

MONA *(după o secundă de tăcere):* Domnișoară.

ELEVA *(oprindu-se):* Vă rog.

MONA: Cunoști bine pe d-l Miroiu?

ELEVA: Îl cunosc.

MONA: E profesorul d-tale?

ELEVA: Da.

MONA: Ce noroc ai!

ELEVA: Da' de ce?

MONA: Un profesor ca el! Vorbește așa de frumos!

ELEVA *(fără prea mare entuziasm):* Da, vorbește.

MONA: Aveți și astăzi oră cu el?

ELEVA: Avem. Ora patra. Cosmografia.

MONA: Ce lecții aveți?

ELEVA: Despre... stați să mă uit. C-am uitat. *(Deschide ghiozdanul și caută cartea. Mona se apropie și urmărește cu viu interes. Fata a scos cartea și o răsfoiește repede, după ce și-a muiat degetul pe limbă.)* Despre... legile lui Kepler... să...

MONA: Kepler! *(privire scurtă spre portretul din perete)* Mă lași să văd și eu?

ELEVA *(puțin mirată):* Vă rog. *(Îi dă cartea.)*

MONA *(se uită câteva secunde în carte cu mare atenție. Pe urmă citește):* „În mișcarea lui aparentă în jurul Pământului, Soarele descrie o elipsă. Pământul fiind într-unul din focare, mișcarea se face în sens direct." *(Se oprește din citit.)* Ce frumos e!

ELEVA: Zău!

MONA *(citește mai departe):* „Ariile descrise de raza vectoare a Soarelui sunt proporționale cu timpurile întrebuințate spre a le descrie." E minunat. Nu-i așa că-i minunat?

ELEVA *(sceptică):* Da...

MONA: Ce noroc aveți, d-ta și colegele d-tale, că-l puteți asculta vorbind în fiecare zi...

ELEVA: Numai de trei ori pe săptămână.

MONA: ...despre lucruri așa de frumoase. Așa de amețitor de frumoase. *(privind-o)* Și ce bine-ți stă șorțul ista.

ELEVA: Doamnă, vă râdeți de mine.

MONA: Nu. Crede-mă că nu. Îți stă bine și frumos. Cineva poate fi fericit într-un șorț ca ăsta.

ELEVA: Vă râdeți de mine doamnă. Aveți o rochie așa de... așa de... *(Nu găsește cuvântul.)*

MONA *(cu o vagă amărăciune):* Așa de...

ELEVA *(fascinată):* Niciodată n-am văzut o rochie ca asta, aici la noi. Și nici la București. C-am fost la București, acum doi ani de Paște, cu mama și cu tanti... Lăsați-mă să mă uit bine la ea, ca să povestesc și fetelor la școală. *(Se uită cu aceeași privire fascinată la miraculoasa rochie.)* Da, dar dumneavoastră, iertați-mă că vă întreb... de unde veniți? *(Din stradă se aude un zgomot de automobil. Fata tresare surprinsă.)* Ce-i asta? *(Zgomotul se apropie.)* Un automobil? Pe strada asta?

MONA *(care nu dă importanță faptului):* Nu se poate?

ELEVA: A oprit aici. La poartă. *(Se repede la fereastră și se uită afară. Pe urmă oarecum decepționată.)* A! e domnu' Ispas. *(explicativ)* Domnu' Ispas de la gară. *(din nou interesată)* Ba stai! Că mai e cineva. Un domn.

MONA *(tresărind):* Un domn?
ELEVA: Vai! Ce elegant e!
MONA *(îngrijorată):* Elegant? *(Vine şi ea spre fereastră, aruncă o privire spre stradă şi tresare cu un mic ţipăt.)* El e!
ELEVA: Cine el?
MONA *(are o secundă de ezitare, privire spre uşe, spre fereastră şi pe urmă, repede, dispare în stânga, în camera de baie, trăgând, uşa după ea.)*
ELEVA *(din ce în ce mai intrigată):* Care el?

SCENA III

ELEVA, ŞEFUL, GRIG

Intră şeful gării, urmat de Grig. Grig e „bucureştean". Poate că la Bucureşti nu s-ar vedea aşa de direct, dar aici, în lumina asta, parcă e un exemplar din altă specie umană. Gesturi sigure (fără ostentaţie însă), eleganţă simplă, firească, puţin blazată poate. Vine de la volan. Şi asta se vede. E un om care la volanul unei maşini, la o masă de baccara, *într-un mare* hall *de hotel, se simte la el acasă. Meserie neprecisă. Om de afaceri. Dar obişnuinţă veche de a umbla cu bani mulţi, de a-i câştiga uşor, de a-i cheltui la fel de uşor. Poartă un costum sportiv de dimineaţă,* gris *deschis.*

ŞEFUL *(în continuarea unei discuţii):* Şi cum vă spusei.. Datoria înainte de toate. Regulamentul. Tată să-ţi fie, frate, soră, *(intransigent)* Nimic! Regulament... *(zărind-o pe elevă)* Domnul Miroiu nu-i acasă, domnişoară?

ELEVA *(nu-şi poate lua ochii de la Grig. Nici n-a auzit, nici nu răspunde.)*
ŞEFUL: N-auzi domnişoară? Domnul Miroiu nu-i acasă?
ELEVA *(tresărind):* Cum? Nu. Nu e.
GRIG *(către şef):* Dumneata eşti sigur că doamna... doamna de care ţi-am vorbit... e aici?
ŞEFUL: Sigur. La domnul Miroiu, profesorul. A plecat cu el, aseară, de la mine, de la gară. Au plecat împreună.
GRIG: Împreună?
ŞEFUL: Adică... d-lui zicea că se duce să doarmă la Udrea. *(cu subînţeles)* Mă-nţelegi!...
GRIG *(mai mult pentru el):* S-ar putea?... *(privind curios şi amuzat decorul)* S-ar putea să fi petrecut ea aici o noapte? Aici?
ŞEFUL: Dacă vă spun... *(către elevă)* I-ascultă, domnişoară, d-ta eşti de mult aici?
ELEVA *(fără să-şi ia ochii de la Grig):* De adineauri.
ŞEFUL: Şi când ai intrat n-ai văzut o doamnă?
GRIG: O doamnă, tânără, frumoasă, blondă, în rochie albă.
ELEVA *(buimăcită că el, care n-a văzut-o până acum, îi vorbeşte):* Ba da... adică nu...
GRIG: Da sau nu?
ELEVA *(şi mai buimăcită de apropierea lui şi de întrebarea lui scurtă):* Eu... să vedeţi... *(Nu mai poate minţi.)* Ba da. Am văzut-o.
ŞEFUL: Şi unde e?
ELEVA: Eu... eu... *(cu un gest scurt, arătând uşa din dreapta)* Acolo.
ŞEFUL: Acolo? *(Face un pas spre uşă.)*
GRIG *(îl opreşte calm):* Lasă dumneata. *(Merge spre uşă şi rămâne în faţa ei.)*

SCENA IV

ŞEFUL, GRIG

GRIG *(care a privit mereu spre uşa din stânga, fără să participe la ultimele replici, fără măcar să le audă):* Domnule şef... dumneata eşti convins că doamna e doamna pe care o caut eu?

ŞEFUL: Mai e vorbă? Înaltă, blondă, rochie albă. Semnalmentele corespunde. Nu?

GRIG *(cu un zâmbet):* Ba da. Corespunde.

ŞEFUL: Şi p'ormă... s-o chemăm înăuntru. S-o vedeţi şi dv. la faţă. *(Face un pas spre uşă.)*

GRIG: Nu. Lasă.

ŞEFUL: Şi mai e ceva. Uitasem. Staţi să vedeţi. *(Se scotoceşte prin buzunarele vestei şi scoate de acolo cele câteva fise de joc de aseară.)* Poftim.

GRIG *(le ia, le priveşte):* Fise de la ruletă.

ŞEFUL: Cu asta voia dumneaei să plătească biletul. Dacă s-a mai pomenit!

GRIG: Adevărat. Nu s-a mai pomenit.

ŞEFUL: Păi nu? Păi nu era locul să-i tragem un proces-verbal de contravenţie?

GRIG: Ba era.

ŞEFUL: Eu de asta zic. S-o chemăm înăuntru şi să-i tragem procesul.

GRIG: Acuma-i târziu. Nu ţi-am plătit la gară? Şi biletul şi amenda?

ŞEFUL *(cu regret):* Ba aţi plătit.

GRIG: Păi vezi? Aseară trebuia.

ŞEFUL: Da, da' nu avea acte. Nu zici că voia să se omoare.

GRIG *(nu prea îngrijorat):* Ce vorbeşti?

ŞEFUL: Piiiii! Ce-am tras cu ea! Nu şi nu că ea se omoară. Dacă nu eram eu...

GRIG *(luându-l de spate şi împingându-l spre ieşire):* Îţi mulţumesc, domnule şef. Eşti un om de ispravă. Dar acum lasă-mă. Lasă-mă singur.

ŞEFUL: Am onoarea... Vă salut. *(Se opreşte în prag.)* Tiii... tare-mi pare rău. De cinşpe ani n-am mai tras un proces-verbal. O ocazie ca asta nu se mai nimereşte. *(Iese.)*

SCENA V

GRIG, MONA

Grig l-a petrecut pe şef până în prag. Rămas singur, se întoarce, păşeşte spre uşa din stânga, se opreşte în faţa ei, se uită o secundă sau două, cu un vag surâs amuzat, pe urmă, foarte calm, pune mâna pe clanţă şi deschide. Nu intră. Rămâne locului, dar face semn cu degetul arătător, chemând-o pe Mona, iar când vede că ea nu răspunde, repetă gestul. Mona iese în sfârşit de acolo. E puţin jenată, dar nu prea mult. Se privesc în tăcere unul pe altul câtva timp.

GRIG: Bună dimineaţa, Mona.

MONA: Bună dimineaţa, Grig.

GRIG: Ai dormit bine?

MONA: Mulţumesc. Tu?

GRIG: N-am dormit deloc. Am stat la joc până la cinci dimineaţa. Am fost în serie mare. Pe urmă m-am dus la hotel, credeam că eşti acolo.

MONA: Nu eram.

GRIG: Nu. Nu erai. Am luat repede o baie, m-am schimbat şi am pornit să te caut.
MONA: Şi m-ai găsit.
GRIG: După cum vezi. Eu totdeauna te găsesc.
MONA: Cine ştie? Poate că de astă dată... nu.
GRIG *(n-a dat atenţie):* Întâi crezusem că ai schimbat numai camera, dar portarul mi-a spus că nici nu te văzuse prin hotel şi că, de altfel, nici nu avea camere libere. Atunci mi-am închipuit că ai trecut peste drum la Caraiman.
MONA: Eroare.
GRIG: Exact. Eroare. Nu erai nici acolo. Dar cineva din *hall* te zărise coborând scările spre gara.
MONA: Întocmai.
GRIG: Şi la gară, tipul de la bar, Jean, chelnerul, te văzuse urcându-te în accelerat.
MONA: Ai mulţi informatori.
GRIG: Îi plătesc bine.
MONA: Ştiu.
GRIG: Am telefonat la Bucureşti, acasă. Nu veniseşi. Am telefonat la gară să văd dacă trenul nu avea întârziere. Nu. Sosise regulat. Atunci... atunci am început să fiu îngrijorat.
MONA: Tu?
GRIG: Eu.
MONA: Îngrijorat?
GRIG: Foarte.
MONA: Nu te recunosc.
GRIG: Timp de cinci minute.
MONA: Aşa da.
GRIG: Fiindcă după cinci minute mi-am adus aminte că n-aveai un ban în poşetă şi că probabil te-au dat jos pe undeva în vreo gară.
MONA: Eşti foarte inteligent.

GRIG: Sunt. M-am urcat în maşină şi am pornit-o metodic, din gară în gară. Până aici. Simpatic şeful gării.
MONA: Daa.
GRIG *(după o secundă de tăcere, părăsind tonul de glumă de până acum):* Mona!
MONA: Grig!
GRIG: Recunoaşte că cearta noastră de aseară a fost o prostie.
MONA: O mare prostie.
GRIG: Recunoaşte că eu personal n-am avut nicio vină.
MONA: Niciuna.
GRIG *(brusc, iritat):* Ţi-am spus de atâtea ori că nu-mi place, când joc, să stai în spatele meu şi să-mi vorbeşti şi să mă-ntrebi şi să mă sâcâi şi să-mi ceri bani. Ce vrei? Sunt jucător. Am şi eu superstiţiile mele.
MONA: Foarte normal...
GRIG *(mai potolit):* Vezi? Vezi ce-nţelegătoare eşti acum? *(din nou iritat)* Mai ales că pierdeam. Eram într-un ghinion negru.
MONA: Şi după ce-am plecat eu?
GRIG: Am început să câştig.
MONA: Imediat?
GRIG: Nu. Ceva mai târziu.
MONA *(interesată):* Cam pe la ce oră?
GRIG: Ştiu eu? Cam pe la 12.
MONA *(cu o mică tresărire):* A!
GRIG: Dar de ce întrebi?
MONA *(a rămas o secundă pe gânduri):* Nimic. Mă gândeam la superstiţii.
GRIG: Am început să câştig... Şi-am intrat într-o serie fantastică... formidabilă... De asta nici n-am putut

să mă ridic de la masă. Până dimineața. Până la cinci.

MONA: Vezi? Ți-am purtat noroc.

GRIG *(apropiindu-se și mai mult de ea):* Mona! *(Niciun gest din partea ei. El o apucă ușor de umeri.)* Mona! Ești supărată pe mine?

MONA: Nu. Deloc.

GRIG: Deloc, deloc?

MONA: Absolut deloc.

GRIG: Ești o fată delicioasă. *(O sărută pe obraz cu oarecare neglijență. Ea-l lasă.)* Și acuma hai să mergem.

MONA: Unde?

GRIG: Cum unde? Mașina-i afară. Hai să mergem.

MONA *(simplu, fără violență):* Nu.

GRIG: Cum?

MONA: Eu nu merg.

GRIG: Nu mergi? Dar ce faci?

MONA: Rămân.

GRIG: Unde?

MONA: Aici.

GRIG *(gest circular, ironic):* Aici?

MONA: Da.

GRIG: Fată dragă, e prea târziu sau prea devreme pentru glume. Mi-e somn. N-am dormit toată noaptea. Hai. Vino. Plecăm.

MONA: Pleci singur, Grig.

GRIG: Singur? Cum singur?

MONA: Uite așa: singur.

GRIG *(ceva mai răstit, ceva mai serios):* De ce?

MONA: Pentru că... pentru că... Da, n-ai să-nțelegi. Nu. N-ai să-nțelegi. Ar fi mai bine să nu pui întrebări și să te duci. *(cu o schimbare de ton, simplu și grav)* Ascultă, Grig. Tu... Ai văzut vreodată Ursa Mare?

GRIG: Ursa ce?

MONA: Ursa Mare?

GRIG: Ești nebună.

MONA *(cu emoție):* Grig! Asta-i drăguț... Asta-i cel mai drăguț lucru pe care mi l-ai spus de când te cunosc... Da. Sunt nebună. Pot fi și eu nebună.

GRIG: Asta știam de mult.

MONA: Dar eu nu. Abia astă noapte am aflat. Astă noapte... Aici... Eu am făcut o descoperire. O sfâșietoare descoperire, Grig. Noi nu suntem fericiți.

GRIG: Noi doi?

MONA: Noi și toată lumea noastră. Nu suntem. Ducem o viață tristă, stupidă...

GRIG: Dar comodă.

MONA: Se poate. Mie nu mi-a plăcut niciodată.

GRIG: Nu ți-a plăcut. Dar ți-a stat bine.

MONA: Martor îmi ești tu, Grig, că nu mi-a plăcut. De atâtea ori am plâns și n-am știut de ce. De atâtea ori am vrut să fug și n-am știut unde. Totdeauna, mă auzi? Totdeauna, oricâți bani am avut, oricâte rochii, oricâte bijuterii, totdeauna am simțit că-mi lipsește ceva, nu știam bine ce...

GRIG: Ursa Mare probabil...

MONA: Da. Ursa Mare.

GRIG: Mona, tu delirezi.

MONA: Nu, dragul meu, dac-ai ști ce limpede văd. E atâta soare azi dimineața, totul se luminează pentru mine. Uite, casa asta... florile astea.

GRIG: Florile astea? *(Se uită o clipă la florile din vas.)* Îți plac ție?

MONA: Sunt minunate.

GRIG: Fetițo, tu trebuie să te culci. Trebuie neapărat să dormi. S-a întâmplat ceva cu tine astă-noapte. Ai băut.

MONA *(cu un ușor zâmbet secret):* Poate.

GRIG: Dar bine, te-ai uitat la zarzavatul ăsta din oală? Morcovi, pătrunjel și păstârnac?

MONA: Grig, nu-ți dau voie.

GRIG: Cum? Nota la florar se ridică în fiecare săptămână la zeci de mii de lei. Florile cele mai palide nu sunt destul de palide pentru tine. Violetele de Parma în decemvrie, aduse cu avionul, nu sunt destul de fragile. Liliacul alb în ianuarie nu e destul de alb. Florile de seră cele mai scumpe se ofilesc în camera ta într-o secundă. Ca un abur, ca o respirație și toate astea de ce? Ca să te găsesc într-o zi, într-un mizerabil târg de provincie, leșinând cu o sorcovă în brațe?

MONA: Taci.

GRIG: De ce să tac? Pentru că nu vrei s-auzi? Pentru că ți-e frică?

MONA: Pentru că e zadarnic.

GRIG: Recunoaște că ți-e frică. Frică să deschizi ochii, dar deschide-i, Mona, și uită-te bine la cotețul ăsta în care te zbați cu frumusețea ta de prințesă. Nu zău? Ai dormit tu pe salteaua asta găurită?

MONA: Taci. Nu știi ce vorbești.

GRIG: Ai stat tu la masa asta șchioapă?

MONA *(jignită):* Nu e șchioapă.

GRIG: Dar nici mult nu-i lipsește. *(Pășește prin odaie, uitându-se cu atenție și ironie la lucruri.)* E minunat! E fantastic. *(A ajuns lângă ușa din stânga.)* Și aici ce e? *(Deschide și aruncă o privire înăuntru.)* A! Sala de baie. Foarte modernă. Îmi place. *(Scoate afară stropitoarea și i-o arată.)* Și sistematică. *(Mona zâmbește. El pune la loc stropitoarea și pe urmă, închizând ușa)* Aici ți-ai făcut baia?

MONA: Nu. M-am spălat afară la fântână.

GRIG: Cum?

MONA: Da. E o fântână în curte. N-ai văzut-o când ai intrat? O fântână curată și lanț... M-am spălat acolo, dimineața, în zori. A fost... a fost divin. Apa rece, vie...

GRIG *(foarte serios, ca și cum ar fi o întrebare capitală):* Mona! Te-ai spălat tu la fântână?

MONA: Da.

GRIG: Tu?

MONA: Eu.

GRIG: Tu, care la București iei două băi pe zi, una dimineața, una seara, într-o infuziune de lavandă, la 26 grade și 5 linii, nicio linie mai puțin, niciuna mai mult... te-ai spălat tu în curte, la fântână?

MONA: Da.

GRIG: Bine, dar atunci e grav... E foarte grav.

MONA: Cât se poate de grav, dragul meu.

SCENA VI

GRIG, MONA, PROFESORUL

PROFESORUL *(intrând repede, cu o rochie de damă pe brațul stâng):* Mona! am adus... *(Se oprește scurt.)* Mă iertați... Nu ești singură?

GRIG *(cam agresiv):* După cum se vede.

PROFESORUL *(către Mona):* Cine e domnul?

MONA: E... *(scurt)* fratele meu.

GRIG: Cum?

MONA: Da. E fratele meu.

PROFESORUL: Domnule... sunt... sunt... onorat. *(venind spre el şi întinzându-i mâna)* Daţi-mi voie. Numele meu este Miroiu. Marin Miroiu.

GRIG: Îmi pare bine. Îmi pare cu atât mai bine, cu cât am unele întrebări de pus.

MONA *(voind să-l oprească):* Grig?

GRIG *(către Mona):* Eu ori sunt frate, ori nu sunt. Şi dacă sunt, pun întrebări. *(către Miroiu)* Domnule, te rog să-mi explici ce s-a întâmplat azi noapte aici?

MONA *(cu un strigăt, abia exprimat):* Grig.

GRIG: Da. Ce s-a întâmplat? Fiindcă ceva s-a întâmplat.

PROFESORUL *(între jenă şi cavalerism):* Domnule...

GRIG: Fata asta care zice că e sora mea şi pe care o reneg...

MONA: Grig!

PROFESORUL: Sunteţi prea aspru.

GRIG: Fata asta a plecat aseară de lângă mine. A fugit. Şi o regăsesc aici, în casa d-tale, ameţită, scoasă din minţi, delirând. Ce i-ai făcut, domnule? *(ca şi cum deodată ar descoperi adevărul)* I-ai dat de băut.

PROFESORUL: Domnule, daţi-mi voie... cum puteţi crede?

GRIG: Ai îmbătat-o.

MONA: Grig, nu fi absurd.

GRIG: Ai îmbătat-o. Cu ce? De ce?

PROFESORUL: Domnule... înţeleg prea bine... indignarea, neliniştea... e datoria dv. de frate, nu?... La urma urmelor, sângele apă nu se face... Dar vă asigur că eu... că Mona...

GRIG: Mona? Îi spui pe nume?

PROFESORUL *(jenat):* Acum, după tot ce s-a întâmplat.

GRIG *(izbucnind):* Dar ce s-a întâmplat, pentru numele lui Dumnezeu! vorbeşte odată! vorbiţi odată!

PROFESORUL: Domnule! am onoarea... vreau să spun... *(luând repede şi eroic hotărârea)* Vă rog să-mi faceţi cinstea de a-mi acorda mâna surorei dv.

MONA *(afolată):* Dumnezeule!

GRIG: Mâna su... *(o clipă de suspensie, până sezisează situaţia)* A! Dar bine, atunci lucrurile se schimbă. *(către ea)* Ascultă, Mona, ăsta-i un om de onoare. De ce nu mi-ai spus? *(către profesor)* Domnule, îţi cer iertare. Eu mă temeam că sora mea... *(întorcând o secundă capul spre ea)* Biata mea soră... a căzut pe mâna unui vulgar crai, a unui donjuan fără scrupule, a unui seducător primejdios. Dar nu! D-ta eşti o conştiinţă.

MONA *(încet dar fierbând):* Şi dumneata un imbecil.

GRIG: Te rog să nu mă insulţi într-un moment aşa de solemn. *(către profesor)* Tinere, cererea d-tale mă ia – drept să-ţi spun – puţin pe nepregătite.

PROFESORUL: Şi pe mine.

GRIG: N-aş putea să dau un răspuns imediat.

PROFESORUL: Evident. Înţeleg.

GRIG: Înainte de a vă da consimţământul meu... fiindcă, dacă nu mă-nşel, d-ta asta vrei de la mine: consimţământul.

PROFESORUL: Da... sigur...

GRIG *(scurtă privire spre Mona):* E colosal. *(către profesor)* Înainte de a vă da consimţământul şi binecuvântarea... trebuie să ştiu şi eu pe ce mâini o las, în ce casă...

PROFESORUL *(stingherit):* O! casa...

GRIG: N-am nimic de spus. E foarte frumoasă. Are flori. Are fântână. Are tot ce-i trebuie.

MONA *(către Grig încet):* Eşti grotesc.

PROFESORUL: Nu, n-are. Îmi dau seama că Mona vine dintr-altă lume. I-am spus şi aseară. Din cu totul altă lume. Şi nu trebuie să credeţi că, dacă prin... printr-o împrejurare năucitoare... a venit aici, la mine, eu am uitat, eu uit tot ce ne desparte. Dar vedeţi, eu am o carieră, o situaţie. Sunt profesor definitiv.

GRIG *(către Mona):* Definitiv!

PROFESORUL: Cu o gradaţie.

GRIG: Frumos!

PROFESORUL: O leafă mică, dar sigură. 11.273 de lei.

GRIG: Fără reţineri?

PROFESORUL: Fără.

GRIG: Admirabil. 11.273! Ea e o fată ordonată, strângătoare...

MONA *(încet):* Eşti odios.

PROFESORUL: Chiar adineaori am fost pe la şcoală şi i-am luat. *(Bagă mâna în buzunarul hainei, scoate câteva bancnote cu stângăcie şi le vâră la loc.)* Azi e întâi. *(aducându-şi aminte)* Uite, Mona, rochia. Am trecut pe la Pascu. Cât p'aci să uit. Altceva n-am găsit. *(Întinde rochia, o oribilă rochie „de gata" cu agăţătoare.)*

GRIG *(luând el rochia):* Ce-i asta? *(O ridică de mânerul agăţătoarei.)*

MONA *(i-o ia din mână):* Lasă. *(Aruncă rochia repede pe un scaun.)*

PROFESORUL: Înţelegi? Nu poate să iasă în oraş aşa cum este. *(îngrijorat)* Nu-ţi place, Mona?

MONA: Ba da. *(încet lui Grig)* Eşti odios.

PROFESORUL: Fiindcă, dacă nu-ţi place, o primeşte înapoi. Aşa m-am înţeles cu Pascu. Dar nu acum, că n-am timp. Trebuie să mă duc şi la şcoală. *(către Grig)* Ştiţi, am oră de la 9-10.

GRIG: Aa! Atunci du-te.

PROFESORUL: Dau o fugă pân' acolo şi mă-ntorc. Că lecţia tot n-o fac. Nici n-aş fi în stare. Prea sunt... prea sunt... Dar măcar să le spun. Să ştie că nu viu. Să puie pe altul în loc... *(A făcut un pas spre uşă.)* Aa! Unde mi-e capul? *(Scoate din celălalt buzunar al hainei un pachet învelit în hârtie.)* Uite, Mona. *(Se întoarce, îi dă pachetul şi pe urmă, explicativ, către Grig)* Ceva de mâncare. I-e foame, săraca. N-a mâncat nimic de ieri... *(A ajuns lângă uşă.)* Eu mă-ntorc! *(Iese.)*

SCENA VII

GRIG, MONA

Mona a rămas în mână cu pachetul pe care i l-a întins profesorul şi pe care ea l-a primit maşinal. Se apropie acum de masă şi-l aruncă uşor, cu un gest de oboseală, de absenţă.

GRIG *(după ce a privit-o lung în tăcere):* Prin urmare, aşa: m-ai înşelat.

MONA *(ridicare din umeri, gest care nu neagă, nu afirmă.)*

GRIG: M-ai înşelat cu prăpăditul ăsta.

MONA: Te rog să nu vorbeşti despre el. Nu-l cunoşti.

GRIG: L-am văzut.

MONA: L-ai văzut, dar nu-l cunoşti.

GRIG: Are haz băiatul. E simpatic. *(şi deodată, tăios, fără ironie)* E ridicol.

MONA: Ridicol? De ce? Fiindcă ţi-ai bătut joc... fiindcă ai crezut că-ţi baţi joc de el în faţa mea? Ce milă mi-e de tine, Grig. Cu zâmbetul tău sigur, cu cravata ta perfectă, cu eleganţa ta ireproşabilă. Ce milă mi-e de tine. Tu nu eşti ridicol şi n-ai să fii niciodată.

GRIG *(îndârjit):* Sper!

MONA: Dar nici n-ai să cunoşti marea lui taină.

GRIG: Are o taină?

MONA: L-ai văzut rău, în plină zi. Nu-i şade bine. E stângaci, e prost îmbrăcat, e timid. Dar când se face seara... *(Întoarce capul spre fereastră.)* Când se face seara... aici, la fereastra lui... *(coborând mult vocea)* se întâmplă un lucru miraculos...

GRIG *(după o mai lungă tăcere, foarte serios):* Mona! Vrei să rămâi cu el?

MONA: Da.

GRIG: Te-ai gândit bine?

MONA: Nu. Nu m-am gândit deloc. Dar vreau să rămân.

GRIG: Mona! eu te-nţeleg.

MONA: Crezi?

GRIG: Cred că da. Te-nţeleg foarte bine. Ţi s-a urât. Te-ai plictisit. Vrei să schimbi.

MONA *(protestând vag):* Ba nu.

GRIG: Ba da. Toţi ne plictisim. Tuturor ni se urăşte. Toţi vrem să schimbăm. Măcar o dată, pentru cinci minute. Dar bagă de seamă. Cele cinci minute trec. Până acum a fost foarte amuzant. Un fel de escapadă. Un fel de excursie. Florile, fântâna, stropitoarea. Ce nostim e! Dar acum... Hai acasă.

MONA: Nu.

GRIG *(montându-se):* Nu? Şi eu ce fac, să mă-ntorc singur, la Sinaia şi pe urmă la Bucureşti? Şi ce să spun? Că m-ai lăsat? Că m-ai lăsat pentru un tip caraghios, care are o taină... şi la fereastra căruia se întâmplă noaptea miracole?

MONA: Grig, nu-ţi dau voie!

GRIG *(ridicând mereu vocea):* Ce nu-mi dai voie? Ce nu-mi dai voie? Am trăit trei ani cu tine. Am cheltuit o avere.

MONA: Eşti delicat.

GRIG *(violent):* Nu sunt delicat. Şi nu vreau să fiu. Şi n-am de ce să fiu.

MONA: Nu striga.

GRIG: Cum?

MONA: Pleacă de la fereastră şi nu striga. Te aud vecinii.

GRIG: Ce vecini? Care vecini?

MONA: Nu striga. Te aude de la Chiroiu.

GRIG: Care Chiroiu?

MONA: Chiroiu de la Percepţie.

GRIG *(încremenit):* Mona! Mona! *(Vine spre ea, vorbeşte cu o sinceră uluire.)* Tu eşti o provincială. Ai ticuri de provincială. Când te-ai schimbat? Tu nu mai eşti Mona. Ţi-e frică de vecini. Ţi-e frică de ce-o să spuie târgul. Eşti... *(cu profundă dezolare)* eşti nevasta lui Miroiu.

MONA *(care şi ea a fost surprinsă de strigătul ei de respectabilitate provincială de mai sus iar acum, speriată ca de un simptom grav al unei maladii pe care nu şi-o cunoştea, e jenată):* Lasă-mă.

GRIG: Eşti nevasta lui domnul Miroiu, Mona.

MONA: Lasă-mă să-ţi spun.

GRIG: Ce-ți mai lipsește? Rochia poate. Îmbrac-o, îmbrac-o repede, ca totul să fie complet.. *(A luat rochia de unde o aruncase ea adineori și o ridică prezentând-o.)* Ia uite ce frumoasă e.

MONA *(îi rupe rochia din mână și-o aruncă din nou pe undeva):* Mă plictisești.

GRIG: Mona, tu ești un animal de lux. Ești făcută din puțin parfum, din multă lene, din oarecare fantezie. Tu crezi că toate astea vor rezista aici? Te gândești ce vei fi tu, cum vei fi tu peste un an? Poate cinci? Încerc să-mi imaginez și mă cutremur. Știi ce vei fi? *(În clipa aceasta ușa din dreapta se deschide și intră, cu precipitare, domnișoara Cucu.)*

SCENA VIII

GRIG, MONA, D-ra CUCU

GRIG *(care e din întâmplare cu privirea spre ușă, îi prinde imaginea instantaneu.):* Uite! Asta vei fi. *(Vine repede spre d-ra Cucu.)* Stai pe loc, doamnă!

D-ra CUCU: Pardon! Domnișoară.

GRIG: Doamnă sau domnișoară, n-are nicio importanță. Stai pe loc. Dumneata nu ești o persoană. Ești un argument și vii la timp. *(arătând-o Monei)* Uite, Mona, asta vei fi.

D-ra CUCU *(sufocată de indignare):* Domnule!

MONA: Domnișoară Cucu, nu trebuie să te superi, domnul e nervos și are vervă.

GRIG: Cucu? O cheamă Cucu?

D-ra CUCU *(către Mona):* Da de unde știi d-ta cum mă cheamă?

MONA: Te cunosc.

GRIG: Te cheamă Cucu?

D-ra CUCU: Știi că ești obraznic? *(către Mona)* De unde mă cunoști?

GRIG: Cucu și mai cum?

D-ra CUCU: Lasă-mă, domnule, în pace.

GRIG: Filofteia?

D-ra CUCU: Nu te-astâmperi?

GRIG: Eulampia?

D-ra CUCU *(către Mona):* Ăsta-i sărit.

GRIG: Stai. Stai că știu. Esmeralda. *(începând o frază)* D-ră Esmeralda...

D-ra CUCU: Nu mă cheamă Esmeralda.

GRIG: Foarte rău. E o eroare, d-ră Esmeralda.

D-ra CUCU: N-auzi, domnule, că nu mă cheamă Esmeralda?

GRIG: Da' cum te cheamă?

D-ra CUCU *(demnă):* D-ra Cucu.

GRIG *(către Mona):* Nici nume n-are: d-ra Cucu și nimic mai mult. Nicio silabă mai mult. Și totuși a avut și ea un nume, dar l-a pierdut. A fost și ea tânără.

D-ra CUCU: A fost? Cum „a fost"?

GRIG: Sau poate mai este, dar nu se vede.

D-ra CUCU: Domnule! Te poftesc!

GRIG: Poate că a fost și ea cândva, un minut, o secundă din viața ei, o Monă, ca tine.

MONA: Grig, te rog.

GRIG: Te superi? Ești orgolioasă, Mona, dar îți închipui că dac-ai fi dus viața domnișoarei Cucu, ai fi fost altceva decât domnișoara Cucu?

D-ra CUCU: Domnule, să faci bine să nu te amesteci în viața mea particulară. Eu atâta-ți spun.
GRIG: D-ră Esmeralda!
D-ra CUCU *(formidabilă):* Nu mă cheamă Esmeralda.
GRIG: Știu. Dar te rog, fă-mi plăcerea și lasă-mă să-ți spun așa, d-ră Esmeralda, eu salut în d-ta ceva care ar fi putut să fie. Salut secunda de frumusețe și de grație care s-a pierdut, pentru c-ai rămas aici... Și pentru că te speli dimineața la fântână.
D-ra CUCU: La fântână? Rău mi se face! Eu, la fântână? Eu, care n-am pus în viața mea un strop de apă pe obraz?
GRIG: Dar cu ce te speli?
D-ra CUCU: Cu lapte de castraveți, domnule!
MONA: Vezi, Grig? Vezi că apa de fântână nu strică.
D-ra CUCU: Și, la urma urmelor, să-mi dați pace. N-am venit aici să glumesc. Am venit să văd ce se petrece.
GRIG: Ce se petrece?
D-ra CUCU: Duduie tot târgul, domnule. *(către Mona)* D-ta cine ești? *(arătându-l pe Grig)* Dumnealui cine e? De unde veniți? Ce căutați? Ce vreți? Și automobilul de afară ce-i cu el? L-ai oprit în mijlocul uliței, de s-adună toți copiii din mahala. *(Se uită pe fereastră.)* Ia te uită! *(strigând peste fereastră afară)* Georgică! *(către ei, explicativ)* Georgică a lui Vișan de la regie! *(S-aude claxonul.)* Georgică! N-auzi? Pleacă d-acolo! *(claxonul)* Georgică, n-auzi?
GRIG *(care se uită și el pe fereastră.):* Ei! *(către Mona)* S-au cățărat pe mașină. Sunt cinci-șase *(claxonul)* Ei! N-auziți? Dați-vă jos! *(claxonul)* Îmi strică radiatorul. *(Iese grăbit, lăsând ușa deschisă.)*

SCENA IX

MONA, D-ra CUCU

D-ra Cucu a rămas la fereastră, privind spre stradă. Mona se apropie de ea.

MONA: D-ră Cucu! *(O atinge ușor pe umăr.)* D-ră Cucu! *(D-ra Cucu se întoarce. Mona editând, o privește o secundă și abia pe urmă cutează.)* D-ta... d-ta ai fost frumoasă?
D-ra CUCU *(tăcere. Lungă tăcere):* Așa se spunea.
MONA: Cine spunea?
D-ra CUCU *(plină de amintiri):* Ei!
MONA: Dar M-me Chiroiu, a fost frumoasă?
D-ra CUCU: Cine? Spălăcita aia?
MONA: Dar m-me Lascu?
D-ra CUCU: Să vorbim, să n-adormim!
MONA: Și nu e nimeni? nimeni?
D-ra CUCU: Tot eu sunt mai bine-n târg.
MONA: Dar... dac-aș rămâne și eu?
D-ra CUCU: D-ta? Vrei să rămâi aici? *(Gest care arată casa, târgul, tot. Pe urmă, după o nouă tăcere, cu ceva simplu, emoționat în voce)* D-ră... sau doamnă...
MONA: Poți să-mi spui oricum. Sunt și una și alta. Cum vrei s-o iei.
D-ra CUCU: Drăguțo! Ești prea frumoasă. Pleacă.
MONA: Să plec? De ce?
D-ra CUCU: E trist.
MONA: Trist? E atâta soare! Atâta lumină!
D-ra CUCU: Astăzi. Dar când plouă?
MONA: Plouă?

D-ra CUCU: Păi da. Destul de des... Şi iarna! *(gest dezolat)* Parcă sunt douăzeci de ierni într-una singură.
MONA: Dar el?
D-ra CUCU: Cine „el"?
MONA *(gest vag spre masa de scris)*
D-ra CUCU: Miroiu?
MONA: Marin.
D-ra CUCU: Cu cărţile lui. E fericit.
MONA *(pe gânduri):* E aşa de drăguţ. *(tăcere)* Era aşa de drăguţ.
D-ra CUCU: Era. Ai spus „era". *(Iese uşor, discret, pe uşa lăsată deschisă de Grig.)*

SCENA X

MONA, GRIG

Mona a rămas cu privirea în vag. Trec câteva secunde. Pe urmă, maşinal, fără să dea atenţie gestului, îşi ia poşeta, o deschide, scoate o oglindă şi se uită în ea, aranjându-şi puţin părul. Grig reintră, rămâne în prag şi o priveşte, fără ca ea să-şi dea seama.

GRIG: Mona! Vii?
MONA: Vrei tu?
GRIG: Tu nu vrei?
MONA: Nu ştiu. Nu mai ştiu. Simt că dacă mă chemi am să viu cu tine. Dar îmi pare rău.
GRIG: De ce nu rămâi atunci?
MONA: Fiindcă n-am curaj. N-am destul curaj. Dar dac-ai vrea tu să m-ajuţi... de ce ai venit, Grig? Dacă

m-ai lăsa să-nchid ochii şi pe urmă când îi deschid, să nu fii aici... să dispari...
GRIG: Eu nu sunt un om care dispar, Mona. Nu e genul meu.
MONA: Păcat. Ar fi fost mai bine pentru amândoi. Fiindcă... Crede-mă, Grig, eu nu sunt, nu mai sunt femeia pe care o cunoşti şi pe care ai venit s-o cauţi... cu mine s-a întâmplat ceva.
GRIG: Lasă. Te culci şi-ţi trece.
MONA: Şi dacă nu-mi trece? Grig? Ne iubim noi? Suntem noi fericiţi?
GRIG: Draga mea, întrebuinţezi un vocabular pe care nu-l înţeleg. Care nu-i al meu. Iubire, fericire. Vorbe. Te iubesc? Mă iubeşti? Nu ştiu. Dar când intru cu tine în *hall* la Athénée Palace, sunt bucuros că eşti la braţul meu. Şi toate capetele se întorc după noi. Ce vrei mai mult? E de-ajuns.
MONA: Crezi?
GRIG: Cât despre fericire... Noi n-avem timp să fim fericiţi. Abia avem timp să trăim bine. Fericiţi sunt ăştia care rămân aici. A lor e împărăţia cerului.
MONA: Eşti cinic.
GRIG: Sunt grăbit. Am un automobil afară. Haide, vii?
MONA: Şi mai e ceva, Grig, tu nu eşti gelos?
GRIG: Gelos? De ce?
MONA *(puţin jenată):* În sfârşit... Noaptea asta... noaptea care a trecut...
GRIG: Vrei să spui că...? serios, Mona? Adevărat. *(Ea tace.)* Ei bine, e extraordinar! Una ca asta nu mi s-a mai întâmplat. Mona! Pe cuvântul meu de onoare că nu simt niciun pic de gelozie. E straniu, dar e aşa. Nu vreau să te jignesc. Tu ştii că eu sunt în stare să cârpesc pe un tip care se uită cu

coada ochiului la tine într-un restaurant. Dar de astă dată... de astă dată nu sunt gelos... Uite, am impresia că tot ce s-a petrecut, tot ceea ce pretinzi tu că s-a petrecut, n-a fost aici în lumea mea, în lumea noastră, că undeva, departe... ştiu eu?... în lună.

MONA: Nu în lună, Grig. În Ursa Mare.

GRIG: Fie şi în Ursa Mare, cum zici tu. Dar poate fi un om rezonabil, gelos pentru că femeia lui s-a culcat într-o noapte cu cineva, în Ursa Mare?

MONA: Eşti un filosof.

SCENA XI

MONA, GRIG, UDREA

UDREA *(intrând repede):* Doamnă! Coniță!

GRIG *(către Mona):* Ăsta cine mai e?

UDREA *(fără să-i dea vreo atenție, mereu către Mona):* E adevărat? M-am întâlnit cu Miroiu, la liceu. Vine şi el în urmă. E adevărat?

GRIG: Ce să fie adevărat?

UDREA *(tot către Mona):* Domnul cine e?

GRIG: Sunt...

MONA: Grig! Taci. Domnule Udrea, eu plec.

UDREA: Plecați? De ce?

MONA: Plec... *(gest uşor cu capul spre Grig)*

UDREA *(a înțeles):* A!... *(după o pauză)* Şi... Marin?

MONA: Trebuie să-i vorbeşti, să-l faci să înțeleagă. Fiindcă eu... eu n-am curajul...

UDREA: Nu vă mai întoarceți? Niciodată?

MONA: Ştiu eu?... Îi vei spune d-ta.

SCENA XII

MONA, GRIG, UDREA, PROFESORUL

PROFESORUL *(intrând fericit):* Mona!

MONA: Marin! *(tăcere stânjenită)*

PROFESORUL *(după ce s-a uitat la toți trei cu oarecare presimțire în glas):* Mona!

MONA *(după o nouă tăcere)*: Grig! Domnul Udrea e profesor de muzică şi compozitor. Mare talent. A scris o simfonie.

UDREA: În patru părți. Allegro, Andante, Scherzo...

PROFESORUL *(cu nesfârşită tristețe):* Şi iar Allegro...

MONA: Dacă vrei tu... întreabă-l. Să-ți povestească. Are nevoie de un instrument...

UDREA *(protestând):* Doamnă...

GRIG: Foarte bine, maestre. Să vedem. Poate e ceva de făcut. Vino cu mine în stradă, că dracii ăia de copii se tot cațără pe automobilul meu... Vino şi stăm de vorbă... *(Ies amândoi, vorbind.)*

VOCEA LUI UDREA *(de afară, depărtându-se prin grădină):* Să vedeți, d-voastră. Pân' la Scherzo ar merge cum ar merge. Dar de la Scherzo încolo... întâi intră alămurile: pam-pam-pam-pam... *(Vocea se pierde, se stinge. Mona şi Profesorul au tăcut, ca şi cum ar fi ascultat vocile ce se depărtau.)*

SCENA XIII

MONA, PROFESORUL

MONA: Marin... vezi, eu nu pot să rămân aici, aşa, în rochia asta... Aveai dreptate.

PROFESORUL *(gest spre rochia adusă de el):* Bine, dar... *(pe urmă, scurt)* Nu-ți place?
MONA: Ba da. Dar nu e de-ajuns. Îmi trebuie... am nevoie de atâtea alte lucruri... Și atunci, plec să...
PROFESORUL *(tresărind):* Pleci??
MONA: Deocamdată.
PROFESORUL: Mona!
MONA: Dar mă voi întoarce.
PROFESORUL: Când?
MONA: Repede.
PROFESORUL: Mâine?
MONA: Mâine... nu cred.
PROFESORUL: Poimâine?
MONA: Știu eu?
PROFESORUL: Atunci... duminecă.
MONA: Da... poate duminică... poate într-o duminecă.
PROFESORUL: Să te-aștept?
MONA: Sigur. Ce întrebare?
PROFESORUL: Să te-aștept la gară?
MONA: Nu. Nu la gară. Aici. Așteaptă-mă aici. Am să viu!
PROFESORUL: Când?
MONA: Mereu. În fiecare seară.
PROFESORUL *(după ce a privit-o):* Înțeleg.
MONA: Ce înțelegi?
PROFESORUL: De douăsprezece ore trăiesc într-un vis absurd. Cel mai absurd dintre visuri. De câteva ori mi-am spus: Dac-ar fi adevărat? Dacă s-ar putea să fie adevărat? Uite și adineaori, pe stradă, m-am oprit din fugă – fugeam... M-am oprit deodată și am pus mâna pe mine... Doamne! numai de nu m-aș trezi... Mona! Simt că încep să mă trezesc. Nimic n-a fost adevărat.
MONA: Nimic? *(Îl sărută.)* Nici sărutarea asta?

PROFESORUL: Te duci, Mona. Pleci și nu te mai întorci. N-am să te mai văd niciodată.
MONA: Marin, acolo sus, lângă Alcor, e o stea... o stea care de astă-noapte poartă numele meu... Tu n-ai văzut-o niciodată, dar știi că e acolo. Eu voi fi totdeauna aici. *(Iese ușor în timp ce el a rămas cu privirea spre cer, spre Ursa Mare, spre Alcor, spre steaua lui nevăzută.)*

SCENA XIV

PROFESORUL, UDREA

PROFESORUL *(întorcându-se):* Mona! *(Abia acum își dă seama că ea a plecat. Îi repetă din nou numele, cu glasul scăzut.)* Mona *(De afară se aude motorul mașinei care pornește, pleacă, se depărtează. Profesorul, nemișcat, urmărește zgomotul. Pe urmă merge fără grabă spre raftul cu cărți, scoate de acolo atlasul lui Van Merch, vine cu volumul spre centrul scenei, îl deschide.)*
UDREA *(intrând zgomotos):* Marine! E de necrezut. E nemaipomenit! A semnat tot. Toată lista. Toți banii. Ea a semnat. Ea cu mâna ei. Dar banii... el i-a dat. *(Și instinctiv își dă seama că asta n-ar fi trebuit să spună. Tace încurcat. Pe urmă cu stângăcie)* Ascultă, Marine... mi-e greu să-ți spun... dar trebuie. Vezi... eu... ea... nu se mai întoarce.
PROFESORUL: Știu.
UDREA: De unde? De unde știi?
PROFESORUL: Pentru că nicio stea nu se întoarce niciodată din drumul ei.

UDREA *(după o nouă tăcere):* Şi acuma... acuma tu ce faci?

PROFESORUL: Am de lucru. Am mult de lucru... Udrea, nu te supăra... dar... te rog lasă-mă singur.

UDREA: Bine. *(Se depărtează spre uşă.)*

PROFESORUL *(mergând spre masa lui de lucru):* De aseară vreau să citesc cartea asta şi n-am avut timp.

(Udrea a ieşit. Profesorul se aşează la masă, deschide atlasul, începe să citească, cu oarecare absenţă parcă, dar pe urmă din ce în ce mai atent, mai interesat. Notează cu febrilitate ceva pe hârtie, se uită cu lupa, notează din nou, e absorbit de lucru, în timp ce foarte încet se lasă cortina.)

CORTINA

INSULA

PERSONAJELE
(în ordinea intrării în scenă)

DIRECTORUL BIROULUI DE VOIAJ
DACTILOGRAFA
UN TÂNĂR LUCRĂTOR
UN DOMN BĂTRÂN
BOBY II
NADIA D.
MANUEL B. MANUEL
UN AGENT DE POLIȚIE
PROPRIETĂREASA

ACTUL I

Un birou de voiaj. Undeva în Sud. Scena e împărțită în două de-a latul ei, de bara unui lung ghișeu. În fund, dincolo de ghișeu, sunt birourile. În primul plan, dincoace de ghișeu, loc pentru public. Se poate trece dintr-o parte într-alta printr-o portiță ce se află la capătul barei, în dreapta. În peretele din dreapta, planul întâi, ușă dublă de intrare, cu portal de sticla. În stânga planul întâi, o banchetă pentru public. Dincolo de bara ghișeului sunt două birouri, telefon, un imens glob pământesc, o casă de fier. Pe pereți, afișe colorate de voiaj în diverse limbi, reclame pentru căi ferate, linii aeriene și companii de navigație. Înainte de ridicarea cortinei se aud din culise bubuituri depărtate, ca niște lovituri de tun, destul de slabe. Din când în când, o lovitură mai puternică decât celelalte, dar tot surdă și venind tot din depărtare. Odată cu ridicarea cortinei zgomotele încetează.

SCENA I

DACTILOGRAFA, DIRECTORUL

DACTILOGRAFA *(și-a astupat urechile cu amândouă mâinile)*: Se mai aude?
DIRECTORUL *(după o clipă de ascultare atentă)*: Parcă s-a mai potolit.

DACTILOGRAFA *(își desface încet mâinile, dar o nouă lovitură de tun, mai puternică decât toate de până acum, răsună de departe):* Dumnezeule! *(Își astupă iar urechile, închide strâns ochii.)*
DIRECTORUL: Ți-e frică?
DACTILOGRAFA: Mor. Mor de frică.
DIRECTORUL: De ce nu stai acasă?
DACTILOGRAFA: Nu pot. N-am răbdare. Vreau să știu ce se întâmplă.

(Se aud din nou două-trei lovituri scurte, slabe, una după alta.)

DIRECTORUL: Acuma știi.
DACTILOGRAFA: Cât o să țină așa? Toată noaptea n-am dormit.
DIRECTORUL: Ba eu am dormit tun. Credeam că tună. Tot se înnorase aseară puțin.
DACTILOGRAFA: Să fie război?
DIRECTORUL: Mai știi?
DACTILOGRAFA: Sau revoluție?
DIRECTORUL: Te pomenești.
DACTILOGRAFA: Ce scrie la ziar?
DIRECTORUL: N-a apărut. Niciun ziar n-a apărut.
DACTILOGRAFA: Atunci e rău de tot.

(Bubuituri surde în depărtare. Fata, care s-a mai obișnuit cu ele, ascultă plină de încordare. Telefonul sună.)

DIRECTORUL *(la telefon):* Alo! Gara? Da. Aici e biroul central de voiaj. Un moment, să notez. *(Ia un creion de pe birou și scrie ceea ce i se dictează.)* Expresul de Santa-Cruz, suprimat. Acceleratul de zece, douăsprezece, suprimat. Acceleratul de Pernambuco, suprimat... Da. Da.

Am înțeles, suprimat... Transcontinentalul? Nu se știe încă. Să întreb mai târziu? Am înțeles. Vă salut. *(Închide telefonul.)* E rău de tot. S-au oprit trenurile.
DACTILOGRAFA: Toate?
DIRECTORUL: Cele de dimineață deocamdată. Vrei să scrii la mașină un aviz, ca să-l afișăm în vitrină?
DACTILOGRAFA: Numai să pot.
DIRECTORUL: Încearcă. Îți dictez. *(Fata se așază la mașina de scris.)* Aviz. Din cauza... *(Se întrerupe.)* Din ce cauză?
DACTILOGRAFA: Știu eu?
DIRECTORUL *(hotărându-se):* Din cauza evenimentelor excepționale și până la noi ordine, trenul F. 43, L. 104...

(Puternică lovitură de tun urmată de altele mai slabe, dar mult mai repezi.)

DACTILOGRAFA *(sărind în sus):* Vai de mine! Iar începe.
DIRECTORUL: Păstrează-ți firea, domnișoară.
DACTILOGRAFA: E prăpăd. Ne omoară.

(Lovituri de tun ceva mai puternice și mai dese. Se aud de afară, din stradă, lungi șuierături și pe urmă, din depărtare, rafale de mitralieră. Pe ușa din dreapta năvălește un tânăr lucrător în salopetă, intrat să caute adăpost.)

SCENA II

ACEIAȘI, LUCRĂTORUL

LUCRĂTORUL *(gâfâind):* Îmi dați. voie... Îmi dați voie să... *(Pauză.)* Acum trage cu mitraliera. *(A rămas*

lângă uşa de intrare şi priveşte cu viu interes spre stradă.)

DIRECTORUL: Cine trage?

LUCRĂTORUL: Ai noştri.

DIRECTORUL: Care ai noştri?

LUCRĂTORUL: Cum care? Ai noştri. Nu-i vezi cum trag?

DACTILOGRAFA: În cine?

LUCRĂTORUL: În ei.

DIRECTORUL: Care ei?

LUCRĂTORUL: Oamenii lui Alvarez.

DIRECTORUL: Crezi?

LUCRĂTORUL: Sigur. Vino aici să vezi.

DIRECTORUL: Se vede? *(Trece prin portiţa din dreapta dincoace de bara ghişeului şi se apropie de uşă.)*

LUCRĂTORUL: Încă cum! *(Arată cu degetul prin fereastră sus pe cer.)* Vezi colo, drept în sus, o pată albă... şi încă una... şi încă una... ca un fum.

DIRECTORUL: Nu văd nimic.

LUCRĂTORUL: Cum nu vezi? Uite, uite, parcă sunt trei nori mici şi între ei... na! A scăpat... acuma nu-l mai văd nici eu.

DACTILOGRAFA *(plină de spaima întrebării):* E... e un aeroplan?

LUCRĂTORUL: Sunt mai multe. Nu le auziţi?

DIRECTORUL: Nu aud nimic.

LUCRĂTORUL: Fiindcă zboară prea sus. La noi în cartier se aude foarte bine.

DIRECTORUL: În ce cartier?

LUCRĂTORUL: Santa Lucia del Grande. Jos spre port.

DACTILOGRAFA: Au aruncat şi bombe?

LUCRĂTORUL: Şi încă cum! Una a căzut lângă mine. Uite aşa era! *(Arată cu mâinile.)*

DACTILOGRAFA: Şi nu ţi-a fost frică?

LUCRĂTORUL: Păi n-a făcut explozie. Numa că se învârtea pe loc ca un titirez şi şuiera: fâssss... fâssss... *(Simplu.)* Pe urmă a stat.

DIRECTORUL: N-o fi fost bombă.

LUCRĂTORUL: Ei aş! nu ştiu eu ce e o bombă? Toată noaptea au tras.

DIRECTORUL: Din avion?

LUCRĂTORUL: Din avion şi de pe mare.

DACTILOGRAFA *(uimită):* De pe mare?!

LUCRĂTORUL: Cu tunul. Au venit pesemne cu vasele de război de la Billare şi s-au apropiat pe nesimţite. Trăgeau din larg.

DIRECTORUL: Ce tot spui!

LUCRĂTORUL: Să vezi ce e în port! Mamă, mamă! Parcă a fost cutremur!

DACTILOGRAFA: Sfinte Dumnezeule!

DIRECTORUL: Nu mai speria fata.

LUCRĂTORUL: Păi ce s-o sperii, dacă aşa e! Ştii clădirea mare de lângă monumentul lui Vargas?

DACTILOGRAFA: Aia cu opt etaje?

LUCRĂTORUL: Aia.

DIRECTORUL: Ei?

LUCRĂTORUL: Nu mai e.

DIRECTORUL: Cum?

LUCRĂTORUL: Au ras-o. *(Gest.)* Da' ştii? Ca în palmă. Nici semn n-a mai rămas.

DACTILOGRAFA: Doamne, îndură-te!

LUCRĂTORUL: Eram acolo. Tocmai îmi lăsasem bicicleta în colţ – că ştii, am o bicicletă... *(Aducându-şi aminte.)* Aoleu, numai să nu mi-o fi luat cineva. *(Deschide un moment uşa de intrare, scoate capul în stradă şi pe urmă revine.)* Aicea e... Tocmai zic – îmi lăsasem bicicleta în colţ, că

intrasem să iau nişte mărci de scrisori, că eu sunt curier la Compania de gaz – şi când să ies iar în stradă, ce să vezi? Tot colţul de peste drum, la pământ.

DACTILOGRAFA *(îngrozită):* La pământ?

LUCRĂTORUL: La pământ. Şi un zgomot, şi o larmă, şi cădeau bombele, şi trăgeau mitralierele, uite ca acum.

DIRECTORUL: Ca acum? Cum ca acum?

LUCRĂTORUL: Adică vreau să spun, ca adineauri. Fiindcă acum, după cum văd...

DIRECTORUL *(cu urechea aţintită spre stradă):* S-a potolit.

LUCRĂTORUL *(acelaşi joc):* Da. S-a potolit.

DACTILOGRAFA *(idem):* Nu se mai aude nimic.

DIRECTORUL: Or fi plecat.

LUCRĂTORUL: Te pomeneşti.

DIRECTORUL: Or fi obosit şi ei.

DACTILOGRAFA *(ascultând mereu cu aceeaşi încordare):* Nu. Nu se mai aude nimic.

LUCRĂTORUL: Adevărat. Nimic. *(Pauză.)* Dacă e aşa, eu mă duc.

DACTILOGRAFA: Unde?

LUCRĂTORUL: După treburi. Că n-o să stau toată ziua aici. *(Deschide puţin uşa dublă de la intrare şi scoate capul spre stradă cu mare băgare de seamă, pe urmă se întoarce.)* Linişte. S-a terminat. Vă salut şi m-am dus. *(Dă să iasă, dar o puternică bubuitură îl face să încremenească în prag. Canonada reîncepe; şuierăturile, mitraliera şi, în plus, un formidabil zgomot de geamuri sparte. Dactilografa se ascunde sub bara ghişeului, aşa că spectatorii nici n-o mai văd. Directorul a trecut şi el într-o secundă de cealaltă parte a ghişeului şi se adăposteşte lângă casa de fier. Lucrătorul s-a făcut mic lângă uşă, cu un gest instinctiv de apărare, cu mâna la cap. În acest colosal zgomot, intră foarte calm pe uşă un domn bătrân.)*

SCENA III

ACEIAŞI, DOMNUL BĂTRÂN

DOMNUL BĂTRÂN: Bună dimineaţa... *(Se uită de jur împrejur şi nu vede pe nimeni.)* Da' ce e asta? Nu e nimeni aici? Am zis bună dimineaţa... *(Se apropie de ghişeu şi aplecându-se peste bară o vede pe dactilografă.)* Ei, domnişoară, ce faci acolo? *(Nu răspunde nimeni.)* Ei, n-auzi?

DACTILOGRAFA *(se ridică de sub ghişeu, palidă):* Ce doriţi dumneavoastră?

DOMNUL BĂTRÂN: Să-mi dai un bilet.

(Bubuitură puternică. Fata îşi trage scurt capul sub ghişeu şi dispare).

DOMNUL BĂTRÂN *(uimit):* Ce o fi cu fata asta? Nu e a bună. *(Se apleacă peste ghişeu.)* Ei, n-auzi? Nu răspunzi? Mare minune. *(Se uită iar de jur împrejur, neştiind cui să se adreseze, şi dă cu ochii de lucrător, ghemuit lângă uşă. Face câţiva paşi spre el.)* Ia ascultă, domnule, vreau un bilet de tren pentru Colinga la Purga. Da' repede, că uite, se face târziu şi pierd trenul.

LUCRĂTORUL: Eu nu sunt de aici.

DOMNUL BĂTRÂN *(nu aude):* Cum?

LUCRĂTORUL: Eu nu sunt de aici. *(Gest vag spre ghişeu.)* Dumnealor.

DOMNUL BĂTRÂN *(scoate un cornet acustic din buzunar şi-l pune la ureche.):* Cum zici?

LUCRĂTORUL *(urlând în cornet silabă cu silabă):* Nu sunt de aici.

DOMNUL BĂTRÂN: Aha! Nu eşti de aici. Aşa spune-mi. Da' eu tot vreau un bilet. Cine mi-l dă? *(Bubuitură puternică. Lucrătorul se ghemuieşte iar lângă uşă cu acelaşi gest de apărare.)* Ia te uită... şi ăsta acuma. Ce-or fi având, domnule? Parcă sunt nebuni. Ori îşi bat joc de mine. *(Vine din nou spre ghişeu şi se apleacă peste bară.)* Ei, domnişoară! Nu răspunzi. Vreau un bilet. Un bilet, nu mă înţelegi?

(Între timp, loviturile de tun se aud întruna, dar mai surde, acompaniate când şi când de scurte rafale de mitralieră.)

DIRECTORUL *(se dezlipeşte de casa de fier lângă care a stat până acum şi, apropiindu-se de bară, strigă în cornetul domnului):* Dumneata nu auzi?

DOMNUL BĂTRÂN: Ce să aud?

DIRECTORUL: Bombele?

DOMNUL BĂTRÂN: Ce bombe?

DIRECTORUL: Mitraliera?

DOMNUL BĂTRÂN: Ce mitralieră? *(Puternică lovitură. Din nou zgomot de geamuri sparte. Instinctiv, directorul îşi trage scurt capul sub ghişeu, ca şi cum s-ar feri de o lovitură.)* Ce bombe? Ce mitralieră? Ori aţi înnebunit? Ori vreţi să vă reclam la direcţie? Auzi dumneata, bombe. Ziua în amiaza mare. Mie să-mi daţi un bilet de tren. Trebuie să plec la Colinga la Purga.

Mă aşteaptă Micheta – Micheta, nepoată-mea... Şi se face târziu. Pierd trenul. *(Bătând cu pumnul în bara ghişeului).* N-auzi? Pierd trenul.

DIRECTORUL *(apărând deasupra ghişeului):* Domnule, nu mai striga, că tren tot nu e. A stat.

DOMNUL BĂTRÂN: Cine a stat?

DIRECTORUL: Trenul.

DOMNUL BĂTRÎN: Care tren? Al meu?

DIRECTORUL: Şi al dumitale. Au stat toate. S-au suprimat.

DOMNUL BĂTRÂN: De ce?

DIRECTORUL *(ridicare din umeri):* Ştiu eu? Zarvă mare. E război sau dracu ştie ce e.

DOMNUL BĂTRÂN: Unde?

DIRECTORUL: Cum „unde"? Aici. Dumneata nu auzi?

DOMNUL BĂTRÂN: Ce să aud? N-aud nimic. Dumneata auzi ceva? *(Interpelându-l pe lucrător.)* Dumneata auzi ceva?

DACTILOGRAFA *(scoţându-şi capul deasupra ghişeului)*: Are dreptate. Nu se mai aude nimic.

LUCRĂTORUL *(venind spre ei):* Adevărat. Iar s-a oprit.

DOMNUL BĂTRÂN *(scos din fire):* Ce să se oprească, domnule? Ce să se oprească? Ce să se audă? Ia mai lăsaţi glumele.

DACTILOGRAFA: Nu e o glumă, domnule. E rău de tot.

DOMNUL BĂTRÂN: E rău că pierd trenul. Şi mă aşteaptă Micheta. Are nouă ani şi e bolnavă, biata fată. De asta am trimis-o la ţară, la Colinga la Purga, la mătuşă-sa, să-şi mai vie în fire. Şi astăzi, mă duc s-o văd, că e joi – şi joi totdeauna mă duc s-o văd. Că uite, îi duc şi un coş cu piersici. *(Ridică coşuleţul cu fructe pe care îl are în mână.)* Că tare-i plac piersicile. D-asta zic, nu

mă țineți și dați-mi biletul. *(Se aud din stradă voci de vânzători de ziare:* „Ediția! Ediția! Ediția! Specială! Ediția!").

DIRECTORUL *(tresărind)*: Ziarul! A apărut ziarul.

DACTILOGRAFA: Ia vezi ce spune.

DIRECTORUL *(se caută nervos prin buzunare și nu găsește moneda)*: Dă-mi zece cenți, din sertar, de acolo.

LUCRĂTORUL *(a ieșit în stradă și se aude strigând de afară)*: Ei, cu ziare! *(Se întoarce cu un ziar în mână. Directorul și dactilografa vin în grabă spre el. Directorul îi smulge gazeta din mână și toți trei citesc în grup gazeta larg desfăcută. Un moment de tăcere încordată. După o clipă, fata se lovește cu palma peste obraz, directorul lasă să-i cadă în jos brațul cu ziarul. Tăcere dezolată.)*

LUCRATORUL: Ați văzut? Nu v-am spus eu?

DOMNUL BĂTRÂN: *(care a rămas singur în afară de grup)*: S-a întâmplat ceva? E vreo veste?

DIRECTORUL *(îi dă gazeta)*: Citește și dumneata.

DOMNUL BĂTRÂN *(citește gazeta și după o clipă își ridică privirea buimăcit)*: Vasăzică... vasăzică... eu acuma cum plec la Micheta... că mă așteaptă... și e bolnavă, săraca... nouă ani. Nouă ani are și e bolnavă... și cu piersicile astea... *(Ridică iar coșul.)* Unde mă duc? Ce face Micheta fără piersici și... ce fac eu fără Micheta?

LUCRĂTORUL: Unde ziceai că e fata?

DOMNUL BĂTRÂN: La țară, la Colinga la Purga.

LUCRĂTORUL: Departe?

DOMNUL BĂTRÂN: Păi să fie vreo douăzeci de kilometri.

DIRECTORUL *(rectificând)*: Douăzeci și trei. Uite, *(arată în dreptul unui indicator de căi ferate)* scrie aici.

DACTILOGRAFA: Poate găsești o mașină... sau o căruță.

DOMNUL BĂTRÂN: Și dacă nu găsesc, mă duc pe jos. N-o las eu singură pe Micheta... că e bolnavă... că dacă n-ar fi bolnavă... *(Merge îngândurat spre ieșire și se oprește.)* Da' poate tot dă drumu la trenuri? Ai? Ce zici?

DIRECTORUL: Astăzi nu cred. Poate mâine.

DOMNUL BĂTRÂN: Nu aștept eu până mâine... nu... nu... nu aștept... *(În timp ce domnul pleacă, sună telefonul.)*

SCENA IV

DIRECTORUL, DACTILOGRAFA, LUCRĂTORUL

DIRECTORUL *(vorbind la telefon)*: Alo! Da, da, biroul central de voiaj. Cine e acolo? Aeroportul! Da, ascult. Avionul de la Rio... n-a sosit... nu mai sosește... înțeleg. Nicio cursă regulată. Bine, bine... *(Închide telefonul.)* Adică rău. S-au oprit și avioanele acuma. Avionul de la Rio trebuia să fi sosit de o jumătate de oră și n-a mai sosit.

LUCRĂTORUL: L-or fi doborât.

DIRECTORUL: Mai știi?!

DACTILOGRAFA: Eu nu mai pot... Eu plâng...

DIRECTORUL: Nu plânge încă. Mai avem de lucru. Să terminăm întâi avizul ăsta și pe urmă plângi. Ba dacă vrei te și duci acasă, că nu e nevoie de dumneata.

DACTILOGRAFA: Mi-e frică să mă duc singură. Dacă începe iar... şi mă prinde pe stradă?
LUCRĂTORUL: Te duc eu cu bicicleta dacă vrei.
DACTILOGRAFA: Ştiu eu? *(Uitându-se la director.)* Să primesc?
DIRECTORUL: Sigur.
LUCRĂTORUL: Şezi departe?
DACTILOGRAFA: Nu prea. Via Lorenzo Marcelo, spre grădina botanică.
LUCRĂTORUL: Păi atunci, haide.
DIRECTORUL: Să terminăm întâi avizul ăsta. Ia şezi. Unde am rămas?
DACTILOGRAFA *(se aşază la maşina de scris şi citeşte)*: Aviz. Din cauza evenimentelor excepţionale şi până la noi ordine, trenul F. 43, L. 104...
DIRECTORUL *(dictând)*: B. E. 29 şi... *(Pe uşa de intrare apare Boby II.)*

SCENA V

ACEIAŞI, BOBY II

(Băiat tânăr, douăzeci şi trei de ani, drăguţ, nu prea înalt, merge în cârje. Un picior prins într-un bandaj alb, mare cât o cizmă, într-o mână duce o valiză. De umăr îi atârnă un banjou mic. Cu cârjele, valiza şi banjoul pare supraîncărcat, mai ales că e foarte grăbit.)

BOBY: E vreun tren pentru Pernambuco? La ce oră pleacă?
DIRECTORUL *(continuând să dicteze şi fata să scrie)*: F. L. 18 sunt suspendate.

BOBY: N-auzi, domnule? Pentru Pernambuco am vreun tren?
DIRECTORUL *(îi face semn cu mâna să aştepte şi continuă să dicteze)*: Toate modificările ulterioare de orar vor fi aduse la cunoştinţa publicului...
BOBY: Ascultă, domnule! Eu sunt grăbit. Am vreun tren sau n-am? Trebuie să prind legătura cu Transcontinentalul.
DIRECTORUL: Vă rog să aveţi puţină răbdare. Sunt imediat la dispoziţia dumneavoastră. *(către dactilografă)* Unde am rămas?
DACTILOGRAFA: „Toate modificările ulterioare de..." *(Vocea ei devine nedistinctă. Directorul continuă dictarea, iar fata scrie, fără ca să se mai audă lămurit cuvintele.)*
LUCRĂTORUL *(care de la intrarea lui Boby l-a privit cu multă curiozitate)*: Scuză-mă, te rog. N-ai jucat dumneata în meciul internaţional de fotbal duminică?
BOBY: Ba da.
LUCRĂTORUL: Eşti în reprezentativa Europei?
BOBY: Sunt. N-aş mai fi fost.
LUCRĂTORUL: Aoleu! Te pomeneşti că eşti Boby II.
BOBY: Chiar el.
LUCRĂTORUL: Interul dreapta.
BOBY: Mă cunoşti?
LUCRĂTORUL: După fotografie *(ironic, arătând spre piciorul bandajat)* şi după picior.
BOBY: Ia te rog.
LUCRĂTORUL: Păi bine, nene, se poate să ne trageţi aşa chiul?! Ştii cât am dat pe biletul meu la peluză? Două pesetas şi treizeci de cenţi – că ce-mi ziceam: ia să văd ce n-am văzut. Că doar nu

veniți voi de așa de departe, dacă nu știți să jucați.

BOBY: Domnule, nu te cunosc și nu stau de vorbă cu dumneata.

LUCRĂTORUL: Da' eu te cunosc. Că până mai ieri gazetele erau pline de poza dumitale. Fenomenalul inter dreapta! Nemaipomenitul inter dreapta! Regele șutului, împăratul golului! Aș! Ce rege, ce împărat! Nici nu s-a încins bine jocul, nici trei minute nu au trecut și mi te-ai întins lat în fața porții.

BOBY: Portarul vostru e o brută.

LUCRĂTORUL: O fi. Vorba-i că te-au adunat de pe jos cu targa.

BOBY: M-a lovit nereglementar. Mi-a spart glezna. Era fault toată ziua.

LUCRĂTORUL: Arbitrul n-a văzut nimic.

BOBY: Pentru că era cumpărat.

LUCRĂTORUL: Cu banii mei! Două pesetas jumătate. Mai mare păcatul!

DIRECTORUL *(către dactilografa care a terminat de scris):* Așa. Acum poți să te duci.

DACTILOGRAFA *(ridicându-se de pe scaun și luându-și din cuier pălăria):* Să viu după-masă înapoi?

DIRECTORUL: Nu e nevoie. Vii mâine dimineață, dac-o fi liniște. *(Scoate din mașina de scris avizul și recitindu-l trece prin portița ghișeului în planul I.)*

BOBY *(către director):* Domnule, trenul pentru Pernambuco la ce oră...?

DIRECTORUL *(întrerupându-l cu un gest de așteptare):* Un moment, vă rog. *(Se apropie de ușa de intrare și lipește pe vitrina ușii avizul.)*

DACTILOGRAFA *(către lucrător):* Mergem?

LUCRĂTORUL: Gata sunt.

DACTILOGRAFA: La revedere, domnule director.

DIRECTORUL: La revedere, domnișoară. Și să nu mai fii așa de sperioasă.

LUCRĂTORUL: Vă salut. *(Dactilografa și lucrătorul ies.)*

SCENA VI

DIRECTORUL, BOBY

DIRECTORUL *(a terminat de lipit avizul și, trecând înapoi prin portița ghișeului, vine spre centrul scenei):* Cu ce vă pot servi?

BOBY: Vreau să plec la Pernambuco. Ce tren am?

DIRECTORUL: Niciun tren.

BOBY *(alarmat):* Cum?

DIRECTORUL: Trenurile sunt suspendate. *(arătând cu mâna spre ușă)* Vedeți avizul din vitrină? Chiar acum l-am scris.

BOBY *(face un pas spre avizul indicat, dar se răzgândește și se întoarce):* Ce aviz, domnule? Eu n-am timp de citit avize. Eu trebuie să plec. Înțelegi? Trebuie să plec. Imediat.

DIRECTORUL: Da' cu ce?

BOBY: Păi eu să spun cu ce? Dumneata să spui, că dumneata ești birou de voiaj.

DIRECTORUL: Îmi pare rău că vă enervați, dar...

BOBY: Nu mă enervez, dar vreau să plec.

DIRECTORUL: Când?

BOBY: Astăzi. Acum.

DIRECTORUL: Exclus. Trebuie să aveți răbdare. Măcar două-trei zile, până se liniștesc lucrurile.

BOBY: Şi dacă nu se liniştesc? Domnule, eu astă-seară trebuie să fiu la Pernambuco. Trebuie să prind legătura cu Transcontinentalul.

DIRECTORUL: Aveţi bilet reţinut pentru Transcontinental?

BOBY: Am.

DIRECTORUL: Pot să-l văd?

BOBY: Am, dar nu e la mine. E la Pernambuco, la căpitanul echipei.

DIRECTORUL: Ce echipă?

BOBY: Eu fac parte din echipa reprezentativă de fotbal a Europei. Duminică am jucat aici în oraş un meci. Poate ai auzit şi dumneata.

DIRECTORUL: Parcă.

BOBY: Am jucat şi am avut un accident. M-a lovit bestia voastră de portar şi mi-a spart piciorul.

DIRECTORUL: Şi nasul, văd.

BOBY: Lasă nasul. Cu el e altceva. Când am căzut mi l-am zgâriat. Da' piciorul mi l-am spart de-a binelea. Băieţii au plecat mai departe, că trebuiau să joace ieri un meci la Pernambuco şi pe mine m-au lăsat în spital cu piciorul în ghips.

DIRECTORUL: Totuşi nu înţeleg de ce biletul nu e la dumneavoastră.

BOBY *(întrerupând)*: Fiindcă era un bilet colectiv pentru toată echipa.

DIRECTORUL: Aha!

BOBY: Ne înţelesesem ca ei să plece spre ţară şi între timp să-mi trimită şi mie un bilet, că eu oricum trebuia să mai rămân în spital trei săptămâni, până mi se dregea piciorul.

DIRECTORUL: Foarte bună soluţie. De ce nu rămâneţi mai departe în spital? Până-n trei săptămâni... *(„multe se pot întâmpla")*

BOBY: Trei săptămâni? Nici trei minute nu mai stau. Dumneata nu vezi ce se-ntâmplă aici în oraş?

DIRECTORUL: Văd, dar oricum, cu piciorul în ghips... mă şi mir că v-au dat drumul.

BOBY: Parc-am întrebat pe cineva? Am fugit.

DIRECTORUL: Din spital?

BOBY: Da, din spital. Eu sub bombe nu stau. Diseară trebuie să fiu la Pernambuco. Înţelegi?

DIRECTORUL: Înţeleg. Dar nu e deloc simplu. Mai întâi, cine vă spune că echipa dumneavoastră mai e la Pernambuco! Poate a plecat.

BOBY: Când?

DIRECTORUL: Aseară. Azi-dimineaţă.

BOBY: S-ar putea?

DIRECTORUL: Evident că s-ar putea. Pe urmă, nu e deloc sigur că Transcontinentalul mai circulă.

BOBY: Cum asta?

DIRECTORUL: Toate trenurile au fost suprimate. Despre Transcontinental nu ştiu încă nimic. Aştept să mi se comunice. Dar m-ar mira...

BOBY: Şi atunci? Ce să fac?

DIRECTORUL: Ştiu eu? Dacă aveţi răbdare, luaţi loc acolo, pe banchetă.

BOBY: Până când?

DIRECTORUL: Pân-oi căpăta informaţii. *(Ridică receptorul telefonului şi formează un număr, în timp ce Bob merge spre bancheta din stânga scenei, planul I, unde se aşază.)* Alo! Gara? Dă-mi direcţia mişcării...

(Se aud din nou bubuituri de tun din depărtare.)

BOBY *(neliniştit)*: Iar începe.

DIRECTORUL: Da. Iar. *(vorbind în receptor)* Alo, alo...

(Continuă bubuiturile de tun şi, ceva mai apropiat, crepitări de mitralieră. Pe uşa din dreapta, intră precipitat Nadia.)

SCENA VII

ACEIAŞI, NADIA

(Nadia e speriată, agitată, grăbită. Intrarea ei e bruscă. Poartă un taior de voiaj, o manta albă pe braţ, o valiză mică într-o mână, iar în cealaltă mână ţine un bilet colorat, pe care-l întinde Directorului.)

NADIA: Vă rog să-mi vizaţi biletul acesta.
DIRECTORUL *(la telefon):* Alo!
NADIA: Mi-l vizaţi?
DIRECTORUL *(îi face semn cu mâna să aştepte şi vorbeşte la telefon):* Alo, direcţia mişcării... Aici biroul central de voiaj... ce e cu Trans-continentalul?... Nu se ştie încă... Aha... Să-mi telefonaţi de îndată ce aveţi ştiri... Aştept. *(Închide telefonul şi se adresează lui Boby)* Nu e nicio veste deocamdată. *(către Nadia)* Duduia?
NADIA: Vă rog să-mi vizaţi biletul acesta.
DIRECTORUL *(luând biletul):* Ce fel de bilet e?
NADIA: Pentru „Arizona".
DIRECTORUL *(surprins):* „Arizona"? Bine, dar „Arizona", după câte ştiu eu, nu pleacă azi. *(Se uită pe un tablou fixat pe bara ghişeului.)* Sigur, *(a găsit)* „Arizona" e în rută acum. Are escală abia în ziua de 18 şi pleacă mai departe în 19.

NADIA: Eu nu pot să aştept până atunci.
DIRECTORUL *(ridicare din umeri):* Ce pot să fac?
NADIA: Nu ştiu. Vreau să plec. Trebuie să plec.
DIRECTORUL: Cu ce?
NADIA: Cu un vapor. Nu mai sunt alte vapoare?
DIRECTORUL: Drept să spun, nu cred. Da'... poate că da.
NADIA: Atunci vizaţi-mi biletul.
DIRECTORUL: Ce bilet?
NADIA: Biletul meu.
DIRECTORUL: Bine, dar nu spuneaţi că e pentru „Arizona"?
NADIA: Ba da. Dar cu „Arizona" sau cu alt vapor, tot trebuie să plec.
DIRECTORUL: Dar nu cu biletul ăsta.
NADIA: De ce?
DIRECTORUL: Fiindcă e valabil numai pentru „Arizona" – şi dacă luaţi alt vapor – presupunând că găsiţi alt vapor – vă trebuie alt bilet.
NADIA *(speriată):* Şi alţi bani?
DIRECTORUL: Se înţelege.
NADIA: Ba nu se înţelege deloc. Mă rog, eu am plătit.
DIRECTORUL: Da, dar vedeţi...
NADIA *(întrerupând):* Ce să văd? *(ritos)* Am plătit sau n-am plătit?
DIRECTORUL: Cred că da.
NADIA: Crezi? Cum crezi?
DIRECTORUL: Vreau să spun că...
NADIA: Nu ştiu ce vrei să spui. Nici nu ascult. Nici nu întreb. Nici n-am timp să ascult şi să întreb. Domnule! Eu am un bilet de vapor. Uite-l. E tot ce am. Şi cu el vreau să ajung acasă.
DIRECTORUL: Domnişoară! Vreţi să vă calmaţi?
NADIA: Nu.
DIRECTORUL: Vreţi să fiţi un moment rezonabilă?

NADIA: Nu.
DIRECTORUL: Bine, dar atunci ce vreți?
NADIA: Vreau acasă.
BOBY *(ridicându-se de pe banchetă):* Unde acasă?
NADIA: Acasă.
BOBY: Și eu. Și eu vreau acasă.
NADIA: Și dumneata?
DIRECTORUL: Sigur. Și dumnealui. Fiindcă, domnișoară, cazul dumneavoastră nu e singurul. Nu trebuie să vă alarmați. Mai sunt persoane în aceeași situație. Ați fost prinși aici de evenimente neașteptate. Și vreți să vă întoarceți cât mai repede acasă. Nimic mai firesc. Dar să nu pierdem capul. Să fim calmi. Să căutăm o soluție.
NADIA: Mie nu-mi trebuie soluții. Eu am un bilet și-mi ajunge.
BOBY: Și eu am un bilet.
DIRECTORUL: Sigur și dumnealui are un bilet. Numai că nu e valabil.
BOBY *(gata să protesteze):* Cum nu e valabil?
DIRECTORUL: Vreau să spun că ar fi valabil dacă ar fi.
NADIA: Dacă ar fi ce?
DIRECTORUL: Dacă ar fi tren, dacă ar fi vapor.
BOBY: Da' nu e?
DIRECTORUL: Nu, nu e.
NADIA: Și atunci?
DIRECTORUL: Atunci, tot sfatul meu e mai bun.
BOBY: Ce sfat?
NADIA: Care sfat?
DIRECTORUL *(către Boby)*: Dumneata ești bolnav, nu-i așa?
NADIA: Ce are?
DIRECTORUL *(arătând cu mâna piciorul bandajat):* Nu vezi?

BOBY: Un accident. Mi-am rupt piciorul la un meci de fotbal.
NADIA: 'Ntch, 'ntch, 'ntch.
DIRECTORUL *(în continuare către Boby):* Mai ai de stat trei săptămâni în spital. Stai.
BOBY: Nu pot.
DIRECTORUL *(către Nadia):* Dumneata ai un bilet pentru „Arizona", care pleacă în ziua de 19. Așteaptă până atunci.
NADIA: Nu vreau.
DIRECTORUL *(fără să țină seama de obiecțiile lor)*: Până în trei săptămâni, până în ziua de 19, multe se pot întâmpla.
NADIA: Prea multe. Tocmai de aceea vreau să plec.
BOBY: Și eu.
DIRECTORUL: Și eu.
BOBY: Pleci și dumneata?
DIRECTORUL: Nu. Dar zic: și eu aș pleca, dar dacă nu se poate!
NADIA: Trebuie să se poată. Eu aici nu rămân. Eu plec, oricum, cu orice, înot dacă e nevoie.
DIRECTORUL: Înot, nu vă trebuie bilet.
NADIA: Nu fi stupid.
DIRECTORUL *(protestând)*: Domnișoară!
NADIA: Iartă-mă. N-am vrut să te jignesc. Sunt tulburată, neliniștită. Vreau să plec. Vreau acasă, înțelegi? E așa de greu de înțeles?
DIRECTORUL: N-ar fi greu. Dacă am avea mai mult calm! Dacă ați avea puțină răbdare!
NADIA: Câtă răbdare?
DIRECTORUL: Puțină. Să vedem, să ne sfătuim... Uite, mai întâi să dau un telefon în port. Fiindcă, la urma urmelor, noi ne certăm degeaba. Că biletul

e sau nu valabil, o să vedem. Deocamdată trebuie să ştim dacă există vapor. Dacă pleacă vreunul.

BOBY: Trebuie să plece.

NADIA: Crezi?

DIRECTORUL: Eu nu prea cred. Dar să încercăm... Şi până atunci, luaţi loc pe banchetă. *(către Boby)* Şi dumneavoastră. *(ia receptorul în mână şi formează un număr de telefon, în timp ce Nadia şi Boby iau loc pe banchetă. După ce directorul a stat câtva timp cu receptorul la ureche, închide telefonul.)* Nu răspunde. Sună şi nu răspunde.

NADIA: Cine?

DIRECTORUL: Portul.

BOBY: Mai încearcă o dată.

DIRECTORUL *(în timp ce face un număr):* Mai încerc, dar mă tem că s-a întâmplat ceva acolo... Alo... alo... duduie... dă-mi te rog legătura cu portul... Cum?... Firele deranjate... Mai târziu... Cheamă-mă dumneata mai târziu. Aici biroul central de voiaj. Dă-mi legătura îndată ce o capeţi... *(către Nadia, după ce închide telefonul)* Trebuie să mai aşteptăm puţin. O să avem informaţii în câteva minute. Până atunci, dacă îmi daţi voie, eu am să-mi văd de treburi. *(Se aşază la birou şi lucrează.)*

BOBY: Sunteţi de mult aici?

NADIA: De zece zile.

BOBY: Frumos oraş.

NADIA: A fost frumos. Până aseară. Acum e îngrozitor. Aş vrea să plec. Aş vrea să uit. Aş vrea să fiu departe.

BOBY: Aveţi rude în oraş?

NADIA: Nu. Sunt singură. Sunt în călătorie.

BOBY: De plăcere?

NADIA: De studii. Şi de plăcere. Pentru mine e aproape acelaşi lucru.

BOBY: Ce studiaţi?

NADIA: Pictez. Sunt pictoriţă.

BOBY: Şi a trebuit să veniţi aşa de departe pentru asta?

NADIA: Nu, nu a trebuit. S-a întâmplat. A fost un noroc. *(gest)* Dacă se mai poate numi noroc... acuma.

BOBY: Nu vreţi să-mi povestiţi şi mie cum s-a întâmplat? E greu?

NADIA: Nu. E foarte simplu şi scurt. Vezi afişul ăsta? *(Arată spre afişul „Arizona".)*

BOBY: Îl văd.

NADIA: Eu l-am făcut.

BOBY: Dumneata!

NADIA: Da. Eu. A fost un concurs. O companie internaţională de navigaţie lansa un vapor nou: „Arizona". Şi avea nevoie de un afiş. Am trimis un proiect şi a luat premiul întâi, un voiaj peste ocean. Iată, acum sunt în acest voiaj.

BOBY: Extraordinar! *(ridicându-se de pe banchetă, ca să vadă mai bine afişul)* E semnat?

NADIA: Da.

BOBY *(citind semnătura):* Nadia D... Nadia...

NADIA: Sunt eu.

BOBY: Şi D.?

NADIA: Tot eu. Semnez cu iniţială.

BOBY: Domnişoară, sunt încântat. Nu pot să vă spun cât sunt de încântat. Daţi-mi voie să mă prezint. Sunt Boby II.

NADIA: Îmi pare bine, domnule.

BOBY: N-aţi auzit niciodată de numele meu? De Boby II?

NADIA: Nu. N-am auzit nici de Boby întâiul.

BOBY: N-aţi văzut niciodată fotografia mea în ziare?

NADIA: Nu.

BOBY: Mă mir.
NADIA: Nu citesc niciodată ziarele.
BOBY: Aşa da. Fiindcă altfel ar fi fost imposibil. Sunt inter dreapta în echipa reprezentativă de fotbal a Europei.
NADIA: E mult, inter dreapta?
BOBY: Cum, mult?
NADIA: Vreau să spun... E un grad important?
BOBY: Nu cunoşti fotbalul de loc?
NADIA: Deloc.
BOBY: Păcat. Am să te învăţ.
NADIA: Mulţumesc.
BOBY: Nu râde, domnişoară. Te rog nu râde. Aş fi putut să spun că sunt student în anul doi la drept – şi sunt. Aş fi putut să spun că ştiu să cânt binişor la banjou – şi ştiu. Dar nu-mi pasă. Nu-mi pasă decât de un singur lucru şi nu-mi place decât un singur lucru: să joc fotbal. Sunt un mare jucător.
NADIA: Mă sperii. Dumneata eşti un mare jucător şi eu nu sunt decât o mică pictoriţă.
BOBY: Îţi râzi de mine.
NADIA: Da. Puţin. Da' n-are importanţă. Mare sau mic, suntem amândoi aici şi ce ne facem?
BOBY: Da. Ce ne facem?

SCENA VIII

ACEIAŞI, MANUEL

(Manuel intră grăbit. Costum de voiaj sobru, elegant, fără afectare însă. Pardesiu, valiză.)

MANUEL *(venind direct spre bara ghişeului)*: Spune-mi, te rog...

DIRECTORUL *(ridicându-se de la locul lui):* Domnul?
MANUEL: E adevărat că s-au oprit trenurile?
DIRECTORUL: Da. E adevărat.
MANUEL: Toate?
DIRECTORUL: Toate... Deocamdată.
MANUEL *(gest de contrariere, pe urmă scurt):* Cum ajung eu la frontieră?
DIRECTORUL: Ce frontieră?
MANUEL: Indiferent. Cea mai apropiată.
DIRECTORUL: Drept să spun, nu ştiu.
MANUEL: Cum nu ştii? Nu ştii care e cel mai apropiat punct de frontieră?
DIRECTORUL: Ba da, dar nu ştiu cum puteţi ajunge până acolo.
MANUEL: Şi totuşi trebuie.
BOBY *(care a urmărit cu interes, ca şi Nadia, intrarea noului venit):* Sigur că trebuie.
MANUEL *(scurtă privire neatentă spre Boby, apoi se adresează tot directorului):* Cine e domnul?
DIRECTORUL: Un călător, ca şi dumneavoastră. Şi dumnealui vrea să plece.
MANUEL: Se poate, dar nu e acelaşi lucru. Eu trebuie să ajung neapărat în Europa, în cel mult şase zile.
DIRECTORUL: Vă rog să credeţi că... *(Telefonul sunând îi întrerupe fraza.)* Mă scuzaţi un moment. *(Ridică receptorul.)* Alo! Da. Biroul central de voiaj. Cine e acolo? Gara? Direcţia mişcării... Ascult... Da, da... Şi nu se ştie... Da... bine. *(Închide telefonul. Se adresează lui Boby, care, de altfel, de îndată ce a auzit că e „Gara" la telefon, s-a ridicat în picioare şi s-a apropiat curios de ghişeu.)* Domnule, îmi pare rău, am o veste proastă pentru dumneavoastră. Transcontinentalul e suprimat.

BOBY *(a înțepenit):* Și atunci...
DIRECTORUL: Eu v-am spus... v-am prevenit...
BOBY: Bine, dar asta nu poate să rămână așa.
DIRECTORUL *(ridică din umeri):* De!...
MANUEL *(către director):* Domnule, te rog să mă asculți.
DIRECTORUL: La dispoziția dumneavoastră.
BOBY: A! Nu! Mie să-mi spui ce fac.
DIRECTORUL: Nu e nimic de făcut.
BOBY: Nimic de făcut?
MANUEL: Situația mea este...
BOBY: Nimic de făcut, zici?
MANUEL *(exasperat, către Boby):* Domnule, termină odată, am și eu de pus o întrebare.
BOBY: O fi. Eu aștept un răspuns.
MANUEL: Eu sunt grăbit.
BOBY: Eu am venit mai întâi.
MANUEL *(admonestând):* Tinere, te poftesc.
DIRECTORUL *(împăciuitor):* Domnilor, vă rog, vă rog... nu e niciun motiv. *(Sună telefonul și astfel se face tăcere, căci ultimele replici au format laolaltă un început de vacarm.)* Alo! Portul? Dă-mi legătura... Alo! Aici biroul central de voiaj. Voiam să vă întreb... *(Își întrerupe fraza, probabil pentru că i s-a comunicat o veste teribilă.)* Ce spui, domnule?!... 'Ntch, 'ntch, 'ntch... *(Închide telefonul. Pe urmă se adresează Nadiei care, între timp, s-a ridicat de pe banchetă și s-a apropiat îngrijorată de ghișeu.)* Domnișoară... *(gest dezolat)*
NADIA *(ca și cum ar vrea să-l oprească să spună ceva ireparabil):* Nu!
DIRECTORUL: Ba da! E cum v-am spus eu. Niciun vapor.

NADIA: Niciunul!
DIRECTORUL: Portul e blocat. Nu intră și nu iese niciun vas, nicio barcă.
NADIA: Îngrozitor.
MANUEL *(profitând de momentul de liniște care s-a făcut, către director):* Ascultă, domnule, vreau să știu...
NADIA *(trezindu-se brusc din stupoare):* Și totuși eu plec!
BOBY: Și eu.
MANUEL *(încercând să vorbească în fine, către director):* Vreau să-mi spui...
NADIA: Trebuie să plec.
BOBY: Da. Trebuie.
MANUEL *(același joc):* Vreau să aflu dacă...
NADIA: Aicea nu rămân.
BOBY: Nici eu.
NADIA: Cu niciun preț.
BOBY: Pentru nimic în lume.
NADIA: Chiar dacă ar fi să... *(Nu găsește un cuvânt destul de enorm pentru a fi spus.)*
BOBY: Să...să...
MANUEL *(exasperat, lovește cu pumnul în ghișeu):* Tăcere! Să fie tăcere! Terminați odată! *(Nadia și Boby tac, într-adevăr, intimidați de izbucnirea lui. Pe urmă el, cu vocea mai scăzută, se adresează directorului.)* Ascultă, domnule, numele meu este Manuel B. Manuel.
BOBY *(cu uimire și curiozitate)*: Bancherul?
NADIA: Bancherul?
MANUEL *(simplu):* Da. Bancherul.
DIRECTORUL *(politicos):* Cum ați spus că vă cheamă?
MANUEL: Manuel. Nu mă cunoști?
DIRECTORUL *(puțin jenat):* Mărturisesc că nu.

MANUEL: Cu atât mai rău pentru dumneata. Dar în sfârşit... m-am oprit în ţara dumitale trei zile, tocmai pentru că nu mă cunoaşte nimeni. Voiam o vacanţă. E aşa de obositor să te cunoască toată lumea...

BOBY *(qui en sait quelque chose de la gloire)*: Asta aşa e.

NADIA: E într-adevăr obositor? Pe mine nu mă cunoaşte nimeni.

MANUEL *(către director)*: Dumneata vei înţelege că eu trebuie să plec.

NADIA, BOBY: Şi eu.

MANUEL: Tăcere. Nu am o clipă de pierdut. La 27 ale lunii trebuie să fiu la Paris. La 29 la Berna. Am întâlniri capitale de afaceri. Mari averi, mari destine ţin de aceste întâlniri. Şi nu am dreptul, nu pot să le pierd.

DIRECTORUL *(impresionat, dar şi încurcat)*: Dar ce pot să fac eu? Spuneţi-mi.

MANUEL: Să-ţi spun: imposibilul.

DIRECTORUL *(nu prea înţelege)*: Imposibilul?

MANUEL: Da. Imposibilul. Pentru că, la rândul meu, sunt gata pentru orice. Pentru absolut orice. Cere oricât – şi dau. Spune o cifră – oricare – şi plătesc. Vreau să plec şi dumneata trebuie să mă ajuţi.

DIRECTORUL: Da, dar cum? Trenurile nu merg.

MANUEL: Să le facem să meargă.

DIRECTORUL: Portul e blocat.

MANUEL: Să spargem blocada.

DIRECTORUL: Nu sunt vapoare.

MANUEL: Să cumpărăm.

DIRECTORUL *(speriat)*: Vreţi... vreţi să cumpăraţi un vapor?

MANUEL: De ce nu? Dacă e nevoie.

DIRECTORUL: Bine, dar dacă într-adevăr sunteţi hotărât să cheltuiţi...

MANUEL: Oricât, nu ţi-am spus, oricât...

DIRECTORUL: În cazul acesta, poate că tot găsim o soluţie...

MANUEL: Care?

DIRECTORUL: Poate că tot... *(întrerupându-se)* Dar nu. E cu neputinţă.

MANUEL: Nimic nu e cu neputinţă. Haide! Spune! Vorbeşte!

DIRECTORUL: Compania noastră are un avion rezervat pentru curse speciale.

MANUEL: Îl cumpăr.

DIRECTORUL: Nu. Nu e de vânzare. Dar poate – ştiu eu? Poate că s-ar putea trece frontiera. Două ore de zbor şi aţi putea fi pe un aerodrom din Argentina.

MANUEL: Când pot să plec?

DIRECTORUL: Nu, nu. Nu cred că se poate, îmi pare rău că v-am vorbit despre asta. E prea greu, prea riscant. E poate prea scump.

MANUEL: Nu e scump, îţi spun eu că nu e scump.

DIRECTORUL: Vedeţi, ieri, o asemenea cursă specială v-ar fi costat o mie de dolari. Astăzi însă, nici nu ştiu ce să cer, ce să spun.

MANUEL: Să-ţi spun eu: zece mii de dolari pentru Companie, zece mii pentru dumneata.

DIRECTORUL *(trăsnit)*: Pentru mine!

MANUEL: Da. Pentru dumneata. Dacă plec în dimineaţa asta, primeşti aceşti bani.

DIRECTORUL: Zece mii de dolari! *(După un moment de năucire, ia telefonul şi formează un număr.)* Alo! Aeroportul. Dă-mi hangarele Cita... Henriquez, tu eşti?... Aşteaptă-mă la aeroport... o

chestiune extrem de importantă... nu te mişca de acolo... Vin în câteva minute. *(Închide telefonul.)* Domnule, eu mă duc până la aeroport. Dacă totul e în ordine, într-o jumătate de oră puteţi pleca. Aveţi încredere în mine. Mă întorc imediat. Aşteptaţi-mă.

MANUEL: Unde?

DIRECTORUL: Aici.

MANUEL: Bine, dar dacă vine cineva? Biroul cum rămâne? Eu ce spun?

DIRECTORUL: Spuneţi-i ce vreţi sau nu spuneţi nimic. Să aştepte sau să plece. N-are nicio importanţă. Mă întorc repede. *(Iese grăbit.)*

SCENA IX

NADIA, BOBY, MANUEL

NADIA: Aşadar, plecăm.

MANUEL: Cine?

NADIA: Cum cine? Noi.

MANUEL: Care noi?

BOBY: Noi trei: eu, dumneata, dumneaei.

MANUEL: Nici nu mă gândesc.

NADIA: Vrei să spui... vrei să spui că ne laşi aici?

MANUEL: Nu. Nu vreau să spun nimic.

BOBY: Ne laşi aici?

NADIA: Nu ne iei cu dumneata?

MANUEL: Nici nu vă iau, nici nu vă las. Nu vă cunosc.

BOBY *(gata să se prezinte):* Daţi-mi voie: numele meu este...

MANUEL: Nici nu ţin să vă cunosc.

NADIA: Nici eu nu ţin. Dar asta n-are nicio importanţă. Nu suntem aici într-un salon. Suntem într-un birou de voiaj. Cunoşti pe cine vrei şi pe cine nu vrei.

MANUEL: Ei bine, eu nu vreau!

NADIA: Nici eu nu vreau! Şi totuşi voi pleca cu dumneata.

MANUEL: Crezi?

NADIA: Sunt sigură.

MANUEL: Aş vrea să ştiu cum.

NADIA: O să vezi.

BOBY: Da, da. O să vezi.

MANUEL *(începe să fie sâcâit):* Ascultă, domnişoară. Eşti tânără. Sunteţi amândoi tineri. Dar nu sunteţi copii. Credeţi că vă puteţi agăţa de întâiul venit şi să nu-i mai daţi pace? Dar, pentru Dumnezeu, eu vreau să călătoresc singur.

BOBY: Da' de ce?

MANUEL: Fiindcă am de lucru. Am mult de lucru. Hârtii de citit, de rezolvat. Nu pot să-mi pierd vremea şase zile cu dumneavoastră până în Europa.

NADIA: Şase zile? Cine-ţi vorbeşte de şase zile? în două ore vom fi dincolo de frontieră, pe primul aeroport.

MANUEL: Şi de acolo mai departe?

NADIA: Eşti liber. Fiecare îşi vede de drum.

MANUEL: Promiţi?

NADIA: Jur. Nici n-aş putea să suport mai mult de două ore.

MANUEL *(după o clipă de gândire):* Fie. Atunci... plecăm împreună, luăm acelaşi avion.

BOBY: Vezi? Nu ţi-am spus eu?

MANUEL: Vom împărţi cheltuielile de voiaj în trei.

BOBY: Cum?

MANUEL *(larg):* Sau, pentru că eu oricum luam avionul, acopăr eu două treimi. Restul vă priveşte. E bine? *(tăcere destul de lungă)*

BOBY *(dezumflat):* E... e foarte bine.

NADIA: Eşti generos.

BOBY: Cât vine... exact... pentru fiecare din noi?

MANUEL: Nu e greu de socotit.

NADIA: Nu e greu, dar nu te mai osteni.

MANUEL: De ce?

NADIA: Fiindcă eşti prea generos şi nu pot să primesc.

MANUEL *(protestând):* Dar bine, domnişoară...

NADIA: Nu, nu. Dumneata îmi salvezi viaţa şi eu mă simt datoare să dau în schimb tot ce am, toţi banii, toată averea. *(întinzându-i poşeta)* Uite-i. Sunt aici. Deschide şi numără-i.

MANUEL: Dar... Nu e nevoie... dar...

NADIA: Nu vrei să numeri? Atunci să-ţi spun eu. Sunt şaptesprezece dolari şi şaizeci şi cinci de centime. Ba nu: şi treizeci de centime. Treizeci şi cinci am cheltuit azi dimineaţă. E tot ce am.

BOBY: Eu... eu am ceva mai mult.

NADIA: Cât?

BOBY: Cam vreo douăşunu – douăşdoi... *(Manuel se uită când la unul când la altul, pe urmă îţi scoate din buzunar tabachera şi îşi aprinde liniştit o ţigară.)*

NADIA: Nu-i de ajuns? Nu-i aşa că nu-i de ajuns? Dumneata eşti bancher. Dumneata ştii să socoteşti repede. Te costă mai mult. E o afacere proastă şi afaceri proaste dumneata nu faci. Dar ce vrei? Noi îţi dăm tot ce avem, tot... Ba nu. Să nu mint. Mai am ceva. Uitasem. *(Îşi desprinde de la gât un lanţ subţire cu un medalion.)* Medalionul! E de aur, săracul. De aur adevărat. Credeam că n-o să mă despart niciodată de el. Ţi-l dau, da, ţi-l dau... dar mă laşi să scot fotografia... are o fotografie.

MANUEL *(sobru, încet, fără emoţie):* Pune medalionul la loc, domnişoară...

NADIA *(după un moment):* Ne iei?

MANUEL: Dumneata ce zici?

NADIA: Nu ştiu. Mă uit la dumneata şi nu ştiu.

BOBY: Eu zic că ne ia.

NADIA: Şi eu aş zice. Dacă...

MANUEL: Dacă?

NADIA: Dacă n-ar fi aşa de bogat. Dacă n-ar fuma cu atâta nepăsare. Dacă ar fi un om. Şi totuşi un om este – un om pe care întâmplarea sau ghinionul l-a aruncat cu alţi doi într-o primejdie şi-i va fi ruşine să scape singur.

MANUEL *(vag):* Şi dacă nu-i va fi ruşine?...

NADIA: Cu atât mai rău pentru dumneata. Fiindcă eu, uite, îţi spun: că vrei sau nu vrei, eu tot plec.

MANUEL: Când?

NADIA: Acum. Cu dumneata.

MANUEL: Chiar dacă nu te iau?

NADIA: Chiar.

MANUEL: Şi cum ai să faci?

NADIA: Nu ştiu. Am să văd. Mă agăţ de aripile avionului, de roţi, de elice dacă e nevoie.

MANUEL: Dar nu va fi nevoie.

NADIA: Pentru că ne iei?

BOBY: Sigur că ne ia, ce-l mai întrebi?

NADIA: Îţi mulţumesc. Nu ştiu dacă eşti bun sau generos...

MANUEL: Nu. Nici bun, nici generos. Sunt plictisit. Aş fi vrut să fiu singur, să plec singur, îmi pare rău că v-am întâlnit. Dar ce vrei să fac? N-am încotro.

NADIA: Şi mie îmi pare rău că te-am întâlnit, dar nici eu n-am încotro.
BOBY: Ba, drept să-ţi spun, mie nu-mi pare rău deloc.

SCENA X

ACEIAŞI, DIRECTORUL

DIRECTORUL *(intrând grăbit):* Domnule, totul e în ordine. Avionul vă aşteaptă.
MANUEL: Dar nu plec singur. Mai am doi pasageri cu mine.
DIRECTORUL *(arătând spre Nadia şi Boby):* Dumnealor?
MANUEL: Da.
DIRECTORUL: Cum doriţi. Avionul oricum îl plătiţi.
MANUEL: Avem pilot bun?
DIRECTORUL: Cel mai bun pilot al Companiei noastre: Henriquez. Altul nici n-ar fi primit.
MANUEL: De ce?
DIRECTORUL: Sunt riscuri. Ruta e nesigură.
MANUEL: N-o să-i pară rău.
DIRECTORUL: Ştiu. I-am spus.
MANUEL: Până la aerodrom cu ce mergem?
DIRECTORUL: Camioneta noastră. E afară. Vă aşteaptă.
MANUEL: Atunci să plătim şi să plecăm. *(Scoate un carnet de cecuri din buzunar.)* Eşti bun să-mi spui numele dumitale?
DIRECTORUL: De ce?
MANUEL: Ca să-ţi fac un cec. Îţi dau două cecuri de câte zece mii. Unul pentru Companie şi unul pentru dumneata.

DIRECTORUL: A, nu! Vă rog să mă iertaţi, dar nu putem primi cecuri.
MANUEL: De ce?
DIRECTORUL: E o dispoziţie luată azi-dimineaţă. Toate plăţile se fac în numerar.
MANUEL: E absurd.
DIRECTORUL: Se poate, dar aşa e.
MANUEL: Dumneata vrei să spui că cecul meu nu e valabil?
DIRECTORUL: Ba nu, dar nu-l pot primi.
MANUEL: E prima oară când cineva îndrăzneşte să-mi spună că semnătura mea nu poate fi primită.
DIRECTORUL: Vă rog să nu vă supăraţi. Aveţi toată dreptatea, dar ce pot să fac eu? Ghişeele băncilor sunt închise. Comunicaţiile cu Europa întrerupte. Depozitele blocate.
MANUEL: Şi atunci?
DIRECTORUL: Atunci nu rămâne decât să plătiţi în numerar.
MANUEL: Ridicol.
NADIA: Stupid.
BOBY: Nemaiauzit.
MANUEL: Nu e bancă în lume pe care semnătura mea să n-o deschidă, nu e tezaur în univers în care numele meu să nu echivaleze cu o acoperire totală de aur şi dumneata îmi ceri numerar mie, mie, numerar.
NADIA: Lui?
BOBY: Lui!
DIRECTORUL: N-am ce face şi vă rog să nu insistaţi. Ba, dacă îmi daţi voie, vă sfătuiesc şi vă rog să nu faceţi din acest incident o chestiune de ambiţie şi de prestigiu. Plătiţi în numerar şi terminaţi. E mai bine aşa.
MANUEL: Şi dacă nu plătesc?

DIRECTORUL: Ar fi o greşeală.
NADIA: Nu-ţi pune mintea cu el.
BOBY: Dacă vrea bani, dă-i bani.
MANUEL: Şi dacă nu am?
DIRECTORUL: Nu aveţi?
NADIA: Nu ai?
BOBY: Cum nu ai?
MANUEL: Da. Nu am.
DIRECTORUL: Atunci... atunci nu plecaţi.
NADIA: Cum?
BOBY: Vorbeşti serios?
DIRECTORUL: Îmi pare rău, dar nu puteţi pleca.
NADIA: Şi ce ne facem?
BOBY: Unde ne ducem?
DIRECTORUL: Ştiu eu? Rămâneţi pe loc. Eu ce să vă fac? De altfel, *(se uită la ceas)* e târziu.
NADIA: Ne dai afară?
DIRECTORUL: Deocamdată nu. Mă duc să-i spun lui Henriquez că s-a stricat afacerea. Până atunci, dacă vreţi, mai puteţi sta.
BOBY: Şi pe urmă?
DIRECTORUL: Vă găsiţi şi dumneavoastră alt loc. Că aici eu închid. Da! Îmi pare rău! Îmi pare foarte rău. *(Iese prin uşa din fund, stângă.)* Nici nu ştiţi ce rău îmi pare.

SCENA XII

NADIA, BOBY, MANUEL

(Moment de tăcere dezolată. Cei trei se uită unul la altul cu dezolare.)

NADIA *(apropiindu-se de Manuel):* Şi nu ai într-adevăr nimic? Nimic?

BOBY: Niciun ban?
MANUEL: Nicio centimă. Ultimii dolari, mărunţişul, l-am dat la hotel, bacşiş, când am plecat.
NADIA: Mai bine îl ţineai.
MANUEL: Dacă aş fi ştiut...
BOBY: Norocul meu. Cunosc şi eu o dată un bancher şi n-are nici cinci parale în buzunar. Până la urmă, să vezi ce o să se întâmple: o să-l ţinem noi pe banii noştri.
MANUEL: Nu vă fie teamă.
BOBY: Lasă, lasă: am mai văzut eu de ăştia; la început te ia de sus, pe urmă te tapează de-un pol.
MANUEL: Tinere!
BOBY: Te poftesc să nu-mi mai spui „tinere". Adineauri, când erai bancher, mai mergea. Dar acuma...
MANUEL *(îi pune mâna pe umăr):* Ascultă, băiete. Văd că mai ai un picior zdravăn. Dacă vrei să-l pierzi şi pe ăla...
NADIA: Manuel!
MANUEL: Pe mine mă chemi?
NADIA: Da.
MANUEL: Şi-mi spui aşa, simplu, Manuel?!
NADIA: Nu mai am timp să-ţi spun altfel.
BOBY: Atunci, să-mi spui şi mie pe nume.
NADIA: Îţi spun. *(venind între ei)* Ce ne facem?

(Rămân toţi trei gânditori.)

BOBY: E rău.
MANUEL: E rău de tot.
NADIA: Şi n-ar fi aşa de rău, dacă nu mi-ar fi foame.
BOBY: Şi mie.
MANUEL: Pot să spun că mi-e şi mie?

BOBY: De spus, poți să spui. Dar speranțe să n-ai. Fiindcă eu cu banii mei...
NADIA: Dă-i încoace.
BOBY: Ce?
NADIA: Banii!
BOBY: Banii mei?
NADIA: Nu mai sunt ai dumitale. Sunt ai noştri.
BOBY: Care ai noştri?
NADIA *(cu un gest circular, care-i cuprinde pe toți trei laolaltă):* Ai noştri.
BOBY: Adică şi ai lui? *(gest spre Manuel)*
NADIA: Dacă sunt ai noştri, sunt şi ai lui.
MANUEL *(vrea să protesteze):* Domnişoară!
NADIA *(spre Manuel, scurt)*: N-am vorbit cu dumneata. *(către Boby)* Banii!
BOBY *(codindu-se):* Toți?
NADIA: Toți.
BOBY *(dă banii, bombănind):* Ia te uită, domnule!
NADIA *(după ce a luat banii):* Aşa! *(spre Manuel)* Şi acum, rândul dumitale.
MANUEL: Nu ți-am spus că n-am?!
NADIA: Deloc? Caută-te prin buzunare. Poate tot găseşti.
MANUEL *(căutându-se):* M-aş mira. *(Într-un fund de buzunar a găsit o monedă.)* Primeşti şi bani străini?
NADIA: Ce fel de bani?
MANUEL: Douăzeci şi cinci de centime belgiene.
NADIA *(luând banul):* Mai caută.
MANUEL: Şi cincisprezece cenți spanioli şi o marcă poştală elvețiană.
BOBY: Eşti plin de valută, şefule!
NADIA: Asta e tot?

MANUEL *(continuând să caute):* Stai, că nu s-a terminat. *(Scoțând din buzunar un fel de monedă şi privind-o.)* Ba nu. E un nasture.
NADIA: Dă-l şi pe ăla. *(luând şi nasturele)* Cine ştie? Prinde bine. *(Pune tot în poşeta ei.)* Aşa. *(cu puțină solemnitate)* Am aici toată averea noastră. Şi cu ea va trebui să trăim cât mai mult.
BOBY: Până când?
NADIA: Până când s-o putea.
MANUEL: Şi pe urmă?
NADIA: Pe urmă... pe urmă, nu ştiu. O să vedem.

CORTINA

ACTUL II

Câteva săptămâni mai târziu. O mansardă, destul de mare, dar mizerabilă. E un fel de pod, în care s-au îngrămădit fel de fel de lucruri desperecheate, venite Dumnezeu ştie de unde. În fund, stânga, în colţ, un pian vechi. Lângă el, o albie de rufe. Mai în faţă, o maşină de gătit, trei paturi, un lavoar. Scena e împărţită în două, prin nişte perdele mari de pânză de sac care se strâng şi se trag cu uşurinţă – aşa încât formează la nevoie o boxă în dreapta, unde doarme Nadia şi alta în stânga, unde dorm băieţii. În peretele din fund, ferestrele (mai mult nişte luminatoare decât ferestre) lasă să se vadă un peisaj depărtat de oraş, cu acoperişuri şi coşuri de fabrică. O singură uşă de intrare în dreapta, planul întâi. La ridicarea cortinei, Nadia e în faţa albiei de rufe şi spală. E legată cu un tulpan şi poartă un halat alb sau un şorţ. De-a curmezişul scenei, o frânghie pe care atârnă câteva rufe puse la uscat.

SCENA I

NADIA, BOBY

Se aud paşi pe scară, apoi Boby intră prin dreapta. Nu mai umblă în cârje, dar e în vizibilă mizerie. Haine vechi, peticite. Neras. Pe braţul stâng are un teanc de cravate.

BOBY: Uf! Numai de nu m-ar fi văzut! Scorpia! Toată ziua mă pândeşte. Şi azi-dimineaţă când am

plecat, a strigat după mine de la fereastră: „Ei! Chiria! Când plătiţi chiria?" *(Se opreşte o clipă, răsuflă. Pe urmă abia o priveşte cu atenţie pe Nadia.)* Nadia, ce faci acolo?

NADIA: Nu se vede? Cânt la pian.

BOBY *(venind spre ea):* Te-am rugat de atâtea ori să nu mai... te-am rugat de atâtea ori să ne promiţi.

NADIA: Şi am promis?

BOBY: Nu.

NADIA: Atunci?

BOBY: De ce faci asta?

NADIA: Pentru că mâine e duminică şi vreau să aveţi cămăşi curate.

BOBY: Curat? Ce-i aia curat? Cămaşa mea e curată.

NADIA: Vino aici să văd manşetele şi gulerul.

BOBY: În orice caz mă simt foarte bine în ea.

NADIA: Nu ţi-e ruşine?

BOBY: Ba da. Mi-e ruşine. Mi-e ruşine că munceşti aşa de mult şi că eu nu sunt în stare să fac nimic.

NADIA: Eşti un prost. *(Stoarce ultima rufă rămasă în albie şi o întinde apoi pe frânghie. Pe urmă se apropie de Boby, care* s-a *aşezat amărât într-un colţ.)* Cum a mers azi?

BOBY: N-a mers.

NADIA: Deloc?

BOBY: Deloc.

NADIA: Nicio bucată vândută?

BOBY: Niciuna. S-ar zice că în oraşul ăsta nimeni nu poartă cravată.

NADIA: Dă-le mai ieftin.

BOBY: Pe gratis să le dau şi tot nu le-ar lua nimeni.

NADIA: Şi sunt aşa de frumoase. *(Le ia în mână şi le priveşte una câte una.)*

BOBY: Da! Frumoase! Cravate de mare bancher!

NADIA: Ce s-a ales din biata lui garderobă?!

BOBY: Toate s-au vândut bine. Hainele, pantofii, pălăriile, pardesiul gri, mantaua de ploaie, mănuşile, chiar şi umbrela a mers, toate. Numai cravatele nu se vând. Marfă proastă.

NADIA *(citind pe dosul cravatelor „marca" fiecăreia):* Salvini-Milano... Lasvin-Lock...

BOBY: Mă întreb ce făcea el cu atâtea cravate.

NADIA: Era un om elegant.

BOBY: Ce-are a face. Şi eu eram elegant şi n-aveam decât o singură cravată. Dacă ai şti câte succese am avut cu ea.

NADIA: Bănuiesc.

BOBY: Da' nu crezi?

NADIA: De ce spui asta?

BOBY: Pentru că nu crezi. Dacă ai crede, m-ai iubi puţin.

NADIA: Puţin? Eu te iubesc mult. Vă iubesc pe amândoi.

BOBY: Ne iubeşti pe amândoi, e un fel de a spune că nu mă iubeşti.

NADIA: Boby! Nu ştiu ce e cu tine.

BOBY: Şi eu ştiu: te iubesc.

NADIA: Nu. E mai simplu. Şi mai grav. Ţi-e foame.

BOBY *(protestând jignit):* Nadia!

NADIA: Da. Ţi-e foame. Şi pentru că ţi-e foame, eşti trist. Şi pentru că eşti trist, eşti sentimental.

BOBY: Nu-ţi dau voie să-ţi râzi de sentimentele mele.

NADIA: Ştii de când n-am mâncat noi?

BOBY: De ieri-dimineaţă.

NADIA: De alaltăieri.

BOBY: De alaltăieri? Îngrozitor.

NADIA: Găseşti? Mie mi se pare mai mult ciudat. Ba chiar, într-un anumit fel, plăcut.

BOBY: Dacă mai durează mult plăcerea asta, eu mor.

NADIA: Ce curios lucru e foamea. Seamănă puţin cu visul, cu somnul. Parcă nu eşti cu totul treaz. Parcă ai băut puţin. Uite... uite, eu sunt ameţită. Tu nu?

BOBY: Ba da... parcă.

NADIA: Ce ameţitoare e foamea! Ca cele mai bune lucruri din lumea asta! Ca vinul. Ca iubirea.

BOBY: Nadia, de ce nu mă iubeşti?

NADIA: Pentru că n-am timp, dragul meu. Pentru că mi-e foame. Pentru că trebuie să vă calc rufele când s-or usca. Pentru că aş vrea să găsesc nişte cartofi să-i punem la fiert. Şi pentru că, la urma urmelor, tot te iubesc, şi pe tine şi pe el.

BOBY: „Şi pe el". Iar îmi vorbeşti de el.

NADIA: Nu pot să nu vorbesc de el. Nu suntem toţi trei împreună? Nu trăim toţi trei în aceeaşi cameră? Nu ducem toţi trei, de atâtea săptămâni, de atâtea luni, aceeaşi viaţă?

BOBY: Aş vrea să se termine.

NADIA: Şi eu aş vrea să se termine. Dar se va termina vreodată?

BOBY: Nu ştiu. Eu nu mai pot. Nu mai rabd. Când mă gândesc că suntem în septembrie şi că acolo, în ţară, începe campionatul de toamnă, că începe fără mine, turbez. Văd terenul, văd jocul, văd tribunele pline de lume, aud fluierul arbitrului, văd tricouri albe şi negre alergând de la o poartă la alta, aud tunete de aplauze, ovaţii, strigăte, fluierături – şi eu nu sunt acolo.

NADIA: În schimb eşti aici. Cu mine. Cu noi.

BOBY: Aş fi vrut să fiu cu tine acolo. De ce n-am avut norocul să te cunosc atunci?!

NADIA: Când erai în plină glorie...

BOBY: Da, când eram în plină glorie. Altfel ai fi vorbit dumneata cu mine.

NADIA: Supusă, timidă, înfricoşată.

BOBY: Da, înfricoşată. Să ştii dumneata. Îţi dă mâna să glumeşti acum, pentru că nu sunt decât un... *(se uită la toată ţinuta lui şi caută un cuvânt)* un vagabond.

NADIA: Ca şi mine.

BOBY: Dar dacă ai fi fost o simplă spectatoare la un meci de campionat, o spectatoare între treizeci de mii de spectatori, care toţi mă aşteaptă pe mine, totul s-ar fi petrecut altfel între noi doi.

NADIA: Altfel, cum?

BOBY: Tu nu ştii ce sunt aplauzele. E o căldură, o lumină. Te schimbă, te ridică, te face mai înalt.

NADIA: Eşti un cabotin.

BOBY: Da, sunt. E mai bine cabotin decât vânzător de cravate.

NADIA: Eu prefer vânzătorul de cravate.

BOBY: Pentru că nu l-ai cunoscut pe celălalt. Uneori visez că joc într-un mare meci, un meci care depinde în întregime de mine şi numai de mine. Tu eşti în tribună şi – între miile de glasuri care mă aclamă – eu aud glasul tău. Iar la sfârşit, când mulţimea năvăleşte pe teren, când sunt ridicat pe braţe şi purtat în triumf, între sutele de fete care aleargă după mine să-mi ceară autografe, eu te văd pe tine. Daţi-vă toate la o parte, fiindcă eu o aleg pe ea.

NADIA: Eşti drăguţ.

BOBY: Şi pe urmă plecăm singuri, noi doi.

NADIA: Unde?

BOBY: Unde vrei tu.

NADIA: Unde vreau eu? Eu vreau la un restaurant. Mi-e foame.

BOBY: Şi mie. De ce mi-ai adus aminte?

NADIA: Fiindcă ai uitat. Şi fiindcă vorbeşti prostii. Uită-te la mine. Uită-te bine la mine. Sunt eu o fată de iubit? Ciufulită, înfometată şi murdară. E loc de iubire aici, în viaţa asta, în casa asta, sub frânghia asta cu rufe ude *(pipăind una din cămăşile întinse)*, care nu se mai usucă? E loc de iubire?

BOBY: Oriunde e loc de iubire.

NADIA: Te înşeli.

BOBY: Se poate, dar te iubesc.

NADIA: Îţi spun că te înşeli. Mă iei drept altcineva. Mă confunzi. Aşa cum sunt, cu şorţul ăsta, cu papucii ăştia, cu mâinile abia scoase din albia de rufe, nu poţi să mă iubeşti. Şi nici nu vreau.

BOBY: Eşti frumoasă, Nadia.

NADIA: Nu. Nu sunt. Dar pot să fiu. Dă-mi un răgaz de cinci minute şi voi fi iar frumoasă. Voi încerca... ne retragem în apartamentul nostru, ne punem altă rochie, ne pieptănăm, ne pudrăm şi ne întoarcem frumoasă – da?

BOBY: Mai bine rămâneţi aici, urâtă.

NADIA: Nu, oricum vreau să mă schimb. E târziu. Acum trebuie să vie şi Manuel.

BOBY: Da? Atunci înţeleg de ce te schimbi. Pentru el.

NADIA: Ce vrei să spui?

BOBY: Ştii prea bine ce vreau să spun. Îţi place.

NADIA: Da. Îmi place.

BOBY: Îl iubeşti.

NADIA: Da. Îl iubesc.

BOBY: Şi mi-o spui mie în faţă?

NADIA: De ce nu ți-aș spune? Îmi place, cum îmi placi și tu. Îl iubesc cum te iubesc pe tine.
BOBY: Nu te cred.
NADIA: Foarte bine faci că nu mă crezi. Ar fi prea monoton. Mă duc să mă îmbrac.
BOBY: El unde e?
NADIA: Nu știi? Ca de obicei. În port.
BOBY: Hoinărește.
NADIA: Caută.
BOBY: Ce?
NADIA: Nici el nu știe prea bine ce. Un vapor, o barcă, o luntre. Ceva care să ne scoată de aici. Sau care să ne aducă veşti de dincolo. *(Se aud paşi urcând pe scară.)* Îl auzi? El e. Se întoarce.
BOBY: Îi cunoşti pasul.
NADIA: Şi pe al tău îl cunosc. Mă duc să mă îmbrac. *(Trage perdeaua de pânză din dreapta şi intră în „apartamentul" ei.)*

SCENA II

BOBY, MANUEL

Intră Manuel. Nici el nu mai e „domnul elegant" din actul I. Cele câteva luni de mizerie au lăsat urme. Totuşi, chiar în mizerie, ceva din vechea lui distincție a rămas. E un vagabond, dar „un monsieur quand même". *Poartă un fel de trencicot ros, epavă a fostei lui eleganțe.*

MANUEL *(intră îngândurat, cu pălăria pe cap şi vine cu paşi rari până în centrul scenei unde se opreşte, ridică capul, se uită la tot decorul*

mizeriei lor si pe urmă scoate un oftat de silă, plictiseală): Uff!
BOBY: Nimic?
MANUEL: Nimic.
BOBY: Ai fost în port?
MANUEL: Am dat târcoale pe acolo.
BOBY: Şi?
MANUEL: Ca ieri, ca alaltăieri, ca totdeauna: nimic.
BOBY: Te-ai dus departe?
MANUEL: De-a lungul cheiului, dincolo de docuri, sp antrepozite.
BOBY: Nicio veste?
MANUEL: Niciuna. Am stat ore întregi cu ochii sp mare, doar s-o zări vreo pânză, un catarg, o vâsl
BOBY: Nu se vede nimic.
MANUEL: Ba da. Valuri. Mii de valuri. Milioane valuri.
BOBY: O să putrezim aici.
MANUEL: Înnebunesc. Aş vrea să strig – dar spre cin Aş vrea să fac semne – dar cui?
BOBY: Fă-mi mie.
MANUEL: Caraghiosule. Îți arde de glume.
BOBY: Nu-mi arde. Dar găsesc că e timpul să renunți plimbările dumitale melancolice şi să te apuci o treabă serioasă.
MANUEL: Iar începi?
BOBY: Da. Iar.
MANUEL: Vrei să ne certăm?
BOBY: Vreau.
MANUEL: Ei bine, eu nu. *(Plictisit, se depărtează.)*
BOBY: Sigur. Domnul nu se ceartă. Domnul e persoană distinsă. O fire de visător. Se duce port, încrucişează brațele şi se uită la valuri.

între timp, noi crăpăm de foame. *(cu un ton mai jos)* Te-a văzut scorpia când ai venit?

MANUEL: Nu cred.

BOBY: Nu era la fereastră?

MANUEL: Nu ştiu.

BOBY *(venind decis spre el):* Ascultă-mă, aşa nu mai merge, înţelegi? Nu mai merge. Trebuie să faci ceva.

MANUEL: Ce?

BOBY: Nu ştiu. Orice. Să vinzi cravate – ca mine.

MANUEL: Câte ai vândut azi?

BOBY *(replica lui Manuel i-a tăiat toată forţa combativă. Lasă ochii în jos şi ridică umerii cu dezolare):* Niciuna.

MANUEL *(cu un ton de zădărnicie)*: Vezi? *(Scoate din buzunar o cutie de chibrituri şi de acolo un muc de ţigară pe care îl aprinde.)*

BOBY: Ce e aia?

MANUEL: Nu se vede?

BOBY: Ţigară?

MANUEL: Parcă.

BOBY: E întreagă?

MANUEL *(privindu-şi ţigara):* Aproape.

BOBY: De unde o ai?

MANUEL: Am achiziţionat-o... de pe trotuar.

BOBY: Mare noroc ai. Şi miercurea trecută ai găsit una.

MANUEL: Se întîmplă.

BOBY *(după un moment):* Cum e?

MANUEL *(detaşat):* Infectă.

BOBY: Mă laşi să trag şi eu un fum?

MANUEL: Poftim. *(după ce Boby a tras un fum)* Cum e?

BOBY: Grozavă. *(Nu se îndură parcă să înapoieze ţigara.)* Mă mai laşi o dată?

MANUEL: Dă-i drumul.

BOBY *(a tras încă un fum şi i-o înapoiază):* E grozavă, dar parcă... acum mi-e mai foame ca înainte. Ţie nu?

MANUEL: Să nu vorbim de asta. *(după un moment)* Unde e Nadia?

BOBY: Dincolo. Se îmbracă.

MANUEL *(ridicând privirea spre frînghia de rufe întinse):* Dar rufele astea cine le-a spălat?

BOBY: Cine să le spele? Ea.

MANUEL: Şi tu ai lăsat-o?

BOBY: Am venit prea târziu.

MANUEL: Săraca fată! *(Face câţiva paşi spre stânga, unde e un fel de cuier, îşi scoate leneş trencicotul, şi-l pune în cui, dar în momentul ăsta, din buzunar cade şi se rostogoleşte până sub picioarele lui Boby, un cartof.)*

BOBY *(ridicând uimit cartoful):* Ce-i ăsta?

MANUEL *(cu neglijenţă):* Care?

BOBY *(cu emoţie):* Ăsta!

MANUEL: Ştiu eu?

BOBY *(cu teamă, aproape necutezând să pronunţe cuvântul):* E... e un cartof.

MANUEL: Aşa s-ar părea.

BOBY *(se uită lung la cartof, ca la o minune, şi pe urmă brusc, ca să se convingă, îl duce la gură şi muşcă din el, ca dintr-un măr. După un moment de încremenire, vine spre Manuel, foarte aproape de el. Este copleşit de emoţie):* Mă! Omule! Ăsta e un cartof.

MANUEL: Cred că da.

BOBY: De unde îl ai?

MANUEL *(fără să dea importanţă):* L-am găsit.

BOBY: Şi... şi ai mai mulţi?

MANUEL: Da, prin buzunare. *(Scoate alene, din buzunarele trencicotului şi pe urmă din ale hainei, din ale pantalonului, cartofi.)*
BOBY *(vibrant, exaltat):* Nadia! Nadia!
VOCEA NADIEI *(din „apartamentul" ei):* Daaa?
BOBY: Vino. Vino repede.
VOCEA NADIEI: Aşteaptă. Mai am puţin.
BOBY: Nu, nu. Vino imediat.
VOCEA NADIEI: O clipă şi vin.
BOBY: Se întîmplă ceva extraordinar, fantastic, de necrezut.

SCENA III

BOBY, MANUEL, NADIA

NADIA *(ieşind din „apartament"):* De necrezut?
BOBY: Cartofi!
NADIA *(cu intensitate, cu un ţipăt):* Cartofi?
BOBY: Uite-i. El... el i-a adus.
NADIA *(cu gravitate, cu tandreţe):* Ce frumoşi sunt! *(Îi ia în mână cu infinită grijă.)* Şi sunt adevăraţi. *(după un moment, ridicând scurt capul spre cei doi bărbaţi)* Mâncăm?
BOBY: Da. Dar cruzi nu se poate. Am încercat şi eu.
NADIA: Să-i fierbem. *(Merge spre maşina de gătit.)* Dar nu mai am surcele. Uite, numai butucul ăsta. Nici nu încape în sobă. Cine mi-l sparge? *(Boby şi Manuel se uită unul la altul poftindu-se parcă reciproc.)* Bine! Îl sparg eu.
MANUEL, BOBY *(repezindu-se în acelaşi timp şi apucînd butucul unul de un capăt şi altul de celălalt):* Lasă-mă pe mine! Dă-l încoace!

NADIA: Unul se duce până jos în curte să facă surcele şi celălalt rămîne cu mine aici, să curăţăm cartofi. Da?
MANUEL: Rămân eu.
BOBY: Ba eu.
MANUEL: Sunt obosit. Nu pot să cobor opt etaje şi pe urmă să le urc din nou.
BOBY: Da' mie ce-mi lipseşte? Şi eu sunt obosit. Unde mai pui că sunt invalid. Abia mi-am scos piciorul din ghips.
MANUEL: Sunt mai bătrân.
BOBY: M-am săturat să tot fiu mai tânăr. Sunt şi eu bătrân la nevoie.
NADIA: Dacă vă certaţi, mă duc tot eu.
MANUEL: Nu, Nadia. *(lui Boby)* Te plătesc.
BOBY: Cât dai?
MANUEL: Oricât.
BOBY: Bani?
MANUEL: Da' de unde bani? Cec.
BOBY: Nu. Cecuri nu mai înghit.
NADIA: Atunci mă duc tot eu.
MANUEL: Nu, Nadia. Tragem la sorţi între noi doi.
BOBY: Nu mai trag la sorţi că iar pierd.
NADIA: Încearcă, poate ai noroc azi.
BOBY: Aş! N-ai văzut că şi ieri am pierdut? Şi alaltăieri?
NADIA: Dacă vrei, trag eu în locul tău, pentru tine.
BOBY: Bine. Hai să vedem.
MANUEL: Capul sau pajura?
BOBY: Cu care tragi? Banul belgian sau ăl spaniol?
NADIA: Cu care vrei.
BOBY: Belgianul.
NADIA *(gata să arunce banul în aer):* Capul sau pajura?

BOBY: Aruncă întâi şi pe urmă spun. *(după ce Nadia a aruncat banul)* Pajura! *(Se apleacă să vadă cum a căzut banul şi pe urmă se ridică triumfător. Lui Manuel)* Ai pierdut! Rămîn aici cu Nadia.

MANUEL: Şi te plîngi de noroc. *(Resemnat, ia butucul sub braţ şi se îndreaptă spre ieşire, dar aproape de uşă se opreşte, se întoarce.)* Boby, vrei o ţigară?

BOBY *(întrebare nesigură):* Ai?

MANUEL *(scoate din buzunar aceeaşi cutie de chibrituri şi de acolo un alt muc de ţigară):* Am.

BOBY: Mi-o dai?

MANUEL: Dacă te duci în locul meu.

BOBY *(se uită la Nadia, pe urmă la ţigară):* Dă-mi şi un chibrit. *(Manuel îi aprinde ţigara şi pe urmă îi încredinţează butucul.)* Canalie!... *(Iese din scenă.)*

SCENA IV

NADIA, MANUEL

NADIA: Vino să curăţăm cartofii acuma.

MANUEL: Ai un cuţit şi pentru mine?

NADIA *(dându-i un cuţit)*: Poftim. *(Amândoi se aşază pe câte o laviţă, lângă sobă.)* Ştii cum se face?

MANUEL: Am să încerc.

NADIA: Vezi, nu tăia coaja prea groasă, că e păcat.

MANUEL: Eu aş zice să punem şi cojile deoparte. Cine ştie? Poate le mâncăm mâine.

NADIA: Doamne fereşte! *(după un timp)* Unde i-ai găsit?

MANUEL: Ce?

NADIA: Cartofii.

MANUEL: Mi-e ruşine să spun.

NADIA: I-ai furat.

MANUEL: Mai rău.

NADIA: Ai omorât pe cineva?

MANUEL: Încă nu.

NADIA: Atunci?

MANUEL: Am descărcat o căruţă cu pietre în port şi mi-au dat în schimb câţiva cartofi.

NADIA *(după un moment):* A fost greu?

MANUEL: Nu prea.

NADIA: Eşti obosit?

MANUEL: Parcă. Puţin.

NADIA *(după un timp):* Ce e cu tine?

MANUEL: Nu ştiu. Nu-mi vine a crede. Mi se pare că nu e adevărat. Mă uit la mâinile astea două, care o viaţă întreagă s-au plimbat pe clapele pianului, au răsfoit cărţi şi au mângâiat femei... mă uit la ele şi nu le recunosc.

NADIA: Eşti un snob.

MANUEL: Un snob care acum o jumătate de oră căra pietre în port. Un snob care s-a învăţat să culeagă mucuri de ţigară de pe jos. Un snob care curăţă cartofi.

NADIA: Dar care nu uită că altădată a fost un mare bancher... şi un om de lume.

MANUEL *(surprins de acest „a fost"):* A fost? Şi nu mai este?

NADIA: Deocamdată nu.

MANUEL: Ai dreptate. Deocamdată nu. E aşa de straniu. Am citit şi eu prin romane că sunt oameni care n-au ce mînca. Ba cred că am şi văzut, uneori pe stradă, când mă urcam sau coboram din maşină...

NADIA: Figuri palide, haine rupte, priviri tulburi. Ca ale noastre.

MANUEL: Mi se părea că sunt ființe de pe altă planetă.

NADIA: Erau de pe altă plarietă. Niciodată n-ar fi ajuns până în biroul tău – tu niciodată până în mansarda lor.

MANUEL: Şi totuşi, iată-mă în mansarda lor. Aproape de ei. Nici nu ştii cât de aproape mă simt de ei, de ei toți, câteodată.

NADIA: Îți pare rău?

MANUEL: De ce?

NADIA: De toată întâmplarea noastră.

MANUEL: Nu ştiu încă. În orice caz nu-mi pare bine.

NADIA: Nici nu-ți cer atât de mult. Dar aş vrea să nu-ți pară rău. Să nu-ți pară prea rău. Aş vrea... să zâmbeşti puțin. Ca mine.

MANUEL: Ca tine n-aş putea. Tu zâmbeşti prea frumos.

NADIA: Te rog nu schimba vorba.

MANUEL: Vrei să spui că nu zâmbeşti frumos?

NADIA: Vreau să spun că întâmplarea care ne-a adunat pe toți trei aici a fost o întâmplare caraghioasă, dar nu lipsită de farmec.

MANUEL: Farmec? Aici? În văgăuna asta?

NADIA: Da.

MANUEL: Nadia. Trebuie să-ți fac o mărturisire.

NADIA: Te ascult.

MANUEL: Mie nu-mi place sărăcia.

NADIA: Nici mie.

MANUEL: E abjectă. E umilitoare.

NADIA: Umilitoare? Pe mine nu mă umileşte. Nimic nu mă umileşte atât timp cât mai pot să surâd... Vezi, aici, în văgăuna asta – cum spui tu – e un lucru care mă emoționează. Pianul.

MANUEL: Hodoroaga.

NADIA: Da. Hodoroaga. N-are un picior. Lemnul e zgâriat. Coardele sunt ruginite. Clapele sparte. O epavă. Seamănă puțin cu noi. Şi el a cunoscut zile mai bune. Şi el a trăit în altă lume, până să ajungă aici. Acum zace într-un colț de pod, cu păianjeni şi şoareci, între scaune rupte şi zdrențe. Dar dacă te apropii de el *(face câțiva paşi spre pian)* şi îl deschizi *(ridică uşor capacul pianului),* dacă treci uşor cu degetul peste clapele lui sparte, sună, cântă, aşa cum poate, atât cât poate, dar încă sună. *(Bate de câteva ori în aceeaşi clapă, cum ar bate la uşă.)* Îl auzi? Şi sunetul ăsta e pentru mine. Dar atunci când te apropii tu de el, tu care ştii să cânți, care eşti un pianist, se schimbă: parcă se încordează, se acordează şi sună altfel. Nu?

MANUEL *(se apropie de ea, îi pune mâna pe umeri, cu un gest de tandrețe care nu e propriu-zis o îmbrățişare):* Nadia, de ce nu te-am întâlnit, de ce n-am avut norocul să te întâlnesc înainte?

NADIA: Când înainte?

MANUEL: Înainte, când nu eram hamal în port.

NADIA: Mie îmi plac hamalii din port. De mult doream să cunosc unul.

MANUEL: De ce nu te-am întâlnit atunci?

NADIA: Unde să mă fi întâlnit?

MANUEL: Pe stradă.

NADIA: Ar fi fost greu.

MANUEL: Greu? De ce? Nu trăiam în acelaşi oraş? Nu umblam pe aceleaşi străzi?

NADIA: Ba da. Tu în maşină şi eu pe jos. N-ai fi avut timp să mă zăreşti.

MANUEL: Nu treceai niciodată prin fața băncii mele?

NADIA: Aproape în fiecare zi. Era în drumul meu spre atelier.

MANUEL: Şi nu te-ai oprit niciodată?
NADIA: Uneori. Îmi plăcea portalul de la intrare. Imens. Cu trepte de marmură. Cu gratii de fier. Cu litere de bronz. Banca Manuel B. Manuel... Banca Manuel B. Manuel... Banca Manuel B. Manuel...
MANUEL: De ce n-ai intrat?
NADIA: M-ai fi dat afară.
MANUEL: Eu?
NADIA: Nu tu personal. Ar fi fost o cinste prea mare. Oamenii tăi.
MANUEL: Aşa crezi tu că se petrec lucrurile într-o bancă?
NADIA: Nu ştiu. Îmi închipui. Eu n-aveam bani – şi oamenii care n-au bani, îmi închipui că n-au ce căuta acolo.
MANUEL: Asta cam aşa e.
NADIA: Şi totuşi voiam să intru. Visam să intru. Mă gândeam că într-o zi voi face o expoziţie, voi avea succes, voi vinde multe tablouri, voi strânge o sumă mare de bani.
MANUEL: Cât de mare?
NADIA: Ştiu eu? Zece mii! *(A spus „zece mii" cum ar fi spus zece milioane.)*
MANUEL: 'Ntch! 'Ntch! 'Ntch!
NADIA: Atunci aş fi venit cu toţi banii mei la bancă şi aş fi scos un carnet de economii. Aveţi carnete de economii?
MANUEL: Avem.
NADIA: Şi plăteaţi dobândă?
MANUEL: Se înţelege.
NADIA: Cât?
MANUEL: Trei şi jumătate la sută.
NADIA: Cam puţin.
MANUEL: Ţie ţi-am fi dat mai mult.

NADIA: Faci nişte progrese uimitoare. Aşa mai merge.
MANUEL: Şi poate că-n ziua aceea te-aş fi întâlnit.
NADIA: Poate.
MANUEL: Te-aş fi întâlnit şi ţi-aş fi spus – m-ai fi lăsat să-ţi spun – tot ce nu mă laşi acum.
NADIA: Eu te las să spui orice.
MANUEL: Că te iubesc?
NADIA: Se înţelege că mă iubeşti. Şi eu vă iubesc pe voi.
MANUEL: Voi? Care „voi"? *(Se uită de jur împrejur.)* Mai e cineva în camera asta?
NADIA: E un băiat care s-a dus jos să spargă lemne.
MANUEL *(contrariat, brusc):* Nadia! Îl preferi pe el!
NADIA: Eu n-am preferinţe. Vă iubesc pe amândoi.
MANUEL: E mai tânăr.
NADIA: Tu eşti mai distins.
MANUEL: E mai vesel.
NADIA: Tu eşti mai serios.
MANUEL: E mai entuziast, mai optimist, mai hazliu.
NADIA: Tu eşti mai răbdător, mai sceptic, mai spiritual. Şi începi să devii mai bun.
MANUEL: Dar îl iubeşti pe el.
NADIA: Ca pe tine.
MANUEL: N-am să te ţin niciodată în braţele mele? N-am să te sărut niciodată?
NADIA: Ba da. De ce nu? *(simplu)* Sărută-mă. *(după o secundă, Manuel nefăcând niciun gest)* Nu vrei?
MANUEL *(pleacă de lângă ea):* Îţi baţi joc de mine. *(Merge într-un colţ al scenei şi se aşază undeva, pe un scaun, pe un colţ de mobilă, supărat.)*
NADIA *(îl priveşte cu un surâs, ca pe un copil, şi pe urmă se apropie de el):* Ascultă-mă. Să lăsăm lucrurile aşa cum sunt. E mai bine. E mai simplu. E mai curat. Să nu mai vorbim de iubire. Nu e loc

de ea acum. Eu vreau să fiu între voi doi ca un băiat. Nu se poate?

MANUEL: Eşti prea frumoasă, Nadia.

NADIA: Nu e adevărat. Şi nici nu vreau. Şi nici nu trebuie. N-am timp să fiu frumoasă.

MANUEL: Totuşi eşti.

NADIA: Cu atât mai rău. E un lux prea mare. Mă încurcă. Eu vreau să fim aici trei oameni cumsecade, care n-au nimic de ascuns unul altuia. Nici şoapte, nici sărutări pe furiş, nici secrete. Vreau să ne putem spune „bună dimineaţa" şi „bună seara" privindu-ne toţi trei în ochi, ca într-o singură oglindă. Îmi trebuie, dragul meu, îmi trebuie în mizeria asta *(privire circulară asupra întregii mansarde)* o inimă limpede. Lasă-mă s-o păstrez.

MANUEL: Pentru cine?

NADIA: Nu ştiu. Vom vedea, mai târziu.

MANUEL: Nadia! Tu eşti îndrăgostită.

NADIA: Crezi?

MANUEL: Văd. *(o secundă de gândire)* Acum îmi aduc aminte că porţi un medalion şi că în el e o fotografie. Vrei să-i rămâi credincioasă?

NADIA: Vreau să rămân credincioasă întâmplării care ne-a strâns pe noi trei laolaltă. Vreau să vă rămân vouă credincioasă. Cât despre... *(îşi ia medalionul între degete, îl priveşte)* face parte din altă lume. Nu mai văd până acolo. E prea departe. Nu-mi mai aduc bine aminte... Mă crezi?

MANUEL: Te cred.

NADIA: Atunci, sărută-mă.

MANUEL: Cum?

NADIA: Cum vrei tu. Nu mi-e frică de tine. *(O clipă se privesc. Manuel parcă ezită. Se aud pe scară*

paşii lui Boby. Manuel se apropie de Nadia şi c îmbrăţişează băieţeşte, camaraderşte – atitudin în care îi găseşte Boby intrând.)

SCENA V

NADIA, MANUEL, BOBY

BOBY *(furios, uimit de ce vede, lasă să-i cadă braţul d surcele pe care îl aducea):* Ia te uită, domnule!

NADIA *(fals speriată):* Ne-a prins!

MANUEL *(acelaşi jos)*: Ce ne facem?

BOBY *(sumbru)*: Vasăzică aşa?!

MANUEL *(jucând „flagrantul delict"):* Să nu tragi!

NADIA *(la fel):* Stai să-ţi explic.

BOBY *(către Manuel)*: Aş trage dacă aş avea cu ce *(către Nadia)* Şi dumneata ce să-mi explici? An văzut cu ochii mei.

NADIA *(inocentă):* Ce-ai văzut?

BOBY: Te-a sărutat.

NADIA *(foarte mirată):* Daaa? Atunci... *(ca şi cum a căuta o soluţie)*... atunci sărută-mă şi tu.

BOBY *(nu-i vine a crede):* Zău?

NADIA: Sigur! Hai! Sărută-mă! *(Boby se apropie d Nadia. Face gestul de a-şi sumeca mânecile. P urmă o îmbrăţişează, lung, copilăreşte.)*

MANUEL *(glumind, dar şi iritat de faptul că e o pre lungă sărutare, îl bate pe umăr):* Ei, domnu Domnu! Destul! Unde te trezeşti?

BOBY *(ca şi cum s-ar şterge pe gură, după ce a băut c mare poftă):* Aşa! *(brusc, aproape fără tranziţie* Şi mi-e o foame, domnule! Nu e bine să săru

când ți-e foame... Unde sunt cartofii? I-ați curățat?

MANUEL: Am început...

NADIA: Dar nu i-am terminat.

BOBY: De ce?

NADIA: Ne-am luat cu vorba.

BOBY: Eu crap de foame şi dumnealor fac conversație. Păi vă mai las eu altă dată singuri?

NADIA: Până fac eu focul *(către Boby),* tu curăță cartofii care au mai rămas *(către Manuel)* şi tu pune apă în oala de colo. Da' mai întâi clătește-o. *(Strânge surcelele de pe jos şi merge spre sobă.)* Haide. Repede.

BOBY *(bombănind, se apucă de curățat cartofi):* Sigur. Eu să vă sparg lemne, eu să curăț cartofi...

MANUEL *(a luat oala şi se duce spre lavoar):* Şi tot tu să-i mănânci!

BOBY: Ba nu! Că o să te las numai pe tine!

NADIA *(la sobă, aprinzînd focul, în timp ce băieții execută ordinele date, cu o nuanță de lirism):* Nu simțiți, nu simțiți un miros de cartofi calzi? Nu vă vine în nări un abur dulce, o aromă suavă?... Parcă e un miros de castane coapte, de pâine prăjită. Ce frumoşi sunt cartofii. Nimic pe lume nu e mai frumos. Sunt albi, sunt calzi, sunt rotunzi.

BOBY *(terre-à-terre):* Deocamdată sunt nefierți.

NADIA: Dar într-o jumătate de oră vor fi tocmai buni.

BOBY: În cât?

NADIA: Una jumătate oră. Dacă vă grăbiți...

BOBY: Gata sunt. *(Vine cu cartofii spre sobă.)*

MANUEL: Şi eu. *(Vine cu oala cu apă.)*

(Nadia ia oala din mâinile lui Manuel şi o pune pe sobă, potrivind-o sub flacără. Apoi ia cartofii din mâinile lui Boby şi îi aruncă în oală. Toți trei rămân pe urmă aplecați asupra oalei, privind cu atenție, ca şi cum acolo înăuntru s-ar petrece o experiență extraordinară.)

BOBY *(după un timp):* Jumătate de oră, zici?

NADIA: Da.

MANUEL: Nu se poate mai repede?

NADIA: Nu cred.

BOBY: Şi ce ne facem până atunci?

NADIA: Aşteptăm.

BOBY *(lui Manuel):* Cântă-ne ceva la pian.

MANUEL: Nu-mi arde. Sunt prea obosit. Mă culc. *(Merge alene spre patul lui.)*

NADIA: Eu... eu desenez. *(Se duce spre colțul ei, unde îşi caută blocul şi creionul.)*

BOBY: Şi eu? Va fi cea mai groaznică jumătate de oră din viața mea. *(Manuel s-a întins leneş pe patul lui. Nadia, pe un scăunel, în colțul din dreapta al scenei, se joacă cu creionul pe o foaie de bloc.)*

MANUEL: Dacă adorm, să mă treziți.

NADIA: Fii fără grijă.

BOBY *(după un timp):* Nadia! Ce desenezi tu acolo?

NADIA: Nu desenez. Mângâlesc.

BOBY: N-ai subiect?

NADIA: N-am.

BOBY: Să-ți dau eu unul?

NADIA: Să auzim.

BOBY: Fă-mă pe mine cu o pâine în mână.

MANUEL: Şi dacă tot îl faci, pune-i şi un curcan în mâna cealaltă.

BOBY *(către Manuel)*: Parcă ziceai că dormi. *(către Nadia)* Nu zău, Nadia, n-ar fi frumos? *(Întinde mâna ca şi cum ar avea într-adevăr pâinea visată.)*

NADIA: Ba da, ar fi. Mă gândesc că n-am pictat niciodată pâine. Păcat. Un tablou cu pâini mari, puternice, liniştite, simple, calme... Sunt frumoase pâinile, coaja lor albă-gălbuie, puţin aurie.

BOBY: Ţie ce-ţi place mai mult? Coajă sau miez?

NADIA: Nu ştiu. Am uitat. E aşa de mult de atunci.

BOBY *(către Manuel)*: Şi ţie?

MANUEL: Eu... sunt la regim.

BOBY: Mie îmi place coaja, îmi place că e tare şi o aud cum trosneşte când muşc din ea. *(Muşcă de câteva ori în gol. Pe urmă îşi pipăie maxilarele, surprins aproape că sunt la locul lor.)* Dacă aş avea ceva de mestecat, mi-aş mai descleşta fălcile. Mi-e că o să-nţepenesc. *(brusc, copilăreşte)* Nu, zău, n-avem nimic de mâncare? Nimic?

MANUEL: Nu fi stupid.

BOBY: Nadia, te întreb pe tine. N-avem nimic?

NADIA: Caută.

BOBY *(merge într-un colţ al mansardei, unde sunt aruncate tot felul de lucruri, cotrobăieşte pe acolo şi în cele din urmă găseşte un fel de cutie dreptunghiulară, plată, cu care vine în planul întâi)*: Asta ce-i?

NADIA: Cutia mea de culori.

BOBY *(deschizând cutia)*: Ia să vedem. Mai ştii? Poate găsim ceva. *(Scoate un tub şi citeşte eticheta.)* „Marabu"! Ce înseamnă asta „Marabu"?

NADIA: O marcă de culori.

BOBY *(mirosind tubul şi uitându-se la el)*: O fi bun?

NADIA: Cam fad, cred.

BOBY *(punând tubul la loc)*: Atunci să căutăm altceva mai picant. *(Scoate pe rând alte tuburi.)* Zinc. Albastru de metilen. Galben. A! Asta-mi place. Parcă ar fi gălbenuş de ou.

NADIA: Da' e otrăvitor.

BOBY: Serios?

NADIA: Are plumb mult. Când lucrez cu el, mă spăl pe urmă cu apă oxigenată ca să nu rămână urmă.

MANUEL *(subit interesat, se apropie de ei)*: E într-adevăr otrăvitor?

NADIA: Foarte.

MANUEL: Tubul ăsta... *(Îl ia între degete.)* Ce zici, ne-ar ajunge pentru toţi trei?

NADIA: Ce vrei să spui?

MANUEL: Nimic, întreb. Pentru orice eventualitate.

NADIA *(îi ia cu un gest scurt tubul din mână)*: Nu-mi plac asemenea glume. *(Pune tubul la loc şi ia cutia din mâinile lui Boby, ducând-o spre colţul ei, lângă pat.)*

BOBY *(necăjit)*: Mi-o iei? Păi eu atunci ce mănânc?

NADIA *(uşor supărată)*: Mai caută. Poate găseşti lucruri mai bune.

BOBY *(căutând)*: Poate. Cine ştie? Să nu zici vorbă mare.

NADIA *(după un timp)*: Ei! Ai găsit?

BOBY: Am găsit, dar nu ştiu ce e. *(Vine spre centrul scenei, având în mână un tub mic de sticlă.)*

MANUEL: E tubul meu de aspirine.

NADIA: De astea poţi să mănânci câte vrei.

BOBY: Zău? Atunci să încerc.

MANUEL: Eşti nebun.

BOBY: Oi fi, dar eu dacă nu mănânc acum ceva, leşin. *(Scoate o aspirină, o rupe întâi cu dinţii pe*

jumătate şi pe urmă, după ce a gustat-o, o înghite pe toată, mestecând.)

NADIA: Cum e?

BOBY: Nu e rău. *(Mai mănâncă una.)* Nu e rău deloc. Parcă puţin mai nu ştiu cum la început... *(Mănâncă o a treia aspirină.)* Dar pe urmă te obişnuieşti.

NADIA: Nu e amar?

BOBY: Amar? Să văd. *(Mănâncă încă o aspirină.)* Mm... nu e.

NADIA: Dă-mi şi mie una.

BOBY: Zău? Poftim.

NADIA *(mănâncă cu atenţie, cum ar gusta un vin. Pe urmă se opreşte, se gândeşte o clipă):* Mai ai?

BOBY *(se uită în tub):* Mai e. *(Îi dă o nouă aspirină.)*

NADIA *(după ce a înghiţit-o şi pe asta):* Mai vreau. *(Îi ia tubul din mâna şi-şi scoate încă o tabletă.)*

BOBY: Vezi? Ţi-am spus eu.

MANUEL *(se apropie de ei şi îi priveşte uluit):* Voi sunteţi nebuni?

NADIA: Vrei şi tu?

MANUEL: Vă întreb, sunteţi nebuni?

NADIA *(dându-i o pastilă):* Nu. Încearcă. *(Manuel o ia, ezită, o miroase şi în cele din urmă o înghite.)* Nu aşa. Trebuie mestecată. Uite la mine, cum fac eu. *(Mănâncă o nouă aspirină.)* Ai văzut? Fă şi tu la fel. *(Îi dă încă o aspirină.)*

MANUEL *(după ce a mâncat):* Mai dă-mi. *(Ia tubul din mâna Nadiei şi îşi ia o aspirină.)*

BOBY *(la rândul lui, smulge tubul din mâna lui Manuel):* Ehei! Mai încet.

NADIA: Mai e?

BOBY: Să văd. *(Se uita în tub.)* Mai e una, dar pe asta... pe asta o mănânc eu.

MANUEL: Porcule! Eşti un porc egoist.

BOBY *(se uită când la unul, când la altul, pe urmă rupe ultima aspirină în trei şi dă fiecăruia o bucăţică):* Na-vă şi vouă. *(Toţi trei mănâncă.)*

NADIA *(după ce a mâncat):* S-a terminat?

MANUEL: Nu mai e deloc?

BOBY *(bate tubul în palmă):* Deloc.

NADIA: Păcat. Era destul de bun.

BOBY: Eu să spun drept, chiar dacă ar mai fi, parcă n-aş mai lua. Nu ştiu ce am. Mi-e cald.

NADIA: Şi mie.

BOBY: Mi-e teribil de cald. *(către Manuel)* Ţie nu?

MANUEL: Parcă. Începe.

NADIA: Mi-e cald, dar mi-e bine. Mă simt mai uşoară. Parcă plutesc. Uite, dacă închid ochii...

BOBY: Nu-i închide.

NADIA: De ce?

BOBY: Să nu ameţeşti.

NADIA: Dar vreau să ameţesc. Dacă închid ochii... *(îi închide)* o, ce bine e! Ce bine! *(către Boby)* Închide-i şi tu! *(către Manuel)* Şi tu. *(toţi trei cu ochii închişi)* Nu e bine?

MANUEL: E grozav.

NADIA: Parcă plutesc.

MANUEL: Parcă zbor.

NADIA: Parcă nu mai suntem aici. Parcă am fi departe.

MANUEL: Departe de mansarda asta infamă.

NADIA: Undeva pe o navă, pe mare, pe o insulă.

MANUEL: Da, pe o insulă.

NADIA: Cu multă lumină, cu mult albastru, cu mult cer. Văd plante şi flori, şi culori, şi un orizont larg, văd...

BOBY: Eu nu văd nimic.

NADIA: Nici tu, Manuel?

MANUEL: Ba da. Văd totul.
BOBY: Minte. Se preface. Nu vede nimic.
MANUEL: Ba da, Nadia. Îți jur. Văd totul. Foarte clar. Foarte simplu ca printr-un ochean de fum... ca prin vis.
BOBY: Uite, domnule, cum minte! Să se facă așa care minte?
MANUEL: Să se facă.
NADIA: Ssst! Aud foșnetul frunzelor.
MANUEL: Și zborul pescărușilor în larg.
NADIA: Și simt... simt briza de seară...
MANUEL: Și vântul de noapte cum bate ușor spre țărm...
BOBY *(indignat de atâtea minciuni):* Eu deschid ochii, că nu mai pot. Simți tu briza? Te bate pe tine vântul? Ia uite, domnule: eu mor de căldură și pe ei îi bate vântul. Sunt leoarcă de năduşeală. Mă topesc.
MANUEL *(în vis)*: Nu e o insulă mare.
NADIA *(idem)*: Nu. E mică și rotundă.
MANUEL: Ca un inel de argint.
NADIA: Ca o brățară de coral.
MANUEL: Ca o stea de fum.
NADIA: Ca o planetă de...
BOBY *(între Manuel și Nadia, a întors capul în timpul ultimelor șase replici de mai sus, când spre el, când spre ea, ca și cum ar fi urmărit o minge trimisă cu fiecare replică de la unul la celălalt și înapoi, dar acum nu mai rabdă):* Destul! Treziți-vă! Hai, treziți-vă! Deschideți ochii! *(Nadia și Manuel deschid ochii.)* V-ați îmbătat.
MANUEL: Cu ce?
BOBY: Cu aspirină.
MANUEL: S-ar putea?

NADIA: De ce nu? Eu mă îmbăt cu tot felul de lucruri. M-am îmbătat odată cu levănțică. Era seară, pe câmp.
MANUEL: Ce căutai dumneata seara pe câmp?
BOBY: Sunteți beți morți. Amândoi.
MANUEL: Și ce-ți pasă ție?
NADIA: De ce ne-ai trezit?
MANUEL: De ce m-ai pus să deschid ochii? Ca să te văd pe tine?
NADIA: Și frânghia asta cu rufe ude?
MANUEL: Eu îi închid la loc.
NADIA: Mă întorc în insula mea.
MANUEL: A noastră. Viu după tine.
BOBY *(sughite violent).*
NADIA *(deschide ochii):* Ai spus ceva?
BOBY *(sughite din nou).*
MANUEL: Ai spus ceva?
BOBY: Aș spune *(sughiț)* dacă aș *(sughiț)* putea...
MANUEL: S-a îmbătat.
NADIA: În sfârșit.
BOBY: Nu m-am *(sughiț)* îmbătat, dar nu-ș' ce am. Mi-e cald. *(cu un fel de beatitudine)* Mi-e cald și mi-e bine.
NADIA: Atunci haide cu noi. Închide ochii și haide cu noi.
BOBY: Nu-i închid și nu merg. Nu mă mișc de aicea, că nici nu pot. *(amuzat)* Zău că nu pot. *(încercând să facă un pas)* M-am moleșit de tot. *(sughiț)* Mi se încurcă picioarele de nu știu care-i dreapta și care-i stânga.
MANUEL: E praf.
NADIA: Mort.
BOBY: Adică vrei să spui... *(sughiț)* vrei să spui... *(Se reazemă de Manuel.)*

MANUEL *(repunându-l pe picioare):* Fugi de aici că miroşi a aspirină.
BOBY: Tare a fost aspirina asta, domnule. Tare de tot. Nouăzeci de grade... *(sughiţ)* Şi îmi vâjâie urechile, şi mă trec fiori, şi parcă mă gâdilă cineva în nas... de parcă văd şi eu insula aia a voastră... Cum îi zice?
NADIA: N-are nume.
BOBY: De asta n-o văd eu bine... Parcă o văd şi parcă nu.
NADIA: De prea multă lumină. De prea mult soare. *(Boby închide ochii şi pe urmă începe să râdă, râs căruia îi răspunde Manuel şi apoi Nadia, unul stimulându-se pe celălalt, până ce totul devine un acces general de* „fou rire", *care durează câtva timp.)*

SCENA VI

ACEIAŞI, AGENTUL

(Pe uşa din dreapta a intrat agentul. E în civil. Tip degajat, sigur de el, cu o nuanţă de impertinenţă parcă. S-a oprit în prag, cu pălăria pe cap, şi a asistat câteva secunde, în tăcere, la criza de râs a celor trei. În sfârşit se decide să pună capăt situaţiei.)

AGENTUL: În stare completă de ebrietate. *(Cei trei tresar la vederea neaşteptată a intrusului.)*
BOBY: Cum?
AGENTUL: Vă găsesc în stare completă de ebrietate.
MANUEL: Dar dumneata cine eşti?

AGENTUL *(venind placid spre ei):* Asta nu e greu de spus. Mai greu ar fi cine sînteţi voi. *(după o secundă, foarte calm)* Eu sunt poliţia.
NADIA, MANUEL, BOBY: Poliţia?

(S-au dezmeticit brusc. Toată beţia lor a fost în parte adevărată, în parte un joc în care intraseră la început în glumă, dar care pe urmă îi cucerise cu totul. Bâlbâieli, sughiţuri, paşi clătinaţi, totul a fost o „scenă de beţie", dar nu în întregime simulată. Un singur cuvânt – Poliţia! – îi trezeşte scurt şi îi readuce în mansarda din care evadaseră.)

AGENTUL: Da.
MANUEL: Şi ce doriţi?
AGENTUL: Nu v-am spus? Aş dori să ştiu cine sunteţi.
MANUEL: Să vă arătăm actele.
AGENTUL: Lasă actele. Le cunosc. Le-am văzut. Sunt false.
NADIA: False?
AGENTUL *(sceptic):* Toate actele sunt false.
BOBY: Da' ale noastre nu.
AGENTUL: Ale voastre mai ales.
MANUEL: De unde ştii dumneata?
AGENTUL: Nu spun că le-am văzut?
BOBY: Când? Unde?
AGENTUL *(oarecum jenat):* Am mai fost pe aici când nu era nimeni acasă.
NADIA: Frumoase maniere.
AGENTUL: Domnişoară... sau doamnă... eu n-am maniere. Eu am ordine.
NADIA: Da? Atunci dă-mi voie să-ţi spun că pentru mine eşti o deziluzie.
AGENTUL: Deziluzie? Nu înţeleg.

NADIA: Nu eşti dumneata domnul care azi dimineaţă se plimba în faţa casei, de colo până colo pe trotuarul de peste drum şi se uita mereu în sus, spre fereastra noastră?

AGENTUL: Da.

NADIA: Şi nu eşti tot dumneata tânărul – fiindcă la urma urmelor eşti tânăr şi nici urât nu eşti...

AGENTUL: Domnişoară, vă rog... *(Nu-i arde de glumă.)*

NADIA: Tânărul care ieri după-masă s-a ţinut după mine două ore, de acasă spre bulevard, din bulevard în Square, din Square pe Podul cel mare şi de acolo înapoi acasă?

AGENTUL: M-aţi observat?

NADIA: Şi nu eşti dumneata...

AGENTUL: Ba da. Eu sunt. Mereu eu.

NADIA: Ei bine, credeam... credeam...

AGENTUL: Ce?

NADIA: Că mă urmăreai.

AGENTUL: Chiar asta făceam. Vă urmăream.

NADIA: Da, dar nu aşa. Credeam... că-ţi plac.

MANUEL, BOBY: Nadia! *(mustrători)*

NADIA *(către Boby şi Manuel):* Ei, da, credeam că mă urmăreşte normal, ca un bărbat pe o femeie.

BOBY: I-ai fi permis?

NADIA: Nu. Dar mi-ar fi făcut plăcere. Era obraznic, dar era simpatic. Pe când aşa, *(adresându-se agentului)* eşti obraznic, dar nu eşti simpatic deloc.

AGENTUL: Domnişoară!

NADIA: Credeam că mă urmăreşti. Dumneata mă pândeai.

AGENTUL: Da. Vă pândeam. Vă pândesc pe toţi trei de vreo zece zile încoace.

MANUEL: E vreun denunţ?

AGENTUL: Sunt mai multe. Le am aici în buzunar.

BOBY: Ce spune?

AGENTUL: Ce nu spune?! Sunteţi suspecţi în tot cartierul. Nimeni nu ştie de unde veniţi, ce căutaţi. Aţi făcut datorii peste tot. La băcan, la birt, la tutungiu, la cizmar, la frizer.

MANUEL: Nu puteam să umblăm netunşi.

BOBY: Sau cu pingelele rupte.

AGENTUL *(către Manuel):* Dumneata, cel puţin, ai umplut tot cartierul cu cecuri false.

MANUEL: Nu sunt false.

AGENTUL: Ai să-mi spui şi mie povestea cu care ai păcălit câţiva naivi. Că eşti bancher, că depozitele sunt blocate. Că...

BOBY: Dar e adevărul adevărat. E bancher.

AGENTUL: Sigur. *(arătându-l pe fiecare în parte)* Dumnealui bancher, dumneaei pictoriţă şi dumneata internaţional de fotbal. Nu-mi mai rămâne decât să fiu şi eu... preşedinte de republică.

NADIA: Prin urmare nu ne crezi?

AGENTUL: Nu. *(după un timp)* Aţi pus în vânzare pe ascuns tot felul de lucruri scumpe, pe preţuri de nimic, haine, geamantane, încălţăminte, un ceas de aur, obiecte dubioase, care nu se ştie cum v-au căzut în mână.

MANUEL: Erau ale noastre.

AGENTUL: Haida de!

NADIA: Crezi... crezi că le-am furat?

AGENTUL: Nu ştiu. Şi deocamdată nici nu vreau să ştiu. Dar oricum, cine poartă asemenea lucruri nu vine să locuiască într-un palat ca ăsta, *(gest spre mansarda mizeră)* şi încă trei într-o odaie... o fată şi doi bărbaţi... tot cartierul vorbeşte... şi nici măcar nu sunteţi căsătoriţi.

NADIA: Ar fi greu, toți trei.
AGENTUL: Și după toate alea, nici chiria n-o plătiți.
BOBY: Asta de unde o știi?
AGENTUL *(se bate cu palma peste buzunar, unde arătase și adineauri – cu același gest – că are denunțurile):* De aici.
MANUEL: A făcut și ea un denunț?
AGENTUL: A făcut.
BOBY: Scorpia!
AGENTUL: Ascultați-mă. Eu am venit în anchetă, dar mai ales am venit să vă dau un sfat. Plecați de aici. Ștergeți-o.
MANUEL: Unde?
AGENTUL: Oriunde, în alt cartier. Aici prea sunteți deocheați. E mai bine să dispăreți un timp. Vă spun asta din simpatie.
NADIA: Prin urmare, ieri... tot mă urmăreai puțin!
MANUEL: Nadia!
NADIA: Ei, lasă-l, că-i simpatic.
AGENTUL: Nu, domnișoară, nu. Dar prefer să n-am de-a face cu voi. Îmi dați prea mult de lucru. Orașul e blocat. Mișună tot felul de agenți, tot felul de tipi suspecți, spioni, oameni de-ai lui Alvarez... *(ca și cum i-a trecut o idee prin cap)* Și în definitiv de unde știu eu că... *(Se oprește, tace, se uită bănuitor)*
MANUEL: Vrei să spui...
AGENTUL *(ca și cum s-ar fi răzgândit):* Nu. Nu vreau să spun nimic. Eu sunt de la moravuri. Chestiile astea nu mă interesează. Dar să nu dea peste voi unul de la Siguranță, că e rău. Înțeles?
NADIA, MANUEL, BOBY *(slab):* Înțeles.
AGENTUL: Prin urmare, dispăreți de aici.
BOBY: Când?

AGENTUL: Astă-seară, mâine, cel mai târziu poimâine. Să nu vă simtă nimeni.
BOBY: Nici scorpia?
AGENTUL: Nici ea. Dar mai întâi trebuie să-i plătiți chiria pe trecut, că altfel nu scăpați. Nici voi, nici eu. Vă caută și vă găsește ori de unde ați fi. Uite-o chem să-i spun de față cu voi că ne-am înțeles și că o să-i dați toți banii... *(Merge spre ușă și, din prag, strigă în josul scărilor.)* Señora! Señora!
MANUEL: E aici?
AGENTUL: Da. I-am spus să mă aștepte pe scară până o strig eu. *(Se aud pe scară pașii grei ai proprietăresei.)*

SCENA VII

ACEIAȘI, PROPRIETĂREASA

(Proprietăreasa e o femeie corpolentă, voinică, trecută de patruzeci de ani, cam mahalagioaică, „voluptoasă".)

AGENTUL: Am vorbit cu dumnealor. Cât îți datorează?
PROPRIETĂREASA: Până când?
AGENTUL: Până azi.
PROPRIETĂREASA: Optzeci și șase de pesetas.
AGENTUL: O să ți-i plătească.
PROPRIETĂREASA *(nu prea crede):* Zău? Când?
AGENTUL: Astă-seară. Sau mâine.
PROPRIETĂREASA: Păi nu e totuna. Astăzi e optzeci și șase de pesetas. Mâine o să fie optzeci și nouă.
AGENTUL: Fie și optzeci și nouă. O să-i primești.

PROPRIETĂREASA: Nu-mi prea vine a crede.
AGENTUL: Ba o să-i primești.
PROPRIETĂREASA: Dacă o să mi-i dea...
AGENTUL: Ți-i dă. *(către cei trei)* Nu-i așa?
NADIA, MANUEL, BOBY *(fără multă convingere):* Da.
AGENTUL *(către proprietăreasă):* Vezi? Au spus da.
PROPRIETĂREASA: Au mai spus ei da și altă dată și pe urmă a ieșit nu. Eu, să știi că dacă nu plătesc, la dumneata vin.
AGENTUL *(către cei trei):* O auziți? Tot la mine vine. *(privindu-i apăsat)* Cred că n-o să fie nevoie. Ne-am înțeles, nu? *(îi privește sever)* Salut. *(Merge spre ușă.)*
NADIA: Domnule!
AGENTUL *(oprindu-se în prag)*: Ce e?
NADIA: Ești simpatic dumneata, să știi.
AGENTUL: Domnișoară!
NADIA: Ești simpatic măcar că nu ți-ai scos pălăria.
AGENTUL: N-o scot niciodată. Așa e meseria mea. Salut. *(Iese.)*

SCENA VIII

NADIA, MANUEL, BOBY, PROPRIETĂREASA

BOBY: Carevasăzică așa! Umbli după noi cu poliția.
PROPRIETĂREASA: Păi de!
NADIA: Și noi care credeam că suntem prieteni.
PROPRIETĂREASA: Prieteni cu chiria neplătită eu n-am.
BOBY: Eu întotdeauna am spus că dumneata ești o persoană drăguță... un suflet nobil.

PROPRIETĂREASA: Zău? De asta fugiți de mine când mă vedeți.
BOBY: Eu?
MANUEL: Eu?
NADIA: Ori eu?
PROPRIETĂREASA: De dumneata nu-mi prea pasă. Da' ei amândoi... Umblă în vârful picioarelor să nu-i aud. Se trag pe lângă perete să nu-i simt. Da' ce am, frate, ce am? Adică unde nu sunt tânără, nu mai sunt bună de nimic?
BOBY: Señora!
MANUEL: Señora!
PROPRIETĂREASA: N-oi fi având douăzeci de ani ca dumneaei, dar nici o sută n-am împlinit. Doi chiriași am, tineri amândoi, zdraveni amândoi, și eu stau singură cuc. Râde mahalaua de mine. Una ca asta nu mi s-a întâmplat de când țin casă cu chirie. Nici pe vremea când trăia dumnealui răposatul, dar acum, că sunt liberă.
MANUEL: Señora, noi voiam să respectăm memoria răposatului.
BOBY: Și liniștea dumitale personală.
MANUEL: Era un semn de omagiu.
BOBY: Și de respect.
PROPRIETĂREASA: M-am săturat de atâta respect. Lasă că știu eu cum merg lucrurile aici. Lasă! Toată mahalaua vorbește.
NADIA: Ce vorbește?
PROPRIETĂREASA *(ritoasă):* Ce vede. Parcă-i greu de văzut! I-ai îmbrobodit pe amândoi. D-asta zic: mie să-mi dați chiria.
BOBY: Păi de chirie e vorba acum? Noi stăm să discutăm lucruri serioase, grave, care privesc

viața noastră intimă a tuturor, și dumneata vii cu chiria?

PROPRIETĂREASA: Ia nu întoarce vorba. Mie să-mi dați banii.

MANUEL *(elegiac):* Nu ești o sentimentală, señora.

PROPRIETĂREASA: N-oi fi. Eu una știu. Vreau banii. Optzeci și șase de pesetas. Mi-i dați?

MANUEL: Ți-i dăm. Sigur. Dar nu optzeci și șase. De două ori optzeci și șase. O sută șaptezeci și doi de pesetas.

PROPRIETĂREASA: Nu înțeleg.

MANUEL: De trei ori, dacă vrei. Două sute cincizeci și opt.

PROPRIETĂREASA: Două sute cincizeci și opt?

MANUEL: Dacă vrei. Vrei?

PROPRIETĂREASA: Aș vrea.

MANUEL *(confidențial parcă):* Îți dau un cec. Uite, pe loc îl semnez.

PROPRIETĂREASA *(la fel):* Și eu pe loc îl chem înapoi pe polițai. Carevasăzică nu vreți să plătiți? Bine. *(Merge spre ușă și din prag strigă în josul scărilor)* Domnule comisar! Domnule comisar!

BOBY: Ssst! Ssst!

NADIA: Nu striga.

PROPRIETĂREASA: Ba strig.

MANUEL: Vrei să ne audă toți vecinii?

PROPRIETĂREASA: Să ne audă. Eu strig până plătiți. Plătiți?

MANUEL: Vino înăuntru, că plătim.

PROPRIETĂREASA: Cu hârtii de-alea?

MANUEL: Nu, nu. Cu bani.

PROPRIETĂREASA: Când?

BOBY: Astă-seară.

MANUEL: Mâine dimineață.

NADIA: Cel mai târziu.

PROPRIETĂREASA: Să vă văd. Dar tare m-aș mira. Cu ce o să plătiți?

MANUEL: Știu eu? O să găsim.

BOBY: O să împrumutăm.

NADIA: O să mai vindem din lucruri.

PROPRIETĂREASA: Din lucruri? N-ați vândut tot? Vă mai rămâne ceva?

NADIA *(aruncându-și privirea prin cameră):* Să căutăm. Trebuie să mai găsim. Nu se poate altfel.

MANUEL *(tresărind)* Tabachera! *(căutându-se prin buzunare)* Unde-i tabachera?

BOBY: Ce tabacheră?

MANUEL: Tabachera mea de argint.

BOBY: Păi n-am vândut-o acum două săptămâni? Lui Lopez.

MANUEL: Care Lopez?

BOBY: Lopez, cârciumarul. Cârciumarul din port.

MANUEL *(dezamăgit):* Daa? *(după o secundă)* Și bricheta?

BOBY: Și. De mult.

NADIA: Cu bricheta am luat săpun, nu ții minte? Cu tabachera pâine și zahăr.

BOBY: Și o sticlă cu rom. Băiat bun, Lopez ăsta. Tâlhar, bandit, da băiat bun. Sticla cu rom a fost supliment de la el, că i-a plăcut cum merge bricheta.

NADIA: Și... nu mai vrea să ne dea nimic?

BOBY: Pe datorie, nimic.

MANUEL: Să-i mai oferim ceva. Uite, să-i dăm... *(caută cu ochii)* să-i dăm banjoul tău.

BOBY: Nu vrea. Cravate și instrumente muzicale nu primește. Am încercat.

NADIA: Barem dacă ne-ar da câteva pesetas.

BOBY: Nici nu mă duc să întreb. Mă dă şi afară.

NADIA: M-aş duce eu să vorbesc cu Lopez. Poate îl înduplec.

BOBY: Nu se poate.

MANUEL: Nu, Nadia, nu te las să te duci acolo. Nu vreau să intri în taverna aceea infamă.

BOBY: E şi zadarnic. Nu-l înduplecă nimeni pe Lopez. Dacă n-ai bani sau bijuterii...

NADIA: Ce fel de bijuterii?

BOBY: Briliante. Rubine. Aur.

NADIA *(cu o tresărire):* Aur? Bine, da' eu am... cum de nu m-am gândit până acum... eu am un medalion. *(Şi-l scoate cu un gest grăbit de la gât şi vine spre proprietăreasă care a asistat înţepată la zbuciumul lor.)* Señora! Vezi medalionul ăsta? E de aur. Dacă vrei, ţi-l dau. Vinde-l.

MANUEL, BOBY *(gest de a o opri)*: Nadia!

PROPRIETĂREASA: Nu, nu. Eu în treburi de astea nu mă bag. Cine ştie de unde îl ai. Şi p-ormă... de... zici că-i de aur şi mă trezesc cu el că-i de tinichea. Eu vreau bani.

NADIA: Bine! Vei avea bani.

PROPRIETĂREASA: Când?

NADIA: Astă-seară. Peste un ceas.

PROPRIETĂREASA: Să te văd. Eu acum vă las, dar să ştiţi că deseară viu iar. Cu mine nu merge. *(Iese.)*

SCENA IX

NADIA, BOBY, MANUEL

NADIA: Boby! Ţine medalionul. *(I-l dă.)* Du-te repede până la Lopez şi vezi ce-ţi dă pe el.

BOBY *(a rămas cu medalionul în mână, pentru că i l-a pus ea în mână, dar nu ştie ce să facă):* Bine... dar asta nu se poate...

NADIA: De ce?

MANUEL *(ferm, aproape aspru):* Fiindcă nu se poate. El ştie foarte bine ce spune. *(Ia medalionul din mâna lui Boby şi i-l dă înapoi Nadiei.)* Pune-ţi medalionul la loc.

NADIA: Nu vă înţeleg.

MANUEL: Nici nu trebuie. Pune medalionul şi să nu mai vorbim de asta.

NADIA: Să nu vorbim? De ce să nu vorbim? Aveţi ceva pe inimă. Haide, spuneţi. Vă ascult.

MANUEL: Nadia! Suntem doi oameni în toată firea. Doi bărbaţi. Sănătoşi. Zdraveni. Nu putem trăi din lucrurile tale vândute.

NADIA: Nu puteţi? De ce? Sunteţi mândri, nu? Mândri cu mine. E tot ce-am meritat de la voi. Mândria voastră ridicolă de bărbaţi. Trăim de atâta vreme aici, ca trei băieţi amărâţi, şi la urmă descopăr că mă aflu între două personaje binecrescute, care au mândrie şi orgoliu. Ce comici sunteţi! Şi ce ruşine mi-e de voi! Boby! Manuel! Voi care spuneaţi că mă iubiţi. Puteţi voi să fiţi mîndri cu mine? Cu mine?

BOBY *(încet):* Nadia, nu poţi să vinzi medalionul. E o amintire.

MANUEL: Şi noi nu putem trăi din amintirile tale vândute.

NADIA: Amintiri? Eu n-am amintiri. Nu mai am. Nouă ne e foame. Şi vreau să trăim. Restul cade. Medalioane şi altele. Ce vreţi să facem cu lucrurile astea, cu atâtea lucruri moarte? Să le târâm după noi, să ne agăţăm de ele? Să plângem când le

pierdem? Să murim cu fiecare din ele? Pentru fiecare din ele? A trebuit să dau peste doi bărbați sentimentali, stupizi și orgolioși, pentru ca să aflu de la ei că un medalion e mai mult decât o pâine.

MANUEL: Decât care pâine, Nadia? Pâinea pe care o s-o avem astă-seară. Și pe urmă? Și mâine?

NADIA: Nu știu. Nu există mâine. Există doar ziua asta. Ceasul ăsta. Mai departe nu știu. Mai departe nu văd.

BOBY: Pentru că închizi ochii.

NADIA: Trebuie uneori să închizi ochii, dacă vrei să trăiești.

MANUEL: Și dacă nu vrei? Și dacă nu mai vrei? Râdeai adineauri de mândria noastră, dar nu te gândești, Nadia, că fără ea s-ar putea... Să nu mai vrem... să nu mai putem... sunt lucruri care se îndură mai greu decât foamea.

NADIA: Nu cunosc.

MANUEL: Ba da. Umilința, infamia, sila, scârba de propria ta viață. Vrei să cădem așa de jos? Suntem trei oameni înfometați, dar mândri. Încă n-am furat. Încă n-am cerșit.

NADIA: Foarte bine. Ne rămân două soluții. Să cerșim și să furăm.

BOBY: Ai putea?

NADIA: Nu știu. N-am încercat. Cred că aș putea.

MANUEL: E mai greu decât crezi. Știi ce mi s-a întâmplat deunăzi, joi seara?

NADIA: Când te-ai întors plictisit acasă și n-ai vrut sa scoți toată seara un cuvînt?

MANUEL: Veneam din port. Căutasem toată ziua de lucru și nu găsisem nimic. Eram dărâmat de oboseală. Mă oprisem la un colț de stradă să mă odihnesc puțin. Mă rezemasem de o poartă. A

trecut cineva pe lângă mine – o femeie bătrână – s-a oprit, s-a uitat lung la mine și mi-a spus: „Ce e cu tine, omule? Ți-e foame?" Mă tutuia și asta mi s-a părut mai curios decât orice. Pe urmă a deschis poșeta, a scos – nu știu ce a scos de acolo și a vrut să-mi dea...

NADIA: Și tu ce-ai făcut?

MANUEL: Am fugit. Dar știi de ce-am fugit? Mi-a fost teamă că dacă rămân, s-ar putea să primesc. *(tăcere)* În seara aceea m-am gândit pentru prima oară să mă omor.

NADIA: Pentru prima oară? Te-ai mai gândit de atunci?

MANUEL: Da.

NADIA: Ești nebun. Boby! Tu auzi ce vorbește omul ăsta? Vorbește de moarte. Și tu taci, tu taci! Spune un cuvânt, vorbește, deschide gura. Ori ești și tu ca el, un sinucigaș cu demnitate. Mă uit la voi și mă sperii. Nu știam că trăiesc în casă cu doi muribunzi. Nu știam că sunt aici singurul om viu. Dar eu sunt vie, domnii mei, vie, mă auziți? Vie și pentru voi. Vie cât trei, cât treizeci. Dacă vi s-a terminat viața, vă dau eu că am destulă. Manuel, trezește-te, dezmeticește-te, umblă. Boby, tu ești un sportiv, nu un domn delicat. Ești un luptător, un băiat zdravăn. Tu nu leșini pentru că cineva a vrut să-ți dea de pomană; dacă vrea să dea, n-are decât. Eu primesc. Eu întind mâna dacă e nevoie. Fur dacă e nevoie. Cer, implor, caut, urlu. Viața asta n-o dau din mână – că alta nu știu bine dacă mai găsesc. Veniți cu mine. Eu n-am scrupule și orgolii. Voi scoate flăcări pe nas. Voi face scamatorii în piața publică. Voi umbla cu talgerul. Voi cânta în cârciumi... *(Vorba a fost spusă la întâmplare, în potopul acestei întregi*

izbucniri, dar în momentul în care o rosteşte, îşi da seama că a găsit poate soluția.) Da, voi cânta. Şi voi odată cu mine. *(către Boby)* Uite, ai să iei banjoul tău şi-ai să vii cu mine. *(către Manuel)* Şi tu ai să deschizi pianul pe care mâinile tale delicate nu l-au mai deschis de douăzeci de ani. Mergem oriunde. Mergem în cârciuma lui Lopez şi vom cânta acolo. Vom cânta aşa de tare, că o să ne audă şi surzii şi-o să ne dea o bucată de pâine... fiindcă eu vreau să trăiesc. Fiindcă nu vreau ca soarele, mâine dimineață, să răsară fără noi.

CORTINA

ULTIMA ORĂ

COMEDIE ÎN TREI ACTE

PERSONAJELE

ALEXANDRU ANDRONIC, conferențiar universitar
GRIGORE BUCȘAN, mare industriaș
I. D. BORCEA, directorul ziarului *Deșteptarea*
ȘTEFĂNESCU, secretar de redacție
VOICU, POMPILIAN, redactori
BRANESCU, ministrul Instrucțiunii Publice
AGOPIAN, proprietarul tipografiei
HUBERT, șef de atelier la tipografie
NIȚĂ, om de serviciu la *Deșteptarea*
UN BĂIAT CU CAFELE
MAGDA MINU, studentă
GABY, actriță
ANA, femeie de serviciu la Andronic
DOMNIȘOARA WERNER, secretara lui Bucșan

ACTUL I

Redacția ziarului DEȘTEPTAREA. În dreapta, planul II, o ușă de intrare. În peretele din fund, o ușa cu o firmă dreptunghiulară: Direcția. În stânga, planul II, o ușă ce duce spre alte încăperi ale redacției. În stânga, planul I, cam o treime din scenă e despărțită printr-un fel de boxă cu vitrine. Nu este o încăpere separată, ci o boxă propriu-zisă. Se intră în această boxă printr-o portiță care poartă și ea o firmă Secretarul de redacție. În boxă, o masă cu telefon, două scaune. Pe masă, teancuri de ziare, hârtii, coupuri, manuscrise, clișee, creioane, foarfeci etc. În peretele din stânga boxei, ferestre ce dau spre stradă. În restul scenei, în afară de boxă, mai sunt două mese de scris. În dreapta, planul I, rafturi de lemn, în care se văd cotoarele unor imense volume: colecții de ziare. Pe pereți, afișe mari tipografice de reclamă, cam îngălbenite de timp: Citiți *Deșteptarea*, ziar de luptă cetățenească. O pagină lei 3.

SCENA I

VOICU, NIȚĂ

Dimineață de vară. Soare mult. Ferestrele deschise. Voicu, la masa din dreapta, doarme sau numai dormitează, cu capul culcat pe brațul

drept şi pălăria pe frunte. Un moment de tăcere. Se aude doar prin ferestrele deschise rumoarea surdă a străzii. Pe urmă izbucnesc strigătele vânzătorilor de ziare: „Deşteptarea! Deşteptarea specială! Specială! Senzaţionale declaraţii! Noi amănunte! Deşteptarea!" Strigătele se depărtează treptat. Se mai aude de undeva departe încă o dată „Deşteptarea"! Voicu a rămas tot timpul nemişcat. Intră Niţă, servitorul, cu un teanc de exemplare. Se vede bine titlul tipărit „Deşteptarea". Trece pe la fiecare masă şi lasă câte un exemplar.

NIŢĂ: Iacă şi gazeta noastră.

VOICU *(mormăind, fără să ridice capul):* A apărut?

NIŢĂ: Acu o aduse băiatul de la tipografie. E caldă. *(Freacă cu degetele hârtia şi pe urmă se uită la degetele înnegrite de cerneală.)* Uite, se ia cerneala pe deşte. *(Duce gazeta la nas şi o miroase.)* Şi miroase! Miroase de te trăsneşte.

VOICU: Miroase a mort.

NIŢĂ: Nu zău, domnule Voicu, fără glumă. Gazeta asta a noastră are un miros.

VOICU: Toate gazetele au un miros. *(după o pauză de o secundă care nu e o pauză ironică, ci una de somnoros)* Miros de cerneală.

NIŢĂ: Aş! Pe ăla-l ştiu eu. Că doar sunt vechi în presă. Ăsta e alt miros. *(Ducând încă o dată gazeta la nas şi încercând să-i definească mirosul.)* Parc-ar fi gaz. Parc-ar fi catran. Parc-ar fi pucioasă. Ascultaţi-mă pe mine, domnule Voicu. Eu am îmbătrânit în meseria asta. Am fost şi la *Epoca* lui conu Nicu Filipescu, înainte de războiul ăl mare. Şi la *Seara* lui conu Bogdan-Piteşti. Şi la *Fulgerul* lui conu Stratibun. Gazetă să miroase,

ca asta, n-am pomenit. Biata nevastă-mea o simte de la o poştă: „Niţă, zău, iar mi-ai adus blestemăţia aia în casă. Scoate-o afară". Nu doarme noaptea, domnule Voicu, nu doarme noaptea dacă e *Deşteptarea* în casă. *(Sună telefonul din boxa secretarului de redacţie. Niţă se îndreaptă spre telefon fără grabă şi tot fără grabă ridică receptorul.)* Alo! Da! Domnul Agopian? Nu e aici. E la administraţie. Aici e redacţia. Cum? Cum? *(Se vede că cel care a chemat nu mai răspunde. Niţă ridică din umeri şi pune receptorul la loc.)*

VOICU *(care între timp* s-a *trezit şi a rămas cu capul rezemat în coate, cu pălăria pe ceafă, gânditor):* Niţă!

NIŢĂ *(reîntorcându-se din boxă):* Poftiţi.

VOICU: Tu nu te-ai întrebat niciodată: din ce o fi trăind?

NIŢĂ: Cine?

VOICU: Gazeta.

NIŢĂ: Care gazetă?

VOICU: Gazeta noastră.

NIŢĂ: *Deşteptarea?*

VOICU: Da.

NIŢĂ *(scărpinându-se în cap):* Păi de! *(o clipă de gândire şi pe urmă un fel de tresărire sceptică)* Da' mai întâi: trăieşte?

VOICU: Oarecum, în orice caz, se ţine pe picioare. Apare. *(cu un accent brusc de surpriză ca şi cum în clipa asta ar descoperi faptul)* Da, domnule, apare. Uite-o. E aici. E pe masă. *(Din stradă se aude din depărtare un strigăt de vânzător de ziare:* „Deşteptarea!") E pe stradă. Există. Te

întrebi cum? Prin ce minune? Cine o scoate? Cine o citește? Cine plătește?

NIȚĂ: De scos, o scoatem noi. De citit... *(caută un moment)* o citim tot noi. Dar de plătit, zău, nu cred să plătească cineva.

VOICU: N-am mai văzut o chenzină, frate Niță, de trei luni.

NIȚĂ: Ba eu numai de două.

VOICU: Ei, stai bine...

NIȚĂ: Credeți că astăzi?...

VOICU: Da, Niță, cred. În fiecare zi cred că astăzi. Și pe urmă seara mă duc la cafenea să împrumut un sutar sau un pol.

NIȚĂ: Așa nu mai merge.

VOICU: Ba da, Niță, merge. Nu vezi că merge? Toată șandramaua asta stă în aer. Chiria neplătită. Tipografia neplătită. Hârtia neplătită. De noi, ce să mai vorbim... Și totuși merge, în fiecare seară îmi spun: gata! S-a terminat! Mâine nu mai apare! *(Luând gazeta în mână și arătând-o.)* Și totuși apare.

SCENA II

VOICU, NIȚĂ, BĂIATUL CU CAFELE

BĂIATUL: Bună dimineața! *(uitându-se spre boxă)* Dom' Ștefănescu a venit?

NIȚĂ: N-a venit încă. Dar poți să-i lași cafeluța. Acu trebuie să pice și dumnealui.

BĂIATUL: Numai să nu se răcească.

VOICU: Ad-o încoa!

NIȚĂ: Ați zis ceva?

VOICU: Dă-mi mie cafeaua și-aduci alta lui dom' Ștefănescu.

BĂIATUL: Coane, vă rog să mă scuzați, da' nu se mai poate.

VOICU: De ce?

BĂIATUL: Păi, faceți și dumneavoastră socoteala, zău așa. *(Scoate un carnet din buzunar și-l răsfoiește până dă de „contul lui Voicu".)* Douăzeci și șapte de cafelute, nouă marghilomane, paisprezece dulcețuri de trandafir duble, un șerbet de zahăr ars, că ziceți că e tare și-mi rupeți picioarele dacă mă mai prindeți cu el, douăzeci și două de ceaiuri și un pachet de țigări „Regale". Nu mai pot nici eu, coane, zău așa. Nu mai pot da credit.

VOICU: Bine mă, neisprăvitule, tocmai azi te găsișI și tu să nu mai poți? Tocmai azi, când se plătesc chenzinele?

BĂIATUL: Lasă, coane, cunoaștem bancul acesta. S-a învechit. Când s-or plăti chenzinele aicea, o să scoateți drapelul.

SCENA III

ACEIAȘI, PROFESORUL ANDRONIC

ANDRONIC *(intră cu pălăria în mână, timid, privind cu curiozitate în toate direcțiile, ca și cum și-ar căuta drumul și ar cere scuze)*: Scuzați, vă rog..., aș vrea să întreb... dacă nu vă deranjez... Aș vrea să știu...

NIȚĂ: Ce doriți dumneavoastră?

ANDRONIC: Mă rog... ziarul *Deșteptarea*...

NIŢĂ: Aicea-i.

ANDRONIC: În cazul acesta... aş vrea – cum să vă spun eu?... aş vrea...

VOICU: Aveţi vreun anunţ? A doua uşă pe dreapta. La administraţie.

ANDRONIC *(venind spre Voicu, pe care abia acum îl vede):* Îmi daţi voie să mă prezint: Andronic. Profesorul Andronic, profesor de istorie.

VOICU: Pare bine. *(Îi strânge, fără prea mare chef, mâna întinsă. Pe urmă, oarecum jenat de extrema politeţe a tipului, îşi scoate pălăria din cap şi o pune pe masă.)*

ANDRONIC: Vedeţi, eu am scris un articol...

VOICU: Şi vreţi să-l publicaţi?

ANDRONIC: Nu, dimpotrivă. Aş vrea... aş fi vrut să nu-l public.

VOICU: Păi nu e obligatoriu.

ANDRONIC: Da, dar acum e prea târziu.

VOICU: De ce?

ANDRONIC: Fiindcă s-a publicat.

VOICU: Unde?

ANDRONIC: Aici.

VOICU: Aici la noi?

ANDRONIC: Da. În *Deşteptarea.*

VOICU: Mai demult?

ANDRONIC: Nu. Azi-dimineaţă. Da, da, chiar azi-dimineaţă. În foileton. *(Scoate gazeta din buzunar, o despătureşte şi arată cu degetul.)*

VOICU *(cu oarecare mirare)*: Uite, dom'le! P-ăsta nici nu-l văzusem. *(citind titlul) Alexandru cel Mare în Media,* de Alexandru Andronic.

ANDRONIC: Eu sunt...

VOICU: Alexandru cel Mare?

ANDRONIC: Nu. Alexandru Andronic. Autorul.

VOICU: Şi ce poftiţi?

ANDRONIC: Aş vrea să vorbesc cu domnul director.

VOICU: Cu domnul director? Şi eu aş vrea.

ANDRONIC: Nu vine?

VOICU: Ba da. Se-ntâmplă să şi vină. Uneori. La zile mari. Când i se năzare.

ANDRONIC: Totuşi, vedeţi... eu... ar trebui... E o chestiune care...

VOICU: E ceva grav?

ANDRONIC: Foarte grav. Pot chiar spune, de extremă importanţă.

VOICU: Atunci, ştiu eu?... Să vorbiţi cu secretarul de redacţie, cu domnul Ştefănescu.

ANDRONIC: E aici?

VOICU: Încă nu. Dar trebuie să vină.

ANDRONIC: Să aştept.

NIŢĂ: Pe culoar, la stânga, în sala de aşteptare.

VOICU: Sau, şi mai bine... dacă sunteţi grăbit, mai faceţi dumneavoastră un tur, două, pe stradă, şi reveniţi.

ANDRONIC: Mai bine aşa. Tot am de făcut o târguială jos la librărie. Mă duc şi mă întorc. Am onoarea să vă salut. *(Se depărtează, se opreşte, se întoarce din nou spre Voicu.)* Da, da. Mă întorc.

VOICU *(îl priveşte cum se depărtează, dar când a ajuns aproape de ieşire, îl opreşte brusc, fulgerat de o idee):* Nu cumva... nu cumva aţi venit pentru onorar?

ANDRONIC: Care onorar?

VOICU: Onorar pentru colaborare. Plata foiletonului!

ANDRONIC: Se plăteşte?

VOICU: Mai e vorbă? Dacă pentru asta aţi venit, nu mai e nevoie să vă deranjaţi. Lăsaţi-ne adresa şi vă trimitem noi acasă cu omul de serviciu.

ANDRONIC: La drept vorbind, eu am venit pentru altceva. Pentru cu totul altceva.

VOICU: În sfârşit, mare lucru n-o să fie, dar, oricum, o mie, două mii...

ANDRONIC: N-aş vrea să credeţi... E mai ales o chestie de principiu... Eu...

VOICU *(atacând direct):* Uite ce, domnule profesor. Ca să nu vă mai pierdeţi vremea cu formalităţile, lăsaţi aici o sută de lei pentru timbre, impozit şi celelalte angarale şi când veniţi înapoi, vă prezentaţi la ghişeu şi încasaţi banii.

ANDRONIC *(nebănuitor, dar timid, căutându-şi portofelul):* Credeţi că...

VOICU: Dacă vă spun eu...

ANDRONIC *(a găsit o monedă de o sută şi i-o întinde):* Sunteţi prea amabil. Vă mulţumesc. Mă întorc eu. Am onoare. *(Iese.)*

SCENA IV

VOICU, NIŢĂ, BĂIATUL CU CAFELE

VOICU *(aruncă suta pe platoul cu cafele şi pahare cu apă ale băiatului):* Pune cafeaua pe masă. Restul pentru tine.

BĂIATUL: Să trăiţi, coane. *(Pune cafeaua pe masă şi pe urmă iese prin dreapta.)*

SCENA V

VOICU, NIŢĂ, POMPILIAN

POMPILIAN *(intrând grăbit prin stânga):* Ştefănescu e aici?

VOICU: N-a venit.

POMPILIAN: Mai bine. *(Îşi aruncă pălăria în cuier, se aşază la unul din birouri.)* Niţă, nişte hârtie de manuscris! *(către Voicu)* Am făcut-o lată azi-noapte.

VOICU: Aşa de lată, c-ai uitat de reportaj.

POMPILIAN: A spus ceva Ştefănescu?

VOICU: A urlat.

POMPILIAN: Şi pe urmă?

VOICU: Ca totdeauna. S-a potolit.

POMPILIAN *(către Niţă, care i-a adus şi pus pe birou câteva foi albe de hîrtie):* Ce-i asta, Niţă? Hârtie de scris sau de împachetat?

NIŢĂ: Alta nu-i. Ordin de la administraţie. Iconomie.

POMPILIAN: Mizerie.

VOICU: Şi decădere. Cunoscutul publicist George Pompilian scrie pe hârtie de împachetat brânză.

POMPILIAN *(sentenţios):* Care va înfrunta veacurile! *(cu o schimbare de ton)* N-ai un subiect?

VOICU: Mi-e somn. *(Se culcă iar cu capul pe masă.)*

NIŢĂ *(dând să iasă, se loveşte nas în nas cu Ştefănescu, care intră):* S'trăiţi, dom' Ştefănescu.

SCENA VI

VOICU, POMPILIAN, ŞTEFĂNESCU

Telefonul din boxă a început să sune din chiar momentul intrării lui Ştefănescu. Cu pălăria pe cap, fără să salute pe nimeni, merge direct spre biroul lui şi ridică receptorul, aruncându-şi în acelaşi timp privirea asupra hârtiilor de pe masă.

ŞTEFĂNESCU *(vorbeşte scurt, retezat, fără brutalitate, dar puţin mecanic, ca un om obişnuit să*

vorbească de sute de ori pe zi la telefon): Da... Eu... Nu... Am zis nu... Pagina a doua, coloana a treia, nouă drepte... Nici cursive, nici bloc. Nouă drepte i-ajunge... Fără clişeu... Fără, domnule... *(Închide telefonul. În aceeaşi atitudine, în picioare, în faţa biroului, cu pălăria în cap, continuă să răsfoiască hârtiile de pe birou, de la care de altfel nicio clipă nu şi-a ridicat privirea.)* Voicule?

VOICU: Aici. *(Se ridică alene de la masă, merge spre boxă, se opreşte în faţa biroului lui Ştefănescu.)*

ŞTEFĂNESCU: E ceva nou?

VOICU: Mai nimic.

ŞTEFĂNESCU: Telegramele „Rador" au venit?

VOICU: Da, Uite-le acolo. *(Îi arată cu degetul nişte hârtii pe masă.)*

ŞTEFĂNESCU: Clişeele?

VOICU: Numai unul. *(Ia de pe masă un clişeu de zincografie şi i-l dă.)*

ŞTEFĂNESCU: De ce?

VOICU: Nu mai vrea să lucreze zincografia. *(pauză)* Fără bani...

ŞTEFĂNESCU *(ridică din umeri, gest vag de indiferenţă):* De!... *(Continuă să citească.)* Nu te duci să te culci?

VOICU: Mai aştept. Poate vine Agopian. Zicea aseară că poate ne dă ceva din salariu. Mai ştii?

ŞTEFĂNESCU *(îşi ridică pentru prima oară ochii din hârtii şi îl priveşte. După o scurtă pauză):* Du-te, băiatule, şi te culcă. *(Ia loc la birou, îşi pune pălăria în cui.)*

VOICU *(e gata să plece. Se opreşte pe pragul boxei, cu uşa deschisă, întreabă cu indiferenţă):* Ai văzut gazeta?

ŞTEFĂNESCU *(reintră în lectura hârtiilor):* Văzut.

VOICU: Cum e?

ŞTEFĂNESCU: O porcărie!

VOICU: Nu e nimic. Tot n-o citeşte nimeni. *(Revine plictisit spre locul lui.)*

POMPILIAN *(de la masa lui, unde tot timpul a stat cu stiloul deasupra hârtiei, în căutare de subiect):* Să nu zici vorbă mare. Am văzut azi doi oameni *(repetă şi arată cu degetele),* doi, cu *Deşteptarea* în mână. Unul era în tramvai – s-a dat jos la liceul Lazăr – şi altul era în colţ la Regală.

VOICU *(fals intrigat):* Cine să fi fost?

POMPILIAN: Mă-ntreb şi eu. Provinciali poate.

VOICU: Fiindcă veni vorba, ce tiraj om fi având noi?

POMPILIAN: Treizeci de mii.

VOICU: Glumeşti.

POMPILIAN: Dacă nu crezi, întreabă la administraţie. Întreabă-l pe Agopian. La nevoie îţi arată şi bonul de tiraj: treizeci de mii în cap.

VOICU: Şi în realitate?

POMPILIAN *(gest cu mâna, parcă ar cântări cifrele):* O mie opt... O mie nouă...

VOICU: Şi câte se vând?

POMPILIAN: Ştiu eu? Şapte sute, opt sute.

VOICU: Cu provincie cu tot?

POMPILIAN: Cu tot.

VOICU: Şi pentru asta ne pierdem noi vremea aici?

ŞTEFĂNESCU *(care tot timpul şi-a văzut de lucru în boxă, ca şi cum ar fi fost cu desăvârşire absent, ridică capul din hârtii):* Pentru asta şi pentru altele. Mai ales pentru altele...

POMPILIAN: Ce vrei să spui?

ŞTEFĂNESCU: Vino aici să-ţi spun eu.

POMPILIAN *(schimbă cu Voicu o privire întrebătoare, se ridică, merge spre boxă, se oprește în fața biroului lui Ștefănescu):* Am venit.

ȘTEFĂNESCU *(îi face semn să ocolească biroul și să treacă de partea cealaltă):* Mai aproape, lângă mine.

POMPILIAN *(ocolește biroul și se oprește în spatele lui Ștefănescu, aplecându-se peste umărul lui).*

ȘTEFĂNESCU *(punând degetul brusc pe o coloană din gazetă):* Cât?

POMPILIAN: Ce vrei să spui?

ȘTEFĂNESCU: Exact ce ai înțeles. Cât?

POMPILIAN: Șefule, nu știu ce vrei să spui.

ȘTEFĂNESCU: Câți bani ai primit pentru asta?

POMPILIAN *(continuându-și jocul inocenței):* Pentru care asta?

ȘTEFĂNESCU: Pentru toată povestea asta. De exemplu, pentru fraza asta. *(Citește.)* „Cititorii noștri cunosc obiectivitatea cu care am urmărit și deseori atacat activitatea domnului Protopopescu, în fruntea fabricii de conserve „Fructul", dar în fața marilor realizări recente, nu putem să nu recunoaștem în domnia sa un mare înfăptuitor, un perfect gospodar, un factor economic însuflețit deopotrivă de mari inițiative și largi devotamente." *(Cu o schimbare de ton.)* Frumos, n-am ce spune. Și nici nu cred că e prea scump. Cât?

POMPILIAN: Șefule, mă jignești.

ȘTEFĂNESCU: Tu mă jignești pe mine. Crezi serios că la vârsta mea și după treizeci de ani de gazetărie, nu știu să citesc? Ești un recrut, băiatule.

POMPILIAN: Șefule, pe onoarea mea...

ȘTEFĂNESCU: Și încă un recrut prost. Mai ia lecții. Citește-l pe director. Acolo artă! Când pune o pilă, nici nu se simte. Simte numai cine trebuie. La tine totu-i cusut cu ață albă. Uite... *(Citește mai departe.)* „Spiritul de inițiativă al domnului Protopopescu, curajul său civic, dezinteresarea..." *(bruscă schimbare de ton)* Dar asta ce-i?

POMPILIAN: Care?

ȘTEFĂNESCU: Asta! *(S-a ridicat în picioare, cu gazeta în mână.)* Voicule! *(Pleacă de la birou și ieșind din boxă se apropie de masa lui Voicu, în timp ce Pompilian se întoarce la masa lui de scris.)* Ce e asta? *(Îi arată ceva în josul paginii.)* De unde a mai răsărit și asta? *Alexandru cel Mare în Media...* Ai trimis-o tu la tipografie?

VOICU: Nu. Poate dumneata.

ȘTEFĂNESCU: Da' de unde! Nici n-am văzut manuscrisul. Nici nu mi-a trecut prin mână. *(citind din nou) Alexandru cel Mare* de Alexandru Andronic. Andronic, Andronic, cine-o mai fi și Andronic ăsta?

VOICU: Habar n-am. A fost pe-aci – zicea c-o să mai vină.

ȘTEFĂNESCU: Dar cine l-a dat la tipar? Ei cum, domnule, așa am ajuns că răsar foiletoanele în gazetă, fără să știe secretarul de redacție? Ce-i debandada asta?

POMPILIAN: L-o fi dat directorul.

ȘTEFĂNESCU *(revenind spre boxă):* Ei, directorul! Directorul și Alexandru cel Mare! *(Ajuns la biroul lui, ridică receptorul și formează un număr.)* Alo! Tipografia. Dă-mi-l pe șeful de atelier. Dă-mi-l pe Albrecht sau, mai bine, spune-i să vină până sus, cu revizia de aseară și cu

şpalturile din pagina a treia. Cu toate şpalturile, m-auzi? *(Închide telefonul şi se aşază la birou, continuând să lucreze.)*

SCENA VII

ACEIAŞI, FATA BLONDĂ

Un moment de tăcere. Ştefănescu lucrează în boxă. Pompilian, care pare a fi găsit „un subiect", scrie, iar Voicu dormitează. Intră o fată blondă, tânără, douăzeci de ani, îmbrăcată cam bătător la ochi, dar nu dezagreabil şi nici mahalageşte.

FATA BLONDĂ: Bună ziua! *(Nu-i răspunde nimeni, nu o vede nimeni. Se apropie de masa lui Pompilian.)* Vreau să vorbesc cu domnul director.

POMPILIAN *(ridică privirea şi constată că fata e „nostimă")*: Eu sunt.

FATA BLONDĂ: Domnule director... *(A pornit cu multă inimă, ritos, energic, dar se opreşte scurt.)* Nu eşti dumneata.

POMPILIAN: După ce se vede?

FATA BLONDĂ: După tot.

POMPILIAN: Domnişoară, mă insulţi.

FATA BLONDĂ: Se poate. Dar eu cu directorul vreau să vorbesc.

POMPILIAN: Personal?

FATA BLONDĂ: Personal.

POMPILIAN: Despre ce?

FATA BLONDĂ: Despre... *(A pornit să spună, dar, ca mai sus, se opreşte brusc.)* Nu pot să spun. E o chestiune intimă.

POMPILIAN: Intimă de tot?

FATA BLONDĂ: Nu te priveşte pe dumneata.

POMPILIAN: Dar te priveşte pe dumneata. Fiindcă dacă e „intimă de tot", aici la redacţie e cam incomod.

FATA BLONDĂ *(fără violenţă, mai mult familiar)*: Obraznicule!

POMPILIAN: Iar dacă nu-i intimă, directorul nu-i aici.

FATA BLONDĂ: Vreau să fac o reclamaţie într-o chestiune din jurnalul de azi.

POMPILIAN *(mai puţin interesat)*: De ce nu spui, domnişoară? *(Arată cu degetul spre boxă.)* Domnul de acolo.

FATA BLONDĂ: E director?

POMPILIAN: Mai mare. Secretar de redacţie!

FATA BLONDĂ *(se îndreaptă în direcţia indicată, deschide uşa boxei, intră)*: Bună ziua!

(Ştefănescu continuă să lucreze fără să ridice capul.)

POMPILIAN: Voicule!

VOICU *(întrebare mormăită)*: Hmm?

POMPILIAN: Uite colo! *(Îi face semn să se uite la fata, blondă din boxă.)*

VOICU *(ridica leneş capul şi are un moment de surpriză. Hotărât, fata e nostimă)*: Cam blondă.

POMPILIAN: Şi e tânără.

VOICU: Dar mi-e somn. *(Îşi culcă din nou capul pe masă.)*

POMPILIAN: Şi eu am de lucru. *(A reînceput să scrie.)*

FATA BLONDĂ *(care între timp aştepta lângă uşa boxei, crezând că în cele din urmă Ştefănescu o va vedea, încearcă din nou să se semnaleze)*: Bună ziua.

ŞTEFĂNESCU *(fără să ridice privirea şi continuând să lucreze):* Da.
FATA BLONDĂ: Numele meu este Gaby Brăulescu.
ŞTEFĂNESCU *(acelaşi joc)*: Da.
GABY *(decisă să-şi dea drumul):* Domnule secretar!
ŞTEFĂNESCU: Da.
GABY: Da, da, dar dacă nu vă uitaţi la mine, eu nu pot să vorbesc.
ŞTEFĂNESCU: Despre ce e vorba *(ridică capul şi în sfârşit o priveşte),* domnişoară?
GABY: Despre asta. *(Îi întinde ziarul, arătându-i în acelaşi timp un articol de pe ultima pagină.)*
ŞTEFĂNESCU *(citind):* „Cronica dramatică. Teatrul de vară. *Ia-o mai încet,* revistă în două acte şi un prolog."
GABY: Am jucat şi eu în piesa asta.
ŞTEFĂNESCU: Aha! Artistă.
GABY: Artistă, dar ce folos. Nu spune o vorbă de mine în toată cronica. Nici nu mă pomeneşte.
ŞTEFĂNESCU: Nu se poate.
GABY: De toate spune câte ceva. De toate. Numai de mine nu.
ŞTEFĂNESCU: Imposibil.
GABY *(aproape plângând):* Mă persecută. Totdeauna m-a persecutat. Şi data trecută. Are ceva contra mea.
ŞTEFĂNESCU: Ţi se pare dumitale.
GABY: Mi se pare? Citiţi şi dumneavoastră. *(Parcurge cronica şi citeşte, de ici, de colo, câte o frântură de frază.)* „O apariţie încântătoare, domnişoara Grigoriu... Admirabilă, domnişoara Yvette Staficu... Domnişoara Gigi Vasiliad a cântat tangoul *Ai să mă uiţi* într-un ritm languros... Domnişoarele Cilibiu, Ştefănescu şi Walter, în

notă... Domnişoara Georgina Mălin e un element care promite." Vedeţi? Pe toate; pe toate. Numai pe mine nu. Să spună şi despre mine ceva. Nu zic mare lucru, dar măcar că am fost bine, sau că sunt în notă, sau că promit.
ŞTEFĂNESCU: Dar promiţi?
GABY: Promit. Sigur că promit. Eu de asta am venit, domnule secretar, să scrie şi despre mine. Nu plec de aici până nu scrie.
ŞTEFĂNESCU: Ba de plecat o să pleci, că eu am de lucru.
GABY *(dezolare):* Carevasăzică n-am făcut nimic.
ŞTEFĂNESCU: Ba da, o să scrie şi despre dumneata.
GABY: Când?
ŞTEFANESCU: Cu prima ocazie.
GABY: Mâine.
ŞTEFĂNESCU: Poate şi mâine.
GABY: Şi dacă tot scrie, să scrie şi el două-trei rânduri mai mult. Nu-i cade mâna.
ŞTEFĂNESCU: Asta aşa e.
GABY: Vă mulţumesc, domnule secretar. La revedere.
ŞTEFĂNESCU *(înfundat din nou în hârtiile lui):* La revedere.
GABY *(dă să plece, dar se opreşte în prag):* Domnule secretar!
ŞTEFĂNESCU: Da.
GABY: Îmi puneţi şi fotografia?
ŞTEFĂNESCU: Ce fotografie?
GABY: Fotografia mea. Uite, o am aici. *(Caută in poşetă şi scoate o fotografie.)* O puneţi?
ŞTEFĂNESCU: O punem.
GABY: S-o las?
ŞTEFĂNESCU: Las-o.

GABY *(după ce a lăsat fotografia pe masă):* Ce-o să fie la teatru când or vedea-o! Îngălbenesc toate. *(Iese din boxă.)*

VOICU *(care de la un timp s-a deşteptat din toropeală şi a privit cu oarecare curiozitate scena din boxă, urmărind de la masa lui convorbirea de mai sus, o interpelează pe fată, care se îndreaptă spre ieşire):* Domnişoară!

GABY: Poftim!?

VOICU *(se ridică, vine spre ea):* Dumneata o să faci carieră.

GABY: De unde ştii?

VOICU: Presimt. Dumneata ai talent. Un anumit fel de talent.

GABY: M-ai văzut la teatru?

VOICU: Nu, dar te-am văzut aici. Ai fost foarte bine.

GABY: Vorbiţi serios?

VOICU: Foarte. Vezi dumneata... *(O ia de braţ şi pornesc împreună spre ieşire. Îi spune cu voce scăzută – nu se aude bine ce. Fata izbucneşte în râs.)*

POMPILIAN *(s-a oprit din scris şi îi vede plecând):* Ei, domnu! Încotro?

VOICU: Mergem să ne plimbăm.

POMPILIAN: Şi eu ce fac?

VOICU: Scrii! *(Iese împreună cu Gaby prin stânga.)*

SCENA VIII

ŞTEFĂNESCU, POMPILIAN, HUBERT

Intră prin dreapta Hubert, şeful de atelier, având în mână mai multe şpalturi tipografice

şi un exemplar din Deşteptarea, revizia, plin de ştersături şi semne de creion roşu şi albastru.

HUBERT *(în trecere spre boxă):* Salut, dom' Pompilian.

POMPILIAN *(continuând să scrie):* Sal'tare!

HUBERT *(intrând în boxă):* Salut, dom' Ştefănescu!

ŞTEFĂNESCU: Ce mi-ai făcut, Hubert?

HUBERT: Eu, ce?

ŞTEFĂNESCU: Ai văzut gazeta de azi?

HUBERT: Am văzut-o.

ŞTEFĂNESCU: Şi pagina a treia?

HUBERT: Şi.

ŞTEFĂNESCU: Ce foileton mi-ai pus în pagina a treia?

HUBERT *(moment de gândire):* Să ne uităm.

ŞTEFĂNESCU *(deschide gazeta la pagina a treia şi i-o arată):* Poftim!

HUBERT *(citeşte): Alexandru cel Mare în Media,* de Alexandru Andronic.

ŞTEFĂNESCU: De unde mi l-ai scos pe Andronic ăsta?

HUBERT: Ştiu eu? De aici, se vede, de la dumneavoastră.

ŞTEFĂNESCU *(enervat):* Mă rog, aseară, la revizie, ce foileton aveai în pagina a treia?

HUBERT *(moment de gândire):* Să ne uităm.

ŞTEFĂNESCU: Uită-te.

HUBERT *(deschide revizia şi o citeşte):* Cronica literară.

ŞTEFĂNESCU: Şi ce s-a făcut cu ea?

HUBERT *(amintindu-şi):* A! Am trecut-o în pagina a cincea, casetă, coloana trei, patru şi cinci.

ŞTEFĂNESCU: De ce?

HUBERT: Fiindcă n-aveam casetă. Caseta din pagina a cincea a trebuit s-o scot. Era un articol despre preţul ovăzului. Şi mi-a telefonat dom' director azi-noapte să-l scot.

ŞTEFĂNESCU: Şi?

HUBERT: L-am scos, ce era să fac? Dumneavoastră nu eraţi aici, domnu Voicu dormea. L-am scos. Am luat atunci cronica literară din pagina a doua şi am trecut-o casetă în pagina a cincea. Dar mi-a rămas foiletonul din pagina a doua liber. Şi atunci l-am băgat pe Alexandru ăsta în loc.

ŞTEFĂNESCU: De unde l-ai luat?

HUBERT: Din tipografie, de unde să-l iau! Era gata cules şi l-am pus.

ŞTEFĂNESCU: Manuscrisul îl ai?

HUBERT: Nu-l am.

ŞTEFĂNESCU: Dar şpaltul? Dă-mi şpaltul.

HUBERT *(caută în teancul de şpalturi aduse):* N-am nici şpaltul. Trebuie să fie jos în atelier. Vi-l trimit eu cu Niţă.

ŞTEFĂNESCU: Ascultă, Hubert. Cu articolul ăsta nu-i lucru curat. Nu e de la noi. Prin mâinile mele n-a trecut.

HUBERT *(după un moment de gândire, se loveşte cu palma pe frunte):* Aoleu! Să ştiţi că aşa e. Nu e de la dumneavoastră. E de la *Revista istorică.*

ŞTEFĂNESCU: Ce revistă?

HUBERT: *Revista de istorie antică.* Se tipăreşte la noi în tipografie. S-or fi încurcat şpalturile.

ŞTEFĂNESCU: Halal tipografie.

HUBERT: Păi de, domnule Ştefănescu. Eu zece mâini n-am. Prost plătit sunt, asta e.

ŞTEFĂNESCU: Treaba voastră. Eu am vrut doar să descurc afacerea cu foiletonul. N-am chef să mă trezesc în fiecare dimineaţă cu diverse chestii strecurate peste noapte, în gazetă. Acum c-am descurcat-o, poţi să te duci.

HUBERT: Îţi fi descurcat-o dumneavoastră, dar eu mai rău am încurcat-o. Ăştia de la *Revista istorică,* pentru o greşeală de tipar, urlă zece săptămâni. Dar încă pentru una boacănă ca asta... *(Îşi strânge revizia şi şpalturile şi iese din scenă prin uşa din dreapta.)*

SCENA IX

ŞTEFĂNESCU, POMPILIAN

Moment lung de tăcere. Ştefănescu şi Pompilian îşi văd tăcuţi de treabă la mesele lor. Pompilian, care în decursul scenelor precedente a scris cu oarecare întreruperi de gândire, scrie acum cu mare repeziciune.

POMPILIAN *(a ajuns la ultima frază, a încheiat, a pus punct):* Uf! *(Îşi strânge hârtiile de manuscris, îşi ia pălăria, şi-o pune pe cap şi intră în boxă.)* Şefule, am terminat. *(Pune hârtiile pe masă şi dă să plece.)* Şi m-am dus.

ŞTEFĂNESCU: Pompilian!

POMPILIAN: La revedere!

ŞTEFĂNESCU: Pompilian!

POMPILIAN: Da!

ŞTEFĂNESCU: N-ai terminat, îmi trebuie un cursiv de pagina întâi.

POMPILIAN: Da' ce? E rândul meu?

ŞTEFĂNESCU: Nu ştiu. Mie să-mi dai un cursiv.

POMPILIAN: Mă iei cam repede, şefule. Nu era rândul meu azi. Să vedem ce zice ţintarul. *(Se apropie de „ţintarul" lipit de perete şi caută cu degetul.)*

Miercuri, miercuri, miercuri... *(a găsit)* miercuri, cursiv pagina întâi: Grigoriu. să-l scrie Grigoriu.

ŞTEFĂNESCU: Grigoriu nu-i aici.

POMPILIAN: Nici eu nu sunt. Am dispărut. *(E gata să plece.)*

ŞTEFĂNESCU *(ţipând):* Pompilian!

POMPILIAN *(s-a oprit locului, pironit de strigăt).*

ŞTEFĂNESCU *(ritos)*: În cincisprezece minute îmi dai un cursiv.

POMPILIAN *(înţelegând că nu mai e nimic de făcut):* Fir-ar a dracului de meserie! *(Îşi scoate pălăria şi dă să iasă din boxă, ca să se întoarcă la masa de scris, în prag se opreşte.)* N-ai un subiect?

ŞTEFĂNESCU: Nu.

POMPILIAN: N-am subiect.

ŞTEFĂNESCU: Caută.

POMPILIAN *(se întoarce la masa de scris):* Niţă!

SCENA X

ACEIAŞI, NIŢĂ

NIŢĂ: Poftiţi!?

POMPILIAN: Hârtie de manuscris.

NIŢĂ: V-am mai dat o dată.

POMPILIAN: Am terminat-o.

NIŢĂ *(aducând hârtie):* Prea le terminaţi repede şi dumneavoastră.

POMPILIAN *(după o pauză):* Niţă! N-ai un subiect?

NIŢĂ: Am avut unul, aseară, dar l-am dat. L-am dat lui domnu Voicu. *(după o pauză)* Dacă mai găsesc vreunul...

SCENA XI

ACEIAŞI, ANDRONIC

ANDRONIC *(intrând prin stângă, cu aceeaşi stângăcie ca şi până acum):* Domnul director a venit?

NIŢĂ: Domnul director, nu. Nu prea vine. Dar domnul Ştefănescu e acolo. *(Iese.)*

SCENA XII

ANDRONIC, ŞTEFĂNESCU, POMPILIAN

ANDRONIC *(după ce a intrat în boxă si a aşteptat o clipă să fie remarcat):* Bună ziua.

ŞTEFĂNESCU *(fără să ridice capul din hârtii):* Da.

ANDRONIC: Îmi daţi voie să mă prezint. Numele meu este Alexandru Andronic.

ŞTEFĂNESCU *(acelaşi joc):* Da... *(după o trecere de moment, ca şi cum abia acum ar fi auzit numele rostit)* Cum aţi spus?

ANDRONIC: Andronic.

ŞTEFĂNESCU: Andronic, cu... *(Face un gest cu mâna arătând spre gazetă.)*

ANDRONIC: Da.

ŞTEFĂNESCU: Luaţi loc, vă rog. Cu ce vă pot servi?

ANDRONIC: Vedeţi, domnule...

ŞTEFĂNESCU: Ştefănescu...

ANDRONIC: Vedeţi, domnule Ştefănescu, eu nu am plăcerea... Vreau să spun că nu am obişnuinţa... să citesc ziarul dumneavoastră... De altfel, în general nu citesc ziare.. .

ŞTEFĂNESCU: Foarte bine...

ANDRONIC: Vă rog?

ŞTEFĂNESCU: Foarte bine că nu citiţi ziare. Nici eu nu le-aş citi, dacă aş putea. Mă obligă meseria.

ANDRONIC: Totuşi, din întâmplare... mi s-a arătat în ziarul de astăzi un articol, semnat cu numele meu.

ŞTEFĂNESCU: Despre Alexandru cel Mare.

ANDRONIC: Întocmai. E un articol ce trebuia să apară într-o publicaţiune de specialitate. *Revista de istorie antică.* Nu-mi explic, nu înţeleg cum a ajuns aici.

ŞTEFĂNESCU: Nici eu nu-mi explic prea bine, dar a ajuns.

ANDRONIC: Din nefericire.

ŞTEFĂNESCU: De ce „din nefericire"? E compromiţător?

ANDRONIC: Nu. Vă rog să nu mă înţelegeţi greşit. Dar... vedeţi... e un articol de ştiinţă... şi e oarecum nepotrivit... nelalocul lui într-o gazetă zilnică de informaţie, de politică...

ŞTEFĂNESCU: Şi de scandal.

ANDRONIC: N-am vrut să spun asta.

ŞTEFĂNESCU: Dar aţi fi putut spune. Şi n-aţi fi greşit prea mult.

ANDRONIC: În sfârşit... recunosc că mi-e penibil... da, penibil... că articolul meu care aduce o contribuţie, îndrăznesc să spun, absolut nouă... poate epocală... la istoria lui Alexandru cel Mare... cel puţin într-un capitol al acestei istorii... să apară aşa cum a apărut. E penibil şi poate chiar, în anumit fel, primejdios.

ŞTEFĂNESCU: Primejdios?

ANDRONIC: Vedeţi... eu sunt... poate ştiţi... sau în sfârşit n-aveţi cum şti... eu sunt conferenţiar la Facultatea de litere... Catedra de istorie... – istorie antică – este de câtva timp vacantă... S-ar putea crede, s-ar putea insinua că, publicând acest articol într-un cotidian, am încercat să provoc anumită rumoare în jurul numelui meu, în afară de cercurile strict universitare. E un procedeu neacademic, un procedeu neştiinţific. Înţelegeţi?

ŞTEFĂNESCU: Drept să spun, nu. Dar chiar dacă aş înţelege, de vreme ce articolul a apărut, nu văd ce mai putem face.

ANDRONIC: Mă rog, acest articol a fost publicat din eroare?

ŞTEFĂNESCU: Da.

ANDRONIC: Ei bine, nu s-ar putea da o dezminţire?

ŞTEFĂNESCU: Greu. O gazetă nu-şi dă singură dezminţiri.

ANDRONIC: Vreţi să spuneţi că ar trebui să mă adresez altui ziar?

ŞTEFĂNESCU: Doamne fereşte! În niciun caz. La urma urmelor, ce aţi putea spune în acea dezminţire? „Domnul Alexandru Andronic, conferenţiar universitar, aduce la cunoştinţa publicului că nu este una şi aceeaşi persoană cu domnul Alexandru Andronic, autorul articolului din *Deşteptarea?*"

ANDRONIC: Nu. Ar fi de ajuns să spun că acel articol a apărut în *Deşteptarea* fără consimţământul meu, că a apărut dintr-o eroare regretabilă.

ŞTEFĂNESCU: Regretabilă pentru cine? Nu cumva pentru ziarul *Deşteptarea* şi pentru cititorii săi *(umflând tonul)*, care din această eroare au fost obligaţi să citească un articol lung, plicticos, prost scris, un articol plin de neadevăruri, teorii false şi aberaţii, un articol care...

ANDRONIC: Dumneavoastră ați citit articolul?

ȘTEFĂNESCU: Nu.

ANDRONIC: Atunci cum puteți afirma?

ȘTEFĂNESCU: Nu afirm nimic. Vă arăt doar în ce mod s-ar putea să răspundem, în ce mod s-ar putea să fim siliți a răspunde. Nu, nu, domnule profesor, ascultați-mă pe mine: toată chestia asta n-are nicio importanță. S-o lăsăm așa cum este.

ANDRONIC: Nicio importanță? Dar e tipărit!

ȘTEFĂNESCU *(cu dispreț):* Tipărit! *(cu oarecare amărăciune sceptică, blazată)* O gazetă trăiește o zi. Mai puțin decât atât. O dimineață, o oră. O gazetă moare cinci minute după ce a fost citită.

ANDRONIC: Totuși, mie mi se pare că un cuvânt tipărit...

ȘTEFĂNESCU: Pentru că n-ați trăit, ca mine, treizeci de ani în redacții și tipografii. Pentru că n-aveți, ca mine, mâinile pline de cerneală. Pentru că n-aveți, ca mine, un huruit continuu de rotative în urechi. Pentru că n-ați văzut, ca mine, pierzându-se în neant milioane de tone de hârtie tipărită. Mâine dimineață, astă-seară, nu va fi un om în București, în România, pe globul pământesc, un singur om, care să știe, care să țină minte că profesorul Andronic a publicat un articol fără să vrea într-o gazetă care l-a tipărit fără să știe. *(Sună telefonul. Ștefănescu a ridicat receptorul și vorbește aproape fără tranziție.)* Da... Încă nu... Pagina a doua, titlu pe trei coloane, bloc și aldine... Un singur clișeu... Merge numai la capitală. Încă nu... Da... *(Închide telefonul.)* Pompilian! Grăbește cursivul, îl cere de la tipografie.

POMPILIAN *(mai mult pentru el)*: Fir-ar al dracului de cursiv!

ANDRONIC: Mi se pare că vă deranjez.

ȘTEFĂNESCU: Sincer vorbind, da. E ora la care facem gazeta. Gazeta de mâine. Pentru că cea de azi, pentru noi *(gest cu mâinile)* a murit.

ANDRONIC: Nu s-ar putea ca în numărul de mâine să puneți, cel puțin, o erată?

ȘTEFĂNESCU: O erată? De ce?

ANDRONIC: Pentru că, vedeți, articolul meu e plin de greșeli de tipar.

ȘTEFĂNESCU: Toată gazeta e plină de greșeli de tipar!

ANDRONIC: Dar în cazul meu e un articol de știință. Sunt denumiri geografice, sunt date istorice. Nu mai înțelege nimeni.

ȘTEFĂNESCU: Nici nu trebuie.

ANDRONIC: Dați-mi voie să vă arăt. Sunt fraze fără sens. Bunăoară, bunăoară aici. *(Citește.)* „Vom arăta altă dată, și păstrăm în acest scop probe pe care preferăm a nu le destăinui pentru moment, pe ce se întemeiază convingerea noastră că de la Prophtasia la Kabul, itinerariul eroului nostru a cunoscut faze insuficient studiate până azi și care ar merita să fie aduse la lumină." Ei bine, în loc de Prophtasia, știți ce a apărut? În loc de Kabul știți ce a ieșit?

ȘTEFĂNESCU *(ridică receptorul telefonului care sună din nou):* Da! Încă nu... Bine, bine... *(răcnind)* Bine! *(Închide telefonul.)* Termină, Pompilian, termină odată, că mă-nnebunește tipografia.

POMPILIAN: Vine, vine!

ȘTEFĂNESCU *(către Andronic, expeditiv):* Domnule profesor, dacă vreți erată, fie și erată. Treceți

dincolo, la masă, scrieți pe o bucată de hârtie și mi-o aduceți.

ANDRONIC: O am aici. *(Scoate din buzunar o hârtie.)* E gata scrisă.

ȘTEFĂNESCU: Cu atât mai bine. *(Îi ia hârtia din mână și o pune pe birou într-un colț.)*

ANDRONIC: Aș mai avea multe de spus...

ȘTEFĂNESCU: Dar nu acum.

ANDRONIC: Sigur, nu acum... *(Se pregătește să plece.)* Însă în ce privește onorariul...

ȘTEFĂNESCU: Ce onorar?

ANDRONIC: Era un tânăr adineauri aici... zicea că se ocupă el...

ȘTEFĂNESCU: Ce tânăr? Ce onorar? *(Sună telefonul, ridică receptorul.)* Da... Agopian?... Care Agopian? La administrație, nu aici. *(Închide telefonul.)* Dobitoc.

ANDRONIC *(intimidat de enervarea lui Ștefănescu):* Eu vă las. Am onoarea... *(Iese.)*

SCENA XIII

ȘTEFĂNESCU, POMPILIAN

POMPILIAN *(a terminat cursivul și s-a repezit cu el spre boxă lovindu-se astfel de Andronic, care tocmai ieșea. Intră în boxă, întinde manuscrisul):* S-a făcut.

ȘTEFĂNESCU: Despre ce ai scris?

POMPILIAN: Despre reforma bacalaureatului.

ȘTEFĂNESCU: Pentru sau contra?

POMPILIAN: Pentru.

ȘTEFĂNESCU: O făcuși! Nu știi că directorul e la cuțite cu Brănescu de la Instrucție?

POMPILIAN: Zău?

ȘTEFĂNESCU *(ținând manuscrisul în mână):* Acum ce vrei să fac cu ăsta? La coș! *(E gata să-l arunce într-adevăr la coș. Pompilian i-l ia înapoi cu o mișcare scurtă.)*

POMPILIAN: Stai, șefule, că altu nu scriu. Dă-l încoa să-l schimb. Ia să vedem! *(Scoate stiloul din buzunar si începe să citească.)* „Noua reformă a bacalaureatului este un eveniment fericit pentru învățământul nostru secundar." *(ștergând și scriind)* Este un eveniment nefericit. *(către Ștefănescu, plin de subînțeles)* Ei, ce zici?

ȘTEFĂNESCU *(mulțumit):* Așa da. Dă-i drumul. Repede.

POMPILIAN: În trei minute. *(Se întoarce în redacție și, în picioare, la masă, își reface manuscrisul, ștergând și adăugând din când în când câte ceva.)*

SCENA XIV

ACEIAȘI, DIRECTORUL

Intră directorul prin dreapta. Patruzeci și cinci de ani. Încă tânăr și zvelt. Costum de vară, deschis, elegant. Nimic strigător, dar eleganța lui contrastează vizibil cu ținuta delăsată a celorlalți redactori.

POMPILIAN *(continuând să scrie):* Am onoarea să vă salut, domnule director!

DIRECTORUL *(în trecere spre boxă, cu neatenție):* Bună ziua, Pompilian. *(Intră în boxă.)* Ai ceva pentru mine, Ștefănescule?

ȘTEFĂNESCU: Azi nimic. Ieri erau niște hârtii. Le-am lăsat pe birou la dumneata.

DIRECTORUL: N-am putut să trec ieri.

ȘTEFĂNESCU: Știu.

DIRECTORUL: Dar am telefonat. S-a scos articolul cu ovăzul din pagina a cincea?

ȘTEFĂNESCU: S-a scos.

DIRECTORUL: Uite ce e, Ștefănescu! De aici încolo, câteva zile, niciun cuvânt despre ovăz... Ovăz, grâu, porumb... Nimic. Nu există, înțeles?

ȘTEFANESCU: Înțeles.

DIRECTORUL *(zărește pe birou, într-un colț, fotografia fetei blonde și o ia în mână):* Dar asta ce-i?

ȘTEFANESCU: Care?

DIRECTORUL: Fotografia asta. *(O privește.)* Nostimă fată.

ȘTEFANESCU: O nebună. Vrea să-i punem poza în gazetă.

DIRECTORUL *(foarte liniștit rupe fotografia în patru și o aruncă la coș):* Și asta? *(A luat în mână erata lăsată de Andronic și o parcurge cu privirea citind câte un cuvânt.)* Prophtasia... Marocardo... Oxyartes... Ce-i asta?

ȘTEFĂNESCU: Alt nebun... Vrea erată. Auzi dumneata: erată!

DIRECTORUL *(cu același gest de mai sus, rupe hârtia, aruncând-o la coș):* Cum stai cu gazeta?

ȘTEFĂNESCU: Prost. Peste un ceas trebuie să închei provincia și n-am până la ora asta mai nimic.

DIRECTORUL: Ai nevoie de un articol?

ȘTEFĂNESCU: Mi-ar trebui un editorial.

DIRECTORUL: Editorial n-am timp. Îți fac o casetă pentru ultima pagină.

ȘTEFĂNESCU: Fie și casetă.

DIRECTORUL: Mă duc s-o scriu. *(Ieșe din boxă și se îndreaptă spre ușa din fund a direcției, dar se oprește în treacăt la masa lui Pompilian, pe care îl întreabă cu neglijență.)* Despre ce scrii, Pompilian?

POMPILIAN: Despre reforma bacalaureatului, îi trag un frecuș lui Brănescu de la Instrucție, de-o să ne țină minte.

DIRECTORUL: Te dai la el?

POMPILIAN: Tare. Tare de tot.

DIRECTORUL: Asta nu se poate.

POMPILIAN: De ce, domnule director?

DIRECTORUL: Pentru că nu se poate.

POMPILIAN: Bine, dar dom' Ștefănescu zicea adineauri... *(Către Ștefănescu, ridicând vocea ca să fie auzit din boxă.)* Șefule!... Nu ziceai că Brănescu de la Instrucție...

ȘTEFĂNESCU: E la cuțite cu directorul.

DIRECTORUL: Ei, „la cuțite"! Exagerați și voi. Și pe urmă trebuie să fim obiectivi.

ȘTEFĂNESCU: Te-ai împăcat cu Brănescu?

DIRECTORUL: L-am văzut ieri într-o chestie.

ȘTEFĂNESCU: Ei, atunci, da. Să fim obiectivi. Schimbă macazul, Pompilian.

POMPILIAN: Iar? Fir-ar al dracului de articol! M-apucă noaptea cu el.

DIRECTORUL: Vino la mine, în birou, să-l văd și eu. *(Prin ușa din fund intră la direcție lăsând ușa deschisă.)*

POMPILIAN *(îl urmează, citind începutul articolului):* „Noua reformă a bacalaureatului este un

eveniment nefericit pentru învățământul nostru secundar." *(Șterge.)* Este un eveniment fericit!

SCENA XV

ȘTEFĂNESCU, POMPILIAN, MAGDA

MAGDA *(intră prin stânga, e foarte tânără, simplu îmbrăcată într-o rochie sportivă de dimineață. I se adresează lui Pompilian, tocmai când acesta a ajuns în pragul direcției și e gata să intre):* Mă iertați că vă întrerup, domnule. Aș vrea să vorbesc cu domnul Alexandru Andronic.

POMPILIAN *(căutând):* Andronic... Andronic... Parc-am mai auzit de numele ăsta... O fi din administrație... *(Intră la direcție și închide ușa după el.)*

SCENA XVI

ȘTEFĂNESCU, MAGDA

Magda rămâne un moment nedumerită în fața ușii închise. Pe urmă, uitându-se în dreapta și în stânga, cu oarecare curiozitate, vine în planul I. Îl observă în sfârșit pe Ștefănescu și intră în boxă.

MAGDA: Bună ziua, domnule!

ȘTEFĂNESCU *(nici nu ridică privirea din hârtii):* Da.

MAGDA: Vă pot cere o informație?

ȘTEFĂNESCU *(același joc):* Nu.

MAGDA: Păcat. *(Puțin intimidată de bruschețea răspunsului ezită, parcă ar vrea să plece, face un pas spre ușa boxei, se oprește.)* Totuși... *(pe urmă, repede)* Domnul Alexandru Andronic la ce oră vine?

ȘTEFĂNESCU *(sărind):* Cum? Iar vine?

MAGDA: Așadar a fost.

ȘTEFĂNESCU: A fost, dar vine iar?

MAGDA: Asta nu știu. Tocmai de aceea întreb.

ȘTEFĂNESCU: Și eu de unde să știu?

MAGDA: Nu e redactor aici?

ȘTEFĂNESCU: Redactor? Asta ne-ar mai lipsi!

MAGDA: Totuși în ziarul de astăzi e un articol semnat cu numele lui.

ȘTEFĂNESCU: Da. Un articol. Unul singur. Și e de ajuns un articol ca să nu mai am liniște. De azi-dimineață, de când a apărut, numai cu el am avut de-a face.

MAGDA: Nu mă miră.

ȘTEFĂNESCU: Te pomenești că dumneata tot pentru articolul ăsta ai venit!

MAGDA *(după o scurtă ezitare):* Da... Aș fi vrut să cer unele lămuriri.

ȘTEFĂNESCU: Mie?

MAGDA: Domnului Andronic. Dar dacă nu-i aici... *(după o pauză)* Vedeți, articolul afirmă unele lucruri ciudate, aș putea spune, tulburătoare... Dacă s-ar adeveri, ar fi îngrozitor... Până acum era stabilit că drumul de la Prophtasia la Kabul, Alexandru l-a făcut în iarna 330-329 înainte de Hristos. Domnul Andronic pretinde însă că abia cu un an mai târziu, în iarna 329-328.

ȘTEFĂNESCU *(nerăbdător):* Bine, dar ce importanță...

MAGDA: Imensă, domnule. Știu că vreți să spuneți că data aceasta a mai fost susținută înainte și de alți istorici, că de exemplu, Hoygharth și Wuertemburg adoptă aceeași cronologie.

ȘTEFĂNESCU: Ascultă, domnișoară. Puțin îmi pasă.

MAGDA *(îl întrerupe. Vorbește enervată):* Vă cred. Și mie puțin mi-ar păsa dacă ar fi numai atât. Dar domnul Andronic face o ipoteză îngrozitoare: insinuează, afirmă că în 330 Alexandru s-ar fi putut afla în Media *(subliniind)*, în 330, în momentul asasinării lui Parmenion, ba chiar că ar fi luat parte la asasinat.

ȘTEFĂNESCU *(fierbând)*: Ei și?

MAGDA: Ar fi groaznic. E o crimă oribilă. Alexandru nu poate... Alexandru nu trebuie...

ȘTEFĂNESCU *(izbucnind.)*: Ia ascultă, domnișoară. Dumneata ai timp de glume. Eu n-am.

MAGDA: Dar nu glumesc deloc. Nici n-aș îndrăzni cu lucruri atât de grave...

ȘTEFĂNESCU: Grave! Fleacuri. Prostii. Idei fixe. Eu n-am timp, înțelegi? N-am timp. Eu fac aici o gazetă. Știi dumneata ce e o gazetă? Fapte, fapte, fapte! Și dumneata mă ții de vorbă ca să-mi spui poveşti cu Alexandru cel Mare. Că a făcut, că a dres, că s-a dus, că nu s-a dus. Din partea mea, ducă-se! La 329, la 330, sau la 3330, mie totuna mi-e. Treaba lui. Treaba dumitale. Pe mine să mă lăsați în pace. Eu am de lucru, înțelegi? Pricepi? Mă auzi?

MAGDA *(care nu și-a pierdut cumpătul, cu toată izbucnirea lui Ștefănescu):* Înțeleg. Pricep. Mai ales aud... Dar îmi pare rău.

SCENA XVII

ACEIAȘI, POMPILIAN

POMPILIAN *(ieșind de la direcție):* Șefule, s-a terminat. *(Vine repede spre boxă, cu manuscrisul în mână.)* Uite-ți cursivul. Să nu mă ții, că nu stau. Salutare!

ȘTEFĂNESCU: Un moment, să-l citesc.

POMPILIAN: Nu-i nevoie. L-a văzut directorul. A zis că merge. Dă-i literă și trimite-l. Salutare!

ȘTEFĂNESCU *(a luat articolul și scrie pe el cu creionul într-un colț, probabil indicația de literă):* Pompilian!

POMPILIAN *(furios, speriat că va fi din nou reținut):* Ce mai e?

ȘTEFĂNESCU: Lasă manuscrisul jos la tipografie. Tot ești în drum.

POMPILIAN *(ia articolul și dispare în mare grabă):* Salutare!

SCENA XVIII

ȘTEFĂNESCU, MAGDA

MAGDA: Înainte de plec, mai pot pune o întrebare?

ȘTEFĂNESCU *(potolit între timp)*: Scurtă.

MAGDA: Chiar dacă e indiscretă?

ȘTEFĂNESCU: Dacă e scurtă, nu e indiscretă.

MAGDA: Despre ce e vorba în articolul acestui domn... Pompilian?

ȘTEFĂNESCU: Despre un om politic. Brănescu de la Instrucție.

MAGDA: Îl laudă sau îl atacă?

ŞTEFĂNESCU: Îl atacă. Ba nu. îl laudă.

MAGDA: Totuna, îl laudă, îl atacă, oricum n-are nicio importanţă. Crezi într-adevăr că Brănescu e mai interesant decât Alexandru cel Mare? Crezi că toată gazeta asta, cu toţi oamenii ei, cu Brănescu, cu Pompilian, cu dumneata, există? Există, într-adevăr? Crezi că sunteţi mai adevăraţi, mai vii, crezi că sunteţi mai frumoşi decât Alexandru cel Mare?... *(Un moment a rămas pe gânduri, pe urmă, brusc)* Bună ziua, domnule! *(Iese din boxă.)*

ŞTEFĂNESCU *(puţin intrigat):* Domnişoară! *(Magda nu întoarce capul. Se îndreaptă liniştită spre uşa de ieşire din stingă. El se ridică de la birou şi din pragul boxei o mai strigă o dată.)* Domnişoară!

MAGDA *(se opreşte, se întoarce)*: Ce s-a întâmplat?

ŞTEFĂNESCU: Domnişoară... *(Se apropie de ea.)* La urma urmelor, ce-ţi pasă dumitale de Alexandru cel Mare?

MAGDA *(simplu):* Îl cunosc.

ŞTEFĂNESCU: Pe cine?

MAGDA: Pe Alexandru cel Mare. *(cu gravitate, cu uşoară emoţie)* Îl cunosc. Îl ştiu. L-am văzut. Uneori îl văd.

ŞTEFĂNESCU *(nedumerit, îngrijorat):* Nu înţeleg.

MAGDA: Sigur că nu înţelegi. Dar eu, sunt clipe când îl văd foarte bine. Aş putea să-i vorbesc... Uite! Suntem în iunie *(schimbare de voce)* 2, 3, 4 iunie 323. Nopţi grele de vară în Asia. Corturile ard încă de soarele zilei. Patruzeci de mii de oameni dorm încinşi, cu spada în mână, cu scutul la căpătâi. Un singur om veghează, sub stelele albe, şi printre stele, steaua lui, care încă n-a căzut. Are treizeci şi trei de ani. A cucerit jumătate de planetă şi are mâinile pure. Mâini albe, lungi, tinere. În zori, va face un semn şi cei patruzeci de mii de oameni se vor pune din nou în mişcare, să cuprindă cu armele cât pământ a rămas, în zori! Dar e încă noapte. Şi steaua lui care n-a căzut, va cădea. Apropie-te de el. Mâinile lui ard, fruntea e caldă... Buzele sunt palide.

ŞTEFĂNESCU *(foarte îngrijorat):* Domnişoară, poate ţi-e rău...

MAGDA *(continuă încă un moment reveria începută şi pe urmă izbucneşte în râs – râs tânăr, sincer):* Te-am speriat.

ŞTEFĂNESCU *(sever):* Dumneata... dacă ai fi fata mea, nu te-aş lăsa să umbli pe stradă, cu capul în nori.

MAGDA: Dar nu sunt. Şi nici nu vreau. Dumneata întoarce-te la faptele dumitale diverse. Eu plec... cu Alexandru cel Mare. *(Iese prin stânga, râzând uşor, copilăreşte, fericită.)*

SCENA XIX

ŞTEFĂNESCU, APOI DIRECTORUL

Ştefănescu rămâne singur în scenă, privind lung după fata care a ieşit. Telefonul din boxă sună, dar el nu aude. Face câţiva paşi spre planul I al scenei, încet, îngândurat. Când ajunge la uşa boxei, se opreşte în prag, rezemat cu spatele de boxă. Telefonul sună mereu, în momentul acesta intră directorul, din cabinetul lui, cu un manuscris în mână. Se apropie de Ştefănescu, care nu-l aude.

DIRECTORUL *(lovindu-l uşor peste umăr):* Ce-i cu dumneata?

ŞTEFĂNESCU *(indiferent):* Nimic.

DIRECTORUL *(arătând cu capul spre telefonul care sună mereu):* Nu răspunzi?

ŞTEFĂNESCU *(într-o doară):* Ba da. *(Intră fără precipitarea obişnuită în boxă şi ridică cu indiferenţă receptorul.)* Da... Eu... Nu... *(bruscă ridicare de voce)* Am zis: nu! Schimbă! Schimbă tot. *(A revenit la stilul lui normal, a reintrat în funcţiune.)* Ridică cursivul cu un vingalac... şase-şapte... în pagina a doua... Da... *(Închide telefonul, se aşază la masă, pe urmă către director.)* Ai terminat caseta?

DIRECTORUL *(dându-i manuscrisul)*: Uite-o. Ce zici, n-ar merge editorial?

ŞTEFĂNESCU *(răsfoind foile manuscrisului)*: Cam scurt pentru editorial.

DIRECTORUL: Mai răreşti rândurile.

ŞTEFĂNESCU: Să-ncercăm. Semnezi?

DIRECTORUL *(blazat):* Cu iniţiale. E de ajuns.

ŞTEFĂNESCU: Ba uneori, prea mult. *(Continuă să lucreze în tăcere.)*

DIRECTORUL *(şi-a aprins o ţigară şi se aşază pe un colţ de masă. După un timp):* M-am uitat prin gazetă. Moartă. N-are nimic. Nimic.

ŞTEFĂNESCU: Ce să-i fac? O scriu eu?

DIRECTORUL: Ştiri vechi. Reportaje răsuflate. Articole idioate... Ai văzut articolul lui Grigoriu?

ŞTEFĂNESCU: E un om subţire. Şi are idei.

DIRECTORUL: Mie nu-mi trebuie oameni subţiri. Şi n-am ce face cu ideile lor. *(ironic)* Idei! Ideile omoară o gazetă.

ŞTEFĂNESCU: Nu pe a noastră, în orice caz...

DIRECTORUL: A noastră! Gazeta noastră e o porcărie.

ŞTEFĂNESCU: Mai mare chiar decât crezi. Dar ce să fac cu o redacţie neplătită de trei luni? Oamenii nu mai pot.

DIRECTORUL: Las' că se aranjează ei. Nu-l plâng eu pe Pompilian.

ŞTEFĂNESCU: Pe Pompilian, nu. Dar pe Voicu, dar pe Grigoriu?

DIRECTORUL: Se-nvârtesc.

ŞTEFĂNESCU: Şi dacă nu pot să „se-nvârtească"? Şi dacă nu se pricep?

DIRECTORUL: Foarte rău. Eu ce să le fac? Eu închid ochii. Restul e treaba lor. Să mai ciupească şi ei, de ici, de colo...

ŞTEFANESCU: Bună şcoală, n-am ce zice.

DIRECTORUL: Nu suntem aici într-un pension de fete. Suntem într-o redacţie.

ŞTEFANESCU: Şi încă ce redacţie!

DIRECTORUL: Să lăsăm gluma. Aşa nu mai merge.

ŞTEFĂNESCU: Ba, deocamdată, de bine, de rău, mai merge. Dar mă întreb cât timp. Uite, zincografia nu mai vrea să lucreze. Şi azi mi-au oprit patru clişee. Vor bani.

DIRECTORUL: Canalii.

ŞTEFĂNESCU: Mai grav e cu tipografia. Mă tem că ne lasă.

DIRECTORUL: Alte canalii.

ŞTEFĂNESCU: Ne trebuie bani.

DIRECTORUL: Nu, Ştefănescule, ne trebuie altceva. Ne trebuie o lovitură. O lovitură, înţelegi? Ceva tare, tare. Ceva senzaţional!

ŞTEFĂNESCU: O bombă...

DIRECTORUL: Da. O bombă. Un scandal. O crimă.

ŞTEFĂNESCU: Crimele nu rentează. Sunt în toate gazetele.

DIRECTORUL: Poate că ai dreptate, în orice caz un scandal. Ceva care să răsune, să aducă cititori, să ridice tirajul.

ŞTEFĂNESCU *(ridică receptorul telefonului care din nou sună):* Da... *(strigând)* Cum?... De ce?... Ei, drăcia... dracului... *(Trânteşte receptorul şi închide brusc telefonul.)* Lua-v-ar dracu cu tipografie cu tot!

DIRECTORUL: Ce s-a întâmplat?

ŞTEFĂNESCU: Mi-au încurcat toată paginaţia. Una spun eu, alta fac ei. Iar o să iasă o halima.

DIRECTORUL: De ce nu te duci până jos, în atelier? Mai scutură-i puţin.

ŞTEFĂNESCU: M-aş duce, dar n-am pe cine să las aici. Te pomeneşti că sună provincia între timp.

DIRECTORUL: Rămân eu... dacă nu stai mult.

ŞTEFĂNESCU: În cinci minute sunt înapoi. *(Strânge de pe masă oarecare hârtii, şpalturi, manuscrise şi pleacă cu ele,)*

DIRECTORUL: Şi gândeşte-te la ce ţi-am spus. O lovitură... Ne trebuie o lovitură.

SCENA XX

DIRECTORUL, POMPILIAN

DIRECTORUL *(rămas singur, înconjoară masa lui Ştefănescu, se uită distrat prin hârtii):* O lovitură... O lovitură... *(Se aşază pe scaunul lui Ştefănescu şi îşi aprinde o ţigară.)*

POMPILIAN *(intră în mare grabă prin stânga, se repede la uşa direcţiei, o deschide):* Domnule director! *(A băgat de seamă că nu e nimeni la direcţie şi se întoarce.)* Niţă! Şefule! Directorul a plecat?

DIRECTORUL *(leneş):* Ce e, Pompilian?

POMPILIAN: Acolo sunteţi? *(Vine grabnic spre boxă si se opreşte în pragul ei. E, în mod vizibil, purtătorul unei mari veşti.)* Domnule director! Să vă spun una, să-ncremeniţi!

DIRECTORUL *(mai degrabă indiferent):* Spune!

POMPILIAN: Cine credeţi că e jos?

DIRECTORUL: Unde jos?

POMPILIAN: Jos la noi. Pe scări.

DIRECTORUL *(ridicând din umeri):* Ştiu eu!?

POMPILIAN *(se apropie de birou, se reazemă cu amândouă mâinile de margine, se apleacă peste masă):* Bucşan.

DIRECTORUL *(surprins, neîncrezător):* Griguţă?

POMPILIAN: El.

DIRECTORUL: Bucşan-Remet?

POMPILIAN: În persoană.

DIRECTORUL: Fugi d-acolo!

POMPILIAN *(vexat):* Dom'le director, îmi pare rău! Nu-l cunosc eu pe Bucşan? L-am văzut cu ochii mei, jos, la poartă, întreba la ce etaj e *Deşteptarea* şi dacă directoru-i aici. Vine, vă spun eu că vine. Am luat-o înainte pe scări să v-anunţ.

DIRECTORUL *(într-adevăr uimit, se ridică în picioare):* Bucşan aici! *(repede)* Pompilian, şterge-o.

POMPILIAN: Am dispărut.

DIRECTORUL: Dar rămâi pe-aproape. Stai pe la administraţie. Cine ştie? Poate avem nevoie de tine.

POMPILIAN: Am înţeles. *(Iese repede prin dreapta.)*

SCENA XXI

DIRECTORUL, BUCŞAN

DIRECTORUL *(ieşind în întâmpinarea lui Bucşan, care intră prin stânga):* Coane Griguţă, dumneata la noi? Ce surpriză! Dar de ce te-ai deranjat? De ce nu mi-ai dat un telefon? Veneam eu.

BUCŞAN *(cincizeci de ani. Eleganţă sobră, precisă. Răceală neafectată):* Aşteptai un telefon? De la mine?

DIRECTORUL: Da... Eu totdeauna aştept.

BUCŞAN: Totdeauna – şi mai ales astăzi?

DIRECTORUL: De ce mai ales?

BUCŞAN: Ascultă! Să vorbim limpede.

DIRECTORUL: Să vorbim – dar nu aici. Vino la mine în birou. *(gest cu mâna spre biroul direcţiei)*

BUCŞAN: Nu. Prefer aici. E mai sigur. *(Priveşte de jur împrejur.)* Sunt mai multe ieşiri. Şi pe urmă, sper să nu fie mult de vorbă. Ia spune-mi: cât vrei?

DIRECTORUL: Cât mai mult. Dar pentru ce?

BUCŞAN: Pentru infamia de azi.

DIRECTORUL *(după un moment de gândire):* Care din ele?

BUCŞAN: Sunt mai multe?

DIRECTORUL: Niciodată una singură. Deviza mea...

BUCŞAN: Şi a gazetei dumitale...

DIRECTORUL: Da. În fiecare zi, mai multe infamii, cât mai multe cu putinţă. Numai că în momentul de faţă nu ştiu exact la care din ele te referi.

BUCŞAN: Cinic – ai?

DIRECTORUL: Nu. Surprins. Sincer surprins. Nu ştiu despre ce e vorba.

BUCŞAN: E în gazeta dumitale de astăzi un articol foarte interesant.

DIRECTORUL: Imposibil!

BUCŞAN: Ba da, ba da...

DIRECTORUL: Serios? Mă flatezi, coane Griguţă. Mă flatezi, dar nu cred.

BUCŞAN *(cu ironie):* Poate n-ai citit.

DIRECTORUL: Ba, din întâmplare, azi am citit. De la un cap la altul. *(Ia de pe masa lui Voicu un număr din* Deşteptarea *şi îl ţine în mână privindu-l.)* Opt pagini de prostii şi vechituri.

BUCŞAN: Iar între aceste prostii şi vechituri, bine camuflat, un mare şantaj.

DIRECTORUL *(râde):* Cum exagerezi, coane Griguţă. Un mare şantaj! Cel mult câteva mici găinării, îmi cunosc gazeta şi îmi cunosc oamenii. Nu e nici unul între ei capabil de un mare şantaj.

BUCŞAN: Dar dumneata eşti capabil!

DIRECTORUL: Da, când îmi dau osteneala.

BUCŞAN: Şi ţi-ai dat-o.

DIRECTORUL: Coane Griguţă, nu vrei să-mi explici?

BUCŞAN: Ba da. Tocmai de aceea am venit. Ascultă-mă: mie-mi plac corsarii. Când mă atacă din faţă. Mă supără doar când îmi sar din spate. Vreau să vorbim sincer: ca între bandiţi. Ca între doi bandiţi onorabili. Spune: Ce vrei? Cât vrei?

DIRECTORUL: Eşti brutal.

BUCŞAN: Sunt grăbit.

DIRECTORUL: Şi rău informat. Ca toţi oamenii grăbiţi. Habar n-am la ce faci aluzie. Poate... poate la afacerea Carun.

BUCŞAN: Şi la afacerea Carun.

DIRECTORUL: Ei bine, îţi dau cuvântul meu de onoare că până aseară n-am ştiut că eşti amestecat în ea.

Nu știam că-i afacerea dumitale. Știam că faci petrol, știam că faci metalurgie, nu știam că lucrezi în cereale.

BUCȘAN: Dar ai aflat... La timp.

DIRECTORUL: Aseară. Și îndată ce am aflat, am dat ordin să se scoată din gazetă orice aluzie, cât de vagă, în chestia cerealelor. Era un întreg articol despre prețul ovăzului și s-a scos din pagină.

BUCȘAN: Din pură generozitate!

DIRECTORUL: Nu. Din calcul. Știam, bănuiam că ți-ar fi agreabil ca timp de zece-cincisprezece zile să nu se prea vorbească de afacerea asta. Cel puțin până la încheierea definitivă a contractelor. Și mai știam că dacă voi veni să te vizitez, să zicem poimâine, voi găsi la dumneata oarecare înțelegere.

BUCȘAN: Și oarecare bani.

DIRECTORUL: Văd că-ți plac expresiile triviale. Da, fie! Oarecare bani. Știam că n-o să-mi faci dificultăți.

BUCȘAN: Dar ca să fii mai sigur, ai preferat să amenințI.

DIRECTORUL: Nu.

BUCȘAN: Ba da. Să amenințI, să strângi documente. Să le închizi în sertarul dumitale. Și să insinuezi că ești gata să le publici... altă dată. Vechiul sistem de șantaj: altă dată.

DIRECTORUL: Coane Griguță, iartă-mă: nu știi ce vorbești.

BUCȘAN: Se poate. Dar știu să citesc, *(Îi smulge ziarul din mână, îl deschide grăbit, caută ceva și pe urmă i-l vâră sub ochi.)* Asta ce e?

DIRECTORUL: *Alexandru cel Mare în Media. (După o secundă.)* Ce ai dumneata comun cu Alexandru cel Mare?

BUCȘAN: Multe. Dacă citești printre rânduri. Ascultă! *(Citind.)* „Alexandru cel Mare așteaptă încă un an pentru a da o nouă lovitură și aceasta nu pentru că spiritul său de aventură nu-l împinge mai departe, ci pentru că se lovește acum de problema gravă a cerealelor. El trebuie să hrănească importante efective de cavalerie și chiar dacă ar izbuti să organizeze un monopol al ovăzului..." *(Ridica ochii din ziar)* Un monopol al ovăzului – nu e clar?

DIRECTORUL: Vrei să spui că-i o aluzie la afacerea Carun?

BUCȘAN: Aluzie? Nu. Atac direct. Ascultă mai departe. *(Citește subliniind fiecare intenție.)* „Vom arăta altă dată – vezi, altă dată – și păstrăm în acest scop probe pe care preferăm a nu le destăinui pentru un moment – evident că preferi! – pe ce se-ntemeiază convingerea noastră..." – Sigur! Convingerea! Ești un om de convingeri dumneata! – ...„că între Protar și Carun itinerariul eroului nostru a cunoscut faze insuficient studiate *(pronunțând cuvânt cu cuvânt)* și care ar merita să fie aduse la lumină." E clar, nu? *(Aruncă gazeta pe masă.)* Plătește sau aduc la lumină.

DIRECTORUL *(a ascultat tot timpul nedumerit, dar calm. Ia gazeta în mână și se uită cu atenție la articolul citit)*: E o prostie. O confuzie. O eroare.

BUCȘAN: E ceva mai simplu: un șantaj.

DIRECTORUL: Nu înțeleg nimic.

BUCŞAN: Ba eu înţeleg tot. Sau, ca să fiu drept, e un lucru pe care nici eu nu-l înţeleg. De unde ai dumneata informaţii asupra afacerii Protar?

DIRECTORUL: Protar? Ce-i aia?

BUCŞAN: O publică în gazetă şi pe urmă mă-ntreabă pe mine ce-i aia!? Proiectul e în cartoanele mele de un an. Credeam că nu-l ştie nimeni. Văd că m-am înşelat. Tocmai de aceea am venit să te întreb: Ce ştii? Cât ştii? Şi cât vrei pentru ceea ce ştii?

DIRECTORUL: Coane Griguţă, de vrut aş vrea mult, dar nu ştiu nimic.

BUCŞAN: Prin urmare, refuzi.

DIRECTORUL: Refuz să înţeleg. Refuz să cred. Am impresia că-ţi baţi joc de mine. Îmi arăţi un articol idiot, un foileton de istorie, *Alexandru cel Mare* – scris dracu ştie de cine – *(ia gazeta în mână şi se uită la semnătura foiletonului)* Alexandru Andronic! Cine o mai fi şi ăsta...

BUCŞAN: Nu ştii cine e?

DIRECTORUL: Nu.

BUCŞAN: Nu-l cunoşti?

DIRECTORUL: Nu.

BUCŞAN: Joci tare, joci mai tare decât credeam. Dar greşeşti, te previn. Eu ştiu să lupt.

DIRECTORUL: Coane Griguţă...

BUCŞAN: Am terminat, pentru azi. Te sfătuiesc să te gândeşti bine la ce faci. Mă găseşti mâine dimineaţă la nouă, la birou. Poate te răzgândeşti între timp şi n-ar fi rău – crede-mă pe mine.

DIRECTORUL: La urma urmelor... Poate că ai dreptate... Poate... Cine ştie?... Poate că mă răzgândesc...

(Bucşan iese repede prin stânga, fără să salute.)

SCENA XXII

DIRECTORUL, pe urmă POMPILIAN

DIRECTORUL *(rămas pe gânduri):* Protar... Protar... *(Cu o mişcare decisă merge spre telefonul din boxă şi formează în grabă un număr)* Alo! Tipografia? Ştefănescu e acolo? Spune-i să vină sus. Imediat. Îl aştept. *(Închide telefonul şi iese din boxă.)* Pompilian!

POMPILIAN *(intră prin dreapta):* A plecat?

DIRECTORUL: Pompilian, cine este Alexandru Andronic?

POMPILIAN: Andronic? Am mai auzit de numele ăsta, astăzi, dar cine e habar n-am.

DIRECTORUL: E la noi în redacţie unul cu numele ăsta sau cu un pseudonim?

POMPILIAN: Nu cred... n-am auzit...

DIRECTORUL: Articolul ăsta l-ai văzut? *(Îi arată foiletonul din gazetă.)*

POMPILIAN: *Alexandru cel Mare în Media,* de Alexandru Andronic... O fi vreun colaborator dinafară.

DIRECTORUL: Da, se poate, dar trebuie să ştim cine e.

SCENA XXIII

ACEIAŞI, VOICU

VOICU *(intrând prin stânga):* Să trăiţi, domnule director. *(către Pompilian)* Agopian a venit?

POMPILIAN: Nu.

VOICU: Domnule director, vă rog să mă iertați, dar eu nu mai pot. Zicea Agopian că ne dă azi ceva din chenzină și...
DIRECTORUL: Lasă asta acum.
VOICU: N-am niciun ban, domnule director.
DIRECTORUL: Nici eu n-am. Dar o să avem. Și tu, și eu, și toată gazeta. Cunoști pe unul Andronic?
VOICU: A fost pe aici.
DIRECTORUL: Când?
VOICU: Azi-dimineață. Zicea că se mai întoarce. Dar eu am plecat. Poate s-a mai întors.
DIRECTORUL: Ce voia?
VOICU: Vă căuta pe dumneavoastră.
DIRECTORUL: Pe mine? De ce?
VOICU: N-a vrut să spună. Zicea că e o chestie de extremă importanță.
DIRECTORUL: Avea dreptate: de extremă importanță.
VOICU: M-aș mira. Arăta mai mult a ageamiu. Zicea că-i profesor.
DIRECTORUL: Și încă ce profesor! Ar putea să ne dea lecții la toți. Băieți, pe Andronic ăsta trebuie să-l găsim. Astăzi, neapărat. De sub pământ. Cu orice preț!

SCENA XXIV

ACEIAȘI, ȘTEFĂNESCU

ȘTEFĂNESCU: M-ai chemat, domnule director?
DIRECTORUL: Ștefănescule, am găsit.
ȘTEFĂNESCU: Ce?
DIRECTORUL: Lovitura. Marea lovitură!
ȘTEFĂNESCU *(sceptic)*: Zău?!

DIRECTORUL *(strânge gazeta în mână)*: O am, o am aici.
ȘTEFĂNESCU: Unde?
DIRECTORUL: Unde te așteptai mai puțin, în gazeta noastră.
ȘTEFĂNESCU: Să văd.
DIRECTORUL: Uite. *(Îi dă ziarul în mână și îi arată cu degetul foiletonul.)* E mai mult decât o lovitură. E o revoluție! Ștefănescule, eu am plecat. Rămâi aici. Nu te dezlipești de lângă telefon. Fii gata pentru o ediție specială, în orice caz păstrează-mi o pagină liberă. *(Se îndreaptă spre ieșirea din stânga, urmat de cei doi. Din prag, se mai întoarce o dată spre Ștefănescu.)* Curaj! O să avem știri mari la ultima oră. *(Iese.)*
ȘTEFĂNESCU *(uimit, nu-și poate lua ochii de la foileton)*: Alexandru cel Mare la ultima oră!

CORTINA

ACTUL II

După-amiaza aceleiași zile. Orele cinci-șase. Odaia de lucru a profesorului Andronic. În peretele din fund, spre stânga, o ușă care dă în antreu, în peretele din dreapta, planul I, o ușă ce duce spre altă încăpere a apartamentului. Toți pereții sunt acoperiți cu cărți. Rafturi simple din lemn, fără vitrine, înțesate de cărți, într-un colț, o scară mică, dublă, de bibliotecă. În mijlocul odăii, un birou, două fotolii. Pe birou, cărți, fișe, într-o firească dezordine, în fund, o măsuță și un aparat de radio.

SCENA I

ANA, MAGDA

La ridicarea cortinei, aparatul de radio e deschis, iar Ana, servitoarea profesorului Andronic, stă lângă aparat și ascultă cu mare atenție. Se transmite o conferință. Vocea conferențiarului răsună puternic în toată odaia.

„...Că în Phirigia, și mai ales la Gordium, Alexandru a fost în iarna anului 333, că bătălia de la Issus în Cilicia a urmat în primăvara aceluiași an, că asediul Tyrului, iar pe urmă asediul cetății Gaza au loc

într-o succesiune de timp bine determinată, că întreaga campanie din Egipt s-a terminat în ultimul trimestru al anului 332 și primele luni ale anului 331 – toate aceste operațiuni, pe care istoria le primește drept definitiv stabilite, ar putea fi puse la îndoială și, în orice caz, ar merita să fie supuse unui nou examen, mai... *(Se aude sunând de afară. Soneria acoperă și tulbură un moment vocea aparatului, dar Ana nu se mișcă și ascultă mai departe.)* ...atent, mai sever, mai puțin respectuos cu anumite adevăruri, care au de partea lor calitatea de a fi vechi, dar nu neapărat și virtutea de a fi incontestabile, Întreaga cronologie a războaielor alexandrine e susceptibilă de revizuire." *(Se aude din nou soneria, de astă dată mai lung, mai insistent. Ana e vădit contrariată – dar n-are încotro – se decide să deschidă. Întoarce un buton al aparatului de radio, făcând să se audă emisiunea mai încet, și iese prin ușa din fund, lăsând-o dată de perete. După o clipă se aude din antreu, vocea Magdei*: „Domnul profesor Andronic locuiește aici? E acasă?" *În tot acest timp, vocea de la radio continuă, mai scăzut, dar distinct.)* ...„Chiar acolo unde consensul istoricilor părea că exclude orice îndoială, noi avem dreptul să examinăm lucrurile, atât timp cât nu ne aflăm în fața unor documente precise. De multe ori ipoteze cu totul plauzibile, întărite de considerațiuni savante, cad în fața unor fapte mărunte, dar irecuzabile. Popasul lui Alexandru cel Mare la Troia are loc într-adevăr în 334? Îndoiala e legitimă. Ceva mai mult: îndoiala se poate extinde asupra faptului însuși. Popasul la Troia a avut loc? A avut cu adevărat loc? Legenda îl vrea pe Alexandru cel Mare aplecat asupra mormântului lui Ahile. E mai mult decât o legendă, e un simbol. Epopeea se întâlnește cu istoria, eroul lui Homer cu elevul lui Aristotel. Imagine maiestuoasă, imagine de

nesfârşită măreţie, dar omul de ştiinţă nu are dreptul să fie sedus de asemenea frumuseţi când adevărul lor istoric este nesigur şi cu atât mai puţin când el este categoric fals."

(Ana se reîntoarce în odaie, urmată de Magda. Magda e într-o rochie de după-masă, un taior uşor de vară. Intră cu oarecare timiditate. Din prag, aruncă o privire cercetătoare prin odaie, privirea cuiva care intră prima oară într-o casă necunoscută.)

MAGDA: Nu e aici?

ANA *(cu degetul la gură, îi face semn să tacă):* Sst! *(Merge spre aparatul de radio, întoarce butonul, întărind sunetul.)*

(Vocea conferenţiarului răsună din nou puternică. Magda, de la primele cuvinte, e interesată de subiect şi se apropie de radio. Amândouă, Ana de o parte, Magda de cealaltă parte a aparatului, ascultă cu mare atenţie.)

„...Foarte puţine sunt datele certe, absolut certe, din istoria războaielor lui Alexandru cel Mare. E, de exemplu, sigur că armatele lui trec Tigrul în septembrie 331 înainte de Hristos, în ultima zi a lunii, şi această preciziune o datorăm împrejurării că trecerea fluviului coincide cu eclipsa de lună de la 30 septembrie 331. Asemenea coincidenţe nu sunt multe în cronologia alexandrină. Istoricul poate să regrete lipsa lor, căci istoricul doreşte cât mai multă preciziune, dar figura lui Alexandru cel Mare nu pierde nimic din nesiguranţa datelor. Miturile sunt mult mai puternice decât documentele şi poate că ceea ce este cu deosebire

fascinant în marele macedonean este misterul care azi încă, după douăzeci şi trei de veacuri, înconjoară şi ascunde miraculoasa sa aventură."[1]

(Conferinţa s-a terminat. Ana şi Magda rămân încă absente, cu aceeaşi încordată atenţie, asupra aparatului de radio. După câteva secunde se aude vocea spicherităţei: „În ciclul Mituri şi eroi a vorbit domnul profesor Alexandru Andronic despre Alexandru cel Mare". Ana întoarce butonul aparatului, care se stinge.)

MAGDA: Cum? El a vorbit? El a fost?

ANA: Da, dumnealui.

MAGDA: Prin urmare... nu-i acasă.

ANA: Păi... *(lovind cu palma aparatul de radio)* dacă-i aici, cum o să fie acasă.

MAGDA: Atunci... mă duc.

ANA: Dar cine sunteţi dumneavoastră, ca să-i spun.

MAGDA: Nu mă cunoaşte. Nu cred să mă cunoască.

ANA: Da' de ce nu staţi, că acum trebuie să vie şi dumnealui. A zis ca de la Radio vine de-a dreptul acasă, că nici nu-i departe.

MAGDA: Poate întârzie...

ANA: Aş! Nu-l cunoaşteţi. Se vede bine că nu-l cunoaşteţi. Dumnealui nu întârzie niciodată. A

---

[1] *Nota pentru regie.* Textul conferinţei lui Andronic va fi scurtat sau eventual lungit – după necesităţile regiei. Nu totul trebuie să fie auzit de spectator. Când soneria sună, ea va acoperi complet pe vorbitor şi nu se va auzi decât târâitul obişnuit al unui aparat de radio, în timp ce se sună. De asemeni, când Ana iese în antreu ca s-o întâmpine pe Magda, întrebările Magdei se vor auzi limpede, acoperind aparatul de radio. Clar, în aşa fel încât să fie bine auzit de spectatori, nu va fi decât începutul şi sfârşitul conferinţei *(n.a.)*.

vorbit, a spus omul ce a avut de spus – drept acasă vine... Da' frumos a vorbit.

MAGDA: Da, frumos...

ANA: Frumos şi tare. Mă şi mir, zău. Aici acasă, abia deschide gura, abia-l auzi. Nu prea e vorbăreţ. Cât e ziua de mare stă colo, la masă. Citeşte şi scrie; scrie şi citeşte.

MAGDA *(privind de jur împrejurul bibliotecii):* Are ce citi.

ANA: Da, zău. Multe mai sunt. Şi mereu vin. Nu e zi de la Dumnezeu, să nu vie câte trei, câte patru. Nu mai are loc de ele. Pe masă cărţi, sub masă cărţi, pe scaune cărţi – unde te întorci cărţi. Eu să le scutur şi nu le mai dau de rost, dar dumnealui să le citească.

MAGDA *(s-a apropiat de birou. Se uită o clipă la cărţile de pe masă şi ia, cu o mişcare subită, de interes, una din ele):* Cartea asta e nouă? Primită de curând?

ANA: S-o vedem. *(Ia cartea în mână, o cântăreşte, o deschide, pipăie o foaie, pe urmă o închide la loc şi i-o înapoiază.)* E-n greceşte.

MAGDA: După ce-o cunoşti?

ANA: Ei! După multe. Pe toate le cunosc. M-am învăţat cu ele. Numai s-o iau în mână şi spun care cum e. Sunt şi unele de scârţâie, când le deschizi, ca o uşă neunsă. Altele nici nu le auzi. Sunt şi cărţile ca oamenii: unele tac, altele ţipă.

MAGDA: Şi altele râd.

ANA: Ba de râs, nu le-am auzit să râdă. Ia ascultaţi! *(Gest cu degetul; o secundă amândouă ascultă cu urechea aţintită spre cărţile din rafturi.)* E câte una care trosneşte din senin, ca butucul iarna în vatră. Parc-ar vrea să zică ceva, dar nu ştiu ce.

MAGDA: Poate că ştie domnul profesor.

ANA: Ei, dumnealui pe toate le ştie... Domnişoară, nu vă supăraţi, să punem cartea la loc aşa cum a fost, că dacă bagă de seamă c-am mişcat-o din loc, atâta ne trebuie. Să nu-i umble cineva pe masă, că e rău de tot. Eu nici nu mă ating de masă. Zac hârtiile pe ea, cu lunile...

(Magda potriveşte cartea la loc. Se aude de afară soneria.)

MAGDA: A venit.

ANA: Nu e el... *(cu mirare)* Cine să fie?

MAGDA: Poate că totuşi el e.

ANA: Nu, nu sună niciodată. Are cheie. Cine să fie?

MAGDA: Eu mă duc.

ANA: Dar de ce? Staţi liniştită. Eu cred că nici nu e la noi. N-are cine să fie. *(Ascultă cu atenţie.)* Vedeţi? Nu mai sună. O fi greşit cineva uşa. Şi adineauri, când aţi sunat dumneavoastră întâi, mă gândeam nici să nu deschid. Tot aşa ziceam că-i o greşeală. La noi foarte rar să vie cineva. *(Se aude din nou soneria, mai lung decât prima dată.)* Cine să fie? Poate că tot e cineva. Staţi aicea, că mă duc să văd. *(Iese prin uşa din fund. Soneria se aude întruna. E afară cineva care insistă, care şi-a pierdut răbdarea. În sfârşit soneria încetează. Probabil că Ana a deschis şi stă acum de vorbă cu noul venit. După câteva secunde uşa din fund se deschide brusc şi intră directorul.)*

SCENA II

MAGDA, ANA, DIRECTORUL

DIRECTORUL: Domnul profesor Andronic?...

ANA *(care vine în urma lui, cam contrariată de năvălire):* Păi nu vă spusei că nu-i acasă?

DIRECTORUL *(cu o înclinare spre Magda):* Doamna Andronic?

MAGDA: Nu.

DIRECTORUL: Domnişoara Andronic?

MAGDA: Nici.

DIRECTORUL: O prietenă a domnului profesor?

MAGDA: Încă nu.

DIRECTORUL: O studentă?

MAGDA: Oarecum.

DIRECTORUL: Domnişoară, vă rog să mă iertaţi; pun prea multe întrebări şi nu dau nicio explicaţie. Dar trebuie neapărat să-l văd pe domnul profesor.

ANA: O fi trebuind, dar dacă nu-i acasă!... Cine sunteţi dumneavoastră?

DIRECTORUL *(scurt, către Ana):* Dumneata să taci! *(către Magda)* Domnişoară, sunteţi singura care aţi fi în drept aici să puneţi această întrebare, dar e mai bine să spun de la început că nu pot răspunde.

MAGDA: Vă înşelaţi, domnule. Nu am niciun drept să pun întrebări în această casă. De altfel nu am nimic să vă întreb şi nu sunt curioasă să aflu.

DIRECTORUL: Cu atât mai bine... Pentru că, în ce mă priveşte, sunt foarte curios... *(se uită scrutător de jur împrejur)* şi am multe lucruri de aflat. *(Merge spre birou, aruncă o privire asupra lucrurilor de pe el, ia în mână o carte, pe urmă un dosar, pe care îl deschide.)*

ANA: Vă rog să nu umblaţi acolo.

DIRECTORUL: Dumneata eşti un personaj cu totul de prisos. Te rog să ieşi. N-am nevoie de dumneata.

MAGDA: Vreţi să spuneţi că de mine aveţi nevoie?

DIRECTORUL: Nu. Nici pe dumneavoastră nu vă reţin. *(Trece de cealaltă parte a biroului, pe care îl cercetează cu atenţie, deşi rapid. Trage câteva sertare, unul după altul, pe unele închizându-le în grabă, pe altele nu.)*

ANA: Te poftesc să le închizi la loc că altfel strig.

DIRECTORUL: Strigă, dar ieşi! *(A zărit un dosar care i se pare interesant, se aşază la birou şi-l răsfoieşte.)*

ANA *(către Magda):* Vai de mine! Ăsta e nebun. *(către director)* Ce te-a apucat, domnule? Lasă hârtiile în pace.

DIRECTORUL: Tot aici eşti? *(către Magda)* E surprinzător că un om distins ca profesorul Andronic poate ţine în casă o asemenea persoană.

ANA: Eu strig! Eu îl chem pe portar! Mă duc să-l chem!

MAGDA *(o opreşte cu un gest ferm, liniştitor):* Rămâi aici. (Se *apropie de birou, foarte calmă.)* Am impresia, domnule, că sunteţi în căutarea unor documente.

DIRECTORUL *(răsfoieşte mai departe dosarul, fără să ridice capul):* Da.

MAGDA: A unor documente importante.

DIRECTORUL *(acelaşi joc):* Da.

MAGDA: Foarte importante.

DIRECTORUL *(ridică scurt privirea):* Dumneavoastră... *(se ridică, ocoleşte biroul, vine lângă ea)* dumneavoastră ştiţi ceva?

MAGDA: Mai mult bănuiesc decât ştiu.

DIRECTORUL: Ce?

MAGDA: Bănuiesc că dacă un om bine crescut năvăleşte într-o casă străină în felul în care aţi năvălit dumneavoastră şi caută ceva, acel ceva nu poate fi decât foarte important.

DIRECTORUL: V-am prevenit că sunt grăbit. Știți sau nu știți ceva precis?

MAGDA: Da și nu.

DIRECTORUL: Ce-nseamnă da, ce-nseamnă nu?

MAGDA: Știu că domnul profesor a plecat cu o servietă. Că a pus în ea o serie de hârtii și că a încuiat servieta cu cheia și a încercat broasca de câteva ori. Asta înseamnă da. Nu știu însă ce erau acele hârtii și nu știu dacă erau hârtiile pe care le căutați. Asta înseamnă nu.

DIRECTORUL: Și... unde e domnul profesor?

ANA: E la Radio... Acu trebuie...

MAGDA *(întrerupând):* E la Radio și de acolo se duce la Universitate. Azi e miercuri. Totdeauna miercuri *(se uită la ceas)* de la șase la șapte are curs.

DIRECTORUL: Pot să-i telefonez de aici? Unde e telefonul?

ANA: N-avem.

DIRECTORUL: Asta așa e. Toată dimineața v-am căutat în carte.

MAGDA: Și nici nu e bine să telefonați. Domnul profesor e în sala de cursuri. S-ar putea să nu răspundă, mai bine vă duceți acolo, îl găsiți sigur.

DIRECTORUL: Poate că aveți dreptate... *(Totuși ezită, parcă n-ar pleca.)* Dar, de la curs, nu vine aici?

MAGDA: Uneori... *(degajată)* Dacă vreți, așteptați.

DIRECTORUL: S-ar putea să întârzie?...

MAGDA: O oră, două...

ANA: Poate trei...

DIRECTORUL: Atunci mă duc. *(Se înclină, curtenitor.)* Domnișoară, vă cer scuze.

MAGDA: Nu aveți de ce. A fost foarte plăcut.

DIRECTORUL: Dacă mergeți în oraș, vă las în drum. Am un taximetru jos, care așteaptă.

MAGDA: Vă mulțumesc, dar eu am de lucru. Ați ghicit bine adineauri. Sunt o studentă a domnului profesor Andronic. M-a chemat să-i copiez niște fișe.

DIRECTORUL: Îmi pare rău că v-am întrerupt. Bună ziua.

ANA *(ironică)*: Mai poftiți pe la noi.

DIRECTORUL: Dumneata să taci. *(Iese.)*

SCENA III

MAGDA, ANA

ANA *(rămâne în pragul ușii din fund și privește de acolo spre antreu până ce se aude o ușă trântită. Pe urmă reintră în cameră, închizând ușa din fund):* A plecat. Dacă nu erați aici, nu știu zău cum scăpăm de el... Da... să știți, domnul profesor n-are astăzi curs.

MAGDA: Știu.

ANA: Și nici servietă n-are.

MAGDA: Eu credeam că are.

ANA: Când o afla nebunul că l-ați păcălit, vine înapoi.

MAGDA: N-are decât. Pe mine nu mă mai găsește.

ANA: Și eu nu-i mai deschid... *(Apropiindu-se de birou.)* Ia te uită ce-a făcut! A încurcat toate hârtiile. *(Face ordine pe birou, închide sertarele, strânge hârtiile.)*

MAGDA: Primiți des asemenea vizite?

ANA: Ba nu primim deloc. Nu v-am spus că la noi nu vine nimeni?

MAGDA: Nimeni, nimeni?
ANA: Câteodată, aşa, câte un domn bătrân, câte o fată urâtă...
MAGDA: Totdeauna urâtă?
ANA: Totdeauna. Parcă anume le alege şi numai despre cărţi vorbeşte cu ele. *(pauză)* Dumneavoastră sunteţi prima fată frumoasă care intră în casa asta.
MAGDA: Eu tot despre cărţi am venit să vorbesc.
ANA: Foarte rău. Mai mare păcatul! *(Se aude dinspre antreu o cheie ce se răsuceşte în broască, o uşă ce se deschide.)* I-auziţi! A venit. Dumnealui e.

SCENA IV

MAGDA, ANA, ANDRONIC

ANA *(merge spre uşa din fund, o deschide şi din prag se adresează lui Andronic, care a rămas probabil în antreu):* Conaşule, vă aşteaptă cineva în birou.
ANDRONIC *(de afară):* De mult?
ANA: Cam de multişor.
ANDRONIC *(intrând şi zărind-o pe Magda):* Bună ziua, domnişoară.
MAGDA: Bună ziua, domnule profesor.
ANA: Foarte frumos aţi vorbit la Radio, conaşule. Mi-a plăcut.
ANDRONIC *(către Magda):* Domnişoară, nu trebuie să luaţi în nume de rău declaraţia prea sinceră a Anei. E o veche admiratoare a mea. E publicul meu credincios. *(către Ana)* Îţi mulţumesc, Ana. M-am gândit în timp ce vorbeam la dumneata. Ştiam că chiar dacă nimeni nu m-ascultă, chiar dacă toate aparatele de radio sunt închise, unul e deschis...
ANA: Foarte frumos a fost...
ANDRONIC *(către Magda):* Vedeţi?
ANA: Conaşule, v-a căutat un domn.
ANDRONIC: Ce domn?
ANA: N-a vrut să spună cine-i. Acu a ieşit pe uşă.
ANDRONIC: Poate domnul cu care m-am întâlnit pe scări. Era să ne lovim unul de celălalt de prea mare grabă.
ANA: Atunci să ştiţi că el era. Mai grăbit nici că se poate.
ANDRONIC: Bine, Ana. îţi mulţumesc.
ANA: Eu, acu, vă las. *(Dă să iasă, dar se opreşte privindu-l fix pe Andronic.)* Da asta ce mai e?
ANDRONIC: Ce?
ANA: Iar vă cade un nasture!
ANDRONIC: Unde?
ANA: Uite. *(Pune mâna pe nasturele hainei lui.)*
ANDRONIC: Ai dreptate. Cade.
ANA: Abia aseară l-am cusut.
ANDRONIC: Nu pe ăsta. Era altul.
ANA: Mereu cade câte unul. *(scoţând din şorţ un ac cu aţă)* Stai să-l cos.
ANDRONIC: Nu acuma, Ana. Lasă. Mai târziu.
ANA *(bombănind şi îndreptându-se spre uşa din fund ca să iasă):* Pe urmă iar vă treziţi fără el. *(O zăreşte pe Magda râzând amuzată de scena la care asistă.)* Şi râde lumea de noi. *(Iese.)*

SCENA V

ANDRONIC, MAGDA

ANDRONIC: De ce râzi, domnişoară?

MAGDA: Pentru că... pentru că mi-am adus aminte de cursul dumneavoastră.

ANDRONIC: E aşa de vesel cursul meu?

MAGDA: Vă rog să nu vă supărați. E o glumă. De multe ori, înainte de intrați în sală, ne întrebam – ba uneori chiar făceam prinsoare între noi – ne întrebam care din cei trei nasturi de la haină va lipsi.

ANDRONIC: Nu lipseşte totdeauna acelaşi?

MAGDA: Nu. De cele mai multe ori *(arătând cu mâna)* ăsta, cel din mijloc. Alteori, cel de jos. Mai rar, primul nasture, cel de lângă buzunar.

ANDRONIC: Foarte interesant cursul meu. Nu ştiam că am studenți aşa de atenți... Şi... nu se întâmplă niciodată ca toți trei nasturii să fie la locul lor?

MAGDA: Ba da. Foarte rar, dar se întâmplă. Ba chiar o dată am pierdut un pariu destul de mare din cauza asta.

ANDRONIC: Îmi pare rău. Dacă ştiam...

MAGDA *(gest de mic protest):* O!...

ANDRONIC: La drept vorbind, nu-mi aduc aminte de figura dumitale. Eşti înscrisă la mine? Urmezi cursul meu?

MAGDA: L-am urmat, în primul semestru. *(cu puțină ezitare)* Acum...

ANDRONIC: Numele dumitale *(căutând să-şi aducă aminte)* este...

MAGDA: Magda Minu.

ANDRONIC *(acelaşi joc):* Minu Magda... Minu Magda... *(brusc)* Da. îmi aduc aminte. Cred că-mi aduc aminte. Locul dumitale era... în fund.

MAGDA *(completând):* În dreapta.

ANDRONIC: Lângă fereastră.

MAGDA: Da, lângă fereastră.

ANDRONIC: Da, da. Acum te văd... Ai făcut şi o lucrare de seminar, astă toamnă. Despre... Despre... Protocolul la curtea lui Alexandru cel Mare.

MAGDA: Cum? Ţineți minte?

ANDRONIC: Foarte bună lucrare. Excelentă. Puțin cam îndrăzneață, scrisă cu prea multă imaginație, dar foarte bună. Cred că ți-am dat nişte cărți să le consulți.

MAGDA: A lui Bernoullies şi a lui Spieker. Dar le-am înapoiat. Vi le-am lăsat la cancelarie.

ANDRONIC: Ştiu... Unde ai dispărut de atunci? Nu te-am mai văzut la curs. De ce?

MAGDA: Să vorbesc... deschis?

ANDRONIC: Sigur. Te rog.

MAGDA: Nu mai puteam suporta cursul dumneavoastră! Mă indigna! Mă înfuria!

ANDRONIC *(fără ironie):* Interesant.

MAGDA *(brusc, după un moment de reflecție):* Domnule profesor, mie îmi place Alexandru cel Mare.

ANDRONIC: Şi mie.

MAGDA: Nu. Dumitale nu-ți place. Îl critici, n-ai încredere în el.

ANDRONIC: Face prea multe greşeli.

MAGDA *(scurt)*: Nu-i adevărat!

ANDRONIC *(redevenind profesor):* Domnişoară Minu, tonul dumitale pentru o studentă...

MAGDA *(redevenind şi ea studentă):* Vă rog să mă iertaţi...
ANDRONIC *(mai degajat):* Prin urmare, ai plecat de la cursul meu, fiindcă nu erai de acord cu mine.
MAGDA: Vedeţi, pentru dumneavoastră, Alexandru cel Mare este o problemă, un obiect de studiu...
ANDRONIC: Iar pentru dumneata?
MAGDA: E altceva. Un om. Un prieten. Mai mult decât atât.
ANDRONIC: O pasiune.
MAGDA: Da, o pasiune.
ANDRONIC: Veche?
MAGDA: Destul de veche, încă din liceu...
ANDRONIC: Nu ştiam că fetele de liceu îşi caută pasiunile în cartea de istorie.
MAGDA: Râdeţi de mine.
ANDRONIC: Nu râd. Eşti o fată silitoare şi gravă.
MAGDA: Nici silitoare, nici gravă. Mai degrabă leneşă şi frivolă. Anul trecut, în iunie, nu mi-a lipsit mult să cad la bacalaureat... *(cu o schimbare de ton)* Dar pe Alexandru cel Mare l-am iubit din primul moment.
ANDRONIC: Iubit?
MAGDA: Da. Iubit.
ANDRONIC: Ceea ce se cheamă iubit?
MAGDA: Cred că da.
ANDRONIC: Şi cum s-a întâmplat?
MAGDA: Nu ştiu. Cum se întâmplă de obicei. L-am văzut şi mi-a plăcut.
ANDRONIC *(jumătate întrebător):* E frumos?
MAGDA *(cu elan):* E foarte frumos. E frumos, e tânăr, e puţin nebun, e generos.
ANDRONIC: Puţin nebun, da. *(cu un gest vag de îndoială)* Generos...

MAGDA: Cunosc gestul ăsta. Din cauza lui am plecat de la curs. De câte ori e vorba de Alexandru cel Mare, de strălucirea lui, de eroismul lui, dumneata ridici din umeri şi faci un gest cu mâna, ca un semn de întrebare. *(scurt)* Nu pot să te sufăr.
ANDRONIC: Îmi pare rău.
MAGDA: Ştii cum îţi spunem noi la curs?
ANDRONIC: Cine „noi"?
MAGDA: Noi, fetele.
ANDRONIC: Cum?
MAGDA: Alexandru cel Mic.
ANDRONIC: De ce?
MAGDA: Mai întâi, fiindcă te cheamă Alexandru, ca pe el.
ANDRONIC: Şi pe urmă?
MAGDA: Pe urmă fiindcă eşti mic.
ANDRONIC: Găseşti?
MAGDA: Sigur, în comparaţie cu el, eşti mic. El e înalt, puternic, îndrăzneţ. Dumneata eşti timid.
ANDRONIC *(puţin vexat):* Domnişoară Minu...
MAGDA: Da. Eşti timid. Alexandru cel Mic.
ANDRONIC: Domnişoară! Te fac atentă că felul dumitale de a vorbi cu un profesor – chiar dacă nu mai sunt profesorul dumitale...
MAGDA: Dar sunteţi profesorul meu.
ANDRONIC: Cum?
MAGDA: Vreau să mă prezint la examen.
ANDRONIC: La mine?
MAGDA: Da.
ANDRONIC: Când?
MAGDA: În sesiunea asta, dacă se poate.
ANDRONIC *(bănuitor, sever):* Şi de aceea vii aici?

MAGDA: O, nu! Să nu mă înțelegeți greșit. Eu examenele nu obișnuiesc să le trec la domiciliul profesorilor. E loc destul la facultate.

ANDRONIC: Te rog să mă scuzi. N-am vrut să te jignesc. Totuși aș vrea să știu...

MAGDA: De ce am venit aici? Da. Am citit articolul dumneavoastră de astăzi.

ANDRONIC *(întrerupând):* Ce articol?

MAGDA: Articolul: foiletonul din ziar... din *Deșteptarea.*

ANDRONIC: L-ai citit?

MAGDA: Da.

ANDRONIC *(dezolat):* L-ai citit! Prin urmare se citește. Ce penibil!

MAGDA: Penibil? De ce?

ANDRONIC: Pentru că e plin de greșeli de tipar. Tot articolul e mutilat, desfigurat de greșeli. Desigur că n-ai înțeles nimic.

MAGDA: Ba da. Sau cel puțin cred.

ANDRONIC: Nu, nu. Nici eu nu mai înțeleg, eu care l-am scris... Dar am dat o erată. O să apară mâine. *(Ia gazeta de pe birou și o agită.)* Ce s-a petrecut cu articolul acesta e înspăimântător. Mă întreb cine l-a culeș, cine l-a corectat. Parcă e un text căzut pe mâini de hotentoți, de canibali. Cuvintele cele mai simple sunt schimonosite. Nu mai vorbesc de termenii tehnici, de numele proprii... *(parcurgând foiletonul)* Uite... uite. În loc de Marocardo apare Maroc; în loc de Kabul, apare Carun; în loc de Oxyartes, Ohrida; în loc de Prophtasia, Protar – auzi dumneata: Protar! Nu e frază, nu e rând să n-aibă greșeală. Cred că ai băgat de seamă!

MAGDA: Nu. N-am avut când. Am citit totul într-o suflare. Cu inima strânsă. Domnule profesor, am venit să-mi spuneți că nu-i adevărat.

ANDRONIC: Ce?

MAGDA: Alexandru nu l-a ucis pe Parmenion. Alexandru n-a fost în Media.

ANDRONIC: Ba da.

MAGDA: Nu se poate, în orice caz, nu în 330. În 330, era la Kabul.

ANDRONIC: Nu ajunsese încă.

MAGDA: De unde știți?

ANDRONIC: Presupun.

MAGDA *(aproape cu violență):* N-aveți dreptul. Nu are nimeni dreptul.

ANDRONIC: Domnișoară Magda... pui prea multă inimă în lucruri atât de vechi...

MAGDA: Pentru mine nu sunt vechi. Pentru mine sunt vii. Încă vii... Eu îl cunosc pe Alexandru, îl cunosc, înțelegi?

ANDRONIC: Și eu cred că îl cunosc. De... *(aruncă o privire circulară asupra bibliotecii)* de douăzeci de ani.

MAGDA *(cu ușor dispreț):* Din cărți.

ANDRONIC: Da, din cărți. Știi dumneata un alt mijloc de a-l cunoaște pe Alexandru cel Mare? L-ai întâlnit dumneata în altă parte decât în cărți?

MAGDA: În vis.

ANDRONIC: O! Atunci să știi că nu e el.

MAGDA: Ba da. Uneori îl văd. Uneori îl aud. Cunosc vocea lui, cunosc privirea lui – privirea lui arzătoare, ochii lui calzi și umezi...

ANDRONIC *(ca și cum ar confirma un răspuns la un examen):* Asta-i exact. Avea ochi umezi. Și

Plutarh e de acord... „Umezeala ce răsărea în ochii lui..."

MAGDA: Cu ce orgoliu își ridică fruntea spre stele! Cu ce sfidare își lasă capul pe spate!

ANDRONIC: Inexact. Aici te înșeli. E o eroare. Obișnuia să încline capul spre stânga. Și Plutarh o spune... „Gâtul îl avea aplecat puțin pe umărul stâng." Toți autorii sunt de acord.

MAGDA: Dar niciunul nu l-a văzut ca mine. Nici dumneata nu l-ai văzut. Niciodată.

ANDRONIC: Drept să spun, nu.

MAGDA: Uneori la curs, ascultându-te cum vorbeai despre el, aș fi vrut să te întrerup, aș fi vrut să strig. Vorbeai cu indiferență despre lucruri amețitor de frumoase. Cum puteai fi așa de rece, așa de absent?

ANDRONIC: Ce vrei? Eu sunt un profesor. Eu n-am viziuni. Eu nu mă întâlnesc noaptea în vis cu Alexandru cel Mare.

MAGDA: Cu atât mai rău pentru dumneata. Și totuși erau clipe când se părea că înțelegi, că vezi. Erau momente în cursul dumitale, când lucrurile înviau deodată... Uite, astă-toamnă, în noiembrie, poate ai uitat, poate nu ții minte... într-o joi după-masă, ningea, ningea pentru prima oară... Noi eram puțini în sală. Să fi fost douăzeci. Ai intrat târziu. Erai palid, puțin obosit. Ai început să vorbești cu vocea dumitale indiferentă de totdeauna. Vorbeai despre plecarea lui Alexandru în Asia. Păreai plictisit, absent. Și deodată – nu știu cum s-a întâmplat – ai tresărit. Ai ridicat mâna cu un gest ca un fulger – un gest care deschidea porțile Asiei, porțile visului. Glasul îți vibra, în ochi aveai o mare lumină... Simțeam că te iubesc.

ANDRONIC *(puțin speriat):* Pe mine?

MAGDA: Pe dumneata. Pe el. Pe amândoi.

ANDRONIC: Era o confuzie.

MAGDA: Sigur că era o confuzie. Aveai dumneata grijă să ne trezești la timp. Să ne readuci la realitate. *(cu ușor dispreț)* Alexandru cel Mic!

ANDRONIC: Domnișoară Magda, ești o copilă. O fată exaltată.

MAGDA: Știu. Mi s-a spus mereu acasă. Mama, tata, mătuși, unchi... Magda, ești exaltată. Magda, ești nebună. Și într-adevăr sunt. *(jumătate glumind)* Ce păcat că nu ești și dumneata. Ne-am înțelege de minune.

ANDRONIC: Dar „el" este.

MAGDA: O! Da! Și de aceea îl iubesc, îmi venea să râd la curs, când te auzeam cum îl judeci. *(profesoral)* „E inexplicabil că Alexandru a făcut așa... E inadmisibil că a făcut altminterea... E de neînțeles că s-a dus... E absurd că s-a întors..." Îmi venea să râd cum te chinuiai să explici lucruri care nu se explică.

ANDRONIC: În știință totul se explică.

MAGDA: Se poate. Dar în viață nu. Alexandru știe asta. El merge cu mâinile libere, cu ochii închiși, înainte, în neprevăzut, în plină aventură, până la capăt.

ANDRONIC: Și uneori până la crimă.

MAGDA *(violent):* Nu-i adevărat.

ANDRONIC *(cu vocea scăzută):* L-a ucis pe Parmenion.

MAGDA: Minți!

ANDRONIC *(moment de tăcere. Cuvântul a fost prea tare, dar omul de știință biruie):* E un fapt istoric, îmi pare rău, dar l-a ucis.

MAGDA *(intens, surd)*: El?
ANDRONIC: Da.
MAGDA: Cu mâna lui?
ANDRONIC: Cred că da.
MAGDA: Crezi! Ce uşor îţi vine să arunci cuvintele. Crezi! *(cu o schimbare de voce, fermă)* Nu avea niciun motiv să-l ucidă.
ANDRONIC: Niciunul. Şi Plutarh spune la fel.
MAGDA: Dar Plutarh nu spune că l-a omorât el, cu mâna lui!
ANDRONIC: Nu. Asta spun eu. E o descoperire. Sau cel puţin o ipoteză.
MAGDA: Pe care n-a mai făcut-o nimeni înaintea dumitale?
ANDRONIC: Nimeni.
MAGDA: De ce îl urăşti? Ce ai cu el?
ANDRONIC *(cu o ridicare din umeri)*: Îl urăsc!... Eu n-am dreptul să urăsc pe nimeni.
MAGDA: Dar nici să iubeşti.
ANDRONIC: Sunt un om de ştiinţă. Caut adevărul, încerc să-l găsesc, în cazul de faţă, cred că l-am găsit. Am probe.
MAGDA: Unde sunt?
ANDRONIC: Aici. *(Deschide un sertar.)* Şi aici. *(Deschide alt sertar.)* Şi dincolo. *(Arată cu degetul spre un alt dosar de fişe.)* Vrei să le vezi?
MAGDA: Da. *(bruscă răzgândire)* Sau mai bine nu, n-am ce face cu ele. *(violent)* Păstrează-le! *(Se întoarce brusc spre uşă.)*
ANDRONIC: Magda!
MAGDA *(se opreşte, se întoarce)*: Păstrează-le! *(mândră)* Alexandru e o flacără. N-ai s-o stingi dumneata. Cu toate planşele, cu toate fişele, cu toate cărţile n-ai s-o stingi. E mai puternic, e mai viu, e mai frumos. E aşa de frumos! Uită-te în ochii lui – drept în ochii lui – şi spune-mi: nu ţi-e frică de el?
ANDRONIC: Ba da. Totdeauna mi-a fost puţin frică de el.
MAGDA: Vezi?
ANDRONIC: Totdeauna. Nu ne potrivim deloc. Eu sunt un om paşnic, aşezat, doritor de linişte.
MAGDA: Timid...
ANDRONIC: Dacă vrei...
MAGDA: Alexandru cel Mic!
ANDRONIC: Fie şi aşa. El e însetat de aventură. E un erou, mă sperie.
MAGDA: Pe mine mă fascinează.
ANDRONIC: Şi pe mine puţin. Dar nu e bine să te apropii prea mult de el.
MAGDA: Eşti prudent.
ANDRONIC: N-am fost totdeauna. Vezi, când am început să studiez nu aveam de gând să fac istorie. Mă preocupa filozofia. Visam o teză despre Aristot. Prin Aristot l-am cunoscut pe Alexandru. Şi pe urmă... am rămas cu el.
MAGDA: Te-a cucerit.
ANDRONIC: M-a tulburat. Aveam douăzeci de ani. El avea douăzeci şi unu, douăzeci şi doi când l-am cunoscut. Tocmai venea din Aegea, după moartea lui Filip. Şi se ducea spre Dunăre. Mie îmi place Dunărea. Credeam că vom face drumul împreună. Dar de acolo s-a întors scurt, nebuneşte, spre Teba.
MAGDA: A fost splendid.
ANDRONIC: Năucitor, îmi pierdusem respiraţia.
MAGDA: Te cred.

ANDRONIC: Voiam să ştiu cine e omul ăsta. Voiam să scriu un portret al lui.
MAGDA: L-ai scris?
ANDRONIC: Trei ani am stat la Göttingen ca să-l scriu..
MAGDA: Unde e?
ANDRONIC: La dreapta dumitale. *(Magda se întoarce spre dreapta.)* Raftul al doilea. *(Magda întinde mâna spre raftul indicat.)* A cincea carte din stângă. *(Magda pune mâna pe o carte.)* Nu, cealaltă.
MAGDA *(scoate cartea si citeşte titlul): Studien über das Bildnis Alexanders der Grossen.*
ANDRONIC: Studii, schiţe. Nimic definitiv.
MAGDA: Şi pe urmă?
ANDRONIC: Pe urmă... toate cărţile pe care le vezi acolo... *(arată cu mîna spre acel „raft al doilea")* toate despre el. Mereu şi mereu.
MAGDA: De ce nu l-ai lăsat?
ANDRONIC: Pentru că n-am mai putut. De la Teba la Troia. Din Grecia în Asia, Susa, Persepolis, Ecbatana, drumul spre Indii, drumul spre ocean.
MAGDA: Pasionant.
ANDRONIC: Da – şi obositor. De multe ori aş fi vrut să-i spun lui Alexandru cel Mare, să-i pot spune: „Destul! Opreşte! Hai acasă!"
MAGDA: Nu te-ar fi ascultat.
ANDRONIC: N-ar fi avut încredere în mine. Dar astăzi sunt mai bătrân decât el. Am patruzeci de ani. Sunt multe lucruri pe care el nici nu le bănuia şi pe care eu le ştiu. Îmi pare rău că nu i le pot spune.
MAGDA *(cu un surâs):* I le spun eu. Eu îl văd.
ANDRONIC *(glumind):* Da, dar dumneata îl adori. N-are să te creadă. Un bărbat nu crede în femeile care îl adoră. *(serios)* Vezi, toată campania lui Alexandru în Asia este plină de greşeli.
MAGDA: Crezi?
ANDRONIC: Sunt sigur. Aş putea dovedi. Dar pentru asta mi-ar trebui timp. Mai întâi mi-ar trebui să pot reface întreg itinerariul lui Alexandru. De la Teba la capătul Indiei.
MAGDA: Eu l-am făcut.
ANDRONIC: În vis. Eu însă aş vrea să-l fac în realitate, pe teren, îmi trebuie o cunoaştere perfectă a terenului. N-am încredere în geografi. Vreau să văd cu ochii mei. Aş vrea să străbat pas cu pas, metru cu metru, toate drumurile lui Alexandru.
MAGDA *(cucerită):* Ar fi minunat de frumos! *(scurt, practic)* Mă iei şi pe mine.
ANDRONIC *(râzând):* Te iau. Mai ales că nu voi pleca niciodată.
MAGDA *(cu inocenţă):* De ce?
ANDRONIC: Nu-ţi dai seama ce poate fi o asemenea călătorie. E o adevărată expediţie. O caravană. Ar trebui ani mulţi şi bani mulţi. Foarte mulţi bani.
MAGDA: Şi nu-i avem?
ANDRONIC: Nu. Am o leafă de profesor din care trăiesc eu şi biblioteca mea.
MAGDA: Iar eu?!...
ANDRONIC: Dumneata! *(râzând)* Dumneata ai în poşetă bani pentru un bilet de cinematograf.
MAGDA: Şi un abonament pe linia 16.
ANDRONIC: Care nu ne va duce prea departe.
MAGDA: Păcat! Ar fi aşa de frumos!
ANDRONIC: Da. Frumos ar fi. Uite harta. *(la dintr-un colţ: al biroului o hartă şi o deschide pe masă.)* Hartă cu nume şterse. Cu fluvii secate. Cu cetăţi dispărute.

MAGDA: Unde e Gaza? Unde e Gordium? Unde e Prophtasia?
ANDRONIC: Aici... şi aici... şi aici...

(Lung moment de tăcere. De afară se aude soneria. Amândoi ridică privirea care li se pierduse pe hartă. Soneria reîncepe insistent, energic. Pe urmă se opreşte. Prin antreu se aude nedistinct vocea Anei şi a Directorului.)

DIRECTORUL: Domnul profesor a venit? E acasă?
ANA: Da. A venit. Cum vă cheamă pe dumneavoastră, ca să-i spun cine sînteţi.
DIRECTORUL: Las' că-i spun eu.

(Uşa din fund se deschide şi apare Directorul urmat de Ana.)

SCENA VI

MAGDA, ANDRONIC, DIRECTORUL, ANA

DIRECTORUL: Domnul profesor Andronic?
ANDRONIC: Eu.
ANA: Dumnealui e, conaşule, domnul care v-a căutat. Nici acuma nu vrea să spună cum îl cheamă. Uite, a dat buzna peste mine.
ANDRONIC: Ana, ce fel de vorbă...
DIRECTORUL: Are dreptate, domnule profesor. E adevărat. Am dat buzna. Am năvălit. Dar veţi înţelege graba mea. Dorinţa de a vă cunoaşte. Nerăbdarea de a vă vorbi. Mai ales *(se uită sever spre Magda)* că am fost copilăreşte indus în

eroare. Mi s-a spus că sunteţi la Universitate şi că nu vă întoarceţi decât seara târziu.
ANDRONIC: Vă rog să luaţi loc. Ana, te poţi duce.
ANA *(îmbufnată):* Păi de! Da' nasturele ăsta când o să-l cos? *(Iese prin uşa din fund.)*
ANDRONIC: Lasă, mai târziu.

SCENA VII

MAGDA, ANDRONIC, DIRECTORUL

DIRECTORUL: Domnule profesor, numele meu este Borcea. I. D. Borcea. sunt directorul ziarului *Deşteptarea.*
ANDRONIC *(fără entuziasm)*: Îmi pare bine.
DIRECTORUL: Am fost informat că m-aţi căutat azi-dimineaţă la redacţie.
ANDRONIC: Da. Mi s-a spus însă că nu veniţi niciodată.
DIRECTORUL: Niciodată! Vin când trebuie şi pentru cine trebuie. Dovadă că am venit până aici.
ANDRONIC: Sunt măgulit.
DIRECTORUL: Eu sunt măgulit, domnule profesor... Vă rog să-mi spuneţi cu toată încrederea ce vă aducea azi-dimineaţă la mine. Despre ce era vorba? Mi s-a spus că e o chestiune de extremă importanţă.
ANDRONIC: Aşa credeam. Dar am găsit acolo un domn – Ştefănescu mi se pare – care mi-a explicat că mă înşel şi că de fapt chestiunea n-are nicio importanţă.
DIRECTORUL *(enervat):* Ştefănescu... Un dobitoc.
ANDRONIC: Nu părea.

DIRECTORUL: În sfârşit... Un meseriaş. Fără perspectivă, fără orizont.

ANDRONIC: Un om de treabă. Cam nervos, dar de treabă. I-am lăsat o erată şi mi-a promis că o va publica. E tot ce mai puteam dori.

DIRECTORUL *(apăsat, cu intenţie)*: Tot? Absolut tot?

ANDRONIC *(nu înţelege, se uită la Director, se uită la Magda)*: Da.

DIRECTORUL: Domnule profesor, vă înţeleg. Sunt lucruri pe care nu le putem discuta decât între patru ochi.

MAGDA: Eu vă las.

ANDRONIC: De ce? *(către Director)* Aveţi un secret?

DIRECTORUL *(plin de intenţie)*: Aş vrea să vorbim mai pe larg, mai amănunţit, despre articolul dumneavoastră.

ANDRONIC: Cu atât mai bine. Domnişoara cunoaşte articolul. Ne poate fi de folos.

DIRECTORUL: Cunoaşte... *(plin de subînţelesuri)* întreaga chestiune?

ANDRONIC: Da.

DIRECTORUL: E informată asupra... *(gest vag)*

MAGDA: Perfect informată.

ANDRONIC: Într-adevăr bine informată. Pune poate prea multă pasiune, prea mult interes personal.

DIRECTORUL: Atunci înţeleg de ce ţinea să scape adineauri de mine.

MAGDA *(râzând)*: Exageraţi.

DIRECTORUL: Domnule profesor, colaborarea dumneavoastră la *Deşteptarea* este pentru mine şi gazeta mea o mare cinste.

ANDRONIC: Colaborare! Bine... dar e un accident.

DIRECTORUL: Un accident fericit.

ANDRONIC: Mărturisesc că până azi-dimineaţă nu cunoşteam gazeta dumneavoastră.

DIRECTORUL: Dar ea vă cunoştea. Noi toţi vă cunoaştem.

ANDRONIC: Nu-mi amintesc s-o fi citit vreodată.

DIRECTORUL: Noi însă v-am citit totdeauna. V-am citit şi v-am stimat. De câte ori nu ne-am spus: dacă am putea face din Alexandru Andronic un prieten, un colaborator! Dacă l-am putea aduce în mijlocul nostru, să lucreze cu noi, să scrie cu noi, să lupte cu noi!

ANDRONIC *(mirat, naiv)*: Sunt surprins.

DIRECTORUL: Pentru că nu ne cunoaşteţi. Pentru că n-aţi vrut să ne cunoaşteţi. Dumneavoastră, oamenii de bibliotecă, priviţi spre noi cu dispreţ...

ANDRONIC *(gest timid de protest)*: Cu dispreţ!

DIRECTORUL *(energic şi umflând treptat tonul)*: Da, cu dispreţ, spre noi, oamenii de acţiune care luptăm în tranşeele înaintate ale cotidianului. Din turnul de fildeş în care v-aţi retras, abia aruncaţi o privire indiferentă spre munca noastră, spre truda noastră – şi vi se pare că e prea vulgară – dar cine e vinovat, dacă nu chiar dumneavoastră, care vă izolaţi departe de lume, în loc să veniţi între noi, pentru ca împreună să ridicăm nivelul preocupărilor publice, însufleţindu-le cu idei, cu idealuri?

ANDRONIC *(timid, încurcat)*: Bine, dar eu sunt un profesor, un om de ştiinţă... Ce pot spune eu marelui public?

DIRECTORUL: Marele public e însetat să vă cunoască, să vă audă, să vă urmeze. A fost ambiţia mea să vă prezint acestui public. Şi am reuşit. Eram

hotărât să obțin colaborarea dumneavoastră prin orice mijloc și am obținut-o.

ANDRONIC: Cum? Vreți să spuneți că articolul meu... nu din întâmplare, nu printr-o confuzie...

DIRECTORUL: Să fim serioși! O gazetă ca a mea nu trăiește din întâmplări și din confuzii. *(categoric)* V-am adus la *Deșteptarea.* Eu cu mâna mea. Și nu vă mai las.

ANDRONIC: Nu știu ce vreți să spuneți!

DIRECTORUL: Vreau să spun că veți colabora cu noi. De aceea am și venit. Ca să stabilim condițiile colaborării.

ANDRONIC: Domnule... sunt surprins, sunt uimit, sunt mișcat... Nimeni nu mi-a vorbit vreodată ca dumneata. N-am crezut că scrisul meu poate să trezească atâta interes, să aibă atâta ecou, atâta răsunet.

DIRECTORUL: Și încă nu știți nimic. Veniți între noi și veți vedea ce se cheamă răsunet.

ANDRONIC: Nu, nu. Mă tem că e o eroare. Lucrările mele se adresează unor cititori de specialitate, unui public restrâns.

DIRECTORUL: Prejudecată! Ce v-a adus dumneavoastră acest public restrâns? O biată conferință universitară. Nici măcar o catedră plină. Eu vă aduc notorietatea, celebritatea, puterea. Dumneavoastră aveți lucruri mari de spus și trebuie să le spuneți.

ANDRONIC: Da, dar nu într-o gazetă.

DIRECTORUL: De ce nu într-o gazetă? Glasul dumneavoastră trebuie să pătrundă departe, adânc în opinia publică.

ANDRONIC: Opinia publică n-are ce face cu studiile mele.

DIRECTORUL: Vă înșelați cumplit. Știți oare că articolul de azi-dimineață a stârnit uimire, a trezit conștiințe? Știți oare câte priviri se îndreaptă în momentul de față spre dumneavoastră, așteptîndu-vă să vorbiți, somându-vă să vorbiți?

ANDRONIC *(modest, încurcat):* E prea mult... E măgulitor, dar e prea mult.

DIRECTORUL: Domnule profesor! În articolul de azi-dimineață, ați făcut anumite afirmații grave.

MAGDA *(cu convingere):* Foarte grave.

DIRECTORUL: Și ați lăsat să se înțeleagă că aveți dovezi.

ANDRONIC: Le am.

DIRECTORUL: Dați-mi-le mie.

ANDRONIC: De ce?

DIRECTORUL: Ca să le public.

MAGDA *(alarmată):* Asta nu se poate!

DIRECTORUL *(cu politețe, dar ritos):* Domnișoară, vă rog să nu vă amestecați într-o chestiune care nu vă privește.

MAGDA: Nu mă privește? Trece prin inima mea și nu mă privește?

DIRECTORUL: Domnule profesor! E poate momentul să vorbim clar. Ați atins în articolul de azi lucruri de un interes capital.

ANDRONIC: Credeți?

DIRECTORUL: Să lăsăm falsele modestii. Articolul e făcut cu mare artă. Spune puțin, atât cât trebuie. Restul se citește printre rânduri.

ANDRONIC: Pentru că n-am avut destul spațiu. E un articol introductiv. Un fragment. Intenția mea este să revin mai tîrziu.

DIRECTORUL: Asta cer și eu. Să reveniți. Dar nu mai târziu. Acum, imediat.

ANDRONIC: Un om de ştiinţă nu e niciodată grăbit.

DIRECTORUL: Dar eu sunt. Vă pun toată gazeta mea la dispoziţie. Vă deschid larg coloanele. Nu mă dau în lături de la nimic. Sunt gata să dau cea mai largă publicitate întregii chestiuni. Afişe, clişee, facsimile. Tot! Dacă e nevoie, scoatem o ediţie specială.

ANDRONIC: Ediţie specială! Mă speriaţi. Nu vi se pare că e prea mult?

DIRECTORUL: Dacă probele sunt zdrobitoare, nu e prea mult.

ANDRONIC: Zdrobitoare! Vorbiţi un limbaj cu care nu sunt obişnuit. Eu nu cunosc în istorie probe zdrobitoare. Cel mult plauzibile, concludente.

DIRECTORUL: Numiţi-le cum vreţi, dar daţi-mi-le.

MAGDA: Nu. *(către Andronic)* Nu, domnule profesor. *(către Director)* Nu, domnule director. *(către Andronic.)* Nu vei da nimic. *(către Director)* Nu vei primi nimic. Câtă vreme sunt eu aici, nu va ieşi o hârtie din această casă.

DIRECTORUL: Domnule profesor, noi discutăm între bărbaţi. Nu ştiu ce drepturi are domnişoara să intervină între noi...

MAGDA: Poate că n-am niciun drept. Dar am o datorie. Să împiedic atentatul moral pe care îl puneţi la cale.

DIRECTORUL: Atentat moral! Ha! Mă faci să râd. Ar râde şi el dacă ar auzi. Atentat moral împotriva celui mai mare bandit din lume.

MAGDA *(violent):* Domnule! Nu-ţi permit! N-ai dreptul!

ANDRONIC *(încercînd s-o calmeze):* Magda, te rog. *(către Director)* E o fire ciudată, o imaginaţie aprinsă... De altfel şi dumneata eşti nedrept. Pui prea multă patimă într-o chestiune care ar trebui privită mai calm, mai senin.

DIRECTORUL: Eu nu sunt senin. Meseria mea nu-mi dă voie.

ANDRONIC: Totuşi nu putem arunca vorbe atât de grele cu uşurinţă. Bandit!

DIRECTORUL: Domnule profesor, îl apăraţi.

ANDRONIC: Nu. Meseria mea nu este să apăr pe nimeni, ci să înţeleg.

DIRECTORUL: Dar aici nu e nimic de înţeles, probele sunt limpezi.

MAGDA: De unde ştii?

DIRECTORUL: Mi-o spune profesorul Andronic şi mi-o spune în ziarul meu. *(la gazeta de pe masă şi citeşte.)* „Vom arăta altădată şi păstrăm în acest scop probe pe care preferam să nu le destăinuim pentru moment." *(aruncând gazeta la loc)* Ei bine, eu prefer să le destăinuiţi. Şi vi le cer. Daţi-mi-le şi mâine dimineaţă *Deşteptarea* va fi în toate mâinile. Daţi-mi-le şi în trei zile numele lui Alexandru Andronic va fi pe toate buzele.

ANDRONIC *(evaziv, intimidat):* Ştiu eu...

DIRECTORUL: Eu ştiu... Eu vă asigur.

ANDRONIC: Domnule... propunerea dumneavoastră mi se pare stranie, ireală... Mă întreb dacă nu e o farsă.

DIRECTORUL: Am eu aerul unui om care-şi pierde timpul cu farse?

ANDRONIC: Totuşi nu înţeleg... nu cred... nu pot crede... Ani de zile am lucrat în singurătate, între puţinii mei studenţi, între puţinii mei colegi... aproape necunoscut... şi deodată o asemenea fantastică propunere.

DIRECTORUL: O primiţi?

MAGDA: Nu. Nu primeşte.

DIRECTORUL: Vă întreb pe dumneavoastră. O primiți?
ANDRONIC: Nu cred să pot... Nu cred să am dreptul... În orice caz, dați-mi timp. Mă voi gândi, voi reflecta, voi vedea...
DIRECTORUL: Așteptați poate alte propuneri... Aveți alte intenții?... Vă gândiți poate să lucrați cu altcineva?...
ANDRONIC: Nu.
DIRECTORUL: Cu atât mai bine. Pentru că să știți *(ferm, aproape amenințător)* peste mine nu veți trece!
ANDRONIC: Nici nu mă gândesc.
DIRECTORUL *(se uită la ceasul de mână):* E șase fără zece. În două ore, îmi trebuie articolul. La opt îl aștept la redacție. Sau mai bine viu să-l iau.
ANDRONIC: Domnule...
DIRECTORUL: Acum vă las. La opt fără zece sunt înapoi.
ANDRONIC: Dar nu se poate, dar...
DIRECTORUL *(a pornit spre ușă, dar se oprește în loc, se întoarce):* Domnule profesor, un sfat: nu pierdeți prilejul pe care vi-l dau. Și încă un sfat: nu pierdeți timpul. Noi doi putem face împreună lucruri mari. *(Iese.)*

SCENA VIII

MAGDA, ANDRONIC

(Andronic a făcut câțiva pași spre ușa pe care a ieșit Directorul – nu s-ar putea spune exact cu ce intenție: ca să-l conducă sau să-l cheme înapoi. Se oprește în fața ușii câteva secunde,

cu spatele la public. Pe urmă se întoarce si vine cu pași mici, rari, spre birou.)

MAGDA: Vei primi?
ANDRONIC: Nu.
MAGDA: Foarte bine.
ANDRONIC *(cu oboseală):* Nu, nu voi primi. Voi publica mai departe în reviste de istorie, de știință, în reviste pe care nu le citește nimeni.
MAGDA: Îți pare rău?
ANDRONIC: Nu știu. Cred că da... *(după o pauză)* Știi câți auditori au fost la ultima mea lecție?
MAGDA: Puțini?
ANDRONIC: Șase. Și unul din ei, intrat din întâmplare. Greșise sala, bietul băiat.
MAGDA *(simte tonul lui de amărăciune):* Ești obosit.
ANDRONIC: Să vorbești o viață întreagă în fața unor săli goale pentru cinci-zece studenți, care iau note... Nici măcar nu știi dacă te ascultă. Iau note. Niciun răspuns, niciun surâs, niciun semn, niciun ecou. Poate sunt surzi... Poate sunt morți... Doar câte unul se ridică deodată în mijlocul lecției, trântește pupitrul și pleacă... Tu rămâi mai departe, pe catedră – pentru cine? Pentru ce?
MAGDA *(ca unui copil):* Ești obosit...
ANDRONIC: O! Dacă s-ar putea! Dacă aș putea! Să vorbești într-o mare sală plină de lume, fremătând de nerăbdare, de curiozitate, de emoție. Să simți fixate asupra ta sute de priviri, mii de priviri, care așteaptă, care cheamă, care întreabă. Să simți cum fiecare cuvânt al tău deschide inimi, aprinde imaginații, răscolește pasiuni... Scrisul tău să treacă din mână în mână, din om în om, numele tău să străbată mulțimile, să însemne ceva...

MAGDA: Dar numele dumitale înseamnă mult.
ANDRONIC: Pentru cine? Pentru câți?
MAGDA: Sunt puțini poate, dar sunt cei mai buni!
ANDRONIC *(plictisit, sceptic):* O! Cei mai buni!
MAGDA: Ești nedrept. Nedrept cu dumneata. Nedrept cu ei. Te-a tulburat gazetarul ăsta... *(semn spre ușa prin care a ieșit Directorul)*
ANDRONIC: Da. Mărturisesc că da. M-a tulburat. Ce spunea el era amețitor. Era poate o aventură, o nebunie – dar o nebunie care te îmbată. Mai ales dacă nu ești obișnuit cu băuturi atât de tari.
MAGDA: Poate că tot ai să primești.
ANDRONIC: Nu, nu pot. Nu mă simt în stare. Știa el ce spune. *(cu dispreț)* Sunt un om de bibliotecă. *(Ia în mână o carte, o deschide.)*
MAGDA: Vrei să te las? Vrei să lucrezi?
ANDRONIC: Nu, te rog nu pleca. Astă-seară nu lucrez. Simt că n-aș putea.
MAGDA: Nu vrei să ieși puțin din casă?
ANDRONIC: Unde?
MAGDA: Undeva pe stradă. Undeva unde să nu fie atâtea cărți.
ANDRONIC: Ai dreptate. Apasă. Le simt cum apasă.
MAGDA: Haide cu mine să ne plimbăm.
ANDRONIC *(nici da, nici nu – indiferent):* Știu eu?...
MAGDA: Uite, se înserează. Trebuie să fie frumos spre șosea... Vii?

(Se aude soneria de la intrare.)

ANDRONIC: Cine o mai fi?
MAGDA *(după o pauză):* Să se fi întors el?
ANDRONIC: Nu cred. Dar dacă e el, nu vreau să-l văd.
MAGDA: Ți-e frică?
ANDRONIC: Nu știu. Dar nu mai vreau să-l văd.

SCENA IX

MAGDA, ANDRONIC, ANA

ANA *(intrând prin ușa din fund):* Conașule, vă caută un domn.
ANDRONIC: Domnul de adineauri?
ANA: Nu. Altul.
ANDRONIC: Cine e?
ANA: Nici ăsta nu vrea să spună. Zice că-l cunoașteți dumneavoastră.
ANDRONIC: Să intre.
ANA: Da, da, zice că... vrea să fie singur cu dumneavoastră.
ANDRONIC: Nu i-ai spus că e cineva la noi?
ANA: Ba da, dar zice...
MAGDA: Eu plec.
ANDRONIC: Nu, Magda. Te rog, rămâi. N-am hotărât să mergem la plimbare împreună? Fii bună și rămâi. Vreau să ies de aici. *(semn spre toată camera cu toate cărțile ei)* Treci o clipă dincolo și așteaptă-mă. Vrei?
MAGDA *(bună camaradă):* Vreau. *(Iese prin ușa din dreapta, planul I, pe care i-o deschide Andronic.)*
ANDRONIC: Ana, spune domnului să intre!

(Ana iese prin ușa din fund, prin care intră, o clipă mai târziu, Bucșan.)

SCENA X

ANDRONIC, BUCȘAN

BUCȘAN: Dumneata ești domnul Alexandru Andronic?
ANDRONIC: Da. Cu cine am onoarea?

BUCŞAN: Ştii dumneata mai bine.
ANDRONIC: Ne-am mai cunoscut?
BUCŞAN: Eu nu. Dar dumneata... mă cunoşti.
ANDRONIC: Drept să spun... nu-mi aduc aminte.
BUCŞAN *(tranşant)*: Sunt Grigore Bucşan.
ANDRONIC: Bucşan! *(Se gândeşte un moment.)* Nu... nu-mi aduc aminte!
BUCŞAN *(ironic)*: N-ai auzit niciodată de numele meu?
ANDRONIC: Nu cred.
BUCŞAN *(acelaşi joc):* E un nume nou pentru dumneata? Necunoscut?
ANDRONIC *(ca şi cum şi-ar cere scuze pentru ignoranţă):* Îmi pare rău, dar...
BUCŞAN *(ia o scrumieră de metal de pe birou, cântărind-o parcă):* Frumoasă scrumieră... *(O întoarce scurt pe dos şi o pune sub ochii lui Andronic.)* Ce scrie aici?
ANDRONIC *(citind)*: Uzinele Bucşan.
BUCŞAN *(ia de pe birou un bloc de hârtie şi cu aceeaşi mişcare scurtă i-l pune sub nas):* Şi pe blocul ăsta de hârtie ce scrie?
ANDRONIC: Fabrica de hârtie Bucşan.
BUCŞAN *(roteşte privirea prin odaie şi alege un alt obiect, pe care îl aduce sub nasul lui Andronic)*: Şi aici?
ANDRONIC: Oţelăriile Bucşan.
BUCŞAN *(se apropie de Andronic şi cu o mişcare bruscă, îi rupe nasturele de la haină, arătându-i-l):* Şi aici?
ANDRONIC: Fabrica de nasturi Bucşan.
BUCŞAN: Şi dumneata nu mă cunoşti! Nu e nimic în casa asta, care să nu fi trecut prin mâinile mele. Nu e nimic în oraşul ăsta, care să nu poarte imprimat numele meu. Şi dumneata nu mă cunoşti! Ascensorul cu care te urci e un ascensor Bucşan. Betonul din care e clădită casa, e beton Bucşan. Ghetele pe care le porţi, sunt lucrate cu talpă Bucşan. Asfaltul pe care umbli, e asfalt Bucşan. Şi dumneata nu mă cunoşti!

ANDRONIC *(uimit, încurcat):* Domnule, vă cer scuze. Sunt sincer impresionat. E într-adevăr nepermis ca un nume atât de popular, atât de răspândit, să-mi fie necunoscut. Dar, vedeţi, eu duc o viaţă retrasă, singuratică, sunt absorbit de lucrările mele, sunt distrat...
BUCŞAN: Termină, domnule! Să lăsăm glumele. Am venit să vorbesc cu dumneata răspicat. E felul meu obişnuit de vorbă. Nu-mi plac intermediari şi nici fraze. Afacerile îmi place să le rezolv singur şi direct. Spune: cât vrei?
ANDRONIC: Nu vă înţeleg.
BUCŞAN *(răspicat):* Câţi bani vrei?
ANDRONIC: Pentru ce? Ce să fac cu ei?
BUCŞAN: Treaba dumitale. Eu te întreb doar: cât? Şi dacă-mi convine, plătesc.
ANDRONIC: E vorba de o donaţie?
BUCŞAN: *(printre dinţi):* Da. Donaţie.
ANDRONIC: Pentru Institutul meu de istorie antică?
BUCŞAN: Îmi place formula. Nu pentru dumneata – pentru Institut. Ingenios!
ANDRONIC: Domnule Bucşan, nu vă pot spune cât sunt de emoţionat. Lucrăm la Institut în condiţii materiale grele. Ne lipseşte o mare bibliotecă de specialitate. De mult doream să pot avea burse pentru studenţii mei. Eu însumi mă gândeam să întreprind o călătorie de studii în Asia. Toate acestea sau o parte din ele, le-am putea realiza datorită generozităţii ...

BUCŞAN *(şi-a pierdut răbdarea):* Ascultă, domnule! Am citit articolul dumitale de azi-dimineaţă.

ANDRONIC: L-aţi citit? Şi v-a interesat?

BUCŞAN: Dumneata ce crezi?

ANDRONIC: Nu îndrăznesc să sper. E o chestiune atât de străină de preocupările dumneavoastră obişnuite.

BUCŞAN: Şi nu-mi dai voie?

ANDRONIC *(intimidat):* Eu...

BUCŞAN: Nu-mi dai voie să fac altceva decât am făcut până azi? E interzis? E interzis, de exemplu, să mă ocup de cereale?

ANDRONIC: Ce vreţi să spuneţi?

BUCŞAN: E interzis să mă ocup de ovăz. Dumneata numeşti asta un monopol al ovăzului.

ANDRONIC *(măgulit)*: Aţi reţinut expresia!

BUCŞAN Da. Închipuieşte-ţi că am reţinut-o. Te poţi felicita. Ai lovit bine.

ANDRONIC: Vedeţi, mi-am dat foarte bine seama că e o expresie îndrăzneaţă, oarecum improprie, care ar avea nevoie de lămuriri suplimentare...

BUCŞAN: Dar ai preferat să le laşi pentru altădată.

ANDRONIC: Întocmai. Dacă va fi nevoie, voi reveni mai pe larg.

BUCŞAN: Nu va fi nevoie.

ANDRONIC: Totuşi cred că anumite explicaţii sunt necesare.

BUCŞAN: Îţi spun eu că nu sunt.

ANDRONIC: Mă tem să nu se creadă că e o eroare la mijloc, o eroare grosolană. Ovăzul la care mă refer, nu e cereala comună pe care o cunoaştem toţi sub numele popular de ovăz şi sub denumirea ştiinţifică de *avena-nuda*...

BUCŞAN: Absurd!

ANDRONIC: Evident că-i absurd. Acest ovăz nici nu exista pe vremea lui Alexandru. E o plantă care în Europa a apărut abia în secolul XIII, iar în Asia probabil mult mai târziu.

BUCŞAN: Mai târziu sau mai devreme, să venim la chestiune.

ANDRONIC: Dar tocmai aceasta e chestiunea şi e foarte delicată. Eu presupun că trebuie să fie un fel de ovăz sălbatic, poate o specie de *avena-sativa* sau, şi mai probabil, o specie de *avena-vesca.* Nu credeţi...?

BUCŞAN: Eu nu cred nimic.

ANDRONIC: Aveţi dreptate, în fond, aveţi dreptate. Lucrurile sunt foarte complicate şi certitudine nu există. După cum spuneam azi după-masă la Radio...

BUCŞAN: Ai vorbit la Radio?

ANDRONIC: Da. Azi după-masă.

BUCŞAN: Despre ce?

ANDRONIC: Despre chestiunea asta.

BUCŞAN: Nenorocitule!

ANDRONIC *(lovit):* Domnule!

BUCŞAN: Ce fel de şantaj e ăsta?

ANDRONIC *(uluit):* Şantaj?

BUCŞAN: De ce te amesteci în meserii pe care nu le cunoşti? Dacă nu ştii cum se face un şantaj, lasă pe alţii.

ANDRONIC: Domnule, vă rog...

BUCŞAN: Ai scris un articol. Foarte bine. Am înţeles. Am venit. Veneam mai devreme dacă ştiam de unde să te iau. Dar ce nevoie mai aveai de Radio? Spune! Răspunde! Explică! Vorbeşte! *(Tonul a crescut mereu, iar cu ultimele cuvinte a devenit violent. Apropiindu-se de Andronic, îl apucă cu*

mâinile de reverele hainei.) Vorbeşte, n-auzi? De ce taci?

ANDRONIC *(palid, năucit):* Nu ştiu... Nu ştiu ce să răspund... Nu ştiu ce vreţi...

BUCŞAN: Canalie!

ANDRONIC: E o eroare... E o neînţelegere. Poate nu ştiţi cine sunt... Poate căutaţi pe altcineva... Eu sunt profesorul Andronic... Alexandru Andronic.

BUCŞAN: Şi eu sunt Bucşan. Grigore Bucşan. Vrei să te măsori cu mine? *(plin de dispreţ)* Dumneata!...

ANDRONIC: Domnule, vă repet că e la mijloc o confuzie, o îngrozitoare confuzie. Sau o farsă. Sau poate.... sau poate... *(Face un pas înapoi, un gest de îngrijorare abia stăpânită.)*

BUCŞAN: Sau poate sunt nebun.

ANDRONIC *(repede):* N-am spus asta.

BUCŞAN: Da. Într-un fel sunt nebun. Nebun că viu aici să-ţi ofer bani în loc să te nimicesc cu o singură lovitură. Crezi dumneata serios că mi-ar fi greu mie, Grigore Bucşan, să lichidez un belfer ca dumneata? Dar nu vreau, nu-mi plac scandalurile. Când pot, le evit.

ANDRONIC: Atunci...

BUCŞAN: Atunci termină cu jocul ăsta stupid şi vorbeşte. De unde cunoşti afacerea Protar?

ANDRONIC: Afacerea?

BUCŞAN: Protar.

ANDRONIC: Nu înţeleg... Nu ştiu...

BUCŞAN: Nu înţelegi, nu ştii, dar publici.

ANDRONIC: Domnule, încă o dată, vă rog... Vă rog să vă lămuriţi, să vă explicaţi... Nu se poate... Nu e cu putinţă...

BUCŞAN *(ia cu un gest scurt gazeta de pe masă şi citeşte, sărind ici şi colo cuvinte din frază):* „Vom

arăta altădată... convingerea noastră că de la Protar la Carun... fraze insuficient studiate... ar merita să fie aduse la lumină"... Cunoşti fraza asta?

ANDRONIC: Da.

BUCŞAN: Cine a scris-o?

ANDRONIC: Eu.

BUCŞAN: Şi nu ştii ce e Protar?

ANDRONIC: Nu e Protar. E Prophtasia.

BUCŞAN: Cum?

ANDRONIC: Prophtasia. E o greşeală de tipar. În loc de Prophtasia a apărut Protar. În loc de Kabul, Carun.

BUCŞAN: Îţi baţi joc de mine?

ANDRONIC: De ce? Vă spun adevărul. Tot articolul e plin de greşeli. Am dat şi o erată. Are să apară mâine.

BUCŞAN *(bănuitor):* Unde?

ANDRONIC: În „Deşteptarea".

BUCŞAN: Iar? Îmi întinzi o nouă cursă?

ANDRONIC: Cursă? Cum cursă? Ce fel de cursă? Nu vă spun că e o erată? Sunt zeci de greşeli şi am vrut să se rectifice măcar unele din ele, cele mai grave... Prophtasia şi Kabul nu sunt singurele. La drept vorbind, nici nu înţeleg de ce vă supăraţi atât de mult. Pentru mine e penibil, fiindcă e articolul meu, dar dumneavoastră ar trebui să vă fie indiferent. Prophtasia sau Protar, Kabul sau Carun...

BUCŞAN: Prophtasia... Ce înseamnă Prophtasia?

ANDRONIC: E un oraş vechi în Asia Mică.

BUCŞAN: Şi Kabul?

ANDRONIC: Un fluviu,

BUCŞAN *(scurt):* Nu cred.

ANDRONIC: Vedeți-l pe hartă. *(Arată cu degetul ceva pe harta care a rămas deschisă pe birou.)* Sunt aici. Două etape în itinerariul lui Alexandru cel Mare.

BUCȘAN *(oarecum dezarmat de evidenta inocență a tipului):* Și dumneata vrei să cred că nu e nicio aluzie în articolul ăsta?

ANDRONIC: Ce fel de aluzie?

BUCȘAN: Niciun subînțeles?

ANDRONIC: Ce fel de subînțeles?

BUCȘAN *(rămas pe gânduri se întreabă mai mult pe el singur):* Să fie oare posbil?... Să fie oare posibil?

SCENA XI

ANDRONIC, BUCȘAN, MAGDA

MAGDA *(a deschis ușa din dreapta și a intrat pe replica lui Bucșan, rămânând în prag):* Nu. Nu e posibil.

BUCȘAN *(surprins, ridicând privirea spre ea):* Dumneata?... *(către Andronic)* Cine e... dumneaei?

MAGDA: Nu-l întreba pe el, că nu știe; mai bine întreabă-mă pe mine despre el. Vrei să știi cine e? E un escroc.

ANDRONIC *(trăsnit):* Magda!

MAGDA *(energic):* Un șantagist!

ANDRONIC *(cu indignare):* Domnișoară!

MAGDA *(adresându-se mereu lui Bucșan):* Și dumneata... dumneata ești un naiv, un biet naiv, pe care-l duce oricine de nas. Ascultam de dincolo – fără voia mea – strigați așa de tare că vă auzeam –

ascultam de dincolo și muream de râs. Greșeală de tipar! Ha! Prophtasia. Ha! și dumneata crezi!

ANDRONIC: Domnule, n-ascultați. N-o credeți. Fata asta, fata asta... nu știe ce vorbește.

MAGDA *(provocatoare către Andronic):* Așa, insultă-mă. Din partea dumitale nu mă aștept la ceva mai bun. Insultă-mă. Lovește-mă, dacă vrei, dar n-ai să mă împiedici să spun adevărul, tot adevărul.

ANDRONIC: Ce adevăr? Care adevăr? Ce fel de adevăr? Adevărul îl spun eu. Purul adevăr. Nu există alt adevăr. Magda, te rog, vino-ți în fire. Domnule, fac apel la bunul dumneavoastră simț. Ce se întâmplă aici e năucitor. Să stăm o clipă să discutăm, să ne înțelegem, să facem lumină...

MAGDA: Da, să facem lumină. Spune domnului, spune, te rog, dacă ai curaj, cine a fost adineauri aici?

ANDRONIC: Când?

MAGDA: Adineauri!

ANDRONIC *(sincer zăpăcit):* Nu știu. Nu-mi amintesc. Nu-mi mai amintesc.

MAGDA: Vrei să spun eu?

ANDRONIC: Nu știu... un gazetar parcă... director la *Deșteptarea,* așa zicea el...

MAGDA *(către Bucșan):* Vezi, mai vrei și alte probe? E nevoie să-ți spun despre ce au discutat acești doi domni?

ANDRONIC *(care nu mai înțelege nimic):* Bine, dar ce legătură... Pentru Dumnezeu, ajutați-mă să pricep și eu ceva... Magda... Domnule...

BUCȘAN: Destul. Acum știu tot.

ANDRONIC: Eu nu știu nimic.

BUCȘAN: Ziceai adineauri că nu mă cunoști. Aveai dreptate. Te voi învăța eu să mă cunoști! *(Merge spre ușa din fund, cu hotărâre.)*

ANDRONIC *(ținându-se după el):* Domnule, e o eroare, ascultați-mă pe mine, e o groaznică eroare...

BUCȘAN *(se oprește în prag și-l mai privește o dată, strivitor):* Ești un om pierdut. *(Iese trântind ușa. O clipă mai târziu, se aude cum trânteşte ușa din antreu.)*

SCENA XII

MAGDA, ANDRONIC

ANDRONIC *(după o lungă pauză, încet):* De ce ai făcut asta?

MAGDA *(cu sinceritate):* Nu știu.

ANDRONIC: Ce ai urmărit? Ce ai vrut?

MAGDA: Nu știu. Încă nu știu.

ANDRONIC: Cum e posibil să vorbești despre mine așa cum ai vorbit? Escroc! Șantagist! Eu... *(încet, dureros)* Știi dumneata cine sunt eu? Ce sunt eu?

MAGDA: Da, ești un copil.

ANDRONIC: Domnișoară! Nu uita că sunt profesorul dumitale. Nu uita că vei da un examen cu mine. Un examen de istorie. S-ar putea să cazi.

MAGDA: Și dumneata ai dat cu mine, adineauri, un examen. Un examen de viață. Și ai căzut. Ești un copil.

ANDRONIC: Nu-ți dau voie!

MAGDA: Nici nu-ți cer voie. Dacă nu eram aici, dacă nu intram la timp...

ANDRONIC: Ce s-ar fi întâmplat?

MAGDA: Ar fi făcut din dumneata tot ce voia.

ANDRONIC: Dar ce voia?

MAGDA: Asta nu știu. Dar ceva voia. Și el și celălalt.

ANDRONIC: Care celălalt?

MAGDA: Gazetarul.

ANDRONIC: Crezi că e vreo legătură? Crezi... Crezi că se cunosc?

MAGDA: Nu-ți spun că ești un copil?

ANDRONIC: Și eu îți spun că am intrat din cauza dumitale în cele mai mari încurcături. Am intrat amândoi într-o teribilă aventură.

MAGDA: Da, prima dumitale aventură. Ți-e frică?

ANDRONIC: Ce-i de făcut?

MAGDA: Nu știu. *(pe urmă, brusc)* Ba da, știu. E de cusut acest nasture. Să-l coasem. *(Ia nasturele de pe birou, acul și ața lăsate acolo de Ana.)* Vino aici. *(Începe să coasă.)*

ANDRONIC *(docil):* Și pe urmă?

MAGDA: Pe urmă vom vedea. *(Se oprește o clipă din cusut și ridică ochii spre el.)* Crezi că Alexandru cel Mare pleca la luptă cu nasturii rupți?

CORTINA

ACTUL III

Seara aceleiaşi zile. Biroul lui Bucşan, la sediul întreprinderilor sale. Mare eleganţă, dar simplă, sobră, aproape severă. Un birou imens, pe care sunt puţine hârtii în mare ordine. Contrast cu biroul lui Ştefănescu din actul I şi chiar cu al lui Andronic din actul II. Fotolii de piele. Un dulap cu dosare puţine şi de asemeni câteva mari volume, care se văd printr-o vitrină de sticlă. O imensă casă de fier – zidită în perete – mare, puternică, impunătoare ca o locomotivă. Pe biroul lui Bucşan un telefon. În peretele din dreapta, o uşă dublă, capitonată cu piele. În peretele din stânga, la fel. În peretele din fund e tăiată o singură fereastră dreptunghiulară, lungă aproape cât întreg peretele. La ridicarea cortinei, scena e în întuneric. Prin fereastră se vede oraşul de seară, acoperişuri depărtate de casă, bloc-hausuri, lumini, reclame luminoase, totul dominat de două firme electrice, care se aprind şi se sting alternativ. Uzinele Bucşan, Oţelăriile Bucşan! Încăperea e luminată doar de această lumină difuză a oraşului, prin fereastră.

SCENA I

BUCŞAN, SECRETARA

După câteva clipe de tăcere completă, se aude din dreapta o cheie care se învârte in broască;

uşa se deschide fără zgomot. Bucşan intră. După ce a închis uşa, vine spre birou şi aprinde acolo o lampă de masă. Restul încăperii rămâne în penumbră. Pe urmă apasă pe unul din butoanele de pe birou. Se aude depărtat o sonerie de un timbru surd, discret. Trec câteva secunde şi apoi, prin uşa din stânga, intră secretara, îmbrăcată sobru, puţin bărbăteşte, fără exagerare în acest sens. Vorbeşte precis, direct, fără bruscheţe însă.

BUCŞAN: L-ai găsit?
SECRETARA: Pe Brănescu încă nu.
BUCŞAN: Foarte rău.
SECRETARA: L-am căutat peste tot. La Cameră, la minister, acasă, la Capsa. Nu e nicăieri.
BUCŞAN: Să fi plecat din oraş?
SECRETARA: Nu cred. Azi-dimineaţă a vorbit la Senat.
BUCŞAN: Trebuie să-l văd. Neapărat, în noaptea asta.
SECRETARA: Am lăsat peste tot vorbă, că la orice oră ar veni, îl aşteptaţi aici.
BUCŞAN: Bine. *(după o scurtă pauză)* Celălalt?
SECRETARA: Agopian?
BUCŞAN: Da.
SECRETARA: E aici. Vă aşteaptă.
BUCŞAN: Unde?
SECRETARA: E în biroul meu. să-l introduc?
BUCŞAN: Încă nu. Ai informaţii despre el?
SECRETARA: V-am lăsat o notă scrisă pe birou. *(Gest spre un bloc de hârtie de pe masă. Bucşan ia blocul arătat şi citeşte, în timp ce secretara aşteaptă în tăcere, atentă.)*
BUCŞAN *(fără să-şi întrerupă lectura):* Sunt date exacte?

SECRETARA: Cred că da. Tot ce am putut afla în două-trei ore.
BUCŞAN: Cât e ceasul?
SECRETARA: Unsprezece fără opt. *(Bucşan continuă să citească. Secretara se duce spre fereastra deschisă şi trage o perdea de pânză albastră, care închide vederea spre oraş.)*
BUCŞAN: De ce închizi?
SECRETARA: E mai bine. La ora asta, fereastra luminată ar putea să pară... *(caută o secundă cuvântul)* neobişnuit.
BUCŞAN: Ai dreptate. *(A terminat de citit şi a rămas cu blocul în mână, pe gânduri.)*
SECRETARA: Să-l introduc?
BUCŞAN *(după un moment):* Pe cine?
SECRETARA: Agopian.
BUCŞAN: Da. Sigur.
SECRETARA *(se îndreaptă spre uşa din stânga, dar înainte de a ieşi, se opreşte în prag şi întoarce capul spre Bucşan):* Sunteţi obosit. Nervos.
BUCŞAN *(scurt)*: Eu?

(Secretara iese.)

SCENA II

BUCŞAN, AGOPIAN

Agopian intră o clipă mai târziu pe uşa prin care a ieşit secretara. Rămâne în prag, destul de intimidat de decor.

BUCŞAN *(în picioare, la birou):* Dumneata eşti Agopian?

AGOPIAN: Kenk. Kenk Agopian.
BUCŞAN *(pleacă de la birou şi vine spre el, apropiindu-se la un pas depărtare):* Domnule, dumneata ai o tipografie.
AGOPIAN: Da, am.
BUCŞAN: Vreau să mi-o vinzi. *(Agopian, uluit, tace.)* Aştept un răspuns.
AGOPIAN: Să v-o vând? De ce?
BUCŞAN: Ăsta nu e răspuns. E o întrebare. Vreau să mi-o vinzi... pentru că vreau s-o cumpăr.
AGOPIAN *(prudent):* Păi... să vedem.
BUCŞAN *(îi arată cu mâna fotoliul din faţa biroului):* Şezi. *(El însuşi ia loc la birou.)* Tipografia dumitale merge prost.
AGOPIAN: Prost, dar merge.
BUCŞAN: E plină de datorii.
AGOPIAN: E adevărat. Are datorii. Dar are şi clienţi. Dar dacă-mi plăteşte *Deşteptarea... Deşteptarea* e o gazetă care se tipăreşte la mine.
BUCŞAN: Ştiu.
AGOPIAN: Dacă-mi plăteşte restanţele...
BUCŞAN: Restanţe de patru sute optzeci de mii de lei.
AGOPIAN: Cam mult, e drept. Dacă-mi plăteşte, răsuflu.
BUCŞAN: Nu va plăti.
AGOPIAN: Credeţi?
BUCŞAN: Sunt sigur.
AGOPIAN: Totuşi, chiar azi mi-a trimis vorbă directorul că până mâine seară...
BUCŞAN *(întrerupând):* Nu va plăti.
AGOPIAN *(intimidat):* Nu?
BUCŞAN: Cât te costă tipografia?

AGOPIAN Vedeți, e o tipografie mică, dar bună. Are tot ce-i trebuie. Două mașini plane, trei linotipuri, o rotativă modernă.
BUCȘAN: Cât te costă?
AGOPIAN: Un milion opt...
BUCȘAN *(întrerupându-l):* Mai puțin.
AGOPIAN: Știți cât mă costă?
BUCȘAN: Știu.
AGOPIAN: Atunci...
BUCȘAN: Știu, dar vreau să aflu din gura dumitale.
AGOPIAN: Să spun exact?
BUCȘAN: Da.
AGOPIAN: Exact de tot?
BUCȘAN: Cât se poate.
AGOPIAN: Un milion două sute patruzeci...
BUCȘAN: Din care, două sute patruzeci...
AGOPIAN: Nu i-am plătit nici până azi.
BUCȘAN: Întocmai! Ei bine, îți ofer pentru tipografia dumitale patru milioane.
AGOPIAN *(trăsnit. Toată atitudinea lui prudentă, bănuitoare de până acum, s-a prăbușit):* Cum ați spus?
BUCȘAN: Patru milioane.
AGOPIAN *(după o tăcere, palid):* Vorbiți serios?
BUCȘAN *(sever):* Agopian! Uiți unde te afli.
AGOPIAN: E adevărat. Uit. Nu-mi vine să cred. Ați spus patru milioane?
BUCȘAN: Da.
AGOPIAN: E... e mult.
BUCȘAN: E enorm.
AGOPIAN: Atunci... atunci de ce?...
BUCȘAN: Fiindcă vreau să cumpăr.

SCENA III

ACEIAȘI, SECRETARA

SECRETARA *(intră prin stânga, se apropie de birou):* Domnul ministru Brănescu.
BUCȘAN: Să aștepte.
SECRETARA: Spune că...
BUCȘAN: Să aștepte.

(Secretara iese tot prin stânga.)

SCENA IV

BUCȘAN, AGOPIAN

BUCȘAN: Ei! Te-ai hotărât?
AGOPIAN: Nu știu. Mi-e frică.
BUCȘAN: Frică?
AGOPIAN: Da. E prea mult.
BUCȘAN: Vrei mai puțin?
AGOPIAN: Poate... Poate ați fost rău informat. Tipografia, nu zic, e bună... e bunicică... în sfârșit... nu e rea. Vedeți, eu vreau să spun adevărul. Ziceam că are două mașini plane. Are, ce-i drept, dar..,
BUCȘAN: Dar sunt vechi. Și linotipurile sunt defecte. Și rotativa modernă nu e modernă. Și toată instalația de litere e uzată.
AGOPIAN: Prin urmare... știți?
BUCȘAN: Tot.
AGOPIAN: Atunci?
BUCȘAN: Atunci, repet propunerea: patru milioane. Primești?

AGOPIAN: Nu mai înțeleg nimic.
BUCȘAN: Nici nu e nevoie. Primești?
AGOPIAN: Pot să nu primesc? Dumneavoastră în locul meu n-ați primi?
BUCȘAN: Ești un om rezonabil, Agopian. *(Trage un sertar mic al biroului și scoate de acolo un carnet.)* Îți semnez un cec sau vrei banii?
AGOPIAN *(care încă nu crede):* Chiar acum?
BUCȘAN: Da.
AGOPIAN: Atunci cec, că e mai ușor.
BUCȘAN: Bine. *(Începe să scrie cecul și după o clipă se oprește.)* Vei găsi dincolo, la secretariat, un contract provizoriu. Clauze simple, îl semnezi și asta e tot. *(Continuă să scrie, dar după o clipă, din nou se întrerupe.)* Da, să nu uit. Te duci la tipografie și anunți că ai vândut-o. Iei mașina mea.
AGOPIAN: Nu e mai bine mâine dimineață?
BUCȘAN: Nu. Acum. Am nevoie de ateliere.
AGOPIAN: Bine. Cum doriți.
BUCȘAN: Vreau să fac transformări mari acolo. Tocmai de aceea pentru un moment opresc orice lucrare, închid atelierele.
AGOPIAN: Când?
BUCȘAN: Acum.
AGOPIAN: Vreți să spuneți... Vreți să spuneți că...
BUCȘAN: Da, Agopian. Tipografia se închide imediat.
AGOPIAN: În noaptea asta?
BUCȘAN: În clipa asta.
AGOPIAN: Nu se poate.
BUCȘAN: De ce?
AGOPIAN: Fiindcă, acum, noaptea, se tipărește *Deșteptarea. Deșteptarea* de mâine dimineață. Nu putem...
BUCȘAN *(întrerupând):* De ce nu putem?

AGOPIAN: Am un contract cu ei.
BUCȘAN: Pe care nu l-au respectat, în caz de neplată regulată, dumneata ți-ai rezervat dreptul să încetezi oricând imprimarea gazetei.
AGOPIAN: Asta așa e...
BUCȘAN: Atunci?
AGOPIAN: Totuși, o să mă dea în judecată. O să ceară despăgubiri.
BUCȘAN: Despăgubirile mă privesc pe mine. Am prevăzut în contract.
AGOPIAN: Ați prevăzut?
BUCȘAN: Da.
AGOPIAN: La toate vă gândiți...
BUCȘAN: Prin urmare suntem înțeleși.
AGOPIAN: Eu tot zic s-o lăsăm pe mâine dimineață. Zău așa. Ce mi-e acum, ce mi-e mâine? Încă zece ore. Treacă de la noi. Ce ziceți?
BUCȘAN: Nu.
AGOPIAN: Explicați-mi și mie.
BUCȘAN *(enervat):* Eu când plătesc, nu explic. Pentru ultima oară. Primești sau refuzi? Da sau nu?
AGOPIAN: Eu sunt un om de onoare. Am zis o dată da, rămâne da.
BUCȘAN *(termină de scris și semnat cecul):* Într-adevăr, un om de onoare. *(Apasă pe butonul soneriei.)*

SCENA V

ACEIAȘI, SECRETARA

BUCȘAN *(către secretară):* Agopian se duce la tipografie și se întoarce. Dacă totul e în ordine, îi predai acest cec. *(Secretara ia cecul.)* Aștept aici răspunsul.

SECRETARA *(către Agopian):* Vă rog să veniți cu mine, domnule. Pe aici. *(Îi arată ușa din stânga și așteaptă până ce Agopian iese din cameră, pe urmă se uită la cec și face un pas către biroul lui Bucșan.)* Patru milioane?

BUCȘAN: Da.

SECRETARA: Nu e prea mult?

BUCȘAN: Nu. Pentru ceea ce vreau eu, e destul de ieftin. *(după o secundă)* Werner! *(Fata care se îndrepta spre ușă, se oprește atentă.)* Contractele Cugir sunt gata?

SECRETARA: Da. Mâine dimineață se autentifică.

BUCȘAN: Mai e posibilă o modificare?

SECRETARA: Greu.

BUCȘAN: Totuși trebuie. *(moment de gândire)* Majorezi comisionul nostru cu 0,75 la sută. *(pauză)* Dă o diferență mare?

SECRETARA *(după o clipă de reflecție):* Patru milioane și vreo șase sute.

BUCȘAN: Tocmai cât trebuie. *(cu un vag zâmbet)* Ei? E mult?

SECRETARA: Nu. Așa merge. *(A surâs și ea. Pe urmă, imediat, revine la seriozitatea ei rece de funcționară precisă.)* Îl primiți pe Brănescu?

BUCȘAN: Să vie!

(Secretara iese.)

SCENA VI

BUCȘAN, BRĂNESCU

BRĂNESCU *(intrând prin ușa din stânga, gras, jovial, nădușit):* Coane Griguță, omul dumitale.

BUCȘAN: De unde-mi vii, ministrule?

BRĂNESCU: De la Sinaia.

BUCȘAN: Sinaia? Când ai plecat, când te-ai întors?

BRĂNESCU: Nu mă mai întreba. Mort sunt de oboseală. Mă lași să șed? *(Se apropie de fotoliul din fața biroului.)*

BUCȘAN: Poftim.

BRĂNESCU *(lăsându-se să cadă în fotoliu):* De alaltăieri n-am mai dormit.

BUCȘAN: Dacă te ții de chefuri!

BRĂNESCU: Chefuri! Păcatele mele! Nici la masă n-am stat ca lumea de două zile.

BUCȘAN: N-ai dormit, n-ai mâncat – dar ce-ai făcut?

BRĂNESCU: Am vorbit.

BUCȘAN: Întruna?

BRĂNESCU: Întruna. Ieri, în Consiliul de Miniștri. Azinoapte, la Cameră. Azi-dimineață, la Senat. *(Își trage respirația.)* Blestemata asta de lege a bacalaureatului.

BUCȘAN: Nu s-a terminat?

BRĂNESCU: Ba da. A dat Dumnezeu. Azi după-masă am trimis-o la Monitor. Și când m-am văzut liber – în sfârșit liber! – mi-am zis: ce-ar fi să mă reped până la Sinaia să trag un pui de somn, la răcoare!?

BUCȘAN: Și eu, între timp, te caut în tot Bucureștiul.

BRĂNESCU: De unde să știu, coane Griguță?! Parcă eu nu te caut? Parcă e chip să te vadă cineva? N-am fost săptămâna trecută de trei ori? N-am întrebat, n-am scris, n-am telefonat? Cine poate să te vadă, când nu vrei dumneata?

BUCSAN: Dar azi am vrut.

BRĂNESCU: Și iată-mă-s. Nici n-am intrat bine în Sinaia, nici n-am apucat să dau jos valiza din mașină, când mi-a ieșit înainte telefonistul de la

Caraiman şi mi-a dat o notă telefonică de la Bucureşti că m-ai căutat acasă. M-am suit iar în maşină şi dă-i drumul înapoi cu optzeci de kilometri pe oră.

BUCŞAN: Ministrule, eşti un om de ispravă.

BRĂNESCU: Sunt, coane Griguţă, sunt, măcar că dumneata nu mă iubeşti.

BUCŞAN: Nu te iubesc?...

BRĂNESCU: Nu. Că dacă m-ai iubi, nu m-ai lăsa să mucegăiesc la Ministerul Instrucţiunii. Spune şi dumneata: ăsta-i minister de mine? Instrucţiune îmi trebuie mie?

BUCŞAN: Ce pot să fac eu?

BRĂNESCU: Poţi, coane Griguţă, poţi. Spui o vorbă unde trebuie şi se aranjează. Să mă scoată de aicea că prea sunt pe linie moartă. Să-mi dea altceva.

BUCŞAN: Ce?

BRĂNESCU: Finanţele.

BUCŞAN: Exagerezi!

BRĂNESCU: Sau Industria. Sau Comunicaţiile. În sfârşit, un minister serios, unde să fie de lucru pentru mine... *(cu un semiton mai jos)* şi pentru dumneata. *(aproape patetic)* O să-ţi fiu de folos, coane.

BUCŞAN *(vag):* Să vedem! *(precis)* Deocamdată, poţi să-mi fii de folos acum.

BRĂNESCU: Zău?

BUCŞAN: De asta te-am chemat.

BRĂNESCU: Porunceşte!

BUCŞAN: Brănescule! Cunoşti pe unul Andronic?

BRĂNESCU: Andronic?!

BUCŞAN: Alexandru Andronic!

BRĂNESCU: Funcţionar în minister?

BUCŞAN: Nu. Profesor.

BRĂNESCU: De liceu?

BUCŞAN: Nu cred. La Universitate.

BRĂNESCU *(căutând):* La Universitate... Andronic... Andronic... *(brusc)* Stai că ştiu cine e. Unul blond, spălăcit. E la litere, dar nu e profesor. E conferenţiar de istorie.

BUCŞAN: Tocmai. Ei bine...

BRĂNESCU *(întrerupând):* S-a făcut. Nu mai e nevoie să vorbeşti. Am înţeles şi s-a făcut. E conferenţiar. Catedra de istorie antică e liberă. O vrea el. I-o dau.

BUCŞAN: Nu.

BRĂNESCU: Da' de ce nu? Dacă-ţi spun că i-o dau! Ba chiar se nimereşte foarte bine. E o bătaie pe catedra asta că m-au năucit. I-o dau lui şi am terminat. *(convingându-se pe sine însuşi de buna alegere)* Nu face politică, e muncitor, are lucrări – e un savant ... Ce mai încoace, încolo!

BUCŞAN: O fi. Dar o să-l dai afară.

BRĂNESCU: Cum ai spus?

BUCŞAN: Îl dai afară.

BRĂNESCU *(nu-şi revine):* De ce?

BUCŞAN: Fiindcă te rog eu.

BRĂNESCU *(îngrijorat):* Serios, coane Griguţă?

BUCŞAN: Foarte serios, îl dai afară.

BRĂNESCU: De unde?

BUCŞAN: De oriunde. De peste tot. De la Universitate, în primul rând.

BRĂNESCU *(a rămas pe gânduri, pe urmă, aproape oftând):* O să fie greu.

BUCŞAN: Greu, uşor – asta e!

BRĂNESCU *(clătinând din cap):* Foarte greu. Poate imposibil.

BUCŞAN *(surd, ameninţător. E un cuvânt ce nu face parte din vocabularul său):* Imposibil!

BRĂNESCU *(căindu-se):* Nu-ţi spun eu că ăsta-i un minister nenorocit? Crezi că faci ce vrei? Eşti cu mâinile legate. Autonomia universitară, consiliu... Păi de ce vreau eu să plec de-aici?!

BUCŞAN *(tăios):* Ai să pleci.

BRĂNESCU: N-o lua aşa, coane Griguţă. N-o lua aşa, că mă îmbolnăveşti. Stai să ne sfătuim. Să vedem ce-i de făcut.

BUCŞAN: Un singur lucru: îl dai afară!

BRĂNESCU: N-am motiv. Şi nici n-am cum. E un tip şters, modest. N-are ambiţii, n-are duşmani. Toată ziua cu nasu-n cărţi. Toată ziua în bibliotecă. Dă-l afară dacă poţi!...

BUCŞAN: Nu poţi?

BRĂNESCU *(dezolat):* Nu. *(cu bruscă vioiciune)* Dar nici nu trebuie, coane Griguţă. Să stea acolo unde e, că stă bine. La urma urmelor, ce mare scofală? *(disprețuitor.)* Conferenţiar! Cinşpe mii pe lună. Lasă-l pe mine şi dacă nu ţi-l ţin toată viaţa pe loc, cu cinşpe mii, până-nverzeşte, să vezi.

BUCŞAN: Asta-i ultimul dumitale cuvânt?

BRĂNESCU *(gest încurcat de neputinţă):* Păi de...

BUCŞAN: Bine. *(Se ridică de la locul lui, merge spre telefon, pune mâna pe receptor.)*

BRĂNESCU: Ce ai de gând să faci?

BUCŞAN: O să vezi. *(A format între timp un număr)* Alo! Clubul? Domnul ministru Ichim e acolo?

BRĂNESCU *(alarmat):* Coane Griguţă!

BUCŞAN: Dă-mi-l la telefon.

BRĂNESCU *(sare spre telefon, apasă pe furcă, întrerupând legătura):* Coane Griguţă, îmi pare

rău! *(Îi ia receptorul din mână şi-l pune la loc.)* Să-mi faci mie una ca asta?

BUCŞAN: Brănescule! Omul ăsta trebuie să iasă din învăţământ. Neapărat. Dacă tu nu poţi să faci asta, îmi găsesc eu oameni care să poată. Înţelegi?

BRĂNESCU: Înţeleg. Dar lasă-mă să mă gândesc. Să caut soluţii.

BUCŞAN: N-am timp.

BRĂNESCU: Stai! Stai c-am şi găsit-o. Tii! Cum de nu m-am gândit mai înainte?

BUCŞAN: Ei vezi?

BRĂNESCU: Uite, coane! Catedra – cum ţi-am mai spus – e vacantă. Numesc la catedră, peste capul lui, un om de-al nostru. Şi mi ţi-l freacă timp de două-trei luni până-l înnebuneşte. Şi dacă nu-şi dă el demisia, să nu-mi zici pe nume.

BUCŞAN: Ridicol. Două-trei luni – crezi că te-am chemat aici, la ora asta, pentru ca să aştept pe urmă trei luni? Totul trebuie să se termine imediat. Mâine cel mai târziu.

BRĂNESCU *(cu o subită schimbare de ton, ca şi cum dintr-o dată s-ar fi făcut lumină):* Mâine?!

BUCŞAN: Da.

BRĂNESCU *(categoric):* S-a făcut.

BUCŞAN *(nedumerit de rapida schimbare):* Cum?

BRĂNESCU: Da, cred că s-a făcut. Vezi, vezi dacă-mi dai timp să mă gândesc? S-a aranjat. Se aranjează.

BUCŞAN *(încă neîncrezător):* E chiar aşa de simplu?

BRĂNESCU: Nu e simplu, dar e sigur. Uite: mâine, dacă Andronic are lecţie la facultate...

BUCŞAN *(întrerupând):* Are...

BRĂNESCU: De unde ştii?

BUCŞAN: M-am informat.
BRĂNESCU: Ei bine, n-are să şi-o ţină.
BUCŞAN: De ce?
BRĂNESCU: Fiindcă n-o să-l lase. O să fie scandal în sală. Am eu oamenii mei. Vociferări, şuierături – la nevoie, pocnete...
BUCŞAN: Şi?
BRĂNESCU: Şi în faţa acestei situaţii, ministerul va fi obligat să intervină, să deschidă o anchetă, să ia măsuri. Nu?
BUCŞAN: Ba da.
BRĂNESCU: Ministerul nu poate tolera.
BUCŞAN: Ai dreptate. Nu poate.
BRĂNESCU: Păi nu? Telefon, dispoziţii urgenţe...
BUCŞAN: Ministrule, îmi placi.
BRĂNESCU: Coane Griguţă, totdeauna omul dumitale. Da' să ştii că m-ai înfierbântat rău adineauri, cu telefonul. Să-mi faci dumneata mie una ca asta!
BUCŞAN *(împăciuitor):* Ei, las'că trece.
BRĂNESCU: Trece, trece – dar am tras o spaimă! *(Se ridică.)* Vii cu mine? Te duc în oraş.
BUCŞAN: Pleci?
BRĂNESCU: Păi crezi că am timp de pierdut? E târziu. Acu se face dimineaţă.
BUCŞAN: Bine, ministrule. *(Îi dă mâna.)*
BRĂNESCU: Nu vii?
BUCŞAN: Nu. Mai am nişte hârtii de văzut.
BRĂNESCU: Acuma, noaptea?
BUCŞAN: Noapte, zi...
BRĂNESCU *(admirativ):* Eşti un om mare, coane Griguţă.
BUCŞAN *(simplu)*: Sunt.
BRĂNESCU: Da' să nu mă uiţi. Să mă scoată de-aici. Nu-i de mine. Să-mi dea altceva. *(Iese.)*

SCENA VII

BUCŞAN, SECRETARA

Bucşan l-a condus pe Brănescu până la uşa din stânga. Rămas singur, întoarce butonul electric de lângă uşă, stingând lumina mare. Scena rămâne luminată doar de lampa de birou. Pe urmă merge spre fereastră şi ridică cu o singură smucitură perdeaua albastră: apare din nou peisajul de oraş, cu cele două firme luminoase ce se aprind şi se sting. Bucşan e îngândurat. Rămâne acolo, la fereastră, privind în gol. Prin uşa din stânga intră Secretara cu un dosar în mână. Se apropie şi se opreşte la un pas în spatele lui.

SECRETARA: Obosit?
BUCŞAN: Eu?
SECRETARA: Da. Obosit şi nervos.
BUCŞAN *(aspru, dar fără violenţă):* Werner! Nu e obiceiul meu să discut chestiuni intime cu funcţionarii. *(Pleacă de lângă fereastră şi merge spre birou.)*
SECRETARA: Vă rog să mă iertaţi.
BUCŞAN *(a luat loc la birou):* Agopian s-a întors?
SECRETARA: Încă nu.
BUCŞAN: Când vine, mă anunţi.
SECRETARA: Da.
BUCŞAN: Hârtiile *Cugir* s-au modificat?
SECRETARA *(întinzând dosarul):* Vreţi să le vedeţi acum?
BUCŞAN: Da. Sau mai bine nu. Mâine dimineaţă.
SECRETARA: Bine. *(Se îndreaptă spre uşa din stânga, ca să iasă din birou.)*

BUCŞAN: Werner!
SECRETARA: Vă rog.
BUCŞAN *(se ridică de la birou şi vine spre ea):* Câţi ani sunt de când lucrezi cu mine?
SECRETARA: Mulţi.
BUCŞAN: Câţi?
SECRETARA: Şaisprezece.
BUCŞAN: Ei bine, ziua de azi a fost cea mai grea din tot acest timp.
SECRETARA: Cea mai grea? Uitaţi nopţile de la Viena, de la Kreditanstalt. Şi împrumutul Morgan. Şi contractul Pietroşiţa...
BUCŞAN: Nu, nu, erau afaceri grele. Erau cifre mari. Dar pe mine nu mă sperie cifrele niciodată.
SECRETARA: Nici oamenii?
BUCŞAN: Ba da. Când nu-i cunosc, când nu ştiu cine sunt – şi de unde vin – şi ce vor.
SECRETARA: Dacă-mi daţi voie să vă spun părerea mea...
BUCŞAN *(face un gest scurt de autorizare.)*
SECRETARA: Aţi exagerat.
BUCŞAN: Cu ce?
SECRETARA: Cu tot ce s-a întâmplat azi. E prea mult. E prea scump. E prea violent. Cred că totul se putea aranja mai simplu şi mai ieftin.
BUCŞAN: Poate. E chiar probabil. Dar nu voiam să încerc. Nu am timp şi nici nervi pentru asta.
SECRETARA: Vedeţi?
BUCŞAN: Ce mă îngrijorează în toată afacerea, e că n-o înţeleg. Dosarul Protar e în casa mea de fier de un an. N-a ieşit niciodată de aici. Nu l-a văzut nimeni. N-am vorbit nimănui. Şi totuşi, cineva îl cunoaşte. Cum? De ce?

SECRETARA: Cum? Nu ştiu. De ce? – e simplu. Vrea bani.
BUCŞAN: Am oferit şi a refuzat. Nu-mi plac oamenii care refuză. Mi-e frică de ei.
SECRETARA: Frică?
BUCŞAN: Da, pentru că nu-i înţeleg. Eu oamenii îi cumpăr sau îi dărâm.
SECRETARA: Sunteţi un om tare.
BUCŞAN: Deocamdată. Ca un îmblânzitor de lei. E totdeauna tare... deocamdată. Cât timp are biciul în mână. Dar e de ajuns ca un singur leu imbecil să-l zgârie cu laba, ca toţi ceilalţi să tabere pe el şi să-l sfâşie... *(după o pauză)* Eu nu mă las zgâriat.
SECRETARA *(încet, mai mult pentru ea):* Ştiu.
BUCŞAN: Werner, vino aici. *(O ia de braţ şi o duce spre fereastră.)* Vezi luminile astea care se aprind şi se sting deasupra oraşului, cu numele meu? Mi-a fost teamă astăzi – înţelegi? Teamă! – că s-ar putea stinge pentru totdeauna. Şi nu vreau. Şi nici nu trebuie.

SCENA VIII

ACEIAŞI, DIRECTORUL

În timp ce Bucşan şi Secretara sunt în faţa ferestrei, privind departe, uşa din stânga se deschide şi intră Directorul, care, din prag, îi priveşte o secundă pe cei doi.

DIRECTORUL: Te deranjez, coane Griguţă?

(Bucşan şi Secretara se întorc brusc, surprinşi.)

BUCŞAN: Dumneata aici?
DIRECTORUL: Eu.
BUCŞAN *(întoarce butonul electric şi face lumină mare):* Cum ai intrat?
DIRECTORUL: Simplu. Treceam pe stradă şi am văzut lumină la fereastra dumitale. Ia te uită, zic, nu doarme la ora asta! Am sunat şi mi s-a deschis. În sala de aşteptare nu era nimeni. La secretariat, nimeni. Am intrat.
BUCŞAN: Werner, lasă-ne.

(Secretara iese prin stânga.)

SCENA IX

BUCŞAN, DIRECTORUI.

BUCŞAN: Ce vrei?
DIRECTORUL: M-ai chemat şi am venit.
BUCŞAN: Te-am chemat eu?
DIRECTORUL: Da. Nu mi-ai spus că mă aştepţi aici mâine la nouă dimineaţa?
BUCŞAN: Şi e nouă dimineaţa?
DIRECTORUL: Nu. E douăsprezece noaptea.
BUCŞAN: Atunci?
DIRECTORUL: Am venit ceva mai devreme. Nu-mi plac orele fixe, coane Griguţă. Ştii cine te cheamă, dar nu ştii cine te aşteaptă. *(Se uită sub birou, pipăind cu palma planşa de dedesubt.)* Un microfon instalat sub birou... Un indiscret în odaia cealaltă... *(Merge spre uşa din dreapta, o deschide, se uită în încăperea alăturată, închide la loc.)* Am oroare de flagrant delicte...

BUCŞAN: Nu mă cunoşti. Sunt un om discret.
DIRECTORUL: Şi eu. Tocmai de aceea am venit acum. Când ai plecat azi-dimineaţă de la mine, mi-ai spus că-mi laşi timp să mă răzgândesc. Ei bine, m-am răzgândit. Primesc.
BUCŞAN: Primeşti? Ce?
DIRECTORUL: Ce mi-ai propus.
BUCŞAN: Ţi-am propus eu ceva?
DIRECTORUL: Să lăsăm glumele, coane Griguţă. Nu e momentul. Am avut o zi grea... Amândoi.
BUCŞAN: Eu nu.
DIRECTORUL: Poate. Deşi nu te cred. Dar eu, uite, îţi spun drept am avut o zi grea.
BUCŞAN *(cu subînţeles):* Şi încă nu s-a terminat.
DIRECTORUL: Ai dreptate, încă nu. Dar vreau s-o termin. Toată ziua m-am zbătut, am alergat, am scotocit. Nu e uşor să lupte cineva cu dumneata.
BUCŞAN: Mie mi-o spui?
DIRECTORUL: Am căutat documente, acte, cifre, probe.
BUCŞAN: Şi?
DIRECTORUL: Le-am găsit. Cu greu – dar le-am găsit.
BUCŞAN *(calm):* Unde sunt?
DIRECTORUL: Aici. *(Se bate discret peste buzunarul hainei.)* În buzunarul meu.
BUCŞAN: Te felicit.
DIRECTORUL: Mă feliciţi, dar nu din toată inima, în realitate eşti destul de preocupat şi foarte neliniştit.
BUCŞAN: Eu?
DIRECTORUL: Dumneata. Şi te înţeleg. Un scandal acum, înainte de semnarea contractelor Carun, ar cădea prost.
BUCŞAN *(ironic):* Foarte prost.

DIRECTORUL: Vezi? Şi atunci, nu e mai bine să ne înţelegem? Uite, mă duceam spre redacţie adineauri. De azi-dimineaţă n-am mai dat pe acolo. Sunt aşteptat. Trebuie să scriu un reportaj pentru ultima oră. Poate că e mai bine să nu-l mai scriu. Poate că e mai bine să nu apară? Ce zici?

BUCŞAN: Nici n-o să apară.

DIRECTORUL: Bravo, coane Griguţă. Ştiam eu că ne înţelegem. Uite, dau un telefon la *Deşteptarea (pune mâna pe receptor)* să le spun să-i dea drumul fără ultima oră.

BUCŞAN: Nu te mai osteni.

DIRECTORUL: Trebuie. Mă aşteaptă.

BUCŞAN: Nu te aşteaptă nimeni. *Deşteptarea* dumitale nu mai apare.

DIRECTORUL: Cum?

BUCŞAN: Am suprimat-o!

DIRECTORUL *(o secundă a încremenit, pe urmă izbucneşte într-un râs scurt):* Ah! Ce farsă mai e şi asta? Dumneata poţi multe, coane Griguţă, dar sunt lucruri pe care nici dumneata nu le poţi.

BUCŞAN: Domnule! Gazeta dumitale datorează tipografiei mele suma de lei patru sute optzeci de mii. Am dat dispoziţii ca, începând de astă-seară, să se înceteze lucrul.

DIRECTORUL: Ai dat dispoziţii? Tipografia dumitale?

BUCŞAN: Da. Tipografia mea.

DIRECTORUL: De când?

BUCŞAN: De... *(se uită la ceas)* jumătate de oră.

DIRECTORUL: Nu te cred.

BUCŞAN: Informează-te. *(Îi arată cu mâna telefonul.)*

DIRECTORUL *(o clipă rămâne nemişcat – apoi ridică brusc receptorul, începe să formeze numărul, cu mişcări scurte, nervoase – dar deodată se opreşte şi pune receptorul la loc):* Nu, dumneata nu minţi.

BUCŞAN: Ba da, dar nu aşa de grosolan. Când mint, sunt mai subtil.

DIRECTORUL: Joci tare! *(Se aşază în fotoliul din faţa biroului. E palid, sfârşit şi totuşi calm, ca la sfârşitul unei partide pierdute.)*

BUCŞAN *(modest)*: Fac şi eu ce pot.

DIRECTORUL: Joci prea tare. Şi nu e bine.

BUCŞAN: De ce?

DIRECTORUL: Nu vorbesc pentru mine. Eu deocamdată sunt terminat. Nu zic, am să încerc şi eu să fac ceva. Să găsesc altă tipografie, să caut bani... În sfârşit, voi vedea. Dar mă gândesc la dumneata.

BUCŞAN: Îţi mulţumesc.

DIRECTORUL: Mă gândesc sincer la dumneata. Ai greşit.

BUCŞAN: Serios?

DIRECTORUL: Da, ai greşit, în fond, dumneata ce vrei? Să faci tăcere în jurul afacerii Protar. Să nu se vorbească nimic. Să nu se audă nicio şoaptă.

BUCŞAN *(ritos, şuierat):* Niciuna.

DIRECTORUL: Şi pentru asta suprimi *Deşteptarea,* o foaie obscură pe care n-o citea nimeni şi care va face mai mult zgomot într-o singură clipă dispărând, decât a făcut în zece ani de apariţie.

BUCŞAN: Crezi?

DIRECTORUL: Mâine se va şti în tot oraşul – fiindcă asta ţi-o promit, se va şti – că Bucşan, Grigore Bucşan, a suprimat cu mâna lui *Deşteptarea,* pentru că i-a fost frică. Şi vor fi cinci sute de oameni care se vor întreba: de ce? Va trebui să le răspunzi sau să-i împiedici să întrebe.

BUCŞAN: Nu vor întreba.

DIRECTORUL: Primii cinci sute, poate nu. Dar ceilalți? Sunt mulți, coane Griguță, sunt foarte mulți. Şi pe urmă mai e cineva pe care-l uiți: Andronic.

BUCŞAN: Tovarăşul dumitale.

DIRECTORUL: Tovarăşul!... Nu. E prea abil şi prea primejdios ca să aibă tovarăşi. Lucrează singur.

BUCŞAN: Nu eşti înțeles cu el?

DIRECTORUL: Aş fi vrut să fiu.

BUCŞAN: Totuşi l-ai vizitat azi după-masă.

DIRECTORUL: Fără rezultat. *(cu o mişcare de sinceritate)* Uite. Acum pot să vorbesc deschis cu dumneata. E prea târziu şi prea inutil să mai ascund. Sunt ca un jucător decavat. Am cărțile pe masă. Tot nu mai am nimic de pierdut. *(Scurtă pauză. Schimbare de voce)* Adineauri, când am intrat, spuneam că am în buzunar documente, probe. Minteam. N-am nimic. *(Îşi întoarce scurt buzunarele.)* Nimic.

BUCŞAN: Şi afacerea Protar?

DIRECTORUL: Habar n-am de ea. Totul e în mâna lui Andronic.

BUCŞAN: Prin urmare, azi-dimineață...

DIRECTORUL: Eram de bună-credință. Articolul fusese strecurat în gazetă fără ştirea mea, fără ştirea nimănui. Andronic ăsta e un bandit!

BUCŞAN: Ştiu.

DIRECTORUL: Am fost la el. Voiam să-l fac să vorbească. L-am luat în toate felurile. Am ademenit, am rugat, am promis, am amenințat. Uneori mi se părea că am reuşit, că sunt gata să reuşesc... Dar era la el o femeie... o fată....

BUCŞAN: Brună.

DIRECTORUL: O cunoşti?

BUCŞAN: Puțin. Din vedere.

DIRECTORUL: Abia acum îmi dau seama că era instrumentul lui. Jucau împreună comedia... Ezitări, scrupule. *(cu o schimbare de voce)* Tipul e tare, coane Griguță. Sub masca lui de savant aiurit, se ascunde un bandit. Un mare bandit!

BUCŞAN: Mai mare decât noi?

DIRECTORUL: Nu ştiu. Se va vedea... Da, da, se va vedea. Un moment am crezut că l-am convins. Mi-a promis că până la ora opt îmi dă un articol şi documente. *(devotat)* Nu că le-aş fi publicat, coane Griguță. Nu. Tot aici veneam cu ele. Dar altfel vorbeam cu dumneata, dacă aveam hârtiile în buzunar.

BUCŞAN: Păcat.

DIRECTORUL: Să ştii că-i păcat. Era mai bine şi pentru dumneata. Cu mine te-ai fi înțeles. Cu el, e mai greu. La ora opt am fost la el. Am sunat, am bătut, am strigat. Nimic. Nimeni. Dispărut. L-am căutat, am alergat după el, în tot oraşul. Nu ştie nimeni. Nu l-a văzut nimeni. Nu e nicăieri.

BUCŞAN: Şi atunci?

DIRECTORUL *(gest de neputință):* Am renunțat. Ce era să fac? Am renunțat, îmi mai rămânea o ultimă carte să joc. Dumneata. Mi-am zis: hai să-l văd. Să-ncerc marea cu degetul. Cine ştie? Poate se prinde.

BUCŞAN: Şi nu s-a prins.

DIRECTORUL: Nu.

BUCŞAN: Vezi?

DIRECTORUL *(se ridică în picioare):* M-ai scos din joc, dar rămâne el. Cu mine a fost uşor, fiindcă ne cunoaştem de mult. Dar pe el nu-l cunoşti. Asta e marea lui forță: nu-l cunoaşte nimeni. A stat o

viață întreagă în bibliotecă, ascuns ca într-o vizuină și acum iese la pradă cu figura lui de martir visător.

BUCȘAN: Îi vin eu de hac și visătorului ăsta!

DIRECTORUL: Nu se știe. Dumneata ești obișnuit cu escrocii, coane Griguță. Escrocii sunt băieți simpatici și oameni de înțeles. Cu visătorii e mai greu. *(după o clipă)* În sfârșit. Treaba dumitale. *(Se ridică deodată, își ia pălăria de pe birou.)* Noapte bună. *(Se îndreaptă cu pași leneși, de om obosit, spre ușa din stânga.)*

BUCȘAN *(rămas la biroul lui, foarte calm, îl lasă să se depărteze, dar, înainte să fi ajuns la ușă, îl oprește cu un singur cuvânt):* Ascultă! *(Directorul se oprește pe loc, se întoarce. Fără grabă, Bucșan se ridică de la birou și vine spre centrul scenei, la un pas de Director, față în față.)* Vrei să scoți gazeta mâine dimineață?

DIRECTORUL *(ridică din umeri de neputință, de nedumerire, de oboseală).*

BUCȘAN: Cumpără tipografia. Ți-o vând.

DIRECTORUL: Îți râzi de mine.

BUCȘAN: Nu. Sunt dispus să vând. Cumpăr-o!

DIRECTORUL: Cu ce bani?

BUCȘAN: Ei, bani găsim noi...

DIRECTORUL: Ușor de spus.

BUCȘAN: Îți spun că găsim. Nu asta-i întrebarea, întrebarea e dacă vrei să cumperi.

DIRECTORUL *(într-o doară):* Cât?

BUCȘAN: Zece milioane.

DIRECTORUL: Ieftin.

BUCȘAN: Nu. E scump. Groaznic de scump. Dacă plătești. Dar dacă nu plătești – e ieftin de tot.

DIRECTORUL *(nedumerit):* Atunci?

BUCȘAN: Semnezi niște polițe.

DIRECTORUL: De zece milioane?

BUCȘAN: Da. De zece milioane.

DIRECTORUL: Și cum vrei să ți le plătesc? Când vrei să ți le plătesc?

BUCȘAN: Niciodată.

DIRECTORUL: Nu înțeleg.

BUCȘAN: Și totuși nu e greu. Polițele rămân la mine, în caseta mea particulară. Și nu ies de acolo niciodată. Îți dau cuvântul meu de onoare. Niciodată, dacă ești rezonabil.

DIRECTORUL *(moment de gândire, până își dă seama de sensul propunerii, pe urmă cu elan, cu entuziasm):* Coane Griguță, n-o să-ți pară rău!

BUCȘAN: Știu. Mie nu-mi pare niciodată rău.

DIRECTORUL: De azi încolo sunt omul dumitale. Eu și *Deșteptarea.* Faci ce vrei cu ea. Îți aparține.

BUCȘAN: Nu, să ne înțelegem: între noi a intervenit o afacere comercială. Strict comercială. *Deșteptarea* rămâne a dumitale. Faci ce vrei. Scrii ce vrei. Nu-mi place să impietez asupra convingerilor nimănui.

DIRECTORUL: Ești un om delicat, coane Griguță.

BUCȘAN: Și dumneata un băiat inteligent. *(A ocolit biroul și trage un sertar, același din care a scos carnetul de cecuri, în scena cu Agopian.)* Semnezi polițele?

DIRECTORUL: Chiar acum?

BUCȘAN: Dacă vrei să apari mâine dimineață.

DIRECTORUL: S-a făcut. *(Se așază în fața biroului, întorcându-și fotoliul așa încât să poată scrie. E cu spatele la ușa din stânga.)*

BUCȘAN *(întinzându-i un pachet cu polițe):* Sunt zece polițe de câte un milion. Scadențele le lași în alb.

DIRECTORUL: Înțeles. *(Începe să scrie.)*

SCENA X

ACEIAŞI, SECRETARA

Uşa din stânga se deschide şi apare, oprindu-se în prag, Secretara.

BUCŞAN *(către Secretară):* Ce e?
SECRETARA *(şoptind, ca să n-o audă directorul):* Agopian.
BUCŞAN *(cu voce normală):* A venit?
SECRETARA *(semn cu mâna spre încăperea de unde vine):* E aici.
BUCŞAN: Să intre.
SECRETARA *(ezită, gest vag spre Director, care, absent, continuă să scrie polițele):* Dar...
BUCŞAN: Să intre.

SCENA XI

BUCŞAN, DIRECTORUL, SECRETARA, AGOPIAN

BUCŞAN *(către Agopian care, intrând, nu-l vede decât din spate pe Director, mereu aplecat la birou asupra polițelor):* Ce se aude, Agopian?
AGOPIAN: Am executat. Cum ați dorit dumneavoastră. Am oprit lucrul. Am închis atelierele. Uite cheile aici.
BUCŞAN: A fost greu?
AGOPIAN: Nici uşor n-a fost. Când au aflat despre ce e vorba, au coborât toți de sus din redacție în tipografie. Țipau, urlau, ziceau că nu se lasă... Dar eu am dat ordin lucrătorilor să înceteze lucrul şi gata. I-am lăsat pe toți acolo, pe scări. Şi acuma se ceartă. Ziceau că nu-i lasă pe lucrători să

plece, că sparg uşile. Cheile vi le las dumneavoastră?
BUCŞAN: Nu, că nu mai sunt proprietar.
AGOPIAN *(uimit):* Cum ați spus?
BUCŞAN: Am vândut tipografia.
AGOPIAN *(plin de îndoială):* Acuma? Noaptea?
BUCŞAN: N-am cumpărat-o tot noaptea?
AGOPIAN *(încă nu crede):* Şi... cui ați vândut-o?
BUCŞAN: Uite, dumnealui. *(Îi arată pe Director. Acesta a terminat de semnat polițele şi, în timp ce Bucşan i le ia din față, el se întoarce cu fața spre Agopian.)*
AGOPIAN *(din uluială în uluială):* Dumneata aici?
DIRECTORUL: Eu. *(Se apropie de el, în timp ce Bucşan, rămas la birou, verifică polițele.)* Şi zi aşa: îmi omori gazeta noaptea, pe la spate!...
AGOPIAN: De! Ce era să fac? Preț mare. Om sunt şi eu.
BUCŞAN *(a terminat de controlat polițele):* În regulă. *(Le închide în sertar.)* Dumnealui e noul proprietar.
AGOPIAN: Vorbiți serios?
BUCŞAN *(sever):* Agopian!
AGOPIAN: Vă rog să mă iertați, dar nu-mi vine a crede. *(către Director)* Ai cumpărat tipografia?
DIRECTORUL: Da, am cumpărat-o.
AGOPIAN: Cu ce bani, domnule? Datoria n-aveai cu ce s-o plăteşti şi acuma...
DIRECTORUL: Agopian, nu te amesteca în treburi care nu te privesc.
AGOPIAN: Aşa e. Nu mă privesc. Dar nu mai înțeleg nimic. Şi acuma, cu cheile ce fac?
DIRECTORUL: Te duci înapoi la tipografie, o deschizi şi dai drumul gazetei.
AGOPIAN *(către Bucşan):* Dumneavoastră ce ziceți?

BUCŞAN: Eu? Nimic. Dumnealui e proprietar.
AGOPIAN: Să mă bată Dumnezeu dacă pricep ceva. M-aţi zăpăcit de tot.
DIRECTORUL: Hai cu mine. Mergem împreună.
BUCŞAN: Nu, directore. Dumneata mai rămâi. Mai avem de vorbit.
DIRECTORUL: Atunci, ia-o înainte, Agopian. Repede. Să nu iasă vreo încurcătură. Viu şi eu mai târziu.
AGOPIAN: Ar fi bine să dau un telefon, să nu plece lucrătorii.
SECRETARA: De dincolo, de la secretariat.
AGOPIAN: Eu... eu vă salut. Teribilă noapte, domnule! *(Iese prin stânga, împreună cu Secretara.)*

SCENA XII

BUCŞAN, DIRECTORUL

DIRECTORUL: Are dreptate. Teribilă noapte!
BUCŞAN: Ai obosit?
DIRECTORUL: Puţin. Mi-ai cam tăiat răsuflarea.
BUCŞAN: Uite, directore, de ce te-am oprit. S-ar putea ca mâine dimineaţă, la cursul lui Andronic, să fie oarecare nelinişte.
DIRECTORUL: Nelinişte?
BUCŞAN: Da. Acuma, înainte de examene, se întâmplă uneori.
DIRECTORUL: Dacă trebuie, se întâmplă sigur.
BUCŞAN: Eu... n-am nici o informaţie precisă, dar presupun. S-ar putea... să nu-şi poată ţine lecţia. Vacarm în sală, întreruperi, huiduieli, în sfârşit, poate şi mai rău. Un scandal ştii cum începe – nu ştii niciodată cum se termină...

DIRECTORUL: Foarte just.
BUCŞAN: Şi atunci, ministerul... *(întrerupându-şi fraza începută)* Cum eşti cu Brănescu?
DIRECTORUL: De la Instrucţie?
BUCŞAN: Da.
DIRECTORUL *(precaut, încercând să ghicească intenţiile):* Să zic... bine.
BUCŞAN: N-ar fi rău.
DIRECTORUL *(uşurat):* Păi atunci, sunt foarte bine. Dar ştii? Foarte bine. Uite, chiar în numărul de mâine, e în pagina întâi un articolaş despre el.
BUCŞAN: Favorabil?
DIRECTORUL: Cât se poate.
BUCŞAN: Cu atât mai bine. Să-i pui şi fotografia.
DIRECTORUL: S-a făcut.
BUCŞAN: Şi cum ziceam, ministerul va trebui să intervină.
DIRECTORUL: Evident.
BUCŞAN: Dar pentru asta ar trebui să i se atragă atenţia.
DIRECTORUL: Asupra gravităţii faptului.
BUCŞAN: Sigur.
DIRECTORUL: Un scandal universitar, în împrejurările actuale, nu este un simplu fapt divers. Opinia publică vrea să ştie. Ea cere explicaţii, sancţiuni.
BUCŞAN: Mai ales sancţiuni.
DIRECTORUL: Iar ziarul *Deşteptarea* e primul care dă alarma, e primul care cunoaşte întreaga chestiune – pentru că întâmplător mâine dimineaţă la cursul domnului Andronic, un reporter al nostru asistă în sală, ia note şi poate chiar – eventuale – fotografii.
BUCŞAN: Directore, îmi placi.
DIRECTORUL: Coane Griguţă, şi dumneata mie.

BUCŞAN: Totuşi trebuie să băgăm de seamă că... *(În momentul acesta sună telefonul. Bucşan se întrerupe din vorbă şi ridică receptorul.)* Alo... Da... eu... Da, eu... Cine?... Dumneata... un moment, te rog... *(Acoperă cu palma pâlnia receptorului şi i se adresează Directorului, cu vocea scăzută.)* Ştii cine e la aparat? Fata.

DIRECTORUL: Care fată?

BUCŞAN: Fata brună. A lui Andronic.

DIRECTORUL: Ce vrea?

BUCŞAN *(ridica din umeri, iar apoi vorbeşte din nou la telefon):* Da... Acuma? Eşti jos... Bine... Aştept... *(Închide telefonul, pe urmă către Director.)* Vine aici.

DIRECTORUL: Ia te uită!

BUCŞAN: Ce-o fi vrând?

DIRECTORUL: Ştiu eu? în orice caz trebuie multă atenţie. E primejdioasă.

BUCŞAN: Crezi?

DIRECTORUL: E instrumentul lui.

BUCŞAN: N-am avut impresia asta.

DIRECTORUL: Nici eu la început. Dar dacă te gândeşti bine...

BUCŞAN: Nu, nu. Cred că e altceva la mijloc, în sfârşit, am să văd.

DIRECTORUL: Eu te las.

BUCŞAN: Nu, e mai bine să nu pleci.

DIRECTORUL: Ar trebui să trec pe la redacţie.

BUCŞAN: Mai aşteaptă puţin. Poate mai avem nevoie de dumneata... *(Uşa din stingă se deschide, în prag apare Secretara. Cu un gest, Bucşan o opreşte să vorbească.)* Da. Ştiu. Să aştepte o clipă. *(Secretara iese. Din nou către Director)* Directore, treci dincolo. *(Îi arată uşa din dreapta.)* E un salonaş particular al meu. Te chem eu mai târziu. *(Îl petrece până la uşa din dreapta, i-o deschide, îl lasă să intre, închide uşa la loc. Pe urmă, rămas singur, străbate scena spre uşa din stânga şi o deschide, lăsând-o să intre pe Magda.)*

SCENA XIII

BUCŞAN, MAGDA

MAGDA: Domnule, oricât de surprinzătoare ar putea să pară vizita mea aici, la această oră...

BUCŞAN: Domnişoară, aici în biroul acesta, nicio vizită nu e surprinzătoare. La nicio oră. Te rog să şezi şi să nu-mi ceri scuze. Nu mă deranjezi deloc.

MAGDA: Nu mă gândeam să cer scuze şi ştiam că nu te deranjez. Ba chiar, în anumit fel, cred că eram aşteptată.

BUCŞAN: Aşteptată – mărturisesc că nu. Dar binevenită.

MAGDA: Asta o să vedem... Domnule Bucşan, ne-am cunoscut astăzi, şi mai ales ne-am despărţit, într-un mod...

BUCŞAN: Ciudat...

MAGDA: Cel puţin ciudat. Intervenţia mea într-o conversaţie care, personal nu mă privea deloc, a fost poate violentă.

BUCŞAN: Dar sinceră.

MAGDA: Prea sinceră.

BUCŞAN: Îţi pare rău?

MAGDA: Încă nu ştiu dacă trebuie să-mi pară rău. Vezi, au trecut de atunci câteva ore. Şi mi-e teamă că

am provocat, fără voia mea, o serie de încurcături, care ar putea să ducă la o catastrofă.

BUCŞAN: Catastrofă? Pentru cine?

MAGDA: Pentru toată lumea. Pentru dumneata în primul rând.

BUCŞAN: O! Nicio grijă. Dacă e vorba de mine, nicio grijă.

MAGDA: Îmi pare bine că te văd aşa de calm. Azi după-masă, erai mai nervos.

BUCŞAN: Între timp m-am liniştit.

MAGDA: Dar eu, nu. Vezi, mă plimbam adineauri, înainte de a te chema la telefon – mă plimbam jos, pe stradă, în faţa clădirii dumitale. Frumoasă clădire! Câte etaje! Câte ferestre! Şi deodată mi s-a părut că toată această imensă clădire se clatină, se prăbuşeşte...

BUCŞAN *(iritat):* Domnişoară!

MAGDA: Mi s-a părut.

BUCŞAN: Ai prea multă imaginaţie.

MAGDA: Se poate. Dar nu ştii ce straniu lucru este noaptea într-o clădire cu patru sute de ferestre întunecate, o singură fereastră luminată. Îţi spui: acolo e un om care veghează, un om care se zvârcoleşte, care se teme.

BUCŞAN: Domnişoară! Cine eşti dumneata?

MAGDA: E nevoie să arăt hârtiile mele de identitate?

BUCŞAN: Nu. Dar e nevoie să ştiu cine eşti. Ce căutai în casa profesorului Andronic? Ce cauţi aici?

MAGDA: Ce caut aici am să spun. De aceea am venit. Ce căutam în casa lui Andronic... Întrebarea e mai indiscretă...

BUCŞAN *(bănuitor):* Trebuie să înţeleg că...

MAGDA: Înţelege ce vrei, dar nu-mi pune întrebări.

BUCŞAN: Eşti... eşti prietena lui? *(A evitat să spună „metresa".)*

MAGDA: Am aerul?

BUCŞAN: Drept să spun, nu. Semeni mai mult a fată de şcoală.

MAGDA: E genul meu. *(Ia de pe birou o ţigaretă şi o aprinde cu degajare.)* Îmi dai voie?

BUCŞAN: Prietena lui? Prin urmare, izbucnirea dumitale de azi după-amiază a fost o scenă...

MAGDA: Aşa se numeşte?

BUCŞAN: O scenă de menaj. Eraţi supăraţi. Ai vrut să te răzbuni.

MAGDA: Da şi nu. Mai mult am vrut să mă apăr.

BUCŞAN: Nu înţeleg.

MAGDA: Vezi, dumneata nu-l cunoşti pe Andronic. E un om primejdios.

BUCŞAN: Nu pare.

MAGDA: De aceea e primejdios. Pentru că nu pare. Dar, când se dezlănţuie, e sălbatic. E un tip rece, aspru, violent. E năprasnic!

BUCŞAN: Frumos portret, îl iubeşti?

MAGDA: Dacă îl iubesc! Mă ameţeşte. Mă domină. Lângă el simt primejdia. Lângă el simt că totul în viaţă e posibil. N-are scrupule, n-are prejudecăţi, n-are ezitări. E ca o mare furtună.

BUCŞAN: Mă sperii.

MAGDA: Aş vrea să te sperii. Am venit ca să te sperii.

BUCŞAN: Eşti sinceră.

MAGDA: N-am timp să nu fiu sinceră. Sunt prea multe lucruri în joc. Suntem cu toţii în joc şi nu e timp să ne ascundem unul de altul.

BUCŞAN: Vrei să te explici?

MAGDA: Uite. Am ştiut de la început că Andronic are afacerea Protar în mână.

BUCŞAN: O cunoşti şi dumneata?
MAGDA: Vag. Dar am ştiut că are documente care te privesc şi că poate să vorbească.
BUCŞAN: Canalia!
MAGDA *(jignita)*: Domnule!
BUCŞAN: Te rog să mă scuzi.
MAGDA: Că poate să vorbească, dar că poate să şi tacă.
BUCŞAN: N-am fost la el? Nu i-am oferit?...
MAGDA: Ştiam că ai să vii. Bănuiam că vei face propuneri rezonabile.
BUCŞAN: Nici nu m-a lăsat să vorbesc.
MAGDA: Propuneri rezonabile pe care eram convinsă că el le va accepta.
BUCŞAN: Totuşi...
MAGDA: Dar la venirea dumitale, s-a răzgândit. Probabil că şi-a spus: ce-mi poate oferi omul ăsta e mult mai puţin decât îi pot smulge eu, dacă lupt cu el. Mai bine să lupt.
BUCŞAN: Şi atunci...
MAGDA: Şi atunci a inventat jocul pe care l-ai văzut. Că nu te cunoaşte. Că nu ştie cine eşti. Că totul e o confuzie, o eroare. Şi dumneata erai gata să crezi.
BUCŞAN: Pentru că nu înţelegeam – şi nici acuma nu înţeleg – ce urmărea negând. De ce?
MAGDA: Foarte simplu. Voia să te deruteze. Să te liniştească. Să-ţi înlăture orice bănuială – şi pe urmă, după două-trei zile, prin surpriză, să lovească.
BUCŞAN: Şi de ce nu l-ai lăsat?
MAGDA: Pentru că nu am vrut. Eram convinsă că se înşală. Vezi, dumneata şi Andronic aveţi acelaşi cusur. Nu vă cunoaşteţi unul pe altul. Fiecare din voi crede că-l va distruge cu uşurinţă pe celălalt.

Dar eu îmi dau seama că sunteţi amândoi îngrozitor de puternici şi că lupta poate fi teribilă.
BUCŞAN: Aici ai dreptate: teribilă.
MAGDA: De aceea am sărit astăzi între voi. Voiam cu orice preţ să-l oblig pe Andronic să nu mai simuleze şi să discute deschis cu dumneata. Voiam să vă înţelegeţi pe loc şi să terminaţi în mod cuminte întreaga afacere.
BUCŞAN: N-ai reuşit.
MAGDA: Nu. Dumneata ai plecat trântind uşile, iar el s-a apucat imediat să scrie.
BUCŞAN: Să scrie ce?
MAGDA: Despre ovăz şi despre alte plante.
BUCŞAN: Prin urmare lupta e deschisă?
MAGDA: Da.
BUCŞAN: Fie, sunt gata.
MAGDA: Şi el. Numai eu nu sunt gata. Numai eu mai vreau, mai încerc să vă opresc... cât nu e prea târziu.
BUCŞAN: Eu mi-am luat măsurile mele.
MAGDA: Şi el pe ale lui.
BUCŞAN: Bănuiesc. Va scrie un articol.
MAGDA: Poate o carte.
BUCŞAN: Poate zece cărţi. Va ţine conferinţe. Va vorbi la Radio. Va vorbi la facultate.
MAGDA: Nu. La facultate nu va vorbi.
BUCŞAN: De ce?
MAGDA *(foarte vag)*: Ştiu eu?
BUCŞAN: Nu-şi mai ţine cursul?
MAGDA: Deocamdată, nu.
BUCŞAN: Nici mâine?
MAGDA: Mai ales mâine.
BUCŞAN *(scurt, violent)*: Asta nu se poate!

MAGDA: De ce nu se poate? Aveai de gând să te înscrii student la facultatea de litere?
BUCŞAN *(fierbând):* Canalia!
MAGDA: Nu e o canalie. E mai mult. E mult mai mult! E un aventurier. Un mare aventurier!
BUCŞAN: Mă ameninţi?
MAGDA: Te previn. Te-ai uitat bine la el? Ai observat cu cine seamănă?
BUCŞAN: Nu.
MAGDA: Şi totuşi e izbitor. Când îl vezi prima oară, îţi taie respiraţia. Serios. N-ai băgat de seamă?
BUCŞAN: Ce?
MAGDA: Că seamănă?
BUCŞAN: Cu cine?
MAGDA *(tainic):* Cu Alexandru cel Mare.
BUCŞAN: Nu ştiu. Nu cunosc.
MAGDA: Aceeaşi privire. Aceeaşi expresie. Şi cu un asemenea om vrei să te lupţi dumneata? Te plâng.
BUCŞAN: Plânge-l pe el.
MAGDA: El n-are nimic de pierdut. Cel mult o biată jumătate de catedră. Dar dumneata rămâi descoperit cu toată averea, cu toate fabricile, cu toate uzinele, cu toate birourile. Nu le simţi pe toate cum se clatină încet, ca înainte de cutremur?
BUCŞAN: Domnişoară! Ce vrei? Ce propui?
MAGDA: Îţi propun liniştea, îţi aduc liniştea.
BUCŞAN: N-am nevoie. Sunt liniştit.
MAGDA: Nu-i adevărat. Dacă ai fi liniştit, nu te-ai găsi aici, la ora asta.
BUCŞAN: Dar nici dumneata.
MAGDA: Eu n-am spus că sunt liniştită. Dimpotrivă. Nu sunt deloc.
BUCŞAN: Ai motive personale?
MAGDA: Da.

BUCŞAN: De ordin intim?
MAGDA: Întrebi prea mult. Atâta lucru îţi pot spune: vreau ca Andronic să plece din ţară, departe, cu mine.
BUCŞAN: E la mijloc altă femeie?
MAGDA: Ţi-am spus că întrebi prea mult! Lasă-mă şi pe mine să întreb: nu crezi că dacă omul ăsta va pleca mâine dimineaţă într-un lung voiaj, de trei ani, departe, undeva în Asia, dumneata vei dormi mai liniştit?
BUCŞAN: S-ar putea.
MAGDA: Atunci voiajul ăsta e o soluţie.
BUCŞAN: Scumpă?
MAGDA: Nu ştiu ce numeşti dumneata scumpă.
BUCŞAN *(ia la întâmplare o hârtie de pe birou şi scrie cu un creion luat tot de pe birou, o cifră):* Atât... *(îi întinde hârtia)* ar fi de ajuns?
MAGDA *(luându-i creionul din mână, corectează):* Da, dacă mai adaugi un zero la sfârşit.
BUCŞAN: Se face prea mult.
MAGDA: Pentru ce capeţi în schimb – liniştea dumitale – e destul de puţin.
BUCŞAN *(după o clipă de gândire, brusc):* Pot să-l văd pe Andronic?
MAGDA: Da. Îl aduc imediat.
BUCŞAN: Unde e?
MAGDA: E pe aici. Pe aproape. Mă aşteaptă.
BUCŞAN: Bine.
MAGDA: Dar fii atent cum vorbeşti cu el. E aşa de susceptibil!
BUCŞAN: La preţul ăsta, ar putea să nu fie!

(Magda iese prin stânga.)

SCENA XIV

Bucşan, rămas singur, merge spre uşa din dreapta, o deschide şi îl lasă pe Director să intre.

BUCŞAN: Directore, o să te miri.
DIRECTORUL: Nu cred. Am văzut atâtea astăzi...
BUCŞAN: M-am înţeles cu Andronic.
DIRECTORUL: A fost aici?
BUCŞAN: Nu el. Fata. Trebuie să vină şi el îndată.
DIRECTORUL: Scump?
BUCŞAN: Destul.
DIRECTORUL: Cel puţin ai garanţii?
BUCŞAN: Cea mai bună garanţie. Pleacă. Pleacă din ţară.
DIRECTORUL: Pentru mult timp?
BUCŞAN: Trei ani.
DIRECTORUL: Coane Griguţă, bine ai făcut. Uite, acuma, să-ţi spun drept, parcă mi-ai luat o piatră de pe inimă. Cu tipul ăsta aici, n-am fi avut linişte niciodată.
BUCŞAN *(puţin pe gânduri):* Găseşti... găseşti că seamănă cu Alexandru cel Mare?
DIRECTORUL: Cine?
BUCŞAN: Andronic.
DIRECTORUL: Cu Alexandru cel Mare? Mai ştii?... Te pomeneşti... *(după un timp)* Da' pentru că veni vorba de Alexandru cel Mare, cu reportajul ce facem?
BUCŞAN: Care reportaj?
DIRECTORUL: Reportajul de mâine... Scandalul de la curs.

BUCŞAN: A! Bine că mi-ai adus aminte! *(Merge spre telefon.)* Să-i dau un telefon lui Brănescu. *(Ridică receptorul. Formează numărul.)* Alo, Brănescule... Dormeai? Ei, trezeşte-te! *(către Director)* Ramolit e şi ăsta! *(la telefon)* Te-ai trezit? Ascultă, scandalul de mâine dimineaţă – nu mai e nevoie. Se contramandează... Cum?... Nu se poate?... Prea târziu?... Ce înseamnă prea târziu?... Să faci bine să iei măsuri. Ordine, mă auzi? Ordine! *(Trânteşte receptorul furios.)* Cretin! *(după o scurtă pauză, către Director)* Ziceai că ai un articol mâine despre Brănescu.
DIRECTORUL: Da.
BUCŞAN: Păcat.
DIRECTORUL: De ce?
BUCŞAN: Mă plictiseşte, nu vezi?
DIRECTORUL: Am putea să-l schimbăm.
BUCŞAN: Mai e timp?
DIRECTORUL: Dacă zici dumneata...
BUCŞAN: Atunci schimbă-l. M-am săturat şi de domnul ăsta!

SCENA XV

ACEIAŞI, MAGDA, ANDRONIC

Prin uşa din stânga intră Magda, urmată de Andronic, timid, încurcat, buimăcit.

BUCŞAN: Domnule profesor, sunt încântat că te văd. Drept să-ţi spun, azi după-masă, când ne-am despărţit, nu speram să ne mai întâlnim aşa de repede – şi încă buni prieteni!

ANDRONIC: Eu... vedeți...

BUCȘAN: Cred că domnișoara... *(Se oprește pentru că abia acum observă că nu-i cunoaște numele și i se adresează întrebător.)* Domnișoara?...

MAGDA. Magda.

ANDRONIC: Studenta mea.

MAGDA: Și secretară.

DIRECTORUL: Și prietenă.

MAGDA *(îl observă pe Director):* A! Erai și dumneata aici?!

DIRECTORUL *(înclinându-se):* Cu voia dumneavoastră.

BUCȘAN: Sper, zic că domnișoara Magda v-a comunicat propunerea mea și că o primiți.

ANDRONIC: Nu știu încă... dacă pot... dacă...

BUCȘAN: Cum nu știi? Ne faci iar dificultăți? *(gest de surpriză și îngrijorare spre Magda)* Asta ce mai e?

MAGDA: Vrea să spună...

ANDRONIC: Vreau să spun că... vedeți... tot ce s-a întâmplat astăzi... e așa de neașteptat... așa de... așa de năucitor... Dumneavoastră... *(arătându-l pe Director)* Dumnealui... *(spre Magda)* Dumneaei... E prea mult într-o singură zi. Eu... vedeți... cum spune undeva Virgil: *„Vixi et quem dederat cursum fortuna peregi".*

DIRECTORUL *(încet către Bucsan):* Dacă vorbește latinește să știi ca-i rău.

ANDRONIC: Am trăit și drumul pe care mi l-a dat fortuna, soarta, l-am terminat... Nu credeam, nu speram că mi se mai pot întâmpla lucruri noi – și încă așa de noi – și atunci... atunci trebuie să înțelegeți că dacă ezit...

BUCȘAN: Eziți?

ANDRONIC: Dacă încă nu știu ce să răspund...

DIRECTORUL *(printre dinți)*: Mare bandit!

BUCȘAN: Domnule profesor, dumneata nu știi să răspunzi, dar eu știu să întreb.

DIRECTORUL *(încet către Bucsan)*: Ia-l repede.

MAGDA *(același joc)*: Fii atent!

BUCȘAN: Dumneata vrei să pleci?

ANDRONIC: Dacă vreau!... Dar a fost visul meu de o viață întreagă...

BUCȘAN: Atunci pleacă. Cred că ți-am pus la dispoziție tot ce trebuie.

ANDRONIC: Asta așa e. Mai mult decât trebuie. Mai mult decât visam. Prea mult!

BUCȘAN: Prea mult?

MAGDA: Ce înseamnă prea mult? Pentru o asemenea întreprindere nimic nu e prea mult. E mai bine să pornim de la început cu un buget asigurat, decât să ne întoarcem din drum... *(apăsat)* înainte de vreme. Obiectivele științifice pe care le urmărește profesorul Andronic în Asia sunt atât de vaste...

ANDRONIC: Într-adevăr, vaste, îmi îngădui s-o spun fără modestie. Mi se pare că, din punct de vedere istoric, din punct de vedere al culturii umane, Asia este încă un continent necunoscut, un mister – și că pornind pe urmele lui Alexandru cel Mare...

MAGDA *(încet către Bucșan):* Vezi?

ANDRONIC *(continuând):* ...voi încerca, mă voi sili să descifrez ceva din acest mister. Ce e surprinzător, domnule Bucșan, ba chiar emoționant în gestul dumneavoastră, este că destinați o sumă atât de însemnată...

BUCȘAN: Recunoști că e însemnată.

ANDRONIC *(continuând):* ...nu unor investigații de știință aplicată, cum ar fi fost de așteptat din partea unui om de finanțe – ci unor cercetări istorice – și istoria este, oricum, o disciplină a spiritului.

DIRECTORUL *(încet, către Bucșan):* Te ia de departe!

ANDRONIC: Totuși, îndrăzneam să sper că chiar pentru un economist, chiar pentru un om de afaceri, concluziile mai îndepărtate ale lucrării mele nu vor fi lipsite de interes. Vedeți, dacă n-ar fi decât problema cu totul secundară, pe care de altfel am atins-o în treacăt în articolul meu de azi, a ovăzului și a cerealelor în genere...

BUCȘAN *(către Magda, încet, iritat):* Iar începe...

ANDRONIC: Eu nu sunt un materialist în istorie, dar există multe probleme tulburătoare, tocmai pentru că par simple. De ce apare ovăzul așa de târziu în Europa? De ce și mai târziu în Asia? Cu ce e înlocuit până la apariție? Cu ce își hrănește Alexandru cel Mare importantele efective de cavalerie? Ce dă de mâncare Alexandru cailor lui? Întrebarea pare copilărească...

DIRECTORUL: Și în realitate e perfidă.

ANDRONIC: Perfidă? Cum perfidă?

BUCȘAN: Domnule profesor, să lăsăm toate astea. E târziu și e inutil. Vrei să mă convingi? Nu e nevoie. Sunt gata convins. Când pleci?

MAGDA: Oricând. Mâine. Cât mai repede.

BUCȘAN: Dumneata ce spui?

ANDRONIC: Aș spune și eu la fel. Oricând. Cât mai repede... Dar...

BUCȘAN: Dar?

ANDRONIC: E ceva care mă neliniștește.

BUCȘAN: Ce?

ANDRONIC: Aș vrea să știu... și trebuie să știu... Ce e Protar?

BUCȘAN: Cum?

MAGDA: Cum?

DIRECTORUL: Cum?

ANDRONIC: Da. Ce însemnează vorba asta: Protar?

BUCȘAN *(iritat):* ...Cum ce însemnează? E o confuzie!

MAGDA: O eroare!

BUCȘAN: O greșeală de tipar!

MAGDA: Cum singur ai spus.

ANDRONIC: Am spus și am crezut. Dar acuma... M-am gândit bine...

BUCȘAN *(către Magda):* E nebun.

DIRECTORUL *(printre dinți):* O face pe nebunul.

ANDRONIC: Cuvântul ăsta trebuie să aibă un înțeles ascuns. Protar! E de ajuns să-l auziți – Protar – și tresăriți cu toți, cu un fel de ciudată spaimă. De ce?

DIRECTORUL *(printre dinți):* Începe iar șantajul.

BUCȘAN *(fierbând, către Magda):* Dacă își închipuie că mai poate smulge de la mine o singură centimă mai mult, se înșală.

ANDRONIC: Protar...

MAGDA: Vrei să știi ce înseamnă?

ANDRONIC: Da.

MAGDA (lui *Bucșan):* Să-i spun? Îmi dai voie să-i spun? *(Gest de stupoare al lui Bucșan. Către Andronic):* Ei bine, iată: îmi pare rău că trebuie să destăinuiesc un lucru care trebuia să fie pentru dumneata o surpriză. Dar pentru că ții cu tot dinadinsul... Protar e o societate pe care domnul Bucșan o plănuiește mai demult și acum, acum în sfârșit vrea s-o realizeze. Protar. Nu bănuiești?

ANDRONIC: Nu.

MAGDA: Gândeşte-te. Pro-tar. Nu vezi?
ANDRONIC *(gest):* Nu văd.
MAGDA: Asociaţia pentru încurajarea studiilor de istorie antică.
ANDRONIC *(uimit copilăreşte):* Extraordinar!
BUCŞAN *(explodând):* Într-adevăr extraordinar! Domnişoară... Domnişoară, eşti un geniu! *(Merge spre uşa din dreapta.)* Werner! Werner!
MAGDA *(încet, către Andronic):* Să ştii că nu sunt un geniu. Sunt numai o fată care te iubeşte... puţin...
BUCŞAN *(din pragul uşii din dreapta):* Werner! *(Intră Secretara.)* Werner, mâine dimineaţă constituim societatea *Protar.*
SECRETARA: Imposibil!
BUCŞAN: Şi tu spui asta, Werner? Imposibil! E ăsta un cuvânt pe care l-ai auzit deseori în acest birou? Să-mi pregăteşti pentru mâine actul constitutiv şi statutele.
SECRETARA: Bine, dar... Preşedintele...
BUCŞAN: ...consiliului de administraţie? *(gest larg spre Andronic)* Domnul profesor Alexandru Andronic.
ANDRONIC: Eu?
SECRETARA: El?
DIRECTORUL: El?
ANDRONIC: Bine, dar eu plec.
BUCŞAN: Tocmai de aceea.
DIRECTORUL: E o lovitură!
BUCŞAN: Formidabilă!
DIRECTORUL: Ar merita s-o dăm la gazetă.
BUCŞAN: Sigur c-o dăm.
DIRECTORUL: La ultima oră.
BUCŞAN: Evident.
DIRECTORUL *(a ridicat receptorul, a format numărul):* Alo! Alo! *Deşteptarea!* Tu eşti, Ştefănescule?... Mi-ai păstrat ultima oră liberă? Ia o hârtie şi scrie ce îţi dictez: „Ieri, în capitală s-a constituit Societatea anonimă Protar. Scopul acestei societăţi...".

BUCŞAN *(rectificând):* Unul din scopuri... Mai sunt şi altele...
DIRECTORUL: „Unul din scopurile societăţii este încurajarea studiilor de istorie antică. Preşedintele consiliului de administraţie este domnul profesor Alexandru Andronic – ai scris? – profesor Alexandru Andronic – eminentul nostru colaborator."

CORTINA

NOPȚI FĂRĂ LUNĂ

Dramatizare în opt tablouri,
după romanul cu același titlu de John Steinbeck

PERSONAJELE

PRIMARUL ORDEN
DOAMNA ORDEN
DR. WINTER
CĂPITANUL BENTICK
COLONELUL LANSER
CORELL
MAIORUL HUNTER
LOCOTENENTUL PRACKLE
CĂPITANUL LOFT
LOCOTENENTUL TONDER
SANTINELA
ALEXANDRU MORRAN
MOLLY MORRAN
JOSEPH
ANNIE
SERGENTUL
CAPORALUL
SOLDATUL I
SOLDATUL II

TABLOUL I

Salon în casa primarului Orden. Un cămin de marmoră, în care arde liniştit, fără flacără, jeraticul. Pe cămin două vaze, în dreapta şi-n stânga unei pendule de porţelan; încăperea e tapisată în roşu închis, cu motive decorative aurii. Fotolii aurite, puţin uzate. Două măsuţe, la fel. O atmosferă de ordine şi confort.

SCENA I

DR. WINTER, JOSEPH

Doctorul Winter e bătrân, poartă barbă. E într-un fotoliu lângă cămin. Câtva timp rămâne tăcut. Joseph aranjează prin casă.

DR. WINTER: Zici că la unsprezece?
JOSEPH: Da, domnule doctor. Aşa scria în bilet: ora unsprezece.
DR. WINTER: Ai citit dumneata biletul?
JOSEPH: Nu, dar l-a citit domnu primar.
DR. WINTER: Unsprezece... Atunci exact la unsprezece o să fie aici. Asta e calitatea lor: sunt exacţi. Un popor exact.

JOSEPH: Da, domnule doctor.
DR. WINTER: Exact ca o maşină.
JOSEPH: Da, domnule doctor.
DR. WINTER: Se aruncă înaintea sorţii... parcă nu i-ar aştepta aceeaşi soartă oricum.
JOSEPH: Adevărat.
DR. WINTER *(după o nouă tăcere):* Joseph!
JOSEPH: Da, domnule doctor.
DR. WINTER: Dumneata îţi dai seama cum s-a întâmplat? Eu nu.
JOSEPH: Nici eu. Atâta ştiu. Aseară, când ne-am dus la culcare, era linişte: azi-dimineaţă, ne-am trezit cu ei în oraş.
DR. WINTER: Fără veste. Fără să ne dăm seama. Mă întreb ce făcea telegrafistul. Sau poliţaiul, de nu ne-au sculat din somn la timp.
JOSEPH: A! Erau la pescuit, încă de azi-noapte. Le-a dat domnu Corell o barcă cu pânză. De treabă om domnu Corell.
DR. WINTER: Cel puţin dacă garda municipală ar fi fost în oraş.
JOSEPH: Nu putea, că avea serbare în pădure. Tot domnu Corell, săracu! Le-a dat premii şi a făcut un concurs de tragere la ţintă.
DR. WINTER: Ce nenorocire! Dacă ar fi fost garda aici, poate că...
JOSEPH: Tot aia era, domnule doctor.
DR. WINTER: Da, dar ne-am fi apărat. Am fi tras.
JOSEPH: Au tras ei săracii, dar prea târziu. Şase au căzut dintre ai noştri. Se mai vede sângele, la primărie, pe trepte.
DR. WINTER *(surd):* Nu se mai vede. L-au şters.
JOSEPH: L-o fi şters, că trebuia să vie muzica militară. *(Rămân amândoi pe gânduri.)*

DR. WINTER *(după o secundă de tăcere):* Ce face primarul?
JOSEPH: Se îmbracă, domnule doctor. Ca să-l primească pe colonel... când o veni.
DR. WINTER: De ce nu-l ajuţi? Dacă-l laşi singur, n-o să fie gata.
JOSEPH: Nu e singur. E cu doamna. Dacă vreţi să ştiţi... îi taie cu foarfecele părul din urechi... Lui domnu nu-i place. Pe mine nu mă lasă niciodată. Zice că-l gâdilă.
DR. WINTER: Cred şi eu.
JOSEPH: Dar doamna zice că trebuie.
DR. WINTER *(râde. Se ridică şi îşi întinde mâinile spre focul din cămin, în timp ce Joseph aşază fotoliul, pe care doctorul – sculându-se – l-a mişcat din loc):* Suntem admirabili! Ţara e cotropită, oraşul e ocupat, primărul trebuie să-l primească pe cuceritor... şi între timp doamna îi taie primarului părul din urechi.
JOSEPH: Prea era stufos. Ca şi cu sprâncenele. Cu părul din urechi, treacă-meargă. Dar când e să te atingi de sprâncene, domnu îşi iese din fire. Nu vrea şi nu vrea.

(Bătaie în uşă. Amândoi îndreaptă privirile spre uşa de intrare. Se vede prin geam o cască germană.)

DR. WINTER *(aruncând o privire spre pendulă):* Curios. Nu e încă unsprezece. Au venit mai devreme. Deschide-le, Joseph. *(Joseph se duce şi deschide uşa.)*

SCENA II

DR. WINTER, JOSEPH, CĂPITANUL BENTICK, SERGENTUL

Intră un militar neamț, într-o manta lungă. Poartă cască și pușcă-mitralieră. După ce a aruncat o privire scurtă în jur, se dă în lături, în spatele lui, dinspre vestibul, intră un ofițer în ținută de campanie. Numai epoleții indică gradul de căpitan.

BENTICK: Dumneavoastră sunteți domnul Orden, primarul?

DR. WINTER *(zâmbind):* Nu. Nu sunt eu.

BENTICK: Atunci... sunteți un funcționar?

DR. WINTER: Nu. Sunt medicul orașului și prieten cu primarul.

BENTICK: Primarul unde e?

DR. WINTER: Se îmbracă. Se pregătește să vă primească. Sunteți colonelul...?

BENTICK: Nu. Am onoarea să mă prezint. *(Ia poziție, înclină capul.)* Căpitanul Bentick. *(Doctorul răspunde salutului, cu o ușoară înclinare din cap.)* Domnule, regulamentul ne ordonă să facem percheziții în orice casă în care urmează să intre un comandant de unitate, înțelegeți: trebuie să constatăm dacă nu sunt arme ascunse. *(întorcând capul spre omul rămas lângă ușă)* Sergent!

SERGENTUL *(după ce s-a apropiat de Joseph și i-a pipăit buzunarele):* Nimic, domnule căpitan.

BENTICK *(către doctor):* Vă rog să ne scuzați. *(Face un semn Sergentului. Acesta se apropie de doctor și îi pipăie buzunarele. Se oprește la buzunarul dinăuntru al hainei și scoate de acolo o cutie de piele neagră.)*

SERGENTUL *(întinzând cutia lui Bentick):* Domnule căpitan...

BENTICK *(către doctor):* Asta ce e?

DR. WINTER: Deschideți.

BENTICK *(după ce a deschis):* O seringă...

DR. WINTER: Pentru injecții hipodermice.

BENTICK: Patru ace... Un cuțit!

DR. WINTER: E un bisturiu.

BENTICK: Îl purtați asupra dumneavoastră?

DR. WINTER: Sunt obligat. V-am spus că sunt medic – și încă medic de țară. Mi s-a întâmplat o dată în tinerețe să operez o apendicită cu un cuțit de bucătărie. De atunci nu mă despart de instrumentele mele.

BENTICK *(după ce a consultat un carnețel pe care l-a scos din buzunar)*: Aveți arme aici în casă.

DR. WINTER: Arme?

BENTICK: Da. Informația e precisă.

DR. WINTER: Vă felicit pentru informație. Dacă v-aș întreba cine v-a dat-o, desigur că n-ați răspunde.

BENTICK: De ce nu? Agentul nostru local. Misiunea lui e terminată. Domnul Corell.

DR. WINTER *(uimit):* Georg Corell? Nu se poate. Corell e un om de ispravă. Un concetățean. Un prieten. A făcut mult bine în oraș... Nu mai departe decât azi dimineață, concursul de tir din pădure el l-a organizat... Premiile el le-a... *(Și în timp ce vorbește își dă seama de adevăr, pronunță cuvintele din ce în ce mai rar, până când deodată tace și se lovește cu palma pe față.)* Corell!... înțeleg. De asta! De asta! *(Și din nou*

gândul i se pare absurd.) Bine, dar e cu neputință!

SCENA III

ACEIAȘI, ORDEN, DOAMNA ORDEN

Intră prin dreapta primarul Orden urmat de soția lui. Orden, mustață albă, sprâncene albe stufoase, păr alb. E într-o redingotă oficială și poartă la gât lanțul și placa cu insignele demnității lui. Doamna Orden, mică, zbârcită, energică. Dă târcoale soțului ei, controlându-i ținuta și îi scoate degetul din ureche, cum ai scoate din gura unui copil degetul pe care și-l suge.

DOAMNA ORDEN: Scoate degetul din ureche. Ți-am spus de atâtea ori. *(către doctor)* E încăpățînat. Și nu mă lasă să-i îndrept sprâncenele. Zice că-l doare.

ORDEN: Sigur că mă doare.

DOAMNA ORDEN: Dacă vrei să umbli așa, treaba ta. *(Îi îndreaptă cravata, măcar că e bine făcută.)* Îmi pare bine că ești aici, doctore. Mai e mult până la unsprezece? Crezi c-o să întârzie? *(Și în clipa asta îl zărește pe Bentick.)* A! *(Către Orden, ca și cum i-ar atrage atenția.)* Colonelul.

BENTICK: Nu, doamnă. Am venit înaintea domnului colonel, ca să-i pregătim sosirea. Sergent! *(Sergentul, care între timp se uita cu atenție sub perne, sub tablouri, vine cu pași repezi spre Orden și îi pipăie buzunarele.)* Vă cer scuze. Regulamentul. *(Se uită în carnet și apoi continuă)* Excelență, cred că aveți aici în casă arme.

ORDEN *(neștiind despre ce e vorba):* Arme?

DOAMNA ORDEN: La noi?

BENTICK: Da. Două arme de foc.

ORDEN: Două arme de... A! Două puști de vânătoare. Una cu alice și alta cu gloanțe. *(ca și cum și-ar cere scuze)* Cam ruginite, săracele. Cam vechi. Vedeți, nu mai vânez ca altădată. Am îmbătrânit. Mereu îmi spun că la anul o să încep din nou – dar nu-mi vine să ies din casă. Bătrânețea – nu-i așa, doctore?

BENTICK: Excelență, unde sunt armele?

ORDEN *(scărpinându-se pe obraz):* Stai să-mi aduc aminte. *(întorcându-se spre nevastă-sa)* Nu cumva, în dulap, în odaia de culcare, lângă bastoane? *(către Bentick)* De fapt, bastoanele sunt pasiunea mea. Am o colecție întreagă.

DOAMNA ORDEN: Da, da, în dulap. Ți-am spus de atâtea ori să le iei de acolo. Mi-am umplut toate hainele cu miros de ulei. *(către Bentick, explicativ)* Le pune ulei pe țeavă.

ORDEN: Dar tot ruginite sunt.

BENTICK: Sergent! *(Face un semn spre ușa ce dă spre odaia de culcare. Sergentul iese.)* Am o sarcină neplăcută, îmi pare rău. *(Sergentul se întoarce cu o pușcă cu două țevi și o carabină cu curea.)* Asta e tot. Vă mulțumesc, excelență. *(înclinându-se ușor)* Doamnă! *(același joc către doctor)* Domnule! Colonelul Lanser va fi aici peste câteva clipe. Salut. *(Iese prin stânga, urmat de Sergent, care poartă cele două arme în mâna stângă și pușca lui mitralieră în mâna dreaptă.)*

SCENA IV

DR. WINTER, ORDEN, DOAMNA ORDEN, JOSEPH

DOAMNA ORDEN: Eu mai întâi am crezut că el e colonelul. Simpatic om. Tânăr. Şi binecrescut.

DR. WINTER *(ironic)*: Mai ales.

DOAMNA ORDEN: Oare câţi ofiţeri credeţi c-o să vie? Mulţi?

JOSEPH *(care de mult s-a oprit din lucru şi a privit cu mare curiozitate la tot ce se întâmplă)*: Păi de!

DOAMNA ORDEN *(severă, dojenindu-l pentru indiscreţie)*: Joseph! *(Joseph se porneşte de zor să şteargă praful.)* Mulţi?

DR. WINTER *(nervos, împingând cu piciorul un scaun)*: Nu ştiu.

DOAMNA ORDEN: Ar trebui să ştim. Le servim ceai sau vin? *(niciun răspuns)* Sau nimic?

DR. WINTER: Nu ştiu. E atâta vreme de când n-am cucerit nicio ţară şi nicio ţară nu ne-a cucerit pe noi, încât nu ştiu cum se obişnuieşte în asemenea împrejurări.

ORDEN *(băgându-şi din nou degetul în ureche şi scărpinându-se)*: Eu cred că... mai bine nu le dăm nimic. Ce ar spune oamenii noştri în oraş, dacă... Nu, nu!

DOAMNA ORDEN: Doctore, dumneata eşti un istoric. Pe vremuri, în istorie, conducătorii nu-şi spuneau bun-venit şi nu ciocneau împreună un pahar cu vin?

DR. WINTER: Pe vremuri, era altceva. Regii şi prinţii se jucau de-a războiul, ca la vânătoare. După ce împuşcă vulpea, se aşază la ospăţ. Dar cred că primarul are dreptate şi că populaţia ar fi

îndurerată dacă l-ar vedea ciocnind cu năvălitorul.

DOAMNA ORDEN: Populaţia! Sunt toţi adunaţi în piaţă şi cască gura la muzica militară. Chiar Annie mi-a spus adineauri, la bucătărie. Şi dacă e aşa – de ce nu ne-am purta şi noi civilizat? Să intre la mine în casă oameni străini şi să nu le dau nimic de băut?

ORDEN *(privind-o drept în ochi, cu oarecare asprime)*: Da, doamnă. Cu voia dumitale, n-o să le dai nimic de băut. Oamenii noştri, în oraş, sunt năuciţi. Nici nu-şi dau seama ce s-a întâmplat. Au trăit atâtea zeci de ani în pace, încât nu ştiu ce înseamnă războiul. N-au de unde să ştie. Dar o să afle – şi zăpăceala din prima clipă o să treacă. Eu am fost ales de ei primar, tocmai ca să nu-i las să-şi piardă capul. Şase băieţi din oraşul nostru au fost asasinaţi azi-dimineaţă. Asta nu e o vânătoare şi noi nu dăm ospeţe. Pentru popor, războiul nu e un joc.

DOAMNA ORDEN *(impresionată, intimidată, deşi, e vădit, în viaţa ei casnică, nu obişnuieşte să fie)*: Bine, dacă tu...

ORDEN *(către Joseph, care între timp a ieşit şi i-a adus o ceaşcă cu cafea)*: Mulţumesc. Pune-o aici.

DOAMNA ORDEN *(către dr. Winter)*: Ce e cu el? Niciodată nu l-am auzit vorbind aşa.

ORDEN *(după ce şi-a băut cafeaua, cu înghiţituri scurte)*: Aş vrea să ştiu. Ar trebui să... *(către dr. Winter)* Câţi crezi tu că sunt în total?

DR. WINTER: Nemţi?

ORDEN: Da. Câţi au năvălit în oraş?

DR. WINTER: Destul de puțini. Vreo două sute cincizeci îmi închipui. Dar sunt bine înarmați. Au fiecare câte o pușcă-mitralieră.

ORDEN *(după ce a mai luat o înghițitură de cafea):* Dar în restul țării, ce se petrece?

DR. WINTER *(ridică din umeri).*

ORDEN: Nicio rezistență, nicăieri?

DR. WINTER: Nu știu. Telegraful e întrerupt – sau în mâinile lor. N-avem știri.

ORDEN: Dar tinerii noștri? Soldații noștri?

JOSEPH: Am auzit... Adică, vreau să spun... Annie a auzit...

ORDEN: Ce?

JOSEPH: Că șase oameni de ai noștri au fost omorâți cu mitraliera și Annie zice că trei au fost răniți și luați prizonieri.

DR. WINTER: Erau doisprezece cu totul.

JOSEPH: Annie știe că ăilalți trei au fugit.

ORDEN: Fugit? Care?

JOSEPH: Nu știu. Annie zice că nu știe.

DOAMNA ORDEN: Joseph, după ce o să vie... domnii aceia, să fii atent la sonerie. Poate avem nevoie de dumneata. Și pune-ți altă vestă. Vesta cu nasturi.

JOSEPH: Da, doamnă.

DOAMNA ORDEN: Și dacă te sun, după ce ai terminat, pleacă din cameră. Nu te tot învârti pe aici ca să tragi cu urechea la ce se vorbește.

JOSEPH: Doamnă...

DOAMNA ORDEN: Vrei să râdă de noi? Să spună că suntem provinciali?

JOSEPH: Am înțeles, doamnă.

DOAMNA ORDEN: Vin nu dăm.

JOSEPH: Nu?

DOAMNA ORDEN: Nu. Dar câteva țigări în cutia de argint, ai putea să pui. Și dacă-ți cere colonelul foc, nu aprinde chibritul pe talpa ghetei. Ai cutia, ce Dumnezeu!

JOSEPH: Bine, doamnă.

DOAMNA ORDEN *(mergând spre Orden care, scoțându-și ceasornicul din buzunar și punându-l la loc, și-a încheiat prost vesta):* Ce e cu nasturele ăsta? De ce nu-l închei ca lumea?

DR. WINTER: Cât e ceasul?

ORDEN: Unsprezece fără cinci.

DR. WINTER: Sunt oameni precișii. O să vie exact la oră. Vrei să te las singur?

ORDEN: Singur? Nu. Rămâi. *(râzând ușor)* Nu știu cum să-ți spun, dar parcă mi-e frică. Nu tocmai frică, dar mă simt neliniștit. *(gânditor, amar)* E atâta vreme de când n-am mai fost cuceriți.

(Se aude din depărtare muzica militară. Toți rămân cu urechea ațintită.)

DOAMNA ORDEN: Ei sunt. Vin. Dacă sunt prea mulți, n-o să încapă. N-o să fie loc.

DR. WINTER *(amar):* Își fac ei loc. Totdeauna au știut să-și facă loc.

DOAMNA ORDEN: Și eu totdeauna am spus că odaia asta e prea mică. *(Sunetul fanfarei a crescut, s-a apropiat, dar acum se depărtează. Se aude o bătaie discretă în ușă.)* Cine o fi? Joseph, nu primim pe nimeni. Spune să vie mai târziu. Avem treabă.

(Se aude din nou bătaia în ușă. Joseph se duce spre ușă, o întredeschide și apoi o deschide

ceva mai mult. În prag, un caporal cu cască şi mănuşi.)

CAPORALUL: Domnul colonel Lanser doreşte să-l vadă pe domnul primar. *(Joseph deschide uşa complet. Caporalul intră, aruncă o privire rapidă prin încăpere şi apoi, dându-se cu un pas scurt la o parte, anunţă:)* Colonel Lanser.

SCENA V

ACEIAŞI, LANSER, CORELL

Colonelul Lanser poartă aceeaşi cască, aceeaşi manta, ca soldaţii şi ofiţerii ce l-au precedat. Numai epoleţii îi indică gradul. E un bărbat de vârstă mijlocie, cu părul albit. Trăsături aspre, expresie obosită, în urma lui, intră Corell – scund, chel, roşu la faţă, ochi mici. Poartă un costum negru de lucru.

LANSER *(scoţându-şi casca şi înclinându-se):* Domnule primar... *(către doamna Orden)* Doamnă... *(apoi scurt)* Caporal, închide uşa.

JOSEPH *(se repede spre uşă si o închide, aruncând spre caporal o privire victorioasă).*

LANSER *(privind întrebător spre dr. Winter):* Domnul... cine e?

ORDEN *(făcând prezentările):* Doctorul Winter.

LANSER: Funcţionar?

ORDEN: Medic. Medicul nostru. Aş putea să adaug, istoricul nostru. A scris o monografie foarte importantă despre trecutul oraşului.

LANSER *(cu o uşoară înclinare spre doctor):* Doctore, cu ziua de azi vei avea de scris, o pagină mai mult în istoria dumitale.

DR. WINTER: Cine ştie? Poate mai multe pagini.

LANSER *(întorcându-se puţin spre Corell, care a rămas neobservat lângă uşă):* Pe domnul Corell, cred că-l cunoaşteţi.

ORDEN: Georg Corell? Nici vorbă că-l cunoaştem. E prietenul nostru. Ce mai faci, Georg?

DR. WINTER *(întrerupând scurt, pe un ton solemn):* Domnule primar, prietenul nostru Georg Corell a pregătit din timp invazia. El, filantropul bine cunoscut, a îndepărtat pe soldaţii noştri aseară spre pădure. El, Georg Corell, a făcut o listă de toate armele ce se găsesc în oraş. Da, prietenul nostru Georg Corell...

CORELL: Eu lupt pentru ideile mele. Pentru convingerile mele.

ORDEN *(înmărmurit, cu gura deschisă de uimire, cu o privire năucită, se uită când la Winter, când la Corell):* Nu-i adevărat, Georg. Nu poate să fie adevărat. Ai stat la masă cu mine, ai ciocnit cu mine. *(găsind un argument în plus de a nu crede)* Doamne! M-ai ajutat să construim spitalul. Pentru Dumnezeu! Nu poate să fie adevărat! *(Îl priveşte drept în ochi pe Corell, care-i înfruntă privirea cu un aer provocator. Lungă tăcere. Pe urmă, faţa lui Orden se încruntă, trupul îi devine ţeapăn. Se întoarce spre Lanser.)* Nu vreau să vorbesc în prezenţa acestui om.

CORELL: Sunt aici în serviciu comandat. Sunt soldat. Soldat ca toţi ăilalţi – chiar dacă nu port uniformă.

ORDEN: Nu vreau să vorbesc în prezenţa acestui om.

LANSER: Te rog să pleci, domnule Corell. Lasă-ne singuri.
CORELL: Am dreptul să rămân.
LANSER: Te rog să pleci. Uiți că ești sub ordinele mele?
CORELL: Domnule colonel!
LANSER *(tăios):* Atunci pleacă. *(și pe urmă, politicos, dar rece)* Te rog.

(Corell aruncă spre primar o privire furioasă și iese repede.)

SCENA VI

ORDEN, DOAMNA ORDEN, DR. WINTER, LANSER, ANNIE

DR. WINTER *(stăpânindu-și zâmbetul ironic):* Iată, daca nu o pagină, măcar un paragraf în istoria mea.
LANSER *(cu o privire aspră):* Domnule doctor! *(Ușa din dreapta, planul II, se deschide brusc și Annie, bucătăreasa, năvălește furioasă,)*
ANNIE: Doamnă, sunt în curte niște soldăței! Drept sub fereastra bucătăriei. Au început acolo și nu vor să plece.
LANSER *(către doamna. Orden):* Nu trebuie să vă fie teamă. Nu intră în casă. E o patrulă de siguranță.
ANNIE: Nu intră! Las' că știm noi! Cunoaștem noi!
DOAMNA ORDEN *(cu ton rece, de stăpână):* Annie, când ai ceva de spus, trimiți vorbă prin Joseph. înțelegi?

ANNIE: Trimit vorbă? Și dacă dau nemțoii buzna peste mine? *(cu alt ton)* Au simțit miros de cafea, ai dracului.
DOAMNA ORDEN *(severă):* Annie!
ANNIE: Bine, doamnă. Eu v-am spus. *(Iese.)*

SCENA VII

ORDEN, DOAMNA ORDEN, DR. WINTER, LANSER

LANSER *(după un moment de tăcere generală, cam penibilă):* Îmi dați voie să șed? *(O secundă nimeni nu răspunde.)* Nici nu țin minte de când n-am mai dormit.
ORDEN *(ca și cum s-ar trezi):* Vă rog, luați loc. *(Colonelul se uită spre doamna Orden și o așteaptă până se așază. Pe urmă cade și el într-un fotoliu, zdrobit de oboseală. Primarul a rămas însă în picioare, parcă pe jumătate cufundat în vis.)*
LANSER: Dorința noastră este să ne înțelegem cât mai bine. Vedeți, domnule primar, toată chestiunea seamănă de fapt cu o întreprindere comercială. Noi avem nevoie de minele de cărbuni din regiunea orașului dumneavoastră. Asta e tot. Trebuie să cădem de acord.
ORDEN *(care urmărește gândul său interior):* Nu am nicio știre, nicio veste de nicăieri. Ce s-o fi petrecând în țară?
LANSER: Ocupată.
ORDEN: Toată?
LANSER: Da. Pregătirile noastre au fost perfecte.
ORDEN: Nicio rezistență? Nicăieri?

LANSER: Ar fi fost mai bine să nu fie. Da, oarecare rezistență izolată, pe ici pe colo, dar fără niciun rezultat. Sânge vărsat în zadar. Planurile noastre erau puse la punct din timp.

ORDEN *(urmărit parcă de o idee fixă):* Prin urmare, tot a fost rezistență?

LANSER: Da. Rezistență nebunească. Totul a fost zdrobit, ca aici, în mai puțin de câteva ore. Absurd, vă spun.

DR. WINTER *(cu aceeași neliniște, de care e frământat și Orden):* Absurd, dar a fost. S-a rezistat.

LANSER: Grupuri izolate. Au murit toți. În general, populația e calmă.

DR. WINTER: Fiindcă nu-și dă seama de ce s-a întâmplat.

LANSER: Dar își dă seama că e prea târziu... și inutil... *(cu un ton ferm)* Mai bine să vorbim despre treburile noastre. Sunt foarte obosit, dar înainte de a mă duce la culcare, trebuie să dau anumite dispoziții. *(aplecându-se înainte, din fotoliu)* Eu sunt mai mult inginer decât soldat și aș vrea să vedeți în această chestiune mai mult o întreprindere condusă de un inginer, decât o cucerire militară. Cărbunele trebuie să fie extras din mină și transportat cu vapoarele. Avem tehnicienii noștri, dar populația locală trebuie să-și continue lucrul în mină. E limpede? Nu avem de gând să recurgem la violență.

ORDEN: Da. E limpede. Dar să presupunem că oamenii n-ar voi să lucreze în mină.

LANSER: Trebuie. Avem nevoie de cărbune.

ORDEN: Dar dacă nu vor?

LANSER: Trebuie să vrea. Sunt oameni pașnici. Doritori de liniște. *(O clipă așteaptă un răspuns, dar pentru că răspunsul nu vine, insistă.)* Nu-i așa, domnule primar?

ORDEN *(răsucind mereu între degete lanțul și placa cu insignele primăriei)*: Nu știu, domnule colonel. Sunt pașnici, când lucrează sub guvernarea lor proprie, liberă. Nu știu însă ce vor face sub guvernarea dumneavoastră. E pentru mine o întrebare fără răspuns. Vedeți, de patru sute de ani noi trăim sub legi pe care noi ni le-am făcut, singuri.

LANSER: Știu și tocmai de aceea vrem să le păstrăm. Veți rămâne, ca și până acum, în funcțiunea de primar. Veți da ordine, pedepse, recompense, ca și în trecut... Așa că n-o să avem greutăți de niciun fel.

ORDEN *(către Winter):* Dumneata, ce crezi, doctore?

DR. WINTER: Nu știu. O să fie interesant. Eu mă aștept la mari greutăți. S-ar putea ca populația să fie dușmănoasă. Sălbatic de dușmănoasă.

ORDEN: Nici eu nu știu ce să cred. *(către Lanser)* Vedeți, domnule colonel, fac parte din poporul ăsta și totuși nu știu cum o să se poarte. Poate că știți dumneavoastră. Poate că veți vedea aici lucruri pe care nu le-ați văzut nicăieri. Există popoare care acceptă stăpâni – și îi ascultă. Dar pe mine, concetățenii mei m-au ales. Ei mi-au dat demnitatea de primar și tot ei pot să mi-o retragă. Poate că așa ar și face, dacă ar gândi că sunt de partea dumneavoastră. Eu nu știu. Zău că nu știu.

LANSER: Faceți un mare serviciu populației, dacă mențineți ordinea.

ORDEN: Un serviciu?

LANSER: Mare. Foarte mare. Nu aveți datoria să-i apărați pe concetățenii dumneavoastră de

nenorocire? Dacă se răzvrătesc, se expun la tot felul de primejdii. Avem nevoie de cărbunele vostru, înțelegeți? Am ordin și trebuie să-l execut cu orice preț. Datoria dumneavoastră este să le explicați că numai dacă-și văd de treabă și continuă lucrul, vor avea liniște.

ORDEN: Dar dacă nu vor să aibă liniște?

LANSER: Nebunie! Trebuie să judecați, sa gândiți pentru ei, în locul lor.

ORDEN: Oamenilor de aici, de la noi, nu le place ca alții să gândească în locul lor. Poate că sunt altfel de oameni decât cei din țara dumneavoastră. Nu știu... Sunt încă tulburat de tot ce se întâmplă, dar cred că nu mă înșel.

SCENA VIII

ACEIAȘI, JOSEPH

Joseph intră brusc, vrea să spună ceva, dar întâlnind privirea severă a doamnei Orden, se oprește, parcă sufocat de vestea pe care o aduce.

DOAMNA ORDEN: Ce s-a întâmplat, Joseph? Adu cutia cu țigări. Cutia de argint.

JOSEPH: Vă rog să mă iertați, doamnă. *(către Orden)* Vă cer iertare, domnule.

ORDEN: Ce este, Joseph? Ce vrei?

JOSEPH: Vreau să vă spun... Annie! E furioasă.

DOAMNA ORDEN: De ce? Ce s-a întâmplat?

JOSEPH: Tună și fulgeră. Zice că ea nu mai rabdă. Nemții... soldații de afară, din curte...

LANSER: N-o lasă în pace?

JOSEPH: Se tot uită în casă, prin fereastră. Se tot zgâiesc la ea, prin ușa bucătăriei. Annie nu dă voie. Nu-i place.

LANSER: Soldații au ordine precise și ascultă de ele. Nu fac rău nimănui.

JOSEPH: Da, dar Annie nu dă voie. Nu permite să fie spionată... Nici pe mine nu mă lasă. Nici pe doamna. Nu-i așa, doamnă?

DOAMNA ORDEN: Spune-i lui Annie să-și țină firea. Înțelegi?

JOSEPH: Bine, doamnă. Eu îi spun. *(Iese.)*

LANSER *(frânt de oboseală, luptând ca să-și țină ochii deschiși):* Încă o întrebare, domnule primar. S-ar putea sa locuim aici, eu și statul meu major?

DR. WINTER: Aici?

DOAMNA ORDEN: La noi?

LANSER: Da. Sus la etaj.

ORDEN *(după un moment de gândire):* Casa nu e prea mare. Sunt alte clădiri în oraș, mai spațioase, mai confortabile.

(Joseph intră din nou, aducând cutia de argint, pe care o deschide și o prezintă colonelului. Acesta ia o țigară, pe care Joseph i-o aprinde cu ostentație.)

LANSER *(după ce a tras un fum lung):* Nu e vorba de asta. Am constatat că faptul de a instala un stat-major în casa celui ce reprezintă autoritatea locală contribuie mult la potolirea spiritelor.

ORDEN: Vreți să spuneți că locuitorii au impresia că se stabilește un fel de... colaborare... între cele două autorități.

LANSER: Exact.

ORDEN *(după ce a privit o clipă spre dr. Winter, care nu i-a răspuns decât cu un zâmbet amar):* Am libertatea de a refuza această onoare?

LANSER: Nu. Regret. E un ordin.

ORDEN: Poporul n-o să vadă cu ochi buni instalarea dumneavoastră aici.

LANSER: Poporul! Poporul e dezarmat. Poporul n-are nimic de zis.

ORDEN: Nu mă înțelegeți, domnule colonel.

(În clipa aceasta, se aude din stânga, dinspre ușa de intrare, vocea țipătoare a Anniei: „Las'că v-arăt eu! Vedeți voi pe dracu!" Urmează tumult și apoi un țipăt de durere.)

JOSEPH *(reintrând repede în scenă):* I-a opărit. Le-a aruncat cu apă clocotită. E scoasă din minți!

(Prin ușă se aude, din curte, o comandă militară, apoi ropot de cizme.)

LANSER *(făcând un efort de a se ridica din fotoliu):* Dar bine, domnule primar, nu aveți nicio autoritate asupra servitorilor dumneavoastră?

ORDEN: Prea puțină. *(Zâmbește.)* În schimb, e o bucătăreasă minunată, când o lași să-și vadă singură de treabă. *(întorcându-se spre Joseph)* E careva rănit?

JOSEPH: Păi de! Știu eu? V-am spus: apă clocotită.

LANSER: Domnule primar, noi vrem să ne facem în liniște datoria. Dumneavoastră trebuie în schimb să vă exercitați autoritatea asupra oamenilor, începând cu bucătăreasa.

ORDEN: Asta nu stă în puterea mea. N-o cunoașteți pe Annie. E în stare să ne lase, să plece.

LANSER: N-are voie. Nimeni nu părăsește serviciul.

ORDEN: Atunci o să arunce mai departe cu apă clocotită.

(Ușa se deschide și în prag apare un soldat.)

SOLDATUL: Domnule colonel, e o femeie nebună. O arestăm?

LANSER: A rănit pe cineva?

SOLDATUL: Da, domnule colonel. Un om opărit și altul mușcat de nas. Dar am prins-o.

LANSER *(după un moment de ezitare, se decide):* Dați-i drumul. Și evacuați curtea.

SOLDATUL: Am înțeles, domnule colonel. *(Iese.)*

LANSER: Puteam foarte bine s-o împușc sau s-o trimit la închisoare.

ORDEN: Atunci... Atunci am fi rămas fără bucătăreasă.

LANSER: Vă repet, am ordin să ne înțelegem cât mai bine cu populația orașului.

DOAMNA ORDEN: Pe mine mă iertați. Mă duc la bucătărie să văd ce-i cu Annie. *(în trecere, spre Orden)* Să n-o fi lovit cumva, soldații... *(Iese.)*

LANSER *(ridicându-se):* V-am spus că sunt foarte obosit. Mă duc să mă culc. Am vreme de somn. Sper că suntem înțeleși: veți colabora cu noi. E în interesul tuturor. *(Orden tace.)* Vă repet: în interesul tuturor. Suntem înțeleși, nu?

ORDEN: E un oraș mic. Un biet orășel. Nu știu ce să răspund. Poporul e tulburat – și eu nu mai puțin.

LANSER: Oricum, o să vă dați silința să colaborați cu noi.

ORDEN: Nu știu. Nu știu nimic. Aștept hotărârea concetățenilor mei. Ce vor hotărî ei, asta o să fac.

LANSER: Ei! Dar la urma urmelor, dumneavoastră reprezentați autoritatea în orașul ăsta!

ORDEN: Poate că n-o să credeți, dar vă spun adevărat: autoritatea e orașul însuși. Nu știu de ce, nu știu cum, dar așa e. Tocmai de aceea, noi nu facem nimic repede, ca dumneavoastră. În schimb, când o luăm pe un drum, mergem cu toții, ca un singur om. Deocamdată sunt năucit, dezorientat, încă nu știu ce o să facem.

LANSER *(cu vocea foarte obosită):* Sper să ne înțelegem. Ar fi mai bine pentru toată lumea. Mi-ar fi foarte neplăcut să recurg la alte mijloace. *(Primarul tace.)* Sper că putem avea încredere în dumneavoastră.

ORDEN *(scărpinându-se cu degetul în ureche):* Nu știu. Zău că nu știu.

CORTINA

TABLOUL II

Încăpere în casa primarului Orden, la etaj. E un fel de club al ofițerilor – și in același timp un fel de sală de lucru. Nu prea confortabil. O masă și câteva scaune, în peretele din stânga, două uși, spre camerele în care s-au instalat dormitoarele, în peretele din dreapta, ușă de intrare, dinspre coridor, în fund, două ferestre prin care se vede orașul, până departe spre port. Se zăresc în depărtare câteva catarge ale vaselor de pescari, ancorate, între cele două ferestre, portretul lui Hitler.

SCENA I

MAIORUL HUNTER, LOCOTENENTUL PRACKLE

La ridicarea cortinei, maiorul Hunter e așezat la masa din mijlocul încăperii. Tip scund, șters. Vizibil rezervist. În viața civilă e inginer. Ține o planșetă de desen pe genunchi, rezemând-o de masă. Lucrează cu un teu și un echer. Planșeta se mișcă mereu, nestabilă, ceea ce îl enervează.

HUNTER *(continuând să lucreze):* Prackle! Locotenent Prackle!

(Ușa din stânga, planul II, se deschide, în prag, apare locotenentul Prackle. E plin cu săpun pe obraz și în mână ține pămătuful de ras.)

PRACKLE: Prezent.

HUNTER *(ridicând nervos planșeta):* Nu s-a găsit trepiedul meu prin cufere?

PRACKLE: Nu știu, domnule maior. Nu m-am uitat.

HUNTER: Te rog să te uiți. Imediat. Destul mă chinuiesc în lumina asta păcătoasă. O să trebuiască să fac tot desenul din nou.

PRACKLE: Mă rad într-o clipă și...

HUNTER *(iritat):* Lasă rasul. Ai timp, mai târziu. Linia ferată e mai importantă decât toaleta dumitale. Vezi, trebuie să fie prin bagaje. E o pânză groasă.

(Prackle dispare în odaia lui. Aproape în același timp, prin ușa din dreapta, intră căpitanul Loft.)

SCENA II

HUNTER, LOFT

Loft e „căpitan" până în vârful unghiilor. Poartă cască, un binoclu, o sabie mică și tot felul de alte ustensile atârnate de centură (revolver, hartă etc...). De cum intră pe ușă, începe să-și scoată echipamentul.

LOFT: Bentick ăsta e nebun. S-a dus să-și ia serviciul în primire, fără cască. Umblă prin oraș cu chipiu. *(Între timp a pus pe masă binoclul, masca de gaze și toate celelalte piese de echipament.)*

HUNTER: Nu-ți lăsa lucrurile aici. Am nevoie de masă. Lucrez... Și, mă rog, de ce Bentick n-ar umbla cu chipiu? Până acum nu s-a întâmplat niciun incident. M-am săturat și eu de fierăria asta. E grea și te împiedică să vezi.

LOFT: E o greșeală că nu porți casca. Face impresie proastă printre civili. Noi trebuie să ne păstrăm ținuta militară intactă și să rămânem mereu în stare de alarmă. Altfel, o să avem de furcă cu tot felul de revolte.

HUNTER: Ce revolte? De unde ai mai scos-o și pe asta?

LOFT: N-am scos-o eu.

HUNTER: Atunci de ce crezi?...

LOFT: Eu nu cred. Eu știu. Scrie în regulamentul de campanie pentru conduita în teritoriul ocupat. E foarte bine studiat. Ați trebui să... *(rectificând)* Orice ofițer ar trebui să-l citească, cu multă grijă.

HUNTER: Mă întreb dacă ăla care l-o fi scris a fost vreodată în teritoriul ocupat, în orice caz, oamenii de aici nu sunt primejdioși. Oameni de treabă și ascultători.

SCENA III

HUNTER, LOFT, PRACKLE, TONDER

Prackle intră cu un obraz încă plin de săpun, în urma lui, locotenentul Tonder. Sunt amândoi ofițeri tineri, cam de aceeași vârstă.

PRACKLE *(aducând o pânză brună, de formă cilindrică):* Asta e?

HUNTER: Da. Trepiedul e înăuntru. Desfaceți pânza și montați-l. *(Prackle și Tonder se execută. După ce au pus la punct trepiedul și l-au verificat, îl aduc lângă maiorul Hunter, care își fixează planșeta solid.)* Așa, da. Acuma, văd și eu ce fac.

LOFT: Locotenent Prackle! Ești plin cu săpun pe obraz.

PRACKLE: Știu, domnule căpitan. Tocmai mă bărbieream, când domnul maior m-a trimis să-i caut trepiedul.

LOFT: Fă bine și șterge-te. Vrei să te prindă colonelul în halul ăsta?

PRACKLE: Nu se uită el la fleacuri de astea.

LOFT: Foarte rău. Și nu sunt fleacuri, locotenent Prackle.

(Prackle se șterge cu batista pe față. În tot acest timp, locotenentul Tonder, rămas în spatele lui Hunter, a privit atent desenul de pe planșetă.)

TONDER: E frumos podul ăsta, domnule maior...

HUNTER: Îți place?

TONDER: Da. E frumos... Dar, de fapt, ce ne trebuie nouă să construim aici un pod?

HUNTER *(puțin încurcat):* Păi nu-l construim. Construcția propriu-zisă e mai sus. Uite!

TONDER: Atunci, cu podul ăsta ce faceți?

HUNTER *(evaziv):* Nimic. L-am desenat așa... Cine știe, poate o să avem nevoie de el.

(Între timp, Prackle a scos din buzunar o foaie de revistă, cu un portret de actriță blondă, foarte decoltată, în costum excentric de scenă – și a privit-o îndelung.)

PRACKLE *(către Tender):* Ce spui, Tonder, de fata asta? Frumoasă, nu?

TONDER *(după ce a privit portretul)*: Nu-mi place.

PRACKLE: Nu-ți place? Am tăiat-o din „Berliner Ilustrierte". De ce nu-ți place?

TONDER: Fiindcă nu-mi place.

PRACKLE: Ei, mie îmi place. Și ție, las' că știu eu!

TONDER: Ba nu. Deloc.

PRACKLE: Vrei să spui că dacă ți-ar da fata asta o întâlnire, nu te-ai duce?

TONDER: Nu.

PRACKLE: Ești nebun. Nu te-ai uitat bine la ea. Uite, o pun aici în perete, ca să ai timp să te răzgândești.

LOFT *(care a fost ocupat cu echipamentul, pe care l-a luat de pe masă):* Fotografia asta n-are ce căuta aici, locotenent Prackle. Mai bine ai scoate-o. Dacă intră vreun civil, face impresie proastă.

HUNTER *(ridicându-și privirea din desenul la care lucrează)*: Ce face impresie proastă?... *(Își îndreaptă și el privirea în direcția spre care privesc ceilalți trei.)* Cine e... persoana?

PRACKLE: O artistă.

HUNTER: O cunoști?

TONDER: O damă.

HUNTER: A! Atunci o cunoști.

PRACKLE *(către Tonder)*: Ce-ai spus? De unde știi tu că-i o damă?

TONDER: Sare în ochi.

PRACKLE: O cunoști?

TONDER: Nu – și nici nu vreau.

PRACKLE *(furios)*: Atunci de unde știi?...

LOFT: Ia-o de acolo. E mai bine. Pune-o dacă vrei, dincolo, în perete, deasupra patului dumitale. Aici e un birou oficial.

PRACKLE *(voind să protesteze):* Domnule căpitan...
LOFT *(scurt)*: Locotenent Prackle, am spus!

(Prackle se supune. Ia portretul, îl împăturește la loc și îl pune în buzunar.)

PRACKLE *(încercând să schimbe vorba):* Sunt fete nostime pe aici prin oraș. Când om fi instalați ca lumea, trebuie să facem cunoștință cu ele.
LOFT: Citește mai întâi regulamentul de campanie pentru teritoriul ocupat. E un capitol despre chestiunile sexuale. *(Iese prin stânga, planul I, ducându-și dincolo tot echipamentul, binoclu, hartă, mască de gaze etc.)*
TONDER *(care de câteva clipe, urmărește din nou desenul maiorului, peste umărul acestuia):* Foarte ingenios. Vagoanele merg direct de la mina de cărbuni, în port.
HUNTER *(absorbit de lucru, după o secundă de tăcere):* Trebuie neapărat să grăbim transporturile de cărbune. Neapărat. Avem noroc cu populația locală, că e cuminte și calmă.
LOFT *(care tocmai a intrat):* Cuminte și calmă, pentru că noi suntem energici. Meritul e al nostru. Tocmai de asta spun eu că nu trebuie să ne depărtăm de litera regulamentului.

SCENA IV

LANSER, HUNTER, LOFT, PRACKLE, TONDER

Ușa din dreapta se deschide. Intră colonelul Lanser. Toți ofițerii salută, fără zel exagerat.

LANSER *(în timp ce-și scoate mantaua):* Căpitanul Loft e aici?

LOFT *(luând poziția):* Prezent, domnule colonel.
LANSER: Fii bun și du-te jos. Trebuie să-l înlocuiești pe Bentick. Nu se simte bine. Spune că are amețeli.
LOFT: Am înțeles, domnule colonel. Dar îmi permiteți să observ că abia am ieșit din serviciu?
LANSER *(fixându-l):* Și asta te împiedică să...
LOFT: Nu, domnule colonel. Deloc. Aș vrea însă – dacă se poate – să faceți mențiune în raport.
LANSER: Mențiune în raport. Da, da. Înțeleg.
LOFT: Nu supără pe nimeni.
LANSER: Și, în schimb, dumitale îți face bine. Două, cinci, zece rapoarte – și într-o zi te vedem cu „Crucea de fier".
LOFT: O s-o port cu mândrie.
LANSER: Îți doresc, Loft, să fie singura amintire cu care să te alegi din război.
LOFT: Domnule colonel, nu înțeleg.
LANSER: Poate o să înțelegi mai târziu.
LOFT *(luând poziție):* Da, domnule colonel. *(Iese prin dreapta. I se aude tropotul cizmelor pe scări, coborând.)*

SCENA V

LANSER, HUNTER, PRACKLE, TONDER

LANSER *(după ce zgomotul pașilor lui Loft a dispărut):* Ăsta, militar! Militar până-n vârful unghiilor.
HUNTER: Vreți să spuneți: stupid până-n vârful unghiilor.
LANSER: Nu, nu. Militar. E militar. O să ajungă departe, îl vedem într-o zi la marele cartier. Privește războiul de sus – și îi place.

PRACKLE: Când credeți că se termină, domnule colonel?
LANSER: Ce?
PRACKLE: Războiul.
LANSER: „Se termină!" Ce vrei să spui cu asta: „se termină"?
PRACKLE: Când o să avem victoria?
LANSER: Nu știu. Avem atâția dușmani.
PRACKLE: Nu-i nimic, îi batem pe toți.
LANSER: Pe toți?
PRACKLE: Nu credeți?
LANSER: Ba da. Cum să nu cred? Mereu i-am bătut.
PRACKLE: Eu zic că dacă totul merge bine, așa, cam pe la Crăciun, plecăm în concediu.
LANSER: Nu știu. Să vedem ce ordine primim. Ai vrea să fii acasă de Crăciun?
PRACKLE: Aș cam vrea.
LANSER: Să vedem. Poate...
TONDER: Ce credeți, domnule colonel? Noi, când s-o termina războiul, plecăm de aici?
LANSER: Care „noi"? Dumneata? Eu?
TONDER: Nu. Noi în general. Noi germanii.
LANSER: Nu știu. Dar de ce întrebi?
TONDER: Pentru că e o țară bogată – și oamenii cumsecade. Măcar unii dintre noi am putea rămâne pe loc.
LANSER: Te pomenești că ai și pus ochii pe un colțișor de pământ...
TONDER: Nu încă, domnule colonel. Dar există prin împrejurimi tot felul de ferme. Mici, frumoase. Dacă pui patru-cinci la un loc, faci o moșie de-i merge vestea.
LANSER: De unde ești, Tonder?
TONDER: De lângă Hanovra, domnule colonel.

LANSER: Aveți pământ acolo?
TONDER: Am avut, dar... *(Tace jenat.)*
LANSER: La urma urmelor, poate că ai dreptate. Dar mai întâi trebuie să terminăm războiul. Și până atunci, noi, ăștia de aici, avem un singur lucru de făcut: să extragem cărbune și să-l expediem. Mai mult nu știu. Poate știe căpitanul Loft. Întrebați-l pe el. *(cu alt ton)* Hunter, de mâine ai oțel. Pân' la sfârșitul săptămânii începi fixarea liniilor și traverselor pe teren.

(Se aude o bătaie în ușă. Apoi, prin ușa întredeschisă, apare capul santinelei.)

SANTINELA: Domnul Corell e jos și vă roagă să-l primiți, domnule colonel.
LANSER: Să intre. *(după ce santinela a dispărut)* E omul care a pregătit debarcarea. Agentul nostru local. S-ar putea să avem plictiseli din cauza lui.
TONDER: A lucrat bine?
LANSER: Foarte bine. Tocmai de asta nu e prea iubit în oraș.
TONDER: Dar merită recunoștința noastră.
LANSER: Sigur c-o merită. Probabil că tocmai de asta vine. Ca s-o ceară.

SCENA VI

LANSER, HUNTER, PRACKLE, TONDER, CORELL

Se aud pași pe scară, apoi intră Corell, frecându-și mâinile. E în același costum din tabloul I. Poartă însă un bandaj la cap.

CORELL: Vă salut, domnule colonel. Voiam să vin încă de aseară, după incidentul din casa primarului, dar știam că sunteți foarte ocupat.

LANSER: Bună ziua. *(după o secundă de tăcere, făcând prezentările)* Statul meu major – domnul Corell.

COREL: Încântat. Încântat. Tineri foarte capabili. Au făcut treabă bună. Dar nici eu nu m-am lăsat mai prejos.

LANSER: Adevărat. Totul a mers foarte bine... Aş fi preferat însă ca soldaţii lor să nu fi avut timp să se întoarcă, în oraş, cu armele în mână. Au căzut şase dintre ei. Şase morţi.

COREL: Ce înseamnă şase morţi pentru un oraş ca ăsta? Nimica toată. Mai ales dacă ne gândim la mina de cărbuni.

LANSER: Şase morţi, şaizeci, şase sute! N-am nimic împotrivă, dacă afacerea e definitiv lichidată. Dar uneori e mai bine fără morţi.

COREL *(după ce i-a examinat pe ceilalţi ofiţeri şi arătându-i din ochi lui Lanser):* S-ar putea... S-ar putea să am o întrevedere cu dumneavoastră, domnule colonel, singur?

LANSER: Da, dacă vrei. Prackle şi Tonder, treceţi dincolo, în camera voastră, vă rog. *(către Corell)* Maiorul Hunter lucrează şi când lucrează, nu aude nimic. *(Hunter ridică o clipă privirea, zâmbeşte şi apoi îşi continuă lucrul. Prackle şi Tonder ies prin stânga.)* Te ascult. Acum suntem singuri. Şezi.

SCENA VII

LANSER, HUNTER, COREL

COREL: Mulţumesc. *(Ia loc de cealaltă parte a mesei.)*

LANSER *(zărind abia acum bandajul):* Ce-i cu bandajul ăsta? A încercat cineva să te omoare?

COREL: Nuu! O piatră. Mă duceam azi-dimineaţă spre pădure, când a căzut o piatră, de sus, de pe deal. Se întâmplă.

LANSER: Eşti sigur că n-a aruncat-o cineva?

COREL: Ce vreţi să spuneţi?... Adică... Nu. Oamenii de aici nu sunt violenţi. De un veac n-au mai avut război. Nu ştiu să se bată.

LANSER: Poate. Ai trăit printre ei. Îi cunoşti. *(apropiindu-se de Corell)* Dar ascultă-mă pe mine: dacă dumitale nu ţi se întâmplă nimic, mare minune. Eu am mai făcut serviciu în teritorii ocupate, în alte teritorii ocupate. Acum douăzeci şi cinci de ani. În 1916... *(A rămas o clipă pe gânduri şi pe urmă, scuturându-se uşor ca şi cum ar vrea să alunge amintirile, spune pe un ton aspru.)* Ai lucrat bine. Sunt dator să-ţi mulţumesc. Am făcut menţiune de activitatea dumitale în raportul meu.

COREL: Vă mulţumesc, domnule colonel. Mi-am dat toată silinţa.

LANSER: Şi acum ce facem cu dumneata? Vrei să pleci la Berlin? Te putem îmbarca pe un vas cu cărbuni sau, dacă ai timp să aştepţi, pe un contratorpilor.

COREL: Să plec? Nu vreau să plec. Rămân aici.

LANSER *(după un moment de reflecţie):* Nu am prea mulţi oameni la dispoziţie. Nu pot să-ţi dau o gardă suficientă, ca să te apere.

COREL: Nu am nevoie de gardă şi nu trebuie să fiu apărat. V-am spus că oamenii de aici nu sunt violenţi.

HUNTER *(ridicând o secundă capul):* Ai face bine să porți cască. *(Își vede mai departe de lucru.)*

CORELL: Eu am venit să vă vorbesc despre altceva, domnule colonel. M-am gândit că locul meu aici, în oraș, e în administrația civilă.

LANSER *(merge spre fereastră, se uită afară și pe urmă se întoarce brusc pe călcâie):* Adică, cum? Nu înțeleg.

COREL: Să vedeți... Dumneavoastră vă trebuie o administrație civilă sigură. De toată încrederea. M-am gândit... ce-ar fi, dacă Orden, primarul, și-ar da demisia... și aș veni eu în locul lui? Administrația civilă ar lucra atunci mână în mână cu autoritățile militare.

LANSER *(deschizând ochii mari si apropiindu-se de Corell):* Ai făcut un raport la centru?

COREL.: Da.

LANSER: Și ai vorbit despre asta?

COREL: Se înțelege.

LANSER *(după o secundă):* Ascultă, Corell. Dumneata ai vorbit cu vreun om din oraș, de când am venit noi aici?

COREL: Eu... Nu... Sunt cam năuciți. Nu se așteptau la una ca asta. Zău că nu se așteptau, domnule colonel.

LANSER: Prin urmare; dumneata nu cunoști atmosfera din oraș.

COREL: Atmosfera... Sunt năuciți, nu vă spun? Li se pare că visează.

LANSER: Dar despre dumneata ce gândesc? Ce spun?

COREL: Am prieteni mulți aici. Cunosc pe toată lumea.

LANSER: Ești negustor. Ai un magazin. Cel mai mare din oraș. A intrat vreun client azi-dimineață la dumneata?

COREL: De... Afacerile nu prea merg. Nu cumpără nimeni nimic.

LANSER *(se așază pe un scaun si pe urmă spune foarte calm):* Ai ales un serviciu foarte greu, domnule Corell, și ai nevoie de mult curaj. Ai merita o recompensă.

COREL: Vă mulțumesc, domnule colonel.

LANSER: Populația de aici o să-ți arate într-o zi cât de mult te urăște.

COREL: Nu-i nimic. Sunt dușmanii noștri. N-am nevoie de stima lor.

LANSER: Dar de stima noastră ai nevoie?

COREL: Domnule colonel, vreți să spuneți că...

LANSER: Da. Exact asta vreau să spun.

COREL: Domnule colonel, nu e drept. Nu se poate. Protestez. Führerul a declarat totdeauna... totdeauna că oricine e în slujba statului german merită...

LANSER: Führerul știe ce spune. Da. Dumneata meriți o recompensă, domnule Corell. *(aproape cu milă)* O meriți. *(după o tăcere)* Să examinăm chestiunea liniștit. Eu răspund de tot ce se întâmplă aici. Sarcina mea este una singură: cărbunele. De asta am nevoie de ordine și disciplină. Trebuie să știu ce gândește populația. Trebuie să preîntâmpin orice mișcare de revoltă.

COREL: Tocmai. Eu pot să vă dau toate informațiile. Dacă sunt numit primar, o să aveți tot concursul.

LANSER: Nu. N-am niciun ordin în privința asta și trebuie să lucrez pe propria mea răspundere. Cred că nimeni din oraș n-o să vrea să mai aibă de-a

face cu dumneata – afară de ăia pe care o să-i plăteşti. Cred de asemenea că, dacă n-ai o gardă personală foarte puternică, eşti în mare primejdie. Personal, aş fi încântat dacă ai pleca la Berlin, ca să primeşti acolo recompensa pe care o meriţi pentru excelentele dumitale servicii.

CORELL: Dar locul meu e aici, domnule colonel. Eu am pregătit lovitura. Am raportat şi la centru.

LANSER: Primarul Orden nu este un primar oarecare. E o personalitate. Am nevoie de el. Prin el, o să cunosc întreg oraşul. Hotărârea mea e luată. Orden rămâne în funcţiune.

CORELL: Activitatea mea, domnule colonel, ar merita alt fel de răsplată. Dumneavoastră – după cum văd – mă concediaţi.

LANSER: Poate că ai dreptate. Dar mai avem de lucru aici – şi dumneata eşti o piedică.

CORELL: Eu?

LANSER: Da. Lumea te urăşte şi, dacă nu te urăşte încă, o să te urască. La prima revoltă, vei fi prima victimă. Tocmai de aceea insist ca să pleci.

CORELL *(ţeapăn):* Eu nu plec până nu vine răspuns de la Berlin. Am făcut un raport.

LANSER: Şi eu fac altul, în care propun să fii rechemat, în propriul dumitale interes. La urma urmelor, domnule Corell, nici nu mai eşti de folos. Dar... or fi existând alte planuri, pentru alte ţări. Asta nu e ultima ţară pe care o cucerim. Mai sunt şi altele. Pleacă acolo, în altă ţară, în alt oraş. Dumneata te pricepi să câştigi încrederea oamenilor. Vei avea un nou câmp de acţiune. Poate că te numeşte într-o capitală. Poate ţi se dă o misiune mai importantă. Eu te recomand călduros – în scris – având în vedere activitatea desfăşurată aici.

CORELL *(cu recunoştinţă):* Vă mulţumesc, domnule colonel. Misiunea mea de aici a fost foarte grea. Tocmai de aceea, vă rog, până vine răspuns de la Berlin, daţi-mi permisiunea să rămân pe loc.

LANSER *(rece):* Poartă cască. Stai mai mult în casă. Nu ieşi noaptea şi, mai ales, nu bea. Păzeşte-te de toată lumea.

CORELL: Exageraţi, zău aşa. Eu locuiesc singur. Am o servitoare... o ţărancă tânără... *(cu subînţeles)* nostimă. V-am mai spus: oamenii de aici sunt oameni simpli, paşnici, îi cunosc.

LANSER: Nu sunt paşnici. Şi mai ales nu ne sunt prieteni, înţelege odată. Noi suntem năvălitorii. Şi dumneata eşti omul care ne-ai deschis drumul. Asta în limba lor se cheamă trădare. *(aproape urlând)* Nu pricepi că suntem în război cu poporul ăsta?

CORELL *(triumfător):* Ba da, dar l-am învins.

(Colonelul se scoală enervat şi ridică braţele cu un gest de neputinţă. Hunter îşi apără cu mâinile planşeta.)

HUNTER: Vă rog, atenţie, domnule colonel. Tocmai trag un tuş. Să nu-mi daţi peste mână, că iar o iau de la început.

LANSER *(către Hunter):* Scuză-mă. *(Aruncă o privire asupra desenului lui Hunter, apoi se adresează din nou lui Corell, calm, ca şi cum ar face o lecţie de istorie.)* Învins!... De unde ştii? Aşteaptă. Suntem victorioşi. Ei şi? Ştii dumneata ce se şopteşte în urma noastră, prin colţuri, pe sub uşi, pe sub ferestre?

CORELL: Dar dumneavoastră ştiţi?

LANSER: Nu, dar bănuiesc.

COREL *(insinuant)*. Nu cumva vă e frică, domnule colonel?

LANSER *(căzând uluit într-un fotoliu)*: Mai ştii? Poate. *(apoi cu dezgust, vorbind mai mult pentru el, nu pentru Hunter)* Mi-e milă de oamenii ăştia care n-au fost niciodată într-o tranşee – şi vorbesc despre război, despre curaj. *(A rămas pe gânduri.)* Îmi aduc aminte de o bătrână, din 1916. Eram în Belgia, la Bruxelles. Uite atâta era. *(gest cu mâna)* Mărunţică, albă, ochi albaştri. Purta un şal negru. Cânta cântece populare, cu o voce subţire, de copil parcă. Ne aducea ţigări, lapte. Nimeni nu ştia că băiatul ei fusese executat de ai noştri. De unde să bănuieşti? Zâmbea, ne dădea ţigări... *(pauză, pe urmă scurt)* Când am prins-o, omorâse doisprezece soldaţi – da, bătrâna aia mică – doisprezece soldaţi germani! Cu un ac de pălărie!

COREL: Dar aţi împuşcat-o?

LANSER: Desigur. Am împuşcat-o.

COREL: Şi atentatele au încetat?

LANSER: Nu. N-au încetat. Mai târziu, când ne-am retras, când a început debandada, populaţia civilă a sărit pe noi. Cu sapa, cu toporul, cu unghiile. Ne-a sfâşiat, ne-a jupuit, ne-a scos ochii.

COREL *(energic):* Lucruri de astea nu se spun, domnule colonel.

LANSER: Mai ales nu se ţin minte.

COREL: Dacă vă e frică, nu trebuia să primiţi un comandament.

LANSER: Frică!... Eu ştiu ce e războiul. Asta e tot.

COREL: Aşa vorbiţi şi cu ofiţerii dumneavoastră? Cu tinerii locotenenţi?

LANSER: Nu. Ar fi zadarnic. Nu m-ar crede.

COREL: Atunci de ce-mi vorbiţi mie?

LANSER: Pentru că, domnule Corel, misiunea dumitale s-a terminat, îmi aduc aminte... *(E întrerupt de un zgomot precipitat de cizme. Uşa din dreapta se deschide brusc.)*

SCENA VIII

LANSER, HUNTER, COREL, LOFT, PRACKLE, TONDER, DOI SOLDAŢI

LOFT *(năvălind de afară şi luând scurt poziţia reglementară):* Domnule colonel, o nenorocire!

LANSER: O nenorocire?

LOFT: Am onoarea să vă raportez: căpitanul Bentick a fost ucis.

LANSER: Bentick? Cum? *(Se aud paşi. Doi soldaţi intră cu o brancardă, pe care se află un corp acoperit cu o pătură. Din stânga, în acelaşi timp, au intrat Prackle şi Tonder care rămân încremeniţi.)* E mort? Sunteţi siguri?

LOFT: Siguri, domnule colonel.

LANSER: Puneţi-l jos. *(Brancardierii îl pun jos, lângă fereastră. Lanser îngenunchează lângă brancardă, ridică puţin pătura şi pe urmă o trage la loc.)* Cine l-a ucis?

LOFT: Un lucrător. Un miner.

LANSER: De ce?

LOFT: Am fost de faţă, domnule colonel.

LANSER *(mereu cu un genunchi pe podea):* Atunci de ce taci? Vorbeşte!

LOFT *(poziție reglementară):* Am onoarea să raportez: tocmai venisem să preiau serviciul căpitanului Bentick, după ordinul dumneavoastră. Căpitanul Bentick se pregătea să plece. Am făcut o observație unui muncitor nesupus. Nu voia să lucreze. Omul a început să țipe. N-am înțeles bine ce. Zicea că e liber. Un om liber. I-am ordonat să se întoarcă la lucru. S-a aruncat asupra mea, cu târnăcopul. Atunci căpitanul Bentick a încercat să intervină. Și... *(arătând spre cadavru)* asta e tot...

LANSER *(mereu în genunchi):* Bentick! *(către Loft)* L-ai arestat pe muncitor?

LOFT: Da, domnule colonel.

LANSER *(ridicându-se încet):* Așadar, o luăm de la început. O să-l împușcăm pe omul ăsta și o să ne facem alți douăzeci de dușmani. Asta e tot ce ne pricepem să facem. Da, da. Tot ce știm să facem.

PRACKLE: Ce ați spus, domnule colonel?

LANSER: Nimic... Mă gândeam... *(către Loft)* Prezintă domnului Orden, primarul, salutările mele și spune-i că doresc să-l văd imediat, într-o chestiune foarte importantă.

CORTINA

TABLOUL III

Salonul din tabloul I. Scaunele și măsuțele sunt date de perete, ca să fie loc de trecere. Toată încăperea e în plină transformare. Lumânările sunt aprinse. În cămin, arde focul.

SCENA I

ANNIE, JOSEPH

Annie și Joseph sunt ocupați să introducă în odaie o masă, prin ușa din dreapta. Joseph e în scenă și ține masa de un capăt. Annie (deocamdată nu se vede; i se aude doar vocea) ține masa de celălalt capăt.

JOSEPH: Nu împinge, Annie. Încet.

ANNIE *(îmbufnată, răstită):* Cine împinge? Eu împing?

JOSEPH: Încet. Încet că se zgârie parchetul. *(Coiful mesei se lovește de ușă.)* Na! Nu spun eu? Ține bine.

ANNIE: Țin. Țin.

JOSEPH: Și nu împinge... Așa! *(Au reușit, în sfârșit, să treacă masa prin ușă. Annie își face și ea*

apariția.) Binișor, binișor. *(Au adus masa în centrul scenei.)* Așa.

ANNIE: Eu una, dacă nu dădea domnul nostru ordin, nu puneam mâna pe masă. Adică ce? N-au destul loc, acolo, sus? Să înțepenească acolo! Cu ce drept au venit aici, în salon, la noi?

JOSEPH: Cu ce drept au venit în oraș?

ANNIE: Cu niciun drept.

JOSEPH: Cu niciunul. N-au niciun drept să facă tot ce fac, dar au pușți, și mitraliere, și parașute.

ANNIE: Or fi având – dar drept tot n-au. Una e mitraliera și alta e dreptul. Mă rog? Ce caută aici? Ce vor cu masa asta? Auzi dumneata! Dacă s-a pomenit! Masă în salon!

JOSEPH *(în timp ce așază cu meticuloasă grijă un fotoliu la o distanță bine calculată de masă):* Auzi că fac consiliu de război.

ANNIE: Aici la noi?

JOSEPH: Aici. Sau curte marțială, nu știu cum i-o fi zicând. Îl judecă pe Alexandru Morran.

ANNIE: Bărbatul lui Molly Morran?

JOSEPH: Da. Bărbatul lui Molly Morran.

ANNIE: Fin' că a dat cu târnăcopul în scârba aia de ofițer?

JOSEPH: Da.

ANNIE: Ce-au cu el, frate? Alexandru Morran e un om de ispravă. Să-l lase în pace! I-a dat lui Molly o rochie de mătase, de ziua ei. Adică cu ce drept îl judecă dumnealor?

JOSEPH: Fin' că l-a omorât pe ofițer.

ANNIE: Ei și? Bine i-a făcut. Cine l-a pus să țipe la Alexandru?! Las' c-am auzit eu. Cu Alexandru nu merge așa, cu una, cu două... Și Molly e o fată bună. Se pricepe la bucătărie. Nu ca mine, dar se pricepe. Prăjiturile le face cam tari, dar încolo... Și ce-o să facă ăștia cu Alexandru?

JOSEPH *(întunecat):* O să-l împuște.

ANNIE: Nu se poate.

JOSEPH: Trage scaunul ăla mai aproape... Ba se poate. Să vezi că-l împușcă.

ANNIE: Ține minte ce-ți spun eu. Dacă se ating de Alexandru, n-o să le meargă bine. Toată lumea îl iubește pe Alexandru. A făcut el vreun rău cuiva? Spune!

JOSEPH: Nu.

ANNIE: Păi atunci? Eu atâta le spun, să-l lase în pace. Tot orașul sare în sus pentru Alexandru. Tot orașul – și eu! Cu mine să nu se pună. Cu mine nu merge. Le arăt eu lor!

JOSEPH: Ce-o să le faci?

ANNIE: Eu? Îi omor. Îi strâng de gât.

JOSEPH: Și ei te împușcă.

ANNIE: Dacă le dă mâna. Să vedem: care pe care.

JOSEPH *(după ce a aliniat aproape de masă un alt scaun, cu vocea scăzută, misterios):* Annie. *(Annie, mirată de tonul lui, se oprește din lucru, îl privește și se apropie.)* Tu ești în stare să-ți ții gura? Să păstrezi un secret?

ANNIE *(repede, în șoaptă):* Un secret? Ce secret?

JOSEPH *(același joc):* William Deal și Walter Doggel au plecat săptămâna trecută.

ANNIE: Plecat? Unde?

JOSEPH: Dincolo. Peste mare.

ANNIE *(cu elan):* Dincolo! *(îngrijorată)* Știe toată lumea?

JOSEPH: Toată lumea, afară de... *(Face semn cu degetul în tavan.)*

ANNIE: Și când au plecat? Cum de n-am aflat eu?

JOSEPH: Păi de... *(După o secundă.)* Ascultă! Pe Corell, îl cunoşti?
ANNIE: Cunosc.
JOSEPH: Eu zic că i se înfundă.
ANNIE: Adică, cum?
JOSEPH: Oamenii nu mai rabdă.
ANNIE *(mâncată de curiozitate):* Zău? Şi ce fac? Şi ce spun?
JOSEPH: Se adună. Vorbesc. Pun la cale. Da, da, deschide ochii mari, Annie. O să avem de lucru.
ANNIE: Dar domnul nostru ce face? El ce zice? Cu cine e?
JOSEPH: Nimeni nu ştie. Nu spune un cuvânt.
ANNIE: Că doar n-o să fie contra noastră!
JOSEPH: Nu spune niciun cuvânt.

SCENA II

ORDEN, DR. WINTER

Intră Orden, urmat de doctorul Winter. Orden e tras la faţă, parcă îmbătrânit.

ORDEN: Bine, Joseph. Mulţumesc, Annie. Vă mulţumesc. E foarte bine aşa. *(Annie şi Joseph ies – acesta din urmă aruncând o ultimă privire cercetătoare asupra încăperii, verificând încă o dată ordinea, înainte de a închide uşa. Orden merge spre cămin şi se opreşte acolo, cu spatele la focul din vatră, ca să se încălzească. Doctorul îşi împinge un fotoliu şi se aşază.)* Mă întreb dacă atitudinea mea e bună – şi dacă mai pot s-o păstrez multă vreme. Poporul nu mai are deplină

încredere în mine – iar nemţii sunt bănuitori. Nu cred c-o să iasă nimic bun din toate astea.
DR. WINTER: Nu ştiu. Tu ai încredere în tine – nu-i aşa? Nu e nicio îndoială în inima ta.
ORDEN: Îndoială? Nu. Sunt primarul oraşului. Şi totuşi unele lucruri nu le pricep. De ce au ţinut cu tot dinadinsul să facă aici *(gest spre masă)* consiliul de război? Vor să-l judece pe Morran pentru asasinat. Alexandru Morran. Îl ştii? Ţi-l aminteşti? Bărbatul lui Molly, fata ceea blondă, drăguţă.
DR. WINTER: Da, da. O ştiu. Era profesoară la şcoala primară. E aşa de drăguţă, că n-a vrut să-şi pună ochelari, când a fost la mine. O dureau ochii. Şi acum, uite că Alexandru a omorât un ofiţer. E un fapt, din nenorocire. Nimeni nu poate să nege.
ORDEN: Nimeni, într-adevăr. Dar atunci, la ce bună toată judecata asta? De ce nu-l împuşcă? E vreo îndoială? Au nevoie de probe? Este pentru ei o chestiune de dreptate sau nedreptate?
DR. WINTER: Nu.
ORDEN: Nu-i aşa că nu? Atunci de ce ţin neapărat să-l judece, şi încă aici, în casa mea?
DR. WINTER: Probabil pentru ca să impresioneze lumea din oraş. Vor să convingă populaţia că respectă formele şi lucrează după reguli de drept. Alexandru l-a omorât pe căpitan.
ORDEN: Da.
DR. WINTER: Dacă verdictul e pronunţat în casa ta, devine – cred ei – un fel de lecţie şi în acelaşi timp o garanţie de justiţie în ochii poporului.

SCENA III

ORDEN, DR. WINTER, MOLLY

Intră Molly Morran, treizeci de ani, drăguță, îmbrăcată simplu, dar cu gust. Ține ochelarii în mână. E foarte agitată.

MOLLY: Annie mi-a spus că pot să intru. Că nu e nevoie să mă anunț.

ORDEN: Foarte bine. Dumneata eşti Molly Morran?

MOLLY: Da. E adevărat că-l judecă pe Alexandru? E adevărat c-o să-l împuşte? *(Orden tace şi apleacă ochii în pământ.)* Se spune că dumneavoastră îl condamnați. Că dumneavoastră dați sentința şi îl trimiteți la moarte.

ORDEN: Cum? Cine spune asta? Cine?

MOLLY: Aşa se vorbeşte în oraş. *(privindu-l drept în ochi, cu un amestec de implorare şi amenințare)* N-o să faceți una ca asta, domnule primar, nu-i aşa?

ORDEN *(indignat):* De unde se ştie în oraş ce o să fac sau ce n-o să fac, atunci când nici eu nu ştiu?

DR. WINTER: E un mare mister. Poporul ştie totdeauna. Şi nemții sunt uimiți cât de multe lucruri ştie poporul. Cu toată cenzura. Cu toată paza. Da, e un mare mister.

(Deodată odaia se întunecă. Molly priveşte spre fereastră cu teamă.)

MOLLY: E un nor. Se zice c-o să ningă. Vine zăpada prea curând anul ăsta.

DR. WINTER *(apropiindu-se de fereastră şi uitându-se afară):* Da, un nor. Poate trece fără zăpadă.

MOLLY *(revenind spre Orden):* Alexandru nu e un criminal. E un om mândru, iute. Se aprinde repede – dar e bun. Toată lumea ține la el.

ORDEN *(punând mâna pe umărul ei):* Îl cunosc pe Alexandru de când era copil. L-am cunoscut pe tatăl lui. Pe bunicul lui – mare vânător de urşi. E multă vreme de atunci.

MOLLY: N-o să-l condamnați pe Alexandru, nu-i aşa?

ORDEN: Se înțelege că nu. Cum aş putea să-l condamn?

MOLLY: Nu ştiu. Oamenii, în oraş, spun că... pentru ordine... pentru menținerea ordinii.

ORDEN: Asta vrea poporul? Să mențină ordinea?

MOLLY: Nu ştiu. Ştiu un singur lucru. Că vrea să fie liber.

ORDEN: Foarte bine. Dar ştie ce e de făcut pentru asta? Ştie cum trebuie să lupte? Cu ce mijloace?

MOLLY: Nu, nu cred.

ORDEN: Dar dumneata, Molly, care eşti o femeie inteligentă?... Dumneata ştii?

MOLLY: Nu, domnule primar. Dar oamenii noştri nu se simt învinşi. Nu vor.

DR. WINTER: Ce poate face un om cu palmele goale, împotriva mitralierelor?

ORDEN: Dacă afli ce se întâmplă în oraş, să vii aici, Molly, şi să-mi spui. Ce gândesc oamenii, ce vor. Da?

MOLLY *(după o scurtă ezitare):* Da!

ORDEN: Spui „da" şi gândeşti „nu". N-ai încredere în mine.

MOLLY: Dar ce o să se întâmple cu Alexandru?

ORDEN: Eu nu-l condamn şi nu-l voi condamna. N-a făptuit nicio vină față de patria noastră.

MOLLY: Dar ei?... Ei ce-o să facă?... Or să-l omoare?

ORDEN *(o priveşte lung):* Fata mea... Draga mea fată.

MOLLY *(silindu-se să nu se clatine):* Vă mulțumesc. *(Orden face un pas spre ea, dar ea îi spune cu o voce slabă:)* Nu mă atingeți. Vă rog să nu mă atingeți. *(Orden lasă brațul să-i cadă. Molly rămâne o secundă nemișcată și pe urmă iese, fără niciun cuvânt.)*

SCENA IV

ORDEN, DR. WINTER, JOSEPH, DOAMNA ORDEN

Intră Joseph, o clipă după ce a ieșit Molly.

JOSEPH: Colonelul dorește să vă vorbească. I-am spus ca aveți treabă.

DOAMNA ORDEN *(intrând repede):* Eu nu știu ce-o să mă fac. Toată casa e vraiște. Prea mulți soldați, prea multă lume. Annie e nervoasă.

ORDEN: Ssst! Liniște! *(către Joseph)* Spune colonelului să aștepte. *(Joseph iese)* Liniște, draga mea. Am nevoie de tine. Vreau să te duci chiar acum la Morran acasă. Să stai cu Molly. Să ai grijă de ea. Nu e nevoie să-i vorbești, dar trebuie să fii acolo.

DOAMNA ORDEN: Acum? Am atâtea treburi și...

ORDEN: Sarah! Vreau să te duci la Molly Morran. Înțelegi? N-o lăsa singură. Hai, du-te!

DOAMNA ORDEN *(înțelegând):* Bine. Mă duc. Crezi... Crezi c-o să ție mult?

ORDEN: Nu știu. Rămâi acolo, până o trimit pe Annie să te cheme înapoi. *(Doamna Orden îl sărută repede pe bărbatul ei și iese. Primarul merge spre ușă și o deschide.)* Joseph, domnul colonel poate să intre.

SCENA V

ORDEN, DR. WINTER, LANSER

Intră Lanser, într-o uniformă bine călcată, încins și cu o mică sabie de paradă.

LANSER: Bună ziua, domnule primar. Aș avea nevoie de o întrevedere particulară. *(privindu-l pe doctor)* Aș dori să vorbim între patru ochi. *(Dr. Winter se îndreaptă spre ușă, dar, în clipa în care e gata să iasă, Orden îl strigă.)*

ORDEN: Doctore!

DR. WINTER *(întorcându-se):* Ce e?

ORDEN: Vrei să vii deseară la noi?

DR. WINTER: Ai să-mi dai ceva de lucru?

ORDEN: Nu, dar n-aș vrea să fiu singur...

DR. WINTER: Bine. Atuncea vin.

ORDEN: Și încă o întrebare. Ce crezi despre Molly? Despre starea, despre sănătatea ei?

DR. WINTER: E o fată vitează. Era gata adineauri să izbucnească într-o criză de nervi. Dar s-a stăpânit. Are cu cine să semene. Nu uita că e fata lui Kenderly.

ORDEN: Ai dreptate, doctore. Uitasem. Kenderly!... *(Doctorul iese. Lanser așteaptă ca ușa să se închidă, apoi aruncă o privire spre masa înconjurată de fotolii.)*

LANSER: Nu vă pot spune cât de mult regret toată această întâmplare, domnule primar. Ar fi fost

mai bine să nu ajungem aici. *(Orden se înclină uşor.)* Am multă simpatie pentru dumneavoastră şi multă stimă – dar am o misiune de îndeplinit. Sunt sigur că veţi înţelege. *(Orden nu răspunde nimic, dar îl priveşte drept în ochi pe Lanser.)* Noi nu facem ce vrem. Nu luăm noi hotărâri. *(După fiecare frază aşteaptă un răspuns, care însă nu vine.)* Lucrăm conform instrucţiunilor, care ne sunt trimise de la centru. Omul acela a ucis un ofiţer german.

ORDEN: De ce nu l-aţi împuşcat pe loc?

LANSER: Ştiţi prea bine că nu se poate. Pedeapsa nu e numai pentru cel vinovat, ci pentru toată lumea. Este, trebuie să fie, un exemplu, întreaga populaţie trebuie să ştie şi să afle ce o aşteaptă, dacă un asemenea fapt se repetă. Tocmai de aceea pedeapsa e publică şi... solemnă. Ne trebuie un anumit cadru. *(A vorbit tot timpul cu mâna pe mica lui sabie, cu care se joacă între degete.)*

ORDEN *(care între timp s-a apropiat de fereastră):* O să ningă deseară.

LANSER: Domnule primar, ştiţi prea bine că ordinele noastre sunt neiertătoare. Ne trebuie cărbunele, cu orice preţ. Dacă oamenii dumneavoastră nu se astâmpără, vom fi siliţi să restabilim ordinea cu forţa. *(scurt, aspru)* Îi împuşcăm pe toţi, dacă e nevoie! *(după o secundă)* Prin urmare, dacă vreţi să cruţaţi poporul dumneavoastră de suferinţe zadarnice, trebuie să ne daţi o mână de ajutor, ca să menţinem ordinea. Guvernul nostru socoteşte că sancţiunile trebuie să fie pronunţate de autoritatea locală.

ORDEN *(în şoaptă, mai mult pentru el):* Aşadar... Aşadar oamenii ştiau ce vorbesc. E

nemaipomenit! *(către Lanser)* Dacă înţeleg bine, dumneavoastră îmi cereţi să-l condamn la moarte pe Alexandru Morran, în urma dezbaterilor care ar avea loc aici, în casa mea?

LANSER: Da. În felul ăsta, vom evita alte tulburări sângeroase.

ORDEN *(merge spre capătul mesei şi ia loc acolo, în fotoliu, ca şi cum el ar fi judecătorul şi Lanser acuzatul. Bate toba cu degetele în masă):* N-aţi înţeles nimic, domnule colonel, nici dumneavoastră, nici guvernul dumneavoastră. Nu se află pe tot întinsul pământului nicio altă ţară, niciun alt neam, care să fi suferit de-a lungul veacurilor atâtea înfrângeri ca voi. Înfrângere după înfrângere! Catastrofă după catastrofă! Şi ştiţi de ce? Pentru că nu înţelegeţi celelalte popoare. *(după o nouă tăcere)* Planul dumneavoastră este imposibil. Mai întâi, în calitatea mea de primar, eu n-am dreptul să condamn pe nimeni la moarte. Nimeni în oraşul nostru n-are un asemenea drept. Dacă aş pronunţa sentinţa, aş călca legea – aşa cum aţi călcat-o şi voi.

LANSER: Noi?

ORDEN: Da, când aţi năvălit în oraşul nostru şi aţi ucis şase oameni. După legile noastre, asta se cheamă crimă. Nu credeţi, domnule colonel, că grija dumneavoastră de legalitate e absurdă? Între voi şi noi, nu există decât un singur lucru: războiul. E singura lege. Pe toate celelalte le-aţi sfâşiat când aţi venit aici. Nu înţelegeţi? Nu înţelegeţi că trebuie să ne ucideţi pe toţi, unul câte unul, dacă vreţi să nu vă ucidem noi, până la cel din urmă?

LANSER: Îmi daţi voie să şed?

ORDEN: De ce îmi cereți voie? E și asta o ipocrizie. Faceți ce vreți aici. Mă puteți ține în picioare, dacă ăsta vă e bunul plac.

LANSER: Îmi pare rău. Aș vrea să mă credeți. Vă stimez foarte mult și port un sincer respect funcțiunii dumneavoastră, dar... *(Se oprește o secundă, cu capul în mâini, cufundat în gânduri.)* Vedeți, domnule primar, eu nu sunt un om tânăr. Am făcut războiul trecut și îl țin bine minte. Am multe amintiri. Dar părerea mea personală n-are nicio importanță. Chiar dacă aș împărtăși felul dumneavoastră de a vedea lucrurile – asta tot n-ar schimba nimic. Cadrele militare și politice, de la care primesc eu instrucțiuni, și-au fixat anumite scopuri și întrebuințează și anumite metode, pe care e cu neputință să le schimbăm noi.

ORDEN: Poate. Dar de când lumea e lume, scopuri și metode de felul ăsta n-au dus pe nimeni decât la ruină și dezastru.

LANSER *(cu un zâmbet amar):* În ce mă privește, ca simplu om, aș putea la urma urmelor să vă dau dreptate. Dar eu nu sunt aici un simplu om. Poate că nici măcar nu sunt un om. Sunt un militar. Un colonel german. Trebuie, sunt obligat să-l execut pe lucrătorul acela în mod public. Teoria oficială este că asemenea demonstrații contribuie la păstrarea liniștii publice și îi apără pe soldații mei de viitoare atentate.

ORDEN: Atunci e inutil să stăm de vorbă.

LANSER: Dimpotrivă. Trebuie. Avem nevoie de dumneavoastră.

ORDEN *(după o nouă tăcere, calm):* Vă fac o propunere. Câți oameni din unitatea dumneavoastră credeți că i-au omorât pe cei șase soldați ai noștri, cu mitraliera?

LANSER: Vreo douăzeci, cred.

ORDEN: Bun. Dacă dumneavoastră îi împușcați pe acești douăzeci de oameni, eu îl condamn pe Morran.

LANSER: Nu vorbiți serios.

ORDEN: Ba să mă iertați. Foarte serios.

LANSER: E imposibil – știți prea bine.

ORDEN: Da, știu. Dar ceea ce îmi cereți să fac e la fel de imposibil.

LANSER: Drept să spun, mă așteptam la răspunsul ăsta. În cele din urmă, voi fi obligat să-l numesc primar pe Corell. *(privindu-l scurt pe Orden)* Aveți de gând să asistați la judecată?

ORDEN: Da. Voi fi de față. Nu vreau ca Alexandru să se simtă singur.

LANSER *(zâmbind cu tristețe):* Ne-am luat o sarcină grea, nu-i așa?

ORDEN: Foarte grea. Singura sarcină din lume cu neputință de dus până la capăt. Singurul lucru irealizabil.

LANSER: Care?

ORDEN: Să robești pe veci spiritul omenesc! *(după o secundă, privind spre fereastră)* Ninge. Nici nu s-a înserat și ninge, îmi place zăpada: e albă, e curată.

CORTINA

TABLOUL IV

Același decor ca în tabloul precedent. Ora unsprezece seara. Luminile aprinse. Afară ninge. Se vede zăpadă la ferestre.

SCENA I

LANSER, HUNTER, TONDER, LOFT, ORDEN, PRACKLE, MORRAN, DOUĂ SANTINELE

La ridicarea cortinei, tribunalul e în plină ședință. Lanser, în fruntea mesei. La dreapta lui, Hunter, apoi Tonder, iar la celălalt capăt, Loft, cu un vraf de documente în față. La stânga colonelului, primarul Orden, iar lângă el, Prackle, care mâzgălește aproape tot timpul o hârtie. Lângă masă, între două santinele cu cască și baionetă, stă în picioare Alexandru Morran. E un tânăr voinic, cu ochii adânciți în orbite, bărbia energică. Poartă pantaloni negri, o cămașă albastră cu guler răscroit și o haină curată, dar roasă. Mâinile în cătușe. Își strânge mereu degetele, nervos.

LOFT *(citind o hârtie pe care o are în față)*: ...„Când i s-a dat ordin să continue lucrul, nu s-a supus. La al doilea ordin, acuzatul s-a aruncat cu târnăcopul asupra căpitanului Loft. Căpitanul Bentick voind să intervină ..."

ORDEN *(tușind)*: Șezi, Alexandre. Să i se dea un scaun! *(Una din santinele se întoarce, ia un scaun și îl apropie de Alexandru.)*

LOFT: Acuzatul trebuie să rămână în picioare. Așa e regula.

ORDEN: Lăsați-l să șadă. N-o să știe nimeni. N-aveți decât să treceți în procesul-verbal că l-ați ținut în picioare.

LOFT: Noi nu falsificăm procesele-verbale.

ORDEN: Șezi, Alexandre.

(Alexandru Morran se așază, cu mâinile încătușate, dar mereu nervoase, pe genunchi.)

LOFT: Mă opun. Se opun toate...

LANSER *(întrerupând)*: Lasă-l să șadă.

LOFT *(după ce a tușit ca să-și dreagă vocea)*: ...„Căpitanul Bentick, voind să intervină, a fost lovit în cap. Craniul i-a fost zdrobit, după cum se arată în raportul medical anexat." *(către Lanser)* Să dau citire raportului medical?

LANSER: Nu e nevoie. Scurt. Cât mai scurt posibil.

LOFT *(citind mai departe)*: „Mai mulți soldați au fost de față și depozițiile lor s-au consemnat. Tribunalul militar îl declară pe acuzat vinovat de crimă și cere pedeapsa cu moartea." *(către Lanser)* Să dau citire depozițiilor de martori?

LANSER *(cu un oftat de oboseală)*: Nu. *(spre Alexandru)* Nu tăgăduiești că l-ai ucis pe căpitan?

ALEXANDRU *(cu un zâmbet trist)*: L-am lovit. Nu știu dacă l-am ucis.

ORDEN: Foarte bine, Alexandre.

LOFT *(furios):* Ce vreți să spuneți?

ORDEN *(calm)*: Că a răspuns foarte bine.

LOFT *(către Alexandru):* Pretinzi că l-a omorât altcineva?

ALEXANDRU: Nu știu. Știu doar că l-am izbit. Pe urmă...

LANSER: Ai vreo explicație pentru fapta dumitale? Nu cred că s-ar putea schimba sentința, dar oricum, te ascultăm.

LOFT: Vă cer respectuos permisiunea să observ, domnule colonel, că remarca aceasta nu trebuia făcută. S-ar putea trage concluzia că tribunalul nu este imparțial.

ORDEN *(râs amar, ironic).*

LANSER *(către Alexandru):* Ai vreo explicație pentru fapta dumitale?

ALEXANDRU *(vrea să ridice mâna, dar cealaltă mână încătușată i-o trage înapoi. Stingherit, încurcat, le lasă pe amândouă să cadă pe genunchi):* Mă scosese din minți. Țipase la mine. Striga, urla. Eu sunt un om liber. Mi se urcase tot sângele în obraz și... am izbit... destul de tare, cred. *(arătând spre Loft)* Iată pe cine voiam să izbesc. Da, iată-l!

LANSER: Asta n-are nicio importanță. Ori pe cine ai fi nimerit, rezultatul tot ăla era. Dar cel puțin îți pare rău? *(către ofițeri, încet)* E mai bine să se consemneze la dosar că acuzatul regretă.

ALEXANDRU: Să-mi pară rău? Deloc. Mi-a dat ordin. A țipat la mine. Eu sunt un om liber. Am făcut o dată parte din consiliul orașului. Și a țipat la mine.

LANSER: Dar dacă ești condamnat la moarte, n-o să-ți pară rău?

ALEXANDRU *(apleacă capul și se gândește o clipă):* Nu. Vreți să știți dacă aș mai face o dată ce-am făcut?

LANSER: Da.

ALEXANDRU *(după o clipă de gândire):* Nu-mi pare rău.

LANSER *(către Loft):* Scrie în procesul-verbal că acuzatul era copleșit de remușcări. Sentința este gata. *(către Alexandru)* Trebuie să înțelegi. Nu există nicio cale de recurs. Tribunalul te declară vinovat și te condamnă la moarte prin împușcare. Chiar astă-seară. Imediat!... Căpitan Loft, am uitat ceva?

ORDEN *(ridicându-se):* M-ați uitat pe mine. *(Își dă scaunul la o parte și se apropie de Alexandru, care se ridică respectuos în picioare.)* Alexandru Morran, eu sunt primarul. Primarul ales.

ALEXANDRU: Știu, domnule primar.

ORDEN: Alexandre, oamenii ăștia sunt năvălitori, dușmanii noștri. Ne-au luat țara pe neașteptate, prin trădare și violență.

LOFT: Domnule colonel, e inadmisibil. E o provocare.

LANSER: Ssst! Mai bine să ascultăm aici, decât să se șoptească în oraș.

ORDEN: Când au venit, în prima zi, poporul nu și-a dat seama și nici eu prea bine. Nu știam ce să gândim, ce să facem. Tu, cel dintâi, ai ridicat brațul. Mânia ta e mânia noastră. Se spune în oraș – știu, se spune – că m-am dat cu dușmanul, că lucrez cu ei... Voi avea timp să le arăt că nu e adevărat. Dar tu, tu mergi la moarte – și vreau să știi că nu e adevărat.

ALEXANDRU *(apleacă privirea în pământ – pe urmă o ridică și spune simplu):* Știu, domnule primar.

LANSER: Plutonul e gata?

LOFT: Da, domnule colonel.

LANSER: Cine comandă?
LOFT: Locotenentul Tonder, domnule colonel.

(Tonder ridică capul şi îşi retine o secundă respiraţia.)

ORDEN *(blând):* Ţi-e frică, Alexandre?
ALEXANDRU: Da, domnule primar.
ORDEN: Nu se poate să nu-ţi fie frică. Şi mie mi-ar fi. *(arătând spre ofiţerii din tribunal)* Şi lor... măcar că sunt aşa de războinici.
LANSER: Tonder, cheamă-ţi plutonul.
TONDER *(mergând spre uşă şi deschizând-o):* E aici, domnule colonel. *(Se vede prin uşa deschisă plutonul de execuţie.)*
ORDEN: Du-te, Alexandre, şi ia cu tine credinţa, siguranţa că oamenii ăştia n-o să cunoască pace, nici odihnă, până n-or pleca, până n-or muri. Prin tine, prin fapta ta, poporul se uneşte împotriva năvălitorului... E o mângâiere prea slabă, prea tristă. Dar un lucru să ştii: pace – oamenii ăştia n-or să aibă în vecii vecilor. *(Alexandru închide ochii şi îi ţine strâns. Orden îl strânge la pieptul lui şi îl sărută pe obraz.)* Du-te cu Dumnezeu, Alexandre.

(Santinelele îl iau pe Alexandru, unul de un braţ, celălalt de alt braţ şi – fiindcă el ţine mereu ochii închişi – îl scot afară. Plutonul face stânga împrejur. Se aude zgomotul cizmelor depărtându-se.)

SCENA II

ACEIAŞI, FĂRĂ ALEXANDRU

Tăcere. Orden ridică privirea spre fereastră. Cineva, de afară, şterge zăpada de pe geam, pe furiş. Nimeni dinăuntru, afară de Orden, n-a observat. El se uită spre fereastră ca fascinat, dar pe urmă îşi abate privirea de acolo ca să nu le atragă celorlalţi atenţia.

ORDEN: Sper, domnule colonel, că vă daţi seama ce faceţi?
LANSER *(ridica din umeri, cu un gest de neputinţă – apoi spre Loft):* Unde are loc execuţia, Loft?
LOFT: Peste drum. În piaţă. Execuţia trebuie să fie publică.
ORDEN: Sper că vă daţi seama.
LANSER: Că ne dăm seama sau nu – e datoria noastră.

(Din nou tăcere. Toată lumea aşteaptă cu încordare. Deodată se aude, de departe, o salvă de arme.)

ORDEN *(duce mâna la cap, se clatină o secundă, dar pe urmă respiră, parcă uşurat, ca şi cum ar spune: „Bine că s-a terminat!")*

(Se aude un ţipăt de afară. Pe urmă un pocnet de pistol. Geamul e spart cu zgomot.)

PRACKLE *(scoate un scurt ţipăt de durere):* Au! *(Îşi pipăie umărul, se uită la mână.)*
LANSER *(sărind în sus):* Gata! Începe! Eşti rănit, Prackle?
PRACKLE: La umăr.

LANSER *(energic, scurt):* Căpitan Loft! Trebuie să fie urme în zăpadă. Ia-ți oameni. Aleargă. Percheziții în tot orașul. Unde găsești o armă, arestezi. Ostatici. Domnule primar, rămâneți la dispoziția noastră. Și să vă intre în cap: împușcăm cinci, zece, o sută de-ai voștri, pentru unul dintre noi.

ORDEN *(calm):* Și spuneați că aveți amintiri din războiul trecut, domnule colonel... Vă felicit. Le puneți în practică.

LANSER *(ezită o secundă, îl privește pe primar, înțelege – dar brusc revine la tonul aspru de comandant):* N-am amintiri. N-am nicio amintire. *(către ofițeri)* Confiscați orice armă. Cine rezistă e împușcat. Repede – până nu se șterg urmele în zăpadă.

(Toți își iau căștile, își pregătesc revolverele și ies repede. Orden rămâne singur.)

ORDEN *(apropiindu-se de fereastră și privind afară, șoptește cu tristețe):* Zăpadă! E albă, e curată.

CORTINA

TABLOUL VIII[1]

Salonul primarului. Masa cea mare a fost scoasă. O santinelă este în fața ușii dinspre dormitorul lui Orden. Annie, în genunchi, în fața căminului, drege focul.

SCENA I

ANNIE, SANTINELA, DR. WINTER

ANNIE *(uitându-se chiorâș spre santinelă):* Și ce aveți de gând să faceți cu el? *(Santinela tace.)* Adică unde te-ai înfipt acolo în prag, crezi c-o să se sperie domnul primar de voi? *(niciun răspuns)* Parcă lumea nu știe în oraș că l-ați arestat? Ba știe, băiete – că lumea pe toate le știe.

(Ușa de intrare se deschide. Apare doctorul Winter, urmat de o altă santinelă, care, după ce închide ușa, rămâne în fața ei, de pază.)

DR. WINTER: Bună ziua, Annie. Ce face primarul?
ANNIE: E dincolo.

---

[1] Tablourile V, VI și VII lipsesc din manuscrisul original, cum precizează Vicu Mândra în ediția sa, Mihail Sebastian, *Opere alese*, 1956, din care a fost preluat textul dramatic.

DR. WINTER: E bolnav?
ANNIE: Ba nu. După câte ştiu eu, nu.
DR. WINTER: A trimis după mine.
ANNIE: Nu el, ăştia! *(gest spre cei doi soldaţi, ca şi cum ei ar reprezenta întreaga armată germană)* Staţi să-l anunţăm că aţi venit. *(apropiindu-se de santinelă, pe un ton răstit)* Du-te şi spune lu' domnu primar că doctorul Winter e aici. *(Soldatul tace, nemişcat.)* Hei! N-auzi?

(Uşa se deschide şi în prag apare Orden. Fără să dea vreo atenţie santinelei, păşeşte spre mijlocul odăii.)

SOLDATUL *(face un pas spre Orden, cu intenţia de a-l opri):* Domnule primar...
ORDEN *(simplu)*: Ce e?
SOLDATUL *(intimidat)*: Eu... De!... *(Şi se întoarce la locul lui încurcat.)*
ORDEN: Annie, să nu pleci de-acasă. Poate avem nevoie de tine.
ANNIE: Nici nu mă gândesc. Aicea stau. *(cu anumită îngrijorare)* Doamna ce face?
ORDEN: Tocmai se piaptănă. Vrei s-o vezi, Annie?
ANNIE: Da. *(Trece pe lângă santinelă, repede, ca nu cumva s-o oprească şi intră în dormitor, închizând uşa.)*

SCENA II

ORDEN, DR. WINTER, SANTINELELE

ORDEN: Doctore, ce cauţi la ora asta? Ai ceva să-mi spui?

DR. WINTER *(cu un râs ironic):* Da. Cred că m-au arestat. *(arătând peste umăr spre soldatul din spate)* Tânărul prieten de colo m-a condus până aici.
ORDEN: Era inevitabil. Şi acum, ce-o să mai facă? Ce-o să mai născocească? *(Amândoi se privesc în tăcere câtva timp.)* Dragul meu, chiar dacă aş fi vrut, eu nu puteam schimba nimic din tot ce s-a întâmplat.
DR. WINTER: Ştiu. Dar tocmai asta nu sunt ei în stare să priceapă, îşi închipuie – fiindcă ei sunt o turmă cu un singur cap – că ceilalţi oameni sunt la fel. Îşi închipuie că e de ajuns să suprimi zece oameni, pentru ca să nimiceşti voinţa de luptă a celorlalţi. Dar noi suntem un popor liber! La noi fiecare om are un cap care gândeşte. Dacă va fi nevoie, vom găsi totdeauna cine să ne conducă.
ORDEN *(punând mână pe umărul lui Winter):* Îţi mulţumesc. Îmi pare bine că te aud vorbind aşa. Poporul nostru e mic – dar n-o să dispară niciodată.
DR. WINTER: Fii liniştit. Niciodată.

(Lung moment de tăcere, întreruptă doar de zgomotul pe care-l face santinela lovind uşor, din întâmplare, un nasture de la tunică cu patul puştii.)

ORDEN: Doctore, cu tine pot vorbi deschis. Cred că ne vedem astăzi pentru ultima oară. Vezi, am pe conştiinţă câteva lucruri mici, de care mi-e ruşine. *(tuşind şi aruncând o privire spre santinele, care-şi păstrează aerul lor nepăsător)* M-am gândit la moartea mea. Dacă vor proceda după metodele

lor obişnuite, e probabil că mă vor împuşca. Mai întâi pe mine. Mai târziu, va veni rândul tău. Nu crezi?

DR. WINTER: Ba da. *(Vrea să se aşeze pe unul din fotoliile aurite. O clipă se uită cu atenţie la stofa fotoliului, ruptă puţin într-un loc – şi o netezeşte cu palma, ca şi cum ar vrea să repare gaura – apoi se aşază cu multă băgare de seamă.)*

ORDEN: Vezi, trebuie să-ţi fac o mărturisire: mi-e frică. M-am gândit de câteva ori să fug. Să scap. M-am gândit să evadez. Ba chiar, o dată, azi-noapte, mi-a trecut prin minte să fac o cerere de graţiere... Şi acum mi-e ruşine.

DR. WINTER: Dar n-ai făcut-o!

ORDEN: Nu.

DR. WINTER: Şi nici nu vei face!

ORDEN: Nu. Sigur că nu. Dar oricum, m-am gândit.

DR. WINTER *(blând):* Cine dintre noi nu s-a gândit? Şi de unde ştii că eu însumi n-am avut acelaşi gând?

ORDEN: Mă întreb ce au cu tine? De ce te-au arestat? Au într-adevăr intenţia să te împuşte, după ce vor fi terminat cu mine?

DR. WINTER: Cred că da.

ORDEN: Vezi, doctore, eu nu sunt decât un biet om şi oraşul nostru nu e decât un biet oraş. Dar în orice om, cât de modest, este o scânteie, care poate deveni o flacără. Mi-a fost frică. Mi-a fost groaznic de frică – şi m-am gândit la tot ce aş putea face ca să-mi salvez viaţa. Pe urmă neliniştea a dispărut – şi acum simt uneori un fel de bucurie, ca şi cum aş fi mai mare şi mai bun decât sunt cu adevărat. *(cu un zâmbet plin de amintiri)* Şi ştii la ce mă gândesc, doctore? Îţi aduci aminte de vremea când eram în liceu şi-l

traduceam pe Platon în clasă? Îţi aduci aminte din *Apologie* pasajul în care Socrate spune: „Poate mă va întreba cineva: Nu ţi-e ruşine, Socrate, c-ai ales un fel de viaţă care te-a dus la primejdia de a muri înainte de vreme?" Eu voi fi în drept să răspund: „Tu greşeşti, tu, cel ce crezi că omul, când e de folos semenilor săi, trebuie să pună în cumpănă viaţa sau moartea şi să ţină seama de altceva decât dacă fapta lui este dreaptă sau nedreaptă..." *(Se întrerupe, făcând efortul de a-şi aminti urmarea.)*

DR. WINTER *(înclinat spre Orden, într-o atitudine de încordare a memoriei, continuă el pasajul):* „...dacă este fapta unui om cinstit, sau a unui răufăcător". *(cu o schimbare de ton)* Dar mi se pare că n-ai recitat textul întocmai. N-ai fost niciodată prea bun elev la greceşte. Şi mai ales la pagina asta din Platon, discursul de acuzare, mereu făceai greşeli.

ORDEN *(râzând):* Îţi mai aduci aminte?

DR. WINTER: Ba bine că nu. Ţin minte că o dată ai uitat o linie întreagă sau numai un cuvânt... Nu ştiu. Eram la examen şi tu erai foarte nervos, îţi ieşise cămaşa de sub haină, toată clasa râdea şi tu nu ştiai de ce.

ORDEN *(zâmbind, se caută dacă nu-i iese şi acum cămaşa):* Îmi închipuiam că sunt Socrate şi acuzam direcţia liceului. Ridicasem vocea, tunam şi fulgeram. Profesorii, în faţa mea, încruntaţi, roşii.

DR. WINTER: Săracii! Abia îşi ţineau râsul.

ORDEN *(râzând):* Câţi ani au trecut de atunci? Patruzeci?

DR. WINTER: Patruzeci şi şase.

(Între timp soldatul de gardă din fața dormitorului a traversat odaia și a venit lângă cel din fața ușii de intrare. Discută amândoi în șoaptă.)

SOLDATUL I: De când ești de gardă?

SOLDATUL II: De ieri. Toată noaptea n-am dormit. Pic de somn.

SOLDATUL I: Parcă eu nu?! Ai primit vreo scrisoare cu vaporul de ieri, de la nevastă?

SOLDATUL II: Da. Mă întreabă de tine. A aflat c-ai fost rănit.

SOLDATUL I: Ehei! Vremuri bune. Era bine în spital. Aici e mai rău.

SOLDATUL II: E rău că nu se astâmpără lumea de aici și nu ne lasă să dormim. Ce-or fi având cu noi?

ORDEN *(care rămăsese pe gânduri, ridică privirea în tavan, într-un nou efort de memorie):* Cum era? Aș vrea să-mi amintesc... Cum era începutul?...

DR. WINTER *(ajutându-l):* „Și-acum, o, voi..."

ORDEN *(reluând încet):* „Și-acum, o, voi care m-ați condamnat."

SCENA III

ACEIAȘI, LANSER

(Colonelul Lanser a intrat fără zgomot. Santinelele au luat scurt poziția. Observând că primarul vorbește, Lanser se oprește și ascultă. Orden e mereu cu ochii în tavan, silindu-se să-și aducă aminte.)

ORDEN *(începând din nou):* „Și-acum, o, voi care m-ați condamnat – iată ce vreau să prevestesc... Fiindcă

viața mea se apropie de sfârșit... și... când vine moartea... oamenii capătă daruri profetice. Vă prevesteam dar, o, voi, care mă faceți să pier, că îndată după... moartea mea..."

DR. WINTER *(ridicându-se din fotoliu):* „Dispariția mea."

ORDEN *(privindu-l):* Cum?

DR. WINTER: Cuvântul exact este „dispariția" nu „moartea". Faci și astăzi greșeala pe care o făceai acum patruzeci și șase de ani.

ORDEN: Ba nu. „Moartea" e în text. Sunt sigur. „Moartea." *(Și în momentul ăsta, uitându-se împrejur, ca si cum ar căuta o confirmare, si dând cu ochii de colonel, îl întreabă.)* „Moartea", nu-i așa?

LANSER: Dispariția. Textul este: „îndată după dispariția mea".

DR. WINTER: Vezi? Ți-am spus eu. „Dispariția." Tot greșeala asta o făceai și în liceu.

ORDEN (cu *privirea drept înainte, citind parcă în propria lui memorie și nevăzând nimic altceva):* „Vă prevestesc dar, o, voi care mă faceți să pier, că îndată după... dispariția mea, veți suferi o pedeapsă mult mai groaznică decât aceea pe care mi-o dați mie, trimițându-mă la moarte. *(Winter dă din cap, ca și cum ar vrea să-l ajute în efortul său de memorie. Lanser ascultă.)*... Fiindcă nu m-ați condamnat decât pentru a scăpa de acuzatorul vostru și a nu mai avea cui să dați seama de viața voastră..."

SCENA IV

ORDEN, DR. WINTER, LANSER, PRACKLE

PRACKLE *(intră repede, agitat)*: Domnule colonel!

LANSER *(îl oprește cu mâna):* Sssst!

ORDEN *(cu multă liniște, continuând):* „Dar vă spun că se va întâmpla tocmai dimpotrivă. *(Vocea-i devine mai energică.)* Veți vedea ridicându-se împotriva voastră un mult mai mare număr de acuzatori... Și fiindcă sunt tineri, vor lupta cu și mai mare îndârjire..." *(Se încruntă încercând să-și amintească mai departe.)*

PRACKLE: Domnule colonel, am descoperit oameni cu dinamită.

LANSER: Tăcere!

ORDEN *(continuând)*: „...Fiindcă dacă socotiți că ucigând oamenii, veți împiedica să vi se strige în față fărădelegile voastre, vă înșelați..." *(Din nou se încruntă, din nou ridică privirea în tavan, încercând să-și amintească mai departe. Apoi zâmbește încurcat.)* Asta e tot ce mi-aduc aminte. Mai departe nu mai știu.

DR. WINTER: Nu e rău. După patruzeci și șase de ani. Mai ales că nici atunci nu-l știai prea bine.

PRACKLE: Am prins oameni cu dinamită, domnule colonel.

LANSER: I-ai arestat?

PRACKLE: Da, domnule colonel. Căpitanul Loft și...

LANSER: Spune-i lui Loft să-i țină sub pază severă. *(Face un pas spre primar.)* Orden, toate astea trebuie să înceteze.

ORDEN *(zâmbind, cu un gest de neputință):* Nu se poate să înceteze, domnule colonel.

LANSER: Atunci te arestez. Ești ostaticul nostru. Vei răspunde cu viața dumitale de atitudinea populației. Scurt.

ORDEN: Da, dar asta nu schimbă nimic. Nu înțelegeți situația. Dacă viața mea devine un obstacol pentru lupta patrioților, ei vor merge mai departe, fără să le pese de nimeni și nici de mine.

LANSER: Spune-mi sincer. Ce crezi? Dacă oamenii din oraș, concetățenii dumitale, vor ști că la primul tub de dinamită care explodează, te împușcăm, ce vor face?

SCENA V

ACEIAȘI, DOAMNA ORDEN

DOAMNA ORDEN *(intră dinspre dormitor aducând lanțul și placa cu insignele demnității de primar):* Le-ai uitat.

ORDEN: Ce? A! Da. *(Apleacă capul și doamna Orden îi trece lanțul pe după gât.)* Mulțumesc, draga mea.

DOAMNA ORDEN: Mereu le uiți.

ORDEN *(privind placa):* Nu, nu le uit niciodată. Chiar dacă nu le port.

LANSER: Repet întrebarea: ce vor face în cazul acesta?

ORDEN: Nu știu. Cred că exploziile vor continua în orice caz.

LANSER: Dar dacă dumneata i-ai sfătui să se astâmpere?

ORDEN *(pare obosit – aproape somnolent. Pleoapele aproape i se închid și pare a face o mare sforțare ca să gândească):* Vedeți, domnule colonel, eu nu sunt un om prea viteaz și nu-mi dau seama ce vor

face ei. Cred însă că într-un fel sau într-altul n-or să lase tuburile de dinamită să se piardă. *(Vorbeşte greoi, sacadat.)* Sper... că nu. Dar... dacă le-aş cere eu aşa ceva, le-aş pricinui o mare durere.

DOAMNA ORDEN: Despre ce e vorba?

ORDEN: Fii liniştită, draga mea.

LANSER: Credeţi prin urmare că vom avea atentate.

ORDEN: Despre asta puteţi fi sigur. Eu nu am de ales între viaţă şi moarte. Pot doar alege chipul în care să mor. Dacă în calitatea mea de primar, le-aş spune concetăţenilor mei să nu mai reziste, ei s-ar necăji, dar tot ar rezista. Dacă dimpotrivă, îi îndemn să reziste, atunci se vor simţi fericiţi, iar eu, care nu sunt un om de prea mare curaj, voi fi ajutat puţin cu vorba mea, cu gestul meu, spiritul lor de luptă. *(Zâmbeşte, ca şi cum şi-ar cere scuze.)* După cum vedeţi, nu am niciun motiv de şovăire. Pentru mine, rezultatul e acelaşi.

LANSER: Dar dacă le spunem oamenilor c-ai renunţat la luptă, că te-ai căit, că ne-ai cerut iertare...?

DR. WINTER *(întrerupând):* N-o să vă creadă. Adevărul nu poate fi ascuns. Nu există secrete pentru popor.

(De departe, dinspre mină, se aude un şuierat prelung. Se aude de asemenea vântul aruncând zăpada în geamuri.)

ORDEN *(jucându-se cu placa metalică, foarte calm):* Vedeţi, soarta voastră e pecetluită. Veţi fi zdrobiţi şi alungaţi din ţară. *(calm, fără asprime)* Poporul ăsta nu vrea să fie robit, domnule colonel, şi, dacă nu vrea, nu va fi. Oamenii iubitori de

libertate nu încep niciodată un război. Dar când sunt atacaţi, luptă până la sfârşit, până dincolo de înfrângere. Un popor de oameni liberi nu e totuna cu o turmă. De aceea, turmele câştigă uneori bătălii, dar popoarele libere câştigă războaie. Fiţi siguri, domnule colonel, că şi de data asta o să se întâmple la fel.

LANSER *(nemişcat, aspru):* Ordinul e precis. Am luat ostatici. La primul act de violenţă, îi împuşc.

DR. WINTER: Ce fel de ordin e ăsta? Nu vă daţi seama că e inutil?

LANSER *(crispat):* Ordinul va fi executat – orice s-ar întâmpla. Eu rămân însă la părerea mea, domnule primar, că o proclamaţie semnată de dumneata ar face mult bine.

DOAMNA ORDEN *(cu un ton tânguitor):* Aş vrea să-mi spuneţi şi mie ce înseamnă vorbele astea fără înţeles?

ORDEN: Da, draga mea. Fără niciun înţeles.

DOAMNA ORDEN: Nu se poate... n-au dreptul... nu se poate să-l aresteze pe primar.

ORDEN: Nu, draga mea. Ai dreptate. Nu se poate. Primarul e libertatea şi libertatea va fi mai tare decât toate arestările lor.

(Din depărtate se aude o explozie. Zgomotul răsună între coline, repetat de ecou. Dinspre mina de cărbuni, şuieră iar sirena, cu un sunet strident, dând alarma. Orden a rămas o clipă nemişcat, cu nervii încordaţi – apoi zâmbeşte. Încă o explozie răsună, mult mai aproape şi mai violentă. Orden se uită la ceas. Pe urmă ia ceasul şi lanţul cu placa municipală şi le predă doctorului Winter.)

ORDEN: Doctore, păstrează-le. Păstrează-le bine. *(Apoi strigă spre uşa dinspre dormitor.)* Annie! *(Uşa se deschide imediat şi apare Annie.)* Ascultai la uşă, Annie?

ANNIE *(puţin încurcată):* Da, domnule primar.

(O explozie puternică izbucneşte foarte aproape. Se aude zgomotul bârnelor care se frâng şi clinchetul ţăndărilor de geam spart.)

ORDEN: Annie, vreau să rămâi mereu lângă doamna cât timp o să aibă nevoie de tine. Să n-o laşi niciodată singură. *(O îmbrăţişează pe doamna Orden şi o sărută pe frunte. Apoi se îndreaptă spre uşa din stânga lângă care îl aşteaptă Prackle. Din prag, se întoarce spre doctor.)* „Scumpul meu Criton, i-am rămas datori lui Esculap. Nu uita să plăteşti datoria."

DR. WINTER *(închizând o secundă ochii, înainte de a răspunde):* O vom plăti.

ORDEN *(zâmbind):* Îmi aduc bine aminte de pasajul ăsta. Uite o pagină pe care n-am uitat-o! *(Pune mâna pe braţul lui Prackle, care-i face loc să iasă.)*

DR. WINTER *(clătinând din cap):* Da, îţi aduci bine aminte. Datoria va fi plătită. O vom plăti!

CORTINA

POTOPUL

Comedie dramatică în trei acte
de S. Berger prelucrată de Mihail Sebastian

ACTUL I

SCENA I

CHARLIE, PIANISTA

Charlie dormitează. Telefonul sună. Charlie tresare speriat din somn şi pe urmă adoarme. Telefonul sună mereu. Charlie, buimăcit, fără să se trezească propriu-zis, pune mâna pe receptor, îl duce la ureche, bâiguieşte un „Allo!" şi pe urmă mâna, cu receptor cu tot, îi cade pe genunchi. Doarme mai departe. Un zâmbet de beatitudine pe faţa lui.
Intră repede din stradă d-ra King, pianista – fată bătrână, uscăţivă.

D-RA KING: Bună dimineaţa (*Se aşează. Răsuflă. Îşi face vânt cu mâna*). Uf! Cald. Îngrozitor de cald! (*Îl zăreşte pe Charlie şi se apropie de el*). Charlie! Patronul nu e încă? (*Charlie doarme mai departe, d-ra King pune mâna pe umărul lui şi-l scutură.*) Charlie! Ei! Charlie! (*Observă receptorul pe care el îl ţine în mână. I-l ia şi îl duce la ureche.*) Allo! (*mai tare*) Allo! (*Nu răspunde nimeni probabil. Ea ridică din mâini cu un gest de nedumerire şi*

pe urmă închide telefonul.) Ascultă, Charlie! Trezește-te. Trezește-te, n-auzi?

CHARLIE (*fără să se trezească de-a binelea*): Cum?

D-RA KING: Patronul nu-i aici?

CHARLIE (*neagă cu capul și mormăie*): Mmm. (*Pe urmă cade din nou în toropeală.*)

(Telefonul sună. Charlie, din somn, ridică brațul, ca și cum ar căuta în întuneric receptorul pe care nu-l găsește. Pe urmă lasă să-i cadă brațul în jos. D-ra King ridică receptorul.)

D-RA KING: Allo... Da... Barul Straton... Nu. Nu-i aici. N-a venit. (*Închide scurt.*)

CHARLIE (*deschizând un ochi*): Cine n-a venit?

D-RA KING: Patronul. Ori a venit?

CHARLIE: Nu, nu. Încă nu.

D-RA KING: Sigur. Stă acasă, la răcoare. Lui ce-i pasă? Nu-l silește nimeni să umble ca mine, în arșița zilei, pe străzi... Ție nu ți-e cald, Charlie?

CHARLIE: Nu.

D-RA KING: Cum? Arde asfaltul pe stradă. Se topește, curge smoala pe trotuar. Și ție nu ți-e cald?

CHARLIE: Mi-e bine. Și mi-e somn.

D-RA KING: Iar vrei să dormi?

CHARLIE: Nu vreau, dar dorm.

D-RA KING: Charlie!

CHARLIE: Iartă-mă, d-ră King, visam așa de frumos... Eu, când e cald, visez. Uite, parcă eram acolo, acasă, din nou, în pădure. U! ce frumos. Miroase a ... rășină de pădure...

D-RA KING: Miroase! Miroase a benzină arsă și beton încins. E iadul afară. Ascultă, Charlie, dă-mi ceva rece să beau. Un pahar cu sifon.

CHARLIE: Și wisky?

D-RA KING (*scurt jignită*): Eu nu beau wisky.

CHARLIE (*ridicându-se alene*): Bine, d-ră King, nu te supăra. (*Ocolește barul și trece de cealaltă parte ca să servească.*) Un pahar cu sifon la bar... (*și ca și cum ar răspunde unei comenzi făcută de altcineva*). Vineee... (*pe urmă cu alt ton în timp ce toarnă sifonul*) Dar să știi de la mine că greșești. Sifon. Ce-i aia sifon? Apa cu bășici, iar wisky e wisky. (*Și-a turnat un pahar pe care l-a dat peste cap.*)

D-RA KING: O fi! Eu sunt o persoană onorabilă și nu beau wisky.

CHARLIE: Ce are a face? Și eu sunt o persoană onor... adică, nu. Eu nu sunt.

D-RA KING: De ce?

CHARLIE: Păi cum o să fiu eu o persoană? Eu sunt Charlie.

D-RA KING: Uf. Prea e cald. De ce nu dai drumul la ventilator?

CHARLIE: Ventilator? (*cu vocea lui de chelner*) Vineee... (*Întoarce un buton electric și ventilatorul începe să funcționeze cu mare viteză, dar fără zgomot.*)

D-RA KING: (*după ce a băut paharul cu sifon*) Au stat până târziu nebunii aia azi-noapte?

CHARLIE: Beer? Și O'Neil?

D-RA KING: Toată banda.

CHARLIE: Până-n zori. Au tot urlat după d-ta. Să vie pianista. Să vie pianista. Unde-i pianista? La drept vorbind, d-ră King, de ce ai plecat?

D-RA KING: Charlie, eu sunt o persoană onorabilă.

CHARLIE: Ce are a face? Şi eu... Adică nu. Eu nu...

D-RA KING: Eu nu permit să mi se facă curte. Înţelegi? Nu permit.

CHARLIE: Foarte bine. (*după o secundă*) Dar... a îndrăznit cineva?

D-RA KING: N-ai văzut? D-l O'Neil. Adică pentru că sunt pianistă aici în local, dumnealui îşi închipuie... A, nu. Cu mine nu merge. Chiar de asta am venit acum. Să mă plâng.

SCENA II

CHARLIE, D-RA KING, STRATON

STRATON (*gras, năduşit, ştergându-se de sudoare cu batista, intră din stradă*): Uf! Nu mai pot. Ce căldură. Leoarcă m-am făcut de acasă până aici. (*zărind-o pe d-ra King*) Dar ce-i cu d-ta, la ora asta? Ce cauţi aici?

D-RA KING: D-le Straton, să vedeţi...

STRATON: Ce să văd? Serviciul dumitale începe la ora 7 seara. Ziua n-ai ce să cauţi în local.

D-RA KING: Daţi-mi voie, domnule Straton, eu sunt o persoană onorabilă.

STRATON: Treaba dumitale. Asta nu scrie în contract. În contract scrie ca în fiecare seară trebuie să fii prezentă la pian. Ziua noi nu facem muzică.

D-RA KING: Dar e o chestiune de serviciu.

STRATON: De serviciu? Şi paharul acesta tot chestiune de serviciu e? (*A zărit paharul gol din faţa ei.*) Ce ai băut aici? (*Ia paharul şi-l miroase.*)

CHARLIE (*care cu o mişcare rapidă şi-a ascuns paharul lui*): Apă!

STRATON (*scurt*): Tu să taci. (*Mai miroase o dată bănuitor paharul.*) Apă! Hm. (*şi pe urmă din nou furios*) Şi ventilatorul? Cine a dat drumul la ventilator? Adică ce? Electrica nu costă bani? Charlie! Închide ventilatorul.

CHARLIE (*cu tonul lui de chelner*): Ventilatorul! (*Întoarce butonul electric şi ventilatorul se opreşte.*)

D-RA KING: Dacă-i cald.

STRATON: Cald. Sigur că e cald. Foarte cald. Plesnesc de căldură. Dar eu nu pot să fac orice pe gratis. Pentru d-ta şi pentru mine! Nu vezi? Nu e niciun client. De când s-au terminat lucrările în port, de trei zile de când afurisitul acesta de dig e gata...

CHARLIE: Au plecat lucrătorii şi inginerii. E iar pustiu prin cartier pe aici.

D-RA KING: D-le Straton, eu sunt o persoană onorabilă.

STRATON: Ştiu.

D-RA KING: Şi azi-noapte d-l O'Neil şi-a permis...

STRATON (*către Charlie*): A fost O'Neil pe aici?

CHARLIE: A fost.

STRATON: Singur?

CHARLIE: Nu. Cu d-l Beer, cu d-l Murton.

D-RA KING: Toată banda.

STRATON: Nu-ţi dau voie să te exprimi în felul acesta. Clientela noastră nu e bandă. Sunt oameni distinşi. Tot ce poate fi mai distins în oraş. (*către Charlie*) Au băut mult?

CHARLIE: Trei sticle de wisky, una de cheri-brandy. Jumătate litru de coniac.

STRATON: Puțin. Șampanie deloc?

CHARLIE: Nu știu ce avea d-l Beer că era supărat. Se vede fiindcă pierdea la poker.

STRATON: Au jucat poker?

D-RA KING: Se putea să nu joace? Cartofori și bețivi.

STRATON (*răstit către d-ra King*): Domnișoară! (*către Charlie*) Și zici că d-l Beer a pierdut?

CHARLIE: Vreo 400 de dolari.

STRATON: Ce înseamnă 400 de dolari pentru d-l Beer? Ghinion la cărți, noroc în dragoste. Azi-mâine se însoară cu fata lui Swift, și zestre, nu glumă. (*către d-ra King*) D-ta nu știi când e nunta, că pe toate le știi.

D-RA KING: Astă seară.

CHARLIE: Da, cred că astă seară. Parcă așa l-am auzit pe d-l Beer că spunea.

STRATON: Ehei! Știe d-l Beer ce face. Om de viitor. Carieră mare... Da d-l O'Neil a pierdut sau a câștigat?

D-RA KING: Chiar despre el voiam să vă spun. Eu sunt o persoană onorabilă. (*Sună telefonul.*)

STRATON (*d-rei King, întrerupând-o*): Așteaptă un moment. (*către Charlie*) Ia vezi, Charlie, cine e?

CHARLIE (*ia telefonul*): Allo! Da, Barul Straton. Da, da. Cum? 20? Păi știu eu?... Stați să văd ce spune patronul.

STRATON: Ce e?

CHARLIE: De la fabrica de gheață. D-l Benett întreabă dacă să trimită 20 de blocuri în loc de

opt. Zice că până mâine, cu căldura asta, se termină totul.

STRATON: Până mâine... poate se schimbă vremea.

CHARLIE (*la telefon*): Allo... Până mâine poate se schimbă vremea... Cum?... Da. (*către Straton*) Zice că toată lumea comandă cantități mari...

STRATON: Toată lumea... Ce are a face?

CHARLIE: Allo!... Ce are a face?... (*uimit*) Cum? (*Scoate un strigăt de uimire.*)

STRATON: Ce zice?

CHARLIE: Zice că s-a urcat termometrul la 41. Și urcă mereu.

STRATON: E prăpăd. Foc ca acesta nu s-a mai pomenit. 41! Bine, dacă-i 41 să trimită 20 de blocuri.

CHARLIE: Allo. Dacă-i 41, trimite-ți 20 de blocuri. (*Închide telefonul.*)

STRATON: Auzi d-ta. 41 de grade.

SCENA III

CHARLIE, D-RA KING, STRATON, FRAZER

FRAZER (*intrând pe ultima replică*): 41? Eu zic că-i mai mult.

STRATON: Bună dimineața, domnule Frazer.

FRAZER: Bună dimineața. Eu zic că-i mai mult de 41. Arde pământul sub picioare.

STRATON: Grozavă vreme.

FRAZER: Vară ca asta n-am mai apucat de la '903... De ce țineți ventilatorul închis? Dă drumul ventilatorului.

STRATON: Charlie!

CHARLIE: Ventilatorul. Vineee... (*Întoarce butonul electric şi ventilatorul începe să funcţioneze fără zgomot. Frazer se apropie de ventilator şi stă acolo câteva secunde ca să se răcorească*).

D-RA KING: Şi cum spuneam, d-le Straton. Eu sunt o persoană onorabilă.

STRATON: Se poate, domnişoară, dar acum n-am timp. Nu vezi că am clienţi?

D-RA KING: Fiindcă eu nu înţeleg. Nu admit. Ce-şi închipuie d-l O'Neil?

FRAZER: E o canalie.

D-RA KING: Şi un stricat.

STRATON (*sever*): D-ră, nu-ţi permit. D-l O'Neil e clientul nostru.

D-RA KING: O fi, dar e o canalie.

STRATON: Mă rog. E părerea dv. Şi eu respect părerea clienţilor mei. Dar dumneaei nu e clientă. E pianistă. E angajata mea.

D-RA KING. Şi dacă sunt angajată – ce? Nu sunt o persoană onorabilă?

STRATON: Onorabilă, onorabilă – dar eu n-am timp. Cu ce vă servim, d-le Frazer?

FRAZER: Uf! Cald e!

D-RA KING: Daţi-mi voie, d-le Straton. Să vă spun cazul, să vedeţi cum a fost.

STRATON: Lasă. Mai târziu.

D-RA KING: Când mai târziu?

STRATON: Mai târziu. D-ta n-ai treabă?

D-RA KING: Ba am. Am o lecţie de pian, tocmai în partea cealaltă a oraşului.

STRATON: Foarte bine. Du-te şi când te întorci vorbim noi. (*întorcându-se din nou spre Frazer*) Aţi comandat ceva, d-le Frazer?

D-RA KING: Mă duc. Dar să ştiţi că mă întorc. Ce-şi închipuie d-l O'Neil? Cu mine nu merge. Nu, nu. Eu sunt o persoană onorabilă. (*Iese.*)

SCENA IV

CHARLIE, FRAZER, STRATON

STRATON: Charlie! Ia vezi ce doreşte d-l Frazer.

FRAZER: Nici eu nu ştiu. Ceva rece în orice caz. Rece de tot.

STRATON (*propunând*): Un gin.

CHARLIE (*completând propunerea*): Cu sifon.

FRAZER: Da. Nu e rău. Un gin cu sifon. Mult gin şi mult sifon.

STRATON (*comandând*): Un gin cu sifon, la domnu Frazer.

CHARLIE: Vine...

STRATON: Îndată, domnu Frazer. O secundă. Mult gin, multă gheaţă şi mult sifon. Specialitatea noastră. Rece. Şi fierbe ca Niagara.

FRAZER: Apropos de Niagara... Ai fost prin port?

STRATON: Prin port? De ce?

FRAZER: Ca să vezi digul. Digul pe care pretind dumnealor că l-au terminat.

STRATON: Cum „pretind"? Păi nu l-au terminat?

FRAZER: Vorba vine.

STRATON: Ba să mă iertaţi. Scrie şi în ziar. Uite. (*A luat un ziar de sub bar şi îl deschide larg.*) Dl. O'Neil a ţinut un discurs la inaugurare

(*citind*) „Cetățeni! De azi înainte orașul nostru va putea să prospere – liniștit – pe țărmul marelui fluviu, apărat de acest dig, pe care astăzi prin brațele noastre..."

FRAZER (*smulgându-i gazeta din mână*): Prostii. Prin brațele lui. Prin șperțurile lui... Prin șmecheriile lui...

STRATON: Dacă scrie în ziar...

FRAZER: Scrie fiindcă-l plătește el. Pe toți îi cumpără. Ascultă-mă pe mine, Straton, digul acesta e făcut din balegă și paie – nu din beton armat. Numai să vie într-o zi apele mării...

STRATON: De unde să vie? Nu vedeți? N-a căzut un strop de ploaie de trei luni.

FRAZER: Secetă mare.

SCENA V

ACEEIAȘI, UN CLIENT

UN CLIENT (*năvălind*): Un cocktail. Repede. E aproape zece. N-am timp.

STRATON: Imediat. Charlie, un cocktail.

CHARLIE: Cocktail.

STRATON: Repede.

CHARLIE: Vine...

FRAZER (*ștergându-și iar nădușeala*): Cald. Cald al dracului.

STRATON: Da. Scrie și în jurnal. (*Ridică de pe jos ziarul pe care Frazer l-a aruncat*): Uite. Buletinul meteorologic.

FRAZER (*rupându-i din nou ziarul din mână*): Dă-l încolo de jurnal. Numai minciuni. Numai șmecherii. Las-că știm noi.

CLIENTUL: Repede. Mai repede. E zece.

CHARLIE: Vinee... (*Îi aduce repede paharul cu cocktail*).

CLIENTUL (*aruncă o monedă care răsună metalic pe masă, dă paharul peste gât și pleacă imediat*): Salut.

STRATON: Am onoarea.

CHARLIE: Să trăiți (*Clientul a și dispărut.*)

SCENA VI

CHARLIE, STRATON, FRAZER

FRAZER: Cine-i ăsta?... De ce se grăbește așa? Nici paharul nu și l-a băut ca lumea.

CHARLIE: Un client.

STRATON: Nici eu nu-l cunosc bine, domnu Frazer. Vine în fiecare zi la aceeași oră. Da' știți? În fiecare zi. Când îl văd în prag, nici nu trebuie să mă mai uit la ceas. Știu că e ora zece. Zece precis.

STRATON: Năvălește înăuntru de parcă l-ar fugări poliția. Își dă cocktailul peste cap și dispare. Totdeauna grăbit. Uite chiar dacă digul...

FRAZER: Așa e. Toți se grăbesc în ziua de azi. Așa e moda. Automobil, accelerate, telefon, telegraf și alte porcării de același soi. Unde mai pui bursa. Jocul la bursă pe cursul cerealelor. Bandiți de ăștia ca Beer al d-tale, că nu-mi cade mie în mână odată.

STRATON: Da. Totdeauna grăbit. Uite, chiar dacă digul...

FRAZER: Un golan, un pârlit. N-avea un şfanţ în buzunar, n-avea o leţcaie, mă auzi? Nicio leţcaie. D-ta trebuie să mă înţelegi, Straton.

FRAZER: Eşti un om din generaţia mea, nu ca escrocii ăştia tineri, din ziua de azi. Beer a ridicat cursul grâului cu un dolar. Auzi? Cu un dolar. Şi din cauza lui am pierdut într-o zi tot ce-am câştigat o viaţă întreagă. Din cauza lui. Canalia. Şi eu, d-le Straton, mi-am câştigat averea cinstit. Da, domnule, cinstit.

STRATON: Gata ginul cu sifon? (*Îi pune în faţă paharul.*)

FRAZER: Un bandit. Da, da. Toţi ăştia de la bursă sunt bandiţi. Ridică şi coboară cursul grâului, cum le convine lor, prin tot felul de combinaţii. Eu nu pot să sufăr combinaţiile şi şmecheriile. Eu sunt un om cinstit. Averea mi-am făcut-o, ehei! Cu ani în urmă, când a fost seceta cea mare şi foamete peste tot. Foamete naturală, nu aranjată la bursă. Eu sunt un om cinstit, dar alţii... Un criminal, un tâlhar.

STRATON: Chiar aşa, d-le Frazer. Chiar aşa cum vă spun. În fiecare zi vine aici.

FRAZER: Cine vine?

STRATON: Clientul ăsta.

FRAZER: Mai dă-l dracului. Eu vorbesc de ălălalt... O ţigară.

STRATON: O ţigară la dl Frazer.

CHARLI: Vine... (*Îi dă o ţigară şi i-o aprinde.*)

FRAZER (*fumând*): Da, da. A stat târziu azi noapte?

STRATON: Cine?

FRAZER: Beer. Am trecut pe aici şi i-am zărit mutra prin vitrină. Bea şi juca cărţi.

STRATON: Dreptul lui, aşa e tinereţea. Petrece.

FRAZER: A pierdut mult?

STRATON: O nimica toată. Vreo 5–600 de dolari.

FRAZER: Nimica toată 5–600. Aproape 1000 de dolari, într-o singură noapte. Maimuţoiul ăla bătrân de Swift... ştiu că o să aibă de plătit datorii pentru gineri-su. Aşa-i trebuie. Un zgârcit, un cămătar. Că nu îi pasă lui Beer de logodnică. O urâtă, o sfrijită. El o ia pentru bani.

STRATON: Nu se ştie. Poate-i place. I-am văzut împreună deunăzi. Călăreau de-a lungul digului.

FRAZER: Prostii. Fleacuri. Nu-i arde lui de dragoste. El îi vrea banii. O lepădătură. (*după o secundă*) Dar ce ziceai de dig?

STRATON: I-am văzut călărind de-a lungul digului.

FRAZER: Nu, nu, adineauri. Parcă începuseşi să spui ceva despre dig şi te-am întrerupt eu. Dar pentru că veni vorba de dig, mare bestie şi O'Neil.

STRATON (*către Charlie, încet*): Altul la rând.

CHARLIE (*râde.*)

FRAZER: Eu te întreb pe d-ta. Cum se poate ca primăria să fi încredinţat o mare lucrare publică unor bandiţi, în frunte cu O'Neil. Avocatul O'Neil, regele şperţarilor. Câte şperţuri a încasat ăsta în doi ani de când ţine construcţia digului nici nu se poate calcula. Un şnapan. Şi după toate cele un descreierat. Un nebun. Eu pe ăsta nu l-aş trimite la puşcărie, ci la balamuc.

STRATON: Ce tot spui, d-le Frazer. Lumea spune că d-l O'Neil este un om de geniu. Toți îl admiră. O fi având și el ca tot omul, ciudățeniile lui.

FRAZER: Ciudățenii. Un bețiv. O lepădătură. Umblă din zori de zi până în miez de noapte prin cârciumi. Frumos geniu. Nu e prost, dar inteligența lui e o inteligență de lichea și de șnapan...

STRATON: Și cu toate acestea, digurile tot le-a construit.

FRAZER: Dar cum le-a construit? Când or crăpa într-o zi...

STRATON: Mușcă-ți limba, d-le Frazer. Ferească D-zeu. Mare nenorocire ar fi. Uite, și jurnalul zice că... (*Se apleacă și ridică jurnalul.*)

FRAZER (*rupându-i-l din nou din mână*): Dă-l dracului de jurnal. Nu vreau să aud de peticele astea scârboase. Îi cunosc eu și pe gazetarii ăștia. M-au stors de bani, până am pierdut toată averea. S-au aruncat toți pe mine ca hienele și m-au târât în faliment și primul dintre ei a fost O'Neil. Bestia. Beer și toți ceilalți. Mi-e scârbă de el. Dă-mi un gin cu sifon.

STRATON: Charlie. Gin cu sifon.

CHARLIE: Gin cu sifon. Vinee... (*Bate telegraful.*)

STRATON: Charlie, ia vezi ce spune telegraful.

FRAZER: Scârboasă mașină. Nu spune niciodată nimic bun.

STRATON (*stând acolo, urmărind panglica ce se mișca*): Ce spune, Charlie, telegraful?

CHARLIE (*citind cu oarecare greutate*): Tendință de furtună dinspre vest, nord-vest. Temperatură în creștere.

STRATON (*îngrijorat*): În creștere!

CHARLIE (*citind mai departe*): 42 grade la umbră. Buletinul bursei.

FRAZER (*cu o expresie de silă*): Să-l auzim și pe ăsta.

CHARLIE (*citind*): Tendință continuă de urcare în cursul cerealelor.

FRAZER (*îngrijorat*): Urcare, iar urcă.

CHARLIE (*citind*): Grâul 1,44. 0.3.

FRAZER (*aproape speriat*): 1,44. 0.3.

STRATON (*același joc*): 43.

FRAZER: Ba 44.

STARTON: 43 la umbră.

FRAZER: Ce umbră? Nu e vorba de umbră. E vorba de grâu. 1,44, 0,3. Să înnebunești, nu alta.

SCENA VII

ACEIAȘI, BEER

STRATON: Am onoarea, domnu Beer.

CHARLIE: Să trăiți, domnu Beer.

FRAZER (*mormăind*): Da' de ce? A trăit destul.

BEER (*calm, puțin absent, nedând nicio importanță lui Frazer pe care totuși l-a auzit*): Bună dimineața.

STRATON: Cald.

CHARLIE: Cald al dracului.

BEER: Charlie, un cocktail.

STRATON: Cocktail.

CHARLIE: Vineee...

BEER: Gin, vermuth, wisky. Mai mult vermuth. Și rece.

CHARLIE: Rece... Vineee...
BEER: Da, Straton, cald.
STRATON: 43 la umbră, domnu Beer.
BEER: 43? Nu cred.
STRATON: Pe onoarea mea. Uite chiar acum telegraful...
FRAZER (*iritat de marea atenție ce i se dă lui Beer, îl întrerupe pe Straton, lovind cu pumnul în masă*): Dă-l dracului de telegraf. Am cerut un gin cu sifon. Mi-l dați sau nu mi-l dați?
CHARLIE: Vineee...
FRAZER: Vine, când vine? Azi? Mâine?
STRATON: Imediat, d-le Frazer, imediat. (*În timp ce Charlie prepară cocktailul lui Beer, Straton ia de la bar paharul cu gin și toarnă sifonul.*) Vine îndată. Rece. Rece ca gheața. (*Îi aduce paharul la masă.*) Și fierbe ca Niagara (*se întoarce din nou spre Beer.*) Ce spuneați, domnule Beer?
BEER: Nimic.
FRAZER (*mormăind*): El nu spune niciodată nimic, lucrează în tăcere.
BEER: Ascultă, Straton, n-a întrebat nimeni de mine la telefon?
STRATON: Mi se pare că nu. Charlie, a întrebat cineva de d-l Beer?
CHARLIE (*venind cu cocktailul*): N-a întrebat nimeni, domnu Beer. Gata cocktailul (*Pune paharul pe masă*).
BEER (*după ce a gustat*): N-are destul vermuth. (*Dă paharul lui Straton.*)
STRATON: N-are destul vermuth. (*Dă paharul lui Charlie.*)

CHARLIE: N-are destul vermuth? (*Aleargă la bar să mai toarne vermuth.*)
STRATON: Și cum spuneam: 43 la umbră. Nenorocire mare.
FRAZER: Pentru el nu-i nenorocire. Crește prețul grâului. Câștigă parale.
STRATON: Dar dacă plouă?
FRAZER: Și dacă plouă tot câștigă. Joacă pe toate tablourile. Și pe secetă și pe ploaie.
BEER (*râde*): Ai haz, Frazer. Îmi placi. Te fac o partidă de domino.
FRAZER (*furios*): Straton, spune domnului ăsta că nu-l cunosc. Nu vreau să-l cunosc.
CHARLIE (*dând la rândul lui paharul lui Beer*): E destul?
BEER (*după ce a gustat*): Destul. (*Bea.*) Dacă întreabă cineva de mine la telefon, spune că nu sunt aici.
CHARLIE: Am înțeles.
BEER. Am stat cam târziu astă noapte, ce zici?
CHARLIE: Da' de unde, domnu Beer. Să tot fi fost ceasul trei când am tras obloanele.
BEER: Numai trei? Ei, Charlie, unde sunt vremurile de altădată, când mă apuca răsăritul soarelui aici, la voi, cu sticlele.
CHARLIE: Adevărat, domnule Beer. Ce chefuri, ce cântece... (*Coboară puțin vocea ca o confidență.*) Știți cine a fost deunăzi pe aici?
BEER: Cine?
CHARLIE: Lizzi. E foarte elegantă. Și drăguță.
BEER: Lizzi. Care Lizzi?
CHARLIE: Lizzi... Lizzi Smith... Fata aia blondă, mică, nostimă. Nu se poate să n-o țineți minte. Lizzi Smith... din Strent.

BEER: A da. Adevărat. Uitasem. Lizzi. Ce mai face?
CHARLIE: Păi de. Face şi ea ce poate... La drept vorbind, a ajuns cam rău. Merge cu oricine. Păcat de ea, dar e tot veselă. Şi câştigă bine.
STRATON: În meseria ei cu cât câştigă mai bine, cu atât iese mai prost.
BEER: Vine des pe aici?
CHARLIE: Din când în când. Dar ce vremuri – vă aduceţi aminte? Venea în fiecare seară cu dv., după teatru la supeu. Acolo sus, în cabinetul particular camera No. 1.
BEER: Vremuri trecute. Plata, Charlie. (*Aruncă o monedă pe masă. Telefonul sună.*)
STRATON: Charlie, telefonul.
BEER: Charlie, dacă întreabă cineva de mine, nu sunt aici.
FRAZER: Charlie, dacă întreabă cineva de mine, eu sunt aici. Mie nu mi-e frică să fiu acolo unde sunt.
CHARLIE (*la telefon*): Allo. Allo. Barul Straton... Pe cine?... Domnul Beer.
BEER (*şoptind*): La bursă.
CHARLIE (*la telefon*): Nu. La bursă... bine... Da, da. Am înţeles. (*Închide.*)
BEER: Cine a fost? Femeie?
CHARLIE: Da. Supărată foc. Se simţea după voce.
BEER: N-are decât.
CHARLIE: Zicea că dacă veniţi p-aici, dacă vă văd, să vă spun să telefonaţi la domnul Swift acasă.
BEER: Da, dar nu viu pe aici, nu m-ai văzut şi nu mi-ai spus nimic.
CHARLIE: Am înţeles. (*Telegraful bate.*)
STRATON: Charlie... Telegraful.

BEER: Lasă-mă pe mine. (*Se duce spre telegraf*)
STRATON (*către Charlie*): Atunci, ieşi în stradă şi vezi cât arată termometrul. (*Charlie iese*).
BEER (*citind banda telegrafică*): „Buletin meteorologic. Tendinţele de furtună dinspre nord, nord-vest, se accentuează". Prostii. (*comentând citeşte mai departe*) „Sport. Riom l-a învins pe Becker la rondul al treilea, prin knock-out la Texas". (*comentând*) Nebuni. (*citind mai departe*) „Buletinul bursei". În sfârşit ceva mai interesant. Grâul: 1,48.0.6 – 1,48.0.6? Extraordinar. Aproape 2 dolari. Ai auzit, Frazer? Aproape 2 dolari. E perfect.
FRAZER: Ce ai spus?
BEER (*către Charlie care a intrat*): Cum e vremea, Charlie?
CHARLIE: Termometrul tot la 43. Dar a început să se înnoureze. Miroase a furtună.
BEER: Bravo. Admirabil.
FRAZER: Ce ai spus?
BEER: Ce ai auzit? Salutare (*Se îndreaptă spre uşă.*)
STRATON: Am onoarea, domnu Beer.
CHARLIE: Să trăiţi, Beer. (*Beer iese.*)

SCENA VIII

CHARLIE, STRATON, FRAZER

FRAZER: L-aţi auzit? Admirabil. Furtună, – admirabil. Ăsta e în stare să facă şi din furtună o afacere. (*Merge spre uşă şi din prag priveşte afară din stradă.*) Dar ştiţi că s-a înnourat de-a binelea.

STRATON: S-a înnourat? Atunci să oprim ventilatorul. Charlie. Ventilatorul.

CHARLIE: Ventilatorul vineee... (*Întoarce butonul şi ventilatorul se opreşte.*)

FRAZER (*tot în prag*): Da, zău. Se întunecă. Mai ales dinspre port. (*după o secundă*) Ei drăcie. Numai asta mai lipsea. Vine şi beţivul de O'Neil. Drept aicea vine. (*întorcându-se spre masa lui*) Ascultă, Straton, barul d-tale devine o tavernă. O tavernă ordinară.

STRATON: Nu vă iritaţi, d-le Frazer. Nu e bine pe căldura asta. 43 de grade. Mai bine să vă dau un wisky. Charlie. Un wisky.

CHARLIE: Wisky. Vineee...

SCENA IX

ACEIAŞI, O'NEIL

O'NEIL (*intrând*): Wisky? Pune un pahar şi pentru mine. Bună dimineaţa, domnilor.

STRATON: Am onoarea, domnu O'Neil.

CHARLIE: Să trăiţi, domnu O'Neil.

O'NEIL: D-ta nu spui nimic, domnule Frazer? Ai obosit vorbind. În lipsa mea cu siguranţă că ai vorbit despre mine. Numai bine se-nţelege.

CHARLIE (*râde*).

STRATON (*sever*): Charlie!

O'NEIL: Câte şperţuri, crezi d-ta de exemplu, domnule Frazer, că am încasat eu pe ziua de azi?

STRATON: Glumeţ. Domnule O'Neil. Totdeauna glumeţ. Dar prea e cald azi. Ei zic că se schimbă vremea.

FRAZER (*furios către Straton*): Dă-o dracului de vreme. D-ta alt subiect de conversaţie n-ai? (*către O'Neil*) Prin urmare, domnule avocat, vrei să ştii despre ce am vorbit? Bine. Poftim. Am vorbit despre D-ta, despre diguri şi despre lucrările primăriei. Bună afacere – nu?

O'NEIL: Excelentă.

FRAZER: Am vorbit despre toţi banii pe care i-ai câştigat în chestia asta.

O'NEIL: Toţi. Imposibil. Sunt prea mulţi.

FRAZER: Şi, mă rog, cu ce i-ai câştigat? Cu ce? Cu cinstea d-tale? Cu competenţa d-tale?

O'NEIL: Cinste? Competenţă? Asta nu e specialitatea mea. Eu lucrez cu imaginaţia, Frazer. Înţelegi?... Imaginaţia...

SCENA X

ACEIAŞI, D-RA KING

O'NEIL: A! Uite-o şi pe d-ra King. Fermecătoarea d-ră King.

D-RA KING: D-le O'Neil, nu-ţi permit.

O'NEIL: Fermecătoare, chiar dacă nu-mi permiţi. Unde mi-ai dispărut astă noapte, tocmai când aveam mai mult elan, mai mult lirism?

D-RA KING: D-le O'Neil, eu sunt o persoană onorabilă.

O'NEIL: Foarte rău, d-ră. Nimic nu e mai trist pe lume decât o persoană onorabilă. Ia te uită la

Frazer, de ce e el aşa de urât. Pentru că e onorabil.

FRAZER: D-le, eu sunt un om cinstit. Eu nu iau şperţuri de la lucrări publice. Şi nu clădesc diguri şubrede. D-ta pentru bani ai fi în stare să îneci tot oraşul într-un potop.

O'NEIL: Un potop? De ce nu? Ce idee grandioasă. A! Dacă m-aţi lăsa pe mine să organizez un potop. Ar fi cel mai mare dezastru de la bătrânul Noe până astăzi... (*după o secundă de tăcere, cu vocea surdă, cu intensitatea crescândă, nervos*) Un potop... Cerul negru de cărbune. Fulgere scurte, ca nişte şerpi de foc. Apele fierb, digurile crapă, malurile se surpă. Pământul geme din adânc şi se cutremură din crăpături. Oameni şi lighioane ies afară din vizuini, se îmbulzesc, urlă de spaimă. Mormintele se deschid cu cadavre, cu schelete, cu fantome... şi de peste tot viermi... milioane, miliarde de viermi, scârboşi, băloşi... se ghemuiesc, se răsucesc, se târăsc până aici da... până aici... (*cu un strigăt. Toţi se ridică înspăimântaţi în picioare. Moment de tăcere intensă, după care O'Neil izbucneşte brusc în râs.*) Ha, ha, ha, ha... Ei. Asta zic şi eu potop. (*Ridică paharul cu wisky.*) Hai noroc.

FRAZER: E nebun. E nebun de legat.

STRATON. Nu zău, d-le O'Neil, te pricepi să sperii oamenii. Uite pe mine m-au trecut fiorii. Noroc. (*Bea şi el.*)

D-RA KING (*mai mult moartă de frică, se lasă să cadă pe scaun*): Charlie, apă!

CHARLIE: Na! I s-a făcut rău. A speriat-o d-l O'Neil. Şi pe mine. Şi pe mine, zău. Uite s-a întunecat de tot afară.

O'NEIL: S-a întunecat? Asta nu-i nimic. Abia începe.

CHARLIE (*între timp i-a adus paharul cu apă şi îi dă să bea*): Nu leşina, d-ră King.

O'NEIL: Nu leşina încă, d-ră. E prea devreme. Abia acum ne trebuie curaj. Acum se stinge soarele. Soarele, luna, planetele, stelele. Ne cufundăm în întuneric şi doar lighioanele de sub apă, broaştele, racii, omarii... Îţi plac omarii, d-le Frazer?

FRAZER: Ce întrebare idioată!

O'NEIL: Nu e chiar aşa de idioată cum ţi se pare. Da, da. Îi văd, îi văd. Omari, raci, scoici, meduze, crabi se agaţă de cadavrul d-tale umflat, de stârvul d-tale legănat de valuri şi îl mănâncă. Ochii, gingiile...

FRAZER: Ia lasă-mă în pace...

D-RA KING: E groaznic.

STRATON: Zău, d-le O'Neil. Nu mai glumi. Auzi cum şuieră vântul.

FRAZER: Da, şuieră.

CHARLIE: Plouă.

D-RA KING: Plouă.

STRATON: Plouă.

FRAZER: Domnilor, să aprindă cineva un chibrit. Prea s-a întunecat. Parcă-i într-un mormânt.

O'NEIL: Şi dumneata miroşi a mormânt. Teribil miroşi... Hai să bem un pahar. Ultimul pahar pe lumea asta păcătoasă.

FRAZER: Mulţumesc. N-am nevoie.

O'NEIL (*îndreptându-se spre d-ra King*): Atunci fermecătoare d-ră, am să beau un pahar cu d-ta. Un pahar de wisky.

D-RA: Wisky? Nu beau wisky. Eu sunt o persoană...

O'NEIL: Onorabilă, ştiu. Leşinată, dar onorabilă... Tristă, dar onorabilă. Fermecătoare d-ra King.

D-RA KING: Lasă-mă în pace.

O'NEIL: D-ră, ştii ce ţi-ar fi trebuit d-tale? În viaţă?

D-RA KING: D-le O'Neil, iar începi?

O'NEIL: O clipă – o singură clipă neonorabilă.

D-RA KING: Eu plec.

O'NEIL: Uite, dacă d-l Frazer, te-ar conduce într-o zi într-una din instituţiile pe care d-sa le cunoaşte aşa de bine...

FRAZER (*întrerupe nervos*): Ce instituţii? Ce vrei să spui?

STRATON: Charlie. Aprinde lumina. Auzi cum urlă vântul.

FRAZER (*către O'Neil*): Fii bun şi termină. Ce voiai să spui? Ce instituţii?

STRATON: Domnilor, vă rog, Nu vă certaţi. Tocmai acum.

FRAZER: Te somez să spui tot. Ce insinuezi d-ta? La ce faci aluzie d-ta?

STRATON: Domnule Frazer, o ţigare?

FRAZER: Du-te dracului. (*către O'Neil*) Ce instituţii?

O'NEIL (*care tot timpul a râs*): Profund necesare, d-le Frazer. Nu curate, dar profund necesare. Nu înţeleg de ce te superi.

FRAZER: Nu înţelegi – dar eu înţeleg. Ştiu eu unde baţi d-ta. Dar e o calomnie. O calomnie ordinară... (*Se îndreaptă spre uşă.*) Nu mai stau niciun minut aici... (*Vrea să plece.*)

STRATON: D-le Frazer, vă rog. Toarnă cu găleata. Aşteptaţi puţin. E o nebunie să ieşiţi afară pe o ploaie ca asta.

FRAZER: Nu mă mai prinzi pe mine în taverna d-tale. Am fost insultat. Grav insultat.

STRATRON: Dar d-le Frazer! Nu vedeţi cum fulgeră? O să şi trăsnească.

SCENA XI

CHARLIE, STRATON, FRAZER, O'NEIL, NORDLING şi HIGGINS

(Nordling şi Higgins intră amândoi în mare grabă şi se lovesc unul de altul în prag.)

NORDLING: Au!

HIGGINS: Au!

NORDLING: Scuzaţi, vă rog. Nu v-am văzut. (*Se scutură de ploaie.*)

HIGGINS: Eu vă cer scuze. E vina mea. Dar ce să fac?... Pe ploaia asta... (*Acelaşi joc.*)

NORDLING: Nemaipomenită ploaie. Am fugit ca un nebun.

HIGGINS: Dar eu.

FRAZER: Cine or mai fi şi beţivii ăştia?

NORDLING: Eram pe bulevard, când a izbucnit furtuna. Aşa deodată. S-a întunecat ca noaptea. Şi un vânt... Pe un trecător dinaintea mea l-a trântit jos. M-am speriat, zău.

HIGGINS: Eu eram în port. Şi deodată apa fluviului a început să fiarbă. Să fiarbă şi să se umfle. Pe urmă... pe urma a început ploaia. Şi grindina.

Dar ce grindină! Uite bucăți de gheață așa ca oul de găină... N-am știut ce să fac. M-am trezit fugind și într-o secundă toată strada era goală, pustie. Numai eu singur, fugeam, fugeam...

NORDLING: Pe la noi nu se pomenește așa furtună.

HIGGINS: Sunteți străin?

NORDLING: Da. Nu sunt de pe aici.

HIGGINS: Nici eu.

NORDLING: Iei o bere cu mine?

HIGGINS: Cu plăcere. Mă rog...

NORDLING (*comandând*): Două pahare cu bere.

STRATON: Banii.

NORDLING: Înainte? Așa se obișnuiește pe aici? Poftim.

HIGGINS (*se preface și el că se caută în buzunar*).

STRATON: Două pahare cu bere.

CHARLIE: Vineee... (*Sună telefonul.*)

FRAZER (*ridicând receptorul*): Allo. Da, Barul Straton. Nu știu... Cine? Beer?... A murit... Dacă vă spun eu, a murit. (*ridicând vocea*) Te rog să nu mă enervezi. Și să nu-mi bați capul. (*Închide telefonul. În același moment telegraful începe să bată.*) Na-ți-o. Acum și acesta la rând.

STRATON: Lăsați-mă pe mine, domnu Frazer. Văd eu. (*citind banda telegrafică*) „O extraordinară rupere de nouri".

FRAZER: Nu era nevoie să ne-o spună el. Se vede.

STRATON (*continuând să citească*): Nivelul apei în creștere. Mari torente dinspre munți. Cursele de vapoare suspendate. În port digul farului de la nord-vest, spart.

O'NEIL: Ce spune? (*A venit repede spre telegraf și parcurge într-o secundă banda telegrafică.*) Digul farului de la nord-vest. Vasăzică e adevărat.

FRAZER: Ce s-a întâmplat?

O'NEIL: Ce mă așteptam.

STRATON: Pentru Dumnezeu, d-le O'Neil. E primejdie mare?

O'NEIL (*tainic, luându-l pe Frazer și Straton într-un colț*): Eu în chestii tehnice nu mă pricep. Dar am stat de vorbă înaintea inaugurării cu inginerul districtului, care mi-a explicat că digurile nu rezistă la mare presiune. Ar fi de ajuns ca unul să crape – și mai ales digul farului de la nord-vest – și într-o oră tot orașul e sub apă. O să fie un potop îngrozitor. Ca acum zece ani, când cadavrele pluteau pe străzi. Trebuie neapărat să întărim digurile. Să le întărim, dar când? Acum e prea târziu. Suntem pierduți. Mai ales d-ta... Straton. Barul d-tale e aproape de port. O să fii primul cadavru. Primul.

STRATON: Asta-i o glumă sinistră, domnule O'Neil. Glume de astea nu se fac. Mai ales acum când vine... Dumnezeu știe ce. Charlie, du-te repede și strânge mesele.

CHARLIE (*din prag privind spre stradă*): Vai de mine. Ce-i afară. (*Iese.*)

HIGGINS: Ești de mult în orașul ăsta?

NORDLING: De vreun an.

HIGGINS (*șed amândoi*): Și cu ce te ocupi?

NORDLING: Cu nimic – de vreo șase luni. Șomer. E greu al dracului, pe vremurile astea.

HIGGINS: Și de fapt ce meserie ai?

NORDLING: Sunt desenator tehnic.

HIGGINS: Frumos.

NORDLING: Ei! Mai înainte vreme când îmi mergea bine, aveam gânduri mari. Voiam să dau examen de mecanic, dar nu mi-au ajuns banii. Ce n-am încercat? Am fost şi păzitor de noapte.

HIGGINS: Păzitor de noapte?

NORDLING: Vreo trei luni. Pe urmă am rămas fără slujbă. Şi de atunci mă tot învârtesc de acolo până acolo, fără niciun rost... Dar d-ta?

HIGGINS: Sunt actor.

NORDLING: Actor? Bună meserie. Sunt o mulţime de cabarete prin oraş.

HIGGINS (*jignit*): Cabarete? Domnule. Eu nu sunt un actor, sunt un artist.

NORDLING: Iartă-mă, n-am vrut să te supăr.

HIGGINS (*descurajat*): La drept vorbind, actor, – artist... de fapt, sunt şomer.

NORDLING: Şi d-ta?

HIGGINS: Înainte vreme, eram cineva. Da, da, cineva. Eram angajat într-o trupă de turneu. Trupă celebră. Cinci ani am cutreierat America de la Atlantic la Pacific şi înapoi. Jucam o piesă grozavă. Poate ai auzit şi d-ta. „Acceleratul de noapte şi fata blondă".

NORDLING (*jenat*): Nu-mi amintesc.

HIGGINS: Mă mir. Jucam un rol de gangster şi eram spânzurat în actul al 7-lea. Tii,... ce aplauze! Se cutremura sala de aplauze, când mă spânzurau pe mine. Mare succes... Pe urmă am jucat într-altă piesă. „O tragedie sub nouri".

NORDLING: Sub nouri?

HIGGINS: Da. Fiindcă toată chestia se petrecea într-un balon. Tii... Ce succes. Şi ce decoruri. Lux. Fast. Urla publicul cu entuziasm. Până când într-o zi a început să nu mai vină lumea la teatru.

NORDLING: De ce?

HIGGINS: Aşa-i la teatru. Nu ştii nici de ce vine lumea, nici de ce nu vine... Atunci, domnul meu, atunci mi-au dat rolul titular din tragedia „Ucigaşul doamnei". Asta-i piesa. Uite şi acum când mă gândesc (*emoţionat*), îmi vine să plâng... În actul al treilea venea o trăsură cu cai pe scenă.

NORDLING: Cai?

HIGGINS: Cai adevăraţi. Cai vii. Armăsari. Ce aplauze... Pe urmă... da... stai... ce a fost pe urmă? Da. Pe urmă, a fugit directorul cu casieriţa şi am rămas cu lefurile neplătite pe jumătate de an. Era în plină vară. Unde să mai găseşti angajament? Şi uite aşa, de atunci mă învârtesc fără nicio treabă. Noroc. (*Ciocneşte cu Nordling şi bea.*)

O'NEIL (*râde*): Are haz tipul.

HIGGINS (*întorcându-se spre O'Neil*): De ce râdeţi, d-le?

O'NEIL: Din simpatie.

HIGGINS: Poate tot ce am povestit eu vi se pare caraghios. Dar pentru mine nu e vesel deloc.

NORDLING: Asta aşa e.

HIGGINS (*către Nordling*): Nu e de noi aici. Local de lux. Trage lumea cu urechea la ce vorbeşti. Dacă nimeream într-o cârciumă mai ieftină ne simţeam mai bine.

NORDLING: Parcă am avut timp să alegem. Ploaia dracului. Şi nici nu m-am prezentat. Numele meu e Nordling.

HIGGINS: Îmi pare bine. Pe mine mă cheamă Higgins. Hugi Hinggis. Şi acum, fiindcă ne cunoaştem, dă-mi voie să-ţi pun o întrebare mai intimă: d-tale nu ţi-e foame?

NORDLING: Ba da. N-am mâncat de aseară.

HIGGINS: Stai bine. Eu de alaltăieri. Rău îmi pare că am intrat aici. Nici pâine nu găsim. Să ştii de la mine, unde-i lux, nu e pâine... Dar... pentru două pahare de bere, mai ai nişte bani?

NORDLING: Nu... 9 cenţi. Asta-i tot ce mi-a rămas.

HIGGINS: 9 cenţi, ştii ce? Comandăm un pahar de bere şi-l împărţim pe din două.

NORDLING: Bună idee. Uite banul (*Îi dă moneda.*) Nişte tutun, nişte tutun n-ai? Am pipă, dar n-am tutun.

HIGGINS: Cum nu? Cu plăcere. (*Scoate o pungă cu tutun şi i-o întinde.*) Poftim. (*Dar înainte de a i-o da, se uită mai atent.*) Nu, nu. Nu mai e. Îmi pare rău.

NORDLING: Nu-i nimic.

HIGGINS (*comandând*): Un pahar cu bere.

CHARLIE (*reintrând*): Toarnă grozav. Şi bate vântul să te dărâme, nu alta.

STRATON: Ai strâns mesele?

CHARLIE: N-am strâns. (*către Nordling şi Higgins*) Veniţi, oameni buni, să-mi daţi o mână de ajutor, că singur nu pot. E prăpăd.

HIGGINS (*către Straton, care între timp s-a apropiat de masa lor către Charlie*): Bine. Vin. Venim.

CHARLIE: Ridicaţi-vă gulerele.

Charlie, Nordling, Higgins ies.

SCENA XII

STRATON, FRAZER, O'NEIL

FRAZER: Eu nu te înţeleg, Straton, de ce primeşti aici vagabonzii ăştia, nişte jerpeliţi, nişte coate-goale.

STRATON: Ce să fac, d-le Frazer? Dacă au năvălit înăuntru?

O'NEIL: Ia lasă oamenii, Straton. Au haz săracii. Auzi să fii spânzurat, cinci ani de-a rândul, în aplauzele publicului.

FRAZER: Dacă te-ar spânzura pe d-ta, aş aplauda şi eu. Dar să te spânzure de-a binelea, de o spânzurătoare adevărată.

O'NEIL: Frazer, eşti imprudent. Vorbeşti de funie în casa spânzuratului.

FRAZER: Ce-ai spus? Ce funie? Ce spânzurat? Domnule! Dacă faci aluzie la mine, te înşeli. Eu am conştiinţa curată.

O'NEIL: Puţin falită, dar curată.

FRAZER: Ei, şi dacă am dat faliment? Ce-i cu asta? Eu sunt un falit onest, domnu, nu un avocat şperţar.

STRATON (*împăciuitor*): Domnilor, vă rog.

O'NEL: Onest. De unde scoţi d-ta vorbele astea, Frazer? „Onest", „Conştiinţă". Nu te îneci cu ele?

FRAZER (*către Straton*): Eu îl plesnesc. Să ştii că-l plesnesc.

O'NEIL: Nu te cred.

STRATON: Domnilor, vă rog. Orice, numai la bătaie să nu vă luaţi. Aici, în localul meu.

FRAZER (*fierbând*): Banditul, canalia, excrocul.

O'NEIL: Frazer, gura. Acum îți spun un cuvânt de amuțești.

FRAZER: Spune.

O'NEIL: Antreprenor de bordeluri.

FRAZER (*sărind*): Cum? (*către Straton*) Ai auzit ce-a spus? Îl omor. (*către O'Neil*) Asta voiai să spui adineauri când vorbeai despre „instituții"? (*urlând*) E o calomnie. O calomnie.

O'NEIL: Rentabilă.

FRAZER: Minți. Dovedește. Vreau dovezi.

STRATON: Domnilor, încetați. Vă rog, încetați. Sunteți oameni serioși.

FRAZER: Îl ucid. Îl jupoi de viu.

O'NEIL: De viu? Meseria d-tale. Dacă-i vorba de carne vie...

FRAZER (*scos din sărite, vrea să se arunce asupra lui O'Neil*).

STRATON (*pune mâna pe el ca să-l oprească, dar în graba mișcării a răsturnat măsuța cu pahare, la care stătuse Nordling și Higgins*): Vreți să vie poliția? Să-mi închidă localul?

FRAZER (*zbătându-se ținut de Straton*): Lasă-mă. Îl omor. Lasă-mă.

O'NEIL (*simplu, autoritar*): Straton, lasă-l. Dă-i drumul. (*Straton îi dă drumul lui Frazer care, surprins, rămâne stingherit. O'Neil vine calm spre el și-l privește drept în ochi, cu o privire fixă, care îl încremenește pe Frazer și îl obligă în cele din urmă să se așeze potolit pe scaun.*) Și acu, te rog, foarte serios. Auzi? Să stai liniștit. Și să nu mai scoți un cuvânt. Ai auzit?

FRAZER (*după o pauză*): Crede el... Crede el că mi-e frică.

O'NEIL: Gura.

SCENA XIII

ACEIAȘI, HIGGINS, NORDLING, APOI CHARLIE

HIGGINS: Ei! Dar a fost veselie mare pe aici în lipsa noastră. Ia te uită, paharele pe jos.

STRATON: Charlie, n-ai mai terminat? Închide odată ușa.

CHARLIE (*intrând*): Am închis, dar să știți că n-a fost ușor. Suflă un vânt turbat și a și trăsnit pe aici, pe undeva. (*încet către cineva care vine probabil în urma lui*) Intră. Intră repede. (*Sună telefonul.*)

STRATON: Ei, mișcați-vă careva la telefon.

CHARLIE (*același joc ca mai sus*): Intră, n-auzi?

SCENA XIV

ACEIAȘI, LIZZI

Lizzi intră, scuturându-se de ploaie, neobservată de nimeni. Între timp, Nordling s-a dus spre telefon și a ridicat receptorul.

NORDLING: Allo... Cum? Parcă. Un minut, să întreb. (*către Straton*) Mă rog, aici e barul Straton?

STRATON: Da, barul meu. Că n-o fi al d-tale.

NORDLING: Sigur că nu. Dar e o damă la telefon, care întreabă de un domn Beer. Zice că a telefonat la bursă după el şi nu l-a găsit acolo... Allo... Da... Zice că e foarte îngrijorată.

LIZZI: Îngrijorată? Nenorocita. Fii bun şi spune-i că atunci când o să-l cunoască mai bine, n-o să mai fie îngrijorată. Spune-i asta din partea mea.

STRATON: Ei drăcie! Dar d-ta ce cauţi aici? Pe unde intraşi?

LIZZI: Pe uşă.

STRATON: Toate lepădăturile în localul meu. (*lui Nordling*) D-l Beer nu-i aici. Nu e.

NORDLING: Allo. Nu-i aici. Nu, nu e... nu ştiu (*Închide telefonul.*) Nu ştiu. De unde să ştiu?

STRATON: Charlie, de ce ai lăsat-o pe asta să intre?

CHARLIE: Ce să fac? Tocmai aranjam mesele. N-o cunoaşteţi. E Lizzi.

STRATON: Ţi-am spus de atâtea ori că ziua localul meu e un local cinstit. Femei de stradă nu intră aici decât noaptea.

O'NEIL: Lasă gura, Straton. (*Se ridică şi se înclină în faţa lui Lizzi.*) Domişoară, îţi cer scuze pentru grosolăniile care ţi-au fost adresate... (*oferindu-i un scaun pe care era pălăria lui Frazer, pălărie pe care o aruncă*) Fii, te rog, drăguţă şi ia loc.

LIZZI: Eşti nostim d-ta.

STRATON: N-aveţi dreptate, domnu O'Neil. Acum că a intrat, n-are decât să rămâie...

CHARLIE: Sigur. Nu poţi s-o arunci în stradă pe vremea asta.

STRATON: Gura. Nu te-a întrebat nimeni. (*către O'Neil*) Dar, de fapt, în localul meu, numai noaptea...

LIZZI (*dispreţuitoare, întrerupând*): Numai noaptea. Nu te mai grozăvi, numai noaptea. Nu-mi face nicio plăcere să stau de vorbă cu unul ca d-ta şi n-aş fi intrat aici, dacă nu s-ar fi oprit tramvaiul în stradă şi dacă n-ar ploua aşa rău. Numai noaptea. Dar ce, banii mei noaptea arată altfel? Că fără bani tot nu-mi dă nimic, nici ziua, nici noaptea.

STRATON: Fără bani? Dar ce sunt eu? Filantrop?

LIZZI: Mi-e silă. Charlie! Un cherry-brandy.

CHARLIE: Un cherry-brandy. Vineee...

HIGGINS: Şi noi am cerut o bere.

CHARLIE: Vineee...

LIZZI (*către Charlie*): Eu mă duc sus, (*Începe să urce scările.*)

O'NEIL: D-ră, sus ai să dai peste o persoană onorabilă. Să nu se sperie D-ra. D-ra pianistă.

LIZZI (*oprindu-se*): Urâta aia? (*după o secundă*) Tot mai bine cu ea, decât cu patronul ei. (*Urcă scările.*)

STRATON: Taci, taci odată. (*Lizzi iese.*)

FRAZER: Frumos local. Frumoasă societate.

O'NEIL: Mai ales când eşti d-ta aici.

FRAZER (*din nou iritat*): Ce ai spus?

STRATON: Domnilor, vă rog. Iar începeţi?

NORDLING: Sunt mort de oboseală. De două nopţi n-am dormit. Toată noaptea am rătăcit pe străzi.

HIGGINS: Ba eu am dormit bine. Pe o bancă în grădina publică. Dar blestemata asta de

ploaie udă toate băncile acum. (*bătăi violente în uşă*)

STRATON: Charlie! Charlie! Unde eşti, neisprăvitule?

CHARLIE: Aici.

STRATON: Vezi cine e afară – dar nu lăsa pe nimeni înăuntru.

CHARLIE: Cine-i acolo? Cine-i?

(VOCEA LUI BEER): Eu, Beer. Deschideţi. Mă înec.

FRAZER: Cum să deschidă? De ce să deschidă? Nu i-ai spus să nu deschidă? Acum o întorci? Să-ţi fie ruşine.

STRATON: Mă iertaţi. E domnul Beer. Nu pot să-l ţin afară în ploaie.

O'NEIL: Bineînţeles. Dă-i drumul înăuntru şi dă-i un scaun lângă Frazer. Ne mai înveselim şi noi.

STRATON: Charlie, spune-i lui domnu Beer s-o ia prin curte şi deschide-i uşa din dos.

CHARLIE (*strigând*): Domnu Beer! Luaţi-o prin curte. Mă duc să deschid. (*Iese.*)

STRATON: Domu Beer e cel mai bun client al meu, d-le Frazer.

FRAZER: Să-ţi fie de bine.

STRATON: Mă rog...

BEER (*intrând*): Domnilor, nu vă daţi seama ce e afară?

STRATON: Furtună?

BEER: Uragan, ciclon, catastrofă.

CHARLIE: Nu vă scoateţi pardesiul, domnu Beer?

BEER: Ba da. (*Îşi scoate pardesiul ajutat de Charlie.*) Credeam că mor acolo în faşa uşii, până mi-ai deschis.

FRAZER (*mormăind*): Mare pagubă.

BEER: Tramvaiele nu mai circulă. Autobuzele s-au oprit. Nu se vede nicio maşină, nicio trăsură. N-am apucat să ajung la bursă. Imposibil de umblat pe jos. Charlie, dă-mi ceva cald să beau. Un grog. Mi-e frig. Un grog fierbinte.

CHARLIE: Fierbinte. Vineee...

BEER: A întrebat cineva de mine?

STRATON: Da, la telefon.

CHARLIE: O voce de femeie.

O'NEIL: A mai întrebat cineva. Adică, de fapt, n-a întrebat, te-a pomenit doar.

BEER: Cine?

O'NEIL: O fată blondă. E sus, bea un cherry-brandy în sănătatea ta.

NORDLING: Daţi-mi voie. Dv. sunteţi domnu Beer?

BEER: Da, eu.

NORDLING: A telefonat pentru dv. o domnişoară Swift... da, Swift, Zicea că-i îngrijorată şi să vă duceţi imediat la dumneaei acasă, că vă aşteaptă.

BEER: Mă aşteaptă. Să stea ploaia mai întâi.

O'NEIL: Dac-o mai sta vreodată.

BEER: Ce vrei să spui?

O'NEIL: Nimic.

BEER: Charlie, am comandat un grog.

STRATON: Charlie! Fierbinte!

CHARLIE: Vineee... (*Tună. Un trăsnet cade undeva departe probabil. Pe urmă se aude o puternică zguduitură, venind parcă de sub pământ*).

STRATON: Dumnezeule! Un cutremur!

FRAZER (*înspăimântat*): Cutremur?

O'NEIL: Nu... nu e cutremur, e altceva.
BEER: Altceva?
STRATON: Ce altceva?
NORDLING: Ce o fi?
HIGGINS: Nu pricep nimic.
D-RA KING (*coborând înspăimântată scările*): Ce s-a întâmplat? Pentru Dumnezeu? Ce s-o fi întâmplat? E îngrozitor. De ce tăceți? De ce?
LIZZI (*calmă din susul scării*): Pentru că le e frică.
CHARLIE: Apa. Apa!
LIZZI (*cu un strigăt*): Apa? (*Aleargă și ea repede pe scări.*)
STRATON: Cum apa? De unde apa?
O'NEIL: S-a spart digul. Vine potopul. Se apropie sfârșitul. (*Toți se reped spre ușa principală. O secundă scena rămâne goală. Se aude gălăgie. Se întorc.*)
BEER: Nu. Pe aici nu se poate.
FRAZER: Mai e o ieșire.
CHARLIE: Prin curte. (*Se aruncă spre cealaltă ușă, dar, de prea multă îmbulzeală, nimeni nu poate ieși.*)
O'NEIL (*energic*): Cine ține la viață, rămâne pe loc. (*Toți se întorc spre el. Scurt moment de năucire.*) Straton, cheile? Lăsați obloanele jos. Unde sunt cheile?
STRATON: Cheile? Ce chei? A, da. Imediat. Dumnezeule. Unde sunt cheile? Charlie. Le-ai găsit? Care-i de la ușă? Mai repede. Mai repede. Charlie.
TOȚI: Nu pe aici. Învârteşte spre dreapta. Nu. Nu. Mai întâi fereastra.
O'NEIL: Calm, domnilor. Calm. (*Între timp, au lăsat în jos oblonul ferestrei.*)

STRATON: Și acum ușa.
TOȚI: Ușa, ușa. (*Lasă oblonul ușii în jos.*)
FRAZER: Ce-i asta? Mi-a căzut o picătură de apă pe frunte. Curge apă de undeva de sus. Apă.
TOȚI: De sus! Suntem pierduți.
STRATON: Nu se poate. Cu neputință. Plafonul e de beton. La etaj e o bancă.
O'NEIL: Tăcere, domnilor. Tăcere. Nu vă pierdeți capul. Charlie! Aprinde lumina. Înainte de orice să fie lumină. Cât mai multă. (*Se face într-adevăr lumină mare și acest lucru restabilește oarecare calm. Lungă pauză de nedumerire, de buimăceală, de spaimă.*)
HIGGINS: Frumoasă poveste. Suntem prinși aici ca într-o plasă.
NORDLING: Despre partea mea... Tot n-aveam unde dormi diseară.
BEER (*gânditor*): Astă seară. Tocmai astă seară.
FRAZER: De ce „tocmai"? E o seară ca toate serile.
O'NEIL: Nu pentru el, seara nunții lui.
LIZZI: Adevărat, Billy? Seara nunții tale? Te însori – trebuia să te însori astă seară?
BEER: Domnișoară!
LIZZI: Da, Lizzi Smith, de la cabaret din Strent. Drăguț din partea d-tale, d-le Beer, că mai ții minte. Nu ne-am văzut de atâta vreme și uite ne întâlnim tocmai astăzi în ziua nunții d-tale.
D-RA KING (*mișcată*): Ce frumos! Ca într-un roman.
LIZZI (*către Beer*): Da, ca într-un roman, ca într-unul din romanele proaste de amor, pe care le citește fata asta bătrână.

D-RA KING: D-ră, nu-ți permit. Eu sunt o persoană onorabilă.

LIZZI: Ascultă, onorabilă persoană. Nu mai spune vorbe de astea: „nu-ți permit". Și eu am crezut odată că nu am dreptul să nu permit. Dar m-am înșelat. (*către Beer*) Nu-i așa că m-am înșelat, Billy? Groaznic m-am înșelat. (*Plânge.*)

O'NEIL: Charlie. Mai multă lumină. Și mai multă. Domnișoară, te rog nu mai plânge. Domnilor, veniți mai aproape. Să bem. Să ne bucurăm. Straton, toarnă în pahare tuturor. Pe socoteala mea. Eu plătesc.

STRATON: Nu e momentul, domnule O'Neil.

FRAZER: Să fim serioși.

BEER: Nu putem rămâne aici. Știi, trebuie să ieșim.

FRAZER: Să luăm măsuri.

BEER: Să ne sfătuim.

NORDLING: Nu aveți sonerii de alarmă?

HIGGINS: Altă ieșire nu există? (*aproape în același timp*)

CHARLIE: Prin curte. Să mai încercăm.

FRAZER: Nu trebuia să tragem obloanele.

BEER: Tăcere, domnilor. Nu se aude nimic. Tăcere.

LIZZI: Tăcere? De ce? Eu nu vreau să tac. Tot ce se întâmplă e o pedeapsă pentru tine, Billy. Pentru voi toți. Îmi pare bine. Îmi pare bine, mă auziți, că ați căzut aici ca niște guzgani în cursă. Să vie apele și să vă înece, pe voi și pe mine și să nu scape nimeni.

FRAZER: Mai taci odată.

STRATON: E beată.

D-RA KING: Nimeni? Cum nimeni?

BEER: Lizzi, nu înțeleg. Tu vorbești așa? N-ai inimă?

LIZZI: Inimă? Ha, ha, ha! Am avut odată inimă, dar nu știu pe unde am rătăcit-o. Te urăsc, Billy, pe tine și pe ceilalți. Vă urăsc și mi-e silă de voi. Ați văzut moartea cu ochii și acum tremurați de spaimă. Să vie apele, să spargă ferestrele și ușile și să vă înece aici, în barul ăsta onorabil, în spelunca asta de lux. Ha, ha! Ce loc potrivit de moarte pentru o adunătură ca voi!

HIGGINS: Are talent.

FRAZER: S-a îmbătat.

D-RA KING: Să tacă. De ce nu tace?

CHARLIE: Domnișoară Lizzi... Domnișoară Lizzi...

STRATON: Potoliți-o dv., d-le Beer.

BEER: Lizzi, ce e cu tine? De ce mă urăști? Cu ce ți-am greșit? (*pauză*)

LIZZI: Tu, Billy, tu?

BEER: Da. Cu ce? La urma urmelor... n-am fost primul bărbat în viața ta.

LIZZI: Ai fost primul în care am crezut... și din cauza asta... din cauza asta am ajuns aici... (*Plânge.*)

O'NEIL: Nu mai plânge, fetițo. E zadarnic și e târziu. Domnilor, fata asta are dreptate. Așa cum e adevărat că sunt aici între voi și vă vorbesc, tot atât de adevărat e că nimeni – înțelegi? – nimeni dintre noi, n-o să mai vedem lumina zilei. Moartea noastră e o chestiune de ore.

FRAZER: Vrei să spui... vrei să spui că suntem pierduți?

O'NEIL: Irevocabil.
FRAZER: Cum? Şi eu?
O'NEIL: Fără excepţie.
STRATON: Dar eu nu. Eu nu pot să mor aşa. Trebuie să vorbesc, să chem (*Se duce spre telefon.*) Am o familie. Nevastă, copii... (*Ridică receptorul.*) Allo. Allo! De ce nu răspunde? De ce nu răspunde... Nimeni. Allo. Allo. (*Pune receptorul la loc cu un gest de renunţare.*) Telefonul e întrerupt.
FRAZER: Ssst. Se aude ceva din stradă. Ascultaţi.
O'NEIL: Da, ascultaţi... (*Toţi rămân încordaţi cu urechea aţintită.*) Valurile, vin valurile.

CORTINA

ACTUL II

Acelaşi decor. Din cabinetul din stânga se aude zgomot de voci şi pahare. D-ra King, singură în scenă, cântă la pian. După câteva măsuri se opreşte. Intră O'Neil.

SCENA I

O'NEIL, D-RA KING

O'NEIL (*intrând din stânga*): De ce te-ai oprit, domnişoară? De ce nu mai cânţi?
D-RA KING: Nu pot. (*Închide cu un gest hotărât capacul pianului şi ridicându-se vine spre O'Neil.*) D-le O'Neil, nu mai e nicio scăpare?
O'NEIL: Fermecătoare domnişoară King, niciuna.
D-RA KING: N-o să mai ieşim niciodată de aici?
O'NEIL: Adorabilă domnişoară King, niciodată.
D-RA KING: E îngrozitor.
O'NEIL: Nu sunt de părea d-tale. E lumină. E vesel. Dincolo lumea cântă şi bea. D-ta de ce nu bei?
D-RA KING: N-am băut niciodată. Nu ştiu să beau. Eu sunt o persoană onorabilă.

O'NEIL: Şi nu-ţi pare rău?
D-RA KING: Cum?
O'NEIL: Nu-ţi pare rău că eşti o persoană atât de onorabilă? E timpul să nu mai fii. Mai avem de trăit cinci minute sau cinci ore. Zidurile mai rezistă încă, peste cinci minute însă se pot prăbuşi. Şi atunci... închide ochii... fermecătoare domnişoară King. Închide ochii...
D-RA KING: De ce îţi baţi joc de mine?
O'NEIL: Eu de d-ta?
D-RA KING: Sunt o fată bătrână şi urâtă.
O'NEIL: Nu-i adevărat.
D-RA KING: Ba da. Bătrână şi urâtă. Şi d-ta îmi vorbeşti într-un fel de care mi-e ruşine. „Fermecătoare", „Adorabilă".
O'NEIL: Domnişoară King, pasiunea mea în viaţă, vocaţia mea a fost să vorbesc întotdeauna oamenilor alt limbaj decât cel pe care-l ştiu ei. Oamenii, domnişoară, toţi oamenii trăiesc cu câteva idei fixe, de care se agaţă zi de zi, clipă de clipă, până la moarte. Ideea d-tale fixă este că eşti onorabilă. Bătrână, urâtă şi onorabilă. Ei bine, eu îţi spun că nu e adevărat. Eşti adorabilă, fermecătoare.
D-RA KING: Taci.
O'NEIL: Astă seară aş vrea să dansez cu o lume pe care nu o cheamă nimeni la dans şi să-i spun aşa cum îţi spun d-tale, „Fermecătoare domnişoară King. Adorabilă domnişoară King".
D-RA KING: Taci, vrei să mă faci să plâng?
O'NEIL: Vreau să-ţi trăieşti ultimele clipe în frumuseţe. Înţelegi? În frumuseţe. Haide. Vino dincolo. Îi auzi cum râd? Cum cântă? Moartea se apropie, s-o primim cu paharul în mână.

SCENA II

ACEIAŞI, FRAZER

FRAZER (*intrând din stânga*): Sigur, cu paharul în mână. Se îmbată toţi ca nebunii. Parcă i-ar aştepta cine ştie ce fericire. Mi-e silă, zău. Ce neruşinare! Ce abjecţie!
O'NEIL: Uite, îl vezi, e mai tare decât orice catastrofă. Moartea bate la uşă şi el îşi păstrează mereu dezgustătoarea lui figură plină de demnitate. Vino, adorabilă domnişoară King. Dincolo e mai vesel. (*O'Neil şi d-ra King ies.*)
FRAZER (*rămas singur în scenă*): Dezgustătoarea mea figură plină de demnitate. Ce-o fi vrând să spună? (*Sună telefonul.*) Allo. Allo. Ciudat. Totuşi am auzit foarte lămurit sunând. Ce dracu. Visez! Allo, Allo!

SCENA III

FRAZER, BEER

BEER: Nu răspunde nimeni?
FRAZER: Nimeni.
BEER: Şi nu se aude nimic în receptor?

FRAZER: Ba da. Vâjâie, pocneşte... Încearcă şi d-ta...

BEER: La ce bun? Am încercat de 20 de ori până acum.

FRAZER: Mai încearcă o dată. Poate ai noroc.

BEER: Eu, noroc?

FRAZER: Sigur. Eşti un om norocos. Totdeauna ai fost.

BEER: Crezi?

FRAZER: Tot ce-ai făcut ţi-a reuşit. Mari lovituri, mari succese. Carieră strălucită.

BEER: „Carieră strălucită". Ai jucat vreodată cărţi, Frazer?

FRAZER: Jucam pe vremuri mult.

BEER: Ţi s-a întâmplat vreodată să stai o noapte întreagă la masa de joc şi să câştigi... să vezi cum se adună în jurul tău grămezi de fise, monede, bancnote şi pe urmă, la sfârşit, în ultima clipă, să pierzi tot pe ultima carte. (*simplu*) Eu pierd astă seară tot.

FRAZER: Toţi pierdem astă seară tot.

BEER: Atunci de ce vorbeşti de noroc? Nu există. Nu cunosc.

FRAZER: Ai fost întotdeauna un om tare. Succesul te-a urmărit ca o umbră.

BEER: Şi tot ca o umbră m-a lăsat. Uite. E ora 9. Ar trebui să fiu acum într-un automobil şi să zbor cu 109 de kilometri pe oră.

FRAZER: Cum într-un automobil? Parcă ziceai că astă seară trebuia să fie nunta.

BEER: Oarecum.

FRAZER: Nu înţeleg.

BEER: Multe nu înţelegi, Frazer. D-ta mă crezi bogat, puternic, sigur de mine.

FRAZER: E impresia pe care ne-o dai.

BEER: Pe care mi-o dau şi mie uneori. Ce vrei? Am început viaţa fără un ban în buzunar, fără un sprijin. E drept că am găsit un moment favorabil şi am dat ceea ce se cheamă o lovitură. Toată averea mea a fost şi este încă în joc. Sunt ca un dansator pe sârmă. O singură mişcare greşită şi mă prăbuşesc.

FRAZER: Lasă, lasă. Când cineva are un socru ca Swift...

BEER: Swift? E şi el tot o combinaţie, o cifră... Evident dacă ar fi vrut să mă ajute, ar fi putut.

FRAZER: Dacă ar fi vrut?

BEER: Dragă Frazer, acum când totul e aproape de sfârşit, când n-o să mai vedem în vecii vecilor cu ochii noştri, nici bursa, nici cursul cerealelor, nici acţiunile miniere, nici creditul, nici pe Swift – şi nici măcar soarele – acum pot să spun adevărul. Bătrânul Swift n-a vrut în ruptul capului să mi-o dea pe fiică-sa în căsătorie. În ruptul capului. E un vulpoi bătrân şi ştie el ce ştie. Tocmai de asta mă înţelesesem cu fata s-o răpesc astă seară. O urcam în maşină, dădeam drumul la accelerator şi, în primul oraş întâlnit în drum, ne căsătoream fără ştirea nimănui. Era şi asta o combinaţie? Dar nici acum nu sunt sigur că ar fi reuşit. Nici acum nu ştiu dacă aş fi putut scoate din toată aventura singurul lucru de care aveam nevoie. Bani, numai bani, nimic altceva decât bani.

FRAZER: E de necrezut. Mie îmi spui asta? Mie, concurentul d-tale?

BEER: Concurent? Concurent la ce? Nu vezi că totul e sfârşit, Frazer? Înţelege odată. Noi de aici nu mai ieşim.

FRAZER: E groaznic.

BEER: Undeva, dincolo de zidurile astea, mai sunt burse care lucrează, acţiuni care se ridică şi scad, averi care se refac sau se năruie într-o secundă, pentru că pe piaţă cursul grâului a crescut sau a scăzut cu o fracţiune de centimă, dar pe noi, pe noi doi, Frazer, jocul ăsta nu ne mai priveşte.

FRAZER (*dezolat*): Ai dreptate.

BEER: Şi atunci nu e mai bine să punem capăt vechii noastre duşmănii? Nu e mai bine să ne strângem mâna? (*Îşi strâng mâinile. Lungă tăcere.*)

FRAZER (*cu emoţie*): Domnule Beer, dragă domnule Beer... Eu, de fapt, împotriva d-tale personal n-am avut niciodată nimic. Nu-mi plăceau procedeele d-tale de a juca la bursă – pentru că din cauza aceasta mi-am pierdut averea. Dar pentru d-ta, iubite d-le Beer, am avut totdeauna respect... şi chiar... chiar şi simpatie. Ce bine te înţeleg acum şi ce rău îmi pare... Pierzi o femeie pe care o iubeşti?

BEER: Nu, dragă Frazer. Asta nu. Nu era o aventură de dragoste. Era o combinaţie financiară.

FRAZER: Dar e cu atât mai trist. Cu atât mai îngrozitor. Acum pricep de ce spuneai adineauri că nu crezi în noroc. Că nu există.

BEER: Eu cel puţin nu l-am văzut niciodată cum arată la faţă. Şi de aici încolo, e sigur că n-o să-l mai văd.

FRAZER: Nu vorbi aşa. Nu trebuie. Dă-mi mâna. Cel puţin nu suntem singuri. Orice s-ar întâmpla, nu suntem singuri. (*Îşi strâng mâinile cu emoţie.*)

SCENA IV

FRAZER, BEER, O'NEIL

O'NEIL: Cei doi duşmani de moarte se îmbrăţişează.

FRAZER: Duşmani de moarte? Nu-i adevărat. N-am fost niciodată.

BEER: Sigur. Niciodată.

FRAZER: Concurenţi în afaceri, adversari la bursă – da. Dar, duşmani?

O'NEIL: Frazer, nu te mai recunosc. Ai devenit sentimental. Ce-i cu d-ta?

FRAZER: Ce să-ţi mai explic. D-ta tot nu înţelegi.

O'NEIL: Ba da, dragul meu. Înţeleg foarte bine. Ştii cum se cheamă lumina asta care s-a aprins de câteva secunde în ochii d-tale? Ştii cum se cheamă? Frica de moarte. Se apropie judecata şi oamenii devin dintr-o dată mai buni, mai înţelegători. Frazer, te rog să-mi dai mâna şi să devenim prieteni pe vecie.

FRAZER: Noi doi? Prieteni?

O'NEIL: O vecie de cinci minute, dar tot vecie se cheamă.

FRAZER: Ce ciudat om eşti d-ta, d-le O'Neil. De unde îţi vin d-tale atâtea idei, atâtea gânduri?

O'NEIL: Ştiu eu? Poate din fundul unei sticle de şampanie.

BEER: Trăiască şampania atunci, dacă are asemenea efecte miraculoase. Să bem. Să bea toată lumea. N-o să mă coste mai mult decât voiajul de nuntă. Straton, Straton! Şampanie. Două sticle. Eu plătesc.

SCENA V

ACEIAŞI, STRATON

STRATON: Trei sticle de şampanie. Vineee... Dar nu plăteşti d-ta. Nimeni nu plăteşte. De azi înainte se mănâncă şi bea în Barul Straton fără bani. Da, fără bani. Bătrânul Straton ştie cum să-şi cinstească prietenii. Şi cine intră aici – oricine ar fi, ori de unde ar veni – mi-e prieten.

BEER: Frumos, Straton.

O'NEIL: Eşti un om de ispravă.

FRAZER: Un om de caracter.

STRATON: Când mă gândesc la tot ce mi se întâmplă, mi se rupe inima.

O'NEIL: Rău, Straton. Păstrează-ţi-o. Mai ai nevoie de ea.

STRATON: Ce s-o fi întâmplat acasă... acasă la mine, cu nevastă-mea, cu copiii... Cât trebuie să sufere ei când se gândesc că barul meu se prăbuşeşte aici sub apă, sub valuri... Doamne, Doamne, ce nenorocire!

O'NEIL: Straton, nu-ţi pierde firea. Alungă-ţi gândurile astea. Nu eşti singur. Nu vezi? Suntem cu toţi prieteni, tovarăşi. (*Telefonul sună. Straton, Beer se aruncă spre aparat. Îmbulzeală şi luptă.*)

FRAZER (*a reuşit să ridice receptorul*): Allo, Allo! Cine e? Mai tare... Straton Bar... Allo, Allo!

BEER (*îi smulge receptorul*): Allo! Cum? Bursa? Bursa? 1,38.88 (*Cei trei se luptă din nou.*)

STRATON: Lăsaţi-mă! Am nevastă şi copii. Allo, Allo! 2,14.2.37 Allo! 2,14.2.37 Allo! Nu se aude nimic. Nu. Nimic.

O'NEIL: Haide, Beer, acum e rândul tău. Frânge-i gâtul lui Straton, sparge-i capul lui Frazer, smulge-le receptorul din mână. Luptă pentru viaţă... pentru telefon. Să vă fie ruşine.

BEER: Lasă-mă în pace. Mai taci odată.

O'NEIL (*apropiindu-se de telefon*): Vă îmbulziţi ca fiarele în jurul unui aparat mort, cu speranţa că firul lui vă mai leagă de viaţă. (*Ridică receptorul.*) Nu răspunde. (*Închide.*) Clădirea telefoanelor e inundată. Apa a ajuns în centrul oraşului.

BEER: Straton, dă-ne de băut. Şampanie.

STRATON: Imediat, domnule Beer. Nu mai ştiu unde mi-e capul. Parcă sunt zăpăcit. Când mă gândesc la copiii mei. O fată şi un băiat. Eu, eu sunt un nimic. Un cârciumar de rând. Dar fata e la Universitate şi pe băiat voiam să-l fac doctor.

FRAZER: Cine ştie, Straton. Poate că într-o zi...

STRATON: Nu, degeaba. Nu mai e nicio speranţă.

FRAZER: Fii bărbat, ce dracu. Trebuie curaj. Nu eşti singur. Eşti cu noi. Suntem toţi laolaltă. Vino mai bine dincolo cu mine, să stăm de vorbă cu tehnicianul ăla. Nordling cum îl cheamă. Să ne explice el cum construieşte o clădire de

beton şi cât poate să reziste sub apă. (*Frazer şi Straton ies.*)

SCENA VI

O'NEIL, BEER

O'NEIL: Ce interesante animale sunt oameni ăştia! Uită-te, nefericitul ăsta de Frazer. Ce dihanie antipatică era până adineaori şi, dintr-o dată, ca prin minune, a devenit om.

BEER: N-a fost niciodată mai rău decât alţii. O fire nervoasă, un temperament iute. A primit multe lovituri. Şi-a pierdut averea...

O'NEIL: Averea făcută în afaceri suspecte. Negoţ cu femei.

BEER: Nu cred.

O'NEIL: N-ai auzit despre întreprinderile lui din port?

BEER. N-am auzit... Şi nici nu vreau să aud. Afară de asta, tu, care lucrezi nu în port, ci în centru, în plin centru al oraşului, spune-mi, te rog, domnule avocat, dacă acolo la tribunal, în templul justiţiei, vindeţi o marfă mult mai nobilă?

O'NEIL: Da, ai dreptate. Şi acolo e o prăvălie. Nu mai bună decât afacerile lui Frazer... Ne ocupăm toţi cu lucruri mai mult sau mai puţin dezgustătoare.

BEER: Fără să ne dăm seama.

O'NEIL: Ce e groaznic, e că oamenii nu pricep lucrurile astea simple, decât atunci când văd moartea cu ochii.

BEER: Toţi devenim mai inteligenţi, când ne prăbuşim. Sunt şi catastrofele bune la ceva.

O'NEIL: Ascultă, Beer, ce crezi tu despre mine? Sunt sau nu sunt un nebun veritabil?

BEER: Eşti un geniu ratat.

O'NEIL: Geniu? Nu cred. Dar ratat, cu siguranţă. Grozavă formulă, Beer. Geniu ratat. De ce? Wisky? Nu. Femei? Nu. Meserie? Succes? Bani? Nu, nu, nu. Şi totuşi sunt un ratat. Am talent, se zice. Am momente de pasiune, de inspiraţie, de delir. Sunt uneori acordat ca o vioară la toate ideile. Cunosc, înţeleg tot. „Tot" şi în acelaşi timp nimic. Un ratat. Un pierdut.

BEER: Pierduţi suntem acuma cu toţii.

O'NEIL: Da, dar eu sunt şi mai pierdut. Cu mine mai e altceva.

BEER: Cu fiecare din noi mai e altceva.

O'NEIL: Beer, e îngrozitor să fii ca mine avocat. Să pledezi pentru toate cauzele. Fiindcă se cuibăreşte în tine o întrebare: unde-i adevărul? Care-i adevărul? Şi de întrebarea asta trebuie să fugi toată viaţa. O! Dacă am putea porunci gândurilor: fugiţi! Dispăreţi! Şi atunci nu ne mai rămâne decât un singur lucru, să bem. Să bem mereu. (*Telefonul se mişcă.*)

BEER (*tresărind*): Auzi? Telegraful. (*Se ridică şi merge repede spre telegraf, unde cercetează banda de hârtie.*) Nu înţeleg nimic. Numai puncte. Unu... patru... opt. Pe urmă iar numai puncte... Ce poate să însemne asta?

O'NEUL: Înseamnă că şi acolo se apropie sfârşitul.

BEER: Sfârşitul?

O'NEIL: Valurile urcă spre centru. A inundat bursa, telegraful.

BEER: Sfârşitul. O'Neil, e mai bine să nu le spunem celorlalţi. Să nu-şi dea seama. Noi doi suntem oameni tari şi suntem pregătiţi. Dar Frazer şi Straton...

O'NEIL: Şi mai ales femeile. D-ra King, care descoperea aseară că un pahar de wisky nu este o crimă. I-am dat să bea, îi place. Şi fata blondă... cum o cheamă?

BEER: Lizzi.

O'NEIL: Are temperament şi curaj. Vibra ca o flacără, când ţi-a strigat tot ce ţi-a strigat.

BEER: Sunt vinovat faţă de ea, O'Neil. Foarte vinovat. Dar e prea aspră şi mă judecă fără milă. Ai vorbit cu ea?

O'NEIL: Nu. Nu i-am spus nimic. Nici ei, nici celorlalţi. Le-am dat să bea. E tot ce mai avem de făcut.

SCENA VII

BEER, O'NEIL, CHARLIE

CHARLIE (*intră cântând. E uşor ameţit şi merge împleticindu-se*).

O'NEIL: Bravo, Charlie. Eşti vesel.

CHARLIE: Încă nu. Încă nu, dar o să fiu.

BEER: Ce o să fii?

CHARLIE: Vesel. Fffoarte. Fffoarte.

O'NEIL: Ce se aude pe acolo?

CHARLIE: Petrecere mare, domnu O'Neil. Straton, patronul Straton toarnă în pahare, el, cu mâna lui, şi zice că nimeni să nu plătească. Nimeni. Plânge şi râde. Râde şi plânge. Dar nici actorul nu se lasă mai prejos.

O'NEIL: Plânge şi el?

CHARLIE: Nu. El declamă: „A fi sau a nu fi" – iată întrebarea? Era trist de tot şi toată lumea îi zicea să tacă. Dar numai Lizzi, ştiţi, d-ra Lizzi...

BEER: Ce e cu ea?

CHARLIE: Numai ea se uită la actor şi-l ascultă – uite aşa – cu ochii mari. „A fi sau a nu fi"...

BEER (*încet*): Lizzi.

CHARLIE: Al dracului actorul, multe mai ştie. Şi d-ra King nu mai e d-ra King. Bea, bea wisky şi râde. Am văzut-o eu cum râdea. Şi domnu Frazer nu mai e domnu Frazer. Ne-a cinstit pe toţi şi cu şampanie şi zice că Dv. aţi dat ordin să bea toată lumea şi că a venit vremea să ne iertăm unii pe alţii. Şi atunci eu ce să fac? I-am iertat. Nu râdeţi, domnu O'Neil, că nu e de râs. Dacă Straton, bătrânul Straton, care numără şi câte băşici sunt într-o sticlă de sifon şi, dacă lipsesc trei, mi le pune mie la socoteală, dacă bătrânul Straton a ajuns să împartă mâncare şi băutură fără bani, atunci să ştiţi că s-a cutremurat pământul. Tot ce e aici – zicea el – tot ce e aici e al vostru – până la ultima picătură.

VOCILE, STRATON şi FRAZER: Charlie, şampanie.

CHARLIE: Vineee... I-auziţi!

O'NEIL: Au dreptate, Charlie. Dă-le să bea.

CHARLIE (*ridicând trapa, se duce în pivniţă*): Le dau, dar trebuie să cobor în pivniţă că aici s-a terminat. (*Dispare.*)

O'NEIL: Sfârşitul n-are decât să vie. Îi găseşte pe toţi veseli, cu paharul în mână.

BEER: Bieţii oameni. Mi-e nesfârşită milă de ei. Nu ştiu cum să-ţi explic, O'Neil, dacă aş putea face acum ceva pentru salvarea lor, dacă cu braţele mele, cu inima mea aş putea schimba ceva din destinul lor, aş face-o. Pentru prima oară mă simt în stare de o mare faptă curajoasă – dar pentru cine? E prea târziu.

O'NEIL: Cunosc eu o „mare faptă curajoasă" – pentru care nu e prea târziu.

BEER: Nu înţeleg.

O'NEIL: Cunosc eu pe cineva, al cărui destin mai poate fi schimbat.

BEER (*amar*): Aici? Acum?

O'NEIL: Da. Lizzi. Vorbeşte cu ea.

BEER: N-are să mă asculte.

O'NEIL: Vorbeşte cu ea – chiar dacă nu te ascultă. Fata asta moare de dezgust. Ajut-o să uite. Ajut-o să creadă.

BEER: E prea târziu, O'Neil.

O'NEIL: Niciodată nu e prea târziu ca să crezi.

CHARLIE (*îşi scoate îngrozit capul din gura pivniţei*): Apă.

BEER: Cum?

CHARLIE: Apă în pivniţă. Se urcă. Se urcă mereu. A pătruns prin crăpătura obloanelor. Geamurile s-au spart. Duşumeaua e plină cu apă. (*Toţi trei au închis repede trapa pivniţei.*)

BEER: Charlie, nimeni nu trebuie să ştie. Nimeni.

O'NEIL: Auzi, Charlie. Nicio vorbă.

CHARLIE: Nicio vorbă? Bine. Nicio vorbă. Dacă vreţi, eu spun că apa scade. Că nici nu e apă deloc.

BEER: Nu e nevoie. Mai bine taci. Nu spune nimic.

O'NEIL: Da, Charlie. Cel mai bun lucru e să nu spunem nimic. Hai dincolo să bem.

CHARLIE: Adevărat. Să bem. (*Se îndreaptă spre uşă urmat de O'Neil. În prag se opreşte.*) Dar D-l Beer nu vine cu noi?

O'NEIL: Ba da. Dar mai târziu. Nu-i aşa, Beer?

BEER: Crezi că o să mă asculte?

O'NEIL: Încearcă. Nu spuneai că te simţi în stare de o mare faptă curajoasă? Haide, Charlie. (*Charlie şi O'Neil ies.*)

SCENA VIII

LIZZI, BEER

LIZZI (*intrând după câteva secunde*): Domnule Beer, prietenul d-tale O'Neil pretinde că d-ta vrei să vorbeşti cu mine. Cred că e beat.

BEER: Lizzi, a venit momentul să ne vorbim deschis. Să ne privim în ochi.

LIZZI: Fii serios. (*Vrea să plece.*)

BEER: Lizzi, de ce fugi de mine? De ce nu vrei să mă asculţi?

LIZZI: Pentru că nu-mi plac farsele.

BEER: Nu pleca. Trebuie să-ţi vorbesc. Trebuie neapărat.

LIZZI: Cu altă ocazie. Săptămâna viitoare.

BEER: Lizzi, e ultima seară a vieţii noastre. Poate ultimul ceas. Poate ultima clipă. Ultima clipă înainte de moarte.

LIZZI: Ei şi? Drum bun.

BEER: Lizzi. Mi-e inima grea. Mă simt vinovat.

LIZZI: Te jenează conştiinţa, nu?

BEER: Eşti nedreaptă.

LIZZI: Se poate. Dar meseria mea nu este să repar conştiinţa... (*Se îndreaptă spre uşă.*)

BEER: Lizzi... (*bubuit de trăsnet*)

LIZZI (*cu o tresărire nervoasă, vine repede spre el. Un nou bubuit şi mai puternic*): Billy, mi-e frică. E îngrozitor.

BEER (*luând-o în braţele lui*): Linişte-te, Lizzi. Eşti cu mine. Nu te mai gândi la nimic altceva. Uită de furtună. Uită de tot.

LIZZI: Să uit? Crezi tu că e uşor să uiţi? De când te-am pierdut pe tine, mereu am căutat uitarea ca pe un somn. Dar uitarea nu vine decât atunci când ai înainte ceva mai bun şi frumos.

BEER: Sau când nu mai ai nimic înainte, decât moartea.

LIZZI: Dar şi atunci se trezesc din trecut umbre, gânduri...

BEER: ...amintiri... Ţii minte, Lizzi, când ne-am întâlnit pentru prima oară. Ce eram eu? Un biet funcţionar în banca Morgan. În fiecare sâmbătă seară te întâlneam pe tine şi prietenele tale din Street, aici.

LIZZI: În barul lui Straton. Sus, cabinetul mic din stânga.

BEER: „Cabinetul mic din stânga". Eram mai tânăr, mai liber. Îmi plăcea să stau de vorbă cu voi, despre tot ce-mi trecea prin minte... Erai cea mai drăguţă dintre toate.

LIZZI: Ştii ce mi-ai spus, în prima zi: „Domînşoară, am onoarea să vă cer mâna".

BEER: Era o glumă şi tu ai râs.

LIZZI: Am râs, dar n-am uitat. Era frumos ca într-un film de cinematograf.

BEER: Eram tineri. Nepăsători. Ne iubeam.

LIZZI: Tu? Niciodată nu m-ai iubit... ca mine.

BEER: Ba da, Lizzi.

LIZZI: Nu, Billy. Ca mine, nu. Nici eu nu mi-am dat seama la început cât de mult te iubesc... până în noaptea în care ai plecat.

BEER: Lizzi.

LIZZI: De ce, Billy? De ce ai plecat? De ce m-ai mințit? Eu îți ceream atât de puțin... N-am crezut niciodată că ai să mă iei în căsătorie. Sunt lucruri pe care o fată ca mine nu îndrăznește nici măcar să le viseze. Dar dacă numai un cuvânt din o sută ar fi fost adevărat – mie mi-ar fi fost de ajuns. Eram fericită cu o vorbă, cu un gest. De ce ai plecat?

BEER: Nu din vina mea.

LIZZI: Sigur că nu. Niciodată nu e din vina voastră. Ne sfâşiaţi inima – dar nu din vina voastră. Ne aruncaţi în mizerie, în singurătate, dar nu din vina voastră.

BEER: Lizzi.

LIZZI: Singurătatea. E singurul lucru pe care o femeie nu-l poate îndura. Singurătatea. Voi sunteţi tari, sau vă credeţi tari, pentru că puteţi fi singuri. Dar noi? Nu vă cerem nimic. Nici nuntă, nici familie, nici copii, nici iubirea voastră, nici libertatea voastră – nimic. Ne mulţumim cu orice – cu o biată minciună, cu o biată iluzie – numai ca să nu fim singure. (*Plânge.*)

BEER: Te rog, Lizzi, te rog, nu plânge.

LIZZI: Taci, acum e rândul meu să vorbesc. Ai plecat de lângă mine fără o privire, fără un semn. Nici pe un câine nu-l părăseşti cum m-ai părăsit tu pe mine. Nu aveai dreptul, mă auzi, nu aveai dreptul. Nimeni nu are dreptul să se poarte aşa de sălbatec cu oamenii.

BEER: Lizzi, iubito, linişteşte-te. Acum...

LIZZI: Acum? Acum nu-mi pasă. Între noi doi, Billy, totul e pierdut. Dar dacă în viitor mai întâlneşti o fată...

BEER: În viitor? Care viitor? Tu nu pricepi, Lizzi, că pentru noi vorba asta nu mai are niciun înţeles? Tu nu pricepi că seara asta e ultima seară? Ultima, Lizzi, ascultă-mă. Vreau să mă asculţi. Te-am făcut să suferi, dar fără voia mea. N-am ştiut, n-am bănuit.

LIZZI: Nici eu n-am ştiut. Dar când am rămas singură, am aflat. Cât de mult te iubeam. Ne este scris, se vede, să iubim bărbatul care ne chinuieşte mai mult.

BEER: Lizzi, nici eu n-am fost fericit, crede-mă. Când am plecat de lângă tine – fără milă – e adevărat – fără să întorc capul măcar – s-a petrecut în mine o schimbare. O mare schimbare. Toată viaţa mea a pornit în clipa aceea pe un alt drum. Voiam cu orice preţ să câştig bani. Era „ideea mea fixă", cum ar zice O'Neil. Bani, bogăţie. Atunci te-am alungat, dar nu numai pe tine, ci tot ce-mi fusese drag, tot ce iubisem. Şi eu am dus în felul meu o viaţă de câine. Tot ce era în mine – sânge rece, energie, îndrăzneală, pasiune – totul trăia pentru bani, numai pentru bani, până la nebunie. Până la istovire. Crede-mă, Lizzi,

uneori sărăcia este mai odihnitoare decât banul.

LIZZI (*cu sarcasm*): Vrei să te plâng?

BEER: Ai putea să mă plângi. Tu nu ştii ce coşmar a fost viaţa mea. Un joc nebun între cifre care fascinează şi spectrul ruinei, care ameninţă. Până şi căsătoria mea cu fata lui Swift – căsătoria mea de astă seară – n-ar fi fost decât tot o cifră: bani, bani. Dar... dar acum totul s-a sfârşit. Apele urcă în jurul nostru şi îneacă totul. Oameni şi cifre. Acum pot vorbi. Acum pot respira. Lizzi, numai pe tine te-am iubit. Numai tu mi-ai fost dragă. Mica, scumpa, vesela, minunata mea Lizzi din Street. M-aş fi înăbuşit, dacă nu ţi-aş fi spus, dacă nu ţi-aş fi strigat asta. Te iubesc, Lizzi. Te-am iubit, Lizzi. Şi acum n-are decât să vie sfârşitul. Îl aştept. Cu cât mai repede, cu atât mai bine.

LIZZI: Sfârşitul? Billy, acum? Acum când te-am regăsit? (*Îl îmbrăţişează.*) Dragul meu. Iubitul meu. Iartă tot ce ţi-am spus. Am fost oarbă şi nedreaptă. Nu ţi-am dat nimic, nu te-am ajutat cu nimic, dar te-am iubit, Billy.

BEER: Ştiu.

LIZZI: Te-am iubit, chiar când m-am aruncat în braţele altuia. Da, Billy, cu dezgust, cu oroare, cu silă, m-am aruncat în braţele altora.

BEER: Taci, taci.

LIZZI: Tu nu ştii ce a fost groaznica mea viaţă, murdara mea sărăcie, oribila mea singurătate. Şi totuşi, Billy, te-am iubit şi, crede-mă, în adâncul inimii mele nu m-am schimbat.

BEER: Lizzi, taci. Mă doare fiecare cuvânt al tău. Taci şi uită. Nimic nu ne desparte. Suntem

unul lângă altul ca în prima zi. Ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

LIZZI: Ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

BEER: Nimic, eu sunt un Billy sărac şi tânăr. Tu eşti Lizzi din Street. E sâmbătă seara. Suntem liberi amândoi. Ne-am întâlnit în barul lui Straton. Suntem veseli. Nu avem nicio grijă.

LIZZI: Nicio grijă. Vorbeşte, vorbeşte mereu, Billy. Ba nu. Nu mai spune nimic. E atât de bine! E atât de multă linişte. (*zgomot din odaia alăturată*) Îi auzi cum ţipă? Cum cântă? Vin aici. Nu vreau. Vreau să fiu numai cu tine.

BEER: Lizzi. Du-te sus, în cabinetul mic din stânga. În camera noastră. Aşteaptă-mă acolo. Vin şi eu.

LIZZI: Ca în prima seară?

BEER: Da, ca în prima seară.

LIZZI: Mai spune-mi încă o dată că mă iubeşti.

BEER: Mult, iubito. Nesfârşit de mult. (*Se sărută. Din odaia alăturată, cântecul se aude apropiindu-se. Lizzi urcă repede scările şi dispare.*)

SCENA IX

TOŢI, FĂRĂ LIZZI

O'NEIL (*apărând în prag şi adresându-se celor de dincolo*): Pe rând. Unul câte unul. D-ră King, d-ta mai întâi. (*Intră d-ra King.*) Treci la pian şi cântă. Ce vrei. Ceva solemn şi grav. (*D-ra King începe a cânta o frază bine ritmată ca un marş funebru, o singură frază pe care o repetă mereu.*) Şi acum, domnilor, înainte! (*Toţi intră înăuntru, unul după altul, într-o ciudată stare hipnotică parcă, murmurând fraza pianului ca un imn de spaimă şi nostalgie.*)

BEER: Ce-i asta, O'Neil?

O'NEIL: Taci şi ajută-mă. Trebuie să-i facem să uite. Altfel înnebunesc cu toţii. Cântă cu noi. Dansează cu noi. (*Cortegiul înconjoară în acelaşi ritm obsedant încăperea. Charlie începe să danseze. Frazer după el. Pianul menţine ritmul. Beer bate în masă, ca într-o tobă. Urmează un tumult general.*) Turnaţi şampanie. Niciun pahar gol. Toată lumea bea. Suntem pe corabia lui Noe. Ne clătinăm pe valuri. (*tumult*)

FRAZER: Domnilor!

O'NEIL: Tăcere, Frazer vrea să ne vorbească.

FRAZER: Nu domnilor, nu vreau să vă vorbesc. Nu mă pricep la discursuri. Voiam doar să spun că avem în mijlocul nostru o mare personalitate. Un inventator.

NORDLING (*jenat*): Domnule Frazer...

FRAZER: Da, un inventator. D-l Nordling. Am stat de vorbă cu dumnealui dincolo. Mi-a destăinuit lucruri fenomenale. Domnule Nordling, o viaţă întreagă ai umblat cu invenţia dumitale în cap şi nimeni n-a vrut să te asculte. Dar acum a sosit momentul. Noi te ascultăm.

NORDLING (*timid*): Credeţi că...

FRAZER: Uite, aici îl avem pe O'Neil, marele nostru avocat şi dincoace pe Beer, marele nostru financiar. Doi oameni de ispravă. Două

inimi generoase. Ei doi şi cu mine te vom ajuta să-ţi realizezi invenţia.

NORDLING (*emoţionat*): E cu putinţă? Prea ar fi frumos. Dacă ar afla la mine acasă ce mi se întâmplă cum...

STRATON (*tresărind*): Acasă? Acasă ai spus? (*cu un accent de disperare*) Acasă.

TOŢI (*ca un ecou*): Acasă.

O'NEIL: Nu d-lor, nu „acasă". E un cuvânt pe care trebuie să-l ştergem din amintirea noastră. Pentru noi, drum de întoarcere nu mai există. Să ne gândim doar la inimile noastre. Cum e invenţia d-tale, Nordling?

NORDLING: Domnilor, eu, de mult, de foarte mult, încă din copilărie, m-am gândit... (*Se întrerupe.*) Vreţi într-adevăr să vă povestesc?

STRATON: Sigur.

NORDLING: M-am gândit să inventez o lunetă.

D-RA KING: O lunetă?

HIGGINS: A, înţeleg. O lunetă de teatru. Un fel de binoclu.

NORDLING: Ba să mă ierţi. O lunetă adevărată. Ca să mă uit la stele.

FRAZER: Ca să te uiţi la stele.

STRATON: Daţi-mi voie. După câte ştiu eu, lunete de astea există. S-a mai văzut.

NORDLING: Dar nu ca a mea.

FRAZER: Dar nu ca a lui.

O'NEIL: Să vedem.

NORDLING: Să vedeţi. Ideea mea... Uite ce vreau să zic... Dacă iau o lupă şi mă uit la lună sau la altă stea...

D-RA KING: Dar ce? Luna e stea?

NORDLING: Daţi-mi voie. Dacă iau, zic, o lupă şi mă uit cu ea la lună sau la o stea – luna sau steaua se apropie de mine... cu o distanţă oarecare. Bun. Acuma dacă tot ce văd în lupă prind într-o oglindă... şi pe urmă vin cu altă lupă – înţelegeţi...

D-RA KING: Nu înţeleg.

NORDLING: Să mă iertaţi, e foarte clar. De aici începe invenţia mea. Steaua s-a mărit. O prind în oglindă. Pe urmă vin cu altă lupă. Se măreşte şi mai mult. O prind atunci în altă oglindă şi vin din nou cu o lupă...

STRATON: Tot aia?

NORDLING: Nu. Alta. Tocmai asta e invenţia mea. O lupă şi o oglindă, o lupă şi o oglindă. Până ce steaua creşte, creşte, din ce în ce mai mult, măreşte, se apropie... da, domnilor, se apropie şi totul se luminează şi se vede lămurit ca în palmă – da, totul, oraşe, fluvii, oameni, case, străzi, cai, totul, totul. Înţelegeţi, domnilor? O lupă şi o oglindă – o lupă şi o oglindă.

O'NEIL: Grozavă idee.

D-RA KING: Tu pricepi ceva, Charlie?

CHARLIE: Nimic. Dar d-ta?

HIGGINS: Mă rog, şi sunt în lună cai?

NORDLING: Sunt.

HIGGINS: Cai adevăraţi? Cai vii?

NORDLING: Se înţelege.

HIGGINS: Asta-i nemaipomenit. Asta-mi place. Şi eu am jucat într-o piesă cu cai. Cai adevăraţi.

NORDLING: Se poate, dar asta n-are nimic de a face cu invenţia mea.

O'NEIL (*către Nordling*): Spune-mi, vreo experienţă ai făcut?

NORDLING: Evident. M-am uitat cu o lupă, într-o oglindă la lună...

O'NEIL: Şi?

NORDLING: Nimic. Nu se vedea nimic. Un fel de ceaţă.

STRATON (*râde*): Ha, ha.

NORDLING (*jignit*): De ce râdeţi? Nu-i nimic de râs. Nicio experienţă nu reuşeşte din prima dată.

(Beer, între timp, neobservat de nimeni, s-a urcat pe scară şi a dispărut.)

O'NEIL: Nordling, ai dreptate. Invenţia d-tale îmi place. Stelele sunt departe de noi. Dar cine ştie? Într-o zi, un nebun, d-ta sau altul, o să le aducă pe pământ.

NORDLING: Cum un nebun? Ce vreţi să spuneţi?

O'NEIL: E puţină nebunie în ideea d-tale. De ajuns ca să scoatem un brevet. (*Un trăsnet a căzut nu departe. Tunet puternic. Toţi sar în picioare înfricoşaţi.*) Aţi auzit?

TOŢI: Dumnezeule! Suntem pierduţi.

O'NEIL (*acoperind cu glasul lui tumultul.*)

STRATON (*în panică*): Sfinte Dumnezeule, a sunat ceasul.

O'NEIL (*energic*): Straton, taci. Toată lumea tace, toată lumea rămâne pe loc. Nimeni nu mai mişcă. (*A vorbit cu atâta autoritate, încât a impus într-adevăr tăcere, după o pauză continuă cu o schimbare de voce.*) Domnilor, trebuie să vă vorbesc.

HIGGINS: Să ne vorbeşti?

FRAZER: Ştii ceva?

O'NEIL: Da, de treizeci de ani.

NORDLING: Cum?

O'NEIL: Sunt mai bine de treizeci de ani de când vreau să spun ceva.

D-RA KING: Mie?

CHARLIE: Mie?

HIGGINS: Nouă?

O'NEIL: Tuturor. Fiindcă până astăzi nu m-aţi fi ascultat. Luaţi loc. Şi d-ta, Straton. Şi d-ta, adorabilă d-ră King. Şi tu, Charlie. Toată lumea. (*Toţi au luat loc, pe unde au apucat. Singur O'Neil a rămas în picioare. Moment de tăcere.*)

FRAZER: Curios. Parcă am fi la tribunal.

O'NEIL: Da, da. Suntem în faţa judecăţii. Dar care-i judecător, care-i acuzat? Unde-i procurorul? Unde sunt juraţii? Nu-i văd şi nu pricep să-i deosebesc printre voi.

D-RA KING (*încet*): Ce vrea să spuie?

HIGGINS: Vorbeşte frumos.

O'NEIL: Am pledat o viaţă întreagă în faţa a tot felul de Curţi şi Tribunale, dar niciodată n-am simţit fiorul de a mă găsi în faţa judecăţii ca acum, aici.

HIGGINS: Şi eu...

CHARLIE: Sssst...

O'NEIL: Şi d-ta, Higgins?

HIGGINS: Şi eu am jucat odată într-o piesă...

O'NEIL (*nu-l lasă să isprăvească*): Dar ai jucat prost. Pentru că toţi jucăm prost comedia vieţii. Viaţa e un joc pe care îl pierdem din lipsa de imaginaţie. E un drum lung şi greu

printre munți, văi, gropi, mlaștini. Toți îl străbatem spre una și aceeași moarte finală, care ne așteaptă cu marea ei umbră, cu îngrozitoarea ei indiferență. Dar când ajungem, purtați de aceeași soartă, mai există deosibiri între milioanele, între milioanele de nefericiți?

CHARLIE: Nu.

TOȚI (*întorc capul spre Charlie, îl privesc lung, pe urmă lasă privirile în jos și scot un „nu" surd, încet*): Nu.

O'NEIL: Atunci, de ce să nu facem drumul ăsta împreună? Ajutându-ne, salvându-ne unii pe alții. De ce să nu vedem în fiecare un prieten, un frate? Dacă sfârșitul călătoriei este același pentru toți, ce valoare au bagajele luxoase sau zdrențele pe care le cărăm după noi? Iubiții mei, noi cei de aici suntem la capătul drumului. Moartea plutește deasupra noastră. Ne-am dat mâinile, ne-am uitat unul în inima celuilalt și am devenit prieteni, oameni. Fie ca legământul ăsta să nu se rupă niciodată. Dar mă cutremur când mă gândesc la cei de dincolo de aceste ziduri, care mai sunt încă pe drum și care se zbat în ură și în egoism. Mă cutremur, mi-e milă, fiindcă sunt orbi și nimeni nu le deschide ochii. Scumpii mei, faceți din mâinile și inimile voastre un lanț pe care nici moartea să nu-l desfacă.

FRAZER (*cu elan*): O'Neil, eu înțeleg. Eu te înțeleg.

STRATON: Și eu.

D-RA KING: Și eu.

FRAZER: Să ne unim mâinile și inimile. Să fim frați. Am pribegit toți pe același drum, dar nu ne-am cunoscut. Acum ne cunoaștem.

STRATON: Are dreptate. Acum ne cunoaștem. Acum suntem frați.

O'NEIL: Să cântăm. Să cântăm cu toții. Ultimul nostru imn.

D-RA KING: Da, să cântăm. (*Se așează la pian și începe să cânte aceeași frază gravă și solemnă. Câțiva încep să cânte din gură, dar nu în același timp, așa încât nu este decât tumult.*)

O'NEIL: Nu e bine. Toată lumea să cânte împreună. Să nu lipsească nimeni. Să cântăm încet, liniștiți, ca un singur om, ca un singur glas. (*Toți fredonează încet, murmurând, în timp ce d-ra King îi acompaniază încet la pian.*) Așa... așa... (*Cântecul continuă.*) Dar Beer unde e?

FRAZER: Nu știu. Era adineauri aici.

CHARLIE: Și nici Lizzi nu e aici.

STRATON: Adevărat. Nici Lizzi.

D-RA KING: Să-i chemăm.

FRAZER: Da. Să-i chemăm. (*strigând*) Beer, Lizzi, Beer, Lizzi! (*Beer și Lizzi reintră.*)

BEER: Ce e? Ce s-a întâmplat?

LIZZI: Suntem salvați?

FRAZER: Da, salvați.

BEER: Cum? S-a oprit furtuna? Scade apa?

FRAZER: Nu. Suntem salvați, dar altfel.

LIZZI: Cum altfel?

HIGGINS: Mai frumos.

NORDLING: Facem un lanț.

STRATON: Da, un lanț.

FRAZER: Un lanț cu mâinile și inimile noastre.

O'NEIL: Intrați și voi, veniți și voi. D-ră King, ultimul imn. (*D-ra King începe să cânte la pian.*) Ultimul nostru cântec. Toți laolaltă. (*Toți formează un cerc, cântă și merg înconjurând barul.*)

CHARLIE: Ce bine e! Ce frumos e!

HIGGINS: Și eu am jucat odată o piesă...

O'NEIL (*bate într-o sticlă*): Nu e bine. Înc-o dată de la început. Ca un singur om. Toți laolaltă. (*Lanțul se reface, cântecul se desfășoară cu o nesfârșită melancolie și gravitate. Brusc lumina se stinge. Cântecul se oprește în aceeași secundă. Urmează o tăcere, după care un țipăt de femeie – D-ra King sau Lizzi – dă parcă semnalul panicii.*) Dumnezeule!

TOȚI: Îndurare. Suntem pierduți. Billy... Billy. E îngrozitor.

O'NEIL: Tăcere, prieteni. Tăcere. Straton, lumină repede.

STRATON: Avem... Avem niște lumânări. Charlie unde ești?

CHARLIE (*care între timp a și căutat lumânările*): Aici. (*Aprinde o lumânare și le împarte și celorlalți câte una. Toți aprind.*)

HIGGINS: De ce oare s-o fi stins lumina?

O'NEIL: Pentru că apa a inundat uzina electrică.

STRATON: Apă... apă... apă...

TOȚI (*cu strigăte de spaimă, sar pe scaune și pe mese*): Apă.

O'NEIL: Straton, șervete, fețe de mese. Tot ce ai. Păstrați-vă calmul. Prieteni, la lucru. (*Toți astupă, cu diverse șervete, covoare etc., spărturile ușilor.*)

FRAZER: Un lanț... un lanț...

O'NEIL: Cu mâinile și inimile noastre, un lanț. Un dig în fața morții. (*Toți merg într-un lanț ținându-se de mâini și murmurând același cântec. Lizzi plânge. Cortina se lasă încet.*)

CORTINA

ACTUL III

Același decor. Întuneric. Ard câteva lumânări pe sfârșite. Toți dorm – fiecare pe unde a apucat – pe scaune, pe mese, pe bar. Nu se distinge în întuneric nicio figură. Singură d-ra King la pian e trează și-i privește pe toți în tăcere. De sus, coboară încet, în vârful picioarelor, Lizzi.

SCENA I

D-RA KING: Cine e? Cine umblă?

LIZZI: Ssst! Eu Lizzi.

D-RA KING: Ce vrei?

LIZZI: Mi-e sete. Vreau apă.

CHARLIE (*din somn mormăind*): Vinee...

LIZZI: Bietul Charlie. Nici în somn n-are liniște. (*A ajuns la bar, a căutat bâjbâind un pahar, își toarnă apă, bea. Pe urmă vine spre d-ra King*). Ce întuneric. Dar d-ta ce faci?

D-RA KING: Stau.

LIZZI: Nu dormi?

D-RA KING: Nu pot. Mă uit la ei. Îi ascult.

LIZZI: Sforăie?

D-RA KING: Nu.

LIZZI: Atunci?

D-RA KING: Nu știu. E un zgomot ușor, ca o răsuflare. Ascultă și d-ta (*Rămân amândouă atente.*) Parcă s-ar auzi cum le bate inima. O singură bătaie de inimă – ca un ceas. Tic–tac, tic–tac.

LIZZI: Ți se pare.

D-RA KING: Domnișoară Lizzi... (*Se oprește, ezită.*)

LIZZI: Ce e?

D-RA KING: Eu n-am văzut niciodată un domn, un bărbat.

LIZZI: Eu am tot văzut.

D-RA KING: Sunt frumoși?

LIZZI: Sunt groaznici. Să știi de la mine. Un singur bărbat e frumos, când doarme: bărbatul pe care-l iubești. Toți ceilalți se schimonosesc, se strâmbă parcă.

D-RA KING: Nu, nu. Mie, mi-e frică de ei. Totdeauna mi-a fost frică de ei. Nu știu cum să-ți spun. Parcă au ceva în ochi, un fel de flacără.

LIZZI (*sceptică*): Or fi având.

D-RA KING: Dar în somn, uite-i nemișcați, cu ochii închiși – sunt blânzi, sunt buni.

LIZZI: Sunt obosiți.

D-RA KING: Niciodată, niciodată, nu i-am văzut atât de aproape. Am trecut pe lângă ei, pe stradă, i-am văzut cum mănâncă, cum beau, cum înjură. Niciodată nu i-am văzut cum dorm. Parcă sunt alții.

LIZZI: Dar, când se trezesc, sunt tot ei.

D-RA KING: Ce multe lucruri știi d-ta, d-ră Lizzi.

LIZZI: Le-am plătit scump.

D-RA KING: Despre viață și despre oameni. Știi o groază de lucruri. Eu nu știu nimic.

LIZZI: Pentru că ai fost o persoană onorabilă, d-ră King. Persoanele onorabile nu ştiu niciodată nimic.

D-RA KING (*cu o ridicare din umeri*): „Am fost". N-am fost nimic. Viaţa mea a început abia aseară. Aici, cu voi.

BEER (*apărând sus, peste balustradă*): Lizzi.

LIZZI: Da, vin.

CHARLIE (*mormăind din somn*): Viineee...

LIZZI (*către d-ra King*): Mai bine dormi.

D-RA KING: E târziu?

LIZZI: Nu ştiu. Târziu, devreme, dormi. (*Se urcă pe scară. Pe una din trepte, doarme cu capul în mâini Frazer. În trecere, în întuneric, Lizzi îl loveşte.*)

FRAZER (*tresărind*): Ai? Cum?

LIZZI: Ssstt... (*Dispare pe scară.*)

FRAZER: Am înţepenit de tot. (*Se ridică.*) Hei! Cine-i pe aici? N-auzi? N-aude nimeni? Ce, aţi murit cu toţii?

D-RA KING (*mai mult pentru ea*): Poate.

FRAZER (*fără să ştie cine a vorbit*): Cum? (*Tăcere. Se aude un sforăit scurt.*) Ei drăcie. Dorm şi sforăie. Cum îi rabdă inima să doarmă, nu pricep. Ce nesimţire. Şi ce întuneric. (*Coboară scara.*) Charlie. Unde eşti? Charlie?

CHARLIE (*din somn*): Viineee...

FRAZER (*apropiindu-se de Charlie şi zgâlţâindu-l*): Ei! Charlie n-auzi? Scoală.

CHARLIE (*mormăind fredonează cântecul lui din actul II.*)

FRAZER (*zgâlţâindu-l*): Charlie.

CHARLIE: Ce e? ce s-a întâmplat?

FRAZER: Se sting lumânările. Se termină.

CHARLIE: Lumânări? (*Cască.*)

FRAZER: Trebuie să aprindem altele – că rămânem pe întuneric.

CHARLIE: Ei şi? Mai bine pe întuneric.

D-RA KING: Da. Mai bine.

CHARLIE: Pe întuneric nu se vede cine-i alb şi cine-i negru.

D-RA KING: Cine-i frumos şi cine-i urât.

CHARLIE: Un lanţ... da... un lanţ pe întuneric.

FRAZER: Să mai lăsaţi prostiile. Ce vreţi, să-mi sparg capul în bezna asta. Haide. Lumânări.

CHARLIE: Vinee (*Se ridică brusc şi merge spre bar să caute lumânările.*) Uite, numai astea două au mai rămas.

FRAZER: Cum? Numai două?

CHARLIE: Altele nu mai sunt. Gata.

FRAZER: Nu trebuia să le fi aprins pe toate odată. Acum ce ne facem?

CHARLIE: Facem un lanţ.

FRAZER: Ia mai taci. Pune o lumânare deoparte pentru mai târziu. Economie. Acum o aprindem numai pe asta. (*A aprins lumânarea şi, ridicând-o ca pe o torţă, se uită de jur împrejur.*) Ia te uită la ei cum dorm.

CHARLIE (*s-a dus să ascundă cealaltă lumânare, dar în trecere s-a apropiat şi a pus mâna pe cârpele care astupă crăpăturile uşii*): Domnule Frazer.

FRAZER: Ce e?

CHARLIE: Nemaipomenit.

FRAZER: Ce s-a întâmplat?

CHARLIE: Veniţi până aici.

D-RA KING: Ce e Charlie? Ce e?

CHARLIE: Cârpele sunt uscate.

FRAZER: Imposibil.
CHARLIE: Puneți mâna pe ele.
D-RA KING: Nu mai curge apa?
CHARLIE: Niciun strop.
FRAZER: Adevărat, cârpele nu sunt mai ude decât aseară. Ba una e uscată de tot.
D-RA KING (*cu teamă ca și când n-ar îndrăzni să-și spună gândul întreg*): Oare să fi... Să se fi...
FRAZER: Nu, nu. Nu se poate. Nu se poate... Dar dacă ar fi adevărat... dacă am ieși de aici...
CHARLIE: Ce s-ar întâmpla?
FRAZER: Nu știu încă... Am începe o altă viață. Să ne ajutăm unii pe alții. Toți împreună. Toți frați.
CHARLIE: Sigur. Albi, negri. Toți frați.
FRAZER: Da, da. Dar mai întâi să treacă potopul. După potop vedem noi.
CHARLIE: Cum spunea și D-l O'Neil aseară...
FRAZER: Ei... O'Neil... Cine se uită la ce spune O'Neil.
O'NEIL (*sărind brusc*): Cum?
FRAZER (*speriat*): Ce e? Uf! M-ai speriat. Nu te mai lași de glumele d-tale proaste.
CHARLIE: Ați visat ceva, d-le O'Neil?
O'NEIL: Da, Charlie, am visat. Am visat că se sfârșește visul.
FRAZER: Care vis?
O'NEIL: Am visat că iar ne întoarcem în viață. Frazer la afacerile lui scârboase. Beer la bursă, eu la tribunal și tu Charlie, tu...
CHARLIE: Eu nu. Eu nu mă întorc.
O'NEIL: Cât e ceasul?
FRAZER: Opt.

O'NEIL: A trecut și noaptea asta prin urmare. Ceilalți unde sunt?
CHARLIE (*plimbând lumânarea deasupra celor adormiți*): Aici. Dorm. Dorm duși. Acolo e Straton. Dincoace actorul.
O'NEIL: Dar inventatorul unde e?
CHARLIE: Care inventator?
O'NEIL: Omul cu luneta.
CHARLIE: Nu știu. O fi și el pe aici, pe undeva. (*Caută cu lumânarea.*)
O'NEIL: Și Beer? Și Lizzi?
D-RA KING: Sunt sus amândoi.
O'NEIL: A... Adorabila d-ră King. Nu te-am observat. Bună dimineața.
D-RA KING: Dimineața... Ce fel de dimineață?
O'NEIL: Ai dreptate. Era mai frumos aseară. Mai multă căldură, mai multă însuflețire. Trebuie să-i trezim. Au dormit destul. Hai! Treziți-vă. Charlie, dă-ne de băut. Wisky pentru toată lumea.
FRAZER (*bătându-l pe umăr pe Higgins care dormea pe două scaune*): Ei... Actorule! Scoală-te. Zdravăn somn are. (*zgâlțâindu-l*) N-auzi? Artistule, artistule.
HIGGINS (*mormăind*): A fi sau a nu fi.
FRAZER: Opt dimineața.
HIGGINS: A muri – a dormi.
FRAZER: Ai dormit destul. Cum poți, frate, să dormi pe două scaune? Eu mi-am rupt șalele.
HIGGINS (*căscând*): Eu așa dorm. Sunt obișnuit. Unde-i moale, nu-i de mine. Ascultă ce spun eu: somnul mai dulce pe scândură îl dormi.
FRAZER: Ba să mă ierți.

HIGGINS: Toată viața mea, pe scândură am dormit. În trenuri, pe acoperișuri, pe sub poduri. Ba odată m-am aruncat de sus pe un tren accelerat în timpul mersului.

D-RA KING: În timpul mersului?

HIGGINS: Și am dormit acolo, pe acoperiș – buștean.

FRAZER: Te lauzi. O fi fost în vreo piesă.

HIGGINS (*jignit*): Nu mă crezi?

O'NEIL: Ba eu te cred. Așa au trăit artiștii adevărați până astăzi.

HIGGINS: Și altădată...

O'NEIL (*nelăsându-l să termine*): Hei, treziți-vă, domnilor. D-ră King, un acord la pian. (*D-ra King face un acord.*) Energic, viu. (*D-ra King execută acordul, cu mai multă forță.*)

STRATON (*trezindu-se brusc*): Ai spus ceva?

O'NEIL: Bună dimineața, Straton. Fii drăguț, comandă cafele pentru toată lumea.

STRATON: Cafele? De ce? Am scăpat? Cât e ceasul? Suntem salvați?

NORDLING (*intră repede din stânga, foarte emoționat*): Domnilor, domnilor. Am auzit de afară un zgomot.

O'NEIL: Ploaia.

NORDLING: Ei, nu. Un zgomot de motor. Un uruit de camion.

O'NEIL: Aiurează.

NORDLING: Dați-mi voie. Camera de dincolo dă spre stradă, nu-i așa? E cu fața spre port, nu? Carevasăzică... dați-mi voie. Stați, să mă orientez. Nord-Sud.

FRAZER: Un zgomot?

STRATON: Un camion?

CHARLIE: Un motor?

D-RA KING: Din stradă?

HIGGINS: Nu, nu. Eu nu cred.

NORDLING: Dacă vă spun. Foarte limpede. Cu urechile mele. Știți ce? Să coboare cineva în pivniță, să vadă cum stăm cu apa. Uite Charlie.

CHARLIE: Nu, eu în pivniță nu mă bag. La apă nu mă amestec. Nu, nu.

FRAZER: Ești un fricos. Apa nu poate să vie de jos în sus.

NORDLING: Sigur că nu.

O'NEIL: Toată casa e sub apă.

NORDLING: Stați. Asta nu poate să fie adevărat. Dacă am fi sub apă, ușile n-ar fi ținut până acum. S-ar fi prăbușit sub presiune.

STRATON: Așa e.

FRAZER: Presiunea.

D-RA KING: Care presiune?

NORDLING: Tăcere, d-lor. Tăcere. Iar am auzit.

HIGGINS: Ce?

NORDLING: Un zgomot. Foarte limpede.

HIGGINS: Eu n-am auzit nimic.

D-RA KING: Ba da. Parcă...

CHARLIE: De acolo.

STRATON: De dincolo.

FRAZER: Să vedem. S-auzim.

O'NEIL: Prostii.

BEER (*apărând sus*): Domnilor, vă rog...

FRAZER: D-le Beer, vino repede jos. Am auzit un uruit de camion.

STRATON: Un motor.

NORDLING: Foarte lămurit.

HIGGINS: Și eu am jucat odată într-o...

BEER: Domnilor, vă rog. Faceți tăcere. Doarme Lizzi.

NORDLING (*căruia i se pare că aude ceva din stradă*): Ascultați. Ascultați!

FRAZER: Da, da. Se aude.

HIGGINS: De acolo.

STRATON: De dincolo.

D-RA KING: Repede. (*Toți se reped spre ușa din stânga și ies. Rămân în scenă Beer și O'Neil.*)

BEER (*coborând scara*): Ce i-a apucat?

O'NEIL: Halucinații. (*Între timp Beer a ajuns jos.*) Ai dormit bine?

BEER: Eu da. Dar Lizzi s-a chinuit toată noaptea.

O'NEIL: Biata fată.

BEER: Are un somn neliniștit.

O'NEIL: Somn neliniștit? Viață neliniștită. Ascultă, Beer, dacă s-ar întâmpla să ieșim totuși de aici...

BEER: Nu vorbi copilării. E absurd.

O'NEIL: Sigur. Dar dacă prin absurd, prin imposibil, s-ar întâmpla totuși să scăpăm... cu ea ce-ai avea de gând să faci? (*Lizzi apare sus.*)

BEER: Cu cine?

O'NEIL: Cu Lizzi?

BEER: Nu știu. O iubesc.

O'NEIL: Aici. Dar dincolo? Afară? În stradă? În viață? Te întorci la bogata d-ră Swift sau rămâi cu Lizzi?

BEER: Nu înțeleg întrebarea, n-are niciun sens. Totul s-a sfârșit cu noi.

LIZZI (*coborând*): Da. Totul s-a sfârșit cu noi.

BEER: Lizzi, tu? Credeam că dormi.

LIZZI: M-am trezit.

BEER: Vrei ceva de băut?

LIZZI: Nu, mulțumesc. (*Lămpile electrice se aprind toate deodată.*)

O'NEIL (*cu un strigăt*): Suntem pierduți. Lanțul se destramă. Lumina! Electrica.

TOȚI (*năvălind înăuntru*): Ura, ura! S-au aprins lămpile. Suntem salvați.

FRAZER: Lămpile. Dragele de ele. Uite cum ard. Mai încet. Umblați încet. Vorbiți încet. Nu cumva să se stingă.

STRATON: Dați-mi voie, domnilor. Poate că și telefonul funcționează. Stați să încerc.

TOȚI (*afară de Lizzi și O'Neil, îmbulzindu-se în jurul telefonului*): Da, da. Telefonul.

STRATON: Allo, allo.

O'NEIL (*către d-ra King, care se îndeasă și ea la telefon, împreună cu ceilalți*): D-ră King, vrei să chemi pe cineva la telefon?

D-RA KING: Nu. Nu, n-am pe nimeni.

LIZZI: Atunci de ce te îmbulzești?

D-RA KING: Știu eu? Poate că spune ceva.

STRATON: Allo, allo!

BEER: Nu țipa așa tare. Dă-mi-l mie.

FRAZER: Dă-mi-l mie.

STRATON: Lasă că știu eu cum să vorbesc la telefon.

CHARLIE: Las-că știe el.

STRATON: Allo. Allo... Nu se aude nimic. Absolut nimic. Nu i s-a dat încă drumul.

FRAZER: Dar o să-i dea. Până una alta, să bem domnilor (*Se îndreaptă în grup spre bar.*)

HIGGINS (*către Lizzi*): Și cum ați petrecut noaptea asta, domnișoară?

LIZZI: Nu știu. Am uitat.

HIGGINS: Tot ce se întâmplă aici, e atât de original. Parcă am fi la teatru. Şi eu am jucat odată într-o piesă...

LIZZI: Lasă-mă, te rog. Sunt obosită.

HIGGINS: Pardon. Scuzaţi. (*Căutând pe cineva cui să-i povestească, o urmăreşte pe d-ra King.*) Şi eu am jucat odată într-o piesă...

D-RA KING: Da, da. Am auzit.

HIGGINS: Aşi auzit de mine?

D-RA KING: Lasă-mă, domnule.

STRATON (*către cei care se îmbulzesc la bar*): Încet, domnilor, încet. Să spună fiecare ce doreşte. Cu ce vă putem servi.

O'NEIL: Wisky.

STRATON: Wisky.

CHARLIE: Vineee...

NORDLING: Bere.

STRATON: Bere.

CHARLIE: Vineee...

FRAZER: Coktail.

STRATON: Coktail.

CHARLIE: Vineee...

FRAZER (*către Beer, care e singur la o masă, cu un creion şi o hârtie înaintea lui*): Domnule Beer, vino să bem împreună un pahar.

BEER (*preocupat de socotelile lui*): Mulţumesc, nu mi-e sete.

FRAZER: Vedeţi? Acum nu-i mai e sete. Nu mai are poftă.

BEER (*socotind*): 284 de mii Buffallo. 32 de mii trei sute...

LIZZI (*apropiindu-se de masă şi uitându-se peste umărul lui*): Ce faci aici, Billy?

BEER: Am treabă. Socotesc... (*calculând mai departe*) Mineapolis, 6 milioane.

LIZZI (*cu ironie*): Şapte.

BEER: Cum?

LIZZI: Opt. Nouă. Zece.

BEER: Te rog, nu mă încurca.

LIZZI: Fii liniştit. Nu vreau să-ţi încurc socotelile. (*Urcă scara şi dispare.*)

HIGGINS: Domnilor, vă rog să mă ascultaţi. Ridic acest pahar în cinstea luminii electrice, care ne-a revenit, după o atât de lungă întrerupere. O salut. Dv. domnilor, poate nu ştiţi – dar lumina electrică este totul.

D-RA KING: Nu-i adevărat. Mai e şi altceva. Lanţul.

STRATON: Care lanţ? Ce lanţ?

NORDLING: Ssst. Tăcere.

HIGGINS: Eu am jucat în multe piese, d-lor.

FRAZER: Iar începe ăsta cu piesele lui.

HIGGINS: Cu ce credeţi dv. că se joacă teatru?

D-RA KING: Cu inima.

HIGGINS: Nu. Cu electrica. Fără inimă se poate. Fără electrică, nu. De aceea, zic, salut lumina electrică şi ridic paharul spre gloria ei...

NORDLING: Să trăiască.

HIGGINS: Afară de asta, daţi-mi voie – nu pot trece sub tăcere, pe amfitrionul nostru Dl. Straton. Eu domnilor, am umblat prin toate cârciumile din lume – dar trebuie să recunosc că nicăieri nu m-am îmbătat ca azi noapte aici, pe gratis.

STRATON (*sărind în sus*): Pe gratis? Cum pe gratis?

HIGGINS: Nimeni, de când mă ştiu, nu m-a tratat cu atâta inimă. Nimeni nu mi-a dat mâncare şi de băut ca el. Să trăiască.

STRATON: Te-am tratat? Eu? Pe gratis? Golanule! Vagabondule! Charlie, Charlie!

CHARLIE (*care între timp a ațipit într-un colț*): Vineee...

STRATON: Scoală, trântore, și fă socoteala.

CHARLIE: Care socoteală?

STRATON: Nota. Plata.

CHARLIE: Care plată? Parcă era vorba...

NORDLING: Era vorba...

STRATON: Nu era vorba nimic. Ești nebun? Fă socoteala cât a băut fiecare.

CHARLIE: Păi de unde să știu eu? Am băut cu toții la învălmășeală.

STRATON: Strânge sticlele goale repede. Vezi câte sunt.

CHARLIE: Sticle goale? De unde să le iau? Că sunt și pe aici, pe dincolo. Ascultă, inventatorule. Și dumneata, artistule, duceți-vă dincolo și strângeți sticlele de sub mese.

NORDLING: Goale?

HIGGINS: Poate a rămas vreuna plină? Hai (*Nordling și Higgins ies. Straton numără sticlele rămase în bufetul barului. Charlie strânge și numără sticlele risipite ici și acolo. Beer face mereu socoteli. Se aud într-un murmur confuz tot felul de cifre, rostite când de unul când de altul: 6, 412, 9, 1680, 14...*)

FRAZER (*arătându-l pe Beer*): Vedeți-l, domnilor. A și început să facă socoteli. Să vadă ce beneficii o să tragă de pe urma potopului.

STRATON (*necăjit, după ce a constatat lipsurile*): Să mă ia dracu, 14 sticle de șampanie.

D-RA KING: E bună șampania.

STRATON: Afară de liqueur și wisky.

FRAZER: Asta zic și eu petrecere. Da. Sărbătoare, nu glumă. Nu e în fiecare zi potop.

STRATON: Tocmai de asta, o să trebuiască să plătiți și pentru golanii ăia doi. Actorul și inventatorul. Că n-au un ban în buzunar.

FRAZER: Să plătim? Cum să plătim? Ce? N-ai făcut cinste?

D-RA KING: Tot ce-i al meu, e al nostru – așa spunea.

STRATON: Domnișoară King, d-ta ești funcționara mea – și te poftesc să taci. (*către Frazer*) Mie nu-mi plac glume de astea, d-le Frazer.

FRAZER: Glumă. Acum zici că-i glumă – dar azi noapte, când erai cu un picior în groapă – nu glumeai. (*Sună telefonul, aleargă spre telefon, îmbulzindu-se și strigând.*) Telefonul. Telefonul.

STRATON: Nu năvăliți. Lăsați-mă pe mine. E telefonul meu. Vreau să vorbesc cu nevastă-mea. Am nevastă și copii. Ce te îndeși, d-le? Aici nu ești la bursă.

FRAZER: Ia ascultă. Ai înnebunit? La mine să nu strigi.

STRATON: Allo. Allo. Cine-i acolo? Mai tare. Nu se aude. Mai tare. (*trântind receptorul*) Să-i ia dracul. Iar s-a întrerupt.

FRAZER: Așa-ți trebuie. Nu știi cum să te porți. Nici cu telefonul, nici cu oamenii. Parcă ai fi un măcelar.

STRATON: Dați-mi voie, d-le Frazer.

FRAZER: Da. Un măcelar. Un casap.

STRATON: Dați-mi voie. Nu permit.

BEER (*care a luat el receptorul după ce l-a trântit Straton*): Tăcere. Să fie tăcere. (*Telefonul sună.*) Allo. Allo.
FRAZER: Ei?
STRATON: Ei?
BEER: Ssst... Gura.
STRATON: Ce spune?
FRAZER: De ce nu vorbeşti?
BEER: Alllo... Alllo... Da. Straton Bar.
STRATON: A răspuns?
BEER (*în telefon*): Da, aud. Mai tare. Da, da. Cum? (*Izbucneşte în râs.*) Asta a fost tot? Mulţumesc. Când? Mulţumesc. (*Închide.*)
TOŢI: Ce e? Ce s-a întâmplat? Ce a spus?
BEER: Centrala telefonică anunţă că azi noapte a fost un uragan. S-au rupt firele şi telefoanele n-au funcţionat. Acum le repară. Spunea că peste o oră le dă drumul – şi să avem răbdare.
D-RA KING: Un uragan?
FRAZER: Care va să zică n-a fost potop. Suntem salvaţi, domnilor, salvaţi.
O'NEIL: Nu-i adevărat. Minte.
FRAZER: Cine minte?
O'NEIL: Telefonul. Şi tu. (*arătându-l pe Beer*) Şi el. Potopul e potop. Suntem sub apă. Ne înecăm.
STRATON: De unde ştii?
FRAZER: Da, de unde ştii?
O'NEIL: Nu mă credeţi? Atunci, deschideţi uşa dacă vă dă mâna. Daţi drumul apelor să năvălească aici. Haide Frazer, deschide.
FRAZER: De ce tocmai eu?
O'NEIL: Atunci tu, Straton.
STRATON: Eu am copii. Să deschidă Charlie.
CHARLIE: Eu nu. Eu nu.

O'NEIL: Atunci d-ta, d-ră King.
DRA KING: Eu sunt femeie.
O'NEIL: Toţi suntem femei. Nu e un bărbat printre noi.
FRAZER: Ce-ar fi să-i punem pe cei doi vagabonzi?
D-RA KING: Actorul?
FRAZER: Inventatorul?
STRATON: Bună idee. Tot n-au un ban în buzunar. Barim să facă o treabă. Să deschidă ei uşa.
CHARLIE: Mai întâi pe aia dinspre curte. Are pragul mai înalt.
BEER: Numai să vrea?
STRATON: Dar ce e pe vrute? Trebuie. I-am îndopat cu mâncare şi băutură toată noaptea. Acum să muncească.
O'NEIL: Eşti o inimă generoasă, Straton.
STRATON: Să ştii d-ta că sunt. (*deschizând uşa pe unde au ieşit Higgins şi Nordling*) Hei, băieţi. Actorule. Inventatorule.
NORDLING (*intrând cu câteva sticle goale*): Nu le-am adunat pe toate. Pe astea unde să le pun?
CHARLIE: Uite, aici sub bar.
STRATON (*încet lui Beer*): Spune-le d-ta, despre ce e vorba, te pricepi mai bine cum să-i iei.
HIGGINS (*intră şi el cu câteva sticle*): A sunat telefonul sau mi se pare mie? Parcă l-am auzit.
CHARLIE: A sunat.
HIGGINS: Zău? Şi ce a spus?
STRATON: A spus că s-a terminat.
NORDLING: Ce s-a terminat?
FRAZER: Potopul.
HIGGINS: Cum?

BEER: Uite ce e. Higgins şi d-ta Nordling. Fiţi oameni de ispravă şi treceţi dincolo la uşa care dă spre curte şi deschideţi-o puţin.

STRATON: Numai puţin.

FRAZER: Numai o crăpătură.

NORDLING: Dar de ce?

BEER: Ca să vedem ce se mai întâmplă pe afară.

CHARLIE (*după ce a rămas o clipă pe gânduri, scărpinându-se în cap*): Decât uşa, mai bine deschidem fereastra.

STRATON: Fereastra?

FRAZER: Tii! Foarte bună idee. Cum de nu ne-am gândit. Da. Fereastra, fereastra.

TOŢI: Fereastra, fereastra.

O'NEIL (*intrând. Strigătul lui i-a oprit pe toţi locului*): Nu deschideţi. Vă rog, vă implor, nu deschideţi.

D-RA KING (*încet, speriată*): De ce?

O'NEIL: Să rămânem aşa cum suntem. Fraţi. Prieteni. Dincolo sunt apele murdare ale vieţii. (*cu disperare*) Nu le lăsaţi să intre.

FRAZER: E nebun.

O'NEIL: Sunt nebun, dar ce vreţi să faceţi voi e cea mai mare nebunie. Nu deschideţi.

HIGGINS: De ce? E primejdie?

O'NEIL: De moarte, actorule.

BEER: Sfârşeşte, O'Neil, cu farsa asta idioată. Nu e nicio primejdie, d-lor, nu e niciun potop. Toată noaptea şi-a bătut joc de noi. Electrica arde. Telefonul funcţionează. Charlie, ridică obloanele.

FRAZER: Eşti un fricos, d-le O'Neil. Ridică obloanele, Charlie.

STRATON: Da, da. Cu binişorul. Să încercăm. Puneţi mâna cu toţii. (*Ridică cu mare băgare de seamă oblonul vitrinei. Lumina de zi năvăleşte în scană.*) Soarele. Soarele. (*moment de extaz, de tăcere*)

D-RA KING (*repetă singură, parcă speriată*): Soarele!

O'NEIL (*cu imensă melancolie*): Da, soarele, adorabilă d-ră King.

D-RA KING (*înţepată*): Domnule O'Neil, te rog. Pe mine să mă laşi în pace. Eu sunt o persoană onorabilă.

STRATON: Ei acum, putem să dăm drumul şi la uşi. (*Se deschid uşile.*) Şi să se mai stingă electrica asta, că destul s-a consumat toată noaptea. Charlie, Charlie. Electrica.

CHARLIE: Electrica. Vineee... (*Stinge lămpile. Lumina de zi este intensă, ca la începutul actului întâi. Toată lumea din scenă se perie, se piaptănă, îşi drege toaleta.*) (*Telegraful se mişcă. Beer se repede spre aparat şi citeşte.*)

BEER: Grâul, 2 dolari... (*cu entuziasm*) Extraordinar, 2 dolari, 2 dolari.

STRATON: Felicitările mele.

CHARLIE: Şi ale mele, să trăiţi.

HIGGINS: Şi ale noastre.

BEER: Pardesiul, pălăria, repede.

STRATON: Charlie, pardesiul şi pălăria la domnul Beer.

CHARLIE: Vineee... (*A şi adus pălăria şi pardesiul.*)

STRATON: Charlie. Du-te repede şi ia un jurnal de dimineaţă. Să vedem şi noi ce s-a mai întâmplat. (*Charlie iese spre stradă.*)

FRAZER: Dă-l dracului de jurnal. Numai minciuni. Numai şmecherii. Eu mă duc.

STRATON: D-le Frazer, nu se poate. D-le Beer, vă rog. Nu mă lăsaţi cu socoteala neplătită.

FRAZER: N-ai spus azi noapte...

STRATON: Azi noapte era potop. Acum nu mai e. Am spus. Şi ce-i dacă am spus? Multe spune omul. Domnule Beer, sunt un om sărac – familie grea.

BEER: Bine, bine.

FRAZER: Eu nu plătesc. Nu dau niciun ban.

BEER (*către Straton*): Dă-mi nota.

STRATON: Poftiţi, poftiţi.

BEER (*uitându-se pe hârtia întinsă de Straton*): 288 de dolari. Bine. Destul. Ţine banii. (*A scos din buzunar câteva bancnote şi le-a dat.*)

STRATON: Mulţumesc, mulţumesc, d-le Beer. Totdeauna am spus că dv. sunteţi cel mai bun client. Cu ce să vă servesc, acum la plecare? Un coniac? Un wisky?

BEER: Nu. Nu iau nimic.

HIGGINS: Ba eu iau.

NORDLING: Noi luăm.

HIGGINS: Şi un wisky, şi un coniac.

STRATON: Voi să faceţi bine s-o ştergeţi. E soare, e cald, vreme frumoasă – tocmai bine pentru plimbare. Haiti. Mişcă. Luaţi-o din loc.

NORDLING: Bine, bine. Plec.

HIGGINS: Plecăm.

NORDLING: Dar mai târziu am o treabă cu dl. Beer.

HIGGINS: Avem o vorbă.

NORDLING: D-le Beer, voiam să vă rog... să vă aduc aminte... înţelegeţi... experienţa.

BEER: Ce experienţă?

HIGGINS: Luneta.

BEER (*către Nordling*): A! Invenţia d-tale. Invenţia noastră adică a lui... În sfârşit a lui, a noastră.

NORDLING: Azi noapte, mi-ai promis..

BEER: Ascultă, tinere. Să vorbim serios. D-ta nu eşti zdravăn. Toată chestia asta cu luna e o prostie.

NORDLING: Nu credeam...

HIGGINS (*luându-l pe Nordling de braţ*): Haide, prietene. Să mergem. Nu-i de noi aici. Stelele apun, când străluceşte banul. Vă salut. Vă salutăm. (*Ies amândoi.*)

O'NEIL: Cel puţin ăştia doi rămân împreună. Măcar atâta să se aleagă pe urma potopului.

BEER: Eşti un sentimental, O'Neil, noi ne întoarcem la viaţă. Începe o zi nouă.

FRAZER: Afaceri noi, infamii noi, porcării noi.

BEER: E plăcut să fii o verigă în lanţul ăsta, înţelegi?

FRAZER: Poate pentru că n-a fost potop adevărat. Şi nimeni n-a murit. Eu nu sunt atât de deştept să pricep ghicitorile. Am onoare, domnilor, vă salut. (*Iese.*)

LIZZI (*coborând de sus, pieptănată, pudrată, în ţinuta de stradă*): Şi eu. Şi eu vă salut. Sau mai bine nu... Plec, vă salut.

STRATON: Cum? Tot aicea eşti? N-ai şters-o încă? Ţi-am spus-o de atâtea ori că ziua localul meu e un local cinstit. Femei ca d-ta nu intră aici decât noaptea.

BEER (*cu o intenţie de cavalerism*): Straton, te rog să vorbeşti frumos cu domnişoara.

LIZZI: Da, cu ce drept? Ce sunt eu pentru tine? Sunt logodnica sau iubita?

BEER: Lizzi... vezi... trebuie să înțelegi.
LIZZI: Înțeleg, dragul meu. Toată viața mea n-am făcut altceva decât să înțeleg. Asta a fost meseria mea.
BEER: Vezi... eu am tot felul de obligații...
LIZZI: Știu. D-ra Swift.
BEER: Ce vrei să fac?
LIZZI: Nimic. Eu plec. Adio, Billy.
BEER: Lizzi, îmi pare rău.
LIZZI: Lasă asta. Lasă asta. Dacă vrei să joci drame sentimentale, joacă-le pentru fata asta bătrână.
D-RA KING: D-ră, eu nu stau de vorbă cu d-ta. Eu sunt o persoană onorabilă.
LIZZI: Păcat, fetițo, păcat... (*Se îndreaptă spre ușă.*)
BEER (*mai face un pas spre ea*): Lizzi. Ești supărată pe mine.
LIZZI: Nu. A doua oară nu mai doare. Iar a treia oară n-o să se mai întâmple. (*Iese fluierând.*)
STRATON: E nebună. O desmățată.
BEER: Straton, socoteala. S-a plătit?
STRATON: Da, domnu Beer. Vă mulțumesc.
BEER: Atunci, pot să plec.
STRATON: Sigur.
BEER: Dacă telefonează cineva, sunt la bursă.
STRATON: Am înțeles...
BEER (*se oprește în prag privind spre stradă*): Frumoasă vreme!
STRATON: Nemaipomenit de frumoasă. (*Beer iese.*)
CHARLIE (*intrând repede*): Ziarul. (*Îl dă lui Straton.*) Sunt mort de oboseală. Și mi-e somn.
STRATON: Somn? Trântore. Pune mâna pe mătură – și fă curățenie. Repede.
UN CLIENT (*același din actul I, intrând*): Repede, un cocktail. E aproape zece. N-am timp.

STRATON: Imediat... Charlie! Un cocktail.
CHARLIE: Cocktail.
STRATON: Repede.
CHARLIE: Vine.
CLIENTUL: Cald. Cald al dracului. De ce nu dați drumul la ventilator?
STRATON: Charlie! Ventilator.
CHARLIE: Vineee...
STRATON: Ia să vedem ce zice ziarul. „Formidabilul uragan. Telefoanele și telegrafele întrerupte toată noaptea. Comunicațiile s-au restabilit. Vreme frumoasă generală".
CLIENTUL: Repede. Mai repede. E zece.
CHARLIE: Vineee... (*Îi aduce repede paharul cu cocktail.*)
CLIENTUL (*aruncă o monedă. Dă paharul peste cap și pleacă imediat*): Salut. (*Iese. Sună telefonul.*)
STRATON (*cufundat în lectura ziarului*): Ia vezi Charlie, cine e?
CHARLIE (*la telefon*): Allo. Da. Barul Straton. Da, da. Cum? 20? Stați să văd ce zice patronul.
STRATON: Ce e?
CHARLIE: De la fabrica de gheață. D-l Benett. Întreabă dacă să trimită 20 blocuri în loc de 8, zice că până mâine, pe căldura asta, se termină totul.
STRATON: Până mâine... poate se schimbă vremea.
CHARLIE (*la telefon*): Allo. Până mâine poate se schimbă vremea. (*Închide.*)
O'NEIL: Nu, Straton. Nu, Charlie. Vremea, dacă nu se schimbă astăzi nu se mai schimbă

niciodată. (*A rămas o secundă gânditor, pe urmă brusc.*) Dați-mi să beau. Wisky.

STRATON: Wisky.

CHARLIE: Vineee... (*Toarnă în pahar.*)

O'NEIL: Şi încă un pahar pentru d-ra King.

D-RA KING (*indignată*): Wisky? Sunt o persoană onorabilă. (*Iese precipitat.*)

O'NEIL (*privind lung după ea, cu paharul în mână*): A plecat... toți au plecat... şi eu cu cine beau?... Poate cu voi... Poate există printre voi un om, un singur om... un băiat tânăr, o fată tânără... poate mai mulți... Care au înțeles că acum, după potop, viața trebuie să-nceapă altfel... Există?... Dacă da, beau cu ei... beau pentru ei...

CORTINA

CORESPONDENȚA

Către Camil Baltazar

Brăila, în 8 februarie 1927

Domnule Baltazar,

Am în faţa mea o pagină mărunt şi grăbit scrisă pentru d-ta. Nu am curajul s-o trimit. Păstrez încă o înţeleasă pudoare a cuvântului. Romantism, dacă vrei, dar întrucât îmi este propriu ţiu la el.

Încercasem adineauri să-ţi scriu. Nu era numai o cuviincioasă datorie, dar îmi pare că zilele trecute în aste două săptămâni (necesităţi de calendar mă obligă să spun 14 zile, când eu simt că au fost 365) merită să fie adnotate. Acum nu o pot face.

Sunt dezabuzări pe care le trăieşte jalnic, dar trebuincios cineva care, venind din locuri unde respiraţia este agitată, reintră în case fără presiune atmosferică.

Viaţa luată cu încetinitorul. Ai văzut vreodată un meci de box filmat „au ralenti"? Lovitura ultimă, knockout este întru atât de rotund schiţată, încât mângâie, nu zguduie.

Din afară nimic nu se poate întâmpla aici. Lăuntric – o răzvrătire va fi cândva posibilă. O aştept.

Cu dragoste cuviincioasă,

Iosy Hechter

Am vorbit cu doctorul Nestorianu, l-am vorbit lămurit, fiindcă altfel părea că nu pricepe. În ceea ce îl priveşte, eu am avut dreptate, nu Ben Hador. Mi-a vorbit despre dezechilibrarea bugetului, despre nevoile oraşului etc, etc. Înţelegi desigur că nu i-am spus decât că d-ta nu ştii nimic despre această intervenţie. Către sfârşit m-a asigurat că face tot ce îi stă în putinţă ca de acum încolo banii să fie trimişi regulat şi toţi.

Cât despre cei 40 de „adolescenţi", sunt de negăsit. Prietenii mei apropiaţi – puţini însă – au primit bucuroşi propunerea. Aş putea găsi încă alţii – vreo 20 cel mult – dar sunt sigur că în niciun fel nu vom izbuti să găsim sala, care să ştie să-l asculte frumos pe Camil Baltazar[1] vorbind aşa de frumos, cum darnic a făcut-o cu mine.

Brăila, în 17 februarie 1927

Domnule Baltazar,

Răspunsul acesta vine aşa de târziu, fiindcă voiam să spună tot ce trebuie în legătură cu posibilitatea venirii d-tale aici. Îl doream bine informat. Te rog să crezi că este. Nu mi-am cruţat nici un fel de oboseală şi dacă nu ar fi fost de prisos – nu aş fi regretat-o deloc, întrucât mi-am însuşit întreagă dorinţa d-tale.

Spuneam în rândurile trecute că nu există în Brăila 40 de adolescenţi. Să mă lămuresc. Dacă se cheamă adolescent cine are 18 ani, atunci am minţit. Mă gândesc ce jalnice ar fi cele două ore pe care voiai să le dărui prietenilor d-tale de aici şi văd ce stingherit ai fi d-ta însuţi, închis între pereţii străvechi ai neînţelegerilor. „Eu să stau de vorbă cu inimile lor; ei de vorbă cu tristeţea mea"[1]. Dacă i-ai cunoaşte, domnule Baltazar, şi dacă ceea ce spui d-ta nu ar fi realmente trist, ai râde. Băieţii nici măcar „de treabă" nu sunt. Iar fetele nu îşi pot scuza incolora prostie nici cu un romantism perimat, dar teatral simpatic. Altădată simpla veste a venirii unui poet, le-ar fi dat nopţi de insomnie. Astăzi, inconştiente de propria lor valoare, sunt feministe. Nu citesc Samaine (de fapt nu citesc nimic). Nu cântă Chopin. Repet, ar fi fost o zi desăvârşit ratată. E drept, sunt la Brăila 6 oameni cu care o înţelegere ar fi posibilă, dar, prea puţini şi prea săraci, nu ar putea strânge decât o mică parte din ce trebuie.

Oricum, trecând peste toate greutăţile astea, am încercat. Mi-am speculat toate relaţiile şi toată stăruinţa. Rezultat dezastruos. Mi-e ruşine să scriu ce urâte răspunsuri am căpătat. În definitiv oricine – pentru că e comod şi respectabil – poate afecta dragoste pentru carte, atâta vreme cât nu e vorba de un sacrificiu mic. Foarte puţină lume a vrut să înţeleagă că ceea ce le ceream eu era nici asta măcar. Crede-mă, te rog, că îmi trebuie mult curaj, pentru ca să spun lucrurile acestea şi că bănuiesc că au să te mâhnească. Îmi amintesc de o după-amiază stingherit petrecută la d-ta acasă, când pentru cea de întâia oară mi-am dat seama că, faţă de ceilalţi oameni, d-ta ai să păstrezi totdeauna o inferioritate grea: atitudine cavalerească în împrejurări imunde, pentru oameni imunzi. Oricât ai protestat, pentru mine e lămurit că d-ta nu ai ştiut să elimini literatura din viaţă. Şi îmi închipui că trebuie să fie o mare nenorocire.

Aş voi să găseşti în vorbele astea o singură clipă de bucurie mică.

Iosy Hechter

Brăila, în 31 martie 1927

Domnule Baltazar,

Nu pentru ca să-mi evit o situaţie penibilă n-am răspuns penultimei d-tale scrisori, dar am socotit că aşa

este firesc şi cuviincios. O confesie mă îngreuiază. Venită însă aşa, ca o confirmare a credinţelor mele, este o vorbă simplă, care cere să fie înţeleasă simplu şi tăcută apoi.

Ce să-ţi fi scris eu după cuvintele d-tale superbe şi dârze?

Cum să-ţi fi dovedit că – departe de o singurătate grea de viaţă interioară şi bogată în eroice încrederi – o pot înţelege totuşi altfel decât tăcând? Cuvântul ar fi fost mai puţin omagial decât l-aş fi vrut şi mai nemodest decât se cuvine să-l crezi.

Nu am răspuns, socotind mai gravă îndrăzneala de a adăuga ceva rândurilor d-tale definitive decât impoliteţa de a nu scrie.

Iar o scrisoare în care să fi vorbit despre mine mi s-a părut de prisos şi nelalocul ei.

Îndrăznesc să cred că pot interesa pe cineva în relaţii cotidiene, accidentale întâlniri etc. Dar pentru ca să interesez în scris – mai lămurit, pentru ca în scrisul adresat cuiva să poţi găsi Cuvântul propriu şi adevărat – este nevoie de altceva.

„Tăcerea e bună pentru proşti"[1], spui d-ta. Într-adevăr, oamenii inteligenţi ştiu să vorbească. Chiar tăcând.

Dar eu nu trebuie să-ţi spun că există atâtea tăceri câţi oameni şi că preţuiesc atât cât ei. Nu e un semn bun pentru mine că d-ta nu ai găsit în lipsa mea de cuvinte un înţeles.

Cu acelaşi gând bun şi cu aceeaşi modestă simpatie,

Iosy Hechter

Iartă-mi, te rog, plicul acesta deplorabil. E seara târziu şi, negăsind altul, nu am vrut să amân răspunsul. Dacă te pot sluji cu ceva, sunt gata.

Brăila, în 6 aprilie 1927

„În cazul cel mai rău, socoteşte-te prietenul meu mezin şi dulce şi scrie-mi."[1]

Vorbele dumitale m-au bucurai mult şi puţin m-au nedumerit.

Îmi ceri Cuvântul altfel decât cum – modest şi rezervat – se cuvine să ţi-l trimit d-tale, după cunoaşterea noastră mică şi întâmplătoare. De vreme ce o spui, trebuie să cred că te interesează. E un îndemn. Aş lua bucuros creionul şi, mărunt, aş însemna pe pagini multe vorbe adevărate, dacă ar fi de-ajuns să vreau. Ori asta nu ţine nici de vrerea d-tale şi nici de a mea. Câte zile trebuiesc trăite împreună pentru ca din câteva ceasuri rare şi simple să se poată alege, simplu, Cuvântul care să meargă de la om la om? Câte reciproce descoperiri, câte întrebări, răbdător lămurite, câte obscurităţi sublimate în estompări, câtă strădanie pentru ca din gândul amorf de fiecare zi să răsară, magnific, „flăcările albastre ale comorilor viitoare"? Sau, dacă nu, ce dumnezeiesc de incandescentă şi unică clipă?

Nu, domnule Baltazar, d-ta ai ştiut de mai înainte că ceea ce ai cerut nu se cere. Se dă sau nu. Îţi păstrez d-tale o deferenţă afectuoasă şi pe deplin adevărată. Vezi, acum câteva seri am recitit *Vecerniile*[2] şi e de-ajuns ca să înţelegi. Pentru ca să poci scrie cuiva cald şi deschis, trebuie să-i fi vorbit aşa. Pe hârtie şi cu cerneală nu poci să găseşti Cuvântul înainte de a-l fi trăit.

Până acum nu posed informaţii[3] mai sigure decât cele ce urmează: până la începerea sezonului, Lacul-Sărat fiind părăsit, nu se pot stabili hotărât mijloacele de trai. Fiecare an aduce o sporire de scumpete, care nu va trece însă peste cifrele acestea: o cameră cam 3000 de

lei pe lună, baie caldă de nămol, clasa I, 100 lei (clasa II este impracticabilă), o baie rece în lac, 20 lei. Restaurantele, nu mai scumpe decât cele din București. Taxa de cură, neînsemnată. Lucrurile acestea mi-au fost comunicate de un restaurator al lacului, eu însă păstrez impresia că prețurile sunt prea trandafirizate. De îndată ce voi fi informat precis, vei avea toate lămuririle. Mă întreb dacă diferența de scumpete între Lac și Techirghiol este într-adevăr așa de mare?

La Galați nu cunosc pe nimeni în afara unui student foarte afabil, dar mai în tot timpul absent de acolo. Un prieten al meu de aici, fratele domnișoarei Schächter, posedă însă întinse și mondene relații. Mi-a făgăduit tot ajutorul. În primele zile ale vacanței de Paști am să plec la Galați și am să-ți comunic de îndată rezultatul. In ceea ce mă privește, în iunie și în ultima jumătate a Iui mai o să fiu in București pentru examene. In iulie, dacă munca, după cum prevăd, mă va extenua ca și altădată și dacă am să am cu ce, voi pleca undeva la munte.

Aș fi și eu extrem de bucuros însă să fiu acasă în timpul vilegiaturii d-tale la Lac. Despre ieftinătate mi s-a spus că toate lunile verii sunt deopotrivă de văduvite de așa ceva. In consecință, trebuie să alegi după alte criterii. Aștept să-mi comunici celelalte întrebări fiindcă – repet – sunt mulțumit de câte ori te pot sluji.

Îmi vine greu să sfârșesc așa. Aș voi un cuvânt mic și larg cuprinzător, în care să poci citi răspunsul adevărat pe care l-aș fi dat rândurilor d-tale frumoase, dacă opt ore de muncă ingrată și cotidiană nu m-ar trudi intru-atât încât să mă lipsească de o clipă de tihnă și de calmă bucurie.

Iosy Hechter

Brăila, în 12 aprilie 1927

Scrisoarea d-tale a venit rău: într-o duminică. Este pentru mine o zi primejdioasă acum. Poate am să mă pot lămuri în rândurile ce urmează.

Trec printr-o vreme de schimbări sensibile. Nu este lentul și firescul drum pe care vârsta mea de obicei îl conturează imperceptibil, pentru ca înspre un sfârșit să se arate.

Sunt cotituri brusc și surprinzător trăite cotidian.

Seismografele sensibilității le înregistrează în același timp fără să le prevadă. Mă lovesc și mă deconcertează.

Sunt mari variații de temperatură și presiune emoțională; sunt acute accese de incandescentă inteligență; sunt dezolante zile de prostie incoloră.

Crustaceii, când își schimbă învelișul, au avantagiul izolării trupului gelatinos; și pe urmă posedă privilegiul de a-și purta principiul rezidirii lor în stomac, nu în creieri.

Noi obligați suntem să rămânem la fel în mijlocul celorlalți – chiar atunci când am încetat de a fi aceiași. Trebuie să răspundem – fiind desăvârșit alții – acelorași așteptări. Nu știu dacă ai trecut vreodată printr-astfel de rupturi lăuntrice, dar dacă ai trecut, ai să înțelegi desigur. Am căutat leacul și l-am găsit. Trebuia să-mi păstrez unitatea pentru ochii celorlalți (sunt un om politicos și cu agreabile relații) și, de asemeni, trebuiam să-mi ușurez mie suportarea crizei. Singura evadare posibilă a fost o încercuire. Singura terapeutică, lipsa de libertate. Nu trebuiam să mă întâlnesc cu mine. După opt ore de muncă stupidă, plec extenuat din paginile cursurilor mele, pentru ca să mănânc, să râd cu alții și să dorm. Truda și foamea distrug cele mai ascuțite „conflicte de

suflet". Sunt în felul ăsta un student harnic, un tovarăş comod şi toate sunt bune.

Dar vine duminica. Ştiu eu? Aduceri-aminte din vremea liceului; obicei iremediabil contractat; dor neînfrânt pentru ceasuri de trândăvie? În ziua aceea nu pot să învăţ şi cu atât mai puţin să citesc. Şi atunci fug de acasă, caut tovărăşia oricui – dacă este gălăgioasă şi vulgară mai ales – sigur că aşa nici o clipă nu am să mă întâlnesc cu mine, sigur că nu am să am necazul nici unei nedumeriri. Fug de mine. Seara, acelaşi somn trudit, şi a doua zi începe egală, precisă, netulburată săptămâna.

Scrisoarea d-tale a venit duminica asta ca o mustrare.[1] Nu am avut curagiul aceleiaşi laşităţi. Am trebuit să rămân acasă cu mine. Am încercat să-ţi scriu, dar am rupt. Vorbele d-tale nu meritau un răspuns şiret şi deştept. Mă întreb acum ce virtute proprie lor m-a obligat la cele câteva ceasuri de maximă sinceritate, şi îmi dau seama că, în definitiv, astea toate nu ţineau decât de mine. Scrisoarea d-tale a fost un accident. M-a obligat să ies din cercul disciplinei mele de fiecare zi şi să-mi spun lucruri pe care voit le uitasem. Te asigur, a fost o revedere grea. Nu o regret fiindcă păstrez credinţa că nimeni nu sângerează de prisos şi că, virtual, fiecare mâhnire păstrează pentru târziu, pentru foarte târziu, o bucurie mare şi dreaptă.

De aceea, domnule Baltazar, îţi mulţumesc frăţeşte – aşa cum vrei d-ta – pentru prilejul acesta rar de rară interiorizare. Dacă nu ar fi venit din partea d-tale, desigur că nu ţi-aş fi scris nimic din toate astea. Acuma încă, pentru ca să fiu sigur că hârtia aceasta nu are să rămână la mine – nu recitesc ce am scris. Altfel, ştiu eu?

Al dumitale,

Iosy Hechter

P.S. *Lacul.*[2] Am fost într-adins într-o după-amiază acolo. Pustiu. Mi s-a spus că singurul lucru ce se va putea şti de-abia peste vreo două săptămâni va fi tariful camerelor. Restul nu se poate hotărî până la începerea sezonului – adică jumătatea lui iunie, căci până atunci preţurile oscilaseră mult. În viitoarea scrisoare am să-ţi comunic câteva adrese pentru vile particulare. Trebuie să ştiu preferinţele d-tale: hotel, vilă? De asemenea dacă băile prescrise sunt reci sau calde.

Galaţii.[3] Nedându-se încă vacanţă, băieţii nu au venit acasă. Săptămâna viitoare – joia poate – plec acolo şi am să te informez.

Te îngreuiez mult rugându-te să-l întrebi pe Perpessicius ce are de gând să facă cu restul traducerilor noastre din Jammes?

Sâmbătă seara, în 23 aprilie 1927

Trebuie, domnule Baltazar, din capul locului să-mi cer iertare pentru întârzierea mare a scrisoarei acesteia. Îmi vine foarte greu s-o scriu atât de târziu, răspuns unor înduri dăruitoare de gând, dar nădăjduiesc că nu vei uita munca mea de fiecare zi şi din zi în zi mai urâtă. Sunt înaintea unor examene. Ţin să le iau pe toate, fiindcă am nevoie de o vară liberă, odihnitoare şi tihnită. Muncesc epuizant şi sunt foarte bucuros când găsesc un ceas nemuncit. Dacă lucrul se întâmplă rar, nu este vina mea.

Ceea ce îţi scriam acum o săptămână era aşa de real şi de simplu, încât vorbele d-tale m-au nedumirit. De ce să vezi un lirism căldicel şi drăguţ – panglicuţe, efuziuni emoţionale, zorzoane mărunte – într-un adevăr aflat fără să vrei într-o bună zi? „Conflictele de suflet"

m-au amuzat totdeauna şi în ceea ce mă priveşte le-am gâtuit fără remuşcări. Cunosc prea mult şi prea bine o seamă de fete, pentru ca să nu mă fi dispensat pe mine de tot sosul unui romantism pe care niciodată d-ta nu ai să mă convingi că îl am.

Totuşi, nu vreau, de dragul nici unei bărbăţii, să trec peste o vreme – care este a mea şi a vârstii mele – voit ignorând-o. Am avut foarte multă şi foarte bună dreptate când am pus la îndoială autenticitatea acestui îmbucurător, pentru mine, schimb de scrisori. Căci dacă aş fi fost mai multă vreme lângă d-ta, sau dacă vremea trăită împreună ar fi fost şi mai larg cuprinzătoare decât cum a fost, d-ta ai fi înţeles firesc şi dintr-o dată ceea ce nu se poate înţelege decât aşa: gândul şi Cuvântul adevărat al cuiva. Vor fi scrise în rândurile ce le ai de la mine multe vorbe inutile şi multe neadevăruri, dar sunt sigur că aproape tot ce am scris în ultima mea hârtie a fost real şi desăvârşit lipsit de orice soi de cochetărie agreabilă.

Nu mă complac moale şi fericit într-o introspecţie – atât de drăguţ adjectivată de d-ta – şi, dimpotrivă, o înlătur pe cât cu putinţă este. Dar fiindcă am găsit-o într-o bună dimineaţă m-am bucurat; şi fiindcă întâmplarea voise să ţi-o datoresc d-tale, ţi-am scris fără înconjur.[1]

Să fim în consecinţă înţeleşi. Este mai mult decât o poezie emoţionantă şi romanţioasă şi poate nu e mai puţin decât deschiderea unui drum înspre o maturitate de care nu sunt perfect strein.

Literatură? Îmi amintesc de un erou al lui Rémy de Gourmont care – literat – îşi comercializează cea din urmă emoţie, cea din urmă sinceritate, înscriind-o în carnetul de observaţii. Cred că sfaturile d-tale sunt de prisos fiindcă eu literat nu am să fiu. Şi chiar aşa încă, ştiu să elimin literatura din viaţă. Am să fiu advocat; cred şi

vreau advocat mare. Dar asta nu înseamnă că e necesar să mă înstreinez definitiv de înţelegerea altor lucruri. Este greşeala târgului acestuia aceea de a-ţi încadra virtuţile în egalitatea dezolantă a atributelor locuitorilor săi; este greşeala oamenilor de aici aceea de a te valorifica şi de a te defini cu aceeaşi unitate de măsură.

Vezi, nu este vina mea dacă sunt uneori necuviincios de modest. Aici, dacă posezi o anumită distincţie, trebuie să-ţi pierzi iremediabil cuviinţa. Cunosc îndoiala grea a multor ceasuri; cunosc încrederea altora.

De aceea mă îndreptăţesc să aştept o viaţă bogată în cel mai propriu sens al cuvântului, şi alăturată ei, brăzdând-o neaşteptat cu lame de lumini rare, o alta.

Al d-tale,

Iosy Hechter

Lacul Informaţii complete (costul camerei, întreţinere etc, etc.) le poţi căpăta la adresa: Adolf Schoi B-dul Cuza. Cafenea. Este unul dintre antreprenorii celor mai bune localuri din lac. Camere comode poţi găsi de asemenea la adresa Hotel Popescu Lacu Sărat. Cele mai elegante camere, cred însă că şi cele mai scumpe sunt la Villa Ancora. Informaţiuni L. Calafeteanu la Fabrica Ancora Brăila.

Dacă d-ta ai nevoie de băi calde atunci în prima jumătate a lui iunie şi ultima a lui mai este vremea indicată. Băile reci însă nu se pot face decât în restul timpului până la începutul lui septembrie când preţurile sunt foarte mari. Aştept celelalte întrebări.

Galaţii. Vremea rea de joi m-a oprit să plec. Joia ceastălaltă însă cu siguranţă. Atunci am să-ţi scriu imediat. Aş dori mult să se poată face.

Brăila, în 13 iulie 1927

Venit ieri acasă am găsit plicul d-tale; cea de întâia mână care se întindea şi pe care o puteam strânge bucuros în târgul ăsta. Îţi mulţumesc. Şi scriu aici regretul de a nu putea desluşi pentru mine şi pentru d-ta înţelesul bucuriei mele. Mi-ar trebui altă linişte şi altă odihnă. Dar îmi spun că în vara asta, dacă oi găsi cuvinte bune, am să-ţi scriu atât de mult şi de des cât voi simţi că nu te împovărez nici pe d-ta şi nici pe mine. Căci am nevoie de vorba d-tale. Încep s-o preţuiesc în tot ce are singular şi preţios, în tot ce are – iartă te rog – naiv şi fantezist.

Altădată cu emoţii de detectiv te ascultam; mi-era greu să uit că am în faţă un scriitor. De ce o deferenţă obişnuită mie şi diferenţa vârstelor noastre mă opreşte, de teama unei stridenţe, să-ţi spun că eşti un om drag? Eu cunosc ceea ce oamenii fără cizme şi terorizări numesc pudoare a cuvântului. Dar d-ta, care o ai într-o măsură minunată, ai ştiut s-o închizi în astfel de limite încât rămânând decenţă, să nu fie cochetărie. Este o întâie învăţătură pe care ţi-o datoresc. Te-am auzit într-o zi, într-un restaurant, vorbind deschis în faţa a doi streini, de lucruri desăvârşit proprii d-tale. Am ascuns atunci un gest de nedumerire şi jenă, dar ştiu acum că n-am avut dreptate. Eşti în centrul acelei împăcări, către care râvnesc. Mă vreau simplu, egal şi odihnit. Mă aştept în această linişte de început şi de sfârşit, convins că acolo am să mă desăvârşesc într-o vârstă.

Ştii care mi-a fost prima şi singura lectură după examene? Aventurile baronului Münchausen. Mai bun, mai inteligent şi mai nou decât France. Am râs şi m-am bucurat. Dacă nu ar fi inutil ţi-aş vorbi despre cartea asta făcută din salturi de gând şi din viaţă nouă.

Mă aşteaptă un teanc de volume. Poate că nu [o] să am destulă hotărâre, încât nici să nu le deschid. Dar o vreau. Sunt trudit şi trebuie să nu fiu. Mi-ar fi trebuit şi mie traiul d-tale de acolo, în munţi şi pădure[1], pentru ca liniştea din lăuntru să nu fi fost în afara stridenţei. Dar – desigur – dacă am s-o merit am s-o am aici sau în altă parte, vacanţa mare. Nu cunosc poezia tihnei ăsteia, care nu are alt păcat decât acela de a fi fost literaturizată. Este bună vacanţa asta cu soare şi pace, Când este. Am să fiu bucuros – fiindcă ştii şi vrei să asculţi – să însemn aici din când în când câteva cuvinte ca acum. Al d-tale

Iosy Hechter

P.S. La Bucureşti în duminica făgăduită nu am venit la d-ta, dar nici cuvântul nu mi l-am călcat. Căci trebuia să viu numai dacă-mi treceam examenul din ajun. Şi pe acela, dintr-un accident, l-am pierdut. Încolo, le-am trecut pe toate – şi sunt cele mai grele – mai mult decât onorabil. Vremea îmi e liberă şi eu sunt mulţumit.

Îndată ce am fost liber am fost la d-ta. Cu mare greutate am putut afla că eşti plecat. Unde, n-a putut să-mi spună servitoarea. Altfel scrisoarea aceasta nu ar fi venit aşa de târziu şi nu ar fi aşteptat-o pe a d-tale.

Brăila, în 23 iulie 1927

În sfârşit, nopţile nedormite, ceasurile chinuite şi mizeria de înaintea examenelor se răzbună. Sunt bolnav de patru zile. Pentru câte? Nu ştiu, dar trebuiesc să fie puţine. Trebuiesc fiindcă acum n-am nici timp, nici nervi pentru boală. Vreau să fiu sănătos. Este cel din urmă efort de care mai sunt capabil. Şi poate am să izbutesc.

Îndată ce am să fiu în stare să țin tocul în mină, am să-ți scriu.

Te rog să mă aştepți îngăduitor. Astăzi n-aş putea spune un cuvânt mai mult fără să te împovărez,

Iosy Hechter

Brăila, 10 octombrie 1927

Mi-e neînchipuit de greu să-ți scriu d-tale acum. Fiindcă numai dacă cineva ar fi ştiut cu deplinătate mizeriile mici şi liniştile mari între care s-au scurs aceste două luni din urmă, ar fi înțeles de ce între ziua acestei scrisori şi între ziua celei dinainte au trecut atâtea altele. Şi fiindcă, mai ales, trebuiam să reiau scrisul cu o rugăminte. Pe care o amân într-una, dar care astăzi trebuie spusă. Ştiu eu dacă am să găsesc Cuvântul care să nu supere, dar să stăruie?

Totuşi.

Îți spuneam astă-vară cât de esențial e pentru mine să plec din oraşul ăsta, unde timp de douăzeci de ani am trăit egal acelaşi trai. Este un târg de liceeni. Eu l-am cunoscut în tot ce poate da şi bun, şi rău. Aici am citit cea dintâi poezie şi am sărutat cea dintâi fată. Aici am cunoscut seri de iarnă petrecută – ca în romane ruseşti – în discuții şi „idealuri" (uite, trebuie să mă slujesc de ghilimele). până într-un timp, toate au fost bune. Astăzi toate astea mi se par omorâtor de străine şi false. Vreau să plec. Vreau să ştiu viața aşa cum se cuvine la vârsta mea. Poate mai sporită în mizerie, dar cu siguranță în sporită bogăție. Îmi trebuiesc o mulțime de lucruri noi. D-ta chiar îmi reproşai stângăcii şi naivități. „Bucureştii vor fi singurul leac", sunt vorbele d-tale. Ai avut dreptate. Acum mai mult ca oricând.

Târgul se depopulează, prietenii – cum sunt – pleacă; fetele se mărită. Mă amenință această grozavă ratare a unui trai închis între cărțile de şcoală şi plimbările de duminică, între cinstite relații de „lume", şi săptămânal ordonate incursii în strada „damelor".

Iartă-mă, te rog, dar d-tale îți pot vorbi aşa, cu atât mai mult cu cât gândurile astea mă strâng ca un fel de sinucidere stupidă şi inutilă. Vreau să fug de aici. Îmi trebuie un mijloc modest de a-mi câştiga un trai mai puțin decât modest. Chiar dacă aş trebui să muncesc extenuant pentru bani puțini, şi încă nu m-aş da în lături. Trebuie să fug. Înțelegi de ce cuvântul ăsta e un strigăt?[1]

D-ta ai relații, cunoşti lume, care nu-ți poate refuza servicii, o obligi doar prin cunoştința d-tale. Întreb cu o mare teamă şi cu o imensă jenă: nu-mi poți dărui d-ta acest mijloc de trai, care însemnează pentru mine singurul mijloc de a trăi? Probabil aş trebui să rog şi să întreb cu mai multă îndemânare. Dar, pricepând, îmi vei ierta, pentru această unică dată, îndrăzneala. Şi pe urmă d-ta trebuie să ştii ce puțin prețuiesc elegantele de vorbă aici. Îmi trebuie acest lucru, pe care ți-l cer, absolut şi – simt bine – fără amânări. Este pentru mine o condiție de viață. O ocupație cât de grea. Dacă nu se poate pentru jumătate zi (ca să pot învăța în restul timpului), fie şi pentru toată ziua. Aş învăța noaptea. Nu mă înspăimântă nimic altceva decât posibilitatea de a rămâne aici. E stupid până la desperare.

De aceea, te rog frumos, dacă cumva afli sau ştii cum şi unde mi-aş putea câştiga ce îmi trebuie, sau dacă măcar întrevezi vreo posibilitate, să-mi scrii. Sunt numai aşteptare şi necaz. Fac cele mai copilăroase planuri. Bunăoară: scriu de două luni foiletoane pentru „Cuvântul"[2]. Se publică regulat. D-ta, trebuie să ştii. Nu aş putea găsi acolo de lucru, nu mi s-ar plăti suficient

pentru a trăi prost – şi dacă da, calitatea mea de evreu (necunoscută celor de la „Cuvântul" nu ar fi o piedică? M-ai îndatora enorm dacă mi-ai scrie ce crezi despre asta. Şi mai ales dacă mi-ai asculta rugămintea de înainte. M-aş mulţumi să câştig 3.000 de lei pe lună chiar cu preţul unei munci grele. Birou, sau mai ştiu ce altceva. Vrei, domnule Baltazar, să-mi faci acest imens bine de a-mi scrie lămurit ce crezi d-ta şi ce se poate face? Acum nu o duc decât cu nădejdea. Peste o săptămână viu la Bucureşti să-mi dau singurul meu examen. Dacă m-aş întoarce la Brăila, m-aş întoarce nenorocit şi înfrânt.

Te rog, de aceea, scrie-mi acum chiar dacă este măcar îndreptăţită speranţa mea. Dumneata ştii să citeşti un strigăt chiar acolo unde cineva – din pudoare – nu l-a scris.

Al d-tale,

Iosy Hechter

Brăila, 15 octombrie 1927

Singurul care poate bănui bucuria nedumerită şi mare, adusă de veştile de ieri eşti d-ta. Fiindcă, altădată, în acelaşi dor de evadare şi în aceeaşi cumplită deznădejde, sporită încă, ai aşteptat. Cum să-ţi mulţumesc? Este cu atât mai greu cu cât vârsta d-tale şi deferenţa mea nu îmi îngăduie un gest de liberă frăţie, o strașnică strângere de mână, mai mult chiar, mult mai mult. Dar dacă cu aceste esenţiale înlesniri, pe care mi le dăruieşti, am să izbutesc într-o zi să fac ceva vrednic, atunci poate d-ta ai să fii răsplătit şi cuvântul de recunoştinţă are să fie lesne şi – desigur – de prisos.[1]

Am fost din capul locului buimăcit. Îmi era greu să cred şi reciteam continuu scrisoarea, pentru ca în categoricul frazelor, în siguranţa propunerii să găsesc sprijin împotriva îndoielilor. Mărturisesc că atâta – adică

atâţia bani şi o muncă atât de puţin îngreuitoare – nu am sperat. Sunt fericit că am să am suficient timp pentru ca să citesc şi să scriu, să-mi urmez unele cursuri la Filozofie şi să învăţ. Dar dincolo de toate, sunt fericit că scap de aici şi vin acolo, unde mă aşteaptă, ghid preţios şi nesperat, cunoştinţa d-tale. Ar trebui să-ţi mulţumesc acum stăruitor şi îndelung. Dar bunătatea d-tale constructivă – ajutor şi fapt – nu cere şi nu îngăduie acum cuvântul.

La Bucureşti am să vin cred joi, fiindcă atunci se încep examenele. Am să fiu foarte puţin ocupat, fiindcă am un singur examen, superlativ de uşor. Neapărat, imediat am să vin la d-ta. Am să fiu găzduit la nişte rude primele zile, eventual două săptămâni, până când am să-mi iau ocupaţiile oferite de d-ta, am să-mi găsesc cameră (probabil împreună cu Rosenzweig,[2] care, însănătoşit, pleacă de asemeni), am să regulez traiul. Sunt grozav de nerăbdător să aflu amănunte precise despre o mulţime de lucruri, şi aste câteva zile se lungesc nesfârşit. Dar mă potolesc uşor, gândindu-mă iar la asigurările d-tale. Clădesc planuri şi mă pregătesc de muncă. Îmi momesc izbânzi. Te-aş întreba continuu, ca un copil: nu este aşa că are să fie bine, că are să fie foarte bine?

Informaţia d-tale despre „Cuvântul" m-a necăjit puţin. Aştept să-mi termin ciclul început şi nu am să mai trimit nimic. Poate am să pot face acelaşi lucru altundeva.

Doctorul Nestorianu este foarte grav bolnav. Acum se află la Bucureşti şi nu am putut să aflu – şi asta nu precis – decât că este internat la spitalul Diaconeselor. Ieri au fost veşti puţin mai bune, dar oricum doctorul e bătrân. Înţelegi de ce nu ai primit suma. El e singurul, care are grijă de asta. Dacă trebuie să încerc altfel, scrie-mi cât mai sunt aici, dar nu ştiu, care din domni au să aibă grija – şi ea uitată – a doctorului.

Sunt cu toată mulțumirea și cu toată așteptarea al d-tale,

Iosy Hechter

Brăila, 21 octombrie 1927

În sfârșit, mi se anunță data examenului: sâmbătă, 29 octombrie. De aceea am trebuit să-mi amân plecarea, fiindcă gazda mea provizorie din București trebuie cultivată și cruțată pentru viitor. Viu însă sigur miercuri dimineața.

După masă am să viu la d-ta. Aștept cu nu știu ce nelămurită emoție această revedere, pe care, oricum, eu – acum câtăva vreme – n-aș fi bănuit-o prevestită așa de drept frățește în cuvintele d-tale din plicul trecut. Caut să urmăresc firul întâlnirii și înțelegerii noastre, ajuns – așa, cu un simplu salt – aici. Nu îl găsesc și îi înțeleg totuși adevărul.

Altădată va trebui să se desăvârșească bucuria mea într-un gest. Pe miercuri deci.

Al d-tale,

Iosy Hechter

Dacă-ți mai pot face ceva aici, scrie-mi. De asemeni, te rog, dacă cumva vești noi ar putea să-mi facă pregătirile de plecare mai puțin agitate.

Către Mircea Eliade

Brăila 13 august 1928

Dragă Domnule Eliade,

Distanțele mari dintre foiletoanele d-tale m-au făcut să cred că lipsești din București. În felul acesta

trebuie să-ți explici de ce, plecat fără a-mi lua rămas bun, n-am făcut să te ajungă saluturile mele de cuviință.

Sunt încă nesigur dacă și de astă dată voi nimeri mai bine. Anumite nevoi mă silesc să încerc la întâmplare. Voi fi deci mulțumit dacă rândurile acestea te vor găsi. Dacă nu, aștept mai departe.

Vreau să te rog să-mi faci serviciul unei informații. Poate ceva mai mult. Pentru aceasta, trebuie să știu însă dacă ești sau nu la București. Vei fi d-ta atât de bun să mi-o comunici?

Două rânduri care să mă anunțe că te găsești în capitală, mă vor îndreptăți să revin cu o scrisoare. Le aștept.

Amical,

Mihail Sebastian

Brăila, 19 august. 1928

Dragă Domnule Eliade,

de vreme ce lipsești din București, e de prisos să-ți mai comunic micul serviciu, pe care ți-l ceream. Deocamdată, cel puțin. când te vei fi întors însă acasă, n-am să uit bunăvoința d-tale și am să-mi reînnoiesc rugămintea cu lămuririle trebuitoare.

Să nu pierd însă prilejul de a-ți scrie. Mărturisesc, o fac cu oarecare greutate. Într-un fel pentru că, de când scrisoarea a încetat să fie pentru mine o îndatorire socială, i-am pierdut obișnuința. Pe urmă, dintr-un sentiment penibil, pe care mă îndoiesc dacă voi izbuti să ți-l fac lămurit. Am nevoie de o anumită rânduială exterioară, de o anumită ordine cunoscută deja, de o anumită familiaritate a lucrurilor și pereților unei odăi, pentru ca să mă mișc prin ea cu pași firești, pentru ca să mă recunosc pe mine însumi și să mă las în voia mea.

Îmi trebuie acest decor cunoscut, unde mâinile să-şi fi căpătat uşurinţa de a se mişca. Până nu-mi stabilesc o geografie elementară chiar, dar sigură a locului, mă urmăreşte un fel de teroare, in care probabil s-au refugiat toţi balaurii şi strigoii copilăriei mele. Eu nu gândesc bine într-o cameră străină. E sentimentul penibil, cu care mă mişc într-o haină nouă. Sentiment care mă stăpâneşte până la imbecilizare în faţa unui necunoscut şi îmi opreşte roţile minţii într-un punct mort şi iremediabil. Trebuie să mă lucrez atunci de la început, urnindu-mi încet gesturile, pe măsură ce le aflu pe ale celuilalt, refăcându-mi vocabularul, verificându-i sensurile cu înţelesul cuvintelor celuilalt. E ca un fel de reconstrucţie. Penibilă pentru că îmi frînge o coerenţă. Dar interesantă pentru mine însumi şi uneori fecundă, pentru că mă obligă să mă revizuiesc din noi puncte de vedere.

Înţelegi atunci poate de ce, scriindu-ţi, peniţa nu se hotăreşte să umble alert pe aceste pagini, să le umple cu debitul generos al unei conversaţii şi să-mi creeze realmente un divertisment. Pe d-ta – vorbesc de armătura fizică (gest, inflexie de voce, grimasă, surâs) a cuvântului şi gândului d-tale – eu nu te ştiu. Mi-ar trebui să te aflu, pentru ca într-adevăr cunoaşterea noastră să fie fecundă. O, desigur, nu rândurile astea, şi nici răspunsul d-tale scris, nu mă vor ajuta. Pentru asta, mai mult decât toate foiletoanele d-tale, mi-a fost de folos plimbarea lungă pe care într-o după masă am făcut-o din întâmplare, la Bucureşti, prin librării împreună. Un ceas asemănător aceluia m-ar bucura din toată inima. Iar dacă scrisoarea asta va izbuti să-l facă mai simplu decât cum e, atunci mă voi bucura a fi scris-o.

Te pasionează „Semnele" mele[1]? Pe mine – să-ţi spun drept - mă interesează mai mult rezervele, pe care

„principial" le faci. E în cuvântul subliniat de mine în rândurile d-tale aproape un *acte manqué*, egalându-l în semnificaţie pe un altul, pe care îi observasem cu reală bucurie altă dată: Gbur-Ama. Dar şi despre unul şi despre altul, altă dată, când vei veni. Aminteşte-mi.

Am lichidat, de apreciabilă vreme, dulcea ocupaţie a inventariilor sentimentale. „Semnele au – te vei fi îndoit poate – alt mobil şi sunt pornite cu un alt gând. E probabil, când le voi fi scris şi publicat mai departe, că rostul lor precis se va limpezi. Dar nu e fără de folos să-ţi spun de ce le-am început.

De multă vreme – să tot fi avut şapte ani – Brăila trăia, seară cu seară, un eveniment regulat ca un rit, şi pentru mine bogat de mistere. O bătrână pipernicită ridica în grădina publică, veşnic la acelaşi ceas, cu ajutorul obişnuiţilor golani ai locului (savuroşi şi neuitaţi tipi) un balon de hârtie gudronată încălzit de o flacăre uşoară. Fapt divers in oraşul ăsta, pe vremea aceea viu şi sunător de veselie, întâmplare unică rămasă totuşi în memoria nedumeririlor şi emoţiilor mele cu un soi de nedesluşită tristeţe.

Or, iată, după cinsprezece ani, la Bucureşti aflu într-o zi de la Perpessicius legenda adevărată a micii nebunii pitoreşti de atunci. Odinioară, târgul meu fiind încă un cuib de fanarioţi şi meridionali, un italian chemase jos în port „onor public brăilean" să-i arate o invenţie. Un balon care avea să-l ridice aevea odată cu păsările şi fumul vapoarelor în aer. „Acta Pompeia" – numele balonului – s-a ridicat într-adevăr, dar niciodată nu s-a mai coborât jos şi nici o urmă nu i s-a mai găsit. Pierdută între stele sau unde.

De atunci, în flecare seară o bătrână... etc., etc.

Or, povestea asta n-a deschis numai uşa unui fapt oarecare, ci a declanşat brusc o întreagă serie de

evenimente, a luminat deodată ani întregi, mi i-a făcut prezenți, le-a dat sens și spațiu, i-a întâlnit, i-a mărit. O mie de înțelesuri au crescut și-o întreagă viață s-a refăcut pe suportul fragil al scânteii acesteia. Am simțit refăcându-se ceva în adâncimi, întregindu-se o existență inedită ca o aventură, motivându-se atâtea și atâtea mari mistere, altădată socotite insolubile. Dacă ții seama că în socotelile mele (ți-am spus?) intră un roman, ai să înțelegi cât de prețioasă mi-a fost experiența asta de rememorare și cât de apropiată de preocupările mele. Ei bine, am ținut să nu las la voia întâmplării acest eveniment, acest exercițiu de uitări și amintiri. Cărțile dulapului meu vor să fie simple pretexte ale unei experiențe de explorare întârziată. Sunt sigur că le voi descoperi în afara înțelesului lor, un înțeles al meu. Nu vreau să-l pierd.

Sfârșesc. Vezi bine, nu știam cât am să-ți scriu. Scuză-mi aste două soiuri de hârtie și plicul roz. De când nu mai corespondez, ustensilele genului îmi lipsesc. Întâiul plic găsit în sertar, mi-a slujit.

Vei fi desigur bun să-mi anunți data sosirii d-tale la București. Îți voi scrie atunci. Cu prietenie,

Mihail Sebastian

Brăila, 11 septembrie 1928

Dragă Domnule Eliade,

În timpul lung în care am lăsat scrisoarea d-tale ultimă fără răspuns, serviciul anunțat d-tale ca o viitoare rugăminte nu și-a pierdut utilitatea. E probabil însă că nu ți-am scris (lăsând la o parte ceasurile mele – prea multe – de muncă) din teama de a nu agrava o neînțelegere și așa suficient de ascuțită între noi. Adjectivul nu vrea să indice

decât largul unghi pe care liniile noastre de temperament întâlnindu-se îl descriu. Ai înțeles, desigur, că nu e vorba de altceva.

De prisos „să pun la punct" confuzia în care recidivezi, între o manieră cotidiană a mea – de valoare socială numai – și între o altă secțiune distinctă a vieții unde cuvintele se supun unei proprietăți de sens și opiniile unor exigențe de metodă. Odată îmi reproșai – într-un foileton – că trec peste cuprinsul metafizic al cuvântului și că îi dau accepții comode. Omenia, spuneai d-ta, este altceva decât un sentimentalism domol, afectuos și obștesc, uitând că vorba îmi slujise în cursul unei discuții de stradă sau al unui foileton în literatură.

Iată acum îmi pui pe seamă o „confuzie de planuri", pentru că în cursul câtorva însemnări amicale, m-am jucat să observ dintr-un punct de vedere ademenitor un cuvânt și un gest. De unde psihanaliza mie îmi slujește cotidian ajutorul elementar foarte util și foarte agreabil al unor asociații de idei, normale cât logica oricărei judecăți de fiecare minut, d-ta o faci să intre în filozofia mea și să-i dea înfățișarea bună a diletantismului.

Cât privește sentimentalismul, care și-a pierdut obiectul de la început, ca să nu rămâie decât tot sentimentalism, îngăduie-mi să trec peste. Asta nu se discută, pentru că asta nu se poate argumenta.

Sfârșesc deci cu toate aceste revederi. Dacă vor fi de vreun oarecare interes, le vom relua la București.

Și mă întorc la serviciul pe care ai avut amabilitatea să mi-l făgăduiești. Știu că ești foarte ocupat. Lipsa d-tale de la foiletonul gazetei e o mărturie. Deci, te rog să reduci cele ce urmează, până la un lucru pe care să-l poți face fără pierdere de timp și fără oboseală.

Eu scriu tot şi te rog, te rog mult, să nu faci decât numai ce îţi este absolut la îndemână.

Din martie până acum am luat de la „Cuvântul" o regulare a conturilor mele numai la 23 iunie. Adică, Nae[1] mi-a dat un bon de 4500 lei (pe care ţi-l alătur). Din el am încasat pe bonuri iscălite de mine, de la Grozescu, sumele: 500, 200, 1000. Deci în total 1700 lei. Îmi rămâneau 2800. Pentru aceştia am luat de la redacţie o adresă către depozitarul nostru pentru 1500. Îmi rămâneau deci la redacţie 1300 lei. Or, de la depozitar, în contul bonului, n-am luat decât 1000 lei, rămânându-mi încă 500. În rezumat, din bonul dat de Nae la sfârşitul lui iunie mie mi-au rămas neîncasaţi 1800 lei.

Rugămintea mea mare este aceasta: să-i explici lui Grozescu (hârtiile alăturate vor fi de ajutor) şi să-i ceri aceşti bani. Să-i ţii d-ta şi să mă anunţi de aceasta, pentru ca să trimit pe cineva, care va avea grijă să mi-i trimeată. E prea greu? Atunci păstrează hârtiile alăturate până voi veni şi anunţă-mă doar cu trei cuvinte. Altfel voi fi realmente necăjit.

Dar presupunând că vei izbuti să-mi iei banii şi presupunând că d-ta treci din când în când pe la redacţie, îndrăznesc să-ţi cer o informaţie. La plecarea mea, Nae mi-a făgăduit că de la 1 iulie sunt trecut în state. Vrei să ai bunătatea de a te interesa dacă lucrul e făcut, în ce condiţii şi dacă va fi posibil să-mi iau vreodată banii aceştia mulţi pe atâtea luni?

Cum merg treburile gazetei? Există bani? Cel puţin nădejdi? Când apare „Pro şi Contra"? În ce format? Mai are Vinea trebuinţă de mine? Iată atâtea întrebări la care aş fi fericit să am un răspuns, dacă desigur el n-ar depăşi mica d-tale libertate de timp.

Poate ar trebui să ocolesc această îndrăzneală de a te fi împovărat. Are însă o singură explicaţie, în care mă

încred: e panica de a fi cumva lipsit de mijloacele rămânerii mele la Bucureşti. Şi e straşnică.

Te salut cu mulţumiri multe,

Mihail Sebastian

Către Camil Baltazar

Brăila, 3 ianuarie 1929

Iubite domnule Baltazar,

Îţi mulţumesc din toată inima pentru rândurile d-tale bune şi pentru prietenia cu care îmi oferi paginile „Tiparniţei" pentru eventuale încăierări. Părerea mea în privinţa atitudinii revistei însă este alta. Aş voi-o cât mai departe de „acţiune" şi cât mai puţin militantă. Unui vehicul de literatură bună (şi, în afara intenţiei şi oarecum a realizării d-tale, în România Mare aşa ceva nu există azi) nu-i trebuie, pentru a avea o şiră a spinării, altceva decât o cronică literară orientată şi două pagini de note precise. M-ai măgulit încredinţându-mi mie primul lucru. Pentru al doilea om sta de vorbă mai lămurit îndată ce m-oi întoarce. Fără a fi un cenaclu, „Tiparniţa literară" ar putea exprima o înţelegere.

Articolul lui Comarnescu m-a surprins puţin prin ton.[1] Oricât de greu îmi e să-l înjur pe cineva în casa căruia am fost primit şi chemat cu amabilitate, n-am putut să-i răspund altfel decât am făcut-o. Atenţia d-tale este însă perfect nemeritată. Cu toţi aceşti Stelini scopiţi lichidez singur, în cinci minute, cu jumătate frază doar.

M-a bucurat, fără să mă surprindă, lipsa de mânie a lui Lovinescu.[2] Deşi îi scrisesem scrisoarea publicată în „Cuvântul" foarte grăbit, nu m-am făcut vinovat de nici o ireverenţă. Pentru ton, trebuia să o accepte calm, dacă nu bine dispus. Pentru judecată – era liber să cugete orice. Mai mult decât aprecierea lui măgulitoare[3] despre calitatea literaturii mele m-ar fi interesat opinia lui despre opinia mea.

Cât privește rezervele d-tale, ele nu sunt chiar în strictă consecvență cu ceea ce îmi spunea poetul Camil Baltazar, într-o seară din anul trecut, când cobora cu mine scările criticului din str. Câmpineanu.[4] La București va trebui să reluăm împreună „cazul Lovinescu".

N-ai să te superi prea tare aflând că n-am scris nimic despre cei doi Teodoreni. Motive: n-am cărțile lor, vreau să mă odihnesc. Eu reviu însă pe ziua de 10 în capitală, și în maximum patru zile ai manuscrisul.

De asemeni, nădăjduiesc că nu te-ai supărat de chipul în care am plecat. Ultimele zile în București au fost o teroare. Alergam după bani, după cumpărături, după comisioane. Aș fi vrut să te văd, dar n-am avut – vai! – nici timp suficient ca să-ți telefonez.

Aici mă odihnesc. Cu excepția foiletoanelor „Cuvântului", n-am scris un rând. Imaginar mi-am rânduit însă cu amănunte un vechi proiect de roman, la care țin ca la o femeie. Mă emoționează cu anticipație. Mi-am vizitat câteva amice drăguțe, am dansat la un bal și mi-am revăzut orașul – mai sărac și mai trist decât în alte vremuri.

Am cetit o carte bună și una odihnitoare. Atât.

Îți doresc un an spornic și bun și te rog să-i spui soției, d-tale aceeași urare.

Cu sentimentele cele mai bune,

Iosy Hechter

Către Camil Petrescu

Brăila, 8 aprilie 1929

Iubite maestre,

Dacă aș veni azi-mâine la București, m-aș teme să dau ochii cu d-ta. până să apuc să-ți explic tăcerea asta prea lungă și mai ales promisiunile mele neținute,

nu-mi adresa una din privirile d-tale fioroase, care când nu mă amuză (și nu ar fi cazul), mă necăjesc sincer.

Așa e mai simplu însă. Fiindcă mă pot explica. Uite: am fost bolnav. De cum am intrat în Brăila, am simțit că timpul este îndoielnic, de iarnă întoarsă (o iarnă întoarsă are ceva dintr-o gripă întoarsă), nu miroase a bine, aici în climatul ăsta băltăreț. Și într-adevăr, a treia zi de Paști m-am îmbolnăvit. Destul de serios, pentru a nu putea scrie cumsecade un rând și pentru a fi oprit în casă. Tăcerea mea te-o fi încurcat probabil. Nu că ajutorul meu ți-ar fi indispensabil, dar sunt lucruri în care întâia piedică – oricât de oricare – ia proporții și crește peste măsură. D-ta, care nu te sperii de nici un munte, te oprești uneori înaintea unei movile de semințe.

Cred însă că întârzierea mea nu e ireparabilă. Socotesc: *Munca intelectuală*[1] n-are să apară înainte de 22 aprilie. Deci. dacă manuscrisul meu va fi pe 11 la București, el nu va fi întârzia prea tare. cât despre chestiunile administrative, timpul rămas e prea prețios pentru a nu-l folosi cât mai bine. Deci azi după-masă plec împreună cu Andrei Tudor[2] la Galați să-l văd pe Horia Robeanu.[3] În cazul cel mai rău, pleacă Tudor singur și aranjează el.

Mâine se deschid școlile. Tot mâine am să-l vizitez pe directorul liceului – cu care sunt în bune relații – și pe fostul meu profesor de limba română. Aștept de la ei un ajutor serios .

Așa încât, într-o săptămână vei afla rezultatul tuturor demersurilor mele.

Aș voi să știu că toate acestea izbutesc să te împace – fiindcă eu te presupun supărat – și că ai încă încredere în destoinicia mea. Dacă nu ți-e prea greu, scrie-mi deci câteva rânduri. Informează-mă de tot ce ai făcut d-ta acolo, de proiectele noi pe care le-ai

descoperit şi de tot ce se leagă de revistă. Voi fi astfel orientat şi voi putea vorbi precis cu oamenii mei.

Cred că ţi-am scris tot ce era necesar deocamdată. Îndată ce voi afla lucruri noi, te voi înştiinţa. Dacă trebuie să mai fac altceva, scrie-mi. Eu voi fi cel îndatorat.

Nu vreau să pierd nici poşta şi nici vaporul pentru Galaţi. Totuşi mai dispun de vreo douăzeci de minute. Am cetit săptămâna asta două romane – care împreună fac o admirabilă lecţie în spiritul „Cetăţii literare": *Climate* de Maurois şi *Le Dieu des Corps* de Jules Romains. Prima carte, o carte agreabilă în stil francian şi temă proustiană, construită ca o piesă de teatru, dozată şi „bine făcută". A doua carte de experienţă sufletească de o netezime psihologică şi de o stângăcie scriitoricească la fel de neîntâlnite. Fiindcă, nu ştiam dacă ai să găseşti uşor volumul acolo, copiasem câteva pagini frumoase să ţi le trimit. Pe urmă m-am răzgândit şi le-am expediat „Cuvântului" să le publice în pagina a doua.[4] Citeşte-le, te rog, au să te intereseze mult. Ca problemă scriitoricească, vreau să spun; ca situare faţă de subiect, e acolo ceva din graţia şi luciditatea „scrisorilor doamnei T". Reconfortantă şi clară lectura – în săptămâna asta când tratatul lui Aderca[5] a îndrăznit să apară. Pentru mine a fost o rechemare la ordine, parcă. Dar se întârzie... Aştept veşti şi instrucţiuni.

Al dumitale cu constantă simpatie,

Sebastian.

Brăila, 16 aprilie 1929

Iubite Maestre,

Găseşti, desigur, în plicul acesta articolul meu: şase pagini de caiet scrise mărunt, dar, sper, lizibil. Sunt

în întârziere de două zile peste termenul fixat de dumneata şi cu toate acestea vreau să cred că n-am ratat nădejdea „Muncii intelectuale". O aştept cu emoţie.

Dar să-mi justific această întârziere. Două ceasuri după ce ultima mea scrisoare fusese expediată, căldurile gripei mele nevindecate au revenit. Am plătit imprudenţa unei plimbări cu destul necaz: încă o săptămână de regim şi aspirină. Abia ieri am fost în stare să scriu şi abia azi îţi pot trimite ce am scris. Aş voi ca întârzierea mea să fie cea mai gravă urmare a bolii. Deocamdată doctorul mi-a interzis să mă întorc la Bucureşti cel puţin până în mai. Aşa că evenimentul apariţiei va fi în lipsa mea.

Te rog scrie-mi cum ai aranjat cu expediţia în provincie şi cărui depozitar din Brăila urmează să mă adresez pentru diverse informaţii şi instrucţii.

La Galaţi a fost Andrei Tudor. Horia Robeanu, cu care a vorbit el, a promis tot ajutorul. Alte amănunte cred să primeşti mâine sau poimâine, când voi putea ieşi din casă.

Sunt numai nerăbdare şi nădejde. Aştept instrucţiile dumitale şi ne doresc succes. Cele mai bune gânduri, al d-tale,

M. Sebastian

P.S. Ai văzut Ducele de Richelieu[1] la „Universul Literar"? Eu cred că l-am putea păstra totuşi pe al nostru.

Ai făcut inovaţii în sumar?

Brăila, [22 aprilie 1929]

Sănătate şi succese mari.

Mihail Sebastian şi *Andrei Tudor*

Brăila, în 5 mai 1929

Iubite maestre, am aşteptat cu spaimă rece trecerea zilelor şi a zilei fixată de d-ta, conştient că străduinţa mea ar putea să-i facă mai probabile şansele şi nenorocit totuşi de a nu ţi-o putea oferi.

3 mai a trecut. Să însemneze asta definitiva moarte a „Mişcării intelectuale", care – neapărată – începuse să trăiască pentru mine în antetul scrisorilor d-tale şi în entuziasmul aşteptării mele? Aş regreta mult. Cu atât mai mult, cu cât aş păstra restul remuşcării de a nu fi făcut poate tot ce trebuia.

Ai fost probabil mânios neprimind lista de abonamente şi vei fi făcut triste reflecţii despre constanţa devotamentului meu pentru o idee la elaborarea căreia mă laudam a fi avut oarecare parte. Totuşi ar fi nedrept învinuindu-mă.

Mă explic. E aici o sărăcie inimaginabilă. O pustietate de asediu şi o dezolare, cu care oraşul acesta „din timpul nemţilor" n-a mai fost obişnuit. E ceva mai trist decât o foamete. E sentimentul sărăciei. Oamenii au un fel de scârbă interioară. Care îi face inabordabili. Se lasă în voia zilelor ce trec, indiferenţi aproape la ce s-ar mai putea întâmpla. Am încercat să bruschez – împrejurul meu, între cunoscuţii şi prietenii mei – toropeala asta; până la urmă am fost şi eu înnămolit în ea.

Aceste prealabile accente elegiace, pentru a înţelege de ce toţi cei cărora m-am adresat pentru nevoile *Muncii intelectuale* mi-au răspuns evaziv sau descurajat: „nu, nu e nimic de făcut la Brăila". Trebuie să înţelegi. Nu e vorba de cele două-trei sute de lei pe care cineva ar trebui să le dea. E vorba de sentimentul inutilităţii oricărui gest nou şi a oricărui act de viaţă.

Oamenilor, când sunt necăjiţi tare, le trebuie un ritual de gesturi, care să fie destul de vechi pentru a nu le cere atenţie.

Iată de ce până astăzi încercările mele au avut rezultate mediocre. Zic până astăzi – fiindcă se pare că aş avea acum totuşi ocazia precisă şi promiţătoare. Aş exploata-o de îndată. Pentru asta însă trebuie să fiu informat de ce se petrece acolo la Bucureşti. Vreau să ştiu anume dacă mai ţii să scoţi revista şi pe când. Înarmat cu aceste două informaţii, îmi voi pune planul în aplicare imediat şi trag nădejde să izbutesc.

Aştept, aşadar, două propoziţiuni lămurite. O carte poştală trimisă îndată după ce vei fi primit aceste rânduri va putea face serviciul. O aştept şi nu cer altceva decât să-mi pot răscumpăra greşala întârzierii de până acum (care nu e totuşi greşală). O aştept cu atât mai curând, cu cât nu mai dispun de timp îndelungat: la 15 mai voi fi la Bucureşti.

Examenele mele se apropie. Ştii? Sunt ultimele şi ţin să lichidez odată cu licenţa. La toamnă trebuie să fiu liber: o călătorie în străinătate sau armata mă aşteaptă. De aceea lucrez toată ziua până foarte târziu. E o materie ingrată şi meschină. Treaba asta extenuantă îmi ia 10 ceasuri zilnice. Mai îmi rămâne unul pentru plimbare şi două pentru citit. De aceea romanul meu – de care ai avut grijă să te interesezi în termeni excesiv de amabili – stă pe loc. Cel puţin virtual – pentru că nu îl gândesc mai puţin şi nu continuă mai puţin să crească imaginar. Dacă voi avea vara liberă, la toamnă îmi va rămâne numai grija de a îmi căuta un editor.

Între timp, în ciuda puţinelor mele ceasuri de lectură, am făcut o grandioasă descoperire literară: *Les liaisons dangereuses* de Laclos. Este un roman

stendhalian mai subtil, dar mai puțin profund, de o artă uneori prea manierată, dar de o certitudine și de o suplețe psihologică amintindu-l limpede pe eternul nostru Proust. Cunoști această carte? Nu pe d-ta (sau pe Gulian?) te-am auzit vorbind odată despre ea? E una din cele mai patetice lecturi din câte știu și una din cele mai ciudate. M-a făcut să cuget la destinul și viața cărților ca la traiul de fiecare zi al oamenilor: nu e într-adevăr ciudată această capodoperă scrisă în 1780 și transmisă până astăzi într-un inexplicabil complot al tăcerii, fără a fi menționată în manuale și fără a-și avea capitolul meritat în istorii literare, trăind totuși cu inedite resurse? De ce scriu, de ce îmi dau seama că apropierea de Stendhal n-a fost un epitet întâmplător: ignorarea lui *Rouge et Noir* până în 1880 are ceva din destinul lui Laclos până astăzi. Dacă îmi scrii nu uita să-mi spui dacă cunoști sau nu cartea.

Informațiile dumitale proustiene mă mulțumesc. Îmi verific din nou competența în materie. Ții minte că am făcut eu însumi apropierea între Gilberte și d-na Gaston de Caillavet? De altfel, subiectul rămâne continuu deschis. Dovadă, articolul excelent pe care l-a publicat în „Cuvântul" de miercuri același misterios P. H. Pralea[1] (*Teme proustiene*). Era greoi scris, dar cu posibilități de exprimare interesante. Și pe urmă avea o surprinzătoare atitudine „substanțialistă". Observațiile despre psihologism, executarea esteticii Hoffman – Novalis – Maeterlinck, elogiul sobru al artei de cunoaștere, utilizarea celor două citate din Montaigne și Barrès – erau tot atâtea puncte de vedere aparținând „Cetății literare". A început să mă înciudeze acest domn prodig și anonim.

Ai perfectă dreptate cu Mateiu Caragiale. Apropierea pe care o faci de Sărmanul Klopstock și

aceea – pe care ți-o propun – de Nicolae Filimon îl caracterizează deplin. A scris desigur o carte frumoasă. Dar frumusețea ei se reduce la un pitoresc romantic, foarte colorat, foarte cald și foarte naiv. E o artă voluptuoasă de fruct cărnos care putrezește repede și glorios în cea dintâi zi de toamnă. Supralicitarea grosolană pe care o fac băieții de la „Ultima oră"[2] dovedește că nu e nimic de așteptat de la o generație care, asemeni celor dinainte, se complace în cea mai plată pervetire și confuzie a valorilor. Cred din ce în ce mai ferm că o normalizare a stărilor culturale de la noi nu poate veni decât de la un front făcut de d-ta, Perpessicius și Aderca, front la care am adera și cei câțiva tineri pe care îi cunoști. Din partea mea nu aștept decât două lucruri: o curată independență materială și un editor... În ziua când voi avea putința de a tipări la fiecare 6 luni o carte de critică, am siguranța (și poate naivitatea) de a crede că voi îndeplini un oficiu literar de triere și înțelegere, deocamdată, vacant.

Aniversarea celor 20 de ani de la apariția „Nouvelle Revue Française" m-a făcut să mă gândesc cu tristețe la „Cetatea literară!"

Am citit într-o noapte – după o zi întreagă de învățătură extenuantă –, dintr-o scoarță în alta, *Suflete tari*. Luasem volumul cu gândul să-l răsfoiesc. După lectura primei scene, mi-am spus că termin tot actul întâi. După actul întâi, uitasem această limită. Recitirea asta mă edifică din nou asupra țesăturii rezistente și asupra materialului nobil (în sens de metal nobil) din care e construit scrisul d-tale. Ce face romanul? Pun întrebarea pentru că așteptarea mea e prea animată pentru a nu chestiona. Altfel, știu că n-ai să poți răspunde pe larg acestei prea lungi misive și nici nu-ți cer. Ne vom vedea curând la București și vom sta acolo

de vorbă mai pe îndelete. Totuşi aştept cartea poştală privitoare la soarta *Muncii intelectuale*, ca şa ştiu ce îmi rămâne de făcut aci.

Sunt cu cea mai certă prietenie al d-tale,

Mihail Sebastian

Brăila, 7 mai [1]929

Iubite maistre,

Căile Domnului nu sunt atât de neştiute, pe cât hotărârile d-tale. Facă-se voia şi a unora şi a celorlalte.

Reapariţia „Cetăţii literare"[1] în preocupările dumitale imediate mă bucură. Scrisoarea mea, pe care o vei fi primit luni, a fost o dovadă anticipată.

Regret din suflet că nu mă pot întoarce totuşi la Bucureşti înainte de 15 mai. Aştept însă articolul meu, care are nevoie de enorme adăugiri. Trebuie să revăd textul scris până acum şi să adaug capitolele: Aderca, Bucuţa, Cezar Petrescu, Mateiu Caragiale[2], N. Davidescu. Dacă până la primirea acesteia, nu vei fi expediat încă articolul, fă-o imediat. Şi aşa însă va fi destul de greu. Nu voi dormi câteva nopţi (oh, şi examenele astea!) şi încă Dumnezeu ştie dacă voi avea timp să termin. Gândeşte-te că nici n-am cetit *Întunecarea* lui Cezar Petrescu. Ce zici, să dispensez studiul meu de capitolul ăsta? Mi se pare cam greu totuşi să-l ingnorez.

Nu, n-am să-ţi comunic nicio sugestie nouă. „Cetatea literară", aşa cum e pregătită, e bună. Mă îngrijorează însă partea de la urmă, care ar trebui să fie diversă, concisă, organizată şi teribilă. Cred că va trebui să-i păstrezi acestei părţi, care în celelalte reviste poartă numele neexpresiv de „Cronică", titlul „Stabilizare literară" – asupra căreia conveniserăm odată.

În acest caz cineva (d-ta sau dacă n-ai timp, eu) să scrie câteva rânduri precise de lămurire. Nu?

Dacă Gulian e acolo faceţi lista chestiunilor de care urmează să ne ocupăm şi distribuiţi-le între noi. Aştept să-mi comunici la timp ce anume îmi revine mie şi ce lui Tudor.

Cred că am scris tot ce aveam deocamdată să-ţi spun. Dacă mai rămâne ceva, am să scriu.

Aştept instrucţiunile d-tale şi îţi doresc succes mare. Inutil să-ţi spun pronosticurile mele: ele sunt bune. Aveam nevoie de un gest decis şi tranşant. Dacă apariţia „Cetăţii" se va realiza, atunci acest gest va fi făcut. Şi aştept de la el cele mai fertile urmări.

Te rog să crezi în devotamentul meu,

Mihail Sebastian

Brăila, 24 iunie 1929

Iubite maistre,

scrisoarea d-tale m-a găsit cu tocul în mână: căutam pe harta pasiunilor şi obişnuinţelor d-tale geografice locul posibil al existenţei d-tale actuale. Timişoara? Balcic?... În nici un caz nu mă puteam hotărî să-ţi scriu la Bucureşti, unde nu te-aş fi putut găsi. Altfel cum aş găsi cuvinte pentru plecarea mea fără rămas-bun?

Sunt aici de două săptămâni. În ultima vreme – săptămâna ce a precedat plecarea – am uzat, la Bucureşti, toate mijloacele de a te întâlni. La Modern, unde luam regulat prânzul, oamenii îmi spuneau că nu te mai arăţi. Într-o zi la Capşa, unul din tipii incerţi pe care îi ştiam de la premiere şi vernisagii (Ira? sau cum?) mi-a spus că eşti plecat. Mi-a părut rău, pentru că nu ştiam în

ce fel să-ți aflu urma. Rămas fără veşti, tot ce am plănuit pentru la toamnă s-ar fi dezactualizat.

Dar, în sfârşit, iată-te. Lăudat fie numele domnului.

Pe cât mă bucură, pe atât mă îngrijorează definitiva tipărire a „Cetății literare". În planurile mele de la început, *Romanul românesc*[1] lua cu totul alte proporții decât acelea de azi. Trebuie anume să urmeze un capitol Aderca, unul Davidescu (foarte necesar a face o distincție precisă între psihologia-formulă şi psihologia-artă) şi, în fine, un capitol de încheiere, prin care subiectul să se integreze în ansamblul vederilor „Cetății" şi prin care contingentul literar Cezar Petrescu – Ionel Teodoreanu – Gib Mihăescu să fie lichidat din față.[2] Desigur, în iunie, terorizat de examene şi de data fixată de d-ta, aş fi renunțat la această economie critică şi aş fi terminat – de bine, de rău – cu câteva precizări rezumate. Acum aş voi ca amânarea „Cetății" şi timpul liber să mă ajute. Răspunde-mi, te rog, prin urmare, dacă schimbarea tipografiei (schimbarea literei de tipar, deci) nu se opune să-mi continui articolul şi nu mă obligă să-l las în punctul la care se găseşte. Aştept asupra acestei întrebări un răspuns neapărat. Scrie-mi mai ales dacă se poate să le adaug celor 22 de pagini existente încă 12.

M-ai îndatora trimețându-mi *Mioara* şi *Actul venețian*. Cred că ți-am spus că între proiectele vacanței ăsteia este şi un studiu amănunțit asupra literaturii d-tale. Vreau să-l termin până în septembrie ca să îl pot publica înaintea eventualei mele plecări din țară (detalii mai jos). Şi dacă *Mioara* îmi este încă prezentă pe de-a întregul în minte, despre *Act venețian* n-aş cuteza să scriu din memorie. Eu n-aş îndrăzni să-ți cer oboseala de a mi le trimite, dar pentru că ai bunătatea de a mi le oferi...

Asta m-ar ajuta, pe de altă parte, să mă reantrenez. De trei săptămâni de când n-am mai scris o pagină (de la „Cuvântul" am luat un concediu de o lună), am pierdut nu numai obişnuința, dar şi tehnica sufletească a „actului de a scrie". Mi-e greu să reiau prompt – ceea ce numai în gazetărie am învățat – contactul cu mine însumi şi mi-e greu să-i găsesc imediat echivalentul în vorbe. Trebuie, la urma urmei, să violentez pana asta de student obosit. Romanul meu mă aşteaptă, cu dezolare, oprit la al treilea capitol. Şi e doar un punct de onoare pentru mine să-l scot la iarnă.

Dacă e să fiu sincer însă, trebuie să-ți mărturisesc că toate grijile şi mustrările acestea prețuiesc puțin față de bucuria copilărească şi nestăpânită cu care îmi gust vacanța. Practic sportul cel mai reconfortant şi mai încurajator: înotul. Patru, cinci, opt ceasuri pe zi, respir gol pe malul drept al Dunării şi tai apa spre mijlocul ei, de unde priveliştea se deschide între două brațe ca o împărăție cucerită. Niciodată n-am fost – cum s-ar spune în, limbaj semănătorist – mai aproape de pământ. Miros a iarbă şi a soare.

Inutil să-ți spun că aceste accente agreste nu trebuiesc luate drept o „întoarcere la natură". Citesc cu o poftă şi cu o hărnicie de care sunt cu adevărat mulțumit. Norocul m-a dus spre câteva cărți, pe care nu le însemn aici pentru ca să nu lungesc prea tare o epistolă, pe care şi aşa va trebui să ai excesiva bunătate ca să nu o socoteşti un abuz. Să-ți spun totuşi că m-am bucurat fără măsură citind literatura lui Georges Moore.[3] De la *Pan* a lui Hamsun şi de la *Fermina Marquez*[4] n-am întâlnit o carte mai frumoasă. E o țesătură de melancolii şi şuiere ca într-un sfârşit de vis. Va trebui să-l cauți.

Cunoşti *Soixainte lettres de Proust* publicate de Lucien Daudet în „Caietele Proust"? Interesante. Câteva

detalii, amănunte de vocabular, relații, ecouri din vremea războiului. Dar în fond e sâcâitoare maniera omului acestuia de a se ignora cu violență pe sine și de a face din întâiul venit un superior. O carte întristătoare.

Toate aceste lucruri – planuri, cărți, așteptări etc. – se întunecă însă când încerc să le văd și să le imaginez dincolo de patru-șase săptămâni. Brusc, mi-a venit un dor de plecare. M-am hotărât să renunț la orice, să fac toate eforturile trebuitoare și să plec la Paris. Dacă nu-mi iau doctoratul în drept acum după licență nu-l mai iau niciodată. Și dacă nu-l voi urma, înseamnă că niciodată nu voi trăi în străinătate. Hotărârea mea e nestrămutată de aceea. până cel mai târziu în noiembrie, va trebui să plec. Dar cum eu nu am bani, singura nădejde îmi e o bursă sau, ceea ce e mai ușor, acordarea de valută. Pentru toate acestea și pentru a le pune la punct, mă voi întoarce la București curând: 10-15 septembrie. Atunci vei fi poate și d-ta acolo și vom sfârși problema „Cetății". Poate că și a *Muncii intelectuale*. Ce zici? Dar eu abuzez cu adevărat. Am pierdut simțul măsurii. Iartă-mă, te rog, și primește asigurarea simpatiei și devotamentului meu superlativ.

Mihail Sebastian

29 iunie

Mi-e rușine, zău, să mai expediez hârtia asta. Sunt patru zile de când am scris-o, am pus-o în plic și i-am dat-o fratelui meu mai mic s-o puie la poștă. O socoteam de patru zile plecată și îndrăzneam chiar să mă mir de lipsa răspunsului, când azi-dimineață am găsit plicul într-un sertar. Nu mi s-a întâmplat niciodată o asemenea mizerie.

Nu aștept să fiu scuzat. Și nici nu cer. Vreau numai să nu crezi în lipsa mea de deferență.

Brăila, 16 septembrie [1929]

Iubite maistre

săptămâna asta – spre sfârșitul ei – mă întorc la București. Pun astfel punct unei vacanțe care nu mi-a dat ce mă așteptam și din care n-am făcut ce-mi făgăduisem. Toamna vine cu regretul – pentru mine – de a mă surprinde în fața unor hârtii rămase goale.

Mă întorc însă cu o teribilă poftă de muncă. Și în dumneata voi regăsi desigur același om de hărnicie violentă și contagioasă (uneori, ca să fim drepți).

Nu știu anume cât voi rămâne acolo. Dacă plec la Paris o lună. Dacă nu, un an. Oricum, în timpul acela – mare sau mic – voi sfârși toate socotelile neterminate. Și în fruntea lor: „Cetatea literară". Mi se strânge inima de necaz când mă gândesc ce stupid, ce inutil, ce întâmplător am pierdut contactul cu d-ta, nescriindu-ți la vreme. Altfel, astăzi aș fi știut în ce situație este „Cetatea", în ce dispoziție ești d-ta și la ce punct lucrările d-tale.

Și mai ales – dacă ți-aș fi scris – n-aș fi amărât de gândul supărării d-tale probabile. Caut o scuză și mi-e greu să mă opresc. Se grămădiseră într-un timp atâtea mizerii mari și mărunte, mă asaltaseră atâtea nevoi, încât eram incapabil să găsesc un ceas de răgaz pentru scrisoare, pe care nu știu dacă o așteptai, dar pe care desigur ți-o datoram. La București când te voi vedea, voi ști probabil să mă explic mai bine și d-ta – bun – vei ști să , ierți. Dar mă întreb, dacă nu ai – până astăzi – prea multe să-mi ierți.

Vin cu câteva revelații critice și cu câteva descoperiri literare. Două – în materie proustiană – palpitante. Ai să vezi. Nu am scris deloc. În afară de ce cunoști poate din „Cuvântul" – nimic. Am reflectat însă și am revizuit în memorie punctele de rezistență ale romanului meu. Am prins realmente curaj din

deprimarea şi monotonia verii ăsteia trecută repede şi fără folos. Iată de ce mă întorc bucuros. Am reînceput să iubesc Bucureştii şi să uit oboseala pe care o duceam acolo între atâtea greutăţi. Sunt numai aşteptare.

Şi dacă e timpul, de când ne cunoaştem, să crezi în sinceritatea mea, ai să înţelegi că, între toate bucuriile pe care le întrezăresc de pe acum, aceea de a te revedea pe d-ta este întâia.

Cu aceeaşi prietenie şi stimă sunt al d-tale,

Mihail Sebastian

Joi, vineri, sâmbătă sau poate abia duminică (nu pot fixa ziua plecării) la prânz, te voi căuta pe la Capşa sau Modern. Dacă ai avea bunătatea să-mi laşi pe o hârtie adresa d-tale, la redacţia „Cuvântului", ţi-aş fi mai recunoscător.

Paris, 31 ianuarie 1930

Iubite maistre

dacă nu ar fi „Cetatea literară" – pribeagă, problematică şi lipsită de manuscrise —, mărturisesc cu sinceritate că nu aş regreta şi nu m-aş simţi vinovat de lunga întârziere a scrisorii acesteia. E un lucru foarte complicat să te stabileşti la Paris: dacă nu sub raportul vieţii şi socotelilor zilnice (hotel, masă, înscrieri la facultate, cursuri etc), cel puţin sub acela al acomodării intelectuale. Şi cinci săptămâni mi se par un răgaz minim, şi un timp absolut necesar şi, în cel mai bun caz, abia suficient ca să fiu lămurit, cât de cât, asupra vieţii pe care urmează să o duc aici. D-ta cunoşti toate aceste lucruri şi evident le înţelegi. Te presupun prin urmare nesupărat pe mine. Iar pentru ca să-mi înlătur orice motiv de reproş, te rog – te rog mult să-mi explici cât de

curând în ce stadiu se găseşte „Cetatea", dacă mai vrei să o scoţi, dacă mai ai nevoie de manuscrisele mele, când anume ai nevoie de ele etc, etc, Eu, la rândul meu, îţi făgăduiesc ca de îndată ce voi fi primit răspunsul d-tale să trec peste toate îndatoririle mele de student, rămas în urmă cu materia, şi să sfârşesc tot ce îmi vei cere. Cu asta vreau să consider lichidată greşala întârzierii mele şi trag nădejde că scrisoarea d-tale de răspuns nu va avea mustrări prea grave.

Nu-ţi scriu nimic despre Paris. D-ta îl cunoşti. Ai avut poate ca şi mine variaţia de sentimente şi dispoziţii în care mă încurc, mă pierd şi mă regăsesc de când sunt aici. Am rămas încă străin şi e probabil că am să rămân la fel încă mult timp de aici încolo. Sunt câteva lucruri care mă împiedică să-i abordez pe franţuji – pe cei care m-ar interesa; bineînţeles – comod şi util. În primul rând, limba o vorbesc greu, cu progrese lente şi cu întârzieri obositoare. Am căpătat desigur în cinci săptămâni o oarecare dexteritate, m-am descurcat, am prins uşurinţa expresiei uzuale; dar n-aş putea să întreţin ca lumea o discuţie. Vorbele mă terorizează: bucuros când găsesc un sfârşit de frază, nici nu mă mai întreb dacă el nu exprimă tocmai pe dos ceea ce aş fi vrut să spun. Pentru motivul ăsta foarte simplu, n-am uzat până azi de niciunul din mijloacele mondene şi literare care îmi stau în oarecare măsură la îndemână. N-am vizitat-o pe principesa Bibescu şi nici n-am avut grijă de a o face să ştie că mă aflu la Paris. N-am încercat să mă folosesc de diversele avantagii pe care – se spune – cartea mea de gazetar mi le-ar putea aduce. N-am încercat să intru în legătură cu vreo revistă sau cu vreo redacţie. într-un cuvânt, n-am făcut nimic care să servească monden vieţii mele aici. Am rămas pur şi simplu în Cartierul latin – 52, rue de la Clef – cu câteva caiete (care în

intenția mea trebuie să fie transformate într-o serie de nuvele, într-o serie de foiletoane și într-un roman), cu câteva cărți de literatură, cu câteva cărți de filozofie și cu foarte multe cursuri de drept. E rău? Poate – eu însă sunt mulțumit și încântat de ce se întâmplă. Fiindcă, fără ca să intru în detalii, pe care le cunoști și care te-ar plictisi poate, Parisul e de o utilitate și de o bogăție indispensabilă unei minți. Totul mă interesează aici: oamenii după stradă, monumentele, bibliotecile, teatrele, Sena, ziarele și dejunul. Și deocamdată nu sunt decât pe marginea dinafară a lucrurilor; le privesc oarecum în excursionist, le înțeleg provizoriu, le iau drept ceea ce arată. Ce va fi mai târziu, prin urmare?!

O cucerire imediată: Luvrul! Sunt în fiecare duminică acolo – uneori și joia – și urmăresc în ordine ceea ce la școală profesorul de desen spunea că se numește „istoria artelor". E una din cele mai bune bucurii ale mele. Descopăr tablourile, așa cum acum vreo 8 ani descopeream cărțile și lectura, încep să ordonez cum trebuie nume și fapte de artă pe care le știam cum le apucasem într-o înșiruire fantezistă. Prind să fac distincții și să sesizez nuanțe în noțiunea Leonardo da Vinci sau Ucello sau Murillo. Dacă nu ar fi să fac altceva la Paris decât să cunosc Luvrul și tot aș putea spune, pe bună dreptate, că mi-am câștigat vremea.

În literatură îi abordez pe englezi: palpitant. Revăd de pe altă parte câteva vechi pasiuni. L-am reluat bunăoară pe Stendhal și am găsit trei romane noi: *Armance, Lamiel, Le rouge et le blanc*.[1] Le cunoști? Caută *Le rouge et le blanc* și dacă cumva nu-l găsești la București, scrie-mi. Voi fi foarte mulțumit să ți-l trimit și vei fi – sunt sigur – încântat să-l primești.

Am recitit „scrisorile doamnei T". În ziua în care vei sfârși romanul ei, literatura europeană va deschide un nou capitol. Sunt gata să public sub proprie și întreagă semnătură afirmația asta.

Mi s-au împlinit unele lucruri amuzante, am văzut teatre, am văzut filme, am ascultat concerte, m-am plimbat. Cinci săptămâni de surprize și aventuri – în cel mai cuminte înțeles al vorbei. Fii liniștit însă. Nu am de gând să-ți scriu despre toate astea. Pentru că mi-ar trebui – ca să pot vorbi liber cu d-ta – să știu în ce situație și dispoziție te găsești, aștept ca schimbul de scrisori pe care îl inaugurez astăzi și pe care îl doresc asiduu să fie de-a binelea pornit. Mai ales vreau să-ți vorbesc despre o afacere. Da, despre o afacere. Eu o cred rentabilă și interesantă și lesne de înfăptuit. Geniul d-tale practic (despre care îmi vorbea într-o zi cu umor Făgețel[2] are să se simtă la largul lui. Vreau însă să știu dacă ești într-o stare de spirit propice afacerilor. Dacă da și dacă mă asiguri că te interesează, îți voi „expune" în viitoarea mea scrisoare planul.

Observi că de-a lungul acestor lungi pagini am presupus continuu un răspuns al d-tale. Într-adevăr, te rog să-mi faci bucuria de a-mi răspunde. Aș fi neconsolat dacă ar trebui să interpretez o eventuală tăcere a d-tale drept efectul unei supărări – justă, de alminteri. Vreau să știu ce e cu „Cetatea literară". Vreau să-mi îndrept toate greșelile pe care le-am comis față de ea („Cetatea" a devenit – vezi bine – o realitate personală). Și mai ales vreau să știu ce faci.

Scrie-mi te rog dacă mai apare „Omul liber"[3] și cum o duce. Dacă vrei, spune-i vărului meu Bogdan Varvara[4] că foarte curând îi voi scrie. Directorului d-sale și viitorului meu maestru, d-lui Jean Th. Florescu, spune-i bunele salutări din parte-mi.

Iartă-mi lungimea scrisorii şi mângâie-te cu gândul că nu am scris decât jumătate din ceea ce aş fi vrut să-ţi scriu şi ţi-aş fi scris probabil dacă un gând bun nu m-ar fi oprit la timp. Aştept nerăbdător o scrisoare din care să aflu ce citeşti, ce ai mai văzut, ce scrii, ce proiecte faci, ce proiecte ai părăsit etc. Tot ce vine de la d-ta mă bucură.

Cu sentimentele ştiute,

Mihail Sebastian

Păstrez împotriva înţelegerii noastre de la Bucureşti titlul ăsta de scrisoare. Mi-e cu neputinţă şi mi se pare că are să-mi fie totdeauna greu să-ţi spun direct pe nume, în scris mai ales. Nu pot să lămuresc de ce. E foarte greu de explicat, dar e foarte uşor în înţeles.

P.S. Aflu că se va juca în curând la Bucureşti o piesă a lui Antoine Bibescu.[5] Bun prilej pentru d-ta de a stabili relaţii cu el şi cu cercul Principesei. Nu crezi?

Ştii ceva despre Gulian?

Către Camil Baltazar

Paris, 22 aprilie 1930

Nu ştiu dacă ai uitat şi – mai puţin – dacă ai scuzat chipul ciudat în care am plecat din ţară. Semăna cu o dezertare.

Nu-ţi scriu ca să mă explic. După o tăcere de patru luni, ar fi şi ridicul. Dacă aş voi, ţi-aş spune câteva lucruri simple, care te-ar ajuta poate să înţelegi. E inutil însă. Ţin minte că ori de câte ori am ţinut să lămuresc, pentru un prieten, un cuvânt sau o întâmplare penibilă, mai rău le-am încurcat. Intenţiile mele bune s-au ciocnit mai totdeauna de accidente mărunte, care le-au teşit, le-au deformat şi le-au adus la cunoştinţa celui cărora le

adresam altfel decât aş fi vrut. Iată de ce când mă gândesc la „geografia mea socială", aşa cum plecarea mea din ţară a fixat-o acolo, bag de seamă că amiciţiile, adversităţile, simpatiile, relaţiile mele posibile şi porţile închise pe totdeauna au în ce mă priveşte, un caracter întâmplător. Se întâmplă să fiu detestat de oameni pe care îi iubesc şi să fiu iubit de oameni pe care nu-i sufăr. Asta din cauză că, până la un timp, am avut imprudenţa să cred că, de vreme ce viaţa mea se joacă în singurătate, tot ceea ce se întâmplă dincolo e de o importanţă neglijabilă. M-am înşelat. Ar fi timpul să pun ordine în legăturile mele. Trebuie, cu o sinceritate de care mă simt azi incapabil, să lichidez un întreg catalog de neînţelegeri. Alaltăieri am făcut o listă cu numele celor cărora le datorez – într-un sens sau altul – o lămurire. Sunt tocmai 20 (douăzeci).

Dumitale n-am să-ţi explic nimic. Am să-ţi spun numai că dacă uneori, în disperarea şi bucuria de a mă simţi iremediabil singur, am avut totuşi sentimentul că vorbele pot sluji la ceva între doi bărbaţi – atunci lucrul ăsta s-a întâmplat doar în tovărăşia d-tale.

Nu ştiu dacă atâta lucru ajunge pentru o împăcare. Dar ştiu că e de ajuns pentru a ţine prezentă totdeauna afecţiunea pe care – indiferent de sentimentele d-tale prezente – eu stărui să ţi-o port.

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

Paris, 30 aprilie 1930

Scumpe prietene,

Ieri am avut o zi bună: bani, veşti din ţară şi – în sfârşit – scrisoarea d-tale. Era singura uitare care mă necăjea. Căci întâmplător sau intenţionat, am întrerupt cu vremea legăturile cu amicii şi cunoscuţii mei din ţară;

nu le scriam, nu-mi scriau. Aveam un fel de bucurie copilăroasă de a-mi stabili mai puternic depărtarea. Voiam să fiu la Paris, şi atât. Voiam să lipsesc din România – dar să lipsesc în toată regula. Dar urma d-tale nu voiam s-o pierd. E greu să-ţi spun – şi poate nici nu e util – cât de mult m-am obişnuit cu prezenţa d-tale. Să-ţi comunic sau să aflu o veste despre ce citeşti sau ce lucrezi devenise pentru mine un lucru necesar. Observaţiile d-tale precise, judecăţile d-tale de ultimă instanţă, simpatiile şi antipatiile d-tale mă instruiau. Juste sau nu, aveau întotdeauna un accent scuturător, după care te recunoşteam. Nu pot fi niciodată insistent în legăturile mele de prietenie. Dar d-tale trebuie sa-ţi spun că faptul de a te fi cunoscut e capital în existenţa mea. Nu scriu o pagina de literatură, nu şterg un cuvânt şi nu adaug vreunul fără să mă gândesc: „asta i-ar plăcea, asta nu i-ar plăcea lui Camil Petrescu".

Şi sfârşind această declaraţie prealabilă, pe care sunt tare bucuros că am terminat-o, dar peste care nu puteam să trec, vei înţelege cât am fost de bucuros primindu-ţi scrisoarea. Eşti d-ta întreg în acele patru pagini: cu necazurile, cu luptele, cu proiectele, cu amărăciunile şi ameninţările d-tale. În patru pagini îmi scrii despre o mie de lucruri. Dă-mi voie să-ţi răspund metodic.

— „Afacerea" pe care aveam de gând să ţi-o spun era pe jumătate o glumă. Dar fiindcă pe altă jumătate este sau poate să devină un lucru serios, să ţi-o „expun". Există la Paris câteva mici săli, foarte mici şi foarte incomode, în care se exploatează un cinematograf de avangardă. In realitate, se prezintă acolo unele din filmele care au fost deja reprezentate la alte cinematografe, dar care sunt lansate din nou cu un întreg aparat de critică „pentru intelectuali". Se creează o atmosferă de cerc închis, care dă publicului impresia că

descoperă el opere de artă şi că în orice caz asistă la un spectacol pentru iniţiaţi. Iată cum la toate studiourile astea (Studio des Agriculteurs, Studio des Ursulines, Studio 270) în fiecare seară sălile sunt pline. Preţurile mari, publicul numeros.

Or, snobi se găsesc şi la Bucureşti. Mi se pare că ar fi uşor să-i utilizeze cineva. Ajunge numai o sală de spectacole – indiferent unde s-ar găsi şi cât de incomodă ar fi. Bunăoară, sala care trebuie să devină „Studio Ventura", sau sala de cinematograf a Atheneului, sau, în sfârşit, orice altă sală. cât priveşte repertoriul, nu ai decât să vorbeşti cu o casă de filme din Bucureşti. Probabil că ştii că filmele vechi rămân în depozit sau se distrug, iar cumpărarea lor e definitivă. Orice casă de filme ar fi fericită să poată închiria din nou filme pe care le-a exploatat deja. Ai putea să-ţi alegi 10-15 lucruri din care să faci un repertoriu pe jumătate an. Gândeşte-te bunăoară că d-ta ai descoperit excelentul *Chicago, o crimă celebră* şi că filmul a trecut neobservat. O reluare inteligent pregătită ar avea cu siguranţă succes. De asemeni, *La foule* al lui King Vidor şi *Solitude* a lui Paul de Fojos (două filme admirabile) au trecut neluate în seamă. Chaplin, Douglas Fairbanks, Malec etc, etc, toate filmele de succes, cunoscute sau nu, ar putea fi luate pe bani puţini. Nu trebuie cheltuieli de afişaj. Conferinţe sau dezbateri publice, invitaţii, cronici speciale la gazetă ar face o reclamă mult mai eficace.

Pun în plic programul unui Studio parizian. Văzîndu-l, vei înţelege mai bine ceea ce vreau să-ţi spun. Cred că de la toamnă (fiindcă acum e prea târziu) s-ar putea face „afacerea". Nu ştiu dacă te interesează, dar eu, dacă aş fi la Bucureşti, aş încerca-o.

— Nu accept deprimarea d-tale. Şi vreau să o cred – ca totdeauna – trecătoare. Dar îngăduie-mi să-ţi

spun că d-ta eşti în bună parte vinovat de tot ce se întâmplă. Ai dus şi duci, cum bine spui, „ridicule şi mici lupte intestine". La ce? Pentru cine? E vreo utilitate în faptul de a denunța un imbecil, de a scutura o falsă glorie literară sau de a pune la locul lui un polemist capşist. Schimbă asta ceva din simplele d-tale adevăruri personale, adaugă poate ceva vieții d-tale interioare, care singură prețuieşte pentru că singură e creatoare? Nu cred. Să presupunem că „luptele d-tale intestine" ar avea un rezultat practic imediat. Să presupunem că denunțul d-tale îl elimină pe Tita Bobeş din critica dramatică, pe Cezar Petrescu din literatură şi pe Mihai D. Ralea din filozofie! Ei şi? Crezi că toate izbânzile astea la un loc şi alte o sută în plus valorează cât faptul de a fi scris *Actul veneţian*?

Ştiu, d-ta crezi în „valoarea programatică a gestului frumos". Ştiu, d-ta crezi că într-o zi sau alta va veni un colonel, ca în război, ca să te ia părinteşte de urechi şi să meargă pe urmă cu d-ta la atac. Dar mie mi se pare că între o realitate socială informă, în care izbânda e problematică şi anonimă, şi între o realitate sufletească, alegerea nu e cu putință, fiindcă e din capul locului tranşată. Ceea ce numeşti d-ta „blestem" este numai un devotament inutil, o trădare a cărții pentru lucrurile mărunte din afară, o abdicare de la rosturi adânci şi valabile, de dragul unor chemări trecătoare şi de suprafață. Dacă ai şti cum se şterg oamenii de la depărtare, cum dispar „chestiile personale", cum piere Pamfil Şeicaru[1], cum se ascund Bucureştii toți într-un nor de fum de țigară proastă şi cum, în amintire, nu mai rămân decât două, trei cărți, doi-trei oameni! când cineva a scris şi a gândit ce ai scris şi ai gândit d-ta, mă întreb cum mai poate să se întoarcă fără scârbă şi fără senzație de înecăciune între oamenii de pe uliță.

Atâta lucru cel puțin am învățat, de când sunt aici: să fiu singur. Nu izolat: singur. Îmi dau seama că ceea ce se petrece cu mine însumi poate depăşi spectacolul de afară. Hârtie şi cerneală, cărți şi timp de lucru; asta îmi ajunge – încolo, timpul poate să treacă la fel, cu aceiaşi oameni, cu aceleaşi mici mizerii, cu aceleaşi mici bucurii. Oamenii, dacă mă pot instrui, adică dacă-mi pot oferi un peisagiu sufletesc sau altul decât al meu, alte puncte de vedere şi alt fel de a gândi, îi cercetez şi cultiv; dacă nu, îi las în plata lui Dumnezeu. Singurele izbânzi, care mă interesează, scapă controlului lor. Eu nu vreau să fiu un „luptător social", ci numai un om care gândeşte – şi poate un scriitor.

Iată de ce m-a bucurat, ca o revenire la datorie, vestea romanului d-tale.[2] Scrii, deci. Aştept cu o nerăbdare înfrigurată cartea. Spui că nu este în genul scrisorilor Doamnei T. Cu atât mai bine: surpriza îmi va fi sporită. Inutil să-ți spun că nu mă îngrijorează prea tare ezitările d-tale. Înțeleg asemenea îndoieli, deşi ştiu că de câte ori le-ai avut ai făcut lucruri durabile. Dacă într-adevăr apariția romanului se amână până la toamnă, nu ai vrea să-mi spui într-o scrisoare, cât de vag, cum e schițat romanul d-tale, care îi e subiectul, personagiile şi în ce fel l-ai scris?

Sunt gata să termin scrisoarea şi bag de seamă că nu ți-am scris mai nimic despre mine. Asta pentru că aş avea prea multe lucruri de spus.

În rezumat: 1) îmi place mult Parisul, mi-am stabilit o viață destul de interesantă în el; n-am făcut multe cunoştințe, pentru că n-am vrut; vorbesc din ce în ce mai bine franțuzeşte; 2) în genere, am bani destui pentru o viață liniştită şi mediocră; dar sunt şi zile cumplite când n-am nici o centimă, de pildă zilele

trecute era ziua d-tale de naştere, aş fi vrut să-ţi telegrafiez şi să te felicit! dar eram sărac lipit; vrei să-mi ierţi această întâmplare şi să primeşti felicitări întârziate? 3) deocamdată îmi prepar examenele de doctorat în drept pe care le trec la începutul lui iunie. Lucrez 12-14 ceasuri pe zi – şi altceva, deocamdată, nu fac; 4) nu mă întorc vara în ţară; am să plec în Bretagne, într-un sat, ca să lucrez liniştit: acolo, am să-mi termin romanul[3] şi să-mi încep studiile de filozofie pentru Sorbona; 5) abia la toamnă, când voi reveni la Paris, cunoscând de-a-binelea limba, voi face demersurile necesare pentru a cunoaşte cercurile literare pariziene şi atunci poate îl voi vedea şi pe Benjamin Cremieux şi îi voi putea înmâna *Suflete tari*; 6) învăţ englezeşte; 7) romanul meu a făcut enorme progrese; cred că în două luni de răgaz – la vară adică – l-aş putea sfârşi; 8) cuget şi văd foarte bine un nou roman[4] şi o carte cu nuvele.

Îndată ce voi avea mai mult timp liber, îţi voi scrie mai pe larg (dacă nu abuzez, desigur). Pentru azi – atât. Mă cheamă cursul meu de drept sindical.

Cu o caldă strângere de mână, al d-tale,

Mihail Sebastian

52, Rue de la Clef, Paris, V-e.

Paris, iunie 1930

Scumpe prietene, bunăvoinţa dumitale pentru mine e de notorietate publică: iată de ce – şi de aici măcar – sunt obligat să uzez de ea. Mă explic. Purtătorul acestei scrisori, dl. Rozen A. Iosef, elev în clasa a VII-B a liceului Gh. Lazăr urmează să se prezinte zilele acestea la examenul de bacalaureat. Îndrăznesc să solicit atenţia d-tale pentru el: I) pentru că mi-e văr, şi încă un văr drag; 2) pentru că e un elev excelent, pe care îl intimidează mai puţin cartea şi munca decât mizeriile şi emoţiile inevitabile ale unui examen.

Ştiu că d-ta cunoşti Bucureştii toţi; mai ştiu că ai bune relaţii între profesorii secundari de acolo, mai ales între cei care frecventează deopotrivă literatura şi şcoala. Vărul meu îţi va arăta lista juriului lui (pe care eu nu o cunosc, fiindcă altfel nu te-aş mai fi deranjat); dacă se întâmplă să se afle în acel juriu vreun amic de al d-tale, vei avea bunăvoinţa să-i scrii câteva rânduri de recomandaţie?

Îmi dau seama că abuzez de buna d-tale prietenie, şi totuşi stărui: îmi vei face personal un mare serviciu.

Vei primi curând veşti, din parte-mi. Am sfârşit examenele mele (şi le-am sfârşit cu bine), sunt liber, scriu, mă plimb, văd oameni şi mă felicit continuu de faptul că mă găsesc aici, şi nu acolo. Aştept nerăbdător romanul dumitale.

Cu mulţumiri repetate şi cu aceeaşi caldă prietenie de totdeauna,

Mihail Sebastian

[30. VI. 1930] 19. Nogent – sur Marne (Seine)

Duminică – afară din Paris. A început cu adevărat vacanţa.

Sebastian

Către familia S. Păstorescu[1]

Annecy, 22 iulie 1930

Dragii mei

nu ştiu ce aţi face, dacă într-o bună zi aş bate la uşa voastră să vă dau ziua bună; e probabil că m-aţi da

afară. Şi aţi avea dreptate. O carte poştală însă nu se aruncă înainte de a se citi: iată de ce vă trimit aşa salutările mele şi de ce vă rog să credeţi în dragostea ce v-o poartă vărul vostru,

Iosy

Către Camil Petrescu

27 iulie 1930
Pensions „Les Marquisats"
Annecy (Haute-Savoie)

Scumpe prietene,

Ultimele săptămâni petrecute la Paris mi-au fost luate de un şir de mici evenimente, care fiecare în parte nu erau destule ca să mă preocupe, dar care toate la un loc făceau un fel de viaţă agitată, febrilă, obositoare. Nu găseam timp pentru nimic altceva decât pentru toate acele fleacuri agreabile. Au fost câteva femei, au fost câteva nopţi albe, au fost câteva accidente...

Dar iată-mă la 600 kilometri depărtare de Paris, în munţi, într-un orăşel calm, pe ţărmurile unui lac alpin imens. Încerc să-mi reiau vechile deprinderi. Şi încep prin a-ţi scrie. E un răspuns la o scrisoare mai veche de o lună. Dar te ştiu îngăduitor. De altminteri, corespondenţa noastră, întreţăiată de asemenea lungi pauze, e mai mult o verificare scurtă a unei înţelegeri care continuă oricum, ca strigătul alpiniştilor, porniţi pe drumuri deosebite pe acelaşi munte, dar chemându-se uneori pe nume ca să se ştie unul pe altul.

Pentru că vrei să primeşti veşti despre mine, află că sunt sănătos. Umblu mult, vâslesc, înot, dorm în iarbă, mănânc şi beau. Sunt pe aici nişte vinuri cum nici la Paris n-am găsit (unde totuşi am cunoscut un vin de Anjou, în stare să ducă viaţa unui om de la un capăt al

pământului la alt capăt). Am băut ieri seară la masă un Beaujolais teribil.. E ceva suav şi adânc. Nu e un vin: e o stare de spirit, e un „état de grâce". Trebuie să fiu însă sincer să-ţi spun că proprietăreasa mi l-a recomandat ca „foarte bun pentru stomac".

Sunt ca şi timpul, la *beau fixe*. Mă bucur de o singurătate complectă. Nu cunosc pe nimeni. Am o ladă de cărţi cu mine. Am câteva caiete albe, care aşteaptă să fie scrise. Am nenumărate proiecte, dar toate clare, exacte, gata să fie realizate de îndată ce aş lua tocul în mână. Romanul meu e în bună stare.

Uneori mi-e dor de ţară. Alteori mi-e dor de Paris. Dar mă felicit continuu că sunt aici. Pun ordine în o legiune de lucruri noi şi vechi.

Înţeleg din ce în ce mai bine ce lucru esenţial am făcut plecând din România. Cel puţin acum am timp şi pot să aştept. Aici în Franţa orice e cu putinţă. Ieşi din casă singur şi te întorci cu o femeie superbă, sau cu un cuţit în burtă.

Nu, deocamdată nu „joc şah" cu Parisul. Nebunii sunt nemişcaţi la locul pe tablă (c1 – f1).

Am dat examen, am lucrat, am căutat să cunosc Parisul, am învăţat franţuzeşte. Aş fi putut poate să caut ocazii, să leg relaţii, să văd oameni interesanţi. Aş fi putut să utilizez calitatea mea de scrib român, să scot din colecţiile „Cuvântului" multe foiletoane scrise despre diverşi oameni de aici.

Mi-am dat seama însă că ar fi o gravă greşeală, care putea rata totul. Aveam atunci (şi nu ştiu dacă nu-l mai păstrez încă) un aer de metec. Şi pe meteci, franţuzii îi detestă. Astăzi vorbesc destul de curent. Sunt unii oameni care mă iau drept francez. Sunt însă zile când merge prost şi când mi se pare că totul trebuie reluat de la început.

Iată de ce n-am folosit nici măcar considerabilul avantaj de a o putea cunoaşte pe Principesa Bibescu şi, prin ea, Parisul tot. Nu ştiu ce o fi gândind despre mine această doamnă. Îmi scrie o scrisoare uluitoare şi eu răspund cu o întârziere de 10 zile. Îmi trimite o carte cu o dedicaţie admirabilă, şi eu – tac. Nici măcar o mulţumire, nici măcar un articol, nici măcar o vizită sau o carte de vizită depusă. Aici au rămas lucrurile. Aş avea o mare bucurie să le pot relua, dar mă întreb cum. Ce spui d-ta? Vezi vreun mijloc? Totul nu e definitiv şi lamentabil pierdut? Te rog să-mi răspunzi la această întrebare. Mă preocupă.

Am recitit – ca pentru un fel de expiare – *Catherine-Paris*. Ce carte nobilă, amintitoare, plină de nu ştiu ce melancolie, de nu ştiu ce renunţare la viaţă, pentru vis?

Sunt foarte curios să ştiu în amănunte în ce împrejurări ai cunoscut-o pe Principesă. Te rog mult nu-ţi cruţa oboseala de a-mi povesti detailat. Îţi voi fi recunoscător.

Aştept nerăbdător romanul d-tale. Mi-l vei trimite de îndată ce va fi tipărit. Nu-i aşa? Neliniştea şi nemulţumirea d-tale nu mă îngrijorează. Îţi cunosc variaţiile de umoare. D-ta ai scris *scrisorile D-nei T*[1]. D-ta ai scris *Actul veneţian*. D-ta ai scris *Falsul tratat*[2] de dramaturgie (nu ştiu ce gândeşti despre el, dar sunt acolo pagini care mă emoţionează şi azi. Pentru o operă de polemică – şi de polemică românească încă –, faptul mi se pare uluitor). De câte ori citesc, am sentimentul că am trăit ceva. Vezi, de asta îţi aştept cartea.

Nu-ţi spun nimic despre romanul meu[3]. Îl scriu cu plăcere. Asta e tot ce ştiu deocamdată. Ţin să-l termin repede, fiindcă mă aşteaptă o altă carte, pe care o am gata în cap şi pe care o voi transcrie în două luni.[4] Sper

că romanul va fi gata de publicare spre sfârşitul lui octombrie. Am să ţi-l trimit atunci şi am să-ţi cer sacrificiul de a-l citi. Crezi că s-ar putea găsi un editor? Crezi că ai putea vorbi cu cineva în privinţa asta? Isaiia Răcăciuni[5] (caraghiosul ăla mărunt) îmi spunea în octombrie trecut că „Cultura naţională" ar fi dispusă să-mi publice un volum de nuvele sau eseuri. Cum eu însă trebuia să plec şi eram preocupat de alte treburi, n-am insistat... Ciornei?[6] Benvenisti?[7] Vrei să ai bunătatea de a-mi spune ce crezi despre asta? Poate că dacă aş fi în ţară lucrul ar fi uşor. Dar, vezi, ceea ce mă interesează pe mine e ca volumul să apară în lipsa mea. M-ar plictisi obligaţiile de rigoare. Vreau să-l privesc din depărtare, cum îşi duce singur viaţa lui acolo, fără asistenţa mea mondenă.

De altminteri, mai curând de iunie 1931 eu nu cred să mă întorc. Şi atunci încă poate numai pentru vacanţă, căci dacă voi începe la toamnă să-mi prepar, în afara doctoratului în drept, o licenţă la Sorbona, atunci voi mai avea încă cel puţin doi ani de străinătate. Sper că Nae Ionescu nu mi-i va refuza. Se poartă admirabil cu mine. Chiar dacă uneori sau de cele mai multe ori întârzie, sau uită, sau amână, în fond îmi poartă o afecţiune pe care nu ştiu cărui lucru o datorez!; nu uit că prin el l-am cunoscut pe ministrul Mironescu[8], a cărui protecţie e discretă, înţelegătoare şi... profitabilă. Nu duc o viaţă prea largă. Ba am uneori plictiseli şi necazuri destul de serioase, foarte serioase chiar. Dar toate se remediază cu vremea. Am un trai calm, pot să lucrez.

Aş fi bucuros să aflu veşti despre d-ta. Mai scrii la „Omul liber"? (Mai apare?) Eşti la Bucureşti? Ai plecat în vacanţă? Te mai gândeşti la „Cetatea"! Ai proiecte noi? Scrii? Citeşti? Ai cunoscut lume nouă? Ai rămas la vechile prietenii?

Iartă, te rog, proporțiile monstruoase ale scrisorii mele. Ea e făcută pe măsura afecțiunii mele, nu pe măsura răbdării d-tale.

Cu bune salutări,

Mihail Sebastian

P.S. 1) Trebuie să-mi cer scuze – și încă întârziate – pentru o îndrăzneală de care mă căiesc. Ți-am trimis de aici o scrisoare recomandată, pentru un elev de liceu. Singura mea scuză este că amiciția d-tale pentru mine era prea cunoscută ca să refuz acest demers. Băiatul mi-a scris că l-ai primit cu multă bunăvoință. Îți mulțumesc mult. Dar asta e destul ca să fiu sigur că nu ești supărat?

2) Fratele meu (P. H. Pralea) a trecut prin București și urma să te viziteze. L-ai văzut?

Către Camil Baltazar

31 iulie 1930
Pension „Les Marquisats"
Annecy „Haute-Savoie"

Scumpe prietene,

Tăcerea d-tale mă dezolează. E dreaptă, o merit, o așteptam; și, cu toate astea, nu știu ce sentiment îmi spunea că d-ta ai să primești explicațiile mele vagi, ai să treci peste cele întâmplate și ai să-mi trimiți un cuvânt de prietenie.

Aș trebui poate să trec la explicații și scuze precise. Aș trebui să-ți spun cum s-au petrecut lucrurile atunci, la plecarea mea din țară și să te oblig să înțelegi ceea ce la întâia vedere e de neînțeles. Intențiile mele, mai demult, erau să-ți scriu o lungă scrisoare, în care să-ți povestesc amănunțit diverse lucruri care mi se par atenuante – cel puțin atenuante. Dar trebuie să mă ierți încă o dată. Toate acestea astăzi sunt atât de inactuale și

mi se par atât de vechi, încât te-aș obosi inutil și m-aș necăji o dată mai mult pentru niște lucruri care pentru mine nu mai există. Deci, dacă tăcerea d-tale însemna așteptare, (ca la tribunal, când dovezile nefiind concludente, se acordă un termen pentru înfățișare de noi probe), atunci această scrisoare va fi o mică deziluzie. Nu sunt în stare să argumentez pentru o cauză care, câștigată sau pierdută, mi-e indiferentă. Eu nu stau de vorbă cu o entitate care se cheamă „Prietenie" și față de care am nu știu câte datorii, preveniri și consecvențe. Ci vorbesc cu omul viu, Camil Baltazar, care știe să primească un lucru și un fapt așa cum e, absurd poate în aparență, vinovat și ridicul, dar în fond motivat de o mie de mici accidente, care-ți stau în cale și care te împiedică să faci ceea ce trebuie sau să nu faci ceea ce nu trebuie. Asta e.

Dar dacă, Doamne ferește, tăcerea d-tale voia să spună, pur și simplu, că te-ai supărat definitiv și că nu mă mai cunoști, atunci să știi că vei avea de furcă cu mine. Să știi că am răbdare. Să știi că pentru necesitățile mele mă lupt cu îndărătnicie până la capăt. Eu nu renunț la prietenia d-tale. Înțelegi? Mi se pare că ți-am mai spus și altă dată, nici adversitățile, nici amiciții mele nu sunt acelea pe care le-aș fi vrut. Am avut până într-un timp orgoliul și poate naivitatea să cred că ceea ce se întâmplă cu mine însumi e destul de adânc ca să mă pot dispensa de relații. Pe acestea le-am lăsat să se așeze după voia întâmplărilor. În fond, era numai o oribilă incapacitate socială. Nu știam să mă apropii de oameni. Poate că încă nu știu. Leg foarte greu o prietenie. Dar o pierd și mai greu. Un prieten pierdut e un fel de despărțire de mine însumi, e un obraz al meu care se duce și pe care mai târziu n-am să-l mai cunosc în lume.

Crezi d-ta că voi accepta așa – de dragul unei întâmplări idioate – să rătăcesc una din cele mai probabile

putinți de a mă cunoaşte pe mine însumi? Şi crezi că voi lăsa ca trei ani sau patru din viața mea (începuturile mele de la Bucureşti, serile târzii petrecute împreună, fără un ban în buzunar, rontăind covrigi pe Bulevardul Carol în sus, furia şi nerăbdarea mea în discuții, calmul şi scepticismul d-tale... să-şi piardă urmele o dată cu o despărțire fără sens? „Nu, de o mie de ori nu", aş avea poftă să strig, ca într-un roman polițist.

Vei primi deci această scrisoare şi o vei socoti ca pe un semn al unei bune înțelegeri, ce continuă.

Mă simt foarte bine aici unde sunt. E întâia depărtare de țară care îmi place. Am plecat de acolo la timp potrivit. Nu observaseşi? Începusem să polemizez prin gazetă, să frecventez „Capşa", să cunosc actrițe şi să mă salut cu diverşi domni la masă la „Modern". Cum înțeleg de bine acum soarta atâtor „tineri eminenți", cărora nu le-a lipsit nici inteligența şi nici râvna, dar care până la urmă n-au izbutit să facă altceva decât Sergiu Dan, sau Romulus Dianu, sau Tudor Şoimaru, sau T. T. Branişte, sau D. I. Suchianu, sau...

E într-adevăr deprimantă atmosfera de-acolo. O spunem cu toții, dar de abia atunci când am fugit din ea ne dăm seama.

Am găsit la Paris o cameră simplă şi modestă, în care am lucrat serios. Am cunoscut lume (midinete, studenți, femei măritate, englezi, pederaşti, lesbiene, o lume mare şi diversă, cu fețe noi, cu obiceiuri surprinzătoare, vorbind toate limbile pământului, legând o amiciție de două zile sau două săptămâni, şi care se pierdea pe urmă – necatalogată, in mersul zilelor). Singur spectacolul ăsta şi ar fi fost de ajuns să-mi justifice plecarea. Mă amuzam uneori să stau ceasuri întregi pe terasa unei cafenele, numai pentru plăcerea de

a privi lumea. E ceva amețitor. Să ştii că lumea e atât de largă şi că oamenii sunt atât de mulți – e un sentiment care te face să uiți de tine.

Şi, cu toate astea, am avut acolo putința să fiu singur. Am scris (fără gând de a publica – cel puțin deocamdată – am scris fiindcă îmi făcea plăcere), am citit, am muncit pentru diverse examene, m-am gândit la o teză de doctorat, care trag nădejde să reuşească bine, am recăpătat, în fine, gustul lucrului. La toamnă, la întoarcerea mea la Paris, mă înscriu la Filozofie şi sper să-mi iau o licență în doi ani. Astfel, voi mai câştiga un an de străinătate... Dar în vara viitoare voi veni totuşi pentru două luni în țară, să-mi văd familia, să revizuiesc Bucureştii şi să observ unde anume stă cariera mea literară, pe care am lăsat-o acolo să-şi trăiască traiul în lipsa mea.

La iarnă va trebui să cunosc la Paris diverse cercuri literare, pe care până acum le-am neglijat, fiindcă nu vorbeam ca lumea franțuzeşte. Tot la iarnă am să scriu o carte, care nu ştiu dacă va fi bună sau rea, dar care cu siguranță te va interesa.[1] Nu-ți dau amănunte, deşi cartea e în gând gata şi nu aşteaptă decât să fie pusă pe hârtie (simplă muncă de transcriere). cât despre romanul meu, vechiul meu roman,[2] a suferit adânci prefaceri, care de altminteri mă mulțumesc. E încă în lucru, dar la 15 octombrie va fi gata de publicare – de astă dată gata de-a binelea. Va fi o carte clară, lucidă şi simetrică. Deocamdată nu pot spune mai mult. Uneori îmi place, alteori nu.

Mai am alte o mie de proiecte – literare şi nu. Dar la ce să ți le spun pe toate deodată? Vom avea timp să stăm de vorbă, dacă cumva vei consimți.

Aici, la Annecy, mă odihnesc. Eram foarte obosit după examene, şi acum liniştea asta în Alpi mă face să uit de lucru, de cetit, de tot. E cu adevărat o vacanță mare.

Orăşelul e magnific. E chiar prea frumos: e un exces de culoare şi un exces de poezie care ar trebui trăit în tensiunea unui mare amor. Văd foarte bine o mare pasiune – stil napolitan – desfăşurându-se între aceste ziduri negre, între aceste ape albastre, sub cerul acesta de infinite nuanţe. E într-adevăr un peisagiu suav, emoţionant.[3]

Pentru dispoziţiile mele sobre, aproape că aş fi preferat un loc mai monoton şi mai sărac în linii şi culori.

Sunt de zece zile aici. până acum mi-am petrecut timpul înotând în lac, cetind pe *chais-longue*, scriind. De mâine voi începe câteva excursii pe munţi. Îţi voi da din când în când veşti despre mine.

Şi d-ta? Trebuie să-mi scrii. Ascultă-mă: dacă eşti capabil să nu judeci, dacă ai tăria de a nu „lua sancţiuni", dacă poţi să înţelegi că între intenţiile noastre şi între actele noastre pot să se pună diverse lucruri de nimic, care să le întoarcă după drumul lor firesc, ai să-mi scrii. Şi ai să-mi spui ce faci, ce ai făcut, ce ai scris, ce scrii, pe cine ai mai cunoscut, în ce dispoziţii te afli, ce proiecte ai, cum te mai lupţi cu diverşi dobitoci din Bucureşti, dacă mai scoţi revista, cum o scoţi...

Eu nu ştiu nimic din ce s-a mai întâmplat în ţară, în lumea literelor. Camil Petrescu, de la care am avut vreo două scrisori, îmi vorbea despre altele.

Cu o prietenie constantă,

Mihail Sebastian

Sărutări de mâini respectuoase doamnei Baltazar.

Annecy, 12. VIII. 1930

Primesc în momentul ăsta scrisorile d-tale. Îţi mulţumesc. Aş voi să-ţi răspund imediat, dar mă aşteaptă automobilul unor prieteni, ca să mergem într-o

lungă plimbare spre graniţa elveţiană. Voi fi poimâine înapoi şi îţi voi scrie de îndată.

Am o mie de lucruri să-ţi spun. Cu dragoste,

Sebastian

Către Camil Petrescu

13 august 1930

Două ceasuri în Elveţia...

Sebastian.

Către Camil Baltazar

14 august [1]930
Pension „Les Marquisats"
Annecy „Haute-Savoie"

Scumpe prietene,

Scrisoarea d-tale nu m-a surprins. Bătută la maşină, nesemnată, nedatată şi încă aş fi recunoscut-o între o mie: este a d-tale. Nu-ţi pot spune cât sunt de bucuros. Am sentimentul liniştit pe care l-am încercat ori de câte ori am izbutit să pun ordine în treburile mele sufleteşti, aproape totdeauna încurcate, că revin la o situaţie normală, fixă.

Detest explicaţiile şi imputările. Şi de câte ori cineva – o iubită, un frate sau un prieten – acceptă să treacă peste diverse încurcături penibile şi să primească mâna pe care i-o întind, de atâtea ori răsuflu uşurat, ca după o mare primejdie trecută. Ce vrei? Nu sunt eu făcut pentru „scenele tari".

Îţi mulţumesc pentru toate veştile pe care mi le dai. Eram complect înstrăinat de Bucureşti. „Cuvântul",

pe care îl primesc zilnic, nu mă informează decât în ce privește politica. De la plecarea mea din țară nu mai avusesem în mâini nici o gazetă literară. Camil Petrescu îmi scrie rar. Cu altcineva nu corespondez. (Pe de o parte, fiindcă mi-e lene, pe de altă parte, fiindcă mă simt bine singur cum sunt.)

Te felicit pentru „Vremea". Ai făcut într-adevăr un lucru frumos. Am cetit toate numerele trimise, dintr-un suflet. Sunt două pagini decente, animate, civilizate. (Dacă ai ști ce oribilă, ce dezgustătoare e țigănia Bucureștilor, privită de aici).

Și mai ales sunt două pagini de informație.

Nu, n-aș fi putut primi cronica literară pe care aveai bunătatea să mi-o oferi. Țin ca lipsa mea din țară să fie efectivă. Și mă interesează pentru prezent cu totul alte lucruri decât romanele ce apar sau nu apar la București. Dacă nu i-aș fi atât de mult îndatorat lui Nae Ionescu, aș renunța bucuros și la foiletonul gazetei. Vreau – la întoarcerea mea – să mă găsesc în fața unor posibilități complect neuzate. Sper că nu se mai vorbește la București despre mine.

Marea surpriză și marea bucurie ce mi-a fost adusă de scrisul d-tale este împăcarea cu Camil Petrescu. Am avut totdeauna regretul de a rămânea între voi doi singur, fără să pot uni o prietenie, care mi se părea de aceea incomplectă. Și trebuie să recunosc acum că în vreme ce el ducea – naiv – supărarea până în aprecieri de ordin literar, d-ta ai știut să deosebești totdeauna pe scriitor de adversar. Sunt fericit de întorsătura aceasta și pentru că îți voi datora și romanul lui Camil, rupt de d-ta din lenea lui instinctivă – îți sunt încă o dată recunoscător. Sunt curios să-i citesc cartea. Mi-a promis că are să mi-o trimeată de cum va fi gata.

Așadar, continui să scoți „Tiparnița"? Îmi place deosebirea aceasta între publicistul Camil Baltazar, director de foaie informativă, și poetul Camil Baltazar, director de revistă literară. Nu-ți pot da un fragment de roman. Acum, că îl am aproape gata, îmi vine greu să detașez ceva.[1] Totul mi se pare prea legat și coerent ca să rup. Îți mulțumesc mult pentru propunerea de a-l publica la „Vremea" și de a-l scoate pe urmă în volum. Mi se pare însă că nu e prudent pentru mine. Cartea asta nu va putea izbuti – dacă va izbuti – decât ca unitate. Mă interesează *experiența carte*. Înțelegi? Am vrut să scriu pe dimensiuni mari și să depășesc foiletonul. E esențial pentru mine – pentru propria mea edificare, vreau să zic – să am o privire de ansamblu. De vreme ce mi-am asumat răspunderi de romancier, nu vreau să am riscuri de foiletonist. Cred că vei înțelege și-mi vei da dreptate.

Desigur, mă interesează tipărirea romanului. Aș voi să-l pot scoate în cursul iernei ce vine. Lipsa mea din țară va fi o circumstanță amuzantă. Aș voi să-l dau la o editură oarecare, fără să am griji de amănunt: „Ciornei", sau „Cultura națională", sau „Ancora", sau „Cartea românească" mi-ar fi absolut indiferent. Ți-am spus că în toamna trecută, mi se ceruse la „Cultura națională" un volum de nuvele, pe care din cauza plecării l-am refuzat? I-am scris acum lui Camil Petrescu, rugându-l să se intereseze dacă editura și-ar menține propunerea și mi-ar accepta acum un roman. Te rog și pe d-ta să te interesezi dacă se poate face ceva și să-mi scrii ce crezi despre toate acestea.

Ți-aș putea da pentru „Tiparnița" – fiindcă țin să răspund într-un fel invitației d-tale – o nuvelă. E pe jumătate scrisă încă din toamna trecută, la București. Mi-ar trebui trei zile de lucru ca s-o termin. Dar aici mi-e greu. Prea e vacanță ca să pot lucra! De îndată ce voi fi la Paris

(5-10 septembrie), o voi face şi ţi-o voi trimite, ca să o poţi avea pentru „Tiparniţa" de la 1 octombrie. Te interesează?[2]

Tot la Paris şi tot în septembrie am să scriu un studiu: Estetica d-lui Lovinescu,[3] pe care am să-l dau poate în câteva foiletoane la „Cuvântul". Am impresia că am fost poate prea brusc în atitudinile mele antilovinesciene. Spunând aceleaşi lucruri, voi fi acum mai precis şi mai critic. Lucrul nu mă interesează, dar sunt obligat să-l fac pentru clarificarea chestiunii.

M-a interesat mult ceea ce îmi scrii despre dispoziţiile d-tale scriitoriceşti de azi. Nu ştiu precis dacă vei fi romancier, dar poate să fii un prozator. Şi, gândindu-mă bine, mă întreb dacă nu va trebui să regretăm. „Marea trecere spre proză", spui d-ta? Dar trecerea asta – în general – nu mi se pare nici mare, nici preferabilă. D-ta ai făcut o dată o singură trecere mare aceea – spre poezie. „Trecere" în sensul unei depăşiri, în sensul unei intrări într-o lume nouă, neîncepută, plină de virtualităţi. Poezia, da, ea se poate cuceri brusc, pornind de la o durere, de la o revelaţie, de la un accent interior mai puternic. Dar proza se câştigă încet, după sforţări, după necazuri, după experienţe ratate. Ea cere timp, şi muncă, şi scepticism. Fără îndoială că dacă vrei, ai s-o cucereşti. întrebarea e dacă e bine să utilizezi timpul aşa. Noi, ăştialalţi, care am trebuit să învăţăm scrisul ca o meserie nu pierdem prea mult. D-ta însă deţii una din cele mai tulburătoare inimi din câte cunosc, o sensibilitate care preţuieşte prin simplul fapt al vieţii. D-ta eşti vesel – şi iată un imn al soarelui. D-ta plângi – şi iată un poem de durere, care mă pătrunde fizic, ca o ploaie de toamnă. D-ta iubeşti – şi iată că ne obligi să iubim o dată cu d-ta. Nu ştiu dacă izbutesc să mă exprim clar şi dacă mă fac înţeles. Dar în ziua în care d-ta mi-l anunţi pe prozatorul Baltazar, eu nu mă pot opri –

oricare ar fi calităţile acestui nou scriitor – să mă gândesc, cu o strângere de inimă, la poetul Baltazar. Ştii d-ta, sau ai uitat, că din tot ce s-a vânturat şi şters şi reînceput în poezia noastră de la război încoace, singurul fenomen de viaţă (adică singura realitate nouă) a fost, şi este, şi rămâne lirica d-tale?

Eu deocamdată îmi continui vacanţa. Ieri am fost în plimbare cu automobilul prin Alpi. A fost o zi bună. Azi plouă şi e frig.

În sala comună a pensiunii se joacă cărţi. Stau în odaia mea, puţin plictisit şi puţin mulţumit, totuşi, de ploaie.

Am câteva romane, poveşti, jurnale de călătorie. Am să citesc şi poate am să mai arunc o privire prin manuscrisele mele. Nu prea am chef de scris. Mi-ar trebui – acum şi aici – un amor.

Vreo două zile am crezut că voi putea face ceva cu o admirabilă femeie de vreo 40 de ani, pe care aş fi iubit-o şi pentru vârsta ei, şi pentru neobişnuita ei frumuseţe. Dar până la urmă am băgat de seamă că e şi castă, şi neinteresantă.

Aştept scrisul d-tale cu nerăbdare. Mai trimite-mi, dacă se poate, „Vremea" şi dă-mi veşti multe despre d-ta şi despre ţară.

Cu dragoste,

Sebastian

Annecy, 22 septembrie 1930

Scumpe prietene,

Ultima d-tale scrisoare era întreruptă scurt înainte de jumătate şi sfârşea cu promisiunea unei alte scrisori, ce trebuia să urmeze – dacă am înţeles bine – curând.

Am aşteptat-o: voiam să cunosc până la capăt şirul judecăţii d-tale (era vorba despre incompatibilitatea dintre poet şi prozator) ca să-ţi răspund. Dar am aşteptat inutil.

Îţi scriu nu pentru ca să continui o discuţie întâmplătoare şi de altminteri de prisos. Ceea ce am spune noi, unul sau altul, nu va schimba nimic din realitatea faptului. Aştept deci cartea d-tale de proză – şi gata. Îţi scriu deci ca să-ţi dau câteva veşti despre mine. Nu vreau să-ţi pierd de urmă şi ţin mult la obişnuinţa de a convorbi cu d-ta.

Plec mâine la Paris. Plimbările şi vacanţa sunt sfârşite. Voi reîncepe curând să lucrez pentru teza mea de doctorat şi probabil pentru un certificat de filozofie la Sorbona. Îmi permit încă o săptămână de libertate completă, ca să revăd Parisul, să-mi găsesc o cameră într-un alt cartier decât cel Latin, şi să deprind iar gustul de a trăi într-un oraş mare. Plec din Annecy cu părere de rău, deşi e toamnă şi sunt aici singur. Nu ştiu dacă ţi-am spus cât de mult sunt legat de aceste locuri, ce odihnitoare şi ce frumoase sunt, ce pline de o mare şi adâncă poezie. Dacă aş avea talent, adică dacă aş şti să mă plimb printre cuvinte ca printre flori, aş scrie o poveste de dragoste, care s-ar chema *Nopţile din Annecy*[1].

Nu ştiu, de asemenea, dacă ţi-am scris că am trăit aici două luni de viaţă utilă, de pe urma cărora plec mai calm, mai clar şi mai precis decât cum am venit. Sunt la un punct ferm: niciodată n-am lucrat cu o mai limpede conştiinţă a ceea ce trebuie făcut şi a ceea ce pot face. Din acest punct de vedere, al cumineniei mele, dacă vrei, al înţelegerii liniştite a lucrurilor, romanul meu te va surprinde poate. Sper să ţi-l pot trimite la 15 noiembrie, transcris şi încheiat.[2] Crezi că sunt şanse să

găsesc, de aici, un editor? Scrie-mi, te rog, detailat despre chestiunea asta. Mă interesează mult de tot.

Iartă-mă dacă-ţi vorbesc prea mult despre mine. Sunt singur, văd oameni puţini, nu primesc de nicăieri veşti şi, vrând-nevrând, sunt obligat să mă interesez de propria mea persoană.

Am petrecut însă, vreo câteva zile încântătoare la Geneva[3]: am văzut oameni cunoscuţi, am vorbit româneşte, m-am plimbat pe străzi noi, am privit femei frumoase şi elegante. M-am întors de acolo mai convins ca niciodată că viaţa e frumoasă. Cât de largă e lumea şi ce bine e să umbli aşa prin ea, neştiutor de ce are să se întâmple mâine. M-a apucat de la o vreme, din chiar senin, o furioasă dragoste de oameni. Şi ca să o astâmpăr, până mai acum vreo 3 săptămâni „mă iubeam" cu cucoanele măritate din pensiune, iar acum citesc romane: unul pe zi. Nu-mi pot imagina cum aş fi continuat viaţa mea în ţară dacă nu plecam.

Cu ce impresii te-ai întors din voiajul dumitale peste mare? A fost frumos? Scrie-mi, te rog. Şi scrie-mi mai ales ce faci, cum merg lucrurile la noi acolo, pe cine mai vezi etc, etc. De ce nu mi-ai mai trimis „Vremea"? Ori nu mai o scoţi? Ar fi păcat. Dar „Tiparniţa literară"? Te duci mereu pe la Lovinescu? Plecarea mea a potolit furiile de-acolo? Scrie-mi, te rog, despre tot. Nu aş putea spune că mi-e dor de Bucureşti. Uite singurul gând, că ceva ar putea – Doamne fereşte – să mă oblige să mă întorc acolo, fie numai pentru două săptămâni, îmi dă realmente fiori de teamă. Nu mă cheamă nimic acolo. Zilele trecute la Geneva, am găsit nişte ziare bucureştene şi între altele „Adevărul literar": ce respingătoare mlaştină şi ce oribilă pierdere de timp. Dacă-l întâlneşti bunăoară pe Al. Al Philipide, spune-i din parte-mi, că oricine are dreptul să fie acru şi imbecil, dar că e o limită

dincolo de care spânzurătoarea se impune. Am fost dezgustat pe un ceas întreg. Ei bine, am totuşi uneori ciudata curiozitate de a şti ce se petrece acolo. Are poate şi asta un farmec, un farmec gros poate, dar real. Scrie-mi deci despre tot.

Ţiu să-ţi spun un lucru la care ţin. Mă îngrijorează veştile pe care le primesc despre Andrei Tudor. Se pare că băiatul ăsta se pierde stupid, de lene: nu face nimic, nu încearcă nimic, nu scrie, nu citeşte. Îl vezi? Ce impresie îţi face? Nu vrei d-ta, care ştii să pui la timp mâna pe umărul unui om adormit şi să-l scoli din morţi, nu vrei să-l zgudui puţin, să te ocupi discret de el, să-l obligi să se mişte? Evident, el nu trebuie să ştie nimic despre ce îţi scriu eu.

Termin. E târziu şi am de făcut o mie de lucruri ca să-mi pregătesc plecarea. Îţi voi scrie din nou de la Paris, ca să-ţi comunic noua mea adresă. Îndată ce vei avea-o, îmi vei scrie, nu-i aşa?

Cu o neclintită prietenie, al d-tale,

Sebastian

Către Camil Petrescu

Paris, 3 octombrie 1930

Scumpe prietene,

iată, mai bine de patru luni de când nu mai am veşti de la d-ta. Ce ai devenit? Ce scrii? Cu cine te lupţi? Ce proiectezi? Unde ţi-ai petrecut vacanţa? Unde te afli acum? Puţinii români pe care i-am întâlnit acum vreo două săptămâni la Geneva, iar zilele acestea aici, la Paris, n-au ştiut să-mi spună nimic precis despre d-ta. Ultima mea scrisoare a rămas fără răspuns. Cărţile poştale pe care ţi le trimeteam din drum n-au izbutit să-ţi

amintească de mine. Să fi supărat? Sau să fi numai necăjit, ca totdeauna, de mizeriile zilnice de acolo de la noi?

Mi-e greu astfel să-ţi scriu. Mă întreb dacă nu mă adresez unei atenţii care nu mai există şi dacă nu forţez o poartă închisă. Încerc totuşi încă o dată. Nu vreau să pierd legătura cu d-ta. Puţine lucruri mă mai apropie azi de Bucureşti: nu vreau să renunţ la ultimele punţi.

Am cetit într-o gazetă, pe care mi-a trimis-o mai de mult Baltazar, un fragment din romanul d-tale[1]. Mi-a aţâţat curiozitatea şi mi-a mărit nerăbdarea de a-ţi ceti cartea. Ai scos-o? Ţii minte că mi-ai promis să mi-o trimeţi? Fragmentul cetit avea un aer de exasperare şi de calm simultan, foarte ciudat. Aveam impresia unui incendiu, deasupra căruia se înalţă, un moment, liniştit – o linişte intensă şi pătrunzătoare. Foarte adânci lucrurile pe care le scriai acolo despre eroism şi sinucidere. Dacă romanul continuă la fel, atunci temerile d-tale vor fi fost într-adevăr greşite. Aştept nerăbdător.

Tot Baltazar mi-a scris că te-ai împăcat cu el. Asta m-a bucurat pentru amândoi. E, în fond, vei fi observat şi d-ta, un om de inimă şi un prieten devotat. Astea sunt calităţi ce trebuie preţuite la noi între amicii îndoielnici şi laşi de acolo. când dorul de ţară mă tentează uneori, mă gândesc la o seară de premieră la Bucureşti, şi asta mă lecuieşte. Căci ce era mai neomenesc acolo şi mai vulgar nu era atât lipsa de inteligenţă, cât lipsa de caracter.

Nu am nici o carte românească, nici o revistă. Nu ştiu nimic din ce se petrece poate acolo. Afară de romanul lui Eliade[2] – care a fost o surpriză —, n-am cetit de la plecarea mea din ţară nimic din ce s-a publicat nou. Nu vrei să-mi scrii despre ce se face şi ce se drege în „literele române"?

Te mai gândeşti la „Cetatea"? Eu unu sunt decis ca odată întors în ţară să mă ocup serios de revistă. Cu sau fără consimţământul d-tale, am să te expropriez de la direcţia „Cetăţii" şi am s-o scot eu. Nu glumesc deloc. O revistă e din o mie de motive necesară: înţeleg o revistă care apare regulat la o zi anunţată, astfel încât să se poată stabili în conştiinţa publică. „Cetatea literară", care a fost cea mai bună şi mai eficace publicaţie critică posibilă, a dus o viaţă de boem. Or, asta e rău.

Ştiu că nu e din vina dumitale. Uite, chiar zilele trecute am cetit într-o gazetă românească o notiţă cu privire la un conflict pe care l-ai avea cu Fundaţia Carol. Îl credeam lichidat. Cunosc deci toate greutăţile pe care le întâmpini, dar cred că puţin curaj, mult curaj chiar – dacă e nevoie – poate să pună capăt tuturor dificultăţilor. De aici, cel puţin, lucrurile mi se par simple.

Să-ţi dau veşti despre mine! Nu sunt nici multe, nu sunt nici interesante. Ţi-am scris, mi se pare, că am petrecut o vacanţă frumoasă la Annecy. M-am odihnit, m-am plimbat prin munţi, am fost de câteva ori în Elveţia. Am trăit două luni într-o pensiune de familie, am vorbit numai franţuzeşte, am cunoscut câteva femei amabile, şi asta a fost tot. Am cetit puţin, am scris mai puţin. Eram obosit şi mă amuzam bine. Totuşi m-am ocupat cu romanul meu, care va fi probabil gata transcris pe la 15 noiembrie. Te-aş mai ruga să-mi spui dacă vezi vreun editor care l-ar putea publica în cursul iernii care vine, dar mi-e teamă să nu te obosesc. Scrie-mi ce gândeşti despre asta. Te rog.

Acum sunt de vreo săptămână la Paris. E o toamnă urâtă şi tristă. Nu mi-am găsit încă rostul şi liniştea de care am nevoie. Mi-am luat provizoriu o

cameră într-un cartier îndepărtat. Voiam să plec din Cartierul latin, care începuse să mă plictisească: eram mai mulţi străini decât francezi. Dar am să mă mut şi de aici, fiindcă prea e departe. Adresa mea (unde scrisoarea dumitale, dacă mi-ai trimite vreuna, m-ar putea găsi timp de o lună) e: M. S. Messidor Hôtel, Rue de Vaugirard 330, Paris, XV-e.

La Facultate am să încep lucrul abia luna viitoare, în noiembrie. Vreau să sfârşesc în iunie: m-am săturat de examene. E timpul să renunţ la viaţa asta dificilă de student. E penibil, la vârsta mea, să te necăjeşti cu o mie de lipsuri. Sărăcia nu e numai incomodă: e mai ales degradantă. Vreau să fiu liniştit, să pot ceti şi scrie. Atâta.

La drept vorbind, am prins însă gustul drumurilor şi am să mă dezvăţ greu. Nu mă văd deloc rămânând fixat la Bucureşti ani de zile, unul după altul. Aş exploda.

Ştii că am primit o nouă scrisoare din partea Principesei Bibescu? Nu ştiu prin ce întâmplare un articol, pe care îl scrisesem în ianuarie despre *Quatre portraits*[3], a apărut în iunie. (Articolul – l-am recitit de curând – era de altminteri neobişnuit de prost.) Ea mi-a mulţumit insistent. I-am răspuns: şi fiindcă mi se plângea de indiferenţa criticilor români, i-am vorbit despre admiraţia pe care i-o păstrăm noi toţi, la „Cetatea literară".

Cred că am s-o vizitez în curând la Paris. Am de gând să cunosc lume. Nu va fi poate prea uşor, dar va fi instructiv.

Acum..., acum aştept răspunsul d-tale. Dacă nu-l voi primi, voi şti că nu mai trebuie să te plictisesc.

Cu bună prietenie,

Mihail Sebastian

Către Camil Baltazar

Paris, 7 octombrie 1930

Scumpe prietene,

iartă hârtia asta imposibilă şi graba cu care îţi scriu aceste câteva rânduri. Sunt abia instalat aici, după câteva zile de alergături, căutări, plictiseli... Nu am destulă linişte ca să-ţi trimit scrisoarea pe care o doream. Dar mi-am adus aminte că – făcând puţină socoteală – tot d-ta rămâi datornic. Aş avea deci dreptul să aştept din partea d-tale veşti. Nu?

Iată-mi deci noua adresă: M. S. Messidor Hôtel, 330 Rue de Vaugirard, Paris XV.

Ţi-aş fi recunoscător dacă mi-ai scrie mult, foarte mult, despre d-ta, despre proiectele d-tale, despre Bucureşti. Şi ţi-aş face în plus încă două rugăminţi, care, te rog să crezi, nu te obligă la nimic: mă poţi refuza liniştit dacă e greu să le împlineşti, şi eu nu voi avea nici o umbră de supărare.

Prin urmare:

1. Vrei să-i spui lui Polihroniade să-mi trimită regulat „Vremea"? Nu cunosc costul deocamdată, dar dacă ar vrea să mi-l comunice, i-aş trimite numaidecât banii. Nu mă interesează „Vremea" decât *numai* dacă d-ta mai scoţi acolo pagina literară.

2. Am nevoie de ultimul volum al lui Lovinescu (cel apărut în noiembrie trecut: *Mutaţia valorilor estetice*, mi se pare). Exemplarul meu l-am rătăcit înainte de plecare. Am rugat pe diverşi oameni din ţară să mi-l cumpere şi mi-au răspuns că nu l-au găsit la nici o librărie. Ţin totuşi să-l am, fiindcă – ţi-am spus – vreau să scriu un şir de foiletoane despre el. Ai d-ta putinţă să-mi trimeţi un exemplar? Dacă dai bani pe el, ţi-i voi întoarce imediat.

Încă o dată, nu insist deloc. Îţi cer serviciile astea numai dacă ele nu te plictisesc.

Eu încep să lucrez. Am regăsit Parisul încântător. Pun bune nădejdi în munca mea de anul ăsta. Îmi revăd cu pasiune romanul. Vreau să-l pot trimite în ţară la 15 noiembrie.[1] Te-ai gândit la capitolul „editor"? Scrie-mi ce crezi despre asta. Iartă-mă, dar termin. Voi reveni curând şi îţi voi scrie mult. Aştept nerăbdător scrisul d-tale.

Cu o dragoste prietenească,

Mihail Sebastian

Paris, miercuri, 12 noiembrie 1930

Scumpe prietene,

câtă vreme a trecut de la ultima d-tale scrisoare? Nu mai ştiu. Multă, în orice caz, şi îmi va fi poate greu să reiau firul corespondenţei noastre tocmai de acolo de unde l-ai lăsat d-ta.

Dar să-mi lămuresc întâi tăcerea asta prea lungă. Fusesem bolnav acum vreo trei săptămâni: o gripă simplă, pe care am prins-o din tren, întorcându-mă de la un orăşel din apropierea Parisului, unde fusesem să petrec o zi într-o familie de franţuji. Nu era nimic grav: câteva zile petrecute în casă. Dar asta mă enerva peste măsură. Ţi-am scris atunci o foarte lungă scrisoare, pe care o mai am încă închisă în plic. N-am avut curajul de a ţi-o trimite, şi astăzi mă felicit de această prudenţă. Spuneam acolo câteva lucruri drepte poate în sinea lor, dar pe un ton imposibil şi cu o siguranţă supărătoare. Te-ar fi necăjit, mi se pare, şi te-ar fi necăjit inutil. O păstrez totuşi; odată, când om sta de vorbă, o s-o citim amândoi, cu tonul potolit pe care îl are o convorbire între doi oameni de treabă.

De atunci am trecut printr-o perioadă proastă. Nu ştiu cum dracu a venit, dar am avut o depresiune de nevropat. Nu puteam ceti, nu puteam scrie, nu eram

mulțumit de nimic, eram plictisit de tot. (Dovadă: ultimele mele foiletoane atât de prost și de neinteresant scrise.) Îmi părăsisem cu totul romanul, care mi se părea anost și fals. Mă gândeam să găsesc într-un fel ceva care să mă readucă la bunele mele dispoziții de altădată, ceva care să mă scuture și să mă întremeze moralmente. Am încercat tot. Am cetit din Montaigne și m-am dus la curve. Am stat închis în casă și am umblat pe străzi. Era inutil. Fusese parcă un acces de descurajare care trebuia să-și împlinească timpul, ca niște friguri de baltă. Și, uite, într-o bună zi a trecut. De la începutul săptămânii ăsteia mă simt iar stăpân pe mine. Mi-am recitit romanul și continui să-l relucrez. (În curând ți-l voi trimite în manuscris.) Am reînceput să citesc. Am reînceput să cred că viața e frumoasă și că o fată tânără, pe care o vezi plimbându-se pe stradă, chiar dacă nu e a ta, tot e un dar de la Dumnezeu.

În sfârșit, azi m-am hotărât să folosesc această bună dispoziție și să-ți răspund. Ai să mă ierți încă o dată? Poate că da. Dumneata știi mai bine ca mine că viața nu trece totdeauna dulce, că are suișurile și scoborâșurile ei.

Nici măcar nu ți-am mulțumit pentru gazetele și revistele trimise. Ești un bun prieten și bunăvoința d-tale este într-adevăr fără pereche. Se pot doar găsi oricând scuze valabile și chiar sincere pentru orice neglijență. Dumneata de ce nu ai nevoie niciodată de ele și de ce ești totdeauna gata să servești?

În scrisoarea neexpediată scrisesem câteva observații despre „Vremea literară" și „Tiparnița". Mi-e greu – din lenea pe care o am de a transcrie lucruri spuse o dată – să le repet. Trebuie totuși să-ți spun că paginile din „Tiparnița" ale lui Camil Petrescu au fost frumoase[1]. Le-am recitit de câteva ori. Aș scrie cu plăcere articolul pe care mi-l ceri pentru numărul din „Vremea" ce ai de gând să i-l dedici, dar acum mă tem că e prea târziu. Să

fi apărut romanul lui? Aș fi fericit să-l am. Dar mă întreb dacă mi-l va trimete. Am impresia – și nu știu de ce – că e supărat pe mine. La ultimele mele scrisori – deja vechi – nu mi-a răspuns. Știi ceva în privința asta?

Îmi dai voie să-ți spun un lucru tare simplu, dar, nu știu de ce, puțin dificil de spus între doi bărbați? Iată: mi-e dor de d-ta. Nici mai mult, nici mai puțin. Aș avea chef să stăm de vorbă un ceas sau două și să vorbim despre d-ta, despre ploaia de afară, despre iarna care vine, despre orice, în fine, și numai despre literatură nu. Am fost totdeauna sensibil, chiar dacă nu ți-am spus-o, la sunetul omenesc al insului d-tale. Atâta încredere în oameni, atâta plăcere directă de a înțelege, atâta sinceritate neocolită, n-am întâlnit nicăieri, la nimeni, nici în puținele mele prietenii, nici în singura mea dragoste. Totdeauna se amesteca un semn de vanitate, un colț de neîncredere, un rest de bănuială. Cu d-ta singur am avut plăcerea de a fi așa cum sunt – bun sau rău – dar așa cum sunt. Iartă-mă dacă cumva ți-e penibil să citești aceste rânduri de „declarații" prea personale, dar aveam nevoia să ți le fac. De altminteri, nu intră nici un pic de sentimentalism în ceea ce îți spun.

Mă gândesc cu spaimă la întoarcerea mea în țară – și mi-e greu să-ți explic de ce. (Poate unde faptul ăsta va termina definitiv viața mea de primă tinerețe și mă va arunca între oamenii serioși.) Dar vrei să mă crezi că între bucuriile care mă cheamă acolo, aceea de a fi din nou cu d-ta nu este cea mai mică?

Asta cu atât mai mult cu cât eu n-am avut chiar totdeauna răspunsul cel mai nimerit la atitudinea d-tale frățească.

Nu mai am decât vreo 9 luni de stat aici, și gândul ăsta mă deprimă. Să mă reîntorc iar acolo, la București pe care îi cunosc așa cum îi cunosc, să-mi stric în fiecare dimineață câteva ceasuri la redacție, scriind despre toate

năzbâtiile din lume, să umblu cu o servietă la braț prin tribunale și să agăț clienți și procese, să discut literatură la „Capșa" și să fac „tactică" mondenă la premiere? Mă cutremur, zău! Și d-ta ai dus poate într-un fel aceeași viață, dar ai avut suporturi personale, pe care eu nu le am: d-ta ai crezut – și poate mai crezi – în poezie. Eu, mi se pare că nu mai cred nici în cărți. Parcă nu mai am foamea animală cu care altădată deschideam un volum de 500 de pagini și, cântărindu-l din ochi, îmi spuneam că e prea mic. Am acum între cărți o plictiseală de profesionist. Dar poate că nu e decât o descurajare de moment. Aș vrea.

Dacă-mi scrii, scrie-mi despre d-ta. Restul mă interesează puțin. Uneori am un acces de curiozitate de tot ce se întâmplă acolo. Aș vrea atunci să știu ce se face la Lovinescu, ce se drege la „Capșa", ce se spune în redacții, aș vrea să răsfoiesc o revistă, să citesc o polemică, să văd cum Branișteîl înfundă pe X și cum Y îl înfundă pe Branișteă. Dar e o curiozitate trecătoare. Meteahnă de scriitor român. în fond, toate astea sunt triste și sărace. Nu se întâmplă nimic acolo la noi. Mi-a fost greu prima oară, la școală, să pricep că valurile nu fac un curent adevărat, ci că agită pur și simplu apa pe loc. La fel, când eram băiat de liceu la Brăila, îmi era greu să cred că la București, în cercuri literare, se agită lucruri și pasiuni numai mărunte și numai la suprafață. Dar acuma o știu și o prea știu. De aceea, dacă-mi scrii, scrie-mi despre d-ta.

Te îmbrățișez,

Mihail Sebastian

Paris, noaptea dintre 6 și 7 decembrie [1930]

Scumpe prietene Baltazar,

de vreme ce oricum va trebui să-ți scriu zilele acestea, de ce nu aș face-o acum? Nu pot dormi, și iată

două ceasuri câștigate, pe care altfel le-aș petrece convingându-mă că ar fi bine să adorm. În fond (uite o descoperire de care sunt mândru) o insomnie organizată poate deveni o metodă de lucru. Deci...

A fost o mare surpriză autobiografia d-tale din „Capricorn". Am citit-o repede, nerăbdător, zguduit la fiecare rând, bruscat la fiecare pagină întoarsă, intrigat, bănuitor, curios, entuziast. Ce inutile au fost discuțiile noastre asupra posibilității sau imposibilității prozei d-tale. Totul e posibil pe planul adevărului. D-ta ai vrut să fii adevărat și ai fost într-un fel decisiv. Tot ce ai scris acolo sună a viață, a pasiune, a încordare. Dacă oamenii ar trebui să fie felicitați pentru un simplu act de viață, te-aș felicita.

Mi s-ar părea fals să-ți vorbesc despre proza acelor pagini, când esențial acolo era materialul lor, atât de concis și atât de complect, plin de detalii, aderând la o viață mai vastă decât pot cuprinde cinci pagini de tipar, amintind o seamă de lucruri, răscolind altele, trezind amintiri, adâncind intenții. Am îndrăzneala de a crede că te cunosc bine: paginile d-tale m-au surprins totuși.

Omul și prietenul din mine a fost mișcat: îți voi spune altă dată (presupunând că te-ar putea interesa) ce a gândit criticul literar.

Dar să-ți mulțumesc repede pentru bunătatea d-tale. Pachetul trimis a fost bogat ca o traistă de Moș Crăciun. Reviste (vești prin urmare), autobiografia d-tale și cartea lui Lovinescu. M-ai bucurat mult. S-ar fi cuvenit desigur să-ți răspund imediat. Am așteptat însă o scrisoare, pe care credeam că o vei trimite drept răspuns ultimei mele scrisori. Nu a venit și nu mai e nevoie să-ți spun că n-am fost de loc supărat.

Pe urmă au fost câteva zile necăjite, în care mi-era cu neputință să rămân jumătate oră la masa de scris.

Cei de la Bucureşti mă uitaseră şi eu mă luptam cu sărăcia. Nici foiletoane nu scriam, nici la bibliotecă nu mă duceam. Nu făceam, în sfârşit, nimic altceva decât să tapez câţiva franci zilnic şi să mă amărăsc. Astăzi, în fine, am primit o telegramă care îmi anunţă bani. Mă liniştesc prin urmare, şi primul meu gând – după cum vezi – a fost la d-ta.

Cartea lui Lovinescu nu-mi mai este de folos. Cred că nici în ţară nu mai e actuală, şi pe mine personal foiletoanele pe care le proiectam despre el nu mai mă interesează.

O observaţie totuşi: am recitit paragraful unde vorbeşte despre mine[1] şi am regretat supărarea mea de anul trecut. Era copilăroasă.[2] Observ abia acum că intenţiile lui Lovinescu au fost binevoitoare şi că uneori atitudinea mea a fost neserioasă. Îmbătrânesc – ce vrei? Dacă-l vezi însă şi dacă vine vorba despre asta, nu-i spune nimic. Nu vreau să par că solicit iertări, care îmi sunt indiferente. Rectificarea o fac pentru propria mea educaţie. Şi, de altminteri, pe planul ideilor şi al criticei, nu am nimic de schimbat faţă de el.

E izbutit volumul lui de memorii?[3] Scrie-mi impresia d-tale.

Mi s-a scris din Brăila că s-a primit acolo, acasă, romanul lui Camil Petrescu pentru mine[4]. Are să treacă vreme multă până ce îl voi căpăta, dar, oricum, sunt mulţumit. Îl credeam supărat pe Camil. Dar ce idee ciudată să-mi trimeată cartea la Brăila când mă ştie la Paris!

Încă o vorbă, şi termin cu literatura: vrei să te interesezi dacă principesa Bibescu e la Bucureşti, sau dacă e plecată la Paris, sau dacă are de gând să plece? Camil Petrescu ştie poate. Întreabă-l, te rog, şi, dacă-mi scrii, scrie-mi şi despre asta. Vrei?

Repet ce ţi-am scris, mi se pare, şi în ultima mea scrisoare: aş vrea să primesc ştiri despre dumneata. Mă gândesc deseori la după-amiezile pe care le petreceam în ultimul timp la Bucureşti, cu d-ta, la d-ta acasă. Eram neatent atunci şi nu observam poate cât erau de liniştitoare, pentru mine, cât erau de simple pentru d-ta. Dar de atunci am aflat.

Un lucru pe care l-am învăţat aici – şi care pentru mine e decisiv – este acela de a prefera hotărât oamenii cărţilor. Dacă aş face o socoteală precisă, aş descoperi în lecturile mele un deficit serios. Am cetit anul ăsta mult mai puţin decât în ţară, dar am învăţat nemăsurat mai multe lucruri. Pentru că am văzut oameni. La Bucureşti experienţa mea socială era limitată într-un cerc literar – şi nu e poate lume mai săracă şi mai factice decât a oamenilor de meseria asta. Aici am cunoscut studenţi, şi burghezi, şi croitorese, şi pictori... Mă întreb câte din prieteniile mele din ţară, privite sub unghiul ăsta de simplu interes uman, ar rezista. Dar ştiu că pe d-ta te-aş revedea cu o mare bucurie şi cu o straşnică foame de detalii personale, veşti, întâmplări, cuvinte.

De altminteri, trec în genere printr-o perioadă de dor. A venit iarna. Miroase în aer a sărbătoare, a zăpadă (aici nu ninge totuşi niciodată), a vacanţă de Crăciun, şi asta îmi aminteşte voia bună de la noi, ferestrele înghetate pe Calea Victoriei, scârţâitul galoşilor noi, sobele de teracotă în casă, sălile de teatru mirosind a parfum şi a carne de femeie, gerul sticlos de-afară... Toate astea au un farmec pe care nu-l bănuiam acolo, dar care, de aici, de la depărtare, e ispititor şi uneori trist. Dacă aş fi bogat, aş găsi aici nenumărate alte compensaţii, dar lipsa banilor mă închide într-o viaţă limitată. Am trebuit să renunţ la o mulţime de avantagii mondene: cine ar putea să spună de câte femei care ar

putea să ne iubească ne desparte pentru totdeauna faptul tâmpit că într-o seară ne-a lipsit un costum ca lumea pentru o recepție ca lumea? Și de lipsa asta sufăr crunt.

Să nu cârtesc însă. Am și așa destule motive de bucurie, pe care nu le iau azi în seamă, dar care la întoarcerea mea în țară, după un singur an de viață bucureșteană, au să pară pline de o lumină ce nu se vede azi, dar care există.

Iartă-mi, te rog, scrisoarea asta. Simt că e stupidă. N-am însă nici curajul să o recitesc, nici curajul să o rup. Închid plicul și mă culc. Se aud pe stradă camioanele care duc zarzavatul în Piața Vaugirard. Trebuie să fie târziu de tot.

Te îmbrățișez,

Mihail Sebastian

Paris, 2 ianuarie 1931, o oră după primirea scrisorii d-tale

Scumpe prietene Baltazar,

ai dreptate: sunt un corespondent leneș și nerecunoscător. Ca mingile unui prost jucător de tenis, răspunsurile mele vin târziu, neașteptate, pe drumuri ocolite.

Dar ăsta e un rău de care n-am să mă dezvăț niciodată. Fiindcă pentru mine corespondența e un joc de moment, cu impulsiile, nerăbdările, grijile și problemele personale ale ceasului ce trece. Odată închisă într-un plic, o scrisoare încetează a mai exista pentru mine. Dumneata o primești, o citești, și îmi răspunzi, crezând că stai de vorbă cu mine, când eu, în realitate, sunt de mult în altă parte.

O femeie care mă iubea și care m-a cunoscut puțin îmi scria odată cu oarecare amărăciune: „ Aș fi răspuns imediat cuvintelor tale, dar m-am temut, cunoscându-ți dispozițiile întâmplătoare, să nu te găsesc schimbat și străin..."

A coresponda este (și nu ca un simplu joc de cuvinte) a corespunde. Lucru care îmi este greu și penibil atunci când depărtarea și timpul stă la mijloc.

Și pe urmă, dumneata îmi ceri nu o corespondență, ci, cum spui: „o întrecere între suflete". Ori, eu n-am tensiunea d-tale sufletească, neliniștea d-tale continuă, imensa d-tale facultate de a simți tragicul fiecărei clipe...

Abia dacă sunt în stare să scriu ca să dau o veste, ca să cer o veste, ca să povestesc o întâmplare. Esențial pentru mine e să nu mă pierd prea mult de prietenii puțini câți îi am. Scrisorile mă ajută uneori să-i găsesc.

Atâta doar.

Dar să vorbim puțin de mustrările pe care le adresezi băiatului „lui mama și al lui papa". Nu știu întrucât lărnuririle mele pot sluji la ceva. Ele răspund poate la un gust, propriu nouă, ovreilor, pentru orori, mizerie și tânguiri.[1] (Cineva, un francez cu pasiunea definițiilor, îmi spunea că, văzut simplu, iudaismul e o metafizică a milei.)

Întâmplarea a fost simplă: de la 1 noiembrie până la 15 decembrie n-am avut bani. Dar de loc. Vezi-mă în Parisul ăsta mare, unde nu cunosc pe nimeni, umblând zi cu zi să-mi caut cinci franci de masă. Zile întregi, una după alta, le-am petrecut așa, mâncând un colț de pâine sau nemâncând de loc, amânând plata chiriei (și să nu dea Dumnezeu să afli ce este un francez căruia îi datorezi bani), tapând camarazi, așteptând o scăpare

venită din cer, scriind scrisori la care nu primeam niciodată răspuns...

Nu regret nimic, fiindcă mi se pare că nimic nu trebuie regretat. Dar n-am să uit o seară de la sfârşitul lui noiembrie, când din oboseală, din scârbă, sau din simplă inconştienţă m-am dus spre Seine, pe Pont Mirabeau, pentru irezistibila nevoie de a privi că apa curge, că e neagră şi că e aproape...

E stupid să-ţi spun asta d-tale, care ai încercat toate mizeriile din lume, dar lasă-mă să observ că de la o anumită limită mai departe nu sunt mizerii mari şi mici, ci numai una singură.

Pe urmă, d-ta în sărăcie ai scris patru volume de poezii. Eu nu pot. Nu sunt poet. Am nevoie de cărţi ca să pot lucra. Dumneata ţi-ai hrănit geniul cu venin. Era destul ca să trăieşti pentru ca să te realizezi, ca florile pentru care singura izbândă – dar mare şi definitivă – este să existe. Să existe pur şi simplu.

Şi cu asta să terminăm o discuţie penibilă. O duc încă prost şi sunt încă sărac. Voi încerca însă să mă lupt cu mine însumi şi să rămân totuşi calm opt ceasuri pe zi la lucru. E puţin, dar m-am învăţat să fiu modest. În paranteză: n-aş putea să scriu niciodată o carte despre sărăcie. E o boală care mă dezgustă. Cu preţul minciunii, voi trebui să ies totdeauna în lume, pe un plan de curăţenie, de orgoliu şi de superioritate socială indiscutabilă. Atâta vreme cât se poate. Când nu se poate, prefer să rămân închis la mine acasă, să-mi frec încă o dată hainele rupte şi pardesiul strâmt. De-aceea memoriile d-tale le aştept ca pe un act de flagelare, de care nu am să fiu niciodată capabil, dar care tocmai de-aceea mi se pare mare în sensul mizeriei şi al umilinţei. Câţi „ melamezi"[2] păcătoşi din ascendenţa d-tale te vor fi asistând la opera asta de disperare?

Nu pot răspunde la post-scriptumul dumitale decât că ai încă o dată dreptate şi că sunt, cum bine spui, un zevzec.[3] Dar pentru „Tiparniţa" tot nu-ţi pot da nimic. Nuvela despre care era vorba e scrisă numai pe jumătate şi e incontestabil proastă. După o absenţă de un an din paginile revistei, nu pot reveni în asemenea condiţii.

Şi, pentru moment, n-am timp să scriu. Lucrez febril la ultima redactare a romanului meu[4] (care a trecut prin câteva avataruri şi care era gata să fie rupt, atâta m-a enervat de tare). Ţi-l voi trimite d-tale sau lui Camil Petrescu până la 15 ianuarie (zău!).

Îmi vei spune atunci dacă paginile acelea au sau nu un interes oarecare, fiindcă eu nu mai îmi dau seama de nimic. Vreau să fiu odată liber, ca să încep a doua mea carte (o surpriză!).

Ieri a fost 1 Ianuarie. Îţi trimit cele mai calde urări de noroc şi bunăvoie. Primeşte-le: sunt ale unui om care te iubeşte,

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

Paris, 5 ianuarie 1931

Scumpe prietene,

Şi eu am vrut să-ţi fac o surpriză şi – întocmai ca dumitale – şi mie mi s-a întâmplat o încurcătură plicticoasă şi mi-a dejucat planurile. Primisem acum vreo 10 zile, de la Brăila, romanul dumitale. Voiam să-ţi scriu numaidecât, după ce îl cetisem pe tot într-o singură noapte, că sunt fericit de a-l fi cetit. Încă sub emoţia lecturii, aveam nevoie să spun cuiva câte lucruri gândisem atunci în marginea acelor pagini. Dar mă tem de entuziasm şi mă întrebam dacă scrisoarea mea nu era să te indispună prin graba ei, prin entuziasmul ei

dezordonat. Am amânat deci. Pe urmă m-am gândit că ar fi bine să trimit de-a dreptul „Cuvântului" un foileton despre carte, ca de acolo să iei dumneata cunoştinţă de o admiraţie pe care o ştii, desigur, dar care îmi venise mai la îndemână să ţi-o mărturisesc impersonal, printr-un articol de critică.

Ieri am trimis deci foiletonul în chestie.[1] A ieşit un articol confuz, abstract, prost scris, prost făcut. Sunt deci nevoit să-ţi scriu, ca să te previn. De altminteri, conştient de proasta calitate a foiletonului, în post-scriptum am anunţat o revenire. Voi scrie în curând un nou articol şi sper să fac atunci cel puţin ceea ce vreau: o prezentare clară a cărţii.

E curios poate şi îmi vine greu să-mi explic faptul, niciodată n-am scris mai greu despre un om sau despre o carte ca de astă dată. Fiecare observaţie mi se părea eliptică, schematică; eram asaltat de o mie de amintiri personale, de o mie de detalii pe care aş fi vrut să le scriu. Mi se părea că în fiecare frază şterg ceva dintr-un tablou, pe care îl aveam totuşi luminos şi complex înainte.

Nu dumneata mi-ai spus odată (era vorba, dacă nu mă înşel, de d-na Bengescu) că ţi-e greu să scrii despre cărţile pe care le iubeşti mult? N-am înţeles atunci motivele unei asemenea dificultăţi, dar acum le pricep, şi încă foarte bine. Dar să-ţi spun cel puţin dumitale (cu toate scuzele ce trebuie să le acorzi unei scrisori scrisă repede) ce anume mi-a plăcut la carte?

E foarte simplu: întâi de toate, tonul. Adică felul firesc, pasionant, viu cu care e dusă cartea de la prima la ultima pagină. Am cetit-o cum aş ceti un vraf de scrisori intime, în care ar fi vorba despre oameni cunoscuţi şi despre istoriile lor adevărate. Povestea mergea „d'un trait", anticipând, revenind, trecând peste detalii scurte, insistând, lăsând pe drum neterminate o mulţime de

drame secundare, pe care aş fi vrut sa le cunosc şi care se acumulau în jurul dramei din centru, a lui Ştefan Gheorghidiu. Am terminat cartea şi am băgat de seamă că sunt în romanul dumitale o seamă de lucruri care ar putea să formeze în continuare un şir de alte multe cărţi.

Uite, Vasiliescu-Lumânăraru sau Nae Gheorghidiu, ce figuri groteşti de mare roman social ar putea da. Şi căpitanul Coravu n-ar putea să prilejuiască el singur o altă carte de război, un fel de epopee bărbătească, scrisă altfel decât literatura de război de până acum?

M-a surprins chipul în care ai văzut dumneata războiul, deşi îţi cunoşteam versurile şi deşi îmi vorbiseşi de multe ori despre el. Detalii precise, tehnice aproape, despre luptă: o viziune nesentimentală, exactă, scrutătoare. Ca document, nu-i cunosc pereche: mi-a amintit de o pagină curioasă, în care Stendhal povestea câteva amintiri personale despre revoluţia din 1789, aşa cum a văzut-o el la Grenoble. (*Vie d'Henri Brulard.* Cunoşti?)

Inutil poate să-ţi spun că ce m-a emoţionat însă adânc – fiindcă experienţa îmi era personal mai străină decât a războiului – a fost dragostea lui Ştefan Gheorghidiu. Am regăsit pasiunea intensă din scrisorile doamnei T., dar aici – în roman – faptele se înlănţuiau amplu, cu o semnificaţie tragică mai adâncă, fiindcă fiorul dragostei declanşa atâtea situaţii, atâtea tipuri, atâtea amănunte.

(Trebuie să-ţi spun între paranteze că n-am înţeles lungul pasagiu al convorbirii teoretice dintre Ştefan şi nevastă-sa în capitolul *E tot filozofie*. Mi s-a părut nesemnificativ, deşi pe alocuri am regăsit tonul de vagă ironie amoroasă din *Luminişul pentru Kikcikem*, pe care l-am iubit mult de tot, când mi l-ai citit.)

De la Swan[2], n-am iubit eu nici un erou de carte mai veridic şi mai sincer. Am spus-o, de altminteri, în

foileton. Ştefan Gheorghidiu are în plus avantagiul de a fi mai puţin senzual şi în acelaşi timp mai pasionat decât Swan. (Oare pentru dumneata o fi fost atât de netă, ca pentru mine, distincţia asta între senzualitate şi pasiune?) Ştefan vorbeşte de trupul femeii cu o cunoaştere care mă înfioară. Declinul încet al frumuseţii nevestei lui e sensibil în carte ca un fapt fizic.

Sunt o seamă de notaţii pe care le ţin minte, cum ţii minte parfumul unei femei iubite sau aroma părului ei.

Asta de exemplu, care mă tulbură ori de câte ori o recitesc:

„Dacă maşina era să calce un cârd de gâşte, ea scotea un fel de interjecţie uşoară, vreun A!, care pornea însă din toată intimitatea ei de femeie şi vrea să spuie cu totul altceva decât spunea".

Sau fraza asta, care sună grav ca un apel inutil, de o tristeţe mare şi învăluitoare:

„Dar nu, toate sufletele acestea de carne şi mătase devin prea târziu, şi de prisos, bune".

Dar nu stau ca să-ţi înşir lucruri pe care le ştii mai bine decât mine. Că, uite, mi se termină hârtia. Să-ţi spun, deci, că îţi rămân recunoscător pentru bucuria ce mi-ai făcut-o. Eram trist în seara în care îţi primisem cartea. Era ajunul Crăciunului şi nu aveam bani să ies în oraş, unde se serba pe străzi „le reveillon de Noël". Am veghiat toată noaptea aceea cu *Ultima noapte de dragoste...* şi am fost pur şi simplu fericit. Îţi mulţumesc mult: dacă admiraţia mea pentru d-ta ar fi putut fi sporită, romanul ăsta ar fi făcut-o cu siguranţă.

Te rog să-mi scrii uneori, dacă asta nu te plictiseşte. Îţi doresc ani buni şi mulţi şi bucurii legiune pentru anul ce începe.

Mihail Sebastian

Către Camil Baltazar

Paris, 11 februarie 1931

Scumpe prietene Baltazar,

Nu pricep nimic din tăcerea d-tale. Eşti supărat? N-ai primit ultima mea scrisoare? Ai necazuri personale? A fost ceva în scrisul meu care te-a necăjit? (Nu-mi amintesc bine termenii acelei scrisori, dar m-aş mira.)

Eu aşteptam un cuvânt din partea d-tale, ca să-ţi pot trimite romanul meu, care stă de o lună în sertar, gata încheiat.

Cum nu am decât un singur exemplar transcris, nu voiam să risc pierderea manuscrisului.[1]

Răspunde-mi, te rog, dacă ţi-l pot trimite. Adică dacă:

1. Eşti dispus să-l citeşti.

2. Te simţi în stare să-mi spui cinstit şi neprietenește tot ce gândeşti despre el.

3. Vezi putinţa de a găsi, în lipsa mea, un editor. Aştept nerăbdător răspunsul d-tale, împreună cu toate veştile ce mi se cuvin după o atât de lungă tăcere.

Eu am trecut în primăvară. La propriu (e astăzi o dimineaţă admirabilă de aprilie) şi la figurat (am scăpat de mizerii).

Cu o caldă strângere de mână,

Mihail Sebastian

Paris, 28 februarie [1931]

Scumpe prietene Baltazar,

Ai dreptate: ai avut-o acum o săptămână şi cu atât mai mult o ai acum, după această nouă întârziere.

Nu pot să-ți explic nimic. Ar fi prea lung și ar fi inutil. Bun e Dumnezeu: am să mai stau eu de vorbă cu d-ta, de la om la om, și am să-ți explic ce-o fi de explicat.

Deocamdată, ca mânia d-tale dreaptă să se potolească puțin, îți trimit această lungă nuvelă pentru „Tiparnița"[1]. Aș vrea să-ți placă. Eu am scris-o cu bucurie, în ultimele nopți. Primește-o. Te asigur, faci o bună afacere. Un fragment din roman ți-ar fi slujit mai prost revista.

Nu râde: vei primi romanul totuși peste câteva zile.

Mă tem să fixez un termen, dar m-aș mira dacă nu ți l-aș trimite joi. Dacă ai ști însă ce deziluzie vei avea! E o istorie ratată.

Te rog deci încă o dată: nu râde și aibi încredere în mine. Cu dragostea frățească pe care o știi,

Mihail Sebastian

P.S. Nuvela alăturată ți-o trimit numai d-tale și numai pentru „Tiparnița". În cazul în care o găsești prea mare, sau nu o poți publica acolo, din alte motive, nu o publica deloc. Mai ales nu vreau să apară la „Vremea".

Paris, 17 martie 1931

Scumpe prietene Baltazar,

Îți expediez chiar în momentul acesta manuscrisul romanului. Te rog mult ca din momentul în care îți va ajunge, înainte chiar de a-l ceti, să-mi confirmi primirea lui. Înțelegi că, după o atât de lungă muncă, ar fi ridicul să se piardă pe drum, deși altfel mare pagubă n-ar fi.

Sunt 27 de capitole și 185 foi de mărimea acesteia de față. Scrie-mi, te rog, dacă ți-au sosit în bună stare. Pachetul l-am făcut prost și, cum e destul de mare, mi-e teamă să nu fie deschis la vamă pentru verificare. Aștept deci două-trei rânduri, ca să fiu liniștit.

N-am să-ți mai explic această din urmă întârziere. La ce bun? Mă lupt cu viața cum pot și eu – mai bine sau mai prost. Dă în mine ca într-un butuc. Uneori încerc să dau și eu în ea, dar mi se întâmplă să-mi zdrelesc pumnii. Și, cu toate astea, uite, primăvara a venit.

A fost un chin transcrierea romanului. Dumnezeu să mă ferească de încă o asemenea experiență! M-am luptat cu fiecare cuvânt, și fiecare cuvânt mi s-a părut fals, prost așezat, nesemnificativ.

Nu-mi fac nici o iluzie despre valoarea cărții. Îți spun asta și subliniez tocmai pentru a te convinge că e necesar să-mi spui tot ce gândești despre ea. Mai proastă părere decât am eu însumi despre ea nici că se poate. Deci curaj, prietene Baltazar, și – dacă e nevoie – cruzime. Ești primul om căruia îi arăt manuscrisul, și înțelegi cât mă interesează în cazul ăsta obiectivitatea.

Nici vorbă că, la o eventuală publicare, aș trebui să fac anume schimbări de detalii (în ultimele capitole, mai ales, pe care le-am scris de-a valma).

Dacă n-ai fi fost dumneata, dacă n-ar fi fost frățească d-tale îmbărbătare din ultima-ți scrisoare, dacă n-ar fi fost, în sfârșit, rușinea de a te ști așteptând un manuscris făgăduit de 1 an și jumătate, mă întreb, zău, dacă aș fi dus treaba asta până la capăt sau dacă n-aș fi rupt, într-o bună zi, hârtiile. Dumneata mi-ai mai scris odată, la Brăila, când eram încă în liceu, că literatura e o meserie sinistră? Vai, cum de nu te-am crezut?

Scrie-mi te rog, dacă ai primit nuvela, pe care ți-am expediat-o acum vreo 20 de zile pentru „Tiparnița". Mi-ar

părea rău să se fi pierdut. Erau pagini care mi-au făcut plăcere în timp ce le scriam. Le prețuiesc oricum mai mult decât romanul.

Dacă publici nuvela în „Tiparnița" și dacă mai e timp, te rog adaugă în fruntea ei această dedicație[1]: „Domnului Titu Devechi,[2] în amintirea unui alt Paris, pe care l-am cunoscut în tovărășia lui."

Îmi faci o reală plăcere.

Aștept nerăbdător scrisul d-tale. N-ai să te răzbuni, întârziindu-l. Ar fi urât. Sunt deprimat, și conversația d-tale e totdeauna tonică.

Te îmbrățișez,

Mihail Sebastian

P.S. Țin să nu-i arăți în nici un caz lui Andrei Tudor manuscrisul meu și nici să nu vorbești despre el. Sunt mâniat pe băiatul ăsta și cred că pentru multă vreme.

Nu am decât o copie incomplectă și ilizibilă a romanului. Păstrează-l deci bine. Cred că trebuie să aibe o mulțime de greșeli de scriere, dar, exasperat cum sunt, nu mai am curajul să-l recitesc.

De ce nu vrei să-mi mai trimiți „Vremea literară"?

Paris, 28 martie 1931

Scumpe prietene,

Am primit alaltăieri scrisoarea dumitale și astăzi revistele. Îți mulțumesc. Suntem amândoi bătrâni în prietenia asta deja veche, și mărturisirile se fac greu astfel, dar trebuie să-ți spun că n-am cunoscut nicăieri și la nimeni atâta tragere de inimă și atâta voință de bine.

Deși mare lucru nu am a-ți spune, până ce nu voi fi primit scrisoarea d-tale mare, pe care mi-o făgăduiești și pe care o aștept, trebuie oricum să adaug câteva

lucruri, pe care, din zăpăceală, am uitat să le scriu în scrisoarea precedentă.

Ai observat că la pagina doua a manuscrisului este un spațiu liber de câteva rânduri. Acolo urma să fie intercalat un pasagiu[1] pe care eu l-am transcris acum doi ani pentru „Tiparnița"[2] și care în hârtiile mele lipsește. Cum eu n-am aici acel număr din revistă, te rog pe dumneata să treci acel scurt pasagiu la locul lui.

Ai mai observat iar că numele a doi eroi sunt incomplecte. Mi-a fost cu neputință să-i botez. Le lipsește numele de familie. Știu că ai un dar special în a inventa nume noi și plauzibile. Noi vrea să-i botezi d-ta?

Mi-ar face plăcere dacă n-ai publica deocamdată nici un fragment din roman. Cel puțin atâta vreme cât apariția lui în volum nu e precis și definitiv fixată de o editură, aș vrea să nu se știe nimic despre el.

De când ți l-am trimis, sunt mai liniștit. Mă enerva prezența acelor hârtii pe masă. Acum le privesc cu oarecare îngăduință și mi se pare că sunt acolo câteva raporturi epice interesante. Dar știu eu?

Iată-mă-s terminat cu literatura până la vară. Am început să învăț pentru examenele de la începutul lui iunie, și de acum încolo nu mă mai pot ocupa cu altceva. Aștept însă veștile d-tale.

Vechiul dumitale,

Mihail Sebastian

Paris, 13 aprilie 1931

Scumpe prietene Baltazar,

am primit adineauri scrisoarea dumitale, am cetit-o, am recitit-o și, iată, îți răspund.

Nu știam că știi să surprinzi, așa, din față, de la întâia abordare a unei cărți, adevărurile ei. „Eu nu sunt

critic", mi-ai spus de câteva ori. N-ai fi, dar – lăsând deoparte atenuările d-tale prietenești – ai spus despre cartea mea aproape tot ce gândeam eu. Merit pe deplin toate învinuirile pe care mi le aduci și desigur merit cu mult mai puțin laudele. Presupunând că romanul are să apară, sunt dinainte sigur că nimeni n-are să scrie despre el mai just și mai limpede decât ai făcut-o. Îți mulțumesc din toată inima. Îți mulțumesc nu atât pentru cuvintele d-tale încurajatoare (căci ele sunt de ordin personal și ne interesează numai pe noi doi), ci pentru felul exact în care ai văzut păcatele cărții și pentru chipul fericit în care ai exprimat obiecțiile d-tale. Mi se pare că formulezi limpede reticențe, pe care și eu le aveam, dar cărora nu izbuteam să le dau o expresie exactă. „Romanul dumitale este în fond o carte povestită, nu întâmplată, nu făptuită". „Este în el o respirație prea calmă și prea melodică." „...puțin cam prea literar[1]."

Toate astea și multe altele le știam. Dumneata mi le spui din afară și nu-ți poți închipui ce serviciu îmi faci.

Toată scrisoarea d-tale mă edifică. Chiar prin absențele ei. Aș fi vrut bunăoară să observi episodul Paul Mlădoianu; Lucreția – Soeur Denise. Aș fi vrut, de asemeni, să bagi de seamă că aparițiile distanțate și neinsistente ale Taniei Bring au oarecare rost. Dar faptul că dumneata nu le-ai văzut îmi dovedește mie că n-am desemnat cumsecade conturul povestei și că deci trebuie să fac neapărat anumite retușe. Mai ales în capitolul final.

Dar nu mai continui. Întâi pentru că e oarecum indecent să vorbesc eu despre o carte a mea. Pe urmă fiindcă, o dată terminată, cartea asta nu mai mă interesează.

Mă gândesc pentru moment la un volum de nuvele[2] (care e pe jumătate scris) și la un nou roman[3] (care e nescris, dar gata făcut în minte și care mă interesează cu pasiune), îndată ce voi fi scăpat de examene – la vară adică – îl voi scrie.

Să-ți spun doar că ai dreptate în privința numelui lui Gelu. L-am ales în disperare de cauză. Oare ai primit o scrisoare în care te rugam să-l botezi pe el și încă pe o eroină, rămasă fără nume (Margareta...)?

În privința editorului, nici vorbă că îmi convine „Cultura națională". A fost de foarte multă vreme visul meu. E acolo o atmosferă care nu există la nici o altă editură. E, într-un fel, o N.R.F.[4] românească. Predă-i deci manuscrisul domnului Al. Rosetti. Aș fi bucuros să-i convină.

Dacă cumva e nevoie de stăruința cuiva, poate că (după ce ar ceti manuscrisul) Camil Petrescu ar ști să-i vorbească. Fără îndoială însă că vorba d-tale cade destul de greu.

Știu bine că va fi greu, dar aș fi fericit, fericit, dacă volumul ar apărea înaintea întoarcerii mele în țară. Spre sfârșitul lunii mai, de exemplu? Crezi că e imposibil? Dă-mi, te rog, asupra acestui lucru un răspuns precis și amănunțit. E esențial pentru mine. Apariția cărții în timpul ăsta ar simplifica o mie de lucruri, pe care ar fi prea lung să ți le povestesc, dar care există realmente. Fac singur socoteala și îmi spun că timpul e prea scurt și că, pe de altă parte, editura poate că își încetează activitatea odată cu sfârșitul primăverii, dar chestiunea e atât de importantă pentru mine, atât de imperioasă, încât, trecând peste considerațiile acestea, stărui și te rog mult să te interesezi ce se poate face în direcția asta. Aștept din partea d-tale un răspuns care să-mi vină curând și care să-mi spună precis ce trebuie să știu. Ar fi greu ca prietenia mea pentru dumneata să fie mai mare decât este, dar mi-ai face, cu prilejul ăsta, un serviciu pe care n-am să-l uit.

Îmi răspunzi? Să știi că număr zilele.

Nici vorbă că dacă volumul ar apărea, aș trebui să am două corecturi. Nădejdea este să dreg la corectură

măcar câteva din lucrurile pe care şi dumneata şi eu mi le reproşez.[5]

De ce nu-mi scrii nimic despre apariţia „Tiparniţei literare"? Credeam că vrei să o scoţi de Paşti. Oare ai renunţat?

Am cetit cu bucurie numerele trimise din „Vremea literară". Foarte frumos studiul lui Călinescu despre Lovinescu.[6] Mă indispun însă asemenea variaţii de atitudine şi ton.

Nu vrei să-mi mai trimeţi numere recente din „Vremea literară"? Şi mai ales de ce nu-mi dai veşti personale despre dumneata? E un veac de când nu mai ştiu ce faci, cum te lupţi cu necazurile, cum te acomodezi cu bucuriile, ce scrii, ce citeşti, ce proiectezi, ce aştepţi. Scrie-mi despre toate astea. Are să-mi fie astfel mai uşor ca, întorcându-mă, să te întâlnesc, să te regăsesc, peste aceşti doi ani care au trecut repede, dar care sunt, în definitiv, doi ani. De altminteri, dintre toţi oamenii mei din ţară, eşti singurul faţă de care condiţiile prieteniei mele au rămas aceleaşi, nealterate de distanţă care pentru alţii (Andrei Tudor, de ex.) le-a schimbat în bine sau rău, într-un fel sau altul.

Mă gândesc cu oarecare emoţie, cu oarecare regret, de asemeni, la apropiata mea întoarcere. Nu va fi definitivă desigur, căci voi fi nevoit să reviu la Paris pentru teza de doctorat, dar între timp plecarea mea [de] aici ia pentru mine proporţii de eveniment.

Şi pe urmă, atâtea lucruri pe care le las şi în locul cărora ştie Dumnezeu dacă am să găsesc ce pune, acolo, la noi!

Să-ţi spun însă că între câteva bucurii personale, care îmi fac oricum dragă întoarcerea acasă, este şi aceea de a-ţi strânge mâna, de a-ţi vorbi şi de a te asculta vorbind.

Termin. Sunt în aşteptarea răspunsului dumitale şi iartă-mă dacă insist spunându-ţi că sunt nerăbdător să-l primesc.

Cu multă dragoste, al dumitale,

Mihail Sebastian

P.S. Mă gândesc că titlul romanului nu merge: îl aminteşte pe al doamnei Bengescu (*Romanul Adrianei* – carte pe care, de altminteri, nici n-am cetit-o).

Ce ai spune de un titlu ca acesta: D... Pur şi simplu. Sau, dacă i-am schimba numele Adrianei şi am numi-o Virginia Dunea, pentru ca romanul să se cheme, parodial: Paul şi Virginia?

Paris, 24 aprilie 1931

Scumpe prietene,

îţi mulţumesc pentru răspunsul d-tale prompt. Vestea ce mi-o dai („apariţia cărţii probabilă în iarnă") are darul de a-mi face cu totul inactual romanul. Te rog să mă crezi că e un serviciu. Nu ceream nimic altceva decât să-l uit cu totul, şi să-mi văd mai departe de alte treburi, prezente şi necesare.

Reînnoiesc rugămintea de a nu publica *nimic şi nicăieri* din manuscris. Sub nici un cuvânt. M-ai supăra profund altfel.

Şi uite de ce: 1) cartea asta are poate – dacă cumva le are – câteva calităţi de echilibru, anumite raporturi psichologice, anumită logică evoluată de poveste ce se desfăşoară. În sinea lui, orice fragment al romanului nu are nici o valoare. Absolut nici una. Publicându-l disparat, mă deservesc, îl dezorientez pe cetitor. 2) nu vreau ca în lipsa mea din ţară, atâta timp cât eu mă port atât de urât faţă de Nae Ionescu, scriind

neregulat pentru „Cuvântul" căruia îi datorez totuşi atât de mult, nu vreau ca în acest timp să apară, vreundeva – şi mai ales în „Vremea", gazetă liberală, semnătura mea. Nae Ionescu ar avea dreptul să fie mâhnit.

Oricum, chiar dacă argumentele mele ţi se par insuficiente, oricum, hotărârea mea este definitivă: nu vreau să public nimic. Nuvela trimisă a fost şi rămâne singura excepţie.

Cred că mă înţelegi şi că nu te superi. Chestia asta nu are desigur nimic de a face cu buna prietenie pe care ţi-o port constant şi, pe zi ce trece, mai fermă.

Aş fi vrut, cum ţi-am mai scris, să am veşti personale despre d-ta. Sper că într-o zi ai să mi le trimiţi. Eu muncesc pentru examene, şi deocamdată altceva nu fac.

Cu o caldă strângere de mână, vechiul d-tale,

Mihail Sebastian

P.S. „Vremea" am primit-o. Îţi mulţumesc. N-am priceput informaţia care mă privea: „M.S., tânărul scriitor, care a debutat sub auspicii atât de fericite în «Tiparniţa literară», apoi în «Universul literar», ca să-şi continue traiectoria bogată în «Cuvântul»... etc.[1]

După ştiinţa mea, Mihail Sebastian, tânărul scriitor, a debutat la „Cuvântul" în august 1927, a început a scrie la „Universul literar" în ianuarie 1928 şi a dat un articol „Tiparniţei literare" în noiembrie 1929. Simplă restabilire de date. Dacă într-o zi ai să te ocupi cu istoria literară...

Brăila, duminică [1 iulie 1932]

Iubite domnule Baltazar,

Când îi promisesem cumnatului d-tale să trimit, până sâmbătă la 6, articolul meu la tipografie, eram de bună-credinţă; nu ştiam că la acea oră voi fi plecat spre Brăila.

Într-adevăr, a trebuit să-l conduc pe fratele meu cel mic, care fusese la mine câteva săptămâni, acasă. Şi am plecat oarecum prin surprindere.

Mă-ntorc la Bucureşti mâine seară – luni – şi am să citesc o carte în tren (probabil *Arcade, firide şi lespezi*, a arhitectului Cantacuzino)[1]. Marţi dimineaţa am să încerc să scriu cronica. Va fi gata până seara, când o voi lăsa lui Montaureanu[2], Dacă mai e timp să intre în numărul curent – bine. Dacă nu, las-o pe săptămâna viitoare.

Dacă rămâi la Bucureşti încă vreo două săptămâni, aş fi bucuros să te văd. Eu plec de la 15 sau de 1 în vacanţă şi nu ştiu ce o să fac cu cronica literară.[3] Ar trebui să ne înţelegem.

Te salut călduros,

Sebastian

Către Liviu Rebreanu

Breaza, duminică
[19 iulie 1932][1]

Stimate Domnule Rebreanu,

am ezitat să vă deranjez din liniştea vacanţei dvs., dar la Bucureşti nici d-na Rebreanu, nici Camil Baltazar n-au ştiut să-mi spună ceva cu privire la banii ce mi se cuvin la „România".[2]

I-am dat alaltăieri lui Baltazar, al cincilea articol, de când v-am văzut ultima oară, ceea ce ar fi făcut o avere, căci eram în ajunul unei excursii.

V-aş fi recunoscător, dacă aţi vrea să-i daţi d-nei Rebreanu o lămurire pentru mine. Voi fi la Bucureşti pe sâmbătă sau duminică şi îi voi telefona atunci.

Sper, domnule Rebreanu, că nu vă inoportunez prea tare. Sper de asemeni că vacanţa vă e de folos şi că veţi veni de acolo cu lucruri care au să ne bucure.

Eu sunt de azi-dimineață aici și mă pregătesc pentru o plimbare pe munți.

Am atâta nevoie să respir zdravăn și să uit câteva zile de literatură.

Cu sentimente dintre cele mai bune, al dvs.

Mihail Sebastian

Către Camil Baltazar

Breaza de sus, 14 august [1932]

Iubite Domnule Baltazar,

abia azi primesc, din Brăila, rândurile d-tale. Iartă-mă că îți răspund așa: nu am plic la îndemână.

Îți voi trimite o cronică luni.[1] O vei avea acolo marți. Mai devreme nu pot. Îmi pare rău de necazurile d-tale: dar ce vrei, sunt și eu în vacanță și o cronică este un lucru foarte complicat. Să sperăm că lucrurile au să meargă mai regulat din toamnă.

Te salut prietenește,

Mihail Sebastian

Către Liviu Rebreanu

Sâmbătă, 10 decembrie 1932

Iubite domnule Rebreanu,

Sunteți omul cel mai scump din București: cu desăvârșire imposibil de văzut.

Acum trei săptămâni, când încă nu intrasem la miliție, v-am telefonat într-o zi. Vă zărisem dimineața la Corso și eram deci sigur că vă aflați la București. Totuși la telefon, după ce în prealabil mi s-a luat numele, mi s-a

răspuns că „dl. Rebreanu lipsește; e plecat la țară de o săptămână și nu știm când se întoarce".

Azi-dimineață – fiind printr-un miracol liber de la cazarmă – am telefonat. De vreo trei ori. Mi s-a răspuns de toate trei ori că „dl. Rebreanu doarme".

În sfârșit, după masă, la ora 3 ½, mi s-a răspuns că „dl. Rebreanu tocmai a ieșit în oraș".

Sper, scumpe domnule Rebreanu, că acest consemn nu mă privește pe mine special și că nu aveți nimic special împotriva mea, nimic care să vă împiedice a mă vedea. Gândesc că e mai degrabă o parolă generală, care e făcută pentru toți inoportunii și nu anume pentru mine. Altfel, aș fi sincer necăjit, știindu-vă înadins împotriva mea.

Cu speranța că într-o zi cu noroc, vă voi putea totuși vorbi, în ciuda păzitorilor de la telefon, vă rog să credeți în simpatia mea cea mai afectuoasă.

Mihail Sebastian

P.S. Vă telefonasem pentru a vă întreba de sănătate, de revistă[1] și de bani. Am o nevoie cruntă, de când sunt ostaș. Dar dacă nu se poate – nu se poate și pace bună.

Către Camil Baltazar

[1932]

Dragă Domnule Baltazar,

Am încercat să scriu cronica și am și început-o. Mi-e însă imposibil să o termin: sunt bolnav și incapabil, astăzi cel puțin, să țin condeiul în mână jumătate oră. Scuză-mă te rog. îți voi da săptămâna viitoare, o cronică dublă.

Al d-tale,

Sebastian

Miercuri, 23 decembrie [1932], o zi înaintea plecării acasă

Iubite prietene Baltazar

mi-e greu să-ți dau explicații. Mi-e mai greu să-ți cer scuze.

O să ne explicăm sau n-o să ne explicăm într-o zi. Nu știu – și n-are mare importanță. Știu doar că dragostea mea pentru dumneata este aceeași de totdeauna.

Mihail Sebastian

Către Al. Rosetti

[1932]

Stimate D-le Rosetti

este puțin penibil și cu siguranță imprudent, ceea ce fac eu. N-am încercat să lupt niciodată cu gustul nimănui și n-am încercat niciodată să fac pe cineva să revină asupra unei judecăți. Totuși – fără nici un angajament din partea Dvs. și fără nici-o pretenție din partea mea e posibil să vorbesc? Jumătate oră, sau poate mai puțin, mi-ar ajunge. /V-aș fi recunoscător/ Cu salutări distinse

[f.s.]

Către Camil Petrescu

[Brăila, 15. I.1933]

Mult noroc literar și de celălalt pentru Anul Nou.

Sebastian

Către Felix Aderca

[9 martie 1933][1]

Iubite domnule Aderca,

te rog iartă întârzierea, cu care cartea aceasta[2] îți sosește. Iartă d-ta, pentru că eu nu o iert.

Aș fi fost bucuros să ți-o fi putut aduce eu însumi, dar abia m-am întors de la cazarmă și sunt ostenit de moarte. Aș vrea mult să-ți placă poveștile astea; crede-mă, ți le trimit cu teamă.

Într-o zi de libertate am să trec să-ți spun bună ziua și să-i sărut mâna Doamnei Aderca.

Al dumitale

Mihail Sebastian

Către Corneliu Moldovanu

[1933][3]

Stimate domnule Moldovanu,[4]

vă las în pachet două volume ale lui Mircea Eliade și două ale mele.[5] Sper că veți scuza întârzierea. Alătur de asemenea cererile respective de înscriere în S.S.R. și vă mulțumesc încă o dată pentru amabilitate.

Sebastian

Către I. Ludo

[februarie] 1934

Domnule Ludo,

Vei putea convorbi cât vei vrea, cu propria d-tale conștiință, despre cât ești d-ta de bun evreu și despre cât de prost evreu sunt eu. Vei putea avea voluptatea de a te

indigna copios împotriva trădării mele de neam, dar nu mă rabdă inima să nu-ți spun că a înjura[1] un om fără putința de a răspunde[2], este un gest oribil, de o urâțenie ce îi servește în același timp și de pedeapsă.

Doresc din toată inima ca galbena d-tale broșură[3] să se vândă cât mai repede. Vei fi de două ori câștigat: 1) îți vei încasa banii investiți; 2) vei scăpa de mărturia unei mizerii care va fi astfel consumată.

Aș vrea să știi că acest lucru ți-l spune cineva, care crede cu îndârjire că micul d-tale atentat moral este o faptă profund neevreiască.

Mihail Sebastian

Către Dr. Nestorianu

București, 5 iulie [1934]

Stimate Domnule Doctor,[1]

M-am gândit îndelung la propunerea Dvs. de a ține o conferință la Brăila, în legătură cu ultima mea carte. M-am gândit îndelung și mă întreb dacă faptul nu e prematur. Vedeți, eu am scris – prost sau bine – 350 de pagini în care m-am silit să lămuresc unele lucruri. Ei bine, voi izbuti eu să spun într-un ceas, ceea ce am reușit sau n-am reușit să spun într-o carte?

Sincer vorbind și fără falsă modestie, nici nu cred că aș putea interesa pe cineva, nici nu cred că aș putea adăuga o lămurire în plus, celor scrise în *De două mii de ani*. Cartea asta m-a obosit ca nici una alta. Aș vrea s-o uit puțin și vă rog să credeți, încerc nu știu ce sentiment de jenă personală la gândul că s-ar putea să vorbesc despre ea în public. Poate mai târziu, poate în toamnă și mai ales poate despre altceva, voi fi bucuros totuși să vorbesc odată la Brăila.

În speranța că nu veți fi prea aspru cu reticențele acestea, vă rog să credeți în bunele mele sentimente de totdeauna.

Mihail Sebastian

P.S. De altfel, iubite domnule Doctor, dacă între timp ați cetit cartea până la sfârșit, ați băgat fără îndoială de seamă, că ultimele 200 de pagini sunt dezamăgitoare față de prima sută, despre care mi-ați spus atât de frumoase lucruri.

Către Mircea și Nina Eliade

Luni, 27 august 1934

Scumpii mei,

Am început miercurea trecută o lungă, scrisoare pentru voi, dar n-am apucat s-o termin. Într-adevăr, joi dimineața am plecat la Balcic într-o excursie cu mai mulți domni și doamne. Seara, urma să mă întorc. S-a întâmplat însă o mică lovitură de teatru. M-am dus să-l văd pe Nae (după ce vă expediasem cartea poștală, pe care cred că ați primit-o) și m-a oprit să rămân la el. Toate s-au întâmplat în cinci minute. M-a instalat într-o odaie superbă, mi-a dat un costum alb de marinar în echipajul vasului lui și gata. Au fost .patru zile excelente.

Nu vă pot scrie acum. Sunt încă într-o excitație de spirit care mă împiedică să scriu ca lumea o pagină. Vă voi povesti însă multe despre el, despre casa lui – care e magnifică – despre Balcic, unde neapărat la anul vom trebui să plecăm împreună.

E un lucru fără pereche și mă întreb cum putem trăi la 200 de kilometri de asemenea miracol fără a-l cunoaște.

Vineri dimineața sosesc în București, iar seara voi pleca la Brăila pentru ultimele 5 zile ale concediului meu. Vom sta de vorbă vineri și vă voi povesti totul.

(De la Balcic am venit până la Constanța cu avionul – alt capitol de peripeții). Ultimele răspunsuri ale lui Racoveanu[1] mi-au făcut rău. Mi-e aproape milă de el. Nu înțeleg cum poate cineva cădea până aici. Răspunsul tău, dragă Mircea, excelent. Mai mult și mai bine nu se poate spune. Îmi pare profund rău că ai fost târât în porcăria asta, oarecum din cauza mea.

Dar despre asta și despre celelalte, vineri.

Vă sărut, al vostru,

Sebastian

Către G. M. Zamfirescu

14 II [1]935 București

Iubite domnule Zamfirescu,

am găsit abia acum la „Rampa"[1] și încă numai printr-o întâmplare – surprinzătorul afiș, din care am aflat că ai ținut la Iași, zilele trecute, o conferință despre *De două mii de ani*.

Sunt aproape uluit. Socoteam această carte cu adevărat pierdută, definitiv pierdută. Puținii oameni, care au iubit-o, erau prea puțini pentru a-i schimba destinul.

Vrei să-mi spui prin ce miracol te-ai apropiat de o carte atât de morocănoasă? Vrei mai ales să-mi spui cum au decurs lucrurile la conferință? Cum a „funcționat" publicul?

Abuzez, desigur, cerându-ți această oboseală, dar dacă ai cândva câteva minute libere, scrie-mi câteva rânduri.[2]

Îmi vei face o mare plăcere.

Al dumitale, cu veche amiciție,

Mihail Sebastian

Către Nina și Mircea Eliade

6. VIII. [1]935

Dragii mei,

Câteva cuvinte numai, ca să nu pierd soarele de azi dimineață. Cine știe dacă mâine n-are să plouă? În prima zi de ploaie serioasă, voi face o corespondență mai puțin grăbită.

Ghilcoșul seamănă destul de bine cu Peștera Ialomicioarei. Nu ca peisaj, desigur, dar ca fel de viață. Nu e nici măcar comună. E un fel de vagă dependință a orașului Gheorghieni, care e la o distanță de vreo 24 de kilometri. Suntem deci foarte izolați. Poșta și ziare vin cu mari întârzieri. Nu se poate niciodată ști câte zile face o scrisoare până la București.

Sunt câteva vile aruncate neregulat, între brazi, la dreapta și la stânga Bicazului. Vila mea e o delicioasă casă albă, cu ferestre albastre, cu odăi mici, ca o chilie, dar strălucitor de curate. E o bucurie să stai aici. După trei zile, mă simt odihnit și sper să reușesc o vacanță perfectă (în ciuda câtorva puncte de temperatură, pe care le-am constatat cu necaz azi dimineață). Fac dimineața *chaise-longue*, pe la 12 mă plimb, după masă dorm, seara iar mă plimb. Citesc puțin și vorbesc nemțește cu d-ra Klothilde Wagner, proprietăreasa. E așa de bine, că aproape sunt lecuit de nostalgia Balcicului.

Asta e tot. V-aș fi recunoscător dacă mi-ați răspunde câteva cuvinte. N-am nerușinarea să cer o scrisoare în schimbul biletului meu, dar tu, dragă Nina, vei fi bună să-mi scrii ce faceți, cum merge lucrul lui Mircea și în ce stadiu se află plecarea voastră la Berlin. Tu, dragă Mircea, vei fi bun trecând pe la Montaureanu, să-i comunici adresa mea și să-l rogi să-mi expedieze

revistele. I-am scris şi lui o carte poştală, dar ştiu eu dacă a primit-o? Şi, afară de asta, s-ar putea să neglijeze.

O ultimă chestiune de lămurit: Braşovul. Nu ştiu ce să fac. Plecând din Bucureşti, nu cunoşteam geografia Ghilcoşului şi îmi închipuiam că ar fi uşor de făcut o plimbare până la Braşov. În realitate, sunt şase ore cu trenul şi două ore cu autobuzul. În plus, nu se poate pleca din Gheorghieni decât la 7 seara. Ar urma să ajung la 1 noaptea la Braşov, să dorm acolo şi apoi să plec a doua noapte, la ora 4 ½ sau 5, spre ziuă. E stupid, dar e aşa. Ghilcoşul e prea izolat ca să aibe legături mai bune.

M-am decis, deci, să nu plec la Braşov decât la sfârşitul şederii mele aici, adică pe la 25-28 august, când, în orice caz, mă voi opri vreo două zile acolo, înainte de a mă întoarce la Bucureşti. Sunt în cazul ăsta două soluţii, pentru acţiunea ta, dragă Nina: 1) să expediez hârtiile lui Wendy[1] 2) să le păstrez eu şi la sfârşitul lunii, fiind la Braşov, să mă ocup de întreaga chestie.

Alege şi mă voi executa. Mai ales nu fi supărată, dacă cumva te-am încurcat. Crede-mă, n-am prea mare vină: nu eram informat. Aştept un cuvânt din partea voastră, vă sărut, vă doresc spor la muncă, al vostru

Mihai

Către Octav Şuluţiu

Bucureşti, 24 octombrie 1935

Iubite Domnule Şuluţiu,

vroiam de cum ţi-am primit prima dumitale carte poştală, să-ţi spun câtă plăcere mi-a făcut. E o consolare să ştii că nu eşti totuşi singur, că există trei-patru oameni, cu care rămâi în corespondenţă, chiar când nu-i

vezi decât o dată în an şi chiar când îi laşi să aştepte câte trei săptămâni un răspuns.

Iartă-mi, te rog, această întârziere. când nu răspund imediat unei scrisori, sunt pierdut. Mă las copleşit de treburi, alergături, plictiseli şi nu mai răzbat să-mi pun la punct scrisorile, cu care totdeauna rămân dator.

Fără nici o ipocrizie, crede-mă, bunele cuvinte, pe care ai vrut să le spui despre scrisul meu zilnic, m-au surprins. Scriu în silă, scriu de nevoie, scriu fără plăcere – şi dacă am un vis este să scap într-o zi de gazetărie. Cu literatura e altceva – dar jurnalismul mă otrăveşte. Mi-e ruşine să-mi recitesc articolele. Duc această ruşine, până la o adevărată repulsie fizică şi de când sunt la „Rampa", nici corecturile articolului nu pot să le fac. Odată manuscrisul trimis la tipografie, mi-e silă să mă mai uit înapoi. Fac gazetărie cu ochii închişi.

Asta nu înseamnă că aprecierea d-tale nu m-a bucurat. Dimpotrivă. Ba chiar foarte mult. Dar aş vrea să te rog să te gândeşti o clipă la condiţiile oribile, în care lucrăm noi şi să înţelegi de ce nu e nici o plăcere în salahoria asta intelectuală. Uneori mai vine de departe – şi fără să-l fi aşteptat – un cuvânt de simpatie ca al dumitale, şi atunci e un moment de înseninare. Încolo nu mai e nimic.

Nu ştiu când va apărea *Oraşul cu salcâmi*. Inutil să-ţi spun că vei fi între primii, care îl vor primi. Deocamdată sunt la primele corecturi. Cred că voi fi gata pe la 15-20 noiembrie. Te previn însă că e o carte veche. Am scris-o între 1929 şi 1935.[1] E prima mea carte – şi o public nu cu prea mare entuziasm. (Dar asta rămâne între noi.)

Interviul lui Ştefan Baciu l-am dat d-lui V. Timuş, cronicar dramatic şi secretar de redacţie al „Rampei". El decide. Cred că-l va publica. Eu nu mă pot amesteca. (Am

avut imprudența să scriu câteva articole de teatru – și mi-am aprins paie în cap. De la acest accident, mi-am impus să nu mai fac nici o încălcare pe domeniul teatrului. Nu e de resortul meu). Repet însă, cred că se va publica curând.

Dar de ce nu-mi scrii nimic despre d-ta? Aș fi vrut să știu cum o duci la Brașov, ce scrii, ce ai de gând să publici. De ce nu-ți văd semnătura în „Vremea"? Ce citești? Și în sfârșit atâtea alte lucruri, pe care te-ai putea obosi să ni le comunici și nouă. Scrie-mi, iar eu voi încerca să fiu pe viitor un mai disciplinat corespondent.[2]

Al dumitale, cu vie simpatie

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

8 ianuarie 1936

Dragă Camil,

Eu plec vineri dimineața, nu joi – cum hotărâsem. Voi trece pe la d-ta azi după-masă între 4 și 5. Dacă ești acasă, lasă-mi pachetul la parter. Al dumitale,

Sebastian

[Paris, ianuarie 1936]

Dragă Camil,

N-am luat decât pachetul meu. Sticlele lui Carol nu mi-au fost eliberate – sub cuvânt că n-ai lăsat dispoziție în privința lor.

Astă-seară nu sunt liber. Dar vreau să te văd înainte de a pleca. De aceea te rog dă-mi un telefon mâine dimineață la numărul 264 à Sceaux, înainte de ora 10.

Contez pe d-ta.

Cu bine,

Sebastian

Către Octav Șuluțiu

București, 9 Februarie 1936.

Iubite Domnule Șuluțiu,

nu știu dacă sonata lui Franck, la care se referă Proust, este o „sonată în la". Proust nu precizează. Îți transcriu fraza care te interesează:

„Dans la même soirée, un peu plus loin, je ne serais pas surpris qu'en parlant de la petite phrase, j'eusse pensé à l'un hautement du vendredi saint. Dans cette même soirée encore, quand le piano et le violon, gémissent comme deux oiseaux qui se repondent, j'ai pensé à la sonate de Franck (surtout jouée par Enesco) dont le quatuor apparait dans un des volumes suivantes."

Fragmentul acesta este nu dintr-o scrisoare, ci dintr-o dedicație a lui Proust – publicată pentru prima oară în *Omagiu către Proust* din „N.R.F".

Iată-mă prin urmare achitat de informația, pe care mi-o ceri. Cu întârziere, ce e dreptul – căci scrisoarea d-tale este din 24 ianuarie. – Mă vei ierta. Am o mulțime de remușcări. Nu ți-am răspuns la scrisoarea d-tale din noiembrie, iar la aceasta din urmă îți răspund cu atâta întârziere!

Totuși, cum să te fac să crezi în emoția, pe care confesiunea d-tale mi-a comunicat-o? N-aș fi sperat niciodată ca scrisul meu (și încă cel din 1927-1928...) să fi însemnat atât de mult pentru cineva. Cu atât mai puțin aș fi bănuit în d-ta un prieten atât de generos, crede-mă, scrisoarea d-tale din noiembrie m-a bucurat și m-a stingherit. Gândul că atâtea lucruri scrise și aruncate la întâmplare, au avut undeva un ecou, îmi dă un sentiment de mai mică singurătate. Am sperat mereu că există o nevăzută familie de simțire și de inteligență, pe care aș putea-o descoperi – și scrisul meu nu e altceva pentru mine decât o

conversație cu acești prieteni necunoscuți, cu această familie morală. Dar nu puteam duce cutezanța până acolo, încât să cred că ceea ce fac, ceea ce gândesc și scriu, poate fi urmărit cu vibranta și – desigur – disproporționata d-tale atenție. De aceea îți spun că mă stinghерești. Era ceva excesiv în scrisoarea d-tale. Nu vreau să fiu ipocrit. Îți voi spune deci că m-ai bucurat enorm, – și probabil numai entuziasmele unui om de obicei lucid și măsurat, cum ești d-ta, au semnificație și valoare.

Pentru a reveni la epistola d-tale din ianuarie, trebuie să mărturisesc că nu înțeleg nimic din „cazul Holban".[1] Nu-mi amintesc exact notița mea din „Rampa". Mi se pare însă că nu făceam altceva decât să observ că atacul d-tale e prea grav. Ai într-adevăr impresia că nuvela de la „Adevărul" este mult sub „Ioana"?[2] Eu o cred cam de același nivel adică destul de interesantă, deși silit și fals scrisă.

Nu știu, nu înțeleg și nu văd ce te-a necăjit în remarca mea. Împărtășesc în totul opinia d-tale despre atitudinile critice ferme. La rândul d-tale vei conveni, că violența critică nu presupune neapărat violență verbală. Dacă recenziile și studiile d-tale mă interesează totdeauna este tocmai pentru tonul lor decis, pentru aerul lor de sinceritate hotărâtă și pentru accentul lor combativ, care se ferește însă să cadă în vulgaritatea polemică.

Împărtășesc în schimb mai puțin opiniile d-tale dezolate despre prietenie.

„Prietenia – zici d-ta – e inexistentă, sau o convenție ignorabilă, bazată pe minciună, pe lașitate, pe josnicie sufletească".

Sper că e o frază scrisă într-un moment de indignare. O vei reciti și o vei retracta.

În orice caz, te asigur că notița mea de ziar n-a avut nici un gând ascuns!

E măgulitor tot ce spui despre *Orașul cu salcâmi*. Mie însă cartea nu-mi place. E stângaci făcută și e plină de copilării. Ar fi fost un debut convenabil la 23 de ani, când am terminat-o. La 28 de ani însă, și după atâția ani de literatură și critică, este o naivitate. Cu atât mai bine, sau cu atât mai rău că nu se bagă de seamă.

Înțeleg invidia d-tale pentru plecarea mea la Paris. Îl invidiez și eu pe un anume Mihail Sebastian care în ziua de 22 decembrie a plecat în Franța să se plimbe – dar nu am nimic comun cu el, eu care astăzi mă abrutizez zilnic scriind la „Rampa", pierzându-mi vremea în tribunal și terminând în silă, fiecare zi, la o masă de scris, de care pentru moment nu mă leagă decât neputința de a face altfel.

Îți strâng mâna, cu toată afecțiunea,

Mihail Sebastian

București, 23 februarie 1936

Iubite Domnule Șuluțiu,

primesc aproape în același timp cu ultima d-tale scrisoare, cronica din „Familia". Îți mulțumesc pentru amândouă. Fidelitatea d-tale epistolară cu un corespondent atât de dezordonat ca mine mă umilește și îmi dă remușcări. Cât despre cronica la *Orașul cu salcâmi*[1] o găsesc sincer excesivă. Ceea ce n-o împiedică să-mi facă plăcere.

Ceea ce spui despre *Fragmente dintr-un fragment găsit* (sic!) mă pune pe gânduri.[2] Le-am recitit de curând – într-un moment de depresiune – și nu pot să-ți spun cât de mult m-am regăsit în ele. Împreună cu anumite fragmente din *De două mii de ani* – sunt lucrurile care mă exprimă mai direct. Dar e posibil ca literar vorbind, să ai d-ta dreptate.

Azi e duminică, nu am tribunal şi nici gazetă. Am rămas acasă să fac o zi de lectură. Am început cu lectura cronicilor d-tale din revistă. 25 de pagini imense. Eşti prodigios şi te admir sincer. Am impresia că dintre toţi câţi facem critică literară, eşti singurul care nu te-ai blazat. Câtă îndârjire, câtă persuasiune...

Am mai citit poemele lui Ştefan Baciu.[3] Îmi plac foarte mult. E un poet care mă odihneşte şi preţuiesc foarte mult în el lipsa efortului, simplitatea inspiraţiei. Sunt obosit de poezie schematică şi de formulă.

Voi fi sincer însă şi îţi voi spune că pe cât stimez cronicile d-tale: din „Familia" (chiar dacă nu ar fi aşa de stingheritor măgulitoare pentru mine) pe atât m-au indispus paginile pe care le publici în ultimul număr din „Azi".[4] Îţi spun asta din prietenie şi cu cea mai vie afecţiune. Ţi-o spun, chiar dacă ar fi să te indispun. Nu am nimic de împărţit cu Holban (cred! că e aproape jumătate an, de când nu l-am mai întâlnit...) dar atacul d-tale aşa de străveziu, de indiscret şi de brutal din „Azi" nu se justifică cu nimic. Nu găseşti că ar trebui să ne interzicem a trece în literatură dezagrementele noastre personale din viaţă?

Aş fi consternat să te supăr, dar nu m-ar fi răbdat inima să nu fiu sincer cu d-ta. Deşi nu vrei să crezi în prietenie, eu mă consider prietenul d-tale, dacă vrei să consimţi.

Un sfat: citeşte *Le sang noir* de Louis Guillaux.

Şi o rugăminte: citeşte *Întâmplări din irealitatea imediată* de Blecher.[5]

Când mai ai timp, scrie-mi un cuvânt. Mă voi sili să răspund conştiincios.

Al d-tale cu cea mai vie afecţiune,

Mihail Sebastian

Duminică 29 martie [1]936.

Iubite Domnule Şuluţiu,

îţi pot cere un mic serviciu, fără să abuzez de amabilitatea d-tale?

Iată: am ascultat azi dimineaţă, la Ateneu, Mathäus Passion dirijată de Bikerich. Dacă nu mă înşel, în cursul săptămânii ce vine, se va cânta la Braşov, la Biserica Neagră. Mi se pare că în fiecare an, în preajma Paştilor, se dă acolo Pasiunea lui Matei.

Aici la Bucureşti, am ascultat-o fără orgă. M-ar interesa foarte mult s-o ascult încă o dată şi pentru aceasta, aş veni la Braşov.

Dacă nu e nici prea obositor, nici prea complicat, interesează-te, te rog, în ce seară anume se va cânta „Pasiunea lui Matei" (nu a lui Ioan!) şi dă-mi de ştire. S-ar putea să viu cu Nae Ionescu, şi el mare iubitor de Bach. Am făcut împreună proiectul acestei mici călătorii la Braşov. îmi faci un mare serviciu, dându-mi din timp o informaţie exactă. Al dumitale cu mulţumiri şi cu, ştiuta afecţiune,

Mihail Sebastian

Către Mircea Eliade

Bucureşti, sâmbătă, 25 iulie [19]36

Dragă Mircea,

Poate că între timp ai primit, totuşi, scrisoarea mea de acum o săptămână, în care-ţi anunţam numirea la Fundaţie[1] – scrisoare despre care Nina se teme că s-a pierdut. O adresasem la Oxford Post-Office.

Inutil să-ţi spun cât de bine a căzut evenimentul – acum în ultimul moment, când pierdusem orice speranţă şi când ultima resursă erau banii împrumutaţi de voi.

Imaginează-ți că am primit în mână 39 000 de lei. Nu știu dacă înțelegi cât e de fabulos – tu care duci acum o existență de *shelping* și de *palace*-uri. 15 000 de lei am pus deoparte. Din rest plătesc câteva datorii urgente, fac câteva cumpărături indispensabile, îl trimit pe Beno[2] în vacanță și în sfârșit, în ziua de joi 30 plec la Ghilcoș, ca să scriu. Voi reuși? Nu știu. Mi-e frică cum nu mi-a fost niciodată și mă sperie gândul că n-aș putea lucra. Tu trebuie să înțelegi. Doamne ajută!

În afară de acest eveniment, într-adevăr excepțional, mi se pare că nu s-a întâmplat nimic nou de la plecarea ta. N-am citit n-am scris, n-am gândit. Tot ce am putut face era să suport cu resemnare căldurile fantastice care au fost. Aproape zilnic 40 de grade „în aer liber" – cum zice buletinul meteorologic. Ieri pe seară s-a dezlănțuit, în sfârșit, o furtună ca în *Huliganii*[3]. M-am adăpostit în holul cinematografului Select și m-am gândit la Petru Anicet.[4] Au fost vreo două zile de tensiune nervoasă, săptămâna trecută, când l-au asasinat pe Stelescu. Dacă ai aflat cum s-au întâmplat lucrurile, trebuie să fi avut și tu un moment de oroare. Uluiala a trecut însă repede, iar acum cei zece „legionari" merg spre achitare sigură. Va fi un triumf. Presa democrată nici nu îndrăznește să spună „crimă" sau „asasinat". Vorbește pudic despre „cazul de la Spitalul Brîncovenesc". Mi-e o silă imensă de toată comedia asta.

Aseară am ieșit cu Mircea Vulcănescu în oraș și, după o scurtă masă la Corso, după câteva perechi de înghețate la Nestor, m-am plimbat cu el până la 2 noaptea pe diverse străzi. A fost fascinant. Scrie sau are de gând să scrie: 1) o istorie politică a României, 2) o trilogie dramatică despre dinastia noastră, 3) un roman în câteva tomuri, cuprinzând ultimii 50 de ani, 4) un jurnal de administrație și 5) o sumă de alte opere mai mari sau mai mici.

Era plin de idei, de presupuneri, de sugestii, de teorii. Mi-a explicat secretele conferinței de la Montreux, raporturile noastre cu Germania, perspectivele Gărzii de Fier, jocul actual al lui Nae Ionescu, politica noastră monetară și o mie de alte lucruri, – totul cu o impetuozitate supremă. Ar trebui să-l închidem într-o cameră și să-l obligăm să vorbească în fața unui microfon înregistrator. E fenomenal băiatul ăsta.

Am mai ieșit în altă seară cu Generalul, Rosetti și Camil – ca să sărbătorim; numirea mea.[5] Generalul era sentimental, lăcrima și mi-a făcut mari jurăminte de prietenie. Rosetti, delicios în raporturile cu Generalul. O sumă de lucruri amuzante pe care am să ți le povestesc la întoarcere. Am stat până la 4 dimineața și am băut zdravăn. Rosetti mi-a arătat o scrisoare a lui Jules Bloch către el, care se termina astfel: „N-am citit încă *Yoga* lui Mircea Eliade, dar colegii mei care o cunosc deja, vorbesc ca despre o lucrare excepțională".

Marietta[6] pleacă diseară la părinții ei." Haig[7]. a semnat contractul pentru Shakespeare și a luat un acont; de 10 000 de lei. Nenișorii[8] se duc la ei la țară pentru vreo două săptămâni. Bucureștenii vor fi săptămâna viitoare în deșert.

Nina dejunează zilnic la noi. Are o samă de buclucuri cu plecarea și aș fi fericit pentru ea să o văd în sfârșit în tren. Câteva seri le-am petrecut cu toții la voi în curte, jucând ping-pong. Duminica trecută am ascultat tot la voi unde îmi transportasem radioul – *Lohengrin* de la Bayreuth.

Sunt curios să știu dacă ai cetit romanul lui Montherlant. Mie mi s-a părut deplorabil. Fals, suficient,

nesincer, făcut, provocator. Fericită meserie să fii scriitor francez.

Aş vrea să ştiu că ai văzut tablourile lui Butler. Aş fi neconsolat dacă le-ai fi neglijat.

Tot ce-mi spui despre Oxford mă interesează. Aştept relatări mai largi. Ar trebui să scrii un reportaj.

Iartă-mi hârtia asta infamă. Nu am pentru moment alta la îndemână. Dacă-mi scrii, scrie-mi la Bucureşti şi mi se vor trimite mai departe scrisorile. De îndată ce voi pleca, îţi voi comunica noua adresă.

Te sărut, al tău

Mihai

Către Camil Petrescu

9 august 193[6], Ghilcoş

Aş fi vrut sa te văd înainte de a pleca, dar te-am căutat de câteva ori la telefon şi nu te-am putut găsit. Unde eşti? Oriunde ai fi, îţi doresc o vacanţă bună. A mea e excelentă. Ghilcoşul e admirabil.

Mihail Sebastian

Lacul Ghilcoş, 16 august 1936

Dragă Camil,

nu ştiu unde te va găsi scrisoarea asta, pentru că nici n-am avut timp înainte de a pleca, să stau mai mult de vorbă cu d-ta şi să aflu programul d-tale de august. În ajunul plecării mele, te-am căutat totuşi de nenumărate ori la telefon, dar n-am avut norocul să te găsesc. Ţi s-a spus poate...

Îţi scriu dintr-o imperioasă nevoie de a te vedea. Dacă legătura cu Bucureştii n-ar fi aşa de grea, cred că

aş lua trenul şi aş veni acolo pentru două zile. Dar nu se poate. Autobuzul până la Gheorghieni şi de acolo trenul până la Bucureşti – adăugind şi accidentele unui orar dintre cele mai nesigure (nu ştii când pleci, nu ştii când soseşti...), mi-ar cere, numai pentru drum, două zile.

Am terminat de câteva zile actul al doilea[1] şi aş vrea să ţi-l arăt. Nu atât pentru el – căci ştiu prea bine ce-i lipseşte şi câte cusururi are – cât mai mult pentru actul III, care mă sperie pur şi simplu. Am impresia că n-o să-l mai pot scrie. Îl văd foarte vag, în bloc, fără detalii, fără nuanţe. După două acte destul de bogate ca „sceneggiatură" – cum zice amicul nostru Stendhal —, mi se pare că brusc linia piesei se frânge şi se pierde. Sunt suspendat. Nu ştiu ce mai urmează, nu ştiu încotro merg. Sau, ca să fiu exact, „încotro merg" ştiu, punctul final îl cunosc, dar nu văd etapele care mă vor duce spre acest punct final.

Am credinţa că o convorbire cu d-ta m-ar clarifica. E prima oară când înţeleg felul d-tale de lucru, necesitatea de a comunica mersul lucrului şi de a-l verifica treptat, episod cu episod. Niciodată până acum n-am simţit nevoia asta – deşi ştiam că aş avea în d-ta cel mai bun judecător cu putinţă şi că dacă ţi-aş fi arătat în manuscris cărţile mele anterioare poate mi-aş fi cruţat unele erori, pe care le-am văzut prea târziu.

Aş vrea ca până la 1 septembrie, când mă întorc în Bucureşti, să fi ieşit cu totul din impasul în care mă aflu şi să nu trebuie să abuzez de consultaţia d-tale. Aş vrea de altfel ca această consultaţie să ţi-o pot cere pentru piesă în întregul ei. Vreau foarte mult să fiu liber – din punct de vedere literar – în septembrie şi octombrie, luni pe care le rezerv cărţii mele despre Camil Petrescu[2]. Crezi că-mi vor fi de ajuns? Nu ştiu. Subiectul mi se pare familiar, dar tocmai de aceea mă

intimidează. În orice caz, până la 1 decembrie cartea ar trebui să fie în librării.

Viața de aici, de la Ghilcoș, e prea puțin mondenă ca să-ți placă. Pe mine mă încântă. Dacă n-aș avea necazuri literare, aș fi pe de-a-ntregul fericit. Mă plimb, fac băi de soare, citesc Proust (după o pauză de zece ani și regăsirea e de-a dreptul emoționantă). Vad foarte puțină lume. Ionel Teodoreanu este și el aici – în aceeași pensiune cu mine – și lucrează fantastic, din zori până în noapte, cu un randament amețitor. La două sute de metri distanță, în altă vilă, Emil Gulian traduce din Poe. Cealaltă lume, odihnitoare prin lipsă de interes.

Nu-ți pot cere desigur să-mi scrii o scrisoare, dar mi-ai face mare plăcere trimețându-mi câteva rânduri pe o carte poștală, ca să știu unde te afli, pe cine vezi, cum te amuzi sau – eventual – ce lucrezi.

Cu veche amiciție al d-tale,

Mihail Sebastian

Către Liviu Rebreanu

[25 august 1936]

Salutări afectuoase, dintr-o vacanță destul de harnică.

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

Balcic, luni [1936]

Dragă Camil,

Mi s-a întâmplat un accident, de care sunt neconsolat, mai ales că te-ar putea plictisi și pe d-ta.

Vineri seara, făcându-mi valiza, am constatat cu necaz că nu-l găsesc în dulapul meu cu cărți pe Safirim[1]. Am încercat a doua zi dimineața să-l cumpăr în gară, dar nu-l avea nici unul din chioșcuri, care totuși de obicei au tipăriturile Fundației. Sunt astfel împiedicat să scriu articolul despre General, căci nu vreau și nici nu pot să fac un articol de amabilități vagi.

Eu voi fi la Bucureşti joi sau vineri. Va fi prea târziu pentru a-l mai scrie? Aș vrea grozav să nu fie prea târziu. Cred de altfel că o jumătate de zi mi-ar ajunge pentru a-l termina. Dar dacă va fi totuși prea târziu, te rog mult să nu fi supărat pe mine. îmi voi răscumpăra această mică și nevoită dezertare în octombrie.[2]

Balcicul este magnific. Azi-dimineață timpul e puțin noros, dar ieri și alaltăieri am avut zile și nopți admirabile. Cred că vremea se va îndrepta. Locuiesc în casa unui bulgar (Paruşeff), lângă vila Pillat, drept pe țărm, că valurile se sparg, fără exagerare, sub fereastra mea. Dacă ai veni și d-ta pentru două zile? Poate pentru că nu cunosc eu îndeajuns marea și pentru că vin aici după o lungă vacanță la munte, dar totul mi se pare extraordinar de frumos.

Am venit aici cu gândul să revăd unele scene din piesa mea, care nu-mi plac, dar am renunțat: Balcicul te leneveşte de literatură. Nu înțeleg cum se poate lucra aici. (Nu cumva să crezi că întârzierea articolului despre General are aceeași cauză. Îți jur că dacă îl aveam aici pe Safirim, scriam cu mare bucurie.)

Lume amuzantă de cafenea, actori, pictori. Iancovescu dă lungi șuete într-un grup epatat de fete tinere, băieți nostimi și bătrâni blazați. Mă amuz și eu să-l ascult. Cred că ar putea trece veșnicii și să nu fac nimic, luând cafele negre și adormind în zgomotul zarurilor de table. Dar toate acestea sunt vechi pentru d-

ta, care eşti mai vechi cetăţean al Balcicului. Încă o dată, gândindu-mă la d-ta, ţi-am admirat miraculosul d-tale simţ practic. Toată lumea, absolut toată lumea a cumpărat aici terenuri pe preţuri ruşinoase – de la primărie —, numai d-ta mi se pare n-ai apucat să devii proprietar. Mă gândesc să-l văd pe Fotino, primarul Balcicului (pe care nu-l cunosc însă), şi să-i vorbesc despre asta.

Sper că nu eşti supărat pe mine şi îţi spun la revedere, pe vineri.

Al d-tale,

Mihail Sebastian

Către I. Biberi

Bucureşti, 23 III [1]937

Iubite domnule Biberi,

dă-mi voie să-ţi mulţumesc pentru articolul d-tale de astăzi[1]. L-am cetit cu o intimidată bucurie. E prea preţios, ca după lectura unui articol atât de binevoitor, să declar că m-am recunoscut în el. Totuşi, trecând peste timiditatea, de care îţi vorbeam mai sus, lasă-mă să-ţi spun că într-adevăr critica, pe care mă silesc s-o fac, răspunde cel puţin în intenţiile mele imaginii aşa de analitice desenată de d-ta.

Nu ştiu cât de mult exagerează articolul d-tale, nu ştiu în ce măsură am dreptul – fără vanitate – să-l ratific, dar dacă-mi interzic această vanitate, îmi voi interzice deopotrivă ipocrizia de a nu spune cu ce plăcere şi cu ce sentiment de solidaritate intelectuală l-am citit.

Şi voi adăuga că mai mult decât termenii elogioşi ai articolului, mă onorează semnătura lui.

Am reţiunut micul pasaj referitor la *Proces*-ul[2] d-tale. Am reţinut de asemeni pasajul referitor la cartea lui Blecher[3]. Asupra acestuia din urmă menţin tot ce am spus din primul moment. Mi se pare că încă n-am scris despre Blecher studiul pe care îl merită. Sunt dezolat că d-ta, ca şi Vladimir Streinu, ca şi Şerban Cioculescu nu împărtăşiţi marea mea credinţă în destinul literar al lui Blecher. *Inimi cicatrizate* mi se pare o carte la mare distanţă de nivelul general al literaturii de azi. Dar timpul va decide şi sper să fim amândoi de faţă.

Nu ştiu dacă în privinţa G.C.L.R.-ului[4] nostru ai veşti recente. Apariţia materială a revistei este desigur asigurată – dar mi se pare că dorinţa membrilor componenţi de a colabora e din ce în ce mai evazivă. Perpessicius continuă a fi defetist, iar Şerban Cioculescu se agită numai verbal. Mâine avem o consfătuire – se pare decisivă. Evident, vei fi anunţat din timp.

Aş fi încântat dacă din programul gecelerist s-ar menţine cel puţin reuniunile noastre lunare. În acest fel, aş avea prilejul să te mai întâlnesc din când în când şi, poate, cândva, plăcerea unei conversaţii mai apropiate.

Te rog, iubite domnule Biberi, să crezi în sentimentele mele de recunoştinţă şi în sincera mea simpatie intelectuală.

Mihai Sebastian

Către Octav Şuluţiu

31 martie [1]937

Dragă Domnule Şuluţiu,

nu ştiu dacă vechea d-tale adresă mai este bună şi dacă rândurile mele te vor ajunge. În orice caz, la noroc...

Vreau să-ți fac o rugăminte. Am auzit că în cursul săptămânii viitoare se va da la Biserica Neagră Mathäus Passion de Bach. Dacă lucrul ar fi adevărat, aș veni la Brașov s-o ascult, căci anul acesta nu s-a dat – nu știu de ce – la noi, la București.

Îți impun o prea mare oboseală, dacă te rog să-mi dai un răspuns grabnic asupra acestui lucru?

Ar trebui să știu 1) ziua 2) ora 3) eventual interpreții 4) prețul biletului.

Aș fi fericit să fie adevărat și să am astfel dublul prilej de a veni, pe de o parte, la Brașov pentru o zi de odihnă, iar pe de altă parte să ascult această Mathäus Passion, despre care am impresia că ți-am mai vorbit.

În plus, voi avea plăcerea să te văd și să-ți vorbesc. Am unele lucruri să-ți comunic. Am fost în ultimul timp prea ocupat și obosit ca să ți le fi scris.

Al dumitale

Mihail Sebastian

Către Mircea Ștefănescu

31 martie 1937

Iubite domnule Șt...

Am regretat mult că n-am putut fi de față la premiera d-tale, dar am fost aseară să văd spectacolul. Poate că e mai bine așa. Era un public de treabă, care a râs cu sinceritate, a aplaudat mult – de câteva ori la scenă deschisă – și m-a antrenat și pe mine în buna dispoziție generală.

Dacă mă gândesc că era o seară de la începutul săptămânii – probabil nu cea mai favorabilă teatrului – publicul destul de numeros de ieri dovedește că *Lupul și sania* începe cu bine. Ți-am telefonat adineaori, dar n-am

avut norocul să te găsesc acasă. Voiam să-ți spun că piesa d-tale m-a amuzat și că n-a jignit întru nimic bunul gust, în numele căruia protesta zilele trecute nu știu ce cronicar. Știu că exigențele d-tale au fost mai mici scriind această comedie, dar cel puțin în ultima scenă a ultimului act este o "poantă" de emoție, așa de delicată, încât aruncă o ușoară lumină de melancolie peste întreaga piesă. Foarte ingenioasă ca tehnică mi s-a părut paranteza.

Și aș mai avea o sumă de lucruri să-ți spun despre *Lupul și sania*, dar prefer să le las pentru o eventuală convorbire.

Te rog să crezi că aceste rânduri nu sunt ale unui confrate îngrijorat de ce-l așteaptă pe el însuși – ci ale unui spectator.

Cu veche simpatie,

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

Balcic, miercuri [29 aprilie 1937]

Dragă Camil

Mă înțelesesem cu Carol să-i telefonez mâine între 4 și 5, pentru a-i spune cum stau lucrurile pe aici - dar mă tem că nu o voi putea face, camera mea fiind departe de centru, aproape de palatul Reginei, și o deplasare la acea oră fiindu-mi mai mult decât incomodă.

Nu știu dacă trebuie să vă sfătuiesc să veniți; la vila Fauciquy, nu se mai găsește nici o cameră – și de altfel la nici una din vilele mai ca lumea. Totuși, cu puțină căutare, vom găsi probabil ce vă trebuie – și în orice caz n-ați dormi afară. Eu aș fi foarte bucuros de

venirea voastră. Adresa mea: *Villa Dumitrescu*. Dacă veniți, telegrafiați-mi.

Al d-tale,

Sebastian

Către N. M. Condiescu

Muntele Postăvarul. Cabana S.K.V.
29 iulie [1]937

Iubite Domnule General,[1]

am încercat înainte de a pleca din Bucureşti, să intru într-o dimineață la Palat, spre a vă spune bună ziua, dar n-am izbutit să trec de poartă.

Mi-a părut cu atât mai rău, cu cât nu vă mai văzusem de mult şi aş fi fost bucuros să am veşti despre Dvs. Nu din acelea care se pot ceti în poştă, ci altele mai „secrete". V-aş fi întrebat unde vă aflați cu Safirim[2], ce noi descoperiri literare ați mai făcut, ce proiecte scriitoriceşti aveți.

Eu sunt aici, la o cabană săsească pe muntele Postăvaru, aproape de Braşov, la o altitudine de 1600 m., în plină pădure de brazi. Sunt într-o totală singurătate: n-am radio, n-am jurnale, n-am lumină electrică, scrisorile îmi vin greu, trimise o dată la două zile, de o societate de turism din Braşov, prin curier special. Duc o adevărată viață de pustnic şi m-am decis să mă supun acestui regim până la 15 august. Am venit să termin un roman[3] început de mult (şi din care am publicat astă primăvară un fragment în „Revista Fundațiilor".) Deocamdată lucrul merge foarte greu. Stau ore întregi în fața hârtiei şi nu „dă" nimic. Totuşi nu dezesperez, Până la urmă, va trebui să se urnească din loc.

Cum n-am ziare, nu ştiu dacă plecați în Italia cu Voievodul, sau rămâneți în țară. În orice caz, iubite domnule General, vă doresc o vacanță bună şi mai ales fructuoasă, căci nu-mi închipui că veți lăsa să treacă vara, fără a scrie. Este o meteahnă – din fericire – fără leac. Nu e uşoară, nu e deloc uşoară, dar de câte lucruri nu ne consolează?

Vă rog să credeți în afecțiunea vechiului dvs.

Mihail Sebastian

Către Radu Cioculescu

Bucureşti, 18 August 1937

Iubite Domnule Cioculescu,

am primit scrisoarea d-tale, am reținut instrucțiunile[1] date – şi mă voi conforma întocmai. Este un singur colaborator cu care voi avea, probabil, unele dificultăți până ce-mi va da studiul promis – unul Mihail Sebastian...

Nu ştiu dacă te-a informat cineva din țară despre furtuna provocată în presa patriotică, în urma plecării d-tale.

Sâmbătă, coborând de la cabana mea din munți (unde timp de patru săptămâni nu văzusem nici un ziar) am găsit un „Universul", care reproducea un larg articol al lui Cocoş, cu următorul titlu fulminant: Distrugătorii sufletului Românesc la lucru! Cine a ajuns director al Revistei Fundațiile Regale![2] Din acest articol am aflat că d-ta şi Camil[3] fiind în concediu— eu am rămas „director de fapt" al „publicației voievodale" – lucru care a fost notificat printr-o „circulară" oficială colaboratorilor revistei. Venit la Bucureşti, am putut constata că articolul cu pricina nu era un text izolat, ci o simplă piesă într-o campanie dezlănțuită în toată regula. Semnalul se pare că a fost dat prin „Buna Vestire"[4] – urmată apoi de „Porunca Vremii"[5], „Țara noastră"[6],

„Neamul" şi „Universul". Inutil să-ţi spun în ce termeni şi pentru care motiv sunt înjurat.

Generalul[7] – pe care l-am văzut ieri, împreună cu Rosetti, m-a sfătuit să nu răspund şi – „să-mi văd de treabă". Totuşi, grozav aş vrea să fiu edificat asupra surselor acestei afaceri. Le-ai scris d-ta colaboratorilor revistei, spunându-le ceva despre „interimatul" meu? Dacă da, explicaţia devine simplă. O asemenea scrisoare trebuie să fi primit şi Dragoş Protopopescu – care a predat-o redactorilor lui literari, spre a proceda în consecinţă.

Ţi-aş fi recunoscător dacă ai vrea să-mi comunici – pentru a şti ce conduită să am – 1) dacă ai trimis într-adevăr o „circulară" 2) care era conţinutul ei.

Iartă-mă că-ţi tulbur *sejour*-ul d-tale mozartian, cu asemenea întrebări. În orice caz, sper că nu-ţi vei face inimă rea – eu nu-mi prea fac: sunt de mult resemnat.

Îţi doresc vacanţă bună – şi ştiu că o vei avea: am văzut magnificele programe de la Salzburg. Spune-i te rog Doamnei sărutări de mâini, iar d-ta, iubite Domnule Cioculescu, fii încredinţat de sentimentele mele cele mai bune.

Mihail Sebastian

Bucureşti, 26 August [1]937

Iubite Domnule Cioculescu,

scrisoarea d-tale m-a încântat. Am cetit-o cu puţină invidie, dar şi cu mare plăcere. Este oricum consolator să ştii că în timp ce la noi avem de luptat cu atâtea mizerii, este undeva în lume un colţ, un refugiu, o insulă, unde se întâmplă atât de frumoase lucruri.

M-au surprins rândurile d-tale fervente despre *Requiemul* lui Verdi. L-am ascultat şi eu de două ori, odată

la radio, odată la Filarmonica din Bucureşti şi n-am rămas cu sentimentul unei mari revelaţii. E adevărat că d-ta l-ai ascultat la Salzburg cu Toscanini, iar eu la Ateneu cu Gogu Georgescu. *Ça fait quand même n'est petite difference.*

Şi mai intrigat sunt de cele ce-mi scrii despre Weber – compozitor cu care n-am avut până acum decât foarte reci relaţii. Îmi propun să-ţi cer explicaţii mai minuţioase la întoarcere.

Dar mai ales, mai ales, mai ales, m-a interesat observaţia despre Mozart şi maniera lui Bruno Walter de a-l interpreta. Nu crezi că remarca d-tale ar merita să fie expusă mai amplu într-un articol?

Toate astea m-au făcut să-mi reînnoiesc un vechi legământ, pe care până azi n-am izbutit să-l ţin, dar pe care voi încerca să-l împlinesc totuşi cândva: un voiaj la Salzburg.

Te ştiu un om mai degrabă sceptic decât fugos, şi tocmai de aceea elanul pe care îl citesc printre rândurile d-tale referitoare la muzică, mi-a redeşteptat nostalgia concertelor.

I-am dat d-lui Rosetti scrisoarea d-tale să o citească, nu numai pentru pasajul privitor la revistă, ci şi pentru paginile exclusiv, „muzicale" – si i-am spus ce bună surpriză au constituit pentru mine.

În ce priveşte Fundaţiile, campania naţionalistă continuă cu mai puţină furie, dar continuă. O suport cu răbdare, cu o ridicare din umeri, cu puţină silă. Nu sunt nici descurajat, nici indignat. Sunt obişnuit şi nu aflu nimic nou. Explicaţiile d-tale sunt precise – şi de altfel nici un moment n-am bănuit că ar putea fi la mijloc o imprudenţă. Dar asemenea adversari n-au nevoie de imprudenţele noastre: le inventează – ceea ce e mai comod şi mai sigur.

Voi îndeplini cu strictețe toate indicațiile d-tale. De pe acum i-am văzut pe Șerban, pe Streinu și pe Suchianu. Toți trei mi-au promis că vor fi exacți. Mai delicat va fi cu Dragoș și cu Cantacuzino (căci unul din el doi trebuie să fi fost autorul inițial al campaniei). Îl voi ruga pe Camil să le telefoneze el – și în orice caz nu mă voi lăsa până nu voi obține manuscrisele. Eliade nu s-a întors încă – și nici veşti nu am de la el. Comarnescu lipsește, Hilllard[1] de asemeni. Sper că la 1 [septembrie] îi voi găsi pe toți.

Acum vine partea cea mai grea a epistolei mele:

Cronica va fi gata înainte, de 1, dar studiul nu-l voi putea da. Credeam că revenit la București, voi găsi trei zile libere pentru a transforma un capitol din „Romanul Românesc" – așa încât să devină publicabil separat.[2] Ei bine, aceste trei zile libere nu le am. Sunt singur la biroul Roman și am acolo atâta de lucru, încât abia îmi mai rămâne din când în când jumătate oră, pentru a mă ocupa de preparativele plecării mele, care se apropie.

Aș fi consternat, dacă această defecțiune te-ar plictisi sau dacă te-ar face să te superi pe mine. Știu bine că simțul d-tale de exactitudine va fi contrariat de această nouă amânare, pe care cutez să ți-o solicit. Totuși, te rog, acordă-mi-o. Aș pleca liniștit la Geneva dacă aș ști că am absolvirea d-tale.

Eu voi pleca de aici în ziua de 7 septembrie cel mai târziu. Poate chiar o zi, două, mai devreme. Profesorul Rosetti mi-a spus că d-ta te vei întoarce la 10 septembrie, așa încât nu ne vom revedea decât abia în octombrie, la întoarcerea mea.

(La plecare, toate instrucțiunile lăsate de d-ta (minus excepția mai sus notată) vor fi fost îndeplinite – așa încât dinspre partea aceasta nu trebuie să ai nici o grijă.

Dacă mai ai să-mi comunici ceva, în interes de serviciu, îndată eu mă voi conforma.

Altminteri, te rog să nu-ți pierzi nici cinci minute vieneze pentru a coresponda.

La Kunsthistorisches Museum, te rog să privești și pentru mine cele cinci sau șase tablouri de Brueghel pe care nu le-am mai văzut din 1931 și nu știu când am să le revăd.

Cu cele mai sincere omagii pentru Doamna Cioculescu, cu cea mai bună prietenie pentru d-ta, te rog să primești mulțumirile, salutările și urările mele de bine.

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

12 septembrie 1937

Dragă Camil,

Nu știu dacă cunoști Geneva. Este orașul cel mai inexpresiv, mai fad, mai plictisit pe care-l cunosc. O duminică la Geneva – și azi e duminică – e mortală.

Mă gândesc aproape cu emoție, ca la o aventură, că diseară mă voi duce la cinematograf.

În schimb, ce amețitoare a fost Venezia! M-am oprit acolo numai două zile, dar sunt încă orbit, asurzit de lumina lor, de bogăția culorilor, de vivacitatea străzii, de zgomotele portului. Am umblat prin muzee, prin biserici, am rătăcit vreo două ore ca să dau de Colleoni[1] al d-tale (și până la urmă l-am găsit), am vorbit cu o mulțime de lume pe care nu o cunoșteam, m-am simțit tânăr, expansiv, cu un teribil gust de viață și făcându-mi jurământul de a mă întoarce neapărat la Venezia, când se va putea.

Când vii de la Venezia la Geneva, ai o bruscă impresie de depresiune. Dacă obligațiile mele de „*collaborateur temporaire de la S.d.N.*" nu m-ar ține aici, aș fugi imediat.

Sezonul diplomatic nu este încă deschis. Toată lumea e concentrată la Nyou. De marți însă, Societatea Națiunilor își va recâștiga drepturile. S-ar putea să se petreacă acolo unele lucruri interesante. Le aștept. Deocamdată însă sunt în perioada de aclimatizare. Ceaiuri oficiale, de prezentare, conversații fără interes cu oameni de la Secretariat. Totuși vineri am asistat la un comitet, în care lupta era destul de aprigă. Deși Germania e absentă, totuși are oamenii ei, pentru a-și juca jocul. Au fost în cursul dezbaterilor momente de tensiune, pe care nu mă așteptam să le găsesc aici.

M-ar interesa să-și povestesc, dar pentru asta ar trebui o întreagă expunere tehnică, pe care nu mi-ai ierta-o.

Nu știu însă dacă plecând de la Geneva (pe la 30 septembrie, când se termină sesiunea) voi veni direct în țară, sau voi trece întâi pe la Paris. Depinde de premiera piesei mele[2]. Dacă Sică o amână pentru decembrie-ianuarie (cum mi se pare că are intenția) atunci voi încerca să mă mai plimb prin Europa până pe la 15 octombrie.

Nu-ți cer să-mi scrii, fiindcă știu că nu-ți place să duci corespondență regulată. Totuși, dacă ai să-mi comunici ceva în privința Revistei[3] sau să-mi dai vreun comision de îndeplinit, voi fi încântat să primesc câteva rânduri din partea d-tale.

Spune-i lui Carol, că-mi datorează o groază de parale de la rummy și că regret că nu o pot lua imediat înapoi. Îi consider deocamdată în depozit.

Cum merg repetițiile *Sufletelor tari*? Le-ai început. Voi asista la premieră?

Cu bune salutări, vechiul d-tale

Mihail Sebastian

Către Radu Cioculescu

Geneva, 13-IX-[1]937
Hôtel Cornavin

Iubite Domnule Cioculescu,

sper că ai primit la timp toate misivele mele: plicul cu corecturi și scrisoarea lăsate D-rei. Brabander cu rugămintea de a ți le înmâna. Revista Revistelor încredințată lui Mircea Eliade, în același scop.

Te rog să crezi că gândul de a te ști încurcat cu sumarul numărului pe octombrie, constituie pentru mine o adevărată remușcare. Am înțeles în scurtul meu interimat, cât e de neînlocuit prezența d-tale. I-am spus-o lui Camil Petrescu și mai ales lui Vladimir Streinu, care îmi explica de ce nu-mi poate da la timp studiul promis.

„D-ta, domnule Sebastian (spunea el) trebuie să înțelegi".

I-am replicat aproape textual:

„— Da, înțeleg – și ăsta e marele cusur. Radu Cioculescu nu înțelege și aceasta e marea calitate. Căci numai datorită faptului că nu înțelege, revista poate să apară regulat, la timp".

Acuma, iubite Domnule Cioculescu, pentru a fi cu totul sincer, cred că d-ta mai mult te prefaci că nu înțelegi dar te prefaci așa de bine, încât ai băgat spaima în colaboratorii d-tale, în mine mai ales. Mă crezi că mi se întâmplă și aici să tresar la gândul că am „tras

chiulul" cu studiul promis şi că s-ar putea să te fi supărat prea tare?

De aceea ţi-aş fi fără exagerare recunoscător, dacă ai vrea să-mi scrii câteva cuvinte, în care să-mi confirmi că nu te-am încurcat totuşi iremediabil şi că nu eşti supărat pe mine.

Despre mine nu-ţi pot da deocamdată veşti prea multe. Sunt cu totul la începutul experienţei mele genoveze. Adunarea S.d-N-[1] s-a deschis abia azi dimineaţă: şedinţă festivă, cu caracter pur decorativ. Lucrările adevărate vor avea loc în comitete şi mai ales – ca pretutindeni în lume – pe culoare. Voi încerca să mă orientez, să văd, să înţeleg. Atmosfera e confuză şi pesimistă. Se vorbeşte de război cu oarecare resemnare. când un comitet tehnic ajunge la o rezoluţie precisă (dar numai în chestiuni secundare, de ordin sanitar, de exemplu) toată lumea se felicită, încercând să uite că în marile chestiuni, cele de ordin politic)S.d.N.-ul este totuşi falimentar.

Dar nu vreau să anticipez. De vreme ce sunt aici, mă voi sili să privesc lucrurile fără parti-pris. La întoarcere vom sta de vorbă – dacă te va interesa.

Cât despre Geneva propriu-zisă, e un oraş adormit, în care nu se petrece absolut nimic. În materie de muzică, o orchestră vieneză de valsuri şi o prăpădită orchestră căzăcească, pe care onor publicul genevez (mame, taţi şi fete de familie) le ascultă cu o atenţie religioasă, mirată, puţin stupidă. O stagiune de concerte simfonice va fi abia pe la 15 octombrie când voi fi de mult plecat. Totuşi, un lucru aş vrea să fac în materie muzicală: un, voiaj la Zürich pentru a asculta *Lulu* de Alban Berg. Pândesc regulat în ziarele din Zürich rubrica spectacolelor, cu speranţa asta.

În schimb la Venezia – unde m-am oprit două zile – amicul nostru Mario Rossi (de care desigur îţi aminteşti) dirija o serie de 10 concerte de muzică de cameră, cu prime audiţii de Schönberg, Malipiero şi Jean Françaix.

Eu locuiesc la Hotelul Cornavin. Te rog încă o dată să ai amabilitatea de a-mi adresa câteva cuvinte de răspuns. În acelaşi timp, te rog să comunici d-lui Cristescu adresa mea, căci vrea să-mi facă o comunicare în privinţa unor franci francezi expediaţi pentru mine la Paris. De altfel, am să-i scriu şi eu.

Te rog să prezinţi omagiile mele Doamnei Cioculescu, iar d-ta să crezi în buna mea amiciţie.

Mihail Sebastian

Către Mircea Eliade

Geneva, 14 septembrie 1937

Dragă Mircea,

îţi scriu din „sala Consiliului General"[1]. Am ascultat un lung discurs în franţuzeşte al unui ministru chilian – iar acum se citeşte traducerea engleză a discursului, ceea ce îmi dă o bună oră de libertate. De obicei în pauze mă amuz plimbându-mă pe culoare unde e uşor să recunoşti, în mici grupuri vorbăreţe, diverse figuri de vedete politice: Eden, Aga Khan, Delbos, Litvinov, Alexandra Kolontay, Negrin, Boncour etc., etc., dar astăzi culoarele sunt lipsite de interes. Actorii principali sunt plecaţi la Nyon unde se semnează în momentul ăsta acordul mediteranean. Mi-e foarte greu să-mi dau seama în momentul ăsta de semnificaţia sesiunii geneveze. În genere, şedinţele publice sunt penibile prin platitudine, prin ipocrizie, prin timp pierdut, prin formule inutile. Mi-e frică să nu mă trezesc în mijlocul vreunei şedinţe întrerupând vreun orator:

„stimabile, dacă nu te superi, dacă mă iubeşti, să trecem la '86".

Totul e lung, vag, indiferent, mort. Singurul lucru interesant – ca spectacol – este tehnica şedinţei, rapiditatea cu care se imprimă şi se răspândesc textele, regularitatea mecanică cu care se ridică şi aşează la locul lor traducătorii, ordinea perfectă, tăcută cu care se aprind tot felul de lămpi semnale, avertizare. E ca într-un film de cinematograf bine regizat.

De lucrat efectiv nu se lucrează decât în comisiuni, la secretariat, în micile organisme tehnice – acolo adică unde nu e vorba de politică. Nu sunt încă familiarizat cu sistemul acesta foarte complex, dar mă voi orienta cu vremea.

M-am decis să iau în serios atributele mele de „colaborator temporar" (cum mi se spune aici în mod oficial).

Ar fi foarte uşor să „trag. chiulul" şi să mă ocup cu altceva – de exemplu să scriu mai departe la romanul meu[2] pe care l-am întrerupt la jumătate, dar prefer să iau în serios spectacolul la care am fost invitat, mai ales că – oricât ar fi de ridicul – totuşi e vorba aici de viaţa noastră, de pacea care mai poate ţine câtva timp sau de războiul pe care multă lume îl consideră aici iminent.

Dintre colegii mei de echipă, un singur tip mi se pare interesant: ungurul. Am dejunat cu el şi am vorbit deschis. Mi-a spus lucruri surprinzătoare: în primul rând nu e revizionist. Mă asigură că este în tinerele generaţii maghiare o tendinţă realistă, antichimerică ce pleacă de la recunoaşterea definitivă, complectă a lucrurilor întâmplate. Transilvania pentru ei nu este un obiectiv. Ei înţeleg că pierderea Ardealului poate fi compensată printr-o nouă organizare politică a bazinului dunărean şi

a Balcanilor. Germania îi sperie. Italia nu li se pare o garanţie suficientă. Li se pare că o politică dunăreană şi balcanică ne-ar putea dispensa pe toţi – români, iugoslavi, unguri, cehoslovaci – de asistenţa totdeauna periculoasă, chiar când e favorabilă a marilor puteri.

A trebuit să convin cu el că această politică (în care de altfel, recunoaştem politica externă a „Cuvântului" de pe vremuri), ne convine şi nouă de minune, dar că ea nu poate pleca decât de la situaţia de azi mai departe, situaţie pe care ungurii vor trebui s-o accepte în mod definitiv şi sincer ca punct de plecare.

A trebuit să-mi întrerup expunerea mea de politică externă – fiindcă soneriile ne-au chemat înapoi în şedinţă, unde preşedintele ne-a anunţat moartea lui Masaryk. Moment de tăcere melancolică. Krafta – ministrul cehoslovac plânge.

Pe urmă, totul se termină şi ne răspândim în oraş sub o ploaie care durează de cinci zile aproape fără întrerupere. Îţi scriu acum de la hotel, din camera mea – locuiesc la hotelul Cornavin, unde am tras la început pentru o noapte şi am rămas pe urmă definitiv, din lenea de a schimba şi mai ales din neputinţa de a părăsi o cameră magnifică, pentru a căuta un loc într-o pensiune. Ceartă-mă dacă vrei, dar nu pot să fac economiile pe care mi le recomandai. Viaţa e fioros de scumpă, iar Geneva e un oraş complet lipsit de interes.

În schimb, cele două zile petrecute la Venezia au fost ameţitoare. Era aşa de multă lume încât n-am găsit nici un loc la Venezia, lucru pe care nu l-am regretat însă, căci am găsit la Lido o cameră încântătoare (32 lire pensiune completă, fără masă de seară). Am fost la Tintoretto, la Galeriile Academiei, la Frari[3] – dar totul într-un ritm de cursă de viteză, care mă consterna, pentru toate minunăţiile pe lângă care treceam grăbit. Visez

două săptămâni tihnite la Venezia, pentru a putea revedea totul ca lumea.

Te rog, la primirea acesteia, dă un telefon la mine acasă şi spune-le că ai primit veşti, căci nu le-am mai scris de sâmbătă şi nu le voi putea scrie nici azi. Nu uita, te rog, să încasezi în ziua de 20 septembrie la Fundaţii leafa mea, pe care s-o înmânezi mamei. Nu te întreb ce se mai întâmplă prin ţară căci răsfoiesc aproape în fiecare zi ziarele româneşti. Scrie-mi însă ce faci tu, dacă ai început să lucrezi la viitorul tău roman şi cum merge.

Scrie-mi în sfârşit veşti despre oamenii noştri, Marietta[4], Nenişorii[5]. Nae Ionescu (s-a reîntors de la Balcic? Vrei să-mi comunici adresa lui exactă ca să-i pot scrie?).

Sărutări Ninei, Gizei[6] şi ţie.

Mihai

Către N. M. Condiescu

[Geneva] 29 septembrie 1937

Iubite Domnule General,[1]

Cred că d. profesor Rosetti v-a comunicat plecarea mea în străinătate, pe care de altfel – pe cale ierarhică – v-am adus-o şi eu la cunoştinţă, adresându-vă o cerere de concediu.

Aş fi vrut să vă văd înainte de plecare, dar toate încercările mele au fost infructuoase. Biroul dvs, de la Palat era inexpugnabil.

Timp de trei săptămâni am locuit la Geneva – azi e ultima zi a *sejour*-ului meu. Poate că v-a explicat d. Rosetti că am venit aici invitat fiind de Secretariatul Societăţii Naţiunilor. Am lucrat într-adevăr în birourile Secretariatului, am luat parte la adunări, consilii, comisiuni, am intrat, în sfârşit, în mecanismul întregului organism.

Prilejul a fost bun pentru a-mi aminti că am undeva o diplomă de doctor în drept public şi pentru a relua vechi preocupări juridice uitate. Dar spectacolul a fost mult mai interesant pentru scriitor, decât pentru „jurist". Încă o dată îmi dau seama că nimic nu poate înlocui prezenţa oamenilor, cunoaşterea lor directă, vizuală, auditivă – şi că toate lecturile din lume suplinesc o experienţă personală.

Geneva e un oraş fără culoare proprie, iar S. d. N-ul[2] este un teatru în derută, în faliment. Totuşi, nu plec de aici cu sentimental de a-mi fi pierdut vremea, ci dimpotrivă cu o sumă de lucruri învăţate, clarificate.

Voi încerca, la întoarcere, să scriu câteva articole[3] despre tot ce am văzut, nu numai sub latura semnificaţiilor politice, ci mai ales în lumina unei experienţe pur şi simplu umană, psihologică.

Dar nu vă plictisesc spunându-vă aceste lucruri, nu vă răpesc inutil timpul?

Unul din micile mele visuri este să vă pot găsi într-o zi liber, să pot sta de vorbă îndelung cu Dvs., să vă pun o mulţime de întrebări. Se poate? Mă tem că nu.

Totuşi, la întoarcerea mea, voi încerca să obţin această favoare şi poate că totuşi voi avea norocul să vă găsesc într-un ceas de odihnă, de destindere, în care să aveţi „chef de vorbă".

Vă voi spune atunci, iubite Domnule General, ceea ce sunt puţin stingherit a vă scrie acum: vechea afecţiune pe care v-o port şi în care intră atâtea amintiri despre om, o mare admiraţie pentru scriitor, multă gratitudine pentru prieten.

Devotatul d-voastră,

Mihail Sebastian

Către Radu Cioculescu

Balcic, 28 Aprilie 1938

Iubite Domnule Cioculescu,

voi sosi în Bucureşti luni seara aducând cu mine şi articolul[1], pe care. mă tem să ţi-l trimit cu poşta, fiindcă n-ar fi exclus să sosească după mine, dacă ţi l-aş trimite recomandat sau să se piardă, dacă ţi l-aş trimite prin scrisoare simplă. Aşa e poşta din Balcic.

Mi se pare că luni seara e un concert simfonic la Ateneu. Dacă vin destul de devreme ca să mă pot duce la concert, îţi voi aduce articolul acolo. Dacă nu, ţi-l voi aduce marţi dimineaţa la orele 9¼, la Camera de Comerţ. Aş fi încântat să ştiu că aceste socoteli nu te supără – şi că nu consideri că mă aflu încă o dată în întârziere. Eşti, iubite Domnule Cioculescu, unul din oamenii care mă sperie mai mult în viaţă. *Ce qui n'exclut pas* – se înţelege – *les meilleurs sentiments*.

Sunt curios să ştiu cum merge traducerea din Proust.[2] Sunt cu atât mai curios, cu cât mă aflu în plină lectură proustiană. Ţi-am spus că am întreprins o recitire sistematică (după 12 ani). Sunt acum la al doilea volum din *Sodome et Gomorhe*. Îl citesc cu delicii!

Bucuros de a te revedea în curând şi rugându-te să-i comunici Doamnei Cioculescu omagiile mele, rămân al d-tale devotat

Mihail Sebastian

Bran, 26 iulie 1938

Iubite Domnule Cioculescu,

te rog încă o dată să ierţi cartea poştală nepermis de neglijentă pe care ţi-am trimis-o de la Braşov.

Eram grăbit să-ţi comunic adresa mea temându-mă să nu pierdem prea mult timp cu trimiterea şi retrimiterea corecturilor. Până în momentul de faţă nu le-am primit încă: sunt în aşteptarea lor şi te asigur că le voi ceti şi reexpedia cu maximă celeritate. Dacă nu ţi-e greu şi dacă între timp nu le-ai trimis deja, fii te rog bun şi adaugă-le un plic încăpător gol, pentru ca să am în ce să le expediez. Pe aici, e greu de găsit. La „caz de nevoie" voi face însă un pachet. Pot eventual să reţin manuscrisul ca să nu mai încarc inutil plicul?

După cum vezi, nu m-am refugiat la o cabană, cum proiectasem. Sunt totuşi în pădure şi – ceea ce e esenţial – sunt în mare singurătate. După trei zile de odihnă, care – vai! – au şi expirat, m-am apucat de lucru. Deocamdată, şase ore pe zi, nu mă mişc de la masa de scris. Pe urmă, voi mări poate numărul orelor. Sunt decis să-mi refac romanul[1] pierdut anul trecut şi sunt mai ales decis să nu-l mai pierd încă o dată.

Voi scrie şi voi trimite în timp util – adică până la cel mai târziu 4 august, cum ne-am înţeles – cronica[2] pentru septembrie. Dacă vrei o „revistă a revistelor", trimite-mi câteva mici („Viaţa Românească", „Gândirea", „Familia", „Pagini Ieşene" etc.) şi mă voi executa.

Te rog să transmiţi bune salutări d-lui profesor Rosetti şi lui Camil, cărora, de altfel, le voi scrie. Spune-i, te rog, Doamnei Cioculescu omagiile mele, iar pe d-ta te rog să crezi în sincera mea amiciţie.

Mihail Sebastian

L-am întâlnit pe Şerban[3] la Braşov. Era negru de soare, gras şi frumos. Dar eram amândoi foarte grăbiţi.

Ai vrea să dai dispoziţiile necesare ca să mi se trimeată aici „Revista" pe august?

Către Camil Petrescu

Bran, 12 august 1938

Desigur nu eşti în Bucureşti şi mă gândesc cu puţină invidie la strălucitoarea d-tale vacanţă la Eforie, unde trebuie să faci atâtea cuceriri.

Eu, aici, sunt singur şi lucrez. Voi fi la Bucureşti cam pe la 22 august.

Al d-tale,

Sebastian

Către Cezar Petrescu

22 septembrie 1938

Iubite domnule Cezar Petrescu,

Îmi iau libertatea să vă mulţumesc pentru faptul de a fi îngăduit să apară în „România", prea frumoasa cronică a d-lui Carandino.[1]

Mi se părea că anumite întâmplări din trecut îmi interziceau să aştept, într-un ziar al dvs., cuvintele atât de bune despre mine şi despre lucrările mele.

E un gest de boierie literară, pe care nu-l pot primi fără un sentiment de timiditate.

Aş vrea să pot spune că ce m-a emoţionat cu deosebire în această cronică, a fost consimţământul dvs. pe care am îndrăznit să-l presupun.

Toate acestea se spun greu desigur – şi cu atât mai greu astăzi, când gestul dvs. de camarad mai mare e atât de larg, încât şi simplul fapt de a vă ruga să primiţi mulţumirile mele, mi se pare puţin indiscret.

Veţi ierta poate această indiscreţie.

Vă rog să credeţi în toată gratitudinea mea.

Mihail Sebastian

Către [Gh. Nenişor]

[dec. 1938 – ian. 1939]

Respectuoase şi calde urări de fericire pentru 1939.

Către Radu Cioculescu

Bucureşti, 17 IV 1939

Iubite Domnule Cioculescu,

iartă-mă că răspund cu o întârziere de două zile scrisorii d-tale. Vei înţelege că în aceste zile teribile, mi-am pierdut puţin calmul şi punctualitatea.

La „Revistă"[1] lucrurile sunt încă în ordine. În locul poemelor Davidescu, am pus – din ordinul D-lui Rosetti – cinci poeme de Celarianu.[2] Ce sumă trebuie să-i ordonanţez? Cei 2000 atribuiţi lui Davilescu (şi pe care nu i-am ordonanţat) sau mai mult? Fragmentul lui Ionel Teodoreanu are şase pagini. Poemul lui Barbu Brezianu, 4 pagini. Articolul Oţetea, 7 pagini.

Nu-ţi pot încă da, din păcate, paginaţia cronicilor. Am avut un milion de dificultăţi ca să le strâng. Comarnescu, Eliade, Missir şi Gheorghiu nu şi-au dat cronici. În disperare, i-am cerut lui Lassaigne[3] o cronică (pe care am tradus-o în aceeaşi noapte) şi lui Lovinescu – iar in cele din urmă am mai scris şi eu una.

Vom avea deci la cronici: Lovinescu, Lassaigne, Biberi, Mironescu, Alexandru Marcu, Suchianu, Ionescu-Nişcov (un articol despre o traducere cehească a lui Sadoveanu) şi de două ori Mihail Sebastian.[4]

Totuşi, cu toată această abundenţă (mai mult formală) îmi rămân, cred, foarte multe pagini pentru „Revista Revistelor", care nu trebuie să fie copioasă, deci mă întreb cu spaimă de unde (n-au prea venit reviste).

De îndată ce voi avea numărul de pagini al fiecărei cronici, ți-l voi comunica, pentru ca să-mi indici onorariile respective.

Primul lot de ordionanțe au [sic!] plecat în strada Lipscani miercuri 13 nov. Pentru corectură însă, profesorul Rosetti n-a vrut să semneze – pe numele lui Byck[5] – decât 3 000 de lei. Mi-a spus că te-a prevenit despre acest lucru şi că te-a rugat din timp să găseşti o altă formulă pentru încasarea restului de 3000. Te rog înțelege-te cu el asupra acestei chestiuni şi dă-mi instrucțiuni în consecință.

Cam asta e tot, iubite Domnule Cioculescu. Încerc în mod mecanic să execut tot ce trebuie la Fundație şi în Tribunal. Sunt însă cutremurat de tot ce s-a întâmplat în ultimele două zile şi am renunțat să mai înțeleg ceva. Cândva, oameni din alte timpuri sau de pe altă planetă, se vor minuna de absurditatea acestor zile, pe care le trăim.

Mă gândesc cu multă afecțiune la d-ta şi îți strâng mâna peste noaptea asta care se lasă.

al d-tale *Mihail Sebastian*

Către Vasile Goraş

Bucureşti, 14 iunie 1939

Iubite Domnule Director,[1]

Mă întorc dintr-o concentrare de 25 de zile, pe care am petrecut-o în cantonament la Mogoşoaia, şi primul meu gând este să vă spun cât mi-a părut de rău că n-am putut veni la Brăila, la serbarea liceului nostru.

Din cele 25 de zile de militărie, care au fost destul de grele, cea mai grea mi s-a părut duminica aceea, în care aş fi vrut să fiu alături de dvs. la Brăila şi

pe care – vai! – am petrecut-o în gardă! Deunăzi brăileni întâlniți, mi-au povestit cât de strălucite au fost serbările şi cât de luminos era întreg oraşul. Îmi pare cu atât mai bine, cu cât la ultima mea vizită, de numai câteva ore, în aprilie, Brăila mi s-a părut sfîşietor de săracă şi de tristă.

Vă rog să credeți că am rămas în fundul inimii un credincios „elev al liceului Bălcescu" şi aş fi fericit să pot face cândva ceva pentru această scumpă casă, care este puțin şi casa mea. S-ar putea să vin spre sfârşitul acestei luni pentru o zi sau două la Brăila şi îmi voi lua atunci libertatea să vă vizitez pentru a vă spune prin viu grai lucrurile pe care cu totul insuficient am încercat să vi le spun aici.

Cu alese sentimente,

Mihail Sebastian

Către d-na N. M. Condiescu

Bucureşti, [15 iunie 1939]

D-nei Condiescu

Vă rog, doamnă, să credeți că imaginea scumpului nostru General este mereu vie în inima mea şi să mă socotiți de față în această zi de amintire.

Mihail Sebastian

Către Martha Bibescu

95, Calea Victoriei
Bucarest, le 21 juin 1939

Princesse,

permettez-moi de vous demander pardon pour l'incident un peu comique, que mon séjour à Mogoşoaia avait

provoqué, il y a un mois. Je le fais avec un certain retard, ce qui rend plus grave encore ma faute.

J'ai su par le prince Antoine Bibesco avec quelle bonne grâce vouz m'avez cherché à Mogoşoaia, et si je suis restè jusqu à la fin „introuvable" – comme le disait votre télégramme[1], c'est que moi-même je ne m'y trouvais pas. J'ai été à tel point un autre homme dans cet uniforme de soldat, j'avais tellement le sentiment d'être engagé dans une nouvelle existence, de n'avoir rien de commun avec mon „état de civil", avec mon travail, avec mes livres, avec mes amitiés, que je n'avais plus le courage de me présenter à votre palais – ce qui eût eté – il me semblait – une sorte d'imposture.

J'ai raconté à vos cousins Antoine Bibesco, avant leur départ pour Paris, comment j'ai monté la garde une nuit, sur vos domaines, sur le petit pont qui est tout prêt du moulin – et combien j'êtais amusé de deviner à travers les arbres, votre chateau – cette maison qui me paraissait à la fois si amicale et si inaccessible. Cette nuit de garde est peu-têtre le meilleur souvenir que je dois à mon aventure militaire,[2] qui a été parfois grotesque et presque toujours pénible, mais qui, tout compte fait, ne reste pas moins une experience utile.

Vous m'aviez écrit dans une lettre, déjà vieille, – elle date de 1930 – qui s'était égarée un certain temps, car elle m'avait cherché à Bucarest, à Paris, et puis de nouveau Bucarest, pour me trouver, finalment en Haute-Savoie, à Annecy,[3] vous m'aviez écrit que cette difficulté de se rencontrer était peut-être le présage d'une „grave amitié intelectuelle".

Laissez-moi me rappeler ces mots et permettez au soldat introuvable de Mogoşoaia, revenu à sa „condition civile", de vous assurer de la fidelité de son admiration.

Mihail Sebastian

Către Şerban Cioculescu

Bucureşti, 26 VI 1939

Iubite domnule Cioculescu,

Ţi-aş fi recunoscător dacă ai voi să mă anunţi printr-o carte poştală dacă ai primit sau nu cartea mea.[1]

Ţi-am expediat-o ieri, dar din nefericire n-am putut s-o dau recomandată. La ghişeu, unde am prezentat-o frumos împachetată, mi s-a cerut să desfac pachetul pentru control. Cum în viaţa mea n-am ştiut să fac ca lume un pachet, perspectiva de a mă vedea acolo luptându-mă cu sfoara şi hârtia, m-a înspăimântat. Am renunţat deci la recomandată şi am trimis-o simplă. Sunt îngrijorat de soarta ei. Fii te rog bun şi scrie-mi. Adresa mea: Sfinţii Apostoli 14.

Cu mulţumiri şi bune salutări,

Mihail Sebastian

Către Radu Cioculescu

Bucureşti, 19 iulie 1939

Iubite Domnule Cioculescu,

abia astăzi îţi pot comunica ordinea şi dimensiunea respectivă a cronicilor: Sebastian 4 pagini 1/2; Eliade 5 1/2; Suchianu 3 p; Comarnescu 7 p; Jianu 2 1/2 p; Mironescu 3 p; Missir 2 p.

Te rog, dacă vrei şi ai timp, comunică-mi ce urmează a fi ordonanţele. În strada Lipscani mi s-a spus că nu este nici o ordonanţă pe numele meu (probabil ai uitat în graba plecării) aşa că te rog, şi în nume personal, să urgentezi chestiunea.

După cum ai băgat de seamă, lipseşte de la cronici Virgil Gheorghiu. Nu ştiu ce s-a întâmplat cu

articolul lui. La tipografie nu se află, iar eu nu-mi amintesc să-l fi primit. Aş fi vrut să-i comunic acest lucru, dar nu ştiu unde. La „România" e de negăsit.

Restul e în ordine. Am completat paginile lipsă cu cronica lui Mironescu (potrivit dispoziţiei d-tale) şi cu „Revista Revistelor".

Acum, o chestiune pentru mine de extremă importanţă: aş vrea să plec din Bucureşti la 1 august, ba chiar două-trei zile mai devreme. August e singura mea lună de concediu la biroul Roman şi singura mea şansă de a putea termina un roman fără noroc, la care lucrez de multă vreme.[1] Ce crezi despre această plecare? E posibilă?[2] Te rog să-mi răspunzi cu toată sinceritatea la această întrebare. Dacă va fi nevoie, voi rămâne pe loc, dar nu-ţi ascund că cu mare părere de rău. Dacă însă d-ta te întorci în primele zile din august, atunci poate că vei conveni să plec puţin înainte de sosirea d-tale. În acest caz, aş putea să-i predau lui Comarnescu „arhiva" revistei, iar la rigoare chemat de d-ta, aş putea de altfel să mă întorc în Bucureşti, pentru o zi sau două şi să-ţi stau la dispoziţie. Intenţia mea e să plec la Stâna de Vale (lângă Beiuş).

Te rog stăruitor, iubite Domnule Cioculescu, să-mi dai un răspuns grabnic, fără de care nu voi şti cum să procedez.

Al d-tale, cu veche simpatie şi cu recunoştinţă,

Mihail Sebastian

Bucureşti, 22 Iulie 1939

Iubite Domnule Cioculescu,

1) D. Rosetti acceptă publicarea lui Oţetea[1] în octombrie. De altfel nu era o chestiune la care să ţină în mod absolut şi mai ales nu urgent.

2) Cronica lui Bucuţa[2] va intra în septembrie. Am trimis-o azi la Imprimerie.

3) Extrasele nu le-am putut deocamdată expedia autorilor respectivi, D-ra Policrat lipseşte (e în concediu) şi ea le luase în primire. Totuşi eu voi căuta şi trimite. Cel puţin pentru Van Hoorn[3] mă voi sili să aranjez chestiunea luni dimineaţa. Se înţelege, îi voi scrie şi epistola de care îmi vorbeşti.

4) În ce priveşte plata cronicilor pe august, cred că între timp ai primit scrisoarea mea, trimisă alaltăieri.

Îmi permit de altfel, în altă ordine de idei, să revin asupra acelei scrisori şi să-ţi cer încă o dată consimţământul d-tale pentru plecarea mea în concediu. Aş vrea să plec sâmbătă 29 iulie. Aştept din partea d-tale nu numai aprobarea necesară, dar şi instrucţiuni. Voi preda „arhiva" pe care o deţin d-rei. Condos, iar „direcţia interimară" lui Comarnescu. Eşti de acord?

Am citit cu mare interes reflecţiile d-tale despre viaţa pe zonă. Sunt convins că ai făcut acolo o nouă experienţă umană şi îţi doresc şi d-tale şi mie, să n-o duci mai departe.

Aici, mare eveniment, apariţia primului volum *Eminescu*, ediţia Perpessicius, carte magnifică.

Cu vechea mea afecţiune amicală

Nu-mi spui nimic de traducerea lui Proust. De ce? Nu merge? Ai abandonat-o?

Mihail Sebastian

Bucureşti, 28 VII 1939

Iubite Domnule Cioculescu,

Sunt o oră înainte de plecare şi te rog să mă ierţi că nu-ţi scriu decât în grabă câteva cuvinte.

Mâine voi fi la Stâna de Vale, iar duminică îți voi scrie din nou pe larg.

I-am predat D-rei Condos întreg materialul pe care mi l-ai lăsat: articole în șpalturi și manuscrise.

La articolele culese am și adăugat cel al lui Ionescu[1] primit ulterior.

La manuscrise, am adăugat articolul Oțetea.

Comarnescu a plecat și se întoarce luni. I-am lăsat un memoriu detailat cu tot ce are de făcut.

Cronica mea a dat-o. Lipsește din întreg numărul doar: Șerban, Streinu, Suchianu, Virgil Gheorghiu și Eliade.

Eliade a plecat pe munte, dar a jurat că cronica lui nu va întârzia peste 5 august.

Revista Revistelor nu am putut s-o fac, dar i-o voi trimite lui Comarnescu cel mai târziu până la 6 august. Iau cu mine tot materialul trebuincios pentru aceasta. Să nu ai grijă.

Nu văd la orizont (vorbesc de orizontul Revistei, nu al istoriei) nici un motiv de îngrijorare și cred că pot pleca, din acest punct de vedere, cu inima ușoară.

Repet că-ți voi scrie din nou duminică.

Al d-tale cu cele mai bune sentimente și mulțumiri.

Mihail Sebastian

Stâna de Vale, 31 iulie 1939

Iubite Domnule Cioculescu

ultima d-tale scrisoare am cetit-o în tren. Într-adevăr până în momentul în care m-am găsit în sfârșit la fereastra vagonului, am avut impresia că nu voi mai pleca – atât de multe curse am avut de făcut, atât de multe lucruri de pus la punct. Umblam cu plicul d-tale în

buzunar și nu aveam pur și simplu o clipă liberă ca să-l deschid.

Cred că scrisorile mele anterioare au fost destul de lămurite, pentru ca să știi în mod exact cum stau lucrurile la revistă. Singurul lucru îndoielnic (dar nu prea) este de a ști dacă vom avea cronici suficiente pentru septembrie. S-ar putea ca Virgil Gheorghiu să ne tragă din nou chiulul, dar poate că articolul lui Bucuța care – după cum te-am anunțat e cules îl va compensa. Voi încerca de asemeni să fac o „Revistă a Revistelor" mai lungă. Am rugat-o pe D-ra Condos să-mi trimeată aici revistele care sosesc între timp.

Îți amintesc că articolul Oțetea, pe care ai intenția să-l publici în octombrie, nu e trimis la Imprimerii. Dacă vrei să fie cules dă-i dispoziții în consecința lui Comarnescu (Adresa lui e General Lahovari 10). Cred că în orice caz ar fi bine să-i scrii și să-i ceri să-ți facă și el un raport asupra situației.

Cred că ai fost informat asupra ultimelor evenimente de la Fundație.[1] Profesorul Rosetti a primit delegație de secretar-general „până la numirea unui titular", dar am impresia ca situația va rămâne așa, nu numai fiindcă „*c'est le provisoire qui dure*"-, dar pentru că e soluția cea mai nimerită și comodă. Se pare ca imediat după numirea aceasta Scărlătescu a suferit o totală schimbare de atitudine.

Pentru mine personal, noile evenimente au fost deosebit de fericite. Rosetti mi-a dat o delegație de secretar (cu o diurnă în 5000 lunar) ceea ce m-a ajutat să-mi organizez luna mea de concediu, pentru care nu prea aveam bani. Încă o dată, omul ăsta este pentru mine providențial.

Am cetit cu mare interes tot ce scrii despre experiența d-tale de comandant de baterie. Simplu „om

de trupă", nu pot să nu am pentru dumneata un fel de respect speriat.

Dacă ai să-mi faci noi comunicări în legătură cu revista sau dacă pur şi simplu vrei să-mi faci plăcerea de a-mi scrie, adresa mea e „Stâna de Vale Jud Bihor" şi nimic mai mult. De altfel toată Stâna de Vale se reduce la câteva vile şi un hotel, proprietate episcopească. Dar regiunea este încântătoare. Deocamdată mă consider în vacanţă, dar după cinci zile voi fi la masa de lucru decis să termin.

Al d-tale, cu veche afecţiune

Mihail Sebastian

Articolele lui Graur, pe care mi le-ai lăsat în ajunul plecării d-tale şi pe care le trimisesem la tipografie, au fost retrimise autorului, din ordinul lui Rosetti. Îţi spun asta, ca să nu contezi pe ele, la încheierea sumarului.

12 August 1939, Stâna de Vale

Iubite Domnule Cioculescu,

sper că perioada d-tale de concentrare e terminată şi că scrisoarea mea te va găsi la Bucureşti.

Mă grăbesc în primul rând să mă liberez de remuşcare. Te rog să crezi că greşeala de tipar făcută pe copertă şi pe afiş, la articolul lui Iorga[1] (Tour în loc de Trier) nu se datorează unei neglijenţe, ci unui exces de atenţie. Într-adevăr, cum eu nu văzusem corectura articolului lui Iorga şi cum, de altă parte, afişul şi coperta mi-au fost trimise de la Imprimerii exact în ajunul plecării mele, am luat imediat un taxi şi m-am dus în Şerban Vodă. Mi se părea curios acel Trier pe care nu-l cunoşteam. Am vorbit deci cu Tomek şi l-am întrebat pe el. El m-a asigurat că a văzut şi citit articolul în

corectură şi că e absolut convins că e o greşeală şi că trebuie înlocuit Trier prin Tour. Numai după această „ratificare" şi numai după asigurarea dată de Tomek, am semnat bunul de imprimat.

Nu ştiu ce importanţă are această greşală, dar mie – când am primit aici revista – mi-a făcut destul sânge rău.

2) Am trimis Miercuri, la Bucureşti, printr-un coleg de birou – avocatul Comşa – o „Revistă a Revistelor". Sper că s-a primit.

3) Biberi mi-a scris (dar am primit epistola lui aici, după un ocol de vreo 8 zile) că la d-ta acasă se află un plic al lui cu o cronică pentru Nr. 9. Cum eu dădusem deja o cronică de el în acest număr 9, mi s-a părut inutil să mai iau vreo măsură şi am preferat să aştept întoarcerea d-tale?[2]

4) Ştiu bine, iubite Domnule Cioculescu, că odată cu întoarcerea d-tale nu numai că mandatul meu încetează, dar Revista îşi recapătă securitatea ei obişnuită. Ţi-aş fi însă recunoscător dacă ai avea bunătatea să-mi scrii două rânduri, prin care să mă anunţi că nu ai găsit lucrurile prea încurcate şi că nu ţi-am creat prea mari plictiseli.

5) În sfârşit o ultimă rugăminte. Profesorul Rosetti mi-a scris că mi s-a acordat o gratificaţie de lei 5000 şi m-a sfătuit să trimit o delegaţie pe numele lui Cristescu, ca să-mi încaseze această sumă. Am trimis această delegaţie, într-un plic adresat d-rei Condos, dar până azi nu am primit nici un răspuns. Aş vrea să ştiu dacă pot spera să primesc banii aici şi mai ales dacă pot conta pe ei. E o prea mare oboseală, dacă-ţi cer să-mi spui un cuvânt şi despre acest lucru – presupunând că ai prilejul să te informezi?

Îţi mulţumesc pentru tot şi mă gândesc cu plăcere că în septembrie, revăzându-te, îmi vei

povesti lucruri noi din experiența de la Moderat, presupunând că până atunci nu vor bubui tunurile de-a binelea.

Cu cele mai bune și amicale salutări al d-tale

Mihail Sebastian

Te rog, să-i spui Doamnei Cioculescu omagii și respectuoase sărutări de mâini, din parte-mi.

Către Petru Comarnescu

Stâna de Vale, Jud. Bihor
12 august [1939]

Dragă Titel,

Suntem de vreo săptămână aci, în fundul munților Bihorului și ne odihnim într-un peisagiu încântător.

Dacă până acum ploaia ne-a silit să stăm mai mult în casă, în schimb astăzi e o zi minunată.

La munte, soarele e mai puternic, mai strălucitor. Pătrunde mai adânc, ca un balsam.

Am stat mult, în clipele acestea de disponibilitate și m-am gândit la cele ce despart în ultimul timp pe oameni, la patimile care frâng prieteniile și legăturile sufletești, la suflul acesta demonic care bântuiește de câtăva vreme minții și inimile.

Mă gândeam, cercetând adânc în mine: sunt oare eu mai puțin român decât ceilalți, decât un Mișu Polihroniade,[1] de pildă?

Copilăria mea – ca și a tuturor celor din generația mea – s-a scurs sub semnul grijei și a dragostei de țară. Aveam 11 ani atunci când din capătul străzii Lucaci au apărut cei dintâi ulani, călări, și am plâns când i-am văzut.

Am trăit atmosfera aceea înfrigurată, când fiecare veste despre un succes al nostru, al românilor, era o sărbătoare și fiecare înfrângere, o umilință și o deznădejde.

Când s-a zvonit că nemții vor pleca, am ieșit noi, băieții de liceu, în stradă cu temeritatea adolescenței și am cucerit ultimele tunuri părăsite de fugari. Și apoi, luni de-a rândul, am participat din plin la beția victoriei – care era și a mea pentru că era a noastră – și am jucat Hora Unirii în jurul statuei lui Mihai Viteazul, cu Vaida Voevod[2] și acela care avea să devină mai târziu Patriarhul Miron Cristea.

De câte ori era – și este – vorba de România, inima îmi bate la fel.

La Paris, când scriam la „Le Soir"[3], făceam propagandă pentru țară, fără niciun îndemn, fără nicio răsplată, ci dintr-o chemare firească. Și tot astfel la congresul Uniunii internaționale de teatru a lui Gémier[4] și pretutindeni unde pătrundeam.

De ce să fiu eu considerat mai puțin român decât Mișu Polihroniade de pildă și, ceea ce este și mai umilitor, să mi se refuze chiar permisiunea de a avea un sentiment patriotic?

Pentru că nu sunt creștin?

Dar Mișu e mai creștin decât mine?

Îmi amintesc când, în timpul serviciului militar și mai târziu apoi, Mișu râdea de credința mea în Dumnezeu. Îmi amintesc că, pe când eu îmi făceam datoria la Consiliul de Război, rupea adresele și mandatele pe care eu le emiteam numai ca să nu mai obosească, înregistrându-le.

Cine – dintre noi doi – își servea mai cinstit, mai conștiincios, mai bine țara – în misiunea modestă și umilă pe care o îndeplineam?

A, ar fi argumentul vechimii în țară! Străbunicul meu din partea mamei, pe la 1802, era bancher în București. A ajutat pe șefii revoluției de la 1848 cu bani. Părinții mei, amândoi, născuți în țară (tata la 1868) au vorbit numai românește și ne-au crescut românește. Părinții lui Mihail Polihroniade mai vorbeau încă grecește, atunci când i-am cunoscut. Și nu știu când au venit în țară.

Am examinat, în această paralelă, argumentele acelora care îmi contestă dreptul de a-mi iubi patria, deși eu nu cred în aceste argumente. Le-am aplicat la cazul meu și al lui Mișu Polihroniade pentru a le ilustra.

Și totuși patima aceasta oarbă e mai puternică decât orice logică și întunecă mințile.

În numele cui mi se contestă mie dreptul de a mă considera român?

În numele interesului patriei? Dar ce pierde patria din devotamentul meu? N-am cerut și n-am avut niciodată nici o subvenție, nici o slujbă, nici un ajutor și nici o gratuitate din partea statului. Mi-am îndeplinit întotdeauna cu conștiinciozitate toate datoriile.

Dar nu iau numai cazul meu. Ce pierde țara prin talentul unui Mihail Sebastian sau al unui Ion Călugăru? Întrucât poate strica țării darurile unui doctor Daniel sau Anghel Radovici? Ce a avut de suferit România din devotamentul unui M. Gaster sau Tiktin? Și sunt atâția alții!

Iată, aici unde suntem, într-o stațiune climatérică ce aparține Episcopiei greco-catolice, se vorbește aproape numai ungurește. Eu, instinctiv, am fost revoltat. Ardelenii de aici, care și ei vorbesc ungurește, citesc ziare ungurești, mi-au răspuns că e foarte natural, că nici nu e nevoie ca ungurii, cetățeni români, să învețe românește.

Iată cum se practică patriotismul aici!

Sunt lucruri cari depășesc posibilitățile mele de înțelegere.

Și în fața acestor forțe oarbe, iraționale, cari pustiesc sufletele, înlătură orice generozitate și cuprindere mai largă a lumii și a vieții mă simt adânc întristat.

De ce atâta neînțelegere? De ce atâta patimă oarbă? De ce să refuzi dreptul la viață în numele unui principiu frumos, sub care se ascunde însă numai un interes meschin, personal, care dăunează principiului?

De ce un Mihail Polihroniade – pentru simplul motiv că s-a născut din părinți creștini, veniți din altă țară – să poată flutura stindardul urii împotriva mea și a celorlalți ca mine?

Iată atâtea întrebări fără de răspuns cari îmi întreține amărăciunea și tristețea.

Nu există mijloace mai nobile, mai demne, ca un om să-și realizeze ambițiile și să-și mulțumească oportunismul?

Dar soarele a venit și pe terasa mea, de unde-ți scriu, și îmi alungă gândurile negre.

Trebuie să sperăm într-o reînălțare a spiritului omenesc. Trebuie să sperăm că după norii aceștia negri cari întunecă mințile, va răsări soarele și în sufletul oamenilor.

Dumnezeu —care ne-a trimis și încercările acestea, și toate amărăciunile lor – ne va dărui și alinarea. Trebuie să ne ferim numai de păcatul cel mare al deznădejdei.

Nu pot deznădăjdui nici pentru țara aceasta, de care îmi e legată întreaga viață, nici pentru oameni, deoarece cred încă în demnitatea noțiunii de om.

Va trece furtuna, vor trece negurile, dar pe câți dintre prietenii de odinioară îi voi putea regăsi pe drumul curatei omenii?

Dragă Titel, ți-am împărtășit gândurile acestea așa cum făceam odinioară, când erai în America. Mi se pare că astfel ne-am apropiat iar puțin.

Cu drag,

Mihail Sebastian

Stâna de Vale
19 august 1939

Dragă Titel,

îți mulțumesc din inimă pentru scrisoare. Îți mulțumesc mai ales de a fi luat asupra ta revista.[1]

Radu mi-a comunicat că numai în cazul în care vei fi și tu concentrat, va trebui să mă întorc la București. Și pentru tine și pentru mine, doresc, dragă Titel, să rămâi civil. Dar dacă se întâmplă totuși accidentul, sau dacă tu personal ești totuși prea ocupat, scrie-mi, telegrafiază-mi sau telefonează-mi și voi veni.

Inutil să-ți spun că prefer să rămân pe loc. Romanul meu înaintează greu, dar înaintează.[2] Lucrez cam 8 ore pe zi și totuși nu ajung să scriu decât 3, maximum 5 pagini pe zi. Cred totuși că voi veni cu el terminat. În orice caz, sper să-l pot face să apară în noiembrie. Se înțelege, dacă până atunci nu vom fi cu toții în tranșeie.

Nu crede că aici trăim într-o totală quietudine. Dimpotrivă lipsa de știri mă irită, mă alarmează. Ziarele sosesc cu întârziere de două zile și e un adevărat chin să presupun, să ghicesc, să inventez tot ce se va fi putut întâmpla între timp. Am impresia că sunt pe un vapor care se scufundă și seara mai ales, neliniștea asta, răspândită în

tot hotelul, e sufocantă. Știu însă că dacă m-aș întoarce la București ar fi și mai rău și că n-aș mai reuși să scriu nici un rând. Poate că tot ce ne rămâne de făcut este să ne păstrăm calmul și să continuăm fiecare ce am apucat să facem. *Faire semblant de ne pas s'en apercevoir.*

Bihorul e un ținut minunat. Sper să nu-l popularizez cu accidente personale și nu știu dacă-l voi utiliza în literatură.

Cu prietenie, cu recunoștință și cu afecțiune.

Mihai Sebastian

Către Radu Cioculescu

Stâna de Vale
22 August 1939

Iubite Domnule Cioculescu,

Iartă-mă că-ți mulțumesc cu întârziere pentru ultima d-tale scrisoare și pentru toate lămuririle date. Cum să-ți mulțumesc că deși concentrat, nu m-ai mobilizat și pe mine la revistă? Se înțelege că aș fi răspuns imediat, dar n-aș fi sincer dacă n-aș mărturisi că mai bucuros sunt să rămân aici și să-mi continui lucrul. I-am scris și lui Comarnescu și lui Rosetti, spunându-le că dacă cel dintâi e și el concentrat, să-mi telegrafieze, ca să alerg la București.

În orice caz, nici nu rămân decât până duminică 3 septembrie (dacă evenimentele nu mă vor reclama înainte).

Nu știu dacă mă voi întoarce cu tot romanul încheiat, dar nici mult nu-i va mai lipsi și voi face tot posibilul ca să apară în noiembrie și să scap de el. Sunt plin de proiecte literare, ca un adolescent[1] am zeci de cărți la care mă gândesc, pe care vreau să le scriu (între

altele o piesă de teatru, pe care am văzut-o aici şi pe care cred că o voi scrie în prima lună liberă)[1] – dar toate acestea nu sunt simple copilării, când războiul poate izbucni în cinci minute?

Totuşi, nu cred în război. Am credinţa că axa blufează înspăimântător şi mă tem, mă tem foarte, că de o manieră sau alta, mergem spre un nou München[2]. Aseară, la radio, am aflat despre tratatul economic germano-sovietic. Înc-o abilitate nemţească – şi mă tem de consecinţe.

Se înţelege că nu m-a supărat deloc decizia d-tale în cazul Baltazar. Nu am însă impresia că l-am lăudat.[3] Din contră cred că articolul era plin de rezerve „graţios" exprimate. Dar e o chestie pe care o consider închisă. Îţi doresc întoarcere grabnică în civilie – dar fără München.

Devotatul d-tale *Mihail Sebastian*

Către Ioan Comşa

Stâna de Vale, 22 august [1939]

Dragă Jenică,

Întâmplător – nu ştiu într-adevăr prin ce minune cartea mea de avocat (vorba vine!) e aici – aşa încât ţi-o trimit odată cu formularele completate. Fotografii am încă vreo 12, de tot felul, şi se găsesc, sper, în biroul meu sus sau jos, Dacă nu, caută în bibliotecă, ultimul sertar din dreapta, jos lângă uşa care dă spre balcon. Am impresia că acolo sunt – şi poţi începe căutarea chiar de acolo.

La chestionar, dacă e nevoie, completează tu răspunsul la întrebarea despre procesele „pledate". Poţi pune (eu n-am aici numerele respective de dosar): procesul incendiatorilor de la juri, procesul Lovel-Standard – Ministerul Armatei Peter Iancu (TC II), procesul Emil Wurm – Stamatopol, eventual procesele Bogza[1] (dosarul se găseşte la c.c.I. – dar nu e indispensabil). Poţi omite din această listă procesele Pleniceanu.

Câtă dreptate ai când consideri toată chestia asta cu lucrul „o corvoadă inutilă". Mi se pare într-adevăr că ne aşteaptă evenimente, care îşi vor bate pur şi simplu joc de noi şi de d. Micescu[2] şi de carnetele noastre şi de fotografiile noastre. Aştept cu groază, radio-jurnalul de fiecare seară, la ora 10, şi mi se pare totdeauna că dincolo de ceea ce se spune, rămân o mie de lucruri misterioase, care nu se spun.

Romanul meu merge încet, dar merge.[3] Am scris până azi 52 de pagini. Dacă rămân până la sfârşitul lunii, voi mai scrie poate încă o dată pe atât. Nu am însă impresia că-l voi termina aici, dar nici mult mu-mi mai rămâne. Sunt unele lucruri care îmi plac în el, sunt altele care mă dezolează. O să vezi şi tu ...

Am avut alaltăieri un accident de lucru, cu totul neaşteptat: închipuieşte-ţi că am văzut deodată o piesă de teatru. Dar am văzut-o atât de precis, atât de imperios, încât eram tentat să abandonez romanul şi să încep imediat piesa. Toată ziua m-am zbătut ca în durerile facerii. Pe urmă m-am cuminţit şi am revenit la roman. Sper însă că la urmă voi scrie şi piesa, care, îţi spun, este atât de vie în mine încât mi-e frică să mă gândesc la ea, ca nu cumva să mă „apuce".

Am făcut lunea trecută o plimbare la Mezend care e într-adevăr un lucru terifiant. Biata grotă de la Redeasa sau şi mai biata peşteră a Ialomicioarei sunt glume pe lângă peştera grandioasă şi infernală de la Mezend. Singur – şi uneori pe ploaie – am urcat din când în când la Muncei, la Băiţa ... Am vorbit cu Florea să facem într-o zi toate

crestele de la Poiana la Moara Dracului, trecând pe la Piatra grăitoare. E posibil să vină cu mine şi Manghiu, proaspătul preşedinte de Curte şi actualmente singurii – el şi nevastă-sa – mei cunoscuţi. Mă împrietenisem cu menajul bătrân şi distins – dar au plecat azi spre Zürich.

Theresa a plecat în ziua de 15. Acum mă serveşte o mâţă, care mă pune să plătesc toate suplimentele şi pe care îmi vine să o sugrum.

Piesa lui Anouilh se numeşte *La Sauvage* şi se află tipărită într-un număr de anul trecut (42? 43?) al colecţei „Les oeuvres libres". Dar ce nevoie ai tu de asta? După câte ţin minte, nu e nici un rol pentru tine. Ioane, mă îngrijorezi!.

Am intenţia să rămân aici până duminică 3 septembrie. E prea mult? Crezi că Sasha[4] nu se va supăra? Scrie-mi un cuvânt despre asta.

Îţi mulţumesc, dragul meu, pentru tot, îţi mulţumesc cu întârziere, pentru că mi-ai dat veştile liniştitoare despre neconcentrarea mea şi te îmbrăţişez.

Sebastian

Către Mihail Celarianu

Bucureşti, 12. IX. 1939

Iubite Domnule Celarianu,

În numele lui Camil Petrescu, care vrea să publice poemele trimise „Revistei Fundaţiilor Regale", în numărul ce apare la 1 octombrie, vă rog să ne trimiteţi încă un poem sau două, deoarece avem nevoie să completăm un anumit număr de pagini.

Dacă se poate, trimiteţi manuscrisul imediat sau cel mai târziu până mâine dimineaţă la ora 9, la redacţia

noastră. Căci altfel va trebui să amânăm publicarea poemelor pentru un alt număr.

Cu bune salutări,

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

[1939]

Dragă Camil,

Te-am aşteptat până la 10 fără zece, adică nu o jumătate de oră, cum ne-am înţeles, ci o oră şi un sfert.

Aş fi continuat să te mai aştept, dar iată ce s-a întâmplat: după telefonul d-tale, am primit vizita cu totul neaşteptată a d-lui Aristide Blank, care venea să-mi propună să petrecem seara împreună. A rămas la mine şi te-am aşteptat amândoi până în momentul de faţă. Suntem invitaţi toţi trei (adică d-ta, d. Blank şi eu) să luăm masa la d-na Alice Theodorian (Strada Delea Veche 8). Dacă vrei, vino acolo. D. Blank mă asigura că poţi veni chiar şi mai târziu, adică până la 11.

Cu speranţa că te văd astă-seară,

Sebastian

[1939]

Dragă Camil,

Iartă-mă că nu te-am putut aştepta. Nu e decât ora 8 ½ dar mai am o sumă de lucruri de făcut astă-seară, iar mâine în zori plec ca de obicei la Mogoşoaia.[1]

Dacă am sâmbătă şi duminică libere – te voi vedea sper, neapărat. Vreau să-ţi spun o mie de lucruri şi, desigur, primul din ele, cât am fost, cât sunt de fericit

de marile d-tale succese – nu atât de mari cât ar trebui, dar şi aşa-s binevenite.

Al d-tale, *Sebastian*

[1939]

Îmi pare rău, dar nu pot sta la spectacol. Am un proces neaşteptat, la Tribunal. Ne vedem diseară la concert?

Mihail Sebastian

Bucureşti [1939]

Îmi pare rău că nu te-am putut aştepta. Trebuie să fiu cu manuscrisele şi corecturile la 9½ la Imprimerii. Te voi căuta la telefon. Sunt îndurerat de groaznica veste.

Mihail Sebastian

Către Ioan Comşa

[1939]

Dragă Ioane,

Lereanu te roagă să te interesezi cine este pe şantierul vostru delegatul aviaţiei civile, căci s-ar putea ca prin el să-ţi amelioreze situaţia.

Află-i numele şi lasă-l mâine seară în scris acasă. Va trece Lereanu să-l ia.

Cu drag,
M.S.

[1939]

Dragă Jenică,

Mâine dimineaţă la 11 voi trece la birou să iau hârtiile Wurm, gata semnate. La 11 ½ omul meu va fi la minister. Sunt şanse să se facă.

Sebastian

Către Camil Petrescu

Duminică [aprilie 1940]

Dragă Camil,

Am trăit toată săptămâna asta cu speranţa că sâmbătă sau duminică voi obţine o permisie de 24 de ore. Era un vis care mă ajuta să rabd, să aştept. Trebuie să renunţ. Nu se poate.

Rândurile d-tale mi-au făcut mare plăcere. Nu le-am răspuns imediat, tocmai pentru că speram să te pot vedea astăzi şi să-ţi pot vorbi despre mai multe lucruri decât pot scrie.

La drept vorbind, nu pot scrie mai nimic. Am încercat câtva timp să mă resemnez, să mă obişnuiesc. Este însă teribil de greu. Vremea trece încet şi viaţa pe care o duc cere nervi mai tari decât ai mei. Am clipe de exasperare, când aş vrea să urlu. Într-un fel, mă sperie lipsa mea de rezistenţă nervoasă. Ştiu eu ce îmi rezervă viaţa de aici încolo?

Nu am nimic împotriva lui Ion Marin. Înţeleg foarte bine că – mai ales în noile împrejurări – nu putea face altfel.

Schimbările de la Fundaţie mă neliniştesc. Noul secretar general a fost instalat? Nu-mi fac iluzii asupra şanselor mele acolo, dar dacă sunt dat afară, aş dori ca cel puţin lucrul să nu se publice în ziare şi să nu se dea la radio. Mi-ar face foarte rău aici, unde şi aşa, din acest punct de vedere, situaţia mea este foarte grea.

Dacă-mi mai scrii, vorbeşte-mi puţin despre d-ta. Lucrezi? Revista îţi ia mult timp? Pleci din Bucureşti? Te duci la mare?

D. Rosetti mi-a scris foarte drăguţ. Îmi spune că ieşiţi uneori seara la masă împreună. Dacă ai şti ce lucru depărtat, inaccesibil, din altă lume este o masă pe care s-o

iei seara cu prietenii într-o grădină, cu femei frumoase cu lumină, cu veselă curată, cu muzică...

Al d-tale foarte necăjit,

Mihail Sebastian

Iartă-mi hârtia şi plicul. Nu mai am altele.

Către Nadia Mărculescu

21 Iulie 1940

Scumpă Duduie,

scrisoarea d-tale mi-a făcut plăcere. Am primit-o aici „undeva pe zonă" unde mă aflu de trei săptămâni, fără să ştiu cât voi mai rămâne.[1] Dacă ai şti ce departe sunt de Ann, de Nora, de *ski*, de vacanţă, de literatură! D-ta îmi vorbeşti de lucruri pe care le consider pierdute, rămase în urma mea, într-un fel de altă viaţă pe care nici măcar nu ştiu dacă o voi mai regăsi. Tocmai de aceea rândurile d-tale neaşteptate, simpatice în extrema lor tinereţe, m-au făcut câteva minute gânditor.

Nu vreau, înainte de a reveni la viaţa mea de ostaş, să nu-ţi trimit un cuvânt de mulţumire pentru tot ce scrisoarea d-tale evocă. O clipă m-am crezut reîntors în civilitate.

Cu bună prietenie,

Mihail Sebastian

Către Ioan Comşa

27 VII 1940

Dragă Jenică

Îţi mulţumesc pentru lucrurile trimise. Îţi mulţumesc pentru telegramă. (Altă dată îţi voi povesti în ce împrejurări mi-au sosit şi cu ce emoţie am primit-o).

Eu sunt aici pentru încă o săptămână, o lună, un trimestru sau un an? Nu ştiu. Numai Dumnezeu unul ştie. Am avut momente în care m-am crezut complet înzăpezit. Acum sunt într-un fel de toropeală resemnată, în care încerc să mă pierd ca într-un somn.

Mă gândesc des la voi. Arată-i şi lui Lereanu aceste rânduri. Vă îmbrăţişez şi vă voi mai scrie.

M. S.

13 septembrie 1940

Dragă Ionică,

Suntem la duduia Lereanu: Manolovici, Paul Moscovici şi eu. Dacă ai citit regulat ziarele, ai aflat desigur că am fost decisiv radiaţi. Tu ai fost primul (un precursor), iar eu cel din urmă. Lereanu şi cu mine, care am fost surprinşi văzând că numele nostru întârzie, eram îngrijoraţi. Ne temeam că, Doamne fereşte, ne-au uitat. Alaltăieri, ziarele au liniştit-o pe Lereanu, iar astăzi pe mine.

Ne gândisem mereu la tine, vorbim mereu de tine. Dacă ai fi aici, am fi pornit în munţi. Deocamdată nu luăm lucrurile în tragic. Încercăm să râdem, ba chiar izbutim. Pe urmă? Nu ştiu.

Eu am sosit la Bucureşti, exact a doua zi după plecarea ta, Nu-ţi pot spune cât mi-a părut de rău că nu te-am găsit. Sunt în concediu până la 14 octombrie. Poate că până atunci nu va mai fi nevoie de mine. Se anunţă demobilizarea şi poate că ea ne va cuprinde şi pe noi.

Mi-e foarte dor de tine. Veştile proaste pe care le-am avut la început m-au îndurerat. Dacă tu, mă Ioane, care nu te înzăpezeşti niciodată, dacă tu??

Se pare că în prezent lucrurile s-au mai reparat. O doresc din toată inima.

Aveam intenția să vin să te văd. A. pleacă într-o sâmbătă pentru 24 de ore. (E adevărat că de acum, de când am fost dat afară de la Fundație – ceea ce s-a întâmplat în ziua de 6 septembrie – permisul meu de C. F. nu mai e bun). Totuși, dacă se poate, dacă vizita mea nu va părea neobișnuită, dacă mai ales, venind, nu-ți creez dificultăți, sunt gata să vin. Scrie-mi despre acest lucru. Poate că între timp îți dă drumul ceea ce este soluția cea mai bună. Vino, avem atâtea lucruri de vorbit.

Te îmbrățișez și îți doresc mult curaj și bună sănătate. Al tău,

M. S.

Către Felix Aderca

Joi seara [18 octombrie 1940][1]

Iubite domnule Aderca,

Involuntara, dar prelungita mea lipsă (am fost bolnav, sunt concentrat...) de la tot ce s-a mai întâmplat în ultimele 20 de zile cu teatrul nostru,[2] mă ajută să-ți spun încă o dată, ceea ce din primul moment ți-am spus: vei conduce, vei trebui să conduci singur acest teatru.

Contează pe mine ca pe un prieten al d-tale și al actorilor noștri, dar nu-mi cere să primesc vreo calitate oficială.

Am ținut să le fiu de folos actorilor care mi s-au adresat ca unui prieten și au știut că cel mai bun serviciu pe care l-il pot face este să-i pun în legătură cu d-ta și să te *silesc*, dacă e nevoie, să le fii director.

Cred că am întârziat. Mă felicit de acest lucru și chiar dacă uneori a trebuit ca refuzul meu personal să-l prezint oarecum evaziv, (ceea ce era, recunosc, o cursă ca să nu te descurajez pe d-ta) astăzi îți pot spune

lămurit că altceva decât prieten al teatrului nu accept să fiu. E prea târziu, iubite domnule Aderca, pentru ca să te superi, e prea târziu ca să dai înapoi. Ești prins. De aici încolo vei juca jocul până la urmă.

Vei înțelege că aceste rânduri nu sunt o „demisie". Nimeni nu demisionează dintr-o prietenie.

Ca să fiu lămurit iată:

1) nu vreau să figurez nicăieri ca un membru al trupei, cu orice titlu ar fi.

2) nu accept nici un salariu.

3) sunt gata să-ți viu în ajutor ori de câte ori îmi vei cere.

4) Sunt gata să traduc,[3] să scriu, să citesc, să fac orice pentru acest teatru căruia îi doresc noroc.

Iartă-mi caligrafia, stilul, graba, dezordinea, cu care îți scriu.

Sunt frânt de oboseală după o zi de sapă[4] și abia aștept să mă odihnesc puțin. Dar n-am vrut să las să persiste mai departe o situație neclară.

Consideră hotărârea mea irevocabilă, după cum irevocabile sunt prietenia, afecțiunea și admirația vechiului d-tale

Mihail Sebastian

Către Nadia Mărculescu

Duminică dimineața [18 noiembrie 1940]

Dragă Nadia,

Aș vrea ca plicul să ajungă înaintea ta la Istanbul, să-l găsești acolo și să-ți poată spune cel dintâi bine ai venit!

Aștept vești. Sunt nerăbdător să aflu cum a decurs drumul. Scrie-mi totul, cu detalii (și cu prudență, totuși).

Am stat toată dimineața acasă, am citit și am ascultat muzică: simfonia întâi de Beethoven (o cunoști desigur – mie îmi place pentru cât e de mozartină), al cincilea concert pentru pian și orchestră de Beethoven, iar acum în timp ce-ți scriu – ascult de la Sofia, pe discuri, variațiile de Brahms pe o temă de Haydn.

Alte veşti, de la plecarea ta, nu sunt. Mă gândesc la tine cu foarte multă prietenie. Îmi pare rău că nu cunosc deloc Istanbulul. Aș fi vrut să mi te pot imagina pe străzile lui.

Mihail Sebastian

Spune părinților tăi bune salutări.

Miercuri, 27 Noiembrie 1940
București

Scumpă Nadia,

scrisoarea ta din 19 am primit-o abia ieri. Rândurile din Sofia au sosit și ele cu întârziere. Le-am așteptat cu neliniște. Sunt mulțumit să te știu ajunsă acolo – departe de cutremure și alte mizerii.

Îți scriu în grabă câteva cuvinte într-o dimineață mai liberă-poate duminică – îți voi trimite o scrisoare ca lumea. De altfel, nu am multe de povestit. Viața mea o cunoști. Se împarte între școală[1] (care îmi ia din ce în ce mai mult timp – poate din cauza asta să și renunț) și casă. Citesc puțin – pe apucate, fără prea mare ordine – și ascult muzică.

Largo-ul de Morzart, care se află pe primul disc din Kleinenachtmusick, îmi place mereu mai mult. În muzică, nu iubesc cu adevărat decât lucrurile pe care le cunosc bine, cu care mă familiarizez, care încep să facă parte din propria mea viață. (în tratatul despre Mozart,

cele 3 volume pe care le-ai văzut la mine, am găsit două pagini întregi despre acest „largo" al tău.)

Vorbesc despre tine cu Leny.[2] Aseară a fost la mine, la ceai, și aveam amândoi impresia că ești cu noi.

Sâmbătă după masă am făcut cu un prieten- fost camarad de barou- o lungă plimbare la lacuri. Era o zi vânătă de toamnă, tristă și totuși cu ceva calm, împăcat. M-am gândit o clipă la tine- tu care ai fost pe acolo.

Și uite așa zilele trec, toate la fel, apatice, indiferente, într-un fel de resemnare cenușie, într-un fel de anestezie care acoperă marile noastre neliniști, imposibilele noastre speranțe.

Aștept cu plăcere scrisul tău. Povestește-mi mult și cu multe detalii.

M. S.

București, 1 decembrie (1940)
Duminică

Scumpă Nadia,

scrisorile tale vin din altă lume, din alte timpuri. Există încă baruri de noapte în care se dansează? Există încă nopți calme, pe care le poți petrece pe o terasă de hotel? Există încă plimbări cu barca, recepții studențești, ceasuri de hoinăreală prin muzee?

Am trăit aici zile de groaznică tensiune.[1] Poate le bănuiești. Nici n-am îndrăznit să rămân singur acasă. Am dormit pe unde s-a nimerit, am mâncat când la unul, când la altul. Nu știu de ce mă simțeam fugărit. Astăzi, m-am întors în sfârșit la mine, obosit, dornic să mă simt „acasă". Am să mă culc devreme, am să dorm, am să uit.

Încă nu-mi dau bine seama ce s-a întâmplat. Încă nu știu dacă s-a sfârșit. Sunt zbuciumat de atâtea presupuneri, de atâtea întrebări, de atâtea nesiguranțe.

Am impresia că „așa" nu mai poate ține – și că ceva va interveni, ca să schimbe lucrurile, într-un sens sau într-altul.

Adineaori a început să ningă. Cred că asta m-a hotărât să mă întorc acasă. Simțeam că e prima zi de iarnă – și voiam să fiu la mine, la masa mea de lucru, între cărțile mele. Ce îmi va mai aduce și iarna asta care începe? Altădată fiecare început de iarnă (chiar înainte de a fi descoperit *ski*-ul) era pentru mine plin de emoții, de așteptări. Dar acum, cel puțin pentru doi ani de aici încolo, nu văd nimic înaintea mea. E doar o cumplită ceață fără sfârșit. (Și totuși uneori – ca să fiu sincer – mă lovește nu știu de unde, nu știu de ce, un val absurd de optimism: mă simt atunci din nou foarte tânăr, mi se pare că încă nimic nu e pierdut, că nimic nu e definitiv ratat, sunt plin de proiecte, îmi fac tot felul de făgăduieli în viitor, simt din nou gustul de a lucra, de a călători, de a scrie...)

Scrisorile tale îmi fac mereu plăcere. Nu te regăsesc cu totul în ele- nimic nu înlocuiește prezența fizică a cuiva – dar mă ajută totuși să te revăd. Succesul tău de la ceaiul studenților m-a încântat. Cine e tânărul Fuad? (Există mi se pare un Fuad în André Gide, dar nu-mi aduc bine aminte unde.)

Am apreciat mai puțin supărarea ta cu privire la felul meu de a semna scrisorile. Nu, scumpă Nadia, nu e nici prudență (?), nici lipsă de intimitate. Niciodată nu am putut semna cu numele mic, pe care prietenii mei mi-l dau, dar cu care nici azi nu m-am obișnuit. Aș putea să-ți povestesc nesfârșite lucruri amuzante și încurcături, în legătură cu asta. Dar să lăsăm asta pentru altă dată. Nu considera nici rândurile de azi drept o scrisoare. Am să-ți mai scriu și să sperăm că va fi într-o zi mai calmă.

Te îmbrățișez.

M. S.

Joi, 5 decembrie 1940

Dragă Nadia,

abia pusesem ultimul meu plic la poștă (luni, cred) când am primit scrisoarea ta alarmată. A urmat apoi un telefon de la Marcela și, după câteva ore, un alt telefon de la Vicky. E prea mult. Ar trebui să te cert. Îți cer să fii mai răbdătoare și mai cuminte. Sper că ai primit toate scrisorile mele (cu cea de astăzi, patru). Poate că vin cu întârziere, dar așteaptă-le mai puțin agitată. Îmi face rău să știu că te zbați pentru lucruri atât de neînsemnate. Vicky m-a sfătuit să-ți scriu recomandat. Ezit s-o fac, fiindcă nu vreau să pun adresa mea pe verso-ul plicului, ceea ce, mi se pare, ar putea să provoace, mai mare întârzieri. Promite-mi deci că pe viitor vei fi o corespondentă mai calmă. Da?

Ți-aș scrie mai mult, dar trec printr-o perioadă de depresiune, din care nu știu ce mă va ridica. Singurătatea începe să mă apese, iar oamenii pe care îi văd nu-mi sunt de prea mare folos. Refugiul meu obișnuit, în muzică și în cărți. nu mai funcționează nici el prea bine. Nu pot citi nici o oră cu atenție, iar muzica nu-mi mai spune mmic. Mă simt opac. Mi s-a mai întâmplat în viață să am asemenea epoci de imbecilizare, dar cea de azi mi se pare mai fără speranță decât oricând.

Am intrat alaltă seară un moment la Nestor, unde trebuia să văd un prieten din provincie. Era seară, cofetăria era plină de lume (oameni tineri, veselie, blănuri, uniforme, o rumoare de râsete, de saluturi expansive...) și am rămas un moment uimit în prag. Era o lume care nu știam că există. Atâta voie bună, atâta nepăsare! Eu trăiesc de o săptămână într-o teroare cruntă, care mă înăbușă – și totuși la un pas de mine există această lume imposibilă, de neînțeles în liniștea sau poate în inconștiența ei.

Fac rău, dragă Nadia, că-ți scriu așa. Ar trebui poate să aștept o zi mai bună. Ar trebui să rup hârtia asta și să-ți scriu din nou peste câteva zile, când poate voi fi mai puțin sumbru. Tu înțelege și iartă.

Scrie-mi mereu despre tine. Vicky sau Marcela (nu mai țin minte care din două) mi-a spus că i-ai trimis niște fotografii. Dacă mai ai copii, trimite-mi și mie să le văd.

Pe Leny n-am mai văzut-o. Câteva zile au lipsit și ei de acasă. Repetițiile mi se pare că le-au întrerupt. Nu-mi vine a crede că vor mai face teatru. Dar dacă-i scrii, nu-i pomeni despre asta. Ce citești? Ce vezi? Cu cine umbli? Ai fost la teatru? (Există?) Scrie-mi despre toate.

M. S.

Închipuiește-ți că nu știu la ce pasaj din *Femei* te-ai gândit în legătură cu Odette. Oricât ar fi de greu de crezut, află că nu am nici un volum din *Femei*. L-am căutat în librării și e de negăsit.

Duminică, 8 decembrie 1940

Draga mea Nadia,

numai câteva cuvinte, ca să mai prindem vaporul de luni.

Scrisoarea ta a venit adineaori. E foarte drăguță și am citit-o cu sinceră bucurie. Te sărut pentru ea. Fotografiile cam șterse. Mai trimite-mi, dacă mai ai și altele.

Mi-a părut foarte rău de ultima mea scrisoare. Prea descurajată pentru a fi trimisă unei fete așa de tinere ca tine. Eram însă într-o zi de teribil cafard. Și mi-ar fi fost greu să scriu altfel. Astăzi cred că sunt mai puțin prăpăstios. Mi se pare că văd lucrurile mai clare, în orice caz mai suportabile.

Avem din nou zile de toamnă, neverosimil de frumoase. Astăzi era un soare de aprilie.

Zăpada de duminica trecută a fost o tentativă ratată de iarnă.

Cât mai rămâneți la Istanbul? Scrie-mi puțin despre viața ta zilnică (hotel, restaurant, târguieli...)

Îți voi scrie din nou în curând – și mai mult.

M. S.

Marți, 17 decembrie 1940
București

Scumpă Nadia,

am lipsit câteva zile din Calea Victoriei, unde am avut de lucru cu zugravii și parchetarii. M-am întors abia astăzi și mi-am regăsit camera mea dinainte de cutremur[1], mai luminoasă parcă. Patru zile cât am stat în Antim m-am simțit – serile mai ales – foarte bine: jucam belotă în familie și discutam politica internațională cu Beno[2]). Totuși, mă întorc cu plăcere la mine. Îmi place să fiu singur uneori, cu cărțile mele, cu aparatul meu de radio (diseară, ascult *Oratoriul de Crăciun* de Bach).

Sunt mai calm decât înainte. N-aș putea spune exact de ce. Am inexplicabile momente de destindere, dar și puternice crize de neliniște. Sunt zile în care simt de pretutindeni primejdii, amenințări... Parcă aș fi fugărit, încolțit din toate părțile. Alteori însă, fără ca nimic precis să se fi întâmplat, totul pare mai puțin grav, mai suportabil. Nu știu cât va mai dura jocul ăsta. Nici nu mă întreb. Mă tem să privesc prea departe. Dincolo de o zi-două nu văd nimic.

De câteva zile avem zăpadă. La București nu prea multă, dar oricum destulă ca orașul să fie alb. Ai dreptate – de la fereastra mea, de la fereastra noastră, se vede frumos. Sub zăpadă și privite de sus, străzile sunt

parcă goale. De altfel, şi fără asta, priveliştea are ceva de decor. S-au împlinit doi ani de când locuiesc aici, şi încă nu am impresia că e un peisaj zilnic, normal. Puţină irealitate este parcă în amfiteatrul de blocuri albe, pe care îl privesc de pe terasa mea.

La Predeal, am auzit că zăpada e mare. Suchianu[3] e de câteva zile acolo, la *ski*. Îl invidiez. Mi-e ruşine să mărturisesc, dar după atâtea nenorociri, după atâtea mizerii, încă mă gândesc la o vacanţă la *ski*. Sunt neserios? Poate – dar aş avea nevoie să uit, să mă odihnesc şi nimic nu aduce mai multă uitare decât *ski*-ul Am făcut adineaori o cursă în oraş. Era frig, ningea şi totul mirosea a plecare în munţi.

Dar e absurd să-ţi vorbesc despre asta, dragă Nadia. E absurd simplul fapt că mai pot avea asemenea gânduri. Se întâmplă în jurul meu atâtea orori! Eu însumi sunt atât de aproape de ele!

Lunga ta scrisoare primită ieri (printr-un comisionar din partea Doctorului Sotoman, fără să ştiu cum şi de unde) m-a pus pe gânduri. Adevărul e că mă gândesc adesea la tine. Ceea ce numeşti tu „dragostea" ta – şi eu mă întreb încă dacă n-ar fi mai potrivit să spunem ideea ta fixă începe să mă îngrijoreze. Încă o dată, iubită Nadia, încă o dată trebuie să-ţi spun că te înşeli. E păcat că ai plecat atât de repede, după ce ne-am cunoscut. Dacă ai fi avut puţin răgaz, dacă m-ai fi cunoscut mai de aproape, te-ai fi dezmeticit, îţi vorbesc cu cea mai mare bună credinţă, ca unei vechi prietene. Ce ştii tu despre mine e foarte puţin, foarte vag, aproape neadevărat. Puţină blazare de om obosit şi ironic trebuie să impresioneze pe o fată aşa de tânără ca tine. Dar e de-ajuns pentru o iubire? E de-ajuns pentru o viaţă? Credemă, oricare dintre prietenii tăi mai tineri e mai potrivit, mai sigur, mai bine ales.

Nu vreau să îmi iau cu tine atitudini stupide de sfătuitor. Vorbim ca doi prieteni, peste cei 16 ani care ne despart şi pe care încerc să-i uit. Nu-ţi voi ascunde că stăruinţa ta, copilăria ta – care începe să devină gravă, de vreme ce durează – mă emoţionează. Nu pot să arunc doar un zâmbet de neîncredere sau de surprindere amuzată spre o fată atât de nebună şi de scumpă. Dar tocmai fiindcă iau în serios toată această întâmplare, tocmai fiindcă am pentru tine foarte multă afecţiune, trebuie să te cert. Nu mai privi înapoi, Nadia. Priveşte plecarea ta ca un lucru definitiv. Eşti aşa de tânără, ai aşa de multe calităţi, atât de preţioase înclinări, încât totul este pentru tine posibil. Ce vrei tu să faci cu amintirile, cu regretele, cu presupunerile (ce ar fi fost, dacă ar fi fost), tu care nu trebuie să ai nici amintiri, nici regrete? Tu nici măcar nu trebuie să-ţi „refaci" viaţa: trebuie pur şi simplu să ţi-o faci de aici încolo, să ţi-o trăieşti. Păstrează pentru lucrurile şi oamenii noi, care te aşteaptă departe, o inimă deschisă şi liberă.

N-aş vrea să crezi că încerc să fac cu tine literatură (şi încă proastă!). Dar am atâta încredere în tine, în spiritul tău deschis, în curiozitatea ta îndrăzneaţă, în inteligenţa ta, încât îmi vine să cred că plecarea voastră din ţară, oricât ar fi de dureroasă pentru moment, e un adevărat noroc. Vei face teatru sau jurnalism, sau literatură, sau nu vei face nimic, vei trăi, vei călători, vei iubi – orice se va întâmpla cu tine nu va putea fi nici mediocru, nici zadarnic.

Aseară într-un roman de Balzac (fiindcă sunt într-o săptămână Balzac: nu citesc nimic altceva), am găsit o frază pentru tine. Iat-o:

„Sache surtout moins s'il t'aime que si tu l'aimes; rien n'est plus trompeur que le mirage produit en notre coeur par la curiosité par le désir, par la croyance au bonheur."

Să fie adevărat că nu mai rămâi două săptămâni la Istanbul? Şi pe urmă? Nu cunoşti nimic din viitorul vostru itinerariu? Scrie-mi, te rog, lucruri mai precise despre acest lucru. De ce crezi că nu vei mai putea primi poşta, după plecarea din Istanbul?

Până la sfârşitul acestei săptămâni, cred că-ţi voi mai scrie. Îmi vine greu să cred că vom pierde şi posibilitatea de a avea uneori veşti, unul de la celălalt. Mâine iau vacanţă de la liceu. Sunt de altfel decis să nu scriu cursul după Crăciun. Am atâtea lucruri mai preţioase de făcut cu silita mea libertate.

E aproape 7 seara. Voi căuta la radio puţină muzică şi pe urmă voi face ceai. Dacă-mi dai voie, şi pentru tine.

M. S.

23 decembrie 1940

Iubită Nadia,

vin din stradă alb de zăpadă, de nici nu se mai cunoaşte dacă sunt îmbrăcat în palton de oraş sau în costum de *ski*. Avem de astă-noapte o adevărată furtună de zăpadă. Dacă închizi ochii, te poţi crede pe munte. Mă gândesc mereu la Vârful cu Dor, la Postăvaru, la Diham. Altădată pe vremea asta eram acolo.

Totuşi pe stradă e foarte frumos. Miroase a Crăciun. E o plăcere să te opreşti la vitrine, să intri într-o librărie, într-un magazin. Mi-am rezervat toată ziua de mâine pentru târguieli. Dacă ai fi aici, le-am face împreună.

Ce teribilă e puterea noastră de a uita! S-ar zice că apropierea sărbătorilor acoperă sub zăpadă atâtea mizerii, atâtea nenorociri – care totuşi continuă să fie lângă noi, dacă nu, de multe ori, în noi.

Săptămâna care a trecut a fost destul de neobişnuită pentru mine. Am avut vreo trei zile mondene. Aproape că nici n-am dat pe acasă. Miercuri de exemplu am avut, în aceeaşi zi, un „dejun" un „porto" şi un „dineu" . Am luat mereu masa în oraş, am fost la câteva recepţii, nu ştiu prin ce întâmplare adunate cam în aceleaşi zile. După câteva luni de singurătate, e aproape ameţitor să vezi lume, să conversezi, să glumeşti. În fond, de atâta timp, noi ducem un fel de viaţă subterană şi când se întâmplă să ne întâlnim mai mulţi oameni la un loc, e ca şi cum am ieşi la lumină, o lumină prea tare pentru ochii noştri dezobişnuiţi. Eu nu sunt deloc un tip monden (şi ar fi fost, dragă Nadia, unul din regretele tale, dacă ne-am fi cunoscut mai bine), sunt foarte stângaci în lume şi nepermis de tăcut, dar de astă dată mi-a făcut o neateşteptată plăcere să văd atât de multă lume. Era ca o uşoară beţie.

Se înţelege că acum mă întorc la felul meu de viaţă, pe care îl cunoşti. Citesc, ascult muzică, stau foarte mult în casă. Uneori mă gândesc să lucrez ceva. Poate o piesă de teatru (ţi-am spus oare că făcusem mai de mult scenariul primelor două acte dintr-o piesă care ar fi trebuit să aibă patru?). Dar gândul de a scrie nu durează. Mi se pare până la urmă neserios, ba chiar absurd. Nu, nu – până nu se termină tot coşmarul ăsta, nimic nu are sens.

Am urmărit pe hartă itinerariul vostru viitor. Fii fericită, Nadia, pentru tot ce ţi se întâmplă. O plecare nu e niciodată plăcută şi mai ales nu o asemenea plecare. Dar toate plecările sunt fertile. Nu-mi aduc aminte să fi făcut vreodată vreo călătorie – oricât de anodină – care să nu fi rămas în memorie ca ceva mereu viu. Mă gândesc cu plăcere, cu emoţie, că o fată aşa de tânără ca tine, cu ochii deschişi, cu inima sensibilă, va străbate mări şi oceane.

Citeam ieri în istoria literaturii franceze a lui Thibaudet (căutam capitolul Balzac, mereu pasionant), citeam o pagină despre literatura emigrației franceze de la 1800, între revoluție și restaurație. Thibaudet observa că emigrația este totdeauna creatoare în artă. În orice caz are un mare, deși dureros, avantaj: că rupe punțile. Ceea ce se va întâmpla în spiritul european, după războiul de astăzi, va fi cu siguranță răscolitor. Mă gândesc la toate întoarcerile (din lagăre, din temnițe, din spitale, de pe fronturi, din emigrație), toate întoarcerile care vor readuce la lumină atâtea drame, astăzi numai bănuite.

Eu însumi m-am gândit de atâtea ori la plecare (mai exact am visat-o mai mult decât am gândit-o). Ieri dimineață l-am văzut pe Dupront la Institutul Francez, unde aveam întâlnire cu el. Mi-a spus, spre uimirea mea (căci n-aș fi bănuit atâta prietenie din partea lui), că a scris unui coleg al său de la Universitatea din Ierusalim, cerându-i pentru mine un loc de lector! Inutil să-ți spun că nu iau deloc în serios acest proiect și îl consider cu totul irealizabil, dar nu mai puțin am rămas câteva clipe pe gânduri...

M-am gândit ieri dimineață la tine. La Institutul Francez era un pom de Crăciun pentru copiii coloniei franceze. Ca să ajung în biroul lui Dupront, a trebuit să trec prin sala mare, unde era festivitatea. Ce larmă! ce vuiet! ce râsete! Și mai ales câte delicioase capete de copii, ca niște păpuși vii, gălăgioase.

Era dimineață, pe la 11, am ascultat de la Ankara sau de la Istanbul, în orice caz de la un post turcesc, muzică pe discuri: un concert pentru pian și orchestră (cel pe care-l are Leny, dacă-l știi) de Mozart, două partite de Bach pentru violoncel și câteva arii de Wagner. Nu cumva l-ai ascultat și tu?

Am primit tot ieri a doua ta scrisoare, trimisă prin Doctorul Sotoman. Cum, nu știu nici acum. Ești foarte drăguță, Nadia, și te regăsesc în toate scrisorile tale. Se înțelege că până la 28 decembrie îți voi mai scrie. Până atunci, te îmbrățișez.

M.S.

Dacă ai cum, trimite-mi schița ta despre Park Hotel.

A doua seară de Crăciun [1940]

Scumpă Nadia,

am avut două zile de Crăciun obositoare, cum n-am mai avut de mult: mereu în familie, joc de cărți, invitați, vizite, felicitări. De când descoperisem *ski*-ul și muntele de iarnă, mă credeam scutit de asemenea corvezi. Totuși nu pot spune că nu mi-a fost plăcut să fiu cu ai mei. Dar acum sunt aproape fericit că m-am întors devreme acasă, că sunt singur, că pot asculta muzică (de la Zürich o cantată de Bach – Modeste Mignon. Te sfătuiesc să-l citești, dacă-l găsești. E vorba de o fată care seamănă destul cu tine, deși e blondă – și de un scriitor cu care eu nu semăn, sper, deloc).

E atâta zăpadă în București, că orașul pare încremenit, pe jumătate pustiu. Se circulă foarte greu, taxiuri mai că nu se găsesc și ești obligat să umbli kilometri întregi pe jos. Dimineață am fost singur la șosea, iar acum pe seară, întorcându-mă acasă, am trecut prin Cișmigiu. Mă credeam în pădure, atât de frumoși erau brazii, acoperiți de zăpadă.

Mă gândesc mereu la călătoria fabuloasă pe care o veți face. India îmi este într-un fel cunoscută prin

Mircea Eliade. Îmi vei scrie şi de acolo, nu? Scrie-mi cât mai multe despre locuri şi oameni.

Dacă-mi mai scrii din Istanbul înainte de plecare, povesteşte-mi cum ai petrecut sărbătorile. Nu mă îndoiesc că eşti răpitoare în rochia ta de bal. Voi primi cu bucurie o fotografie.

Atât pentru astă seară, dragă Nadia.

M. S.

29 decembrie

Iubita mea Nadia,

îmi vine greu să cred că asta e ultima scrisoare pe care ţi-o trimit. E parcă o nouă despărţire şi, nu ştiu de ce, mai grea decât cea dintâi. Pentru că suntem mai buni prieteni? Pentru că ne cunoaştem mai bine? Sau numai pentru că ne-am obişnuit puţin unul cu celălalt?

Eu nu sunt de obicei un bun corespondent. Scriu rar, puţin, în grabă – nu răspund la timp, sunt neglijent. Pe de altă parte ştiu că tu, care ai prieteni pe tot globul, duci o întinsă corespondenţă şi că ai pasiunea scrisorilor. Cu toate astea, începusem să am sentimentul că într-adevăr schimbul nostru de scrisori este o convorbire. O întrerupem prea devreme, dragă Nadia. Despărţirea uneori adânceşte între doi oameni cunoaşterea lor, o face mai pură, mai simplă – dar noi am fost într-adevăr prea puţin timp împreună, pentru ca această despărţire să nu rupă,- mă tem – firele prea subţiri, prea recente care începeau să ne lege.

Uit uneori, scriindu-ţi, că eşti atât de tânără şi că între noi este aproape o întreagă viaţă. Am uneori sentimentul că mă adresez cuiva de vârsta mea, unui om care a cunoscut aceleaşi lucruri, aceleaşi întâmplări – pe urmă îmi aduc brusc aminte de prea marea ta tinereţe şi încă o dată mi se pare miraculos că – atât de tânără fiind – ai trecut un moment, un singur moment, prin viaţa mea.

Nu te supăra, fată dragă, dar nu-ţi trimit scrisoarea lungă pe care, poate, o aştepţi. Dar tocmai fiindcă îţi scriu „ultima oară" (pentru câte luni ultima oară?), mi s-ar părea stupid să-ţi povestesc ce am făcut ultimele zile, pe cine am văzut, ce citesc. Aş vrea să fac ceva mai simplu, aş vrea să te îmbrăţişez, să te sărut.

Pleacă cu bine, Nadia. Cred în steaua ta, sunt convins că nu te vei pierde nicăieri, ştiu bine că nimic nu va fi inutil din tot ce vei vedea şi trăi, n-am nici o îndoială că oriunde ai fi, orice ai face, inima ta te va purta prin viaţă, ca o busolă.

M. S.

Către Ioan Comşa

[1940]

Ioane dragă,

Venisem să mă sfătuiesc cu tine. Iată ce se întâmplă: nişte prieteni ai mei – franţuji – pleacă din ţară. Ei ocupă un apartament proprietatea unei societăţi de asigurare. Amicii mei sunt dispuşi să-mi lase apartamentul mie – dar cum să procedăm? Drept de subînchiriere nu au. Pot intra deocamdată cu fişa mea de sinistrat. Mai târziu? Ce fac în clipa în care societatea află despre substituire? Aş fi avut nevoie de minunile tale. Reflectează la „speţă" şi eventual, dacă treci mâine pe la mine şi nu sunt acasă, lasă-mi o consultaţie scrisă.

Al tău *M.*

[1940]

Dragă Jenică,

Te-am căutat pentru a-ți face o rugăminte, dar n-am găsit pe nimeni. Iată: am nevoie pentru 4 zile (patru) de cartea Baldwin: *On England*. Iacă vreau să mi-o dai. Lasă-mi-o mâine dimineață acasă. Thanks.

Dragă Papa,[1]

Colegul meu de birou, avocatul Comșa, trebuie să caute acasă la mine livretul meu militar. Dă-i cheia, dacă cumva ți-a lăsat-o mama. Îți mulțumesc și te sărut.

Al d-tale, *Iosy*.

[1940]

Dragii mei,[2]

Până la 4 1/2 Ocneanu nu venise. L-am așteptat dezolat și plec. M-a dezolat că în ciuda așteptării n-am dat de el. Duceți-vă singuri și atacați ferm. De altfel, chiar dacă atacul vostru n-ar reuși din prima dată îl vom repeta împreună cu forțe reunite.

V-am căutat. Revin pe la 1.

Către Nadia Mărculescu

București, 19 iunie 1941

Dragă Nadia,[1]

scrisoarea ta trimisă din 19 mai, am primit-o acum câteva zile. Mi-a făcut o mare bucurie. Am vrut să-ți răspund imediat. Am încercat chiar, dar n-am reușit să duc nimic până la capăt. Mi-e greu să-ți povestesc despre mine. Uneori mi se pare că aș avea de scris zeci

de pagini, alteori că n-am nimic, absolut nimic de spus. Trăiesc. Asta e tot.

Dar tu? Am citit cu aviditate tot ce scrii despre New York, despre oamenii de acolo, despre cunoștințele făcute, despre universitate. Mi-ar fi făcut plăcere să scrii mai mult, mai amănunțit. Aș fi fost încântat să primesc una din acele scrisori-jurnal, pe care mi le trimiteai din Istanbul, și în care te puteam urmări și aproape vedea zi de zi.

Mi-e dor de tine. Te-am visat[2] de două ori în ultimul timp și m-a bucurat de parcă într-adevăr te-aș fi întâlnit. Când mă gândesc uneori la tine, îmi spun că ai plecat prea repede. Aș vrea să fi cunoscut mai multe lucruri despre tine, să fi fost o mai veche prietenă, decât ai fost. După plecarea ta, în primele timpuri, prietenele tale, când Vicky, când Marcela, îmi mai telefonau – și asta era oarecum o continuare de intimitate cu tine. Pe urmă, totul a început să se depărteze, să se destrame.

De la plecarea ta din Istanbul n-am mai avut nici o veste despre tine. Nici de la Beyruth[3] (dar Leny mi-a arătat de acolo o delicioasă scrisoare), nici de la Bombay, nici de la New York. Nu ai scris? Ai scris și s-au pierdut scrisorile? Fapt e că din ianuarie până astăzi te pierdusem. Ți-am trimis o scrisoare la Bombay. Ai primit-o? Ai răspuns?

Foarte drăguțe cele două fotografii pe care mi le trimiți. „President Taylor" cine este? Probabil, vaporul pe care ai plecat din Indii spre New York, nu? Dacă ai ști de câte ori m-am gândit la acest vapor (căci aflasem din întâmplare că te îndrepți spre New York), dacă ai ști că îl urmăream cu gândul ca pe o depărtată imagine de libertate. Au fost – și probabil între timp ai aflat – unele zile de teroare și de spaimă, din care nimeni dintre noi nu putea ști dacă va scăpa cu viață sau nu: mă gândeam

atunci că undeva în Pacific este un vapor care pluteşte în libertate şi că pe coperta acelui vapor eşti tu.

Scrisoarea mea te va mai găsi la New York? Vei fi plecată în California? Nu ştiu nici măcar dacă-ţi va ajunge. Dar dacă da, răspunde-mi mult despre tine şi despre tot ce vezi.

Îmi făcusem planul de a pleca pe timpul verii la ţară, la o moşie a unui prieten în Dolj.[4] Mă aştepta acolo un conac, pus în întregime la dispoziţia mea. Eram decis să rămân acolo cât de mult, până în septembrie sau octombrie. Voiam să plec cu câteva proiecte amănunţite de scris (un roman, o piesă de teatru, încă o piesă de teatru...) şi cu multe cărţi. Dar nu cred că vom avea o vară placidă – şi sunt obligat să renunţ, cel puţin până lucrurile se vor limpezi, dacă cumva se vor limpezi.

Am multă răbdare şi, cred, nervii încă tari. Voi aştepta, voi crede, voi aştepta, voi aştepta. Visez, după război, o lungă călătorie în lumea largă. Crezi că ne vom întâlni?

Te îmbrăţişez, scumpă Nadia, te sărut. Scrie-mi.

Mihai

Bucureşti, 5 octombrie 1941

Iubită Nadia,

m-am gândit în ultimele zile la tine. Acum un an, pe vremea asta, începusem să ne vedem, să ne cunoaştem. Vizitele tale sunt printre ultimele mele bune amintiri. De atunci, nu-mi aduc aminte să mi se fi întâmplat ceva bun. Mă simt mai bătrân decât atunci, mai inutil, mai ameninţat, mai obosit.

Scrisorile tale vin rar (o scrisoare din iulie, o carte poştală din august...), dar când vin îmi fac mare bucurie. Le privesc cu uimire. Am, într-un fel, sentimentul că vin nu de pe alt continent, ci din altă planetă. Trăim într-adevăr în alte lumi, dragă Nadia, în alte timpuri. Parcă am fi doi oameni din secole deosebite, care încearcă să se ajungă unul pe altul. E greu – nu-i aşa? Parcă şi corespondenţa noastră mi se pare că e ceva fantomatic. Stăm de vorbă unul cu altul, primind după 60-80 de zile răspunsuri la un cuvânt, pe care l-am uitat, sau răspunzând unei întrebări care s-a învechit. Ca să ne înţelegem, ne-ar trebui poate alt alfabet, alte semne, alte voci – semne care să răzbată prin atâta întuneric, voci care să se audă dincolo de aşa de groase ziduri.

Eu comunic greu cu oamenii, foarte greu, chiar în condiţii normale. Cu tine era poate mai simplu, fiindcă erai aşa de tânără şi veneai cu mâinile deschise. *On ne peut se refuser quelqu'un qui se livret.* Am foarte multă tandreţe pentru fata din octombrie 1940. Dar unde e?

Noua ta adresă m-a făcut visător. M-am gândit la şcolile de fete din filmele americane, cu Janet Gaynor, cu Diana Durbin. Încerc să te văd în acest nou mediu, care pentru mine e un decor de cinematograf.

Programul tău de studii e pasionant. Puţin cam risipit, cam americănesc, dar îmi dau seama că în oricare din ramurile care te preocupă, vei putea să reuşeşti. Jurnalism sau artă decorativă, sau teatru, sau cinematograf, sau literatură, totul e posibil. Cu timpul te vei hotărî şi atunci îţi vei îndrepta spre un singur scop munca ta.

M-ar fi amuzat să-mi vorbeşti mai mult despre succesul tău radiofonic. Nu ştiam că fluieri. Cum a fost? Cum ai ajuns să te faci descoperită? Relaţiile cu oamenii se stabilesc greu? Faptul că în câteva luni tu ai reuşit să pătrunzi în asemenea cercuri, mi se pare minunat. Te rog vorbeşte-mi pe larg despre toate astea. Ce legături ai, ce

oameni cunoşti, cum sunt acolo culisele de teatru, de presă, de mondenitate etc. Scrie-mi cum ai da informaţii unui om, care şi el se gândeşte să încerce marea aventură.

Despre mine, despre viaţa mea – nu am nimic să-ţi spun. Zilele trec. E singura lor calitate. Trec, trec, trec. Dacă ar putea trece fără mine, dacă aş putea să închid ochii şi să le las să treacă singure, dacă aş putea găsi un narcotic destul de tare, totul ar fi mai simplu.

Te îmbrăţişez şi aştept să-mi scrii. Dacă se poate, mai des.

Mihai

Bucureşti, 14 noiembrie [1941]

Iubită Nadia,

am primit ieri scrisoarea ta din 20 septembrie. Sper că între timp îţi va fi ajuns scrisoarea pe care eu ţi-o trimiteam cam în acelaşi timp (pe la mijlocul lui septembrie). De atunci am încercat de câteva ori să-ţi scriu, dar n-am reuşit. Mi se părea că am nenumărate lucruri să-ţi spun, să-ţi cer, să te întreb. Am ţinut câteva săptămâni în sertarul meu o scrisoare începută; am revenit mereu la ea, adăugând pagină după pagină; într-o seară am recitit-o şi am rupt-o. Cred de altfel că nici n-ar fi reuşit să răzbată până la tine. Sunt momente când nu mai pot să tac: sunt momente când aş vrea să urlu, să strig, să chem. La ce bun. Există o cenzură personală, care e mai vigilentă şi mai severă decât celelalte cenzuri. Iată de ce primeşti atât de rar scrisori. Iată mai ales de ce, când le primeşti, sunt reci şi decolorate. Nu te plânge, dragă Nadia, de faptul că nu ţi se scrie. Din toate prietenele tale (care, ţi se pare, te-au „uitat") eu n-o cunosc decât pe Leny – şi totuşi mi se pare că înţeleg

foarte bine tăcerea lor. Nu au ce spune. Nu au ce scrie. Mie însumi mi se pare absurdă orice scrisoare pe care o trimit. Recitind-o înainte de a o pune în plic, nu găsesc nimic din viaţa mea, nimic din gândurile mele.

Scrisorile tale îmi fac o sinceră, mare bucurie. Vin din altă lume – şi îmi place să imaginez acea lume. E parcă un fel de evadare. Franklin[1] mi se pare nu numai depărtat, dar ireal. De ce nu pot trăi acolo într-o mansardă? Gândul plecării (aşa de târziu acum, aşa de zadarnic, aşa de copilăros) mă obsedează. Am citit de curând o colecţie mai veche de reviste literare („New York Times Book Revue") şi am urmărit cu pasiune viaţa literară de acolo între 1939 şi 1940. Totul mi se pare cu atât mai ameţitor cu cât nu am impresia că depăşeşte puterile noastre.

Cărţile care au succes acolo, piesele care se joacă acolo, articolele care se scriu acolo – mi se pare că am putea face şi noi asemenea lucruri. Uneori, când sunt destul de stupid ca să fac visuri imposibile, îmi văd cărţile traduse, apărând acolo... E aşa de ridicol, draga mea, încât aş vrea să şterg imediat fraza de mai sus să încep altă foaie, dar îmi dau seama că, dacă mă las antrenat de gestul de a şterge şi a rupe, n-am mai termina niciodată nici o scrisoare. Resemnează-te să o citeşti pe asta, dacă mă resemnez eu, cu ochii închişi, să o trimit.

Mă interesează viaţa ta de studentă. Îmi place mult camera pe care o locuieşti. Cine e Mat? De unde vine? Ce studiază? Care sunt prietenii tăi? Care este activitatea universitară propriu-zisă? Cursurile pe care le urmezi sunt cam destrămate, dar fiecare în parte extrem de interesant. Nu am nici o îndoială că într-un an doi vei putea face cu succes teatru, sau jurnalistică, sau literatură. Am văzut din New York Times că o mare parte dintre romanele ce apar acolo sunt scrise de femei

şi fete tinere, unele din ele europene, venite în America. Nu m-aş mira ca în 1943, 1944, Nadia Mărculescu să ia Premiul Harper. Dar unde vom fi noi atunci? Sau mai simplu: vom fi? Niciodată viaţa nu mi s-a părut mai nesigură, mai ameninţată, mai neprobabilă. Scrie-mi, dacă se poate, mai des şi mai mult Nu aştepta neapărat răspuns. Gândeşte-te ce teribilă aventură este drumul unei scrisori. De acolo până aici, gândeşte-te câte şanse are să se rătăcească – şi scrie prin urmare mai des. Îţi urez noroc la *ski*. Pentru mine va fi a doua iarnă fără această bucurie. Dar nu e singura bucurie pierdută. Sunt alte lucruri esenţiale, în a căror întoarcere uneori nu mai am destulă inimă să cred. Te sărut draga mea Nadia,

Mihai

Către Petru Comarnescu

23.II.1942

Dragă Titel,

Iată istoria lui Thibaudet, singura pe care o am. Mă tem că nu-ţi va fi de prea mare folos.

Mai interesantă ar fi fost corespondenţa lui Alain Fournier cu Jacques Rivière (4 volume N.R.), scrisorile adresate familiei – *Lettres à sa familie* (Plon) şi *Lettres au petit B.* (Plon). Le aveam pe toate, dar cărţile mele zac acum în lăzi, în poduri şi pivniţe, la diverşi prieteni şi rude.

Romanul lui Fournier a apărut în 1914. Era gata-gata să ia premiul Goncourt, pe care l-a pierdut lipsindu-i un vot. Contracandidatul său, mai norocos, a fost un domn Marc Elder. Câteva luni mai târziu, în septembrie, Fournier murea pe front. Cred că a fost dat „dispărut" şi nici nu se ştie bine unde a căzut.

Le grand Meaulnes a trecut mai întâi neobservat. Faima a început abia după război.

Asta e tot ce-ţi pot spune în mare grabă.

N-am telefon. Te voi căuta eu în curând la telefon, şi poate vom fixa o zi să ne vedem Cu bune salutări,

M.S.

Nu găsesc, în grabă, plic. Scuză-mă.

Către Lucia Demetrius

Vineri seara [martie 1942]

Iubită Lucia Demetrius

Ultima oară îl întâlnisem acum vreo trei luni – cred ca era în decembrie sau noiembrie – într-o dimineaţă, pe stradă, în faţa Băncii Naţionale. M-a oprit el şi mi-a pus tot felul de întrebări, cu discreţie, aproape cu teamă – întrebări la care n-am ştiut cum să răspund. Simţeam că nici nu aşteaptă răspunsuri. Mă întreba mai mult pentru a-mi da curaj: el, mie. Aş fi vrut să-i mulţumesc, dar nu cred că am reuşit. Mă tem că niciodată n-am reuşit să-i spun destul de limpede afecţiunea pe care i-o purtam.

Mă gândeam mereu la admirabilul lui cap alb, mă gândesc mereu la nesfârşita lui discreţie, simplicitate, tăcere. Cred că ar fi avut multe lucruri să ne spună, dacă am fi ştiut să le cerem. Dar d-ta le ştii aceste lucruri şi poate că ni le vei spune cândva.

Voi trece să te văd într-una din aceste zile – şi dacă n-am venit încă, e pentru că nu ştiu dacă vrei, dacă poţi să primeşti. Crede-mă, cu tot gândul, cu toată inima, lângă d-ta – şi lasă-mă să te îmbrăţişez frăţeşte.

Mihail Sebastian

[10 aprilie 1942]

Iubite domnule Aderca,

nu pot să aştept sfârşitul orei d-tale. Sunt teribil, absurd de grăbit. „Muzică de dans" e un lucru extraordinar. L-am citit cu emoție – am rămas de atunci sub obsesia lecturii. În plus este o excelentă piesă. Va fi cândva – din punct de vedere teatral – o lovitură.

Mă tem că cealaltă piesă este mai dificil reprezentabilă. Dar ce amestec de grotesc, grimasă, lirism, ironie? Un regizor mare – dar numai un regizor mare – ar face un spectacol în afară de serie.

Dar vreau să-ți vorbesc, Vreau neapărat să-ți vorbesc. Voi trece curând să te văd.

Al d-tale

Sebastian

Către Pierre Hechter

Corcova, le 1 septembre 1942

Mon cher vieux,

Je suis à Corcova depuis une semaine et j'y compte rester encore deux ou trois jours. De toute façon, il faut que je rentre à la maison, au plus tard le 5 de ce mois.

Je me suis difficilement décidé à quitter Bucarest. Mais j'étais terriblement fatigué et je commençais à avoir certaines inquiétudes en ce qui concerne ma santé. En effet, j'étais en train de perdre mon sommeil. J'avais de terribles insomnies. Il y avait des nuits où je n'arrivais pas à dormir une seule minute. Je descendais du lit, le matin brisé de fatigue. Je me demandais si je n'allais pas devenir neurasthénique. J'avais essayé quelques somnifères mais les résultats n'étaient pas

toujours bons – et surtout je ne voulais pas en faire une habitude. C'est alors que j'ai pensé à Corcova où mon ami, le prince Bibescu m'avait souvent invité. J'ai d'ailleurs connu Corcova, il y a trois ans, en juin, quand j'y avais passé quelques jours (je crois même que je t'avais envoyé une lettre datée de Corcova).

Evidemment, partir n'a pas été facile. Il m'a fallu du temps pour préparer ce départ et le rendre possible – mais malgré tous les obstacles j'ai réussi. Maman, que mon état inquiétait fut heureuse de me voir partir – et maintenant je suis content qu'en rentrant je pourrai me [réjouir] de mon excellente santé. En effet, j'ai retrouvé du premier jour le sommeil et je dirai même (s'il n'y avait pas tant d'autres ennuis et soucis) la joie de vivre.

Il y a quelque chose d'invraisemblable dans ces courtes vacances. C'est une sorte de féerie que je viens de vivre. C'est comme un rêve qui abolit tout d'un coup la réalité affreuse que je connais hélas si bien.

Avoir retrouvé un paysage de campagne – moi qui n'avait quitté la ville depuis deux ans – m'être réveillé subitement parmis des arbres, des collines, des jardins (car Corcova est un domaine merveilleux, d'une richesse de couleurs infinie) – tout cela est à la fois charmant et absurde.

Je tâche de ne pas devenir lyrique. Je sais que je vais retrouver dans quelques jours ma vie ordinnaire avec tout ce qu'il a de morne, de lourd et de pesant et je (...) rendre encore plus difficile, en (...) mon séjour à Corcova. Au contraire je suis décidé d'y puiser assez d'énergie et de force et de faire de mes vacances – que voilà presque finnies – non pas un souvenir mélancolique, mais un stimulent pour mon existance à Bucarest.

Pardon d'avoir parlé si longuement de moi. J'ai pensé ici comme ailleurs continuellement à toi, à

maman, à Beno, à Papa et je vous ai réuni tous les quatre dans mes espoirs, dans mes prières, dans mon sentiment de confiance dans l'avenir.

J'espère trouver de tes nouvelles à Bucarest. Dès que j'y serais de retour je t'écrirai. Cœur souhaite bonne chance et bonne santé – je t'embrasse longuement de tout mon coeur.

Iosi

Către Martha Bibescu

Bucureşti, ce 6 septembrie 1942[1]

Princesse,

Je viens de rentrer de Corcova où j'ai passé dix jours chez votre cousin Antoine Bibesco, et si j'ose vous écrire ces quelques lignes, si j'ose faire une demarche qui vous semblera étrange et même – je le crains – un peu indiscrète, c'est que j'ai eu parfois, au cours de ces dix derniers jours, le sentiment que vous étiez présente – tant avions-nous parlé de vous, de vos livres, de votre œuvre ... Il est possible que ma démarche soit maladroite – mais je cours volontiers le risque de la maladresse, et j'en courrais des plus graves encore, pour vous dire ceci:

J'ai le sentiment, j'ai la certitude que Antoine Bibesco peut écrire deux ou trois livres de portée et de signification absolument extraordinnaires. Il peut les écrire, il a même le devoir de les écrire – mais les écrira-t-il? Il ne le sait pas. Si on lui passe la question, il se défend, il se dérobe.

Pourtant quelqu'un doit lui arracher la promesse de ne plus fuir son œuvre, quelqu'un doit obtenir de sa part de décision d'achever les livres dont il porte la responsabilité – et laissez-moi vous dire, Princesse, que

s'il y a quelqu'un au monde qui puisse le convaincre, c'est vous. Le grand écrivain que vous êtes pour lequel il a une admiration à la fois lucide et émue (vous étiez dans nos conversations littéraires de Corcova, un de nos classiques le plus chers) – peut lui exiger ce travail.

Malheuresement, Antoine Bibesco ne croit pas au travail; il croit à la grace et il l'attend – j'ai peur – avec trop de nonchalance. Je lui citais un mot de Jules Renard (dont j'avais fait jadis ma devise): „Ecrire. Le plus difficile c'est de prendre la plume, de la tremper dans l'encre et de la tenir ferme au-dessus du papier"

Ce qui lui manque c'est la décision de tenir la plume ferme „au-dessus du papier." C'est seulement quand il aura pris cette décision, qu'il pourra écrire son livre sur Marcel Proust, son livre sur Corcova et surtout son livre sur Antoine Bibesco – qui me paraît le plus riche des sujets, et le plus complexe.

D'ailleurs, pour lui rendre justice, il peut dire que sa paresse est assez étrange, puisqu'elle lui permet parfois d'être un grand travailleur. Savez-vous qu'il a dans ses tiroirs, à Corcova, un nombre incroyable de pièces de théâtre? J'en ai lu cinq, et il lui en restait autant ou peut-être plus – que je n'avais pas réussi a obtenir de lui.

Ses pièces sont charmantes. Il a vraiment le don du théâtre – mais ce don n'est-il pas en même temps un vice et un péril? La vivacité du ton, l'ésprit du dialogue, un invention intarissable des situations comiques ou dramatiques – tout est ravissant dans les pièces d'Antoine Bibesco – mais je leur reproche de l'avoir empéché d'écrire ses grands livres. J'avoue que je ne crois pas au théâtre. J'en ai fait – mais je n'y crois pas. Je crains sa facilité, son enivrement – et je le crains surtout pour Antoine Bibesco qui y trouve une volupté et une

excuse. Si nous voulons qu'il écrira ce que j'appelle ses grands livres, il faut qu'il vainque en même temps, sa paresse et son goût pour le théâtre.

Je vous demande pardon de vous envoyer cette longue lettre. Je me rends part bien compte de ce qu'il y a d'inattendu et d'inopportun, dans ce geste, mais en rentrant de Corcova, je me sens obligé de ne pas taire mes craintes et de vous les communiquer.

Croyez, Princesse, à ma grande admiration et veuillez accepter mes hommages les plus respectueux.

Mihail Sebastian

J'ai lu dans le train, de Corcova à Bucarest, un charmant Lucile Decaux,[2] dont je suis en train de finir les derniers chapitres. J'ai pensé à Mozart qui signifie de son nom et les grandes symphonies et les petits „divertisements". Lucile Decaux sait sans doute combien on retrouva la Princesse Bibesco dans ses „divertisements".

Către Pierre Hechter

Le 26 octobre 1942

Mon très cher,

Pardon de ne pas t'avoir écrit cette semaine. Je n'ai pas d'excuse. Un peu de paresse et aussi ce sentiment – que tu dois connaître – que le temps ne passe pas – tellement les jours se ressemblent.

Nous avons reçu la lettre où tu nous parles de Paule et de votre merveilleuse rencontre. Nous l'aimons bien tous – veux-tu le lui dire? Quelle forte peronnalité, quelle volonté de vivre et quel exemple! Nous sommes heureux de te revoir dans un tel abri.

Si tu écris à Eugène[1] il sera content – j'espère – de te rendre service. Je lui ai écrit et surtout – ce qui est plus important – un de mes amis a écrit à son ministre. Je suis convaincu que seront bienveillants.

Rien de neuf à la maison. La santé est bonne, le courage ne nous manque pas: nous travaillons, nous sortons un peu (mais assez peu), nous passons nos soirées à lire, à faire de la musique, à penser à toi. J'ai quelques beaux disques: du Mozart, du Bach, du Beethoven et nous les mettons à n'en plus finir.

Nous avons eu – et nous l'avons encore – un automne d'une beauté étonnante. Il fait clair, il fait beau, et même si les soirées sont très froides, elles sont d'une pureté merveilleuse. Mais je crois que l'hiver n'est pas loin et je sens déjà une vague odeur de neige. Je songe aux „neiges d'antan", les neiges de nos années heureuses quand nous étions ensemble – mais la mélancolie des souvenirs est surmontée par l'espoir dans l'avenir. Nous vous reverrons – n'est-ce pas? – bientôt et nous saurons aimer la vie, mieux que jamais.

J'ai été un peu surpris d'apprendre que Juliette est partie en vacances. A-t-elle l'intention de revenir vite? Maman se pose toutes sortes de questions en ce qui concerne ta maison.

Nous avons été émus – Maman surtout – par ta carte postale du 20 septembre: quelle soirée mélancolique nous avons passé. Je t'embrasse tendrement – nous t'embrassons tous.[2] Ton

Iosi

Le 7 décembre1942

Mon très cher,

Je t'ai envoyé hier une carte postale, mais au moment même où je l'écrivais, je me promettais de compenser bientôt son pauvre texte stéréotype par une lettre, par une vraie lettre. Cette lettre pourrai-je l'écrire ce soir? Je voudrais bien – mais encore une fois je me rends compte qu'il est très difficile de raconter quelque chose d'intéressant quand on mène une vie si monotone. Si je n'avais pas un calendrier, si je n'avais pas l'habitude d'en tourner chaque matin une nouvelle feuille, je crois que je ne me rendrais pas compte que le temps passe. Je sais bien que Noël est proche, que dans trois semaines nous commencerons une nouvelle année, je remarque que 1942 est presque finnie – mais je te jure que tout cela n'a pas de sens pour moi, et qu'il y a quelque chose d'iréel dans cette succession de saisons et d'années qui viennent ei qui passent sans moi, en dehors de moi, comme dans un étrange rêve, dont j'attends la fin. Rien n'est plus curieux que ce double sentiment de participation intense et d'absence létargique. J'ai à la foi une ardente curiosité pout tout ce qui se passe, et une fatigue, une morne habitude, une apathie totale. J'assiste à ce terrible jeu de la vie dans un état alternatif d'indifférence et de passion – car parfois je tressaille de mon engloutissement et je me remets à attendre et à espérer sinon à vivre.

Je ne crois pas que ma vie citadine diffère beaucoup de ton programme de campagnard. Je sors si peu, je vois si peu de monde, je quitte si rarement mon itinéraire habituel (la maison, l'école, le bureau de travail ...) que j'ai l'impression de vivre dans mon quartier comme dans un petit village. Les rares amis que je vois ne changent pas beaucoup de cette monotonie.

D'ailleurs il y en a que je n'ai plus rencontré depuis des années, et quand le hazard nous réunit, j'ai l'impression de revoir des images d'un autre monde; d'un autre âge.

Je me sauve par le travail – quand je peux travailler. J'ai parfois une avidité juvénile de lire et d'apprendre – et alors je suis capable de véritables prouesses (Imagine-toi que j'ai lu des auteurs du XVI-ème, dans le texte original avec une facilité qui récompense la ténacité de mes premiers efforts). Mais cette passion ne dure, elle non plus, indéfiniment, et il y a des jours, des semaines, où tout me paraît trop vain, trop inutile et alors je sombre dans la stupidité, dans le sommeil, dans le cafard ...

J'ai peut-être tant de t'écrire ce soir. J'avoue ne pas être dans un bon moment. J'aurais mieux fait d'attendre un soir moins lourd, une disposition moins mélancolique – mais à quoi bon? Tu dois te dire – n'est pas? – que malgré notre courage, malgré notre bonne volonté, il y a aussi des jours où on est bas – et voilà tout. Demain, tout sera plus clair.

Crois-tu que je peux oser écrire un jour à Paule? J'ai l'impression de la connaître, et j'ai tant d'affection pour elle, que je voudrais le lui dire directement. Comme c'est consolateur de savoir qu'au-delà de toutes nos déceptions, de nos pertes, de nos expériences malheureuses, de fausse amitié et de faux dévouements, au-delà de tout ce cendre de notre passé, la vie garde encore pour nous la possibilité de rencontrer et de découvrir un jour, Paule, son cœur, sa simplicité, son courage, sa robuste foi dans la vie. Dis-le-lui de ma part – bien que tout cela – je le crains – soit trop compliqué et trop abstrait.

Je t'embrasse, mon cher, cher vieux. Ton

Iosi

Către Martha Bibescu

23 mai 1943

Princesse,

Je regrette profondement de ne pas être libre mercredi prochain. J'aurais voulu accepter cette invitation, dont je vous suis reconnaissant, et venir à Mogoşoaia avec les amis charmants qui y viendront (Marie Ghiolu[1] est un être étonnant – vous verrez).

Il faudra peut-être que j'essaie une fois de vous dire à quel point Mogoşoaia m'émeut. Mais c'est un trop vieux secret, et j'ai peur de la trahir.

Votre respectueux admirateur,

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

22 iulie 1943

Dragă Camil,

Unde eşti? Unde te afli? Te-ai întors de la Mangalia? Ai plecat din nou? Cât aş vrea să ştiu ce urmări a lăsat trecerea d-tale pe acolo.

Corcova e un fel de paradis – dacă n-o fi Paradisul însuşi.[1] Că am putut să viu şi să rămân aici – *astăzi* – nu e singurul paradox al vieţii mele de patru ani încoace – dar este cu siguranţă cel mai agreabil.

Vorbim des despre d-ta aici. Ar trebui să vii cândva.

Eu mă întorc spre sfârşitul săptămânii (sâmbătă 28 – duminică 29) la Bucureşti. Sunt nerăbdător să te văd şi să aflu ce devin piesele d-tale. Pe când premiera?[2]

Îţi spun deci la revedere pe curând, al d-tale,

M. S.

Către Pierre Hechter

Corcova, le 6 août, 1943

Mon cher Pierre,

Je suis ici depuis huit jours et je ne sais pas combien de temps je resterai encore. Deux semaines? Trois? Ceci ne dépend pas uniquement de moi, et bien que mes hôtes soient d'une gentillesse extrême et veuillent me retenir chez eux aussi longtemps que je voudrais – je serai sans doute obligé de rentrer à Bucarest vers la fin de mois.

Corcova est pour moi une sorte de paradis invraisemblable. Je te l'ai déjà écrit en avril, lorsque j'y suis venu la dernière fois – mais si – la saison est changée, le goût du bonheur est resté le même. Le paysage est moins léger qu'au printemps, les couleurs sont moins riches, moins souriantes – les oiseaux se sont presque tus durant la chaleur de cet août d'une lumière presque accablante – on sent dans l'air l'opulance un peu lourde du vendange qui approche – mais pour moi qui vient de la ville où je mène une pauvre vie de réclusion, retrouver le parc, la forêt, la vigne, les vergers – c'est retrouver la liberté. Je me sens – du moins dans les premiers jours – convalescent. C'est comme si je revenais d'une longue maladie, c'est comme si je guérissais petit à petit. Ceci n'est d'ailleurs pas une simple image. Je crois que ma santé est loin d'être parfaite et que ma fatigue accumulée aurait besoin d'un traitement que je remets pour après la guerre. Tu seras mon médecin et mon guérison, car de te revoir sera alors la première grande joie – et le premier remède.

Je te dois depuis longtemps une lettre, je te l'avais promise – mais celle-ci n'est pas celle que j'aurais écrite de Bucarest – car je suis ici quelqu'un

d'autre. D'ailleurs, il faut être juste: comme tous, j'ai assez bien résisté aux épreuves de ces quatre terribles années dont le souvenir est peut-être plus fatiguant que l'effort quotidien de les avoir vécues.

Je voudrais tout t'écrire et tout te raconter mon très cher Pierre – mais ce n'est vraiment pas facile. Je me rends compte que la formule des cartes postales brèves – que je trouve moi aussi d'une sécheresse parfois insuportable et idiote (lorsqu'on sent son cœur se gonfler de tristesse, d'espoir, de tendresse et d'attente) a du moins ceci d'avantageux qu'elle laisse intact l'essentiel. Cet „essentiel" nous ne vous le disons que plus tard – quand nous nous reverrons.

Non, je ne t'écrirai donc pas de Corcova „la longue lettre" que je t'avais promise. Si je pouvais t'envoyer une photo de moi – pour que tu voies mon visage de vacances hâté par le soleil, rajeuni par le repos et le grand air – je le ferais volontiers – et ceci remplacerait avec succès toute lettre.

J'ai une chambre charmante – blanche, lumineuse – dans une sorte de petite tour du manoir, une chambre pleine de fleurs (des roses, des glaïeuls, des violletes). Tu te rappelles peut-être que pauvre Marcel Proust n'était pas venu à Corcova à cause des fleurs qu'il craignait. Il y en a en effet une magnifique profusion dans le parc et sur les champs.

Je t'écrirai sans doute plusieurs fois durant mon séjour – mais je te conseille de me répondre à l'adresse de Bucarest – d'une part parce que je ne sais pas combien de temps je resterai ici, d'autre part parce que la poste est incroyablement lente. Heuresement j'ai des nouvelles de Maman – et ce matin même j'ai parlé avec Beno au téléphone. Tout est en ordre à la maison. Inutile

de te dire que je ne suis pas parti avant de m'être assuré qu'il ne leur manquait rien.

Je te prie de dire à Paule mes amitiés. Depuis que je suis moi-même campagnard, je pense encore plus souvent à votre façon de vivre, que j'enviais. Un jour – et peut-être il est maintenant moins lointain que jamais – un jour je connaîtrais moi aussi un charmant et lointain village qui est le vôtre.

Je t'embrasse tendrement, longuement. Ton

Iosi

Joi, 11 noiembrie 1943

Dragul meu Pierre,

Aş vrea, dacă rândurile astea îţi ajung, să-ţi dea despre noi o imagine mai exactă şi mai amănunţită, decât aceea pe care o găseşti în cărţile noastre poştale „oficiale"

Trăim – probabil ca şi tine – cu obsesia războiului, cu ideea lui fixă. Aşteptăm ziarele de dimineaţă, aşteptăm ziarele de seară. Citim comunicatul de câte două-trei ori. Ne uităm pe hartă, facem socoteli, calcule, pronosticuri. Trebuie s-o vezi pe mama adâncită în lectura comentariilor de război – şi apoi făcând la masă strategie ... Unde e Nevel? Unde e Cherson?

De câteva ori, mai ales de anul trecut, am avut impresia că se termină. În noiembrie 1942, în februarie 1943, în mai, în iulie, în septembrie – la fiecare nou mare eveniment – am avut o clipă în care ne-am spus: Gata! S-a termunat! Când îţi scriu în câte o frază: „j'espére que nous nous reverons bientôt" – nu e o simplă formulă, ci e cu adevărat sincera mea credinţă – de atâtea ori dezminţită.

Şi acum, în pragul iernii care vine, din nou avem impresia că "nu mai poate să ţină", că totul se poate termina de la o săptămână la alta, de la o zi la alta. Gândul ăsta este însă amestecat cu tot felul de temeri şi îndoieli. Aici lumea e buimăcită. Că războiul se termină – toată lumea e de accord. Ce formă va lua însă "ultima fază", nimeni nu ştie – şi preocupările cele mai tragice se amestecă cu vederile cele mai idilice. Suntem aşezaţi aici la un fel de răscruce a tuturor drumurilor – şi într-adevăr totul e posibil: şi să scăpăm prin miracol, dar şi să fim pârjoliţi.

De fapt şi până acum tot prin miracol am scăpat. De câteva ori, am avut – mai ales până în toamna trecută – senzaţia că suntem pierduţi. Au fost zile tragice. Au fost zile de mare spaimă. Ne vedeam scoşi din case, porniţi pe drumuri, aruncaţi în lagăre şi ghetouri (ceea ce s-a întâmplat efectiv cu zeci de mii de oameni). Totuşi am trecut prin momente de criză, iar acum de aproape un an, suntem într-un fel de ciudată, neverosimilă securitate. Avem de luptat cu tot felul de mizerii şi şicane, dar parcă nu mai ne e însăşi viaţa în primejdie. Cel puţin nu deocamdată – fiindcă totul e provizoriu.

Regimul nostru este destul de paradoxal – şi aşa a fost mereu. Poate ştii, de exemplu, că există un teatru evreiesc, care joacă zilnic, în două săli, comedie,dramă şi revistă.[1] Nu e un fenomen? În zilele cele mai sumbre (anul trecut, în momentul deportărilor spre Transnistria) teatrul evreiesc juca!

Cam aşa se petrec lucrurile cu noi, în toate sensurile. Sunt familii care s-au îmbogăţit, dar marea calicime evreiască se zbate în mizerie. În familia noastră, avem exemple şi contraste vii: Moritz e azi un bogătaş, Miza elegantă, Mielu un dandy: între timp, noi ne amărâm pentru chirie, pentru coşniţă. (Inutil să-ţi

spun că mama tună şi fulgeră pe chestia asta: subiect interminabil în familie).

Desigur avem mari greutăţi băneşti. Spre uimirea mea însă, am ajuns până aici – şi probabil – cu tot atâta uimire – vom merge şi mai departe. Viaţa e enorm de scumpă. Totul s-a scumpit cam de zece ori. Numai pentru mâncare, trebuie zilnic cam 1500 lei. Proprietarul până în primăvara trecută ne jupuia, dublând din 6 în 6 luni chiria – căci noi nu beneficiam de prelungirea legală a contractelor. Chiria era marele meu coşmar. În aprilie însă legea prelungirii contractelor s-a extins şi pentru noi – aşa că astăzi, deşi chiria e foarte mare, cel puţin nu mai suntem lăsaţi la absoluta discreţie a proprietarului.

Capitolul grav rămâne îmbrăcămintea. Hainele s-au ros, ghetele s-au rupt. Sunt cam jerpelit. De la începutul războiului n-am mai fost în stare să-mi fac nimic. Astăzi, o pereche de pantofi costă 12-15000 de lei. Un costum de haine 50-60000 de lei! Şi totuşi, ar trebui să caut o soluţie, fiindcă un pantaloon jerpelit agravează parcă pentru mine demoralizarea.

În primii doi ani de război, mi-a fost de mare ajutor Aristide.[2] Mi-a dat mereu tot felul de sume de bani. Sper să i le pot înapoia cândva după război. E singurul om care în tot acest timp mi-a sărit în ajutor. Ceilalţi (rude şi prieteni) au fost de o indiferenţă, care m-a învăţat multe despre viaţă.

De un an de zile, Aristide a obosit şi el. (Îi datorez vreo 500 de mii de lei!) – iar de atunci, lăsat în voia propriilor mele mijloace, m-am zbătut mereu să găsesc cele necesare. Din fericire, am putut lucra o serie de traduceri (pe ascuns) şi asfel, când mai uşor, când mai greu, am făcut faţă nevoilor mai urgente.

Sunt mereu profesor, la un liceu[3] şi la un colegiu.[4] Papa lucrează în magazine la Zaharia[5] (unde are acum

20000 de lei pe lună), Beno[6] dă lecții particulare – și uite așa, opintindu-ne, trecem de la o zi la alta, cu ceea ce în casa noastră s-a numit întotdeauna "strictul necesar".

Mama săraca muncește greu în casă (nu avem voie să ținem servitoare). Din când în când, o mai ajută câte o femeie, dar "servitoarele evreice" sunt o comedie de un haz și uneori de o tristețe neîntrecută.

Înțelegi, dragul meu, că în tot acest zbucium meschin de fiecare zi, abia mai am timp să mă gândesc la mine. Mă simt bătrân, trist și uzat. Nici nu cutez să mă uit în oglindă. În câțiva ani, m-am pierdut, mi se pare, definitiv. Scăparea mea e în abrutizare. (Tocmai de aceea Corcova a fost așa de miraculoasă! Dar miracolul a trecut.)

Citesc. Mult Balzac și mult Shakespeare (pe care acum îl citesc fără nici o dificultate în original). Uneori, chiar scriu. Am scris nu mai puțin de trei piese. Teatrul are pentru mine ceva mecanic, simplu și schematic. E ca un joc de cuvinte încrucișate. A fost poate singurul meu amuzament în tot acest timp. Dar nu mă gândeam nici la cariera mea literară (care mi se pare grotescă), nici la viitorul meu: personal mi se pare că am pierdut totul pentru totdeuna. Dar aș vrea să ajung la sfârșitul războiului pentru ca să te văd pe tine. Aș vrea să mai fim odată, toți cinci împreună. Aș vrea să pot sta de vorbă cu tine, mult și deschis. Pe urmă, nu știu ce va urma. Mă amăgesc și eu poate cu vagi speranțe de "viață nouă", deși nu mă simt nici destul de sănătos, nici destul de puternic, pentru a lua viața de la început.

Războiul ăsta a acoperit cu umbra lui toate rănile mele personale. Le voi regăsi probabil după război pe toate. Și atunci?

Primul meu obiectiv, gândul meu dintâi, este să te văd pe tine. Pe urmă, vom vedea împreună ce ne mai

rămâne de făcut. E marea speranță, care m-a susținut tot timpul.

Dar despre tine nu știu nimic. Cum trăiești acolo? Cu ce? Ești apărat? Ești amenințat? Apărat de cine? Amenințat de ce?

S-a spus pe aici că situația voastră s-a înrăutățit sau e pe cale de a se înrăutăți. Prin amici comuni, am stăruit pe lângă ministrul lui Eugen[7] să-ți dea o mână de ajutor la caz de nevoie. Dar în ce ar putea consta acest ajutor, nici eu nu știu.

Dacă-l mai vezi pe Eugen, poate prin el îmi poți transmite o scrisoare, în care să-mi dai toate lămuririle despre tine. Scrie-mi tot, deși îmi dau seama că nu e ușor. Uite, eu am vrut "să-ți scriu tot" și nu știu dacă am reușit. Vei ști mai multe despre noi, după ce vei fi citit scrisoarea asta, decât ai știut înainte?

Nu o mai recitesc, fiindcă trebuie s-o trimit peste jumătate de oră.

În concluzie, află că viața noastră, dacă nu e prea reală, e suportabilă. Griji mari, griji mărunte, plictiseli, necazuri, mici bucurii, mici satisfacții – totul este dominat de gândul că războiul se va termina. Privim spre iarna care vine cu oarecare nelămurită neliniște, dar și cu o mare speranță – speranța că te vom revedea.

Dacă primești scrisoarea asta și îmi confirmi primirea, îți voi mai scrie pe aceeași cale.

Te sărut, dragul meu, te sărutăm cu toții.

Iosi

Le 9 décembre 1943

Mon très cher,

Ce n'est qu'hier que j'ai reçu ta lettre où tu me parles de ta maladie. Je suis boulversé. Je ne cesse de

penser à toi. Je n'ai rien dit à personne (Maman surtout ne doit rien savoir) – mais j'ai l'intention quand même de montrer la lettre à Beno. Pourtant je n'ai pas encore de le faire.

Je t'ai écrit hier, tout de suite après avoir reçu ta lettre et si je t'écris aujourd'hui de nouveau, c'est par impatience, par inquiétude. Comme je voudrais être près de toi! Comme je voudrais pouvoir te soigner!

Laisse-moi te répéter tout d'abord la prière que je t'adressais hier. Ne me cache rien! Dis-moi toujours la vérité. C'est affreux pour moi de penser que tu nous parles invariablement dans tes c. p. et lettres de ta „bonne santé" quand tu es si malade.

Sans doute tu ne peux pas me dire toute la vérité dans les lettres adressées à la maison car elles risqueraient de tomber entre les mains de Maman – mais, comme je te priais déjà hier, écris-moi tout et très sincèrement, à l'adresse de mon ami Al. Rosetti, Str. Dionisie 56. Je n'ose pas te donner des conseils – mais je te supplie de ne pas faire secours à l'opération, que si vraiment elle ne peut plus être ajournée. Si tu entres dans un hôpital ou un sanatorium, avertis-moi à l'adresse indiquée plus haut. Je te supplie de ne pas me laisser sans nouvelles – ce qui serait une torture pour moi.

Nous avons reçu, il y a deux jours, ta c. p. du 17 novembre, mais tu y parles de ta „santé satisfaisante", formule dont je connais maintenant la mélancolie. Je te remercie pour ce mensonge héroïque mais il me serre le cœur.

Ce qui me désole c'est le sentiment intolérable de mon impuissance. Tu es si malade, si seul et si loin – et je ne peux rien pour toi. Mais toi tu peux pour nous: tu peux garder ton courage, ta volonté de résister et

d'attendre ton ferme espoir dans l'avenir. Il faut que tu sois bien portant, il faut que tu le deviennes.

Pardonne-moi cette lettre, que je n'ai même pas la patience de relire.

Je t'embrasse fortement. Je pense tendrement à toi – je ne pense qu'à toi.

Iosi

24 decembrie 1943

Dragul meu Pierre,

Mi-e puțin necaz pe mine, când mă gândesc la cele două scrisori afolate, pe care ți le-am trimis, de când știu că ești bolnav. Șocul a fost prea mare. Mă simțeam dintr-odată prea departe, prea dezarmat. Dar ți-am scris prosteşte, plângând. Te rog să mă ierți. Trebuie să avem curaj – tu mai mult decât noi – curaj să aşteptăm şi să ajungem ziua revederii noastre. Mi se pare că această revedere e singurul lucru pentru care trăiesc. Şi mi se pare că se apropie.

Am primit de curând o carte poştală de la sfârşitul lui noiembrie, din care înțeleg că deocamdată ai amânat gândul operației. Aş vrea să ştiu că această amânare nu se datorează dificultăților de călătorie, ci convingerii tale că starea sănătății o permite. N-am spus nici un cuvânt nimănui despre scrisorile tale, nici măcar lui Beno. Aştept întâi să am de la tine veşti mai bune, mai liniştitoare.

Îl voi vedea mâine pe şeful lui Eugen. Îi voi vorbi despre tine şi mai ales îl voi întreba. Nu cred că ar putea face mare lucru – dar cine ştie? După cum ți-am mai scris, mă voi sili să-ți trimit în curând o sumă oarecare. Am speranța că de azi în două săptămâni, lucrul va fi făcut.

Sunt abia de astăzi în vacanță. Am avut enorm de lucru cu şcoala şi cu altele. Am ieşit însă teafăr şi am de

gând să mă odihnesc vreo 2-3 zile. Crăciunul îl vom petrece în casă, noi între noi. E lume care chefuieşte. Aspectul străzilor şi magazinelor azi după-masă era melancolic şi dezgustător. Un fel de frenezie de a cumpăra, de a cheltui, de a petrece – ca înainte de război. Războiul nici nu se vede. E oare posibil, mă întrebam, ca atâţia oameni să trăiască fără obsesia, fără ideea fixă, care pe mine, pe noi, ne urmăreşte de patru ani şi jumătate?

Am numărat lunile şi acum numărăm anii. E a cincea noapte de reveillon, pe care o trăim cu ochii spre noul an ce vine – an căruia nu-i punem decât din nou aceeaşi întrebare: când?

De astă dată, sunt ispitit să răspund: da, acum. Cred într-adevăr că 1944 ne aduce pacea. Pacea şi revederea.

Pe noi ne găseşte mai obosiţi, dar nu mai puţin încrezători. E un aşa de mare miracol faptul că am ajuns până aici, încât sunt încredinţat că vom trece mai departe.

Mama (care de câteva zile are o servitoare bună – lucru nespus de greu pentru noi) e bine şi odihnită. Beno curajos, vioi, optimist. Papa, cum îl ştii, dar mai îmbătrânit puţin.

Ne gândim la tine, în noaptea asta mai mult decât oricând şi te îmbrăţişăm. Fii sănătos, fii fericit. Anul nou să fie anul revederii noastre în sănătate şi bucurie.

Iosi

Către Simon Păstorescu

30 XII 1943

Dragă Simon,[1]

îţi cer iertate că răspund aşa de târziu scrisului tău. Crede-mă nu e nici neglijenţă, nici nepăsare. Am

trecut (eu personal – fără să ştie nimeni dintr-ai mei) printr-o serie de necazuri, care m-au făcut pentru câtva timp incapabil să mă gândesc la orice altceva. Mereu am vrut să-ţi scriu – dar n-am putut.

Am citit cu strângere de inimă ceea ce îmi scrii despre tantia Ida. Eu – după cum ţi-am făgăduit – am scris. Nu pot însă şti dacă scrisoarea a ajuns şi nici ce urmare i s-a dat sau i se va da.

La primul prilej, voi repeta.

Despre mine, nu am mare lucru de spus. Duc aceeaşi viaţă, pe care o cunoşti, sau ţi-o închipui. Totul mi se pare prea încet, prea lung, prea greu, prea apăsător. În casă, mă silesc să zâmbesc şi să iau lucrurile mai uşor – ca să-i dau curaj Mamei. La drept vorbind, curagiul nu ne lipseşte şi nici speranţa.

Aş fi bucuros să ştiu cum merg lucrurile pe la voi. Sunt atâţia ani de când n-am văzut-o pe Sylvia.[2]

Îmbătrânim – şi într-o zi, când ne vom revedea, ne va fi greu să ne recunoaştem.

Mă îngrijorează ce îmi spui despre sănătatea lui Păstorel. Sper că între timp s-a restabilit complet – dar n-ar fi rău să-l arăţi unui medic din Bucureşti.

Noi vă aşteptăm oricând, cu bucurie. Ar fi pentru mama şi pentru noi toţi într-adevăr o mare bucurie să vă avem câtva timp la noi.

Vă îmbrăţişez pe toţi trei şi vă doresc un an nou fericit. Al vostru

Iosy

Către Petru Comarnescu

Marţi [12 septembrie 1944]

Dragă Titel,

Îţi mulţumesc pentru rândurile tale prieteneşti.

Îți voi da un telefon, la ora 12¼. Nu știu dacă voi putea veni (voi face tot ce pot, pentru a găsi o secundă liberă azi-dimineață).

Sunt sinistrat – și nu-ți imaginezi câte mizerii sunt legate de asta. În cursul dimineții de azi mă mut din Bul. Carol 77 (unde aveam un refugiu provizoriu) în alt refugiu tot provizoriu.

Al tău, cu drag.

Mihai

Bucarest, le 5 novembre 1944

Mon cher Pierre,

Si cette lettre a la chance de te parvenir, je veux tout d'abord que tu saches que nous sommes tous bien vivants et bien portants.

Je t'ai envoyé un télégramme le 1 septembre à Verdun – et plus tard, trois ou quatre lettres adressées à Sceaux et à Verdun – puisque nous ne savions pas où tu te trouvais. Nous n'avons reçu aucune réponse. Nous ne savons même pas si tu as reçu nos lettres ou notre télégramme. Malheuresement, bien que les communications postales avec la France soient théoriquement rétablies, personne n'a rien reçu depuis le mois d'août.

La chance faite que des amis français, quittant après demain la Roumanie pour se rendre en France, veuillent bien se charger de cette lettre, qu'ils jetteront dans la première boîte à Paris. J'espère de tout mon cœur que tu recevras cette fois-ci au moins une des deux lettres que nous t'envoyons (une pour Sceaux, l'autre pour Verdun).

Nous sommes vivants, mon cher Pierre. Et nous sommes libres. Ce sentiment profond de liberté dépasse

toutes les difficultés (s'il y en encore). Nous avons tous connu un danger de mort – et ceci n'est pas une parole vaine. Notre vie a toujours été ménacée pendant l'occupation boche – mais surtout les trois derniers jours de leur règne à Bucarest. Ils auraient pu nous exterminer, et ils l'ont d'ailleurs essayé – mais l'élibération fut plus rapide que tous leurs calculs. Je n'oublierai jamais les trois jours de terreur, du 23 au 26 août, que nous avons passés dans les caves sous les bombes des avions boches, qui ne se résignaient pas à quitter la Roumanie sans nous payer le terrible „mauvais tour" que nous leur avons joué. Au fond, ils laissaient à Bucarest une population juive qu'ils avaient toujours juré de massacrer – et qui leur échappait au dernier moment.

Depuis notre libération et depuis l'arrivée de l'Armée Rouge nous vivons comme dans une rêve. Je t'assure qu'il y a encore un sentiment d'irréalité dans tout ce qui se passe. Pouvoir se promener dans la rue, pouvoir parler et écrire, et lire, – tout me semble nouveau et parfois incroyable.

Je n'ai pas encore repris mes métiers d'avant-guerre. Evidemment, j'ai été tout de suite réintégré dans mes droits d'avocat, mais je n'ai aucune hâte – et faire un métier d'avocat n'est pas pour moi quelque chose de trop séduisant. On m'invite de redevenir journaliste et j'ai refusé jusqu'à présents quelques propositions très flatteuses. J'ai reçu égallement une adresse officielle m'invitant à reprendre mon post aux Fondations Royales – et je n'y ai pas répondu. Non, je ne voudrais pas recommencer ma vie d'avant guerre. J'ai été chassé en 1940 de la manière la plus ignoble – et je ne veux pas oublier. J'aime mieux commencer quelque chose de neuf, et d'entrer, dans la vie comme si j'avais vingt ans.

Pour le moment, je gagne l'argent qu'il nous faut, en travaillant pour les théâtres. Les gens de théâtre ont été très chics pour moi pendant la guerre. Je faisais des traductions (assez bien payées) signées par des amis roumains. J'ai même fait jouer l'hiver passé une comédie de moi (*L'étoile sans nom*) qu'un jeune avocat roumain avait courageusement signé. La pièce a connu un succès énorme. Grand prix de la Société des auteurs dramatiques. Tournée en province etc., etc... J'ai gagné presque 600.000 lei (ce qui n'est pas fabuleux à la valeur actuelle du „leu" – mais quand même nous avons vécu de ça plus de six mois), On vient maintenant de découvrir le nom de l'auteur véritable de *L'étoile sans nom* – et j'avoue que ma satisfaction ne fut pas banale.

Je continue donc de travailler pour les théâtres. Je crois pouvoir passer l'hiver, sans m'engager dans un travail de bureau où de rédaction de journal. Je voudrais écrire vite, très vite, un petit livre de 200-300 pages, pour raconter librement tout ce que j'ai vu pendant la guerre. Tu connaîtras notre histoire.

Mon désir le plus ardent, mon cher Pierre, c'est de quitter la Roumanie. Tout d'abord, je veux te voir, je veux t'embrasser, je veux être avec toi. Puis, nous verrons. Nous sommes assez vieux tous les deux et pourtant notre vie n'est peut-être pas absolument gachée. Il est peut-être encore possible d'être heureux, avec toi, avec Beno, Maman et Papa. Ils sont tous les trois très courageux et le jour où nous serons avec toi, près de toi – cet horrible cauchemar de la guerre sera oublié.

Mais tu m'inquiètes, mon cher Pierre – et je pense continuellment à ta pauvre santé. Je souffre en sachant qu'au mois de juillet tu étais encore en convalescence – et depuis juillet nous n'avons rien reçu de toi. Je rêve de toi. Je t'ai vu dans un rêve, il y a

quelques jours, et j'ai presque pleuré en me révéillant. Comme j'ai bien fait de ne rien dire à Maman sur l'opération que tu as subie. Sans nouvelles de toi, elle aurait été torturée par l'inquiétude. Veux-tu essayer de nous écrire quelques mots par la Croix-Rouge? J'espère que nous aurons quand même bientôt la possibilité de correspondre directement avec la France. Je ne crois pas que les boches puissent tenir plus de quelques semanies. Dès que tu auras la possibilité de nous envoyer un télégramme, fais-le! Dis-nous que tu es bien portant, et nous aurons la force d'attendre avec plus de calme le jour heureux où nous serons ensemble.

Mon cher vieux, j'ai mille choses à te dire. Pardon de t'avoir écrit ici tout de futilités. J'ai écrit en toute hâte. Si tu es à Sceaux, dis à Juliette que nous pensons à elle, si tu es à Verdun dis à Paule toute notre amitié.

Je t'embrasse et j'attends plein d'espoir tes nouvelles. Ton,

Iosi

Le 19 janvier 1945

Mon cher Pierre,

J'ai de nouveau une occasion de t'envoyer une lettre – et je me dépêche de le faire à tout hasard – car je ne sais vraiment pas si elle aura la chance de te parvenir. (As-tu reçu au moins une des lettres et télégrammes que nous t'avons envoyés depuis le mois d'août?) J'envoie en même temps une autre lettre à Sceaux. Nous ne savons rien de toi, nous n'avons aucune nouvelle. Es-tu toujours chez Paule? Es-tu rentré à Sceaux? Et surtout est-tu en bonne santé? Te sachant si faible, après l'intervention chirurgicale que tu as subie au mois de

mars – ce manque de nouvelles m'est plus douloureux que jamais. Mais l'espoir ne nous quitte pas un instant – et nous attendons les meilleures nouvelles de toi.

As-tu essayé de nous écrire par la Croix-Rouge? Sinon, fais-le sans retard. Et aussi, je te prie, essaie de faire deux autres démarches, pour nous envoyer au moins un télégramme.

1. Le consul general de Roumanie à Paris, est un de mes amis, Joseph Igiroşianu. Vas-le voir ou écris-lui: il peut envoyer un telegramme au minister des Affaires Étrangères à Bucarest, M. Vişoianu, qui sera heureux de me transmettre le message. (Vişoianu – comme tu le sais peut-être – est un excellent ami à moi. Il sera prochainement mon patron, car ma nomination comme „conseiller de presse" est attendue d'un jour à l'autre).

2. Vas voir (ou écris-lui) le director de Radio-Paris, Jacques Lassaique. J'étais très lié avec lui, pendant un long séjour en Roumanie. Je sais qu'il ne m'a pas oublié. Il a peut-être la possibilité de rendre plus facile l'envoi d'un télégramme.

Nous ne serons pas tranquilles avant d'avoir reçu de tes nouvelles, c'est notre seul grand souci et notre seule inquiétude. Nous pouvions être autrement assez contents et attendre avec confiance la fin de la guerre. Libérés de l'occupation boche et de la terreur permanente qui nous écrasait, nous pouvons enfin respirer. Nous sommes tous les quatre bien portants et nous avons tout ce qu'il nous faut. Notre vie est modeste, mais rien ne nous manque. Beno a trouvé un poste très intéressant dans un institut de recherches économiques, Papa continue son travail chez Zaharia et quant à moi, je me suis permis le luxe de refuser quelques propositions jusqu'à present (je ne veux plus faire du journalisme) pour attendre une situation qui me

donne des possibilités plus larges. Maman pourrait en fond être assez contente, si elle avait des nouvelles de toi. Te revoir, cher Pierre, te revoir – c'est le grand bonheur que nous attendons après tant de misères, et après cette trop longue et trop douloureuse séparation.

Je prie Paule – si tu n'es plus à Verdun et si tu es rentré à Sceaux – non seulement de t'y envoyer cette lettre, mais, de nous écrire quelques lignes. Nous pensons avec beaucoup d'amitié à elle.

Je t'embrasse, cher Pierre, nous t'embrassons tous et nous souhaitons tout le courage, tout le bonheur. Sois fort, cher vieux, et courageux et patient. Espérons que nous nous reverrons bientôt. Ton

Iosi

Bucarest, le 12 mai 1945

Mon cher Pierre,

J'ai griffoné hier quelques lignes pour toi – on me donne aujord'hui une nouvelle occasion de le faire. Je ne sais même pas où addresser cette lettre. A Verdun? à Sceaux? Nous n'avons aucune nouvelle de toi. Igiroşianu m'a envoyé deux télégrammes (il y a déjà deux mois) – en me disant que tu étais „très bien" – mais oubliant de me dire si tu étais à Paris où ailleurs. Je te supplie de faire l'impossible pour nous envoyer une lettre. Je crains que Igiroşianu ait quitté la France (il a été nommé à Madrid) – mais peut-être trouveras-tu quelqu'un d'autre à la Légation de Roumanie qui veuille se charger du message (On peut m'écrire directement au Ministère des Affaires Etrangères – où je suis „conseiller de presse" depuis le mois de février. On peut également m'écrire à „l'Institut français de hautes études", où j'ai de bons amis).

As-tu essayé de voir mon ami Jacques Lassaique – directeur du poste parisien de radio? Peut-être trouvera-t-il lui aussi un moyen de me faire parvenir une lettre de toi. Il y a des gens qui reçoivent de temps en temps des nouvelles de France. Pourquoi pas nous?

J'espère d'ailleurs que cette interdiction stupide de correspondre directement avec Paris sera enfin abolie – maintenant que nous avons la victoire.

Je veux savoir tout ce qu'il s'est passé avec toi. Je ne veux pas me contenter avec les formules vagues d'un télégramme „Très bien" – qu'est-ce que cela veut dire quand tu as été si malade? Je savais – convalescence n'était même pas finie, après terribles interventions chirurgicales de l'année dernière.

Ecris-moi tout, toute la vérité. Est-ce que tu as repris le travail? As-tu retrouvé ton cabinet? – clientèle? es-tu assez bien portant pour travailler? Comment te nourris-tu? Comment as-tu résolu les difficultés d'argent? J'ai mille questions à te poser – et je voudrais que tu nous répondes très vite et en toute sincérité.

Quant à nous, j'ai essayé dans mes lettres précédents de te raconteur notre vie avant et après la libération, La seule chose qui nous empêche d'être heureux, c'est ton absence. Toutes les autres difficultés ne comptent pas – maintenant que nous sentons plus libres. Nous avons vécus pendant toute l'occupation boche sous une menace permanente: notre vie était si incertaine, que – maintenant encore – après huit mois – nous avons le sentiment d'avoir échappé par un miracle absurde, incroyable.

Je crois t'avoir déjà écrit que je n'habite plus avec Maman, Papa et Beno.

Je déjeune chaque jour chez eux – 45, Strada Antim – mais je me suis installé dans un appartement plus central

(strada C. A. Rossetti). C'est une solution provisoire, car le propriétaire de l'appartement – qui est en Suisse – doit rentrer – et alors il faudra que je cherche autre chose. De toute façon, je veux refaire mon petit ménage d'avant guerre (ménage de célibataire – mais assez commode. Eugen Ionescu connaissait ma garçonnière).

La vie est terriblement chère. On paye 100000 lei le tailleur pour un costume (sans le tissue – qui est encore plus cher). C'est 3000 lei un kilo de viande, 7000 un kilo de beurre, 3 à 4000 le fromage. Et on ne trouve presque rien qu'un marché noir. Si bien que l'on soit payé pour son travail, on n'arrive jamais à joindre les deux bouts. Beno gagne plus de 100000 lei par mois, Papa a un salaire de 50000 lei – moi je gagne un peu plus que les deux – mais tous ces chiffres – autrefois fantastiques – n'ont aucune valeur.

Je ne me plains pas. Je suis d'ailleurs décidé de ne plus me plaindre. La chance de vivre, le bonheur d'avoir vu le désastre de l'Allemagne et la mort de Hitler, le bonheur de cette vengeance, la beauté de ce triomphe – dépassent nos misères personnelles. Nous ne demandons à la vie désormais que de te revoir et d'être avec toi, de vivre avec toi.

Je sais d'ailleurs que la vie est encore plus difficile en France, pour le moment. Nous écoutons chaque jour à la radio les émissions de Paris. (Beno rédige un bulletin informative pour l'Institut français). Nous savons que les difficultés d'alimentation en France sont terribles. Nous pensons à toi à chaque repas. Comment t'en suivre [...] régime alimentaire [...].

As-tu des nouvelles de Paul? Ses parents ont reçu – eux aussi – un télégramme de sa part mais rien de plus.

Est-ce que tu vois toujours Eugène? En principe, il se pourrait que je sois nommé un jour à la légation de

Paris – mais cette perspective est assez lointaine. Nous attendons que la paix rétablisse les communications et rende possible les voyages.

Tout le monde, dans la famille va bien. Zaharia et Moritz ont fait et continuent de faire de la fortune. Je ne les envie pas – mais ça m'embête parfois de nous voir – nous – tiraillés par les besoins d'argent.

J'attends avec impatience une lettre de toi. (J'ai parlé il y a quatre ou cinq semaines, en français, à la radio Bucarest, avec l'espoir enfantin que tu m'entendras).

Ecris-nous, écris-nous, écris-nous.

Je t'embrasse, mon cher vieux [...], ton

Iosi

NOTE, COMENTARII ŞI VARIANTE

JOCUL DE-A VACANȚA

Mihail Sebastian. *Jocul de-a vacanța. Steaua fără nume*, Fundația Pentru Literatură și Artă, București, 1946; Mihail Sebastian, *Opere alese*, vol. I (*Teatru*), E.S.P.L.A., București, 1956, ediție îngrijită și prefață de Vicu Mândra (fiind republicată în anul 1962 de același editor, la Editura pentru Literatură); Mihail Sebastian, *Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume, Ultima oră*, cu o prefață de Mircea Tomuș, Editura Pentru Literatură, București, 1965; Mihail Sebastian, *Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume*, cu o postfață de Adrian Anghelescu, Minerva, București, 1975; Mihail Sebastian, *Teatru: Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume, Ultima oră*, Eminescu, București, 1985; Mihail Sebastian, *Teatru*, ediție îngrijită de Vicu Mândra. Antologie și repere istorico-literare de Mihai Dascal, Minerva, București, 1987. Mihail Sebastian, *Théâtre: Jouons aux vacances, L'étoile sans nom, Edition spéciale, L'île*, Traduit du roumain par Alain Paruit, préface Georges Banu, L'Herne, Paris, 2007.

Recunoscut în posteritate mai ales ca autor de teatru, Sebastian a abordat genul dramatic târziu, după o carieră publicistică de mare rezonanță și după ce publicase cinci volume de proză.

Jocul de-a vacanța, primul text dramatic cunoscut, a fost scris în 1936. Prima însemnare despre piesă apare în *Jurnalul* lui Mihail Sebastian la data de 20 martie 1936: „Voi încerca să scriu piesa de teatru la care mă gândesc de câtăva vreme. Am văzut primul act uimitor de precis (până la replică

de precis), astă-seară, în timpul spectacolului de la «Regina Maria». Cu amintirile mele din vila Wagner, cu oarecari teme reluate din *Renée, Marthe, Odette*, aş putea face un lucru gingaş. [...] Voiam să pun pe hârtie, ca să nu le uit, câteva lucruri pe care le gândisem despre piesă. În realitate, m-am trezit făcând scenariul întregii piese. Sunt pur şi simplu încântat. Mi se pare o idee excelentă şi, de unde acum jumătate ceas nu vedeam decât primul act, acum le-am conturat pe toate trei. Nu ştiu dacă nu este o aprindere de moment, dar într-adevăr, în momentul ăsta, am impresia de a fi găsit un lucru excelent" (*Jurnal*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2002). Subiectul trimite la prima nuvelă din *Femei* de unde este preluat şi numele personajului principal, Ştefan Valeriu. Încă de la început, scriitorul este preocupat de actorii care vor interpreta personajele şi creează, pentru ei, adevărate scenarii: „Îl văd foarte bine pe Iancovescu în rolul bărbatului. Pe femeie ar trebui s-o joace Leny [Caler]. Este în realitate Leny, tot ce aşteptam de la ea, tot ce putea fi, tot ce în anume sens este." (sâmbătă, 21 martie 1936) În 16 aprilie consemnează: „Cred că rolul bărbatului va fi extrem de dificil. Numai Iancovescu l-ar putea juca, fără să-l facă «raisonneur», pretenţios şi obositor. Pe măsură ce-l scriu, îmi place mai mult, dar mă şi îngrijorează mai mult. După terminarea piesei – şi fie că o joc, fie că nu – voi scrie pentru fiecare rol o recomandare dedicată interpretului, pentru a-i indica linia generală a rolului."

După entuziasmul primelor gânduri despre piesă diaristul consemnează chinul de a încerca o formă: „Am început să scriu. Ieri am schiţat decorul, ambianţa, azi am şi scris prima scenă – de care sunt mulţumit. E adevărat că e scurtă. Voi avea, probabil, dificultăţi de a grupa şi de a face să se mişte deodată mai multe personaje în scenă. Nu ştiu ce va ieşi. Dar trebuie să fac experienţa. Ca tehnică litarară, mai ales, mă interesează. Îmi dau seama că am pus mâna pe un subiect de teatru, care nu s-ar preta la nimic altceva – nici roman, nici nuvelă. Nu ştiam până acum ce înseamnă a vedea scenic o poveste. E cu totul alt proces de gestaţie decât pentru un roman. Şi mă ameţeşte tentaţia culiselor, a sălii de teatru, a afişelor. E puţin cabotinaj în mine" (23 martie 1936).

Scrie rolul Corina pentru Leny Caler ca un fel de mărturisire („...emoţia de a scrie pentru Leny! Gândul că va trăi lucruri gândite de mine, va spune cuvinte scrise de mine! Câte revanşe nu-mi voi lua asupra ei!" – 23 martie 1936), de eliberare de iubită; în momentele de disconfort afectiv o vizează pe Marietta Sadova: „Am luat azi o decizie, de care sunt bucuros – deşi în fundul sufletului îmi lasă poate puţină părere de rău: îi dau rolul Mariettei. Cu Leny nu se mai poate face nimic. Indiferenţa ei este neglijentă, distrată, jignitoare până şi prin lipsă de politeţă sau de amiciţie. Cred că altcineva ar fi disimulat măcar oarecare interes. Ea nu şi-a dat nici atâta oboseală. [...] Mă felicit că i-am vorbit Mariettei. Era necesar să despart piesa de Leny. Era necesar să mă angajez net cu Marietta, pentru ca nicio întoarcere să nu fie posibilă" (26 aprilie), pentru a reveni, câteva zile mai târziu, tot la Leny: „Să mai scriu cum am ajuns să-i citesc totuşi lui Leny piesa?" (8 mai 1936). Pe parcursul însemnărilor de jurnal, în majoritatea referirilor la Corina, va folosi, de fapt, numele actriţei Leny Caler: „Am mai scris din actul I vreo două scene. Acum mi-am simplificat o situaţie în care mă încurcasem rău. Erau aproape toate personajele în scenă – trebuia să-i las pe Leny şi Bogoiu singuri – şi nu ştiam cum să-i scot pe ceilalţi afară." (26 mai 1936). Actul al treilea se dovedeşte a fi mai complicat, Sebastian încercând să evite atât un patetism exagerat, cât şi comedia facilă: „Iese cu totul altceva decât proiectasem, dar sunt bucuros să regăsesc un ton grav, pe care scenele Bogoiu – Maiorul îl îndepărtaseră cu prea multă brutalitate comică. Nu va fi un act comic. [...] De altfel, Maiorul şi d-na Vintilă nici nu mai apar în actul ăsta. Nu i-am dat eu afară. S-au eliminat singuri, prin jocul intim al lucrurilor. [...] Sunt surprins de sensurile sufleteşti pe care le-au căpătat, de-a lungul acestor luni de când scriu piesa, Bogoiu şi Jef – la început figuri cu totul episodice în intenţia mea şi mai mult de utilitate comică, iar acum deveniţi piese principale ale întregului joc psihologic" (22 august 1936).

În aceeaşi perioadă, oscilează între mai multe titluri: „Mă gândesc la felurite titluri («Vacanţă» e prea şters). «O zi cu soare». «Jocul de-a vacanţa». «Jocul de-a fericirea»" (22 august 1936).

Textul este încheiat la 29 august 1936, ora 4: „Am terminat. Cui să telefonez, ca în anul I: «Trecut examenul, sunt fericit»? Dar oare am trecut examenul? Voi vedea mai târziu." Piesa va fi montată, doi ani mai târziu, la teatrul „Comedia"; doi ani în care Mihail Sebastian va fi confuz în ce priveşte rolul Corinei: era un rol scris pentru Leny Caler, dar în numeroasele lor separări şi răceli este mai degrabă înclinat să o prefere pe Marietta Sadova. După ce încep repetiţiile pentru deschiderea stagiunii (deschidere anunţată în „Timpul" pentru 20 august, dar amânată pentru 25 august), Sebastian nu este mulţumit de Leny: „M-a înspăimântat cât de puţin înţelege Leny unele lucruri. Ultima scenă din actul al doilea îi scapă complet. Îmi cerea să suprim lucuri care pe mine – când le scriam – mă emoţionau, şi care – pentru că pe atunci o iubeam – le scriam anume pentru ea", revine însă şi, după două zile de la repetiţie, i se pare „emoţionantă": „o spun după o liniştită reflecţie, o spun, în sfârşit, într-un moment în care nu am niciun fel de amor pentru ea. [...] Ca să revin la Leny, trebuie să observ că a spus mai frumos şi mai sincer tocmai pasajele pe care îmi cerea să le suprim" (10 septembrie 1938). În memoriile actriţei Leny Caler există o referire conform căreia Mihail Sebastian ar fi scris piesa într-o lună, în urma unui pariu cu cea care va interpreta rolul titular, însă această poveste pare a fi doar o exagerare. (*Artistul şi oglinda: repertoriu, roluri şi parteneri de neuitat*, Editura Universal Dalsi, Bucureşti, 2002, pp. 96-98)

Premiera a avut loc în seara zilei de 17 septembrie 1938 la teatrul „Comedia" din Bucureşti, piesa lui Mihail Sebastian fiind ultima, aparţinând unui scriitor semit, reprezentată pe scenele noastre în acel moment. În spectacolul regizat de Sică Alexandrescu au jucat actorii: Leny Caler, V. Maximilian, George Vraca, M. Axente, Mişu Fotino, C. Hociung, Marcel Anghelescu, Agnia Bogoslova, Renée Any, Sandina Stan. Versiunea pentru teatru radiofonic, din 1957, va fi deseori difuzată; în regila lui Mihai Zirra au interpretat Radu Beligan, Mircea Constantinescu, Ion Ulmeni, Puiu Cristescu, Raluca Zamfirescu, Dina Cocea, Colea Răutu, Nae Roman, Silvia Dumitrescu Timică, Mitzura Arghezi. Un succes deosebit l-a avut montarea de la teatrul „Bulandra" din 1964, în regia lui Valeriu Moisescu, avându-i în distribuţie pe Marcel Anghelescu, Victor Rebengiuc, Gina Patrichi, Raluca Sterian, Sandu Sticlaru, Dumitru Furdui, Ioana Cocea, Petrică Vasilescu, Mihai Mereuţă, Mimi Enăceanu. La 1 august 1967 a avut loc premiera unei adaptări pentru televiziunea franceză, cu titlul *Le jeu des vacances*, în regia lui Gilbert Pineau, care i-a avut în distribuţie pe Olivier Hussenot, François Guérin, Lysiane Rey, Harry-Max, Anna Gaël, Georges Poujouly, Christiane Merlin, Roger Trapp, Jean Leuvrais, Marguerite Cassan, Germaine Delbat, Raoul Guylad. Pe scena Teatrului Naţional piesa a avut premiera în 1971 cu următoarea distribuţie: Radu Beligan, Simona Bondoc, C. Dinuleac, Gheorghe Visu, Valeria Seciu, Didona Popescu, Mihai Niculeac, Marian Hudac, Draga Olteanu, în regia semnată de Mihai Berechet. În 1983 este înregistrat la Casa de Discuri „Electrecord" musicalul „Corina" de Edomnd Deda cu Angela Similea, Florin Piersic, Vali Niculescu, Victor Moldovan, Adina Popescu, Vasile Filip, Petre Gheorghe-Goe, Cella Tănăsescu. În 1985 piesa a devenit spectacolul de revistă „Corina" în regia lui Matei Alexandru şi pe muzica lui Edmond Deda, pus în scenă la Teatrului „C. Tănase" cu Marina Scupra, George Paul Avram, Matei Alexandru, Victor Moldovan. În 1995 a avut loc premiera spectacolului de televiziune *Jocul de-a vacanţa* în regia Olimpiei Arghir şi interpretat de Elvira Deatcu, George Alexandru, Valentin Uritescu, Tamara Buciuceanu-Botez, Ion Lucian, Matei Stoenescu, Vasile Mentzel, Paula Sorescu-Lucian, Mugur Frunzetti.

Nae CARANDINO este primul cronicar care scrie despre premiera piesei, în ziua următoare premierei (19 septembrie 1938, în „România") şi o consideră o „lovitură de maestru", dar revine cu un articol amplu pe 21 septembrie („*Jocul de-a vacanţa*", „România"): „*Jocul de-a vacanţa* e o frumoasă comedie din familia acelui teatru francez contemporan în care visul, realitatea, umorul şi sensibilitatea ascuţită îşi dau întâlnire. [...] Vacanţa – întoarcere la lucrurile

simple, despărţire temporară de tensiunea actualităţii citadine durează suficient pentru a transforma pe chiriaşii întâmplători ai unei pensiuni într-o familie, cu iubiri, cu prietenii, cu obiceiuri tenace, aşteptând să fie trecătoare. Casa de pe munte sus unde s-au refugiat eroii este asemenea unei insule plutitoare, asemenea unui vapor care după dezlipire de ţărm şi înainte de a ancora îşi trăieşte intens... «autonomia». [...] Tonul de comedie uşoară, foarte uşoară, din actul întâi, capătă în actul al doilea, seriozitatea pentru a sfârşi dramatic în scenele ultime în care vacanţa agoniza deopotrivă în suflete şi în frunzele moarte."

Ion ANESTIN apreciază că „acţiunea este condusă vioi, replica păstrează uşurinţa mingei de tenis, lirismul este contemporan, iar analiza psihologică clară, fără eforturi, fără false adânciri", dar, mai interesant, intuieşte deja că personajele pot fi interpretate drept măşti ale dramaturgului, întrucât este evident „un dram de preţiozitate, în care autorul se întrevede, după cum îl vezi şi în Ştefan «qui lui ressemble comme un frère»." (*„Jocul de-a vacanţa". Comedie în trei acte de Mihail Sebastian*, „Vremea", 25 septembrie 1938)

Pentru Gh. NENIŞOR, care notează acest lucru imediat după premieră, debutul lui Sebastian a însemnat „momentul reîntoarcerii la adevăratul teatru", căci piesa „izbuteşte să dramatizeze nu un conflict, ci o idee, dar ideea e cât se poate de gingaşă: omul în vacanţă trebuie să lenevească, să aspire la repaus, la mediocritate, şi dacă nu poate avea un cadru propice, trebuie să şi-l creeze." (*„Jocul de-a vacanţa" de Mihail Sebastian la teatrul Comœdia*, „Adevărul literar şi artistic", 25 septembrie 1938)

Într-o schiţă monografică din 1955 – *Drumul creaţiei lui Mihail Sebastian*, Nicolae BARBU face consideraţii critice asupra epocii şi, ca atare, remarcă în spiritul „realismului socialist" „amprenta strivitoare a societăţii în care interesul egoist guvernează, eroii lui Mihail Sebastian sunt diferenţiaţi prin universul moral propriu fiecăruia. Într-adevăr [judecând după] locul în care se situează între cei doi poli, între platitudinea abrutizantă şi năzuinţa către o existenţă luminoasă, s-ar putea vorbi de cel puţin trei categorii de personaje."

Reduşi la automatismul cotidian, observă autorul monografiei în acelaşi spirit, cu program monoton şi cu registru afectiv dezolant de meschin, unii eroi ai piesei sunt *mărginiţii* orgolioşi şi solemni, câteodată ridicoli, care dincolo de satisfacţiile unei elementare comodităţi materiale sunt lipsiţi de orice curiozitate, de orice aspiraţie către valorile spiritului (călătorul şi nevasta lui care inoportunează *Jocul de-a vacanţa* al celor din pensiunea Weber; şeful gării, Pascu, sub numeroase aspecte Grieg, toţi din *Steaua fără nume*). Altă categorie, o formează *învinşii*. Bogoiu – din prima piesă; D-ra Cucu, Udrea, Mona – după plecarea din casa lui Miroiu – din cea de a doua piesă, întrezăresc o clipă zonele unei alte vieţi, descătuşate. Tăvălugul unei neîndurătoare existenţe sfârşeşte însă prin a strivi aripile visului, dându-le în schimb stupefiantul blazării. Aceia care nu se lasă învinşi, care îşi păstrează voinţa de a se smulge din inerţie şi închistare căutând satisfacţiile unei vieţi luminoase şi libere, sunt *visătorii*. Ştefan – în *Jocul de-a vacanţa*, profesorul Miroiu în *Steaua fără nume*, nu numai că se avântă, ei, cu îndrăzneală, către o zonă de viaţă lipsită de servituţile umilitoare ale dominaţiei burgheze, dar aprind şi în alte conştiinţe flacăra dragostei adevărate de viaţă. [...] Refugiindu-se în acel *Joc de-a vacanţa*, eroii lui Mihail Sebastian nu fug de realitate, goniţi de spleen-ul aristocratic, de curiozitatea excentrică a turistului pornit în expediţie să caute un al şaselea continent. Gestul lor seamănă mai mult cu acela al scafandrilor care, lucrând în funcdul mării, simt nevoia imperioasă să respire din când în când la suprafaţă, ca să nu se sufoce. [...] Este de menţionat, în acest sens, dragostea nerealizată dintre Ştefan şi Corina. Teama că se vor cufunda în mocirla unei existenţe pustii îi face să nu-şi descopere identitatea socială, dar ei se despart oameni întregi, cu sentimente adevărate, care nu se învechesc şi nu se risipesc sub apăsarea luptei acerbe pentru existenţa de fiecare zi." (*Drumul creaţiei lui Mihail Sebastian. Schiţă monografică*, Iaşi, 1955, pp. 79-80)

Într-o carte din acelaşi an, B. ELVIN remarcă şi el atmosfera de discretă tristeţe din piesele lui Sebastian pe care le consideră „comedii triste, operele unui scriitor care [...] râde

pentru a nu plânge. Simţi îndată că dramaturgul aruncă o punte de umor deasupra dramelor şi caută să treacă mai departe, având o faţă aparent zâmbitoare şi impasibilă în seninătatea ei." Exegetul insistă apoi asupra aspectului de temă cu variaţiuni a întregii opere: „Un observator atent al dramaturgiei lui Mihail Sebastian distinge îndată nota caracteristică scriitorului, desprinzând ideile, conflictele, tipurile care revin de fapt în fiecare din piesele sale migrând dintr-o lucrare în alta, reluate de autor cu inteligenţă, cu inspiraţie, cu ingeniozitate. În medii diferite şi pe planuri diferite, Mihail Sebastian urmăreşte constant problema fericirii, atras şi tulburat mereu de ea. [...] Fireşte, între *Jocul de-a vacanţa* şi *Ultima oră* sau *Insula* există deosebiri marcante, dar e în creaţia lui Mihail Sebastian un climat care se naşte dintr-o replică, dintr-o notaţie, dintr-o tăcere şi care-i prezent la orice pagină i-am deschide lucrările." (*Teatrul lui Mihail Sebastian*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1955, p. 62)

În articolul *Omul de teatru Mihail Sebastian*, Simion ALTERESCU consideră că „dramaturgia lui Sebastian este o literatură a intelectualilor în căutarea fericirii. Nostalgicul autor al *Oraşului cu salcâmi* n-a avut o viziune tragică asupra vieţii. Dacă tragismul intră în componenţa dramei sale, el se împleteşte – ca şi în drama cehoviană – cu comicul. Această împletire a tragicului cu comicul constituie particularitatea teatrului lui Sebastian. Originalitatea şi personalitatea scriitorului se recunosc în felul în care acesta foloseşte elementul comic pentru a reda cu mai mare profunzime complexitatea vieţii, în felul în care subiecte simple şi obişnuite se ridică la nivelul unor simboluri legate de problemele esenţiale ale vieţii.

În teatrul lui Mihail Sebastian logica exterioară acţiunii piesei este dublată de condiţionarea psihologică a eroilor şi acţiunilor lor. Eroii lui Sebastian, ca şi eroii cehovieni, trec prin piese ca un laitmotiv psihologic. Dramaturgul realizează atmosfera şi caută s-o comunice prin detalii şi particularităţi sugestive. Dialogul este viu şi direct, conţinând adesea replici pline de subtext care antrenează spectatorul în lumea de idei a piesei şi a eroilor." („Contemporanul", an X, nr. 22, 3 iunie 1955)

Pentru Vicu MÂNDRA „comediile lui Mihail Sebastian sunt plămădite dintr-un amestec fascinant al tragicului cu comicul. Originea acestei înlănţuiri trebuie căutată în specificul conflictului central al acestor piese. Ciocnirea dintre eroii imaculaţi ai comediilor lui Sebastian cu societatea imundă care-i umileşte nu capătă nicio clipă proporţiile luptei. Avântul gladiatorilor conştienţi că se bat pe viaţă şi pe moarte este absent din aceste povestiri dramatice emoţionante." Editorul textelor insistă apoi asupra importanţei Corinei în reuşita jocului iniţiat de Ştefan Valeriu, întrucât ea „îl completează pe Ştefan Valeriu, care iniţiază jocul «evadării», dar rece şi obosit, nu izbuteşte singur să-i convertească şi pe ceilalţi locatari ai pensiunii. Acţiunea sa este cu deosebire cerebrală. Corina dă însă iniţiativei lui Valeriu căldură, umanitate. Ea polarizează cu uşurinţă frământările şi năzuinţele celor din pensiune în jurul ideii preţioase a unui iluzoriu protest. Armele Corinei sunt simpe. Secretul său stă în preţuirea şi atenţia acordată fiecăruia dintre oamenii trişti care s-au refugiat în vila depărtată din munţi. Corina este femeia confidentă, tratându-i pe bărbaţi ca pe nişte copii mari şi obosiţi, care merită dragoste, multă dragoste, şi care trebuie ajutaţi să păşească spre fericire. Amintind gestul matern al înşelării copilului bolnav asupra gravităţii bolii sale, Corina dă celor din jurul său iluzia fericirii şi vrea s-o păstreze neîntinată la plecare, refuzând să continuie, în decorul trist şi aspru al vieţii adevărate, un vis pe care nu ştie cum să-l păzească de urâţenia traiului de fiecare zi." (Mihail Sebastian, *Opere alese*, vol. I, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1956, p. 35)

Care este funcţia visului în opera lui Sebastian este punctul de plecare al comentariilor lui Paul GEORGESCU: „Visul este mijlocul de transport cel mai rapid spre insula fericirii. Funcţia compensativă a visului apare lămurit în toate piesele şi romanele. [...]

Raportul dintre realite şi vis este definitoriu pentru înţelegerea concepţiei, căci dacă încăpăţânarea eroilor de a tinde spre fericire dovedeşte integritatea lor umană, meritul

scriitorului este de a fi arătat - fiind prin aceasta superior personajelor – că un asemenea mod de fericire este irealizabil. Eroii înşişi o presimt şi o exprimă în felul lor." (*Păreri literare*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1964, p. 94)

Ion NEGOIŢESCU stabileşte, în 1966, locul lui Mihail Sebastian în dramaturgia românească: „Mihail Sebastian este un scriitor din zona de mijloc a mărimilor şi în niciun fel nu se poate afirma că el sporeşte semnificaţiile literaturii române; el nu duce mai departe arta noastră literară, nu adânceşte fenomenul literar românesc; dar opera sa face parte dintre acele menite să consolideze o literatură, să închege mai mult ambianţa din care se desprind creaţiile majore.

Nici *Jocul de-a vacanţa*, nici *Steaua fără nume* nu vor prilejui vreodată momente solemne în istoria literaturii dramatice româneşti, sau în aceea a teatrului propriu-zis (ele nu pun şi nu vor pune niciodată mari probleme de rezolvat artei înscenării ori actorilor: niciunul dintre aceste personaje nu vor fi vreodată piatră de încercare în cariera unui mare actor român): ele pot doar asigura, în limitele repertoriului autohton, spectacole onorabile, ridicând prestigiul teatrului, al spectacolului distractiv cu veleitate totuşi literară.

Dacă e delicată şi fină, nuanţată de un lirism de calitate, de un farmec ce pluteşte peste acurateţea stilului şi a imaginaţiei lui Sebastian, literatura sa dramatică se restrânge în marginile cu adevărat ale amabilului, ale preferabilului, ale emoţiei subţiri, plăcută şi nevinovată. Eroii acestui teatru nu depăşesc viziunea uşor convenţională a unui repertoriu anual mai ridicat: problemele pe care le pune sunt destul de comode, fără a fi însă facile: nu obosesc, deoarece stau la nivelul acceptat al teatrului european, iar situaţiile dramatice sunt destul de blânde, de reconfortante.

Mihail Sebastian reuşeşte să realizeze, dincolo de naturalism, ceea ce s-a străduit să facă Victor Ion Popa: teatrul mediu, mulţumitor, răpindu-te o după-amiază sau o seară, fără ca – în modul cel mai sincer vorbind – să regreţi [...].

Pentru că majoritatea oamenilor simt necesitatea de a se smulge, uneori chiar şi numai pentru o clipă, din cotidianul cenuşiu, şi de a gusta din „jocul de-a vacanţa" întreprins de

eroii atât de limpezi din piesa lui Sebastian: în fiecare dintre noi e un visător ascuns, ca în acel Bogoiu, care o dată a cutezat totuşi să trăiască iluzia marii călătorii (desigur, aici e o cutezare copilărească). Şi pentru că steaua fără nume aşteaptă în atlasul ceresc al sufletului fiecăruia să fie descoperită, chiar şi numai o noapte, se înţelege că inimile atâtor spectatori se simt azi sincer mişcaţi de aventura profesorului Marin Miroiu. Încă o dată însă: ne îndoim ca emoţia provocată de întâmplările eroilor lui Sebastian să aibă urmări durabile, să atingă zone din cele mai sensibile: prea mult diluate figurările dramatice, prea sunt efemere structurile personajelor."

În primul text dramatic al lui Sebastian, Negoiţescu remarcă influenţa „lesne sesizabilă" a lui Camil Petrescu: „acest Ştefan suferă de obsesia purificării de mediocru, de ridicol; există în el o dorinţă foarte fină (chiar prea fină) de a se regăsi într-un moment de autenticitate a visului" şi relevă poezia teatrului lui Sebastian: „replicile scurte, molcom delicate, parcă sufletele îşi şoptesc, într-un dialog asupra modului de a cădea al frunzelor; cu buni actori, o astfel de scenă trezeşte în spectatori o stare suavă, un dulce sentiment al efemerului." (*Scriitori moderni*, Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1966, pp. 321-324)

După Al. PIRU, piesele lui Sebastian „ne pun în faţa unui comediograf agreabil, inteligent, dar lipsit de adâncime", *Jocul de-a vacanţa* este astfel o „uşoară improvizaţie, cu abilitate construită, aproape fără subiect", în care evoluează „câteva personaje fără situaţie precisă".

„La început, observă criticul, lumea e împărţită în două. Cei mai mulţi se simt în mica staţiune exilaţi şi suferă de lipsa contactului cu civilizaţia. Bogoiu înseamnă zilnic pe tablă data, temperatura, presiunea aerului. Doamna Vintilă aşteaptă nerăbdătoare scrisori, Corina, un telefon. Însă Ştefan Valeriu, care a venit să se repauzeze în mod absolut, a întrerupt poşta, a deranjat aparatul de radio, a stricat telefonul şi în fiecare zi şterge cu buretele însemnările lui Bogoiu. [...] acest joc se cheamă jocul de-a vacanţa, jocul de-a uitarea sau jocul de-a fericirea şi el va ispiti curând pe toţi vilegiaturiştii, care vor experimenta în acest chip iluzia eternităţii. [...]

Este clar că *Jocul de-a vacanţa* e un spectacol amuzant, plin de vervă, de „replici" interesante, de umor, dar atâta tot. Bogoiu, care trebuia să fie un personaj „puţin jovial, puţin apăsat", de o „sănătate cam obtuză" şi cam „necioplită", e o figură ştearsă. Mai conturat mi se pare Ştefan, tip de intelectual blazat, ironic, cu oroare de femeia deşteaptă („groaznică specie"). În acest sens autorul poate fi recunoscut cu uşurinţă." (*Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1968, pp. 444-447)

Cornelia ŞTEFĂNESCU, unul dintre cei mai cunoscuţi exegeţi ai operei lui Mihail Sebastian, consideră că *Jocul de-a vacanţa* „nu este o piesă de acţiune, ci una de atmosferă, iar intriga este implicată în aspiraţiile imaginare ale personajelor care vor să se joace pentru o lună într-o recreaţie în stare să-i scoată cu totul din canonul programului existenţei lor şablonate, care-i automatizează în restul anului." Astfel, Ştefan Valeriu „face tot ce-i stă în putinţă ca să-şi dea iluzia vacanţei perfecte care s-ar traduce prin fuga de orice i-ar aminti de întâmplările din cursul anului. Dacă jocul are un organizator recunoscut în acest tânăr cu comportări neobişnuite în stare să deruteze pe întâmplătorii pensionari ai vilei, el se adresează, în schimb, unor oameni pregătiţi sufleteşte pentru a-l primi. [...] Pentru prima oară apare acum motivul fundamental pe care vor gravita prospecţiunile dramatice ale scriitorului: evaziunea din platitudinea cotidianului burghez. După un scurt timp de aclimatizare, locatarii pensiunii Weber acceptă regulile năstruşnicului joc inventat de Ştefan Valeriu, cu nume menit să ilustreze fondul lui grav – «jocul de-a vacanţa», «de-a fericirea», «de-a uitarea», transpunându-se într-atâta noilor situaţii, încât pierd până şi noţiunea timpului pe care ajung să-l măsoare după răsăritul soarelui şi după căderea frunzelor. În timpul unei nevinovate farse, combinaţie inspirată de moment, pe un ton de umor simpatic, pusă la cale de toţi pentru a deruta pe doi străini a căror prezenţă nedorită le ameninţa tihna atât de inventiv înviorată de verva şi fantezia lor spirituală." (*Mihail Sebastian*, Editura Tineretului, 1968, pp. 96-98)

Pentru Mircea TOMUŞ interesantă este încercarea de a ieşi din mediocritate a eroilor lui Sebastian: „Acţiunea din

Jocul de-a vacanţa se petrece într-o regiune de munte, într-o vilă-pensiune. Sosirea unui vilegiaturist insolit şi turbulent, Ştefan Valeriu, deranjează tabieturile mărunte ale fiecăruia. Când se părea că va izbucni un conflict, noul-venit se explică, dezvăluindu-şi intenţia de a se odihni cu orice preţ, ceea ce el numeşte «jocul de-a vacanţa», «jocul de-a uitarea», «jocul de-a fericirea». Locatarii pensiunii şi în primul rând enigmatica şi frumoasa Corina sunt atraşi în acest joc, în practică menţinându-l şi îmbogăţindu-l, dar momentul despărţirii îi pune în faţa unei stări sufleteşti complexe, încărcată de regret. O clipă sunt fulgeraţi de visul unei vieţi petrecute în afara convenţiilor rigide, dar prima care se dezmeticeşte e Corina; ea curmă jocul, depărţindu-se de Ştefan Valeriu, pentru a preîntâmpina ofilirea dragostei lor. Cum spuneam mai sus, acţiunea are o desfăşurare liniară, de o clasică simplitate. Motivul piesei reprezintă desigur un simbol, numai că acest simbol nu e tratat cu mijloace grandilocvent romantice. El este, implicit, adând integrat materialului de viaţă prezentat. De altfel, întreg farmecul piesei şi al personajelor se naşte tocmai din subtila lor concepere. Atât motivul de bază, cât şi fiecare erou în parte se află la limita dintre simbol şi realitate."

Criticul încheie, considerând *Jocul de-a vacanţa* „cea mai tristă piesă a lui Sebastian, mai tristă decât *Steaua fără nume*, în finalul căreia Miroiu rămâne totuşi îndărătnic agăţat de visul său. «Jocul de-a fericirea», jucat de pensionarii vilei Weber, le-a demonstrat fiecăruia dintre protagonişti adevărul amar că, în lumea în care trăiesc ei, nu este loc pentru fericirea deplină. Experienţa lor nici măcar nu a avut darul de a le împrospăta forţele fizice sau sufleteşti. *Catharsis*-ul acestei piese nu duce la înălţare sufletească, ci strecoară tristeţe şi scepticism. Corina, care e prima dintre fermecătoarele eroine ale lui Sebastian, a învăţat din jocul lui Valeriu un adevăar amar, pe care îl şi aplică, cu simţul său practic feminin; e moneda ce răsplăteşte pe iniţiatorul ei: despărţirea, deşteptarea conştientă din vis, «pentru ca să nu se sfârşească singur»." (*Carnet critic*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969, pp. 286-291)

În viziunea lui Ion VLAD, „*Jocul* angajează efectiv personajele, iar fluenţa replicii (exprimând elanuri şi candoare)

şi atracţia jocului convertit în cuvânt sunt compuse cu totul remarcabil. Nimic violent, nicio replică strigată, niciun ton care să distoneze (respectând echilibrul mozartian). Dimpotrivă, totul se petrece într-o mişcare simplă şi de mare graţie. Tocmai pentru că în planul lor anterior personajele sunt lipsite de poezie şi fiindcă în acel „timp" – abandonat acum – primau platitutinea, conformismul etc., ele se angrenează acum în *joc*; un joc al visului şi al al fanteziei. E o *desprindere* prin antiprogram şi prin refuzul habitudinilor, dereglate (acţionând asupra condiţiei umane) de *real* printr-un anticonformism descoperit în resursele interioare ale fiinţei; nostalgia vârstei, a jocului şi a copilăriei nefiindu-le refuzate personajelor. *Jocul implică subtextul*; adică, un sistem de referinţe cu variante semantice deschise, comparabilă cu o suită de metafore. Etapele piesei de înregistrează atent, cu accente plasate pe câte o scenă din fiecare act: actul I, scena IV (Corina – Bogoiu, constituită ca un recitativ dedicat imaginarelor călătorii ale funcţionarului eliberat acum de convenienţe); acena XV (Corina – Ştefan şi invitaţia la joc); actul II, scena III (Corina – Bogoiu); scena XVIII (Corina – Ştefan, refăcând elegiac etapele vârstelor); actul III, scena VIII (Corina – Ştefan: motivul iubirii), scena IX (Ştefan – Jeff şi reîntoarcerea la vârsta adolescenţei) etc. Traiecţiile piesei de la: a. conflictul dintre Ştefan şi ceilalţi locatari ai vilei, la b. acceptarea jocului şi c. revenirea, învinsă şi dezamăgită, la realitatea anterioară se realizează prin analogie cu *structurile simfonice* (corespondenţele cu structurile muzicii sunt astfel reale). Se observă, în acord cu „formele" muzicale alese, acţiunea unui principiu de alternare a replicilor şi o modificare permanentă de ritm şi de unghiuri. *Jocul de-a vacanţa* urmează cu o anume acceptare constantele polifoniei. Dacă am opera un decupaj foarte riguros, am constata atenţia acordată unor momente nodale ale întregii partituri; pentru fiecare act se determină un *motiv* comentat (recitativ) şi comunicat în sensul în care procedează un compozitor. Bogoiu, *Madame* Vintilă, Jeff, Corina, Ştefan se plasează în funcţie de aceste motive şi se definesc în consecinţă. *Convenţia* urmează până la capăt; evadarea, iubirea, vârstele, incertitudinile etc. sunt racordate la

acest joc al raporturilor umane: «Poate că într-adevăr totul n-a fost decât o părere, o glumă, un joc.» [...] Cursivitatea şi nuanţarea expresiei dau dialogului o consistenţă *sonoră*. Replica se *aude* (inserţia sonoră e caracteristică replicii lui M. Sebastian), impulsul sonor fiind implicat în semn.

Lirică prin transparenţe, nuanţe şi tonalitate (registrul muzical e una din dominantele piesei), *Jocul de-a vacanţa* deţine o armonie a liniilor, un echilibru impermeabil la registrul vulgar sau violent; minuţia şi coerenţa detaliilor, lipsa de ostentaţie se integrează într-un ansamblu care refuză surprizele (obişnuitele şi comunele „lovituri de teatru") elementare şi exterioare, preferând combinaţiile inedite de ordinul raporturilor umane (umorul însuşi are accente ponderate). De altfel, cred că nu elementele comice interesează în primul rând; secundare, ele fuzionează cu aspectele incluse în dialog, argumentând doar *efectul* dramatic, cursivitatea acestuia. (*Convergenţe*, Editura Dacia, Cluj, 1972, pp. 260-261)

Ioan MASSOFF consideră că în piesa lui Sebastian „este dramatizată « vacanţa », perioada când insul evadează temporar din viaţa cotidiană, refugiindu-se într-un alt climat, fizic şi moral. În speţă, eroii, de categorii felurite, s-au retras în vârf de munte, într-o pensiune, adevărată insulă, alcătuind o familie în care niciunul nu cunoaşte antecedentele celuilalt. Dar există un joc al vacanţei care trebuie învăţat; când se termină vacanţa, jocul s-a sfârşit, « familia » se desparte, viaţa trezind pe fiecare la realitate, căsuţa de pe munte îşi aşteaptă alţi oaspeţi." (*Teatrul românesc. Privire istorică*, vol. VII, Editura Minerva, Bucureşti, 1978, pp. 379-380)

Virgil BRĂDĂŢEANU remarcă aspectul de variaţiune pe aceeaşi temă a operei lui Mihail Sebastian: „Opera, în întregul ei, are aspectul de variaţiune pe aceeaşi temă [...] Variaţiunea însă a favorizat nuanţa, în pătrunderea şi redarea nuanţelor stând una din marile calităţi ale comediilor lirice ale lui Sebastian." Evadarea prin visare dintr-o lume monotonă este, după Virgil Brădăţeanu, o formă de amăgire a personajelor, întrucât „în *Jocul de-a vacanţa* este sugerată o lume pe care majoritatea eroilor caută să nu şi-o amintească. Vor s-o uite, o ocolesc, simt nevoia să viseze, să se desprindă

de cotidian, nu s-ar mai întoarce şi atunci când trebuie s-o facă îşi lasă visele acolo unde s-au născut, deoarece este de presupus că «dincolo» nu-i loc pentru ele. Fiecare personaj de prim plan reprezintă o integralitate dramatică, fiind alcătuit din lumini şi umbre, din elemente concrete, din trăiri efective în scenă, din relaţii care se prind, se întăresc sau se rup în paginile piesei, aşadar în faţa spectatorilor, dar şi din ceea ce nu se vede, din ceea ce nu se spune, dar se simte, din tot ceea ce înseamnă efect al unor existenţe cunoscute doar acelui personaj, bănuite de noi sau neştiute."

Autenticitatea artistică, autenticitatea trăirilor personajelor îi apar comentatorului drept punctele care susţin piesa, căci „Mihail Sebastian îşi susţine opera nu prin multe personaje şi nici prin fapte ieşite din comun, şi-o susţine prin marea taină a autenticităţii artistice, prin nuanţe nenumărate, toate expresii ale adevărului psihologic. Dramaturgul ştie să pătrundă mişcările sufleteşti şi să le releve mişcătoare la rândul lor, ştie să-i asculte, dar şi să-i înţeleagă şi să le împlinească imaginea, să intuiască şi să deducă. Ştie să-i asculte nu numai pe oameni, ci şi firea, are viziunea gesturilor, le cunoaşte limbajul delicat sau brutal, are conştiinţa situaţiilor definitive şi le valorifică cu o rară sensibilitate, cu o poezie în care îşi găsesc loc întrebările, promisiunile, certitudinile, o poezie senzuală a oamenilor care ca oameni se aşteaptă, se caută şi se duc purtaţi de chemare şi dor." (*Istoria literaturii dramatice româneşti şi a artei spectacolului*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979, pp 354-356)

Dumitru MICU apreciază lirismul din piesele lui Sebastian: „Comedii sentimentale prin subiect, piesele sale se ridică deasupra celei mai întinse părţi din dramaturgia perioadei interbelice prin lirism şi intelectualitate, prin prospeţimea expresiei. Aflat în vilegiatură, undeva în munţi, Ştefan Valeriu scoate din funcţie aparatul de radio şi telefonul, împiedică sosirea presei, într-un cuvânt, suprimă tot ce integra pensiunea în istorie şi chiar în geografie. Locatarii vilei, situată la peste o mie de metri altitudine, se pomenesc pe muntele Ararat. Revoltaţi la început, ei se obişnuiesc până la urmă atât de bine cu situaţia încât nu mai vor să o curme. «Jocul de-a vacanţa» în care s-au lăsat antrenaţi fiind, prin definiţie, un «joc de-a uitarea", devine implicit «jocul de-a fericirea». În limbajul lui Voronca *Jocul de-a vacanţa* e un «petit manuel du parfait bonheur". Literar se încadrează în teatrul pseudocomic de factură lirico-metaforică. Piesa în totalitate devine o metaforă a instalării lucide în vis." (*Istoria literaturii române. De la creaţia populară la postmodernism*, Editura Saeculum I.O., Bucureşti, 2000, pp. 299-300)

Pentru Constantin TRANDAFIR „partitura are doi timpi consecutivi în registre diferite. Să ne reamintim că la vila Wagner de la Lacul Roşu, o vilă ca oricare alta, se află de curând câţiva vilegiaturişti de condiţie socială modestă, cu identitate neclară, oameni pur şi simplu. Sunt în vacanţă, dar legaţi ombilical de toate deprinderile anterioare, la fel de agitate şi de anoste.[...] Această atmosferă de familie scufundată în convenţii alienante este tulburată de prezenţa tânărului şi ciudatului Ştefan Valeriu, care, iniţial, se arată a fi un dezabuzat special, nicidecum din categoria inadaptabililor. Reacţiile lui sunt excesive: taciturn, ireverenţios, de o impolitete ostentativă faţă de femei şi sarcastic faţă de bărbaţii tabietlii, până la o virulenţă antipatică." Pentru comentator, Corina este elementul raţional care decide întreruperea jocului: „«Aventura» e întreruptă de simţul practic al femeii, care, pe lângă misterele ei originare şi devenite legendă, mai este dotată şi cu luciditate superioară bărbatului. Corina, în rol de zeiţa Memoriei, îşi dă seama iar că «jocul» acesta «de vară» e tranzitoriu, că visul nu poate dăinui la nesfârşit şi că inefabila poezie, şi cea a dragostei, riscă să se dizolve, dacă «jocul prim», «jocul vieţii», se menţine sub narcoză.[...] Urmează ieşirea din utopie. Înainte de a-şi isprăvi vacanţa, Corina se desparte deplânsă de toţi, ca într-un cor antic, iar lui Ştefan îi recită o lungă tiradă lirică.[...] E aici un fel de «*Luceafăr* întors», cu o semnificaţie *altfel* nuanţată şi cu un patetism «teatral», mult îndreptat spre firesc. Jocul se va sfârşi *singur*, de la sine, dar el se poate repeta în vis, iluzia va fi salvată şi durabilă." (*Mihail Sebastian. Între viaţă şi ficţiune*, Editura Fundaţiei Culturale Libra, Bucureşti, 2007, pp. 228-232)

N. MANOLESCU remarcă îndeosebi punctele mai puțin reuşite ale piesei: „*Jocul de-a vacanța* (1936) pleacă din aceeaşi materie ca romanul *Accidentul*, în care se amestecă unele elemente biografice. Sebastian împrumută eroilor proaspăta lui pasiune pentru Leny despre care aflăm din *Jurnal*. Comedia stă pe ideea refugiului din cotidian într-o vacanță în care personajele joacă alte roluri decât în viață. În ciuda aprecierilor favorabile, [...] *Jocul de-a vacanța* are o logică foarte aproximativă a situațiilor dramatice. E de neînțeles prin ce mijloace Ştefan Valeriu [...] reuşeşte să-i câştige la jocul său pe ceilalți locatari ai vilei Weber, mai ales că transformarea acestora din neprieteni ai tânărului în fani ai săi se petrece între actele I şi II. În final, comedia alunecă pe o ireversibilă pantă sentimentală. (*Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, 2008, pp. 871-872)

STEAUA FĂRĂ NUME

Mihail Sebastian. *Jocul de-a vacanța. Steaua fără nume*, Fundația Pentru Literatură şi Artă, Bucureşti, 1946; Mihail Sebastian, *Opere alese*, vol. I (*Teatru*), E.S.P.L.A., Bucureşti, 1956, ediție îngrijită şi prefață de Vicu Mândra (fiind republicată în anul 1962 de acelaşi editor, la Editura Pentru Literatură); Mihail Sebastian, *Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume, Ultima oră*, cu o prefață de Mircea Tomuş, Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1965; Mihail Sebastian, *Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume*, cu o postfață de Adrian Anghelescu, Minerva, Bucureşti, 1975; Mihail Sebastian, *Teatru: Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume, Ultima oră*, Eminescu, Bucureşti, 1985; Mihail Sebastian, *Teatru*, ediție îngrijită de Vicu Mândra. Antologie şi repere istorico-literare de Mihai Dascal, Minerva, Bucureşti, 1987. Mihail Sebastian, *Théâtre: Jouons aux vacances, L'étoile sans nom, Edition spéciale, L'île*, Traduit du roumain par Alain Paruit, préface Georges Banu, L'Herne, Paris, 2007.

Steaua fără nume a fost elaborată în 1943. Prima însemnare despre piesă apare în jurnalul lui Mihail Sebastian la data de 7 ianuarie 1943: „Deodată, din chiar senin, astă-seară un subiect de piesă. Încă un subiect de piesă. Al câtelea? [...] Comedia ivită astă-seară mi se pare un lucru şarmant. Ingenios, vioi, plin de spirit. Am scris în întregime (cu multe detalii) scenariul actului I. Mai vagi sunt actele II şi III, dar plecarea e aşa de bună, încât posibilitățile de dezvoltare a acțiunii sunt

foarte bogate. Sunt deocamdată la răscruce: pot merge spre comedie sentimentală, dar, dacaă am puţin curaj şi oarecare lipsă de srupul, pot intra categoric în comedie de situaţii, dacă nu absolut în farsă (lucru de care din păcate mă cred incapabil). Nu ştiu exact ce voi face, dar în niciun caz n-aş vrea să las lucrurile în stadiu de proiect. Scenariul ăsta vreau să-l vând. (Repede, cât nu-mi devine prea drag; repede, cât este încă un lucru strein de mine.) Vreau să câştig repede cu el câteva zeci de mii de lei, care să mă scoată momentan din mariel mele încurcături băneşti." (*Jurnal*, ed. cit., pp. 493-494). După câteva zile revine cu alte notaţii, entuziasmat de subiect, dar încă nelămurit în ce priveşte tonul piesei: „Noaptea de joi spre vineri a fost obişnuită noapte de febră, care urmează de obicei, la mine, primei viziuni a unei cărţi, a unei piese. M-am zvârcolit până spre dimineaţă, asaltat de gânduri, de soluţii, de întrebări – şi pentru toate mi se părea că găsesc răspuns, cu o magică uşurinţă. Piesa creştea, se împlinea, devenea urgentă, exigentă, cerând parcă să fie scrisă imediat. La fel de agitată mi-a fost ziua următoare, vineri. Am telefonat mai întâi la Nicuşor (căci aş fi vrut să-i comunic imediat propunerea mea). Planul era simplu. Las scenariul să se aplece spre farsă. Elimin în mod deliberat elementele de poezie, delicateţă, subtilitate etc. Trag totul spre burlesc." (marţi, 12 ianuarie 1943, *Jurnal*, p. 494). Entuziasmat de noul proiect, le vorbeşte despre piesă Norei Piacentini şi lui Mircea Şeptilici care, deşi erau într-o epocă în care legile antisemite interziceau reprezentarea pieselor scrise de evrei, îl încurajează să scrie şi îi garantează că îi vor juca piesa. Începe propriu-zis să scrie piesa după jumătate de an, la moşia lui Antoine Bibescu de la Corcova: „Acolo am scris în patru săptămâni primele două acte. Un mehedinţean ar putea recunoaşte în textul piesei ecouri regionale. Numele unora din personaje (Miroiu, Pascu) sunt nume de locuitori de la Corcova; Imoasa, Jirovel (despre care vorbeşte în actul I şeful gării) sunt sate din împrejurimi." În *Jurnal* se precizează că deşi acţiunea piesei se petrece între Câmpina şi Sinaia, pe Valea Prahovei, „geografia ei adevărată" e în Turnu Severin: „De acolo [...] mi-am procurat din biblioteca lui Ion Biberi un tratat de astronomie, din care descifram constelaţiile eroului meu." („Cortina", anul VI, nr. 245, 2 martie 1945, pp. 1-2).

Primul titlu al piesei, „Ursa Mare", a fost schimbat în *Steaua fără nume* la sugestia Norei Piacentini şi a lui Mircea Şeptilici, în casa cărora Sebastian a citit actul I şi al II-lea, la 13 decembrie 1943: „Nu voi uita niciodată noaptea aceea. A fost pentru mine adevărata premieră a piesei. A fost – dacă mă gândeam bine – singura bucurie imediată şi vie pe care mi-a dăruit-o teatrul. A doua zi, piesa mi-a scăpat din mâini." („Cortina", anul VI, nr. 245, 2 martie 1945, pp. 1-2). După cum se consemnează în *Jurnal*, textul a fost depus în ziua următoare, la teatrul „Alhambra", pentru a începe repetiţiile: „Astăzi, lucrurile au decurs cu o rapiditate care bruschează toate ezitările şi reticenţele mele. De la 11 dimineaţa la 4 după-masă, împreună cu Mircea, am dictat simultan la trei dactilografe. La 4 ½, manuscrisul a fost depus la teatru. [...] La şapte fără un sfert, Nora şi Mircea – pe care îi aşteptam într-o cafenea – au sosit aprinşi de «entuziasmul delirant» stârnit de lectura în plen. Toată lumea e intrigată şi fericită. Prima repetiţie are loc mâine." (*Jurnal*, ed. cit., p. 536)

Ultimul act este scris, potrivit consemnărilor din *Jurnal*, în cinci zile: „Terminat azi (21 decembrie) actul III din «Ursa Mare». L-am scris repede, de vineri noaptea până azi la prânz, grăbit, puţin mecanic, aproape fără răgazul de a reciti. Azi-noapte, «dopat» cu cafea neagră, am lucrat până la 4 dimineaţa. Nu e felul meu favorabil de lucru. Nu pot face nimic bun «cravaşat» fiind. Îmi trebuie mai multă libertate de mişcare, mai mult timp de reflexie. Cred că sunt lucuri excelente în câteva momente ale actului, dar ştiu că n-am dat tot ce se putea. Poate să revin mai târziu. Finalul mă nemulţumeşte." (*Jurnal*, ed. cit., p. 536)

Cum scriitorii evrei erau interzişi la sfârşitul anului 1943, a fost necesară o adevărată strategie pentru reprezentarea piesei, relatată de scriitor în *Jurnal*, la momentul respectiv şi în ziarul „Cortina", în martie 1945. Este găsit, tot atunci, şi autorul fictiv al piesei: Victor Mincu (profesor în Galaţi), care va deveni o grea povară, întrucât curiozitatea actorilor, îndeosebi a lui Radu Beligan (care, ajuns în turneu în oraşul de

la Dunăre, apelează chiar la poliția oraşului pentru a-l descoperi pe misteriosul autor al piesei) risca să trezească suspiciuni din partea autorităților.

Faptul că autorul, misteriosul Victor Mincu, nu apare la repetiții declanşează aproape un scandal, ajungându-se chiar la o somație oficială din partea Direcției Teatrelor care cerea Teatrului „Alhambra" „să-l prezinte, fără întârziere, pe autorul piesei «în carne şi oase», împreună cu actele sale de origine etnică. Altfel, spectacolul – până la premiera căruia mai erau cinci zile – va fi imediat oprit şi definitiv interzis." („Cortina", anul VI, nr. 245, 2 martie 1945, pp. 1-2). În cele din urmă, avocatul Ştefan Enescu, prozator şi publicist, acceptă să intre în jocul riscant al autorului dramatic, cunoscând consecințele pe care şi le asumă şi se prezintă la Direcția Teatrelor împreună cu directorul Soare Z. Soare pentru a da declarațiile necesare. Pentru a diminua riscurile, Mihail Sebastian hotărăşte să ardă manuscrisul: „Mi se părea că puteam fi, în sfârşit, liniştiți. Pentru mai mare siguranță şi ca să înlăturăm orice urmă, am ars manuscrisul *Stelei fără nume* de față cu Mircea Şeptilici şi cu noul autor. Trebuiau să dispară corpurile delicte. Mai mult decât atât, trebuia să avem probe serioase, dacă ni s-ar fi cerut. Întreg textul piesei a fost copiat de mână – cu ştersături şi pete, ca să constituie un manuscris plauzibil – corvoadă la care Victor Mincu al nostru s-a supus zâmbind." („Cortina", anul VI, nr. 245, 2 martie 1945, pp. 1-2). Ştefan Enescu este obligat să răspundă în scris unui articol în care autorul piesei, atâta vreme ocultat, era acuzat că ar aduce „o gravă jignire literaturii române" prin presupusa lui origine etnică.

Premiera a fost un adevărat succes, dovadă fiind articolele entuziaste din revistele „Rampa" sau „Bis" care notează acest lucru („Noua premieră [...] a obținut un deosebit succes fiind remarcată de unanimitatea presei", „Rampa", 19 martie 1944; „Este atât de puternică această piesă, atât de firească acțiunea dramatică, dialogul este atât de bine condus de autor, încât piesa cu care îşi redeschide stagiunea compania Nora Piacentini-Marcel Anghelescu-Radu Beligan va consacra un nou talent şi va stimula şi pe alți scriitori să dea teatrelor noastre piese de succes." „Bis", II, 75, 27 februarie 1944).

Premiera a avut loc în seara zilei de 1 martie 1944, la teatrul „Alhambra" din Bucureşti, cu următoarea distribuție: Maria Mohor (Mona), Radu Beligan (Marin Miroiu), Nora Piacentini (Domnişoara Cucu), Marcel Anghelescu (Ispas, şeful gării), V. Brezeanu (Udrea), Mircea Şeptilici (Grig), N. Tomazoglu (Pascu), C. Iordănescu (Ichim), I. Şerbănescu (un țăran), Ninetta Gusti (o elevă), G. Basmagian (conductorul). Decorurile au fost semnate de Mircea Şeptilici, iar direcția de scenă de Soare Z. Soare. În anul 1957 piesa este înregistrată pentru Radio cu distribuția următoare: Alexandru Giugaru, Radu Beligan, Maria Vauvrina, Horia Şerbănescu, Nineta Gusti, Nae Roman, Niki Atanasiu, Tanți Cocea, Jules Cazaban, Constantin Brezeanu, George Măruță.

Steaua fără nume a fost ecranizată de patru ori. Prima ecranizare, pentru televiziune, a fost făcută în Finlanda, în regia lui Manno Hyvönen, iar premiera a avut loc pe 18 ianuarie 1962. Următoarea şi cea mai cunoscută ecranizare a fost făcută de regizorul Henri Colpi, în 1965 şi i-a avut în distribuție pe Marina Vlady (Mona), Claude Rich (Miroiu), Grigore Vasiliu-Birlic (Udrea), Eugenia Popovici (Domnişoara Cucu), Cristea Avram (Grig), Franz Keller (Ichim), Alinta Ciurdăreanu (Eleonora Zamfirescu), Marcel Anghelescu (Ispas, şeful gării). Au urmat două filme de televiziune, în 1978, în Uniunea Sovietică, în regia lui Mikhail Kozakov şi în 1979, în Grecia, în regia lui Kostas Asimakopoulos şi Stelios Rallis.

Primul articol despre *Steaua fără nume* apare înainte de premieră, autorul acestuia, N. CARANDINO, consemnând entuziasmat apariția unui nou autor dramatic: „Nu-l cunoaştem pe autor, nici nu ştim dacă a mai scris vreodată în viața dumisale teatru. Ceea ce pare însă neîndoios de la lectura primei scene este că el posedă până în cele mai mici detalii secrete tehnice şi că aceste secrete se află mereu la dispoziția unui talent proaspăt şi original, a unui talent în care lirismul şi fantezia îşi dispută titlurile de strălucire. [...]

Este în *Steaua fără nume* o nostalgie a depărtărilor, un simț al inutilității problemelor grave şi o apropiere originală şi

delicată între perspectivele pe care le deschide minţii universul şi cele tot atât de vaste pe care în sens invers le desface mintea năstruşnică în cutele cele mai ascunse ale inimii." (*O stea fără nume*, „Bis", an II, nr. 74, 20 februarie 1944)

După premieră, tot CARANDINO exclamă cu acelaşi entuziasm: „Iată în fine o excelentă piesă originală şi un bun spectacol. Piesa admirabil construită din punct de vedere teatral, conţine frumuseţi lirice din cele mai diafane. Poezia textului izvorăşte din cotidian, din banalitate, din acel familiar pe care l-au exploatat în tonalităţi diverse Francis Jammes, Léon Fargue. Nu este vorba însă de o poezie care să se despartă de teatru şi să i se adauge, ci de o emoţie care creşte din lucruri, din cuvinte şi din magia senzaţiilor nedesluşite.[...] Piesa creşte de la o scenă la alta, din fragilităţi şi din dureri ascunse. Ea constituie poate cea mai interesantă privire pe care teatrul românesc a înregistrat-o până astăzi asupra vieţii provinciale, viaţă în care totuşi se poate ajunge de la noroiul de pe străzi până în 'naltul cerului „dintr-un salt" aşa cum spunea poetul rondelurilor. Personagiile trăiesc toate, vii şi autentice, deşi poezia le vătuieşte sufletul, deşi cuvintele pe care le spun, cuvinte curente, cuvinte banale, par toate furate dintr-o lume de vis. Autorul a izbutit să descopere în lumea inimii cea necuprinsă, o stea nouă, o stea pe care de acum înainte se vorstrădui să o explice şi să o înţeleagă."

În finalul articolului, cronicarul face un elogiu tânărului dramaturg, considerând că piesa este „fără îndoială una dintre cele mai bune care s-au scris la noi.

Un autor nou? Poate.

O piesă mare? Desigur."

Pentru B. ELVIN „piesele lui Mihail Sebastian se caracterizează prin echilibru, prin armonie. Autorul nu se lasă niciodată ispitit de contrastele dramatice violente, de tranziţiile subite; lui îi repugnă tiradele, loviturile de teatru şi efectele scenice.[...] Această sobrietate şi justă măsură care călăuzeşte pe dramaturg dă o rezonanţă particulară pieselor sale. În adevăr, undeva în adâncul lor au loc dezastre, incendii, iar scena abia se colorează pe fumul unei tristeţi tăcute şi al unei melancolii fără nume." (*Teatrul lui Mihail Sebastian*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1955, pp. 65-67)

Nostalgia apăsătoare a comediilor lui Sebastian este relevat de Vicu MÂNDRA care consideră că „tragismul pieselor lui Mihail Sebastian nu capătă niciun moment proporţiile marilor pasiuni înfrânte. Lipsesc cu desăvârşire puternicele scene tragice, nu sunt rostite replici înecate în lacrimi, nu sunt lansate în spaţiu strigătele impresionante ale unor oameni care-şi joacă întreaga existenţă într-o înfruntare decisivă. Tragismul este discret, replicile amare sunt rostite în şoaptă, zbuciumul personajelor este abia mărturisit." (Mihail Sebastian, *Opere alese*, vol. I, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1956, p. 36)

Al PIRU consideră că „oricât de vii ar fi (şi sunt în bună parte) dialogurile, *Steaua fără nume* rămâne o comedie frivolă, nesusţinută psihologiceşte. Protagonista nu are consistenţă. Şeful e convenţional, domnişoara Cucu şarjată. Profesorul Miroiu, astronom, e în fond un poet, şi adesea scenele cu el sunt lirice. [...] Cum se observă numaidecât, lirismul e terestru. Alunecat pe panta sentimentalismului, Mihail Sebastian devenea minor. De atfel, însuşi sfârşitul piesei e naiv, melodramatic şi nemotivat." (*Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1968, p. 448).

Pentru Mircea TOMUŞ, „în *Steaua fără nume*, autorul nu mai recurge la procedeul, atât de utilizat în dramaturgie, de a-şi aduna eroii într-un anume loc, pentru o scurtă perioadă, răstimp în care îşi dezvăluie fiecare trăsăturile specifice şi se consumă şi conflictul. În această piesă se scontează mai mult pe iluzia vieţii în desfăşurare. De aici, importanţa sporită care se dă reprezentării mediului social. Atât numai că Sebastian nu practică descriptivismul plat. Ambianţa socială are în teatrul său un rol dramatic, reprezintă unul din factorii pe care se sprijină conflictul. În cazul de faţă, orăşelul, comuna urbană cu opt mii două sute patruzeci şi şase de locuitori, imaginat de autor undeva pe linia Bucureşti – Sinaia, reprezintă un pol al amorţelii provinciale, al unei vieţi meschine, al cărei înţeles se spulberă în acte de infinitezimală importanţă. Dar, pentru că târgul reprezintă un cosm rotund, perfect în alcătuirea lui

meschină, cu scara lui de valori, evenimentele tind să câştige proporţii uriaşe. O raţă călcată de accelerat nu e un fapt de interes strâmt familiar; el priveşte serviciul Căilor Ferate şi chiar întreg oraşul. Spionarea reciprocă a vecinilor e un important element de strategie în viaţa bieţilor urbani, capabil să declanşeze mari spaime. Regulamentul şcolar e o tablă de legi de însemnătate cosmică, tinzând a-şi subsuma până şi tratatele de astronomie ale timidului profesor Miroiu, cu întregul lor conţinut. Într-o asemenea atmosferă, oamenii se elementarizează, ajung să fie stăpâniţi de manii mai mult sau mai puţin inofensive, mai mult sau mai puţin costisitoare: profesorul Udrea lucrează întreaga lui viaţă la o simfonie pentru executarea căreia n-are însă, aspect de emoţionantă ingenuitate, corn englez; Miroiu se scufundă în studierea cerului şi a cataloagelor siderale. Îngroşând pasta tabloului, Sebastian ajunge în pragul simbolizării sau al caricaturii." (*Carnet critic*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1969, pp. 292-293)

Pentru Valeriu RÂPEANU, comediile lui Mihail Sebastian au un aer vetust, deşi lirismul lor nu este ceva exterior: „De la o comedie la alta, Mihail Sebastian a fost mereu nou, chiar dacă, citite astăzi atent, piesele lui sunt expresia câtorva coordonate sufleteşti. Mai întâi fiorul liric ce caracterizează teatrul lui Sebastian. Lirismul comediilor sale nu este ceva exterior, nu provine din frumoasa alcătuire a frazei dramatice, ci constituie expresia unui mod aparte de a privi şi a înţelege viaţa. Mai mult chiar, conflictul din piesele lui Mihail Sebastian se desfăşoară în numele şi pentru apărarea acestui ideal de viaţă." (*Mihail Sebastian şi pasiunea cunoaşterii*, „Luceafărul", 1969, nr. 11)

Dialogul cu opera lui Caragiale este observat şi de Simion ALTERESCU: „Autorul coboară de astă dată într-un orăşel românesc de provincie, al cărui climat îl reconstituie cu o economie de mijloace remarcabile. Aici, pornind să scrie o comedie românească, pe o temă ce-i aparţine, Sebastian a legat obligator punţile piesei sale cu opera lui Caragiale, dar într-o altă tonalitate. În acest peisaj social, de intrigă filistină şi falsă declamare a virtuţii, se întâlnesc doi oameni. Mona, frumoasa

necunoscută, apăsată de artificialitatea unei existenţe mondene, râvneşte la aceeaşi fericire simplă la care am visat şi eroii «jocului de-a vacanţa». Marin Miroiu, profesor timid de astronomie, îşi încalcă visurile sale de depăşire a stereotipului existenţial burghez pe o planetă care nu poate fi văzută cu ochiul liber şi care îi este cunoscută numai lui, descoperitorul unic al «stelei fără nume». Evadarea se dovedeşte din noi imposibilă, dar visul capătă o superioară potenţare spirituală." (*Istoria teatrului în România*, vol. III (1919-1944), coord. Simion Alterescu, Editura Academiei R.S.R., Bucureşti, 1973, p. 195)

Dana DUMITRIU relevă prezenţa unei ambivalenţe în opera lui Sebastian, prezenţa a două tipuri de intelectuali: „unul frământat de radicalitatea unor soluţii existenţiale şi estetice, asimilând formele noi de gândire şi participând la drama intelectuală a epocii, altul (un fel de Ştefan Valeriu, Marin Miroiu, Alexandru Andronic) visător şi sentimental incurabil, crezând încă într-o ordine ideală a vieţii, dar neîndrăznind pentru ea altceva decât tristeţea orgolioasă şi încremenirea în valorile spirituale umane. Unul e un ins nou, modern, care trăieşte cerebral şi intens condiţia sa de intelectual, altul e urmaşul inadaptabilului din literatura antebelică; unul trăieşte lumea ca un intelectual adevărat, altul e un suflet nostalgic, timid şi însingurat, ce trăieşte la nivel sentimental." (*Inteligenţa modernă şi sentimentalismul provincial*, „Convorbiri literare", 1975, nr. 6)

Valentin SILVESTRU admiră farmecul pieselor lui Sebastian, întrucât „lirismul pastelat, umorul cu sclipiri ironice, solidaritatea de o clipă a unui grup uman într-o evaziune de anume noblete spirituală dau un oarecare farmec lucrării şi atrag, desigur, actorii, disponibili întotdeauna pentru un joc cu măşti ale iluziei." (*Caligrafii pe cortină*, Bucureşti, Editura Eminescu, 1979, Colecţia „Masca")

Pentru Virgil BRĂDĂŢEANU „toţi şi toate reprezintă şi sugerează o comunitate obtuză, fără disponibilitate pentru visare, o mediocritate agresivă. [...] În *Steaua fără nume* se simte existenţa lipsită de orizont, ridicolă a unei lumi suspicioase cu ceea ce nu înţelege şi înţelege doar aspectele cu

utilitate imediată, care nu acceptă decât cele ce sunt la fel ca ieri, ştiute dintr-o îngustă experienţă şi precară cunoaştere.

Steaua fără nume n-are multe personaje, dar diversitatea caracterelor şi a situaţiilor dă impresie de bogăţie în paletă, trăirile autentice şi nuanţele realizând dinamica aceea poetică ce începe să-i fie caracteristică dramaturgului Sebastian. Text şi subtext se îngemănenază aici, ceea ce se petrece şi ce se spune fiind frumos în redarea literară şi emoţionant prin adevărul care există din adâncurile trăirii până la poezia expresiei." (*Istoria literaturii dramatice româneşti şi a artei spectacolului*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979, pp. 356-359)

Pentru Dumitru MICU, *Steaua fără nume* este „un adevărat « vis al unei nopţi de vară ». Un tânăr profesor de matematică, descoperitor al unei noi stele, adăposteşte, o noapte, în camera lui de ascet, o junâ coborâtă din tren pentru că nu avea bilet. Dimineaţa, Mona pleacă, luată de protectorul ei, şi Marin Miroiu n-o va mai vedea niciodată." (*Istoria literaturii române. De la creaţia populară la postmodernism*, Editura Saeculum I.O., Bucureşti, 2000, p. 300)

Tot pe lirismul pieselor lui Sebastian insistă şi Constantin TRANDAFIR, întrucât, deşi dramaturgul „n-are acces la carnavalescul grotesc şi derizoriu, aşa cum reclamă modernitatea, se află în teatrul lui multă imaginaţie lirică dusă până la graniţele fantasticului. Şi mai este stăruinţa descătuşării de dogme, pasiunea unui fel de *monde renversé*, cu dedublările ei, între afirmativ şi negaţie, între întronare şi detronare, între ordine şi libertinaj etc. De aici provine comicul umoristic, din complementaritatea de opoziţii." Apoi criticul notează atmosfera de oscilare între real şi fantastic, apreciind că *Steaua fără nume* este construită „tot pe aceeaşi temă a contrastului dintre real şi imaginar, dar într-o paradigmă uşor modificată faţă de scrierile sale anterioare. E drept că sunt ecouri din «farsa lirică» claudeliană, din teatrul lui Anouilh şi din noul romantism preconizat de Giraudoux; încă mai evidente întâlniri are cu Marcel Pagnol, însă «originalitatea» acestei comedii sebastiene este incontestabilă. De data aceasta «insula» misterioasă nu-i nici într-o vilă izolată, nici într-o mansardă sordidă, ci într-un orăşel provincial, despre care să ne amintim cum Sebastian spunea că numai aici «spaţiul îngăduie să fie populat cu gesturi şi timpul cu întâmplări», într-o «atmosferă balzaciană de ciudăţenie şi de vechime», aici *eroul* e un «suflet bântuit de maladia obsesiilor».[...] Numai într-un asemenea loc se găseşte un «naufragiat» de felul profesorului Miroiu şi «naufragiază» pentru scurtă vreme o necunoscută spectrală, care vine, forţată, dintr-o altă lume, de la Cazinoul din Sinaia. În «comuna urbană», cele două planuri, real-diurn şi ideal-nocturn, se întretaie şi se izolează. Bipartiţia contingent-transcendent, realia şi utopia, creează resortul dramatic bine potenţat în această «poveste», care, ca orice poveste, merită a fi repovestită." (*Mihail Sebastian. Între viaţă şi ficţiune*, Editura Fundaţiei Culturale Libra, Bucureşti, 2007, p. 237)

Şi Ion ROTARU consemnează lirismul pieselor lui Sebastian: „Mult mai izbutită, unică în felul ei, prin lirismul mai grav pe care îl degajă, este *Steaua fără nume*. Aici « mirajul » se produce la întretăierea dintre două lumi: Mona, o femeie frumoasă din lumea bună, nimereşte din întâmplare într-un meschin târg de provincie şi petrece o noapte în tovărăşia profesorului Miroiu (numele celor doi protagonişti par a fi simbolice), savant astronom neştiut, visând la o stea descoperită de el după lungi calcule, imposibil de văzut cu ochiul liber sau cu aparate optice. Câteva ceasuri, până la ivirea zorilor, când « necunoscuta » va fi dusă din nou în lumea ei, idila celor doi se desfăşoară suav, ca un vis frumos sub cer înstelat, departe de urâţeniile vieţii prozaice. Ideea pare a fi aceea că, asemeni stelelor de pe firmament, traiectoriile destinelor omeneşti nu pot fi niciodată modificate. Visul însă rămâne întotdeauna frumos. [...] Fără a fi profund, teatrul lui Sebastian aduce elementul nou al lirismului şi al poeziei, prin abatere de la tradiţie în bună măsură, dar cu influenţe certe din dramaturgii moderni, Giraudoux de pildă, prin acel amestec de comic şi duioşie, greu de realizat fără pericolul hibridizării." (*O istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Dacoromâna, Bucureşti, 2009, p. 630)

N. MANOLESCU insistă asupra relaţiilor cu opera lui Caragiale: „Mult mai bine construită, deşi la fel de minor

sentimentală, este *Steaua fără nume* [...]. Este şi cea mai caragialiană dintre comediile lui Sebastian. Vicu Mândra a remarcat cât de bine îi seamănă lui Pristanda Şeful Gării din piesa lui Sebastian. Dar nu e numai acest personaj. Caragialiană este comedia toată a automatismelor gestuale şi verbale ale personajelor. Replicile sunt deseori memorabile. Personajele au exact acel procent de tipicitate care să le facă de neuitat. Realismul caracteriologic şi lingvistic din Caragiale se regăseşte în zugrăvirea mediului provincial, cu bovarismul şi în fond cu derizoriul lui moral şi social. Comedia este mult mai simpatic firească decât precedenta, unde artificiul este bătător la ochi şi evoluţia personajelor neconcludentă. Tradiţia conflictului este în *Steaua fără nume* flaubertiană: intelectualul modest şi idealist care este Marin Miroiu îi urăşte pe mediocraţii ca Grig, insensibili la valorile spiritului, cinici şi frivoli. Miroiu are şi o tradiţie autohtonă: indaptaţii din *Elena* lui Bolintineanu şi *Dan* al lui Vlahuţă. Contemporanul cel mai celebru este, firește, Ladima. Construită cu mai multă grijă decât *Jocul de-a vacanţa*, *Steaua fără nume* precipită şi ea tranformarea Lenei din sinucigaşă plictisită de viaţă în iubitoarea de rusticităţi, care are loc şi ea tot între acte." (*Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, 2008, p. 872)

INSULA

Insula a fost publicată în *Opere alese*, vol. I (*Teatru*), E.S.P.L.A., Bucureşti, 1956, ediţie îngrijită de Vicu Mândra (fiind republicată în anul 1962 de acelaşi editor). A fost tradusă în limba franceză de Alain Paruit, în volumul *Théâtre,* Ed. de l'Herne, Paris, 2007, cu o prefaţă de George Banu.

Piesa a fost începută în anul 1942, când Mihail Sebastian lucra încă la actul III din *Ultima oră*. La 16 aprilie 1942 apare, în *Jurnal* (Editura Humanitas, Bucureşti, 1996), prima referire la această piesă: „Am găsit – din senin – un nou subiect de piesă de teatru. Mi-a intrat dimineaţă în cap (nici eu nu ştiu cum) şi pe urmă toată ziua, pe stradă, în tramvai, în autobuz, l-am tot mestecat şi mestecat, până seara – întors acasă – m-am aşezat la masă şi am scris «*d'un trait*» scenariul complet al actului I. Eram în aşa excitaţie, încât n-am mai avut răbdare să fixez pe hârtie şi scenariul celorlalte două acte." În nota din *Opere alese*, vol. I (ed. cit., p. 538), Vicu Mândra, care n-a avut la dispoziţie decât puţine fragmente din jurnalul dramaturgului, afirmă, în mod eronat (preluat apoi şi de alţii), că „piesa a fost începută de autorul său în anul 1944. Unele notaţii din jurnal întăresc această presupunere". După ce termină *Ultima oră,* Sebastian ştie deja care va fi titlul următoarei piese: „Adevărul e că – bine sau rău – am terminat şi că deci devin acum disponibil pentru altceva. Voi încerca piesa pentru Leni. Cred că titlul posibil va fi *Insula.*" (18 iulie 1942). Foarte decepţionat de reacţia prietenilor la piesa *Ultima oră,* autorul notează despre *Insula:* „Terminat încă de zilele

trecute actul I din *Insula*. L-am început azi pe al doilea. Lucrez fără convingere, fiindcă ştiu că lucrez zadarnic. Leni va juca o piesă de Froda şi Nicuşor – iar *Insula,* care ar fi fost o piesă de circumstanţă (pe care numai Leni, numai azi şi numai la „Baraşeum" o poate juca), va rămâne un lucru fără sens, inutilizabilă. Dacă totuşi o scriu, este pentru a nu lăsa la mijloc încă un proiect. Mă dezolează toate proiectele mele literare avortate. La drept vorbind, este *Insula* un proiect literar? Mi se pare că este mai mult un pretext de spectacol. Era în plus o speranţă de a câştiga o sumă de bani – astăzi când am nevoie de bani şi când nu ştiu nici unde, nici cum să-i găsesc." (12 octombrie 1942). Peste câteva zile starea de spirit i se schimbă: „Actul II din *Insula* face progrese. S-ar putea să termin tabloul I până duminică. S-ar putea chiar ca acest tablou să aibă proporţiile unui act – ceea ce m-ar obliga să revizuiesc în anumită măsură economia piesei. Ceea ce am scris zilele trecute, azi mai ales (căci nu pot scrie regulat – în zilele în care am şcoală sunt pur şi simplu extenuat), mă mulţumeşte îndeajuns." (22 octombrie 1942). Ezitările nesfârşite, nesiguranţa, alegerea variantei optime, dar şi unele obligaţii mai pragmatice îl vor împiedica pe autor să termine piesa: „Scris o nouă scenă în actul II din *Insula* (după un scenariu remaniat), dar nu-mi pot da seama dacă e bună sau e rea. S-ar putea s-o suprim cu totul şi să simplific şi mai mult lucrurile. În principiu ideea unei beţii cu aspirină mi se părea foarte amuzantă, dar, scriind scena, totul devine parcă fals, tras de păr. De îndată ce pierd tonul just, de îndată ce simt că nu sunt „în adevăr" – nu mai am niciun fel de talent." (18 ianuarie 1943). Dramaturgul nu a considerat terminată această piesă, aşa cum susţin unii comentatori: „Terminat în fine actul II din *Insula*. S-ar putea ca la transcriere să mai fac unele adăugiri ultimei scene, dar, în totul, actul mi se pare foarte bun. Nu are desigur rapiditatea de ritm a primului act (care e scris şi susţinut într-un *allegro* teribil), dar nici nu mai are încetineala din prima versiune. Aş trece imediat la actul III, dar trebuie să mă ocup de traducerea pentru Birlic." (24 ianuarie 1943).

Deşi piesa a fost jucată pentru prima dată abia în 1947, cu actul III scris de Mircea Şeptilici (căruia Sebastian, după

cum afirmă I. Massoff, „îi împărtăşise «linia lucrării», felul cum se hotărâse să-şi conducă acţiunea", *Teatrul românesc*, vol. VIII, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 474), din *Jurnal* reiese că Mihail Sebastian a lucrat la acest act final, a avut chiar câteva variante, care probabil nu s-au păstrat: „Între timp, scriu actul III din *Insula*. Merge mult prea încet. Lucrez prea puţin şi prea destrămat." (13 februarie 1943); „Actul III, consemnează scriitorul la 18 februarie 1943, merge mai greu decât mă aşteptam. Primele trei scene le-am scris uşor şi relativ repede, dar acum sunt oprit pe loc de câteva zile. Dificultatea reiese dintr-o schimbare de scenariu. Proiectul meu de săptămâna trecută prevedea două tablouri pentru acest act, dar acum am renunţat. Vreau să strâng totul într-un singur tablou, pentru ca astfel piesa să nu piardă nimic din ritmul ei vivace. Prin această ajustare, actul pierde şi ceva din vechiul material proiectat (înlocuit cu incidente noi), dar pierde mai ales schema iniţială, aşa încât acum mă aflu într-o «pană de scenariu». Cunosc personajele, cunosc momentele şi faptele, dar nu ştiu cum se înlănţuie scenic. E mult mai lesne de scris în tablouri, dar e o facilitate de care nu vreau să mă folosesc aici." Ezitând între diverse variante, autorul va face o pauză: „Am schiţat ieri un scenariu pentru actul III din *Insula,* dar abia după ce am precizat lucrurile mi-am dat seama că tot primul proiect e preferabil." (22 februarie 1943); „Am abandonat deocamdată *Insula*. Nu mergea şi pace bună. Voi încerca să revin după 8-10 zile, după ce voi fi luat oarecare distanţă." (24 februarie 1943). Sebastian recitește ce a scris pe 27 martie 1943, propunându-şi să termine cât mai repede, fiind pasionat (deja!) de următoarea piesă, *Steaua fără nume*: „Aş vrea să scriu repede, nu numai ca să termin *Insula,* dar mai ales pentru a începe «Ursa Mare», care mă tentează mult şi s-a precizat în ultimul timp." (27 martie 1943) Din păcate, *Insula* a rămas neterminată.

La 17 septembrie 1947 a avut loc premiera piesei, în regia lui Mircea Şeptilici, pe scena Teatrului Municipal (cu actul al III-lea scris de Mircea Şeptilici), în interpretarea lui Jules Cazaban, Beate Fredanov, Nicolae Sireteanu, Ion Lucian, Mircea Balaban, Sarah Manu, Puiu Hulubei, Nae Ştefănescu

ş.a. Vicu Mândra a avut probabil şi acest act final, dar nu l-a inclus în ediţia sa, considerându-l „străin de spiritul şi strălucirea originalului" (ed. cit., p. 539). În 1965 piesa va fi din nou reprezentată, „cu un epilog" de Mircea Ştefănescu, la Teatrul de Comedie, în regia lui Crin Teodorescu. Din distribuţie fac parte: Sanda Toma, Mircea Şeptilici, Ştefan Tapalagă, Mircea Balaban, Mircea Constantinescu, Agnia Bogoslava, Elena Caragiu ş.a. Regizorul evidenţiază, în prezenarea de pe afiş, contribuţia lui Mircea Ştefănescu care, „cu o abnegaţie rară, migălind şi potrivind frânturi din articole, din jurnal, din *De două mii de ani, Cum am devenit huligan* şi *Accidentul*, a încheiat un epilog menit să ne ajute să vă restituim d-voastră, astăzi, în spiritul ei, *Insula* lui Mihail Sebastian". Actul III al piesei *Insula,* scris de Mircea Ştefănescu, se află la arhiva teatrului de Comedie şi îl reproducem mai jos.

INSULA
ACTUL III[1]

(Nadia, Manuel şi Bob dorm fiecare în patul lui. „Soarele n-a răsărit fără ei"... şi nici n-a răsărit de prea mult timp. Totuşi, nu suntem chiar în zorii zilei.

Se aude o sirenă. Niciunul nu se trezeşte.

La a doua sirenă – destul de lungă şi, ca toate sirenele, lugubră – Nadia se ridică pe jumătate, speriată. Ascultă, cu gura deschisă.

La a treia sirenă, se ridică Manuel pe jumătate – iar Nadia, în panică, sare din pat.

La a patra sirenă, se ridică Bob pe jumătate şi Manuel sare din pat.

[1] Acest text ne-a fost pus la dispoziţie de secretarul literar al Teatrului de Comedie, domnul Bogdan Amarfi, căruia îi exprimăm şi pe această cale recunoştinţa noastră. (L.C.)

La a cincea sirenă, sare şi Bob din pat... Natural, ordinea în care îşi fac acest joc depinde de ordinea în care sunt aşezaţi în paturi).

TOŢI TREI: Alarmă!

(*Sau alt joc: pe rând, la sirenele 2, 3 şi 4, fiecare se ridică pe jumătate în pat – iar la sirena 5 sar toţi trei deodată jos, strigând „Alarmă!"*)

NADIA (*se lipeşte de Manuel, din simplă nevoie de protecţie*): Vai, băieţi, iar a început!

BOB (*o atrage la el*): Nicio grijă, Nadia... Eu: cel mai bun adăpost!

MANUEL: Lângă noi (*o strânge şi el*), eşti ferită de orice.

NADIA: Ah, mi-e groază! Dacă încep iar să cadă bombele lui Alvarez, eu mor de vie!

MANUEL (*şi-o atrage complet*): Lângă mine, nu! Nu s-a născut încă bomba aia, care să-mi cadă mie în cap!

BOB (*cu dispreţ, îndepărtându-se*): Se vede că te cunoaşte: s-a născut în uzinele comanditate de tine!

MANUEL: Iar începi?

(*Se deschide larg uşa şi apare proprietăreasa. E veselă, mieroasă, ploconită. Aduce o tavă încărcată cu bunătăţi: mâncare, băutură, ţigări.*)

PROPRIETĂREASA: Bună dimineaţa la boieri! (*O privesc uimiţi*) Bună dimineaţa, dulce seniorita! (*Nadia îşi duce arătătorul la piept, ca şi cum s-ar întreba dacă despre ea este vorba.*) Cu plecăciune, senior bancher! (*Manuel deschide braţele, întrebător.*) Salut, senior campion!

BOB (*măgulit*): Sărut mâna!

PROPRIETĂREASA (*aşezând tava undeva*): Poftiţi, vă rog, poftiţi...

NADIA: Ce este asta?

(*Privesc tava.*)

PROPRIETĂREASA: O mică gustare de dimineaţă...

MANUEL: Gustare?

NADIA: Mică?

BOB (*indică grupul*): Pentru noi?

(*Interzişi*)
PROPRIETĂREASA (*scuze*): Ce s-a putut, în grabă...
(*Sirena*)
TOŢI TREI: A!
PROPRIETĂREASA: Ce e?
BOB: Ca să murim sătui?
PROPRIETĂREASA (*râde*): Să muriţi? Acum, când a izbucnit pacea?
TOŢI TREI: Ce a izbucnit?
PROPRIETĂREASA: Pacea!
TOŢI TREI (*un strigăt*): Pacea?
PROPRIETĂREASA: Da! Şi puteţi pleca în Europa!
TOŢI TREI (*izbucnire fericită*): Putem pleca! Pleca! (*Se sărută între ei.*)
(*Apoi se privesc tăcuţi.*)
NADIA (*în şoaptă*): Putem pleca...
MANUEL (*la fel*): Da... putem...
BOB (*la fel*): ... pleca...
PROPRIETĂREASA: Tocmai! Vă rog, poftiţi... înainte de plecare... (*Le face semn să se servească, pentru că privesc cu răceală tava şi tac.*) Sunt numai gustări din cele mai fine: şuncă, de Chiloé, peşte de Nicaragua, filé de porc de Costa-Rica, miere roşie de Guadelupa, smochine, rodii, ananas, cafea de Martinica, vin dulce de Honduras şi ţigări de Havana... Poftiţi, vă rog! (*Toţi trei se aşează...şi tac.*) De ce nu...? Nu vă e foame? (*Ei dau din cap negativ.*) Dar vă era foame!
NADIA: Ne-a fost...
PROPRIETĂREASA (*uimită*): Şi-acum?
NADIA (*tristă*): Plecăm...
MANUEL: Trebuie să plecăm...
BOB: Ia te uită, domnule: liberi...
PROPRIETĂREASA: Şi, pentru că sunteţi liberi... v-a trecut foamea? (*Tac.*) Sfântul Hildegard şi sfânta Gunegunda să vă mai înţeleagă!
(*Tac. Se privesc. Nadia e între ei. Dă fiecăruia câte o mână.*)
NADIA (*după un timp*): Cine ar fi crezut...

MANUEL: Atât de repede...
BOB: Nici două luni...
NADIA: Asta a fost tot? (*Strigă proprietăresei, ridicându-se brusc.*) Cine te-a pus pe dumneata să închei pace?
PROPRIETĂREASA (*o priveşte ca pe o nebună*): Eu...!?
NADIA: În fine, ai dumitale! Conaţionalii dumitale!...
MANUEL (*se ridică*): Cine a învins?
PROPRIETĂREASA: Ai noştri!
BOB: Păi vezi? (*Se ridică.*)
NADIA: Deci ai dumitale!
PROPRIETĂREASA: Dar ce: ai noştri, sunt ai mei?
MANUEL: Atunci, de ce spui ai noştri?
PROPRIETĂREASA: Fiindcă, de câte ori învinge unii, fie ai lor, fie ai noştri, toată lumea strigă: „să trăiască ai noştri!"
BOB: Şi dumneata cu cine eşti?
PROPRIETĂREASA: Ei na-ţi-o!... cu ai noştri!
NADIA: Dar dumneata eşti sigură că e pace?
PROPRIETĂREASA: Pace, seniorita!
MANUEL: Cine ţi-a spus?
PROPRIETĂREASA: Ştie tot oraşul. Dumneavoastră v-aţi sculat târziu, eraţi obosiţi... probabil de foame...
BOB: Am obosit tot mâncând şi mestecând în vis.
PROPRIETĂREASA: Dar oraşul freamătă de la cinci dimineaţa, de când a fost spartă blocada portului. N-aţi auzit sirena?
MANUEL: Ba da. Dar am crezut că e alarmă.
PROPRIETĂREASA: Nu! E sirena „Arizonei".
NADIA (*tresare ca la auzirea unui nume cunoscut – şi deodată face legătura cu trecutul*): „Arizona"?
PROPRIETĂREASA: Da... şi a altor vapoare! „Arizona" şi-a anunţat chiar pentru azi plecarea spre Europa.
MANUEL (*Nadiei, care pare năucită*): Tu n-ai bilet pentru „Arizona"?
NADIA: Nu... Adică da... Da, pentru „Arizona".
BOB: Afişul.
NADIA: Da... afişul...
MANUEL (*încet*): Deci tu... tu poţi pleca, Nadia.

BOB: Ai bilet... doar îl vizezi... şi trebuie să pleci...
NADIA: Da, am bilet... doar îl vizez... şi trebuie să... (*Strigă*) Nu plec!
PROPRIETĂREASA: De ce seniorita?
NADIA: (*La fel*) De încăpăţânată! Ca să protestez! Pentru o veste ca asta, un om trebuie să fie puţin pregătit... nu să i se spună aşa, deodată: pleacă! (*proprietăresei*) Dar ce, e guvernul dumitale, ca să-mi dea mie ordin să plec? (*prietenilor*) Cum, mă băieţi, voi vreţi să plecaţi, să părăsiţi insula noastră? Atât de prost v-aţi simţit aici?
BOB: Eu nici n-aş avea cum să plec, Nadia. Figuram pe un bilet de tren colectiv, al echipei. Or, cu revoluţia asta...
NADIA (*îngrijorată, lui Manuel*): Tu...?
MANUEL (*râde*): Ca să pleci, Nadia, îţi trebuie bani. Or, cecurile mele... (*Deodată tresare.*) Cum am zis? Cecurile mele? (*Îşi dă o palmă peste frunte.*) Dar ce, copii, m-am aiurit, m-am prostit?
NADIA – BOB: Ce e?
MANUEL: Păi, dacă s-a spart blocada...
PROPRIETĂREASA: Cecurile dumneavoastră nu mai sunt „false", cum zicea urâciosul acela de agent! Aici la noi, unde se fac cam două revoluţii pe an, negustorii sunt cuminţi: nu aruncă cecurile. Şi s-au şi prezentat toţi să şi le încaseze, pentru că ghişeele băncilor s-au redeschis şi toate depozitele au fost deblocate. (*smiorcăindu-se*) Numai nenorocita de mine n-am vrut să primesc cec...
MANUEL: Lasă, n-avea grijă.
BOB (*face semn proprietăresei să păstreze oarecare distanţă*): Bine, stai mai aşa... că o să-ţi iscălim şi cec şi...
PROPRIETĂREASA (*lacomă*): Şi mai ce?
MANUEL: Şi repede-te până la magazinul cu haine de-a gata. Să vină să-mi ia măsura pentru ajustarea unui costum.
PROPRIETĂREASA: (*Iese ploconindu-se.*)
BOB: Vasăzică, şefule, eşti iar plin de bani!

(*Nadia îl priveşte lung pe Manuel, a cărui faţă se luminează din ce în ce. Brusc, Manuel se repede la tavă şi începe să mănânce.*)
MANUEL: Hai, serviţi-vă! (*Râde tare.*) Fac cinste! (*Bob se aşează şi începe să guste.*) Hai, Nadia!
NADIA (*se aşează, dar deocamdată nu gustă nimic. După o clipă*): Te desparţi foarte uşor de sărăcie, dragul meu Manuel.
MANUEL (*mestecând*): Vedeţi voi, dragii mei... deşi eu nu sunt un mare cugetător... totuşi vă spun că sărăcia... atunci când nu mai e... este foarte pitorească. (*Nadiei*) De ce nu mănânci? (*lui Bob*) Şi tu, de ce ciuguleşti doar? Te-ai săturat în vis?
BOB: De unde naiba? C-am tot morfolit o bucată de cretă, crezând că-i unt de cocos! Iar mai la ziuă, m-am visat într-un restaurant. Mi-a adus nişte friptură rece. Şi m-a pus dracu să trimit să mi-o încălzească. Dar pe când se întorcea cu ea... m-am trezit! (*Îmbucă cu poftă.*) Amintirea asta mi-a făcut o foame! Hai şi tu, Nadia!
MANUEL: Hai, Nadia! În definitiv, e firesc să ne bucurăm că suntem iar stăpâni pe noi, că ne putem întoarce la rosturile noastre... (*Cu o furculiţă de pe tavă, îi duce o bucăţică de carne la gură.*) Hai, ia puţin din fileul acesta, e delicios... (*Nadia acceptă.*) Şi pe urmă, nu înseamnă că, dacă plecăm de-aici, ne-am despărţit. Convieţuirea asta a noastră, oricât am fi de deosebiţi între noi...
BOB (*ironic concesiv*): Eventual, eu aş putea să stau de vorbă cu un bancher.
MANUEL (*zâmbind*): Tu încerci să redevii un tânăr obraznic.
NADIA: Manuel... trebuie să recunoşti că Bob e un zevzec foarte simpatic.
BOB (*lui Manuel*): Ea e obiectivă.
MANUEL: Măi copii, voi credeţi că eu nu m-am ataşat de voi? Dar viaţa e viaţă şi îşi cere drepturile ei. (*o clipă*) Totuşi...
NADIA – BOB: Ce?

MANUEL: E adevărat: nu simt că mă bucur aşa cum aş fi crezut, aşa cum aş fi făcut-o în primele noastre zile petrecute aici. De ce? Nu ştiu... Sunt unele mistere ale sufletului omenesc. Visezi ani de zile să faci un lucru, să te revezi cu cineva sau să dobândeşti ceva. Şi când ţi se împlineşte visul, te resemnezi ca şi în faţa unei nereuşite... De ce? De ce nu-mi vine acum să urlu de bucurie?

BOB (*surprins de dreptatea lui Manuel*): Nici mie, domnule! (*Îl bate pe umăr.*) Să ştii că tu eşti filozof, nu bancher!

NADIA: Te întrebi de ce, Manuel?... Pentru că se crease aici între noi, cu toate ciondănelile noastre... mai ales ale voastre... un fel de solidaritate umană... sau măcar o iluzie de ce ar putea fi o solidaritate de acest fel. Nu ne asemănăm între noi... n-avem un limbaj comun... fiecare urmăreşte altceva în viaţă... şi totuşi viaţa ne-a putut întinde o cursă care să ne unească, să ne facă să ne simţim bine împreună. Dovadă: ideea despărţirii ne uluieşte. Chiar şi pe tine, Manuel!

MANUEL (*o priveşte o clipă*): Mai ales pe mine, Nadia.

NADIA: Eu mă refeream la alte sentimente, mai puţin „sentimentale".

BOB (*lui Manuel*): Tot rece, cu tine!

NADIA: Acum nu glumesc, Bob... Mă refeream, băieţi, la ce a putut să modeleze viaţa în noi, în aceste câteva săptămâni... începând cu contururile şi încercând să atingă fondul... Tu nu crezi, Manuel, că ai devenit, măcar în parte, alt om?

MANUEL (*zâmbet sceptic*): Alt om...?

NADIA: Simplul fapt că ai cărat pietre în port, crezi că n-a clătinat nimic în tine? Că ai cules mucuri de pe jos? că ai curăţat cartofi? că ţi-a fost foame? că te-a putut umili o proprietăreasă? că te-a putut intimida un agent de la moravuri?... Nu-mi răspunzi, Manuel?

MANUEL: Deocamdată, te ascult.

NADIA: Şi tu, Bob?...

BOB: Eu... ce?

NADIA: Nu te simţi... cum să zic eu?... puţin modificat?

BOB: Să-ţi spun sincer, Nadia: eu... tot zevzec... şi tot simpatic... eram şi înainte.

MANUEL: Să-ţi trăiască mingea, dragă! Eşti un om fericit!

NADIA: Deci mă întorc la tine, Manuel... eu cred că pe noi ideea plecării şi a despărţirii noastre ne-a surprins pe un parcurs pe care viaţa începuse să opereze una din micile sau din marile ei minuni. De-aici senzaţia asta ciudată, care ne frânează bucuria reîntoarcerii. Ce a fost ştim. Ce ar fi urmat n-o să ştim niciodată. Simt golul pe care ţi-l dă marginea unei prăpăstii... în care totuşi ştii bine că n-ai să te arunci. (*o clipă*) Tu...?

MANUEL (*pune mâna pe capul lui **Manuel** şi-l mângâie pe păr*): Din moment ce am lichidat cu portretul zevzeculuI...

BOB: N-o să ai tu odată nevoie de mine!

MANUEL: De-acum încolo cam greu, dragă băiete! Nadia, (*în continuare*)... şi, în consecinţă, nu mai văd în el un rival... pot să mă ocup acum numai de noi doi. Ai spus că, ce ar fi urmat, n-a să ştim niciodată. E drept că viaţa se compune din proiecte, că e o însumare de proiecte. Un fel de paranteze ale existenţei... Ce-ar fi, Nadia, să deschidem o asemenea paranteză? Să ne închipuim că o trăim?

NADIA (*în gardă*): Mai clar?

MANUEL: Să vedem care ar fi viaţa noastră... dacă ai deveni soţia mea.

NADIA (*uşor ironică*): Îmi ceri mâna serios?

MANUEL (*sincer*): Foarte serios.

NADIA: Atunci... (*râzând*) să deschidem paranteza în glumă!

BOB (*se ridică*): Să mă retrag?

AMÂNDOI: Nu fi obraznic, Bob!

BOB: Aţi şi început să fiţi de acord!

MANUEL: Cu ce începem?

NADIA: Mi-ai cerut mâna oficial?

MANUEL: Ai părinţi?

NADIA (*prezentându-l pe Bob*): Tata!

BOB (*ochii mari*): Eu!

MANUEL: Stai jos!... (*prezentându-se oficial*): Domnul meu...

BOB (*făcându-i semn cu mâna să se retragă*): Degeaba, tinere, că nu-mi placi!

NADIA (*intervenind prompt şi destul de tandru*): Dar dacă mie îmi place?

BOB (*îi binecuvântează*): Atunci... pirostriile şi verighetele!

MANUEL: Deci, ceremonia nupţială s-a consumat.

BOB (*echivoc*): Doar ceremonia.

NADIA: Bob, de ce simţi nevoia să fii spiritual?

BOB: Fac haz de necaz, Nadia... Dar nu numai atât. V-am dat şi un avertisment. Iertaţi-mă că fac pe filozoful... eu nu sunt decât un inter-dreapta... dar e bine să vă întrebaţi, înainte de a deveni soţ şi soţie: ce vă apropie şi ce vă desparte?

(*Manuel şi Nadia se privesc, surprinşi.*)

NADIA: Mi se pare că Bob acesta este un fel de filozof inter-dreapta...

MANUEL: Da. Cu promptitudine sportivă, care n-are nicio legătură cu inteligenţa...

BOB: Salut, mulţumesc!

NADIA: ...a redus totul la două probleme, care se vor contopi până la urmă într-una singură şi decisivă. Care este şi întrebarea mea iniţială: dacă experienţa noastră a clătinat ceva în tine, Manuel?

BOB (*îşi trage o palmă peste frunte*).

NADIA – MANUEL: Ce e?

BOB: Cum naiba am uitat! (*Şi, fără nicio explicaţie, o zbugheşte pe uşă.*)

MANUEL – NADIA (*se privesc intrigaţi. Ridică din umeri. Au rămas faţă în faţă. Încet, după un timp*): Ce ne apropie... şi ce ne desparte?

(*Se întorc uşor şi pornesc, unul într-o parte a scenei, celălalt în cealaltă. Posibil joc de lumini.*)

MANUEL (*se opreşte. Se întoarce către public, care devine astfel martorul dezbaterii*): Aici e casa mea, Nadia.

NADIA (*joc simetric cu al lui Manuel*): Şi aici, odăiţa mea de mansardă, Manuel.

MANUEL: Dacă eşti soţia mea, trebuie să treci pragul acestei case. Suntem în biroul meu, la etajul întâi. Sub noi, e firma băncii.

NADIA (*îşi întoarce capul spre el*): Nu risc să mă împiedic în ea?

MANUEL (*capul spre ea*): Trebuie de la început să înţelegi că sunt glume care nu se fac cu o firmă. Ca unei zeităţi teribile, mai ales o soţie de patron trebuie să-i poarte un respect înfricoşat.

NADIA (*către public*): O văd... Cu mari litere de bronz... „Manuel B. Manuel"... Şi portalul... şi treptele de marmură... şi gratiile de fier... (*spre el, pufnind*) Nu te-ai întrebat niciodată, cine este adevăratul întemniţat?...

MANUEL (*către public*): Degeaba râzi, Nadia. Ai spus un mare adevăr! Puterea mea e bună după gratii. Şi, dacă vei fi soţia mea, eu te chem acolo unde nu te mai poate ajunge nicio teamă.

NADIA (*către public*): Adevărata mea siguranţă e aici, Manuel.

MANUEL: Aici?

NADIA: Da. Aici, deasupra atâtor cotete suprapuse, formând etajele peste care se ridică, falnică în mândra ei sărăcie, odăiţa mea de la mansardă.

MANUEL (*ironic*): Aici?

NADIA (*calmă*): Da. Aici e siguranţa şi liniştea mea. Mi-o dăruie din plin şevaletul. Mi-o dau visele mele, în faţa cunoscutului şi a necunoscutului. Tu... ce raporturi ai cu viaţa?

MANUEL (*către ea*): Nu înţeleg.

NADIA (*drăgălăşia voită a tonului îi accentuează ironia*): Tu... ai vreun raport adevărat cu viaţa?

MANUEL (*către public*): Cel mai adevărat: o domin!

NADIA (*ca şi cum uitase*): A! da. (*către public*) Şi vrei să mă chemi să-mi petrec restul zilelor lângă un periculos regizor al finanţelor, închis într-o orgolioasă superioritate, de unde comandă complicate jocuri de

cifre şi de oameni, stăpânindu-le resorturile cu o mână rece şi inflexibilă?

MANUEL (*înaintează spre ea, până la mijlocul scenei*): Lângă tine pot să fiu un simplu om, Nadia. Am împărţit cu voi tot ce am avut. Am făcut treburi grele, de la care Bob s-a eschivat.

NADIA (*se apropie de el*): Da, Manuel... Şi dimineaţa, când se întâmpla să mă trezesc înaintea voastră, îmi plăcea să ascult, în camera asta mizeră, răsuflarea voastră polifonică... respiraţia ta demnă, egală... Iar azi-noapte, te-am auzit cum respirai în patul tău. Ştiam bine că nu dormi şi că răsuflarea asta, intenţionat ritmată de om adormit, era făcută să mă înşele pe mine şi să mă liniştească... Da, Manuel, cred că ai putea, sau ai fi putut, să fii un simplu om. S-a clătinat oare ceva în tine?... Mi-e teamă însă că, întors în lumea ta, îţi vei recăpăta repede somnul de piatră. (*Se întoarce la locul ei.*)

MANUEL (*întorcându-se la locul lui*): Somn sănătos şi fără vise, Nadia!

NADIA (*cu tristeţea dezamăgirii*): Totuşi, dacă Bob n-a văzut insula noastră, tu ai văzut-o, Manuel! Deci erai apt să visezi... Insula noastră, ca o brăţară de coral...

MANUEL: Ca o stea de fum... (*cu faţa la public*) Dar acum fumul s-a risipit, Nadia! Şi realitatea îşi arată limpede contururile...

NADIA (*spre public*): Colţii!

MANUEL: Zadarnic fugi de ea! (*O priveşte.*) Vino-ţi în fire, Nadia... Nu pricepi că toată viaţa ai privit lumea prin ochii unui copil visător? Nu înţelegi că anii trec, cutezanţele obosesc, totul intră cu încetul în apele reci şi cenuşii ale realităţii? Că este sortită de undeva o deznădejde pentru orice zi însorită, ca şi o toamnă care să îngroape în cenuşă orice bucurie? Nu înţelegi că asta este realitatea? Când o să sfârşeşti cu optica asta de fată săracă, de artistă crescută într-o mansardă?

NADIA: Sper că niciodată.

MANUEL: Te plâng, te plâng sincer... de ce te minţi singură?... Am văzut atâtea în viaţa mea, Nadia, încât mi-am interzis de mult dorinţa de a mă înşela... (*spre public*) Să fugi de realitate – adică de ceea ce e urât – o zi, două, douăzeci, nu e uşor, dar nici imposibil. Într-o zi însă, într-un minut de neatenţie, te întâlneşti cu ea la un colţ de suflet, cum te-ai întâlni la un colţ de stradă cu un creditor de care te-ai ferit zadarnic. Atunci înţelegi cât de inutile sunt toate visele, toate evadările, din această închisoare fără ziduri, fără porţi şi fără gratii, care este lumea. La capătul viselor vine irevocabil întoarcerea la tristeţe, ca o întoarcere pe pământ.

NADIA: Eu cred în „altceva". Oricât ar fi de primejdioasă ceea ce crezi tu că este iluzia mea, oricât ar fi de ridicolă, mie îmi place să visez. Pentru mine, visul e un mijloc de a intra în jocul activ al existenţei şi de a paria pe ceea ce e frumos.

MANUEL: Nu te minţi singură, Nadia!

NADIA: Dacă n-aş spera, dacă n-aş crede, doar atunci m-aş simţi singură, dezarmată şi inutilă, într-un val de viaţă care trece pe lângă mine implacabil, aruncându-mă deoparte, la margine, şi luându-i pe toţi ceilalţi... cu el înainte. Fiindcă, dragul meu Manuel (*îl priveşte*), toţi oamenii adevăraţi visează... Iar din frământările pe care le trăieşte azi omenirea, va ieşi o nouă lume. Intră în jocul istoric alte forţe... Subestimezi forţa visului? Nu ştii cât e de mare, nu ştii cât e de contagioasă! Nu ştii cât poate fi de activă!

MANUEL (*face câţiva paşi spre ea*): Nu e mai puternică decât mâna asta. (*Şi-o arată.*) Vino lângă mine, Nadia. Mâna asta poate fi o pavăză pentru tine.

NADIA: Ah, Manuel!... Tu nu simţi că vorbeşti mereu de după gratii? Dominaţie... pavăză... Dar a trecut aici, pe lângă tine, fiorul unei revoluţii. Ce ar mai putea fi mâna ta, pe lângă braţele care ţi-ar smulge gratiile?

MANUEL: Ţara noastră e departe de asemenea perspective sumbre!

NADIA: Deocamdată, poate! Dar să ştii că revoluţia e estetică şi circulă prin lume.
MANUEL (*râzând*): Ai auzit şi tu: sunt cam două pe an!
NADIA: Dar dacă vine una singură şi bună?
MANUEL: Bună!.. pentru cine?
NADIA (*cu un zâmbet*): Tocmai! E bine să te întrebi la timp!
MANUEL: E momentul să încheiem jocul... de data asta cu o întrebare a mea: ce-ai de gând să faci?
NADIA: Îţi voi răspunde... Ţi-aduci aminte? Acum câtva timp, ai descoperit că există şi în viaţă, ca în romane, fiinţe omeneşti fără haine, fără pâine şi poate fără nume.
MANUEL: În mod vag ştiam întotdeauna de existenţa unor astfel de fiinţe...
NADIA: Care n-ar fi ajuns niciodată în biroul tău, nici tu în mansarda lor.
MANUEL: Eu m-am simţit bine în mansardă, alături de tine.
NADIA: Pentru că ştiai că, într-o bună zi, o să te întorci în lumea ta. Şi ai să poţi iarăşi uita suferinţa care protestează, care întreabă, care cere răspuns... Hai, mai vino o dată, pentru ultima oară.
MANUEL: Aş fi vrut să te atrag la mine...
NADIA: Eu... cred că am intuit odată cu venirea mea pe lume, că n-am să intru niciodată în biroul tău... (*Îi întinde mâna.*) Hai, Manuel! (*Manuel vine la ea.*) Te-am chemat aici, ca să-ţi răspund la întrebare... Ia-ţi adio de la mansardă. Tot e frumos pentru tine... pentru un colţişor din sufletul tău... dacă amintirea experienţei noastre a mişcat o fibră din omul pe care lumea ta te sileşte să-l ţii ascuns... (*cu căldură, totuşi*) Noi doi nu ne putem iubi, Manuel... Nici eu nu te pot iubi în biroul tău... nici tu n-ai putea iubi în mansarda mea. Au fost alţii care s-au mînţit în felul acesta... şi au plătit în locul nostru... Ca să te simţi bine în cuibul acesta din vecinătatea stelelor, ar fi trebuit să deschizi în el ochii la viaţă, să vezi mai mult albastrul cerului decât pământul solului – şi visul ăsta, al mansardei care a fost insula noastră, să-ţi fie, ca pentru mine, reîncorporare... să-ţi amintească, aşa ca mie, pragul de pe care mi-am luat zborul în lume, în artă!... Iată răspunsul meu, Manuel: eu rămân în mansarda mea.

MANUEL: Aici?
NADIA: Oriunde. Pentru că, oriunde, e o perdea grea care se lasă între noi.
MANUEL (*o priveşte un moment. Se încordează, îşi înalţă fruntea. Dar tonul e blând*): Adio, Nadia. (*Porneşte în partea lui.*)
NADIA (*sieşi, în şoaptă*): Asta a fost tot? (*Face doi paşi pe urmele lui.*) Manuel... (*El se opreşte*). Aripile poeziei te-au atins doar în treacăt, bietul meu, Manuel... Dar experienţa .... Experienţa insulei noastre... nu ţi-a folosit la nimic?
MANUEL (*o priveşte grav*): Ba da, Nadia. Ascultă...
(*E întrerupt de deschiderea uşii. Apare proprietăreasa, urmată de un cetăţean mic de statură şi care ţine, în mâna întinsă în sus, costumul din primul act al lui Manuel. Proprietăreasa aduce pălăria, bastonul şi mănuşile lui Manuel.*)
PROPRIETĂREASA (*veselă*): S-a făcut, senior bancher! N-a mai fost nevoie de magazinul din colţ!
MANUEL (*privindu-şi costumul*): Costumul meu?
PROPRIETĂREASA: Şi pălăria, şi bastonul, şi mănuşile... Mulţumiţi lui senior Hidalgo. Norocul vi l-a scos în drum.
CETĂŢEANUL (*se ploconeşte*): Hidalgo! Nu vă amintiţi? Mi-aţi vândut acest costum, în primele zile ale revoluţiei. Cu două sute de pesetas.
MANUEL: Am vândut atâtea! Şi cu mai puţin...
HIDALGO: Eu l-am ales pe acesta.
MANUEL (*comparând*): Păi de ce? N-am impresia că vă vine.
HIDALGO (*mirat de atâta naivitate*): O! senior! Să vorbim ca între oameni de afaceri... Mie nu trebuie să-mi vină la măsură; trebuia să-mi vină la socoteală... (*foarte graţios*) O mie două sute de pesetas!
MANUEL: O mie două sute?!

HIDALGO: Recunoaşteţi, senior, că dumneavoastră l-aţi vândut în pierdere?
MANUEL: Fatal.
HIDALGO: Ei... eu vreau să-l revând în câştig!
MANUEL: Totuşi...
HIDALGO: Ce să fac, senior? Profit şi eu! Dumneavoastră doriţi să plecaţi urgent, nu? Cu primul avion?
MANUEL: Cât mai urgent!
HIDALGO: Şi telegrama f.f. urgentă este de câteva ori mai scumpă.
MANUEL: Argumentele dumitale, recunosc, sunt necinstite, dar solide.
HIDALGO: Este exclus ca doi oameni de faceri să nu se înţeleagă între ei.
MANUEL: Bine, fie! (*Face semn proprietăresei să-i ducă lucrurile după perdea.*) Dar explică-mi un singur lucru: de ce n-ai vândut încă nimănui costumul?
HIDALGO: Hm... De ce credeţi că am ieşit în drum seniorei Martinez? Fiindcă veneam direct la dumneavoastră. Pentru cine era să-l păstrez mai sigur, decât pentru persoana căreia îi cădea turnat şi care l-ar fi primit ce acea afecţiune părintească lipsită de meschine rezerve materiale?
MANUEL: Deci contai pe sfârşitul revoluţiei?
HIDALGO: Suntem o ţară prea încercată, senior, pentru a nu aştepta *miercurea*, ca revoluţia începută *luni* să se termine *vineri*. Azi e *vineri*.
MANUEL: Atunci mă grăbesc.
HIDALGO: E mai prudent, senior. Fiindcă s-ar putea ca, într-o zi, să vină şi la noi o altfel de revoluţie: vreau să zic una singură şi bună!
MANUEL (*tresare*): Cine mi-a mai spus asta?
NADIA: Nimeni... Dar pluteşte în aer...
MANUEL: Bine. În câteva minute, sunt gata. (*proprietăresei şi cetăţeanului*) Aşteptaţi afară, până vă semnez cecurile.
PROPRIETĂREASA: O sută paisprezece pesetas, plus gustarea: o sută nouăzeci şi nouă.
(*Manuel îi face semn să iasă.*)

CETĂŢEANUL: Mie, o mie cinci sute.
MANUEL (*surprins*): Cât?
CETĂŢEANUL (*cu mâna pe inimă*): Bine. Vă las la o mie două sute.
(*Manuel îi face şi lui semn să iasă şi trece repede după perdea. Nadia se uită prin mansardă, ca pentru a-şi lua rămas bun de la ea şi începe să-şi strângă lucrurile. Intră jubilând, Bob.*)
BOB: Nadia! (*Flutură un carnet în aer.*)
NADIA: Unde ai fost? Ce e asta?
BOB: Nu m-a uitat echipa! Mi-am amintit brusc că mi-au promis să-mi trimită biletul de drum la spital! Nadia, mi l-au trimis! Ăia-l ţineau acolo, pentru că nu-mi cunoşteau adresa. Ce băieţi, nu? Vreau să zic de ai mei. Ce vrei? Sportivi!...
NADIA: Bravo lor!
BOB: Dar nu ştii culmea?
NADIA: De unde să ştiu?
BOB (*îi arată carnetul*): Pentru „Arizona"!
NADIA: Cu „Arizona"?
BOB: S-au gândit că biletul de vapor cuprinde toate cheltuielile, deci avem şi ce mânca pe drum! Că bani, de unde?... A!
NADIA: Ce e?
BOB: Poate tu ai!.... Gata *nunta?* sau gata *căsnicia?*
NADIA (*tristă*): Gata *insula*...
BOB: Atunci, dă-mi biletul, să ţi-l vizez (*Nadia i-l dă.*) Mă întorc îndată.
NADIA: Când pleacă „Arizona"?
BOB: Mai avem două ore.
NADIA: Atunci, mai stai. (*Se aşează.*)
BOB: Eşti tristă? (*Îi priveşte medalionul.*)
NADIA: La ce te uiţi?... A!
BOB: Iartă-mă... E foarte simpatic.
NADIA: O, da... (*apoi*) Tu înţelegi, nu... că pe tine nu te puteam iubi?
BOB: Înţeleg: nu ajunge să fii simpatic.

NADIA: Eşti prea sănătos. Îţi plac aplauzele, şuturile... Dar eşti un băiat bun. (*Se ridică.*) Hai să ne strângem boarfele!

(*Pe când îşi strâng amândoi prea puţinele lor lucruri, Manuel iese de după perdea. Şi-a recăpătat, aşa cum e îmbrăcat, cu pălăria pe cap, cu mănuşile în mână, cu bastonul pe braţ, toată morga dinainte.*)

BOB (*care nu se aştepta apariţia „asta"*): A! (*Rămâne cu gura căscată.*)

MANUEL: Ce e, tinere? De ce mă priveşti aşa?

BOB: Gata să nu te... să nu vă recunosc. (*Nadiei, încet*) Observi cum i s-a înălţat din nou fruntea? Cum ceafa şi-a recăpătat rigiditatea? (*Îl salută.*)

MANUEL: S-a terminat cu glumele, băiatule... Am făcut cu toţii o experienţă şi i-am rămas dator Nadiei o explicaţie...

NADIA: Acum e prea târziu... N-ai să-mi oferi o explicaţie, ci să-mi propui o gratificare.

MANUEL: Numeşti-o cum vrei, dar ascult-o. M-am lămurit, în aceste săptămâni, asupra unor lucruri pe lângă care treceam indiferent, fără să reflectez asupra lor, dintr-un fel de comoditate interioară. Acum ştiu mai bine decât niciodată cum e lumea şi cum sunt oamenii ei. Aş minţi să spun că sunt absolut surprins de ceea ce am descoperit. Am socotit mereu că există în lume o formidabilă doză de indiferenţă, care-ţi dă posibilitatea să pieri fără să bage cineva de seamă. Solidaritatea este, în nouă cazuri din zece, o ficţiune care ne învaţă marea lecţie a singurătăţii.

NADIA: Că spui lecţie, aşa, pentru a te justifica, poate nu e atât de rău.

MANUEL: Nadia! Eu îmi voi continua o viaţă clădită pe această realitate. Căci nicio efuziune, nicio concesie, nicio mărturisire nu te rupe cu adevărat din izolarea ta. Mă voi baricada în această solitudine, pe care voiam s-o împart cu tine şi nu mă voi supune fără luptă asediului. Dacă e să aleg între învingători şi învinşi, între călăi şi victime, sunt de pe acum decis. Voi fi un învingător.

Am măsurat de-a lungul acestor zile ce înseamnă să fii un înfrânt şi gustul acesta al umilinţei n-aş vrea să-l mai simt pe buze.

NADIA: Iată, Manuel, ceea ce se cheamă o conştiinţă în stare să digere cele mai grave crize. Conştiinţa dumitale funcţionează excelent ca un plămân, ca un stomac, dar nu ca o conştiinţă. Dumneata ai multe lucruri de cucerit şi le vei cuceri probabil. Dar ai un lucru de pierdut şi pe acesta nu ştiu dacă vei izbuti să-l pierzi.

MANUEL: Ce?

NADIA: Voluptatea de a avea, voluptatea de a stăpâni. A fi un mare financiar este un fapt. A fi un mare financiar cu argumente este încă o păcăleală. În ochii mei, felul dumitale de a gândi nu răscumpără egoismul şi nu te dezvinovăţeşte... Deocamdată însă, e drept că ţi-au revenit toate reflexele trecutului... şi te afli in nou pe soclul de pe care poţi să împarţi cecuri.

MANUEL: A! (*lui Bob*) Tinere!

BOB (*ironic*): Ordonaţi!

MANUEL: Spune-le să intre, să le achit. (*Bob introduce pe cetăţean şi proprietăreasă.*) Vasăzică, dumitale o sută nouăzeci şi nouă... şi dumitale o mie două sute... Nu cumva ţi-am vândut şi stiloul meu?

CETĂŢEANUL: Nu. Dar vă pot oferi unul cu optzeci de pesetas. (*I-l dă.*)

MANUEL: Dacă nu-l am, nu pot completa cecul.

CETĂŢEANUL: În acest caz, mă resemnez să vi-l împrumut doar.

MANUEL: Mulţumesc. (*Se caută în buzunarul hainei.*) A, pardon... nu în haina asta... (*Se duce după perdea. Caută în hainele pe care şi le-a scos. Revine.*) Nu cumva ştiţi unde mi-am pus carnetul de cecuri? (*Proprietăreasa şi cetăţeanul încep să zâmbească galben.*) Ia mai căutaţi şi voi!

(*Împreună cu el, caută peste tot. Nadia, Bob, proprietăreasa. Căutare înfrigurată. Nervi.*)

NADIA: Nimic!

BOB: Nimic!

MANUEL: Nu se poate! (*Şi-a scos pălăria, mănuşile, a lăsat bastonul... şi ceva din morgă.*)
PROPRIETĂREASA (*cetăţeanului*): Caută şi dumneata! Ce stai!
(*Caută şi cetăţeanul.*)
BOB: Nimic!
PROPRIETĂREASA (*se propteşte în faţa lui Manuel*): Atunci, eu ce mă fac?
MANUEL: Dumneata ce te faci? *Eu* ce mă fac?!
NADIA: Telegrafiezi în ţară.
MANUEL: Cu ce bani?
BOB: Te împrumută seniora Martinez...
PROPRIETĂREASA (*dând în plâns*): Ca să mi-i ia şi pe ăştia?
(*Se repede şi ia tava cu gustări, punând-o la adăpost.*)
MANUEL: Şi-apoi, eu sunt grăbit! Nu pot să pierd primul avion!... (*Strigă.*) Mai căutaţi!
(*Mai caută Nadia, proprietăreasa.*)
BOB (*nu mai caută*): Câte carnete de cecuri aveai, şefule?
MANUEL: Câte era să-mi iau pentru trei zile de vacanţă? Unul!
BOB: Aşa e. În definitiv, puteai să-l umpli cu milioane.
NADIA (*se opreşte*): Dar l-ai consumat în sume mici, în dreapta şi-n stânga... până ţi-ai terminat probabil toate cecurile. Nu ţi-ai dat seama?
MANUEL (*abătut. Niciun pic de morgă*): Nu ştiu. Nu mai aveau curs... (*se aşează, cu faţa în palme*)... şi nici nu sunt obişnuit să fiu prudent.
PROPRIETĂREASA (*îşi pune mâinile în şolduri*): Cu mine, ce ai de gând să faci?
CETĂŢEANUL: Parcă eu...
PROPRIETĂREASA: Dumneata îl dezbraci şi gata! Dar eu?
NADIA (*blândă*): Un moment, seniora. Să ne gândim. Domnul Manuel o să...
PROPRIETĂREASA: Mă rog, gândiţi-vă!
(*Se gândesc.*)
NADIA: Manuel...
MANUEL: Ai găsit vreo soluţie?

NADIA: Nu. Mă gândeam la altceva... La cât de şubredă poate să devină, pe neaşteptate, situaţia unui mare magnat al finanţelor... Şi când? Tocmai când se credea mai în siguranţă... când era în vârful soclului.
MANUEL: Acum eşti rea, Nadia.
NADIA: Nu, Manuel. Ţi-o spun tocmai pentru că... mi-ai fost drag... Pricepi cum viaţa poate să-ţi dea o lecţie aprigă, într-o singură secundă?... Iată adevărata ta experienţă, Manuel!
BOB (*care de câteva secunde devenise foarte calm şi îşi aprinsese o ţigară... luată discret de pe tavă*): Da... roata!
MANUEL: Care roată?
BOB: Aia care se învârteşte-n lume... şi care n-ar putea atinge nici pictura Nadiei, nici mingea mea. Pictura e universală şi mingea e.... carieristă!
MANUEL: Îţi arde să baţi câmpii?
BOB: Deloc... (*detaşat*) Ascultă, bătrâne... cam de câţi bani ai avea nevoie?
MANUEL (*ironic*): Vrei să-mi iscăleşti un cec?
BOB: Nu fi ironic... că nici eu nu credeam că o să ai atât de repede nevoie de mine!... Totuşi, probabil că, aşa cum spune Nadia, sunt un băiat bun... fiindcă nu te-aş fi chinuit, dacă mi-aş fi amintit mai repede...
NADIA: Ce, Bob?
MANUEL (*sceptic*): Ce?
BOB: Într-o zi, pe la începutul aventurii noastre, când muream de dorul unei ţigări, mi-ai dat în bătaie de joc un cec. Ştiai că n-are niciun curs.
MANUEL (*se ridică*): Ce ai făcut cu el?
BOB: Un cec era ceva atât de nou pentru mine, încât am vrut să-l ţin ca amintire.
MANUEL: L-ai păstrat?
BOB (*scoate cecul şi i-l flutură prin faţă*): Uite-l! E în alb... şi nesemnat!
MANUEL (*i-l ia şi exploziv*): Salvat! (*proprietăresei*) Suntem salvaţi, madam!

PROPRIETĂREASA (*aducând repede tava*): Să trăiţi! Să vă dea sănătate sfânta Eulalia şi sfinţii Policarp şi Telesfor! Un pahar de vin! Un pahar de vin!

CETĂŢEANUL: Da! (*Dă un pahar pe gât.*)

MANUEL: N-avem timp! (*proprietăresei şi cetăţeanului*) Veniţi cu mine la bancă! (*Pe când aceştia îl aşteaptă lângă uşă, îşi ia pălăria, mănuşile, bastonul. Se apropie de Nadia.*) Nadia... îmi dai voie să te sărut pe frunte?

NADIA: Cum vrei, Manuel. (*Îi întinde fruntea.*)

MANUEL (*o sărută*): Mulţumesc, Nadia... Un ultim bilanţ al experienţei: m-am îmbogăţit cu o amintire curată.

NADIA: O să fie bună... pentru timpuri grele...

MANUEL (*dă mâna lui Bob*): Vino şi tu cu mine, Bob. Poate o să ai nevoie de... de ceva... pe drum.

BOB: Nu pot să primesc, Manuel.

MANUEL: De ce?

BOB: Vreau să rămân simpatic până la urmă.

(*Manuel ridică din umeri, mai priveşte o dată pe Nadia – apoi porneşte hotărât, şi reconstituit, spre uşă. Iese, urmat de proprietăreasă şi de cetăţean. Bob strânge lucrurile lui şi pe ale Nadiei, care face cu ochii înconjurul încăperii.*)

BOB: Nadia, trebuie să ne vizăm biletele... Nu vii?

NADIA: Mai stau puţin... să-mi iau rămas bun de la insulă.

BOB: Ce a mai rămas din ea?

NADIA: Iluzii destrămate... puncte de reper pierdute... aparenţe risipite... A fost o riscată amăgire... Totuşi, întâmplarea noastră a scos la lumină ambiţii sufocate sub un rest de îndoială, a zguduit echivocuri, a bruscat exaltările de sentiment, a zorit necesităţile... E un rezultat... Da, Bob! Şi nu vom plăti niciodată destul de scump dreptul de a rămâne fără jumătăţi de afecţiuni, fără jumătăţi de adevăruri... Hai, Bob! Ne vedem în port.

BOB (*un pic nedumerit*): Bine... Îţi iau şi lucrurile tale. (*Iese.*) (*Nadia face câţiva paşi de-a lungul rampei. Se opreşte pe la mijloc.*)

NADIA (*cu o strângere de inimă*): Cum!... asta a fost tot?... Jocul s-a sfârşit? (*Ochii i se ridică înfricoşaţi către cortină, care începe să se lase foarte încet. Strigă.*) Nu!... Nu încă!... Nu se poate sfârşi aşa! (*Se aude sirena şi cortina se ridică la loc.*) „Arizona"! (*Faţa i se luminează.*) Da! Viu, „Arizona"!... (*încet, întrebător*) Arizona? Parcă ar fi numele unei fete... Aveam, acum, atâta nevoie de o prietenă... Bietul Bob... el ce să înţeleagă?... O să vorbesc pe drum cu tine, Arizona... (*Vine la rampă cât mai în faţă.*) Tu ai să pricepi că viaţa aceasta pe care o trăim, e făcută din galerii prost încrucişate, prin care poţi umbla până la moarte fără să întâlneşti pe cine trebuie... (*priveşte medalionul, doar o clipă*)... deşi uneori nu te desparte decât un zid, un pas, o umbră... (*privind cu ochii măriţi spre sală*) Dar eu sunt convinsă că se află chiar în această clipă oameni care să repete cu viaţa lor aşteptările mele... (*rar*) Nicio singurătate nu are sens fără acest sentiment... fără această nostalgie... (*Cortina*)

FINAL

Primele referiri la piesa *Insula* au apărut în cronicile dramatice după montarea spectacolului din anul 1947. Unul dintre cei mai importanţi „avocaţi" ai piesei, Camil PETRESCU afirma: „*Insula* a readus în discuţie teatrul lui Mihail Sebastian şi am reţinut numeroasele reproşuri care i s-au adus mai ales cu privire la pretinsa lipsă de adâncime a personajelor sale.

Teatrul lui Sebastian nu conţine însă ceea ce se numeşte conflict între personaje, tocmai pentru că autorul *Stelei fără nume* era un sceptic de mare clasă, iar maestrul său era Montaigne. Arma scepticului este ironia, iar bucuria lui secretă este luciditatea. O undă uşoară de ironie înfăşoară de aceea toate personajele acestui teatru şi le simţi pe toate privite de la o înălţime atât de mare, că tot ce e acut în ele se volatizează, iar această obiectivitate din înălţime a autorului îi asigură perenitatea operei. Mihail Sebastian este de o

sensibilitate intelectuală deschisă pentru toată frumusețea lumii și în același timp de o delicatețe și de o gingășie morală care sunt permanent jignite de tot noroiul cotidian din care cresc spiralele de corolă ale acestei frumuseți. Cu oroare pentru expresia directă, pentru orice emfază a sentimentului, Mihail Sebastian a sacrificat dimensiunea profunzimii mergând până acolo că a dat despre el însuși o suavă caricatură, în care egotismul obicinuit al autorului este înlocuit cu o ironică tandrețe, pentru ceea ce știa că îi constituie trăsătura esențială nerealizată. În realitate era o puternică personalitate ancorată în real, printr-una dintre cele mai atente inteligențe pe care le-a cunoscut scrisul românesc, dar ceea ce era refulat în el și ducea la fuga în ireal, e anume ridiculizat cu pudoare în personaje candide și scumpe inimii lui, un profesor de provincie care se refugiază în lună, dincolo de lună, în depărtările incomensurabile ale unei galaxii, sau alt profesor, bineînțeles, și nu poet, căci ar fi fost un mod prea direct pentru ca să mai poată fi poezie în el, deci tot un profesor care se refugiază la o depărtare de aproape trei mii de ani, în trecut.

Este o autocaricatură lucrată cu o secretă voluptate, în care scepticismul omului de cultură europeană face oficiul decantării, în care dimensiunea profunzimii aparent sacrificată reapare subtil transformată în depărtare și de aci farmecul intelectual savuros al acestui teatru.

Nu pot judeca o piesă numai după spectacolul realizat cu ea, preferam s-o citesc în prealabil, cu atât mai mult mă simt dezorientat în fața «Insulei» care e și o lucrare neterminată, completată printr-o devotată faptă prietenească... Aștept cu deosebit interes lectura ei." (*„Insula" lui Mihail Sebastian*, „Revista Fundațiilor Regale", XIV, (seria nouă), nr. 10-11, octombrie-noiembrie 1947, pp. 149-150).

În prefața ediției *Mihail Sebastian, Opere alese*, vol. I (*Teatru*), Vicu MÂNDRA caută simbolul „stelei fără nume", abstracte, poetice, și în piesa neterminată a dramaturgului, ajungând la concluzia:

„În *Insula,* care urmează imediat *Stelei fără nume,* teritoriul imaginar al fericirii posibile este coborât la coordonate terestre. Eroii piesei, Nadia, Bobby și Manuel, sunt

împinși către năzuirea unei fericiri purificate, tocmai prin depărtarea lor temporară de convențiile obișnuite ale societății burgheze. [...] Eroii *Insulei* încep să înțeleagă mai profund drama uciderii fericirii în orânduirea existentă. Ei pricep că oamenii trăiesc, de fapt, «pe două planete» deosebite, între biroul bancherului și mansarda oamenilor care n-au ce mânca, se cască, înfiorătoare, o prăpastie adâncă. Simbolul «stelei» devine întrucâtva mai accesibil. Eroii piesei nu scrutează bolta îndepărtată, ci o insulă «*cu multă lumină, cu mult albastru, cu mult cer*». Insula visurilor de fericire ale celor trei prieteni pare a fi locuibilă. «Insula cu mult albastru», pe care o visează Nadia, Bobby și Manuel, pare infinit mai aproape de noi, mai lesne de atins, decît îndepărtata «stea fără nume» a cărei apariție pe firmamentul celest nu s-a produs și nu se va produce." (ed. cit., pp. 28-29).

Considerând *Insula* un „drum" necesar în evoluția creației lui Sebastian, Mirela NEDELCU judecă piesa „prin prisma spiritului și operei scriitorului" și observă asemănări de situații cu *Potopul* de H. Berger: „Sebastian exersează teme și motive. Ca preferință continuă, înclinarea însă dă naștere formulei originale, proprii. Realul meschin înfruntă iluzia. Jocul are gratuitatea nobilă a căutătorului fericirii. Discretă și lirică, încordarea nu e tragică, e mai mult grimasa unei sensibilități deosebite, timide și resemnate. [...]

Imaginile tind să devină simbol și realitate, expresii lirice ale unui univers. Spiritul trădează înrudirea sau influența unui Giraudoux. Calitatea pregnantă a scrisului [lui] Sebastian este însă continua devenire. De la surdina *Jocului de-a vacanța* la explozia *Ultimei ore* este un drum."

Referindu-se mai mult la textul piesei, decât la spectacolul jucat în 1965 despre care scrie, comentatoarea va veni cu unele observații critice privind stilul și concepția dramaturgului: „Pierderea identității este echivalată cu pierderea personalității, a datelor umane dobânite (vezi și *Jocul de-a vacanța,* jocul de-a fericirea). Eroarea este de conceptie, iar mecanica și subita transformare a eroilor dăunează autenticității personajelor. [...] Egali prin condiție, eroii împărtășesc treptat fericirea izolării pe «insula» ideală a

împlinirii umane. Textul se opreşte aici. Se identifică totuşi valorile constante ale teatrului lui Sebastian: sensibila poezie, ironica şi surâzatoarea melancolie. Aparenţa de «lucru», de nefinisat – este evidentă însă şi în aceste două acte. Piesa e rarefiată încă, elementele dramatice se epuizează rapid, fără a da senzaţia unei coeziuni solide".

Despre contribuţia finală a lui Mircea Ştefănescu, va afirma: „În ipoteza reconstituirii migăloase (M. Ştefănescu), intenţia de a păstra atmosfera şi stilul este evidentă, actul întregirii documentare a lui Sebastian reprezentând aici putere de dăruire şi afinitate culturală. (*Retrospectiva Sebastian. „Insula" la Teatrul de Comedie*, „Contemporanul", 25 februarie 1966).

Mihai HETCO susţine singularitatea lui Sebastian în peisajul teatrului românesc, piesele acestuia având „o largă rezonanţă prin acea subtilă mixtură de fior liric şi zădărnicie, de râset şi visări stelare, de mici zbuciumări fără urmări apreciabile Astfel, eroii săi trăiesc redusa dramă a tentaţiei, a pasului făcut cu infinite precauţii şi a retragerii imediate odată cu înţelegerea imposibilităţii unei «ieşiri»." [...]

Apropierile făcute de unii comentatori între teatrul lui Caragiale şi cel al lui Mihail Sebastian i se par lui Hetco nepotrivite. „Sebastian, cu pornirile sale elegiace, cu anxietăţile şi bucuriile personajelor ce-i populează piesele, se află pe linia teatrului lui Victor Ion Popa şi George Mihail Zamfirescu, fără profundul lirism al primului şi dramatica şi pătimaşa existenţă a personajelor celuilalt."

Ilustrând „pe deplin dorinţa de evaziune şi ideal a autorului", *Insula* este „deci o piesă cu un palid conflict, de discret lirism în care putem reţine cel mult câteva referinţe aluzive la anumite stări de lucruri. Mihail Sebastian, supus unor multiple influenţe, tânjeşte după evaziuni exotice ce se leagă de natura sa intimă, promovând un soi de confrerie în care să se vorbească «de la om la om», lipsită deci de conştiinţă civică. [...] Un asemenea spectacol poartă deci pecetea eleganţei şi a siguranţei autorului, de continue alternanţe lirice şi critice, niciodată fixate, niciodată clarificate." (*„Insula" de Mihail Sebastian*, „Scânteia tineretului", 4 martie 1966).

După ce argumentează necesitatea unui act al III-lea al piesei *Insula,* pentru a putea fi jucată, Radu POPESCU vine şi cu câteva presupozii despre abandonarea piesei de către autorul *Ultimei ore*, spunând că „n-ar fi deloc neverosimil ca Sebastian, cu dezvoltatul său spirit critic şi autocritic, cu fineţea sa, cu exigenţele sale, să fi considerat că a ajuns într-un asemenea impas, după cele două acte scrise, oricât spirit, oricâte amuzante situaţii cuprind ele. Nu e deloc exclus ca Sebastian, scriitor atât de lucid, să-şi fi dat seama că, în această încercare, el reia tema fundamentală a celorlalte drame ale sale şi chiar – cu toată aparenta noutate a cadrului şi a condiţiilor exterioare – situaţia fundamentală în care el plasa pe eroii lor. Căci, într-adevăr, ce sunt şi ce caută pictoriţa Nadia D., bancherul internaţional B. Manuel şi tânărul fotbalist Boby II, constrânşi de rigorile războiului care i-a surprins într-o insulă sud-americană de fantezie, să conviеţuiască, totalmente dezbrăcaţi de condiţiile vieţii lor sociale obişnuite, în francă şi egală solidaritate, în sinceră comuniune umană, – ce sunt şi ce caută aceşti oameni, altceva decât sunt şi caută eroii izolatei vile din *Jocul de-a vacanţa*, ai tainicei locuinţe provinciale din *Steaua fără nume* şi chiar, într-o bună măsură, ai bibliotecii lui Andronic din *Ultima oră*? Mirajul unor relaţii umane, egale, demne, sincere, realizarea iluziei prin evaziune din contingenţa istoric-socială, prin ruptură voluntară cu condiţiile obişnuite ale existenţei – iată tema fundamentală a lui Sebastian, în cadrul căreia, de asemenea, el recurge la câteva situaţii dramatice şi la câţiva eroi, foarte uşor de recunoscut. Dar acestora le urmează, implacabil, eşecul, trezirea (parţial îndulcite în *Ultima oră*). Şi poate că Sebastian nu s-a mai putut împăca cu această soluţie şi, consecutiv, cu această formulă a dramei sale." (*„Insula" de Mihail Sebastian, cu un epilog de Mircea Ştefănescu*, „România liberă", 23 februarie 1966).

Şi pentru M. RADNEV, *Insula* „e într-un fel un «joc de-a vacanţa» desfăşurat în decorul exotic al Americii de Sud", motivul acestei piese fiind şi „motivul fundamental al dramaturgiei lui Mihail Sebastian: tentaţia evadării din

realitatea strâmtă şi sufocantă a lumii burgheze şi imposibilitatea dureroasă a realizării acestei aspiraţii. Epilogul redactat de Mircea Ştefănescu cu o justă intuire a problematicii şi tonalităţii sebastianiene, accentuează ideea «iluziilor destrămate», a «punctelor de reper pierdute» într-o societate alcătuită din «galerii prost încrucişate», în care oamenilor nu le rămâne decât gustul amar al izolării şi singurătăţii. (*„Insula" de Mihail Sebastian*, „Informaţia", 23 februarie 1966).

Fiind unul dintre singurii critici care nu cred în necesitatea unui act al III, Virgil BRĂDĂŢEANU afirmă: „Insula, socotită drept o operă neterminată, este şi nu este aşa, cu toate că există până acum două acte III, adică două versiuni de act final aparţinând altor scriitori. Preţuind versiunile pomenite, ni se pare că un act al III-lea n-ar mai fi necesar, deoarece un final greu de contestat este chiar cel cu care se încheie comedia «neterminată» a lui Sebastian." (*Istoria literaturii dramatice româneşti şi a artei spectacolului*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979, p. 363).

În volumul *Teatrul românesc*, comentând spectacolul din 1947, Ioan MASSOFF este de părere că piesa are „mai mult valoarea unui document" şi că „Şeptilici, actor şi regizor, scenograf înzestrat, om de cultură, scriind actul cu care se încheia piesa, nu s-a îndepărtat, atât cât îi era cu putinţă, de «planul» autorului, fără să se atingă de primele două acte - dar, din păcate, Sebastian, atât de meticulos şi stăruitor în privinţa «tehnicei» pieselor sale, nu avusese timpul să-şi «lucreze» cele două acte, care păreau neînchegate, cu lungimi, cu legături nepuse la punct. Piesa aminteşte de *Potopul,* dramatizarea lui Sebastian, cu o temă de actualitate după sinistra aventură nazistă: sub ameninţarea unei primejdii comune, oamenii se înfrăţesc, făcînd zid spre a rezista, victoria asupra adversităţilor cucerind-o doar aceia care păstrează încrederea în viitor". (op. cit., vol. VIII, Editura Minerva, Bucureşti, 1981, p. 474)

„Tot un «joc», dar de-a supravieţuirea, în timp de mare restrişte, într-o lume părăginită", este piesa *Insula* şi pentru Constantin TRANDAFIR (*Mihail Sebastian. Între viaţă şi ficţiune*): „loc privilegiat, paradis primordial, refugiu care,

spun psihanaliştii, e temă fundamentală a literaturii, a visului, a dorinţelor."

După părerea lui C. Trandafir, *Insula* n-a fost terminată, deoarece autorul ei „nu mai avea nimic de spus, după ce «mesajul» a fost mărturisit atât de tranşant patetic", iar piesa n-a fost „pe măsura dorinţei lui", adăugând: „«Comedia» aceasta neterminată, care, sigur, ar fi fost mult îmbunătăţită, se sprijină pe un eşafodaj tragic şi se rezolvă optimist. Nonsens al înţelesului consacrat al tragediei, dar Sebastian s-a decis de la începutul carierei sale literare că în accepţiunea modernă genurile trebuie să se amestece, dacă trebuie ca literatura să supravieţuiască." (op. cit., Ed. Fundaţiei Culturale Libra, Bucureşti, 2007, pp. 232-236).

Într-un *Dicţionar de personaje* din teatrul lui Sebastian, Gabriela CHICIUDEAN, reluând o idee mai veche, generalizează trăsăturile personajelor din *Insula:* „Evadarea prin intermediul visului, o aspiraţie a tuturor personajelor lui Sebastian, de altfel, e ceva necesar. [...] O astfel de «insulă» a întâlnit şi Mihail Sebastian la Ecrene, Balcic, un peisaj miraculos cu o pădure situată la 50 m. de mare, în care dramaturgul s-a bucurat, s-a purtat şi simţit ca un copil. Adesea, asemenea eroilor săi, acesta visa un loc în care să se refugieze".

Unele personaje (în special Manuel) par alter-ego-uri ale creatorului lor: „Resemnarea cu care Manuel îşi acceptă situaţia are ceva specific modului de fi al dramaturgului, lucru lesne de observat din *Jurnal.* Cei trei eroi sunt, parcă, trei feţe ale creatorului măcinat mereu de jocul dintre aparenţă şi esenţă, de ceea ce vroia să fie şi ceea ce era el în realitate. Bob ar fi masca sportivului, tânărul ce schiază prin munţi, rupt de lume şi de realităţile dureroase ale societăţii contemporane autorului; Manuel este omul de lume, avocatul sobru ce impune respect şi repurtează succese, iar Nadia ar fi ceea ce Mihail Sebastian ar fi vrut dar nu a reuşit niciodată să fie, din pricina resemnării sale."

Tot din acest *Dicţionar* aflăm că „personajul lui Mihail Sebastian nu a avut un nume definitiv, în faza de proiect numindu-se Manuel B. – Mircea Şeptilici a avut iniţiativa de a

dubla prenumele, acesta devenind, astfel, Manuel B. Manuel". (*Mihail Sebastian, Teatru. Dicţionar de personaje*, Ed. Hasefer, Bucureşti, 2007, pp. 188-191).

Foarte laconic, Nicolae MANOLESCU menţionează: „Celelalte piese ale lui Sebastian sunt neinteresante. *Insula* reia tema *Potopului* lui H. Berger (tradusă de Sebastian însuşi) pe alt meridian (care va fi şi cel din *Racul* lui Ivasiuc) şi în alt mediu, la un birou de voiaj în incapacitate de a mai permite solicitanţilor călătoria din cauza unor misterioase evenimente revoluţionare". (*Istoria critică a literaturii române,* Ed. Paralela 45, Piteşti, 2008, p. 872).

ULTIMA ORA

Ultima oră a fost publicată, postum, în anul 1954, în limbile franceză, engleză, germană la editura „Cartea" din Bucureşti: *Dernière heure: comédie en trois actes*, Edition „Le Livre"; *Stop news: a comedy in three acts; Letzte Nachrichten: Lustspiel in drei Aufzügen*, Verlag „Das Buch" (volumele conţin o mică introducere nesemnată, fără a se indica autorul traducerii). În limba română piesa a apărut în 1956, la Editura de Stat pentru Literatură şi Artă şi în volumul *Mihail Sebastian, Opere alese*, ediţie îngrijită, prefaţă de Vicu Mândra, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă. Bucurându-se de mare succes, piesa va cunoaşte numeroase reeditări: *Mihail Sebastian, Opere alese*, ed. îngrijită şi prefaţă de V. Mândra, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1962; *Teatrul românesc contemporan*, prefaţă şi note Margareta Barbuţă, Editura Tineretului, 1962, *Jocul de-a vacanţa, Steaua fără nume, Ultima oră*, prefaţă de Mircea Tomuş, Editura pentru Literatură, Bucureşti; 1965; *Ultima oră*, Editura Eminescu, 1975; *Jocul de-a vacanţa, Steaua fără nume, Ultima oră*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1985; *Mihail Sebastian, Teatru*, ed. îngrijită de V. Mândra, antologie si repere istorico-literare de Mihai Dascal, Bucureşti, Minerva, 1987. Piesa a cunoscut mai multe traduceri în limbi străine: *Ultima Edizione. Tre atti*, Edizioni II Copioni, Roma, 1955; *Ultima edición*, Editorial Quetzal, Buenos Aires, 1959; *Aféra Propas. Posledni zpravi*, Praha, Orbis, 1957; *Ausgewählte Werke*, mit einem Vorwort von B. Elvin (Einband und Schutzunschlag Sergiu

Sandulovici), E.S.P.L.A., Bukarest, 1960; *Chhapte chhapte*, Atma Ram and sons (Hindi version of *Stop news*. Translated by Vinod Rastogi), Delhi, 1963. Piesa a mai fost tradusă în limba franceză de Alain Paruit, în volumul *Théâtre* (pref. de Georges Banu), Paris, Ed. de l'Herne, 2007.

Inițial, Mihail Sebastian se gândea la două piese diferite: *Ultima oră* (despre lumea presei și a ziariștilor corupți) și, în paralel, la «Alexandru cel Mare» (având ca personaj principal pe idealistul Alexandru Andronic). O primă referire la *Ultima oră* apare în *Jurnal* (Editura Humanitas, București, 1996), la 3 ianuarie 1942, când consemnează că „*Ultima oră* poate crea de asemeni dificultăți de ordin politic". Una din puținele mărturii despre «Alexandru cel Mare» surprinde momentul „joncțiunii" pieselor: „Ieri după-masă, în fine, în timp ce vedeam un film, mi s-a părut deodată că «am găsit». Aveam o idee, un titlu («Alexandru cel Mare») și două personaje. Am ieșit de la cinematograf într-un fel de excitare optimistă (ca întotdeauna când «văd» un proiect de carte sau de piesă). Pe drum spre casă, ideea dobândea contur, se împlinea – dar, la un moment dat, mi-am dat seama că e ceva cu totul prea sumar, prea subțire, prea fragil, ca să alimenteze trei acte. Nu mă simt acum în stare să scriu o piesă de poezie intimă. Nici măcar un alt *Jocul de-a vacanța* n-aș putea face acum. Nu, nu – îmi trebuie ceva mai plin, mai truculent, mai bogat. Îmi trebuie o schelărie solidă de piesă: multe personaje, multe incidente, o intrigă, o acțiune – o anumită abundență teatrală care să utilizeze din plin și semnătura lui Nicușor, și trupa Naționalului. O asemenea piesă ar putea fi, ar fi putut să fie *Ultima oră*. Nu știu dacă am făcut și nici când am făcut această reflecție. Nu știu când am făcut joncțiunea între «Alexandru cel Mare» și *Ultima oră*. Cred că a fost o chestiune de un minut, de o secundă. Într-o clipă cele două proiecte au fuzionat. *Ultima oră* a devenit actul I, iar «Alexandru cel Mare» actul al II-lea al aceleiași piese. Îmi lipsește actul III – dar am atâtea elemente de comedie în primele două, încât mi se pare că totul se va rezolva de la sine". (*Jurnal*, ed. cit., 7 ianuarie 1942).

În luna ianuarie 1942, autorul scrie intens la piesa *Ultima oră*, deși evenimentele social-politice sunt tot mai dramatice. Lucrează totuși cu îndârjire: „Piesa mea face mari și rapide progrese. Am scris astăzi 6 pagini mari. Primele 3 scene ale actului I sunt aproape gata. Incidente noi răsar cu fiecare replică. Mă las antrenat cu ușurință în bătaia scurtă ca de rachetă a dialogului. Scriu cu o neașteptată plăcere. Am impresia că tonul comediei e găsit (e adevărat însă că voi avea în decursul piesei, mai ales în actul II, schimbări delicate, poate dificile, de ton)." (9 ianuarie 1942); Entuziasmul inițial al autorului este urmat de neîncredere, nemulțumire și chiar dezgust: „Piesa asta ar trebui scrisă repede, cu ochii închiși, pentru ca să nu dau timp remușcărilor și scrupulelor să mă invadeze. Uneori mă cuprinde un teribil dezgust de ceea ce scriu – dar îl reprim repede." (14 ianuarie 1942). „Sunt nemulțumit de convorbirea Ștefănescu – Andronic, care mă așteptam să dea mai mult. Mă gândesc să o refac, dacă voi avea timp." (17 ianuarie 1942). În timp ce relatează despre procesul de elaborare al piesei, Sebastian face și observații generale despre teatru. O atenție deosebită se acordă intrării în scenă a noului personaj, Magda: „Scris numai trei pagini azi, scenele, foarte scurte, XIV și XV. A intrat în joc tânăra mea eroină, Magda. Simt aici nevoia unei schimbări de ton. Până acum am scris oarecum mecanic, într-un stil de «comedie de situație». Cred, de altfel, că am destulă abilitate pentru asta. Intrarea și ieșirea personajelor, înlănțuirea incidentelor este – mi se pare – fără autor. Pe o situație dată, o piesă de teatru se construiește automat. Teatrul se scrie singur. Din păcate, intru într-o săptămână cu program încărcat – și mă tem că nu voi avea timp pentru piesa mea, care nu văd cum ar putea fi gata la 1 februarie." (18 ianuarie 1942). Într-adevăr, autorului îi vine tot mai greu să scrie, ritmul devine tot mai lent: „Terminat actul I. Până la 6 seara nu reușisem să scriu niciun rând, dar de la 6 până acum (11 ½) am scris repede, aproape fără să mă recitesc. Nu-mi dau seama cum a ieșit. Mă tem că întreg actul e prea lung, iar ca scenariu și construcție cam laborios. Mă gândesc să-l citesc cuiva pentru control. Lui Benu poate." (26 ianuarie 1942). Scrierea actului al II-lea, început pe 28 ianuarie

1942 („Am început să scriu actul II. De fapt n-am intrat propriu-zis în materie, căci n-am făcut decât conferința de la radio, cu care începe actul. Sper să pot lucra mâine mai mult.") decurge mult mai dificil. Impresionat de evenimentele politice, atent la ultimele noutăți de război, M. Sebastian continuă totuși scrisul, chiar dacă însemnările din *Jurnal* indică o tot mai mare descurajare și oboseală: „Ieri n-am scris decât câteva replici. Dar azi am terminat, chiar acum (ora 1 noaptea), scena V. Ieri și azi, zile de descurajare. Oarecare silă de scris. E oare posibil să mă joc acum de-a literatura!" (3 februarie 1942); „M-am tot căznit în ultimele două săptămâni, de când m-am întors de la zăpadă, m-am tot căznit să repar actul al II-lea al piesei. Nu cred că am reușit. Încă o dată trebuie să constat că ceea ce nu izbutesc la prima redactare nu mai izbutesc niciodată. Am scris, transcris, tăiat, refăcut, schimbat, întors pe față și pe dos scena V, Magda – Andronic – și tot proastă a rămas. Mă decid s-o las în starea în care se află. Trec mai departe la actul III. Mai târziu, după ce voi fi recăpătat oarecare distanță, voi încerca din nou să revăd lucrurile. Încep actul III, fără gust și fără încredere. Piesa asta trebuia să fie un joc – și nu e. O simt devenind prea greoaie." (30 martie 1942). În decursul lunii aprilie, când lucrează la actul III, autorul are stări sufletești variate și cu greu își găsește echilibrul: „Pentru moment sunt mulțumit că piesa, care mă dezgustase cu totul, începe să mă intereseze din nou. Nu prea mult – dar poate atât cât e necesar ca s-o termin." (5 aprilie 1942). În iunie, referindu-se la actul III, observă, din nou, neajunsurile: „Ce e prost e că încă nu sunt definitiv fixat asupra scenariului actul[ui] III. Până astă-seară nici măcar nu știam dacă se va petrece în redacția gazetei sau în biroul lui Bucșan. Acum cred că am optat – definitiv? – pentru redacție. Mâine-dimineață voi încerca să încep." (3 iunie 1942). Din unele adnotări reiese că Sebastian optase pentru titul «Alexandru cel Mare»: „Ore întregi, zile de-a rândul am tot încercat să scriu actul al III-lea din «Alexandru cel Mare», dar zadarnic. Pe de o parte piesa a intrat cu ultimul act într-un punct mort, iar pe de altă parte, eu însumi sunt într-o perioadă de neinspirație absolută. Sunt apatic, greoi, lipsit de spontaneitate, fără spirit, fără haz, opac, incert, desfăcut. Tot ce

scriu pe hârtie e lemnos, cenușiu, inutil. Evident, scenariul actului III nu e fericit. Am îndoieli până și asupra cadrului. (L-am plasat întâi la redacție, dar pe urmă l-am început în biroul lui Bucșan, fără să știu încă dacă până la urmă nu voi reveni din nou la redacție.) dar chiar așa fiind, aș vrea să pot termina actul – bun sau rău – măcar pentru a-l putea pune deoparte. Și nu izbutesc." (29 iunie 1942). Ca de obicei, autorul are tendința de a-și subestima creația: „Terminat – în fine! – «Alexandru cel Mare». Mai corect ar fi de spus că am terminat actul III. Piesa în sine mai are nevoie de oarecari operații de finisaj – toate ușor rezolvabile la transcriere. Asta nu însemnează că sunt mulțumit de lucrul făcut. În totul, dacă mă gândesc la primele mele intenții (o piesă ușoară, scrisă repede și reprezentabilă imediat, pentru a câștiga bani), am eșuat – a ieșit cu totul altceva – nici prea bun pentru opera mea de scriitor – nici destul de vulgar pentru a face un mare succes – nici destul de inofensiv pentru a trece, *telle quelle*, într-un repertoriu de azi." (18 iulie 1942). În sfârșit, la 14 septembrie, consemnează, cu ușurare: „Recitit cu o neașteptată plăcere *Ultima oră*. E totuși o comedie excelentă. Știu care îi sunt cusururile și știu ce trebuie refăcut, dar îmi dau seama că în trei zile pot face din ea un text mai mult decât reprezentabil.". Curând, după terminarea piesei, încep demersurile, din păcate nereușite, pentru punerea ei în scenă. Sebastian care, din 1940, nu avea drept de semnătură, căuta pe cineva care să-i „adopte" opera: „I-am făcut două vizite lui Mircea Ștefănescu. În principiu a acceptat să-mi adopte *Ultima oră*. Răspunsul definitiv îl voi avea după ce va fi citit manuscrisul, pe care i l-am lăsat. Pentru mine nu e decât o chestiune de bani. Sărăcia se strânge iar în jurul meu, ca în cele mai proaste momente." (25 septembrie 1942); „Lipsa de camaraderia lui Mircea Ștefănescu, care până azi n-a găsit timp să citească piesa. Ar fi absurd să mai cred că mă va ajuta s-o joc. Încă o poartă închisă." (9 octombrie 1942); „Am luat înapoi de la Mircea Ștefănescu manuscrisul piesei. Nu l-a citit. Am preferat să tai scurt o situație atât de penibilă." (17 octombrie 1942). Rezervele prietenilor, descurajarea lui Mihail Sebastian, dar și evenimentele politice defavorabile au împiedicat reprezentarea piesei în timpul vieții autorului.

Premiera a avut loc la 25 ianuarie 1946, pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti (sala Studio), în regia lui Moni Ghelerter, cu următoarea distribuţie: *Alexandru Andronic*: Costache Antoniu; *Grigore Bucşan:* Ion Finteşteanu; *I.D. Borcea:* Niki Atanasiu; *Ştefănescu:* M. E. Balaban; *Voicu*: Al. Demetriad; *Pompilian:* Al. Clonaru; *Brănescu:* Al. Ionescu-Ghibericon; *Agopian:* D. Amigdalis; *Magda Minu:* Marcela Demetriad; *Gaby:* Carmen Stănescu; *Ana:* Margareta Dumitrescu; *Werner:* Marietta Sadova ş.a. La 17 decembrie 1953, spectacolul va fi reluat în aceiaşi regie, la acelaşi teatru, cu o nouă distribuţie: Marcel Anghelescu, Radu Beligan, Aura Buzescu, Alexandru Giugaru, Marcela Rusu, Grigore Vasiliu-Birlic. În anul 1956, Teatrul Naţional din Bucureşti va participa, cu spectacolele *Ultima oră* şi *O scrisoare pierdută*, la Festivalul Internaţional de Artă Dramatică din Paris, bucurându-se de elogiile publicului şi ale presei franceze. În Bucureşti, piesa se mai joacă la Studioul Casandra al IATC (1953, 1967), la Teatrul Nottara (1975). În ţară, *Ultima oră* a fost jucată cu succes la teatrele din Iaşi, Timişoara, Cluj, Braşov, Arad, Craiova, Baia Mare, Reşita, Bârlad, Satu Mare. Din 2003, piesa se joacă iarăşi pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti, în regia Ancăi Ovanez-Doroşenco. Prima reprezentaţie: 10 mai 2003. Premiera oficială: 18 mai 2003 (spectacolul se va relua în anul 2008). Distribuţia: *Alexandru Andronic*: Claudiu Bleonţ; *Grigore Bucsan:* Mircea Albulescu; *I.D.Borcea*: Gheorghe Dinică şi Armand Calotă; *Ştefănescu:* Marin Moraru; *Magda Minu:* Ilinca Goia ş. a. În anul 2007, *Ultima oră* s-a jucat la Teatrul Naţional Mihai Eminescu din Chişinău. Premiera: 29 iunie 2007. Regia: Alexandru Cozub. Distribuţia: *Alexandru Andronic:* Vitalie Rusu; *Magda Minu*: Margareta Pintea; *Grigore Bucşan*: Nicolae Ghereg; *I.D.Borcea:* Vitalie Carauş; *Ştefănescu:* Nicolae Darie; *Brănescu*: Ion Mocanu ş.a. Tot în anul 2007, piesa a fost reprezentată în cadrul Teatrului Sică Alexandrescu din Braşov, în regia lui Gelu Colceag, cu: Adrian Titieni (*Alexandru Andronic*), Maria Gârbovan (*Magda Minu*), Mihai Bica, Marius Cordos, Mircea Andreescu, Demis Muraru, Vlad Jipa, Dan Săndulescu, Radu Negoescu, Marius Cisar, Carmen Moruz, Oana Huiu, Eliza Vizitiu ş.a.

În străinătate, cea mai cunoscută reprezentaţie a avut loc în stagiunea teatrală 1954-1955, pe scena Teatrului de Satiră din Moscova, în regia lui E. B. Krasnianski, artist emerit al R.S.F.S.R. Traducere de I. D. Konstantinovski; distribuţia: *Alexandru Andronic:* O. P. Solius, artist emerit al R. S. S. Tadjice şi M. K. Davâdov; *Grigore Bucşan:* M. P. Malinin, artist emerit al R.S.F.S.R. şi A. D. Papanov; *I. D. Borcea:* G. I. Dore, artist emerit ai R.S.F.S.R. şi D. M. Kadanov; *Ştefănescu:* F. A. Dimant şi G. A. Ivanov; *Voicu:* A. V. Kozubski şi I. A. Gomozov; *Pompilian*: D. M. Kadanov şi R. A. Alexandrov; *Brănescu*: I. N. Bodrov, artist emerit al R. S. S. Gruzine, A. D. Papanov şi A. V. Petrovski; *Agopian*: B. V. Runghe şi G. B. Tusuzov; *Magda Minu*: V. K. Vasilieva, artistă emerită a R.S.F.S.R., şi V. N. Jukovskaia ş.a.

În 1955, *Ultima oră* a fost ecranizată, cu titlul *Afacerea Protar,* la studioul cinemartografic Bucureşti, în regia lui Halarambie Boroş. Au participat actorii: Ion Iancovescu, Ion Finteşteanu, Radu Beligan, Ioana Zlotescu, Jenică Constantinescu, Ion Talianu, Constantin Ramadanm, Ion Lucian ş.a.; în 1993, piesa a fost adaptată pentru televiziune (Teatru TV), în regia lui Dinu Cernescu. Distribuţia: Traian Stănescu, George Constantin, Sebastian Papaiani ş.a.

Despre *Ultima oră* s-a scris mult şi, în general, favorabil. Vicu MÂNDRA, în prefaţa ediţiei *Mihail Sebastian, Opere alese* din anul 1956, observă că „incapacitatea de a visa, văzută ca o tară cronică a oamenilor impuri de felul lui Bucşan, duce pentru prima oară la înfrângerea parţială a acestora. Dar şi în piesele anterioare, superioritatea eroilor care nu şi-au pierdut forţa de a dori «altceva», de a râvni frumuseţea neîntinată a vieţii, este subliniată cu tărie. Ei deţin taina unor bucurii, icoana unei lumi care – imprecisă cum este – îi înnobilează hotărâtor. În contrast cu aceştia, oamenii de afaceri lipsiţi de scrupule, miniştrii şi trepăduşii lor, burghezia târgurilor de provincie mulţumită de sine produc la infinit

monştri, fiinţe infirme, în care s-a stins ultima pâlpâire a omenescului.

Este adevărat şi nu ne este îngăduit să uităm că Mihail Sebastian râde în comediile sale nu numai de Bucşani, dar şi de Andronici. Scriitorului nu-i scapă stângăcia şi dezarmarea dezolantă a eroilor săi inocenţi, pe care îi urmăreşte cu zîmbetul pe buze." (*Mihail Sebastian,* op. cit., p. 42).

Un comentariu aprofundat al piesei propune Vicu MÂNDRA *în Incursiuni în istoria dramaturgiei române* (Ed. Minerva, Bucureşti, 1971): „Esenţial [...] pentru determinarea formulei compoziţionale a pieselor lui Mihail Sebastian rămâne caracterul limitat al acestor evadări şi tendinţa de a le augmenta valoarea prin refuzul repetării lor, prin evitarea unei prelungiri nemăsurate a duratei visului. „Şi" decisivă pentru arhitectonica acestor drame nostalgice este despărţirea tranşantă a infernului vieţii curente de paradisul «vacanţelor», incompatibilitatea unei suprapuneri a celor două planuri. [...]

Urmărind fuziunea marilor visuri cu simţul viu al măsurii, întâlnim în comediile lui Sebastian o transpunere caracteristică a raportului dintre elanul romantic şi noblețea clasică a deciziilor raţiunii umane. Această relaţie este accentuată sensibil de comportarea diferenţiată a celor doi termeni care alcătuiesc, în fiecare dintre piese, cuplul central. De fiecare dată, bărbatul concepe ideea escaladării zidului, dovedind o deosebită abilitate pentru organizarea visului, în vreme ce femeia, câştigată de farmecul reveriei, potenţează virtuţile clipei, reliefând limitele evaziunii şi despărţind limpede cele două tărâmuri. (p. 185)

Într-un alt studiu despre teatru, Vicu MÂNDRA, revenind asupra piesei *Ultima oră,* ajunge la următoarea concluzie: „Dominanta compoziţională a piesei este aspiraţia către omul-etalon, către idealitatea omului clasic, către conturul eroic al lui Alexandru cel Mare. Pentru ca Bucşan să ne apară, în ciuda «puterii» pe care o deţine în plan fenomenal, mic, trebuia neapărat ca în spectacol să se păstreze şi să radieze fascinant imaginea contrară, figura de vis a marelui macedonean. Unitatea piesei se vede primejduită chiar şi prin amplificarea unilaterală a unora dintre valorile de expresie

cuprinse în formula structurii. Pentru a-i acuza pe escrocii politici de felul lui Borcea sau Brănescu, Sebastian a compus câteva dintre cele mai bune exerciţii ale sale de ironie. (*Jocul situaţiilor dramatice*, Ed. Eminescu, 1978, p. 69).

Mircea TOMUŞ elogiază „receptivitatea autorului la trepidaţia vieţii citadine moderne, talentul său de a reprezenta scenic." Criticul consideră „că mediul nu e descris din exterior, interpretat ca o necesară şi oarecare culoare locală. Ritmul agitat al vieţii marelui oraş capitalist animă însuşi filonul conflictual al acestei piese. *Ultima oră* cuprinde lovituri dramatice, urmăriri, şantaje, iar o interpretare a ei pe linia senzaţionalului, ca o bună piesă poliţistă (fără exagerări, desigur, dar cu o posibilă, uşoară caricare), nu ne-ar îndepărta de specificul ei; din contra. În această piesă, pentru prima dată în teatrul lui Sebastian, conflictul vizibil depăşeşte zonele ascunse ale inefabilului sufletesc, ridicându-se şi în domeniul faptic". M. Tomuş apreciază transformarea „calitativă" pe care o cunoaşte sfârşitul piesei, susţinând că „elementul hotărâtor în acest deznodământ este contribuţia Magdei, prima dintre eroinele lui Sebastian care depăşeşte inerţia, o anume pasivitate feminină. Spre deosebire de Corina şi Mona, Magda ştie ce are de făcut, înţelege că pasiunea pentru studiu a lui Andronic va rămâne sterilă atâta vreme cât îi lipseşte sensul activ. Ea intervine în cursa după secret a celor doi urmăritori, Bucşan şi Borcea, deşi abia intuieşte conţinutul disputei lor. Îi înfrânge, aducând pentru prima dată deplina victorie în tabăra visătorilor. Acest final, în care o mână fină de femeie intervine cu viclenie şi fermitate, mistificând pe cei doi aşi ai şantajului şi ai combinaţiilor veroase, poartă, de asemeni, destul de vizibilă pecetea senzaţionalului, dar prin mobilul sau atât de deosebit aduce o binevenită undă de poezie." (*Carnet critic*, EPL, Bucureşti, 1969, pp. 298-299).

Pentru Virgil BRĂDĂŢEANU, *Ultima oră* este „una dintre cele mai bune comedii contemporane, deţine un loc aparte, operă la care scriitorul a ajuns în urma unui remarcabil proces de evoluţie". Evidenţiind „drumul maturizării artei şi a concepţiei artistice a dramaturgului însuşi, care prin această ultima creaţie dramatică a păşit", autorul cărţii *Comedia în*

dramaturgia românească afirmă că „opera, în întregul ei, are aspect de variaţiune pe aceeaşi temă, de la *Jocul de-a vacanţa* la *Steaua fără nume*, *Ultima oră* şi chiar la *Insula*. Variaţiuni implicând dificultăţile faptului, traduse uneori prin impresia de repetare. Dar variaţiunea a favorizat nuanţa, în nuanţe stând unul din marile merite ale comediilor lui Sebastian". (*Comedia în dramaturgia românească*, Ed. Minerva, 1970, p. 404).

Ov. S. CROHMĂLNICEANU susţine că „nu mai e valabilă nici deviza «cât luciditate, atâta dramă». Dimpotrivă, de astă dată funcţionează alta, contrarie: «cât iluzie, atâta poezie dramatică». Faptul scoate la iveală condiţionarea teatrului nostru interbelic de către publicul său. E un lucru care se lasă observat chiar şi în evoluţia pieselor lui Sebastian. Cea mai bine construită, *Ultima oră,* are şi minimă încărcătură poetică. (*Literatura română între cele două războaie mondiale*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1975, ed. a II-a, vol. III, p. 101).

Stăruind asupra personajului Grigore Bucşan, Virgil BRĂDĂŢEANU face câteva observaţii interesante: „Cu *Ultima oră*, Mihail Sebastian intră din plin în sfera comediei politice, printr-o serie de personaje reprezentative pentru pătura conducătoare. În piesă este angrenată viaţa politică, dramaturgul se referă la instituţii ministeriale, la evenimente, la presă etc. În acest sens se impune existenţa lui Grigore Bucşan, un adevărat „prinţ al afacerilor", stăpânul ambiţios să fie cunoscut şi ascultat de toţi. [...] Mihail Sebastian pătrunde realitatea politică burgheză, prezintă angrenajul a ceea ce s-ar putea numi mecanismul puterii. [...]

În literatura dramatică de pretutindeni, comedia nu dispune de multe personaje în felul lui Bucşan, reprezentativ pentru categoria marilor stapânitori de bunuri şi deţinători ai puterii, de o mare forţă, echilibrat, serios, organizat şi elegant, brutal dar cu măsură, nelipsit de inteligenţă, chiar cu umor şi, totuşi, ridicol. Dar nu ostentativ ridicol, ci ridiculizat cu subtilitate".

Despre Magda Minu criticul susţine că, „spre deosebire de celelalte piese în care femeile reprezentau argumentul dramei, aici femeia reprezintă elementul activ. Magda este mereu înaintea şacalilor Borcea şi Bucşan, din actul al II-lea ia

frânele acţiunii şi o conduce biruitoare la deznodământ, ca o demnă admiratoare a lui Alexandru cel Mare. Totuşi, personajul este lipsit de farmecul eroinelor dinainte, este înfiptă, apare când ici, când colo, dar uneori pare că e prea mult în scenă. Aceasta poate şi datorită faptului că distonează cu extrema fineţe şi discreţie a tânărului savant Alexandru Andronic. Studenta se manifestă cu o ostentaţie pe alocuri supărătoare în scena cu dascălul, surprins de vizita la domiciliu. Profesorul, din aceeaşi familie cu Miroiu, este anihilat întrucâtva de existenţa Magdei care, în majoritatea situaţiilor, îl reduce la postura de figurant. *(Istoria literaturii dramatice româneşti şi a artei spectacolului*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979, pp. 360-362).

În *Mihail Sebastian sau ironia unui destin,* Dorina GRĂSOIU acordă piesei o atenţie deosebită, afirmând: „Sinteză a două proiecte diferite *(Ziariştii* şi *Alexandru cel Mare), Ultima oră* rămâne cea mai spectaculoasă comedie a lui Sebastian, dar, totodată, şi cea mai puţin «reprezentativă». Fiorul liric, disponibilitatea personajelor de a trăi în imaginar le reîntâlnim şi aici, însă mult diminuate (şi ca intensitate, şi ca pondere în economia piesei). Conflictul dramatic se bazează tot pe incompatibilitatea dintre indivizii ce pot visa şi cei ce nu pot. Atâta doar că acum, din confruntarea «taberelor» adverse, ies învingători «visătorii».

E drept, faptul se datorează unei conjuncturi «confecţionate» de autor, şi nu unei realităţi existente; se poate vorbi, mai degrabă, despre o «găselniţă», un «cârlig» al omului de teatru decât despre o soluţie a zbaterilor eroilor săi, peregrini nostalgici în căutarea fericirii. [...]

Deosebită ca factură de celelalte piese, mizând pe elementul surpriză, pe răsturnările subite de situaţii, *Ultima oră* impune un alt tip de eroină, diferit de «prototipurile» anterioare. Dacă Mona nu era decât o întrupare a nostalgicei dorinţi exprimate de Corina, ambele abandonând spaţiul iluziei din teamă şi resemnare în faţa vieţii, Magda Minu nu mai păstrează nimic din firea lor «defensivă». Dimpotrivă, pentru a-şi apăra idealul de puritate şi a-şi împlini visul de fericire, ea nu ezită să lupte cu orice risc, cu orice mijloace, folosind, la

nevoie, chiar armele adversarului (prefăcătoria, minciuna), reuşind astfel să evadeze din cercul strâmt al unei umanităţi sufocate de meschine interese imediate. Numai Nadia, protagonista piesei *Insula* (rămasă neterminată din cauza tragicului sfârşit al autorului) mai posedă aceeaşi putere, aceeaşi energie de a nu se lăsa copleşită, înfrântă de vicisitudini." (pp. 192-197)

„*Ultima oră* nu-i deloc o comedie «uşuratică», în pofida unui *imbroglio* ticluit, desigur, cu mijloacele farsei", susţine Constantin TRANDAFIR, agăugând:

„Şi în *Ultima oră* se reiterează conflictul dintre imaginar şi real, de data aceasta cu o mai mare aderenţă la realitatea brutală. Pe poziţie intermediară se află mediul gazetăresc. În limbajul realismului socialist, piesa exprimă condiţia intelectualului în societatea burgheză mercantilă, de aceea este mai mult satirică decât lirică. Spre deosebire de piesele anterioare, idealul se vrea alternativă la conformismul şi vulgaritatea dintr-o realitate generalizată, şi are în ţintă, special, lumea puternicilor zilei, industriaşi, afacerişti dubioşi, politicieni în cârdăşie. (*Mihail Sebastian. Între viaţă şi ficţiune,* Ed. Fundaţiei Culturale Libra, Bucureşti, 2007, pp. 243-244).

În *Dicţionar de personaje* din teatrul lui M. Sebastian, atenţia lui Constantin CUBLEŞAN este îndreptată către Alexandru Andronic: „Personalitatea lui Alexandru Andronic se conturează treptat, în raporturile sale cu cei care îl asaltează agresiv ori compasional, definind un caracter ferm, integru, incapabil de compromisuri şi mai ales dezinteresat, chiar incapabil a înţelege şi a accepta, a participa la orice fel de şantaj pentru a dobândi avantaje materiale ori poziţionale în societate. Şantajul pe care îl acceptă în final, căruia îi cade victimă fericită, anume acela de a pleca într-o expediţie pe urmele lui Alexandru cel Mare, se datorează capcanei pe care i-o pregăteşte, strategic, Magda, îndrăgostită şi ea de marele erou al Macedoniei, dar şi de Andronic. [...] Pe această coordonată el se înrudeşte cu Ştefan Valeriu din *Jocul de-a vacanţa*, cu Ion Anapoda, din *Idolul şi Ion Anapoda* de G.M. Zamfirescu etc., iar lumea în care îşi duce existenţa este aceeaşi pe care o regăsim în corupţia moravurilor din *Plicul* de Liviu Rebreanu, din *Generaţia de sacrificiu* a lui I. Al. Valjan ş.a. Andronic este omul onest aflat faţă în faţă cu viciul unei societăţi cupide, în care idealul său este de neînţeles şi tocmai de aceea de temut".

În acelaşi *Dicţionar,* despre Magda Minu se fac unele afirmaţii, reluându-se idei mai vechi: „Discuţia Magdei cu Andronic dezvăluie, de fapt, inocenţa celui de-al doilea, alături de nevoia de eliberare din contingentul maculat, spre o zonă de vis şi de ideal uman, a tinerei studente. Ei se întâlnesc astfel într-o cauză morală comună: afirmarea adevărului dincolo de orice presiune conjuncturala. Atâta doar că Magda are un instinct mai practic şi ia asupra ei iniţiativa unui demers, în finalul căruia întrezăreşte, la început confuz, dar pe parcursul desfăşurării evenimentelor tot mai limpede, posibilitatea realizării aievea a ceva ce părea irealizabil. Ea va intra în jocul speculaţiei şantajului, în care cei din jur se simt atât de bine, de familiarizaţi cu regulile lui, cu alte cuvinte *învingându-şi adversarii* cu propriile lor argumente." (*Mihail Sebastian, Teatru. Dicţionar de personaje*, Ed. Hasefer, Bucureşti, 2007, pp. 30-42 şi 170-171).

Pentru Nicolae MANOLESCU, „*Ultima oră* nu e decât o farsă trasă de păr, cu *qui-pro-quo*-uri naive, şi cu aceeaşi viziune stângistă ca şi mai vechea *Jocul ielelor* de Camil Petrescu, când e vorba de industriaşul crapulos şi imbecil. Motivul există şi la alţi scriitori interbelici. După Slavici, puţini au făcut pasul înainte către pozitivarea omului cu bani". (*Istoria critică a literaturii române*, Ed. Paralela 45, Piteşti, 2008, p. 872).

NOPŢI FĂRĂ LUNĂ

Piesa, cu subtitlul „traducere şi dramatizare după romanul omonim al lui John Steinbeck", a fost publicată în *Mihail Sebastian, Opere alese*, vol. I (*Teatru*), ESPLA, Bucureşti, 1956, ediţie îngrijită şi prefaţă de Vicu Mândra şi Mihail Sebastian. *Opere alese*, Editura pentru Literatură, 1962. Editorul n-a avut la dispoziţie întreg textul piesei, după cum afirmă într-o notă, şi a încercat să reconstituie conţinutul fragmentelor lipsă: „În tablourile *V, VI* şi *VII*, care lipsesc din manuscrisul original, se prezenta, cu o deosebită forţă, creşterea neîncetată a mişcării de rezistenţă împotriva cotropitorilor hitlerişti. Corell, odiosul agent, care s-a ascuns ani de zile sub masca unui negustor cumsecade, încearcă să înfrunte cu ţâfnă populaţia răzvrătită, atrăgându-şi ura tuturor oamenilor cinstiţi. Într-un tablou impresionant se dezvăluie mai puternic caracterul dârz al tinerei văduve Molly Morden, care atrage în casa sa pe ofiţerul nazist Tonder, pentru a-l ucide. Acţiunile patriotice iau amploare şi capătă, din ce în ce mai mult, un caracter organizat. Ocupanţii fascişti sunt sistematic împiedicaţi să-şi realizeze planurile cu privire la transportul cărbunelui necesar frontului hitlerist. Tablourile V, VI şi VII (care, din nefericire, n-au putut fi găsite pentru a fi publicate în ediţia de faţă) contribuiau cu deosebită măiestrie la crearea atmosferei înăbuşitoare a orăşelului ocupat, în care, pentru oamenii adevăraţi, devenea mereu mai limpede că nu se poate şovăi între pericolul luptei şi pierderea demnităţii omului liber." (*Mihail Sebastian, Opere alese*, ed.cit., p. 435).

Despre scrierea piesei, M. Sebastian face puţine mărturisiri. La 19 noiembrie 1944 notează în *Jurnal*: „Am făcut o piesă din *Nuits sans lune"*; în preajma reprezentării spectacolului, o altă consemnare: „După-masă de enervare, petrecută la «Baraşeum», unde se repetă în panică *Nopţi fără lună*. Poimâine e premiera, dar nimic nu e gata. Probabil că aşa se joacă întotdeauna teatru. Cu nelinişte, cu dezordine, cu grabă, cu spaimă. Nimeni nu mai vede nimic. E prost? E bine? E catastrofal? E admirabil? Nimeni nu poate răspunde. Nimeni nu ştie. Personal sunt destul de liniştit. În fond, n-am făcut decât oficiu de traducător. Dar dacă ar fi cu adevărat piesa mea, aş fi probabil luat şi eu în acest vârtej general de panică." (18 decembrie 1944).

Între 2 septembrie (nr. 721) şi 7 octombrie 1944 (nr. 742), la pagina a doua a ziarului „Semnalul" apare, nesemnată, o traducere de 26 de episoade din John Steinbeck, *Nuits sans lune,* având subtitlul „În originalul englez *The moon is down*". Confruntând textul dramatizării cu al traducerii anonime, se poate observa cu uşurinţă acelaşi penel, acelaşi autor, astfel încât afirmaţia Ioanei Pârvulescu este foarte plauzibilă, atunci când susţine că „ziarul [«Semnalul»] îi publicase chiar în acea vară [toamnă, n.n. L.C.], fără semnătură, traducerea romanului *Nopţi fără lună* de Steinbeck şi până astăzi chiar, autorul traducerii rămâne anonim în *Dicţionarul Presei Literare* (alcătuit de I. Hangiu)". (*Istoria nu face daruri*, „România literară", nr. 10, 2002).

Piesa a fost reprezentată la începutul anului 1945, pe scena Teatrului Baraşeum din Bucureşti. Rolurile principale au fost interpretate de Romald Bulfinski, G. Măruţă, Al. Finţi, Beate Fredanov, Vasile Lăzărescu, Nicolae Tomazoglu ş.a. Scenograf a fost pictorul M. N. Maxy. În anul 1975, piesa a fost difuzată, ca spectacol radiofonic, în regia lui Titel Constantinescu, fiind adaptată de Alexandra Orban. Din distribuţie au făcut parte Mircea Albulescu, Ştefan Radof, Mitică Popescu, Tatiana Iekel, Dorina Lazăr, Irina Mazanitis, Ion Caramitru, Ion Pavelescu.

Autorii monografiilor şi studiilor despre Mihail Sebastian sau nu se referă deloc la piesa *Nopţi fără lună*, sau o

amintesc doar în treacăt. În ediția menționată, Vicu MÂNDRA accentuează faptul că dramatizarea este prima lucrare scrisă „după eliberare" și constituie „un ultim mesaj al scriitorului către semenii săi" (*Mihail Sebastian, Opere alese*, ed.cit., p. 540).

Referindu-se la spectacolul din 1945, Ioan MASSOFF subliniază meritul lui Sebastian „de a nu fi lăsat în afară nimic din esența romanului", textul fiind „un admirabil reportaj dramatic al scriitorului american despre lupta de rezistență față de invadatorul hitlerist – luptă în care omul ajunge să se împace cu ideea morții individuale pentru a salva viața colectivității." (*Teatrul românesc*, vol. VIII, Editura Minerva, București, 1981, p. 267).

POTOPUL

Prelucrare după textul omonim al scriitorului american H. Berger, piesa *Potopul* a fost publicată în revista „Jurnalul literar", nr. 43-46 (noiembrie – decembrie) 1991 – nr. 27-30 (octombrie) 1992. Într-o notă a redacției se precizează că manuscrisul „a circulat în dactilogramă, prin intermediul Ministerului Artelor, în anii imediat următori celui de-al doilea război mondial, la o seamă de teatre de stat și particulare din țară." (nr. 43-46, 1991, p. 5). Exemplarul a fost pus la dispoziția redacției de Lucia Demetrius și poartă ștampila «Teatrului poporului», fiind depus ulterior la Biblioteca Institulului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" din București. O altă variantă, olografă (și prima în ordine cronologică), se află la secția Manuscrise a Bibliotecii Academiei Române (Arhiva *Mihail Sebastian*, cota II, manuscris 3). Diferențele dintre manuscrise nu sunt prea mari; de la scena III a actului II varianta olografă (de la B.A.R.) este însă mai schematică și mult mai scurtă decât aceea publicată în *Jurnalul literar*. În ediția de față am reprodus varianta dactilografiată, iar prima pagină care lipsește, am reconstituit-o după varianta olografă de la B.A.R. (*Actul I, Scena I* – p. 541, r. 1).

Prima referire la elaborarea textului, aflată în *Jurnal* (ed. cit., 1996, 8 august 1944), surprinde etapa finală: „De scris actul III la *Potopul*." Jucată cu succes la teatrul Baraşeum, piesa va fi comentată, cu amărăciune și ironie, de autor:

„Ultimul spectacol cu *Potopul*.

Ce misterios lucru e un succes de teatru. Am fost în sală şi am privit cu mare atenţie. Prost jucat, prost înscenat, decor inexpresiv, actori mediocri (Finţi fals, Măruţă declamator, Vurtejeanu fără haz, Athanasescu imbecil...). Nimic nu mi se pare de calitate, totul e neadevărat – şi totuşi... merge. Publicul ascultă, crede, aplaudă. Asta se cheamă un succes.

A făcut o serie de 85 de spectacole. Pe o scenă din centru ar fi dat desigur mai mult. Pentru mine a fost o mică afacere excelentă. Mi-a dat aproape patru sute de mii de lei. Nimic în teatru nu mi-a adus atâţia bani, câştigaţi cu atâta uşurinţă.

Dar pot eu să fac asemenea meserie? E atât de ieftin şi uşor, încât devine necinstit. Personajul pe care l-am adăugat, domnişoara King, a fost făcut din nimica toată. O replică mereu repetată («Eu sunt o persoană onorabilă») e singurul mecanism folosit, mecanism simplu, dar infailibil. Lumea râde de câte ori cade replica, parcă aia apăsa pe un buton. E jignitor de simplu, grosolan de simplu, un efect." (*Jurnal,* ed. cit., 17 decembrie 1944).

Piesa a fost jucată pe scena Teatrului Baraşeum, premiera având loc pe 4 octombrie 1944. Regizori au fost Mihail Pascal şi Dinu Negreanu. În rolurile principale s-au remarcat Alexandru Finţi, Beate Fredanov, Anna Negreanu, C. Vurtejeanu, N. Tomazoglu ş.a. În aprilie 1948, piesa *Potopul* a fost reprezentată la Teatrul Popular din Sibiu, în regia lui Ion Deloreanu. La Teatrul Evreiesc de Stat (fostul Baraşeum), piesa a fost jucată în limba idiş (tradusă de I. Kara), în regia lui George Teodorescu. Premiera a avut loc la 11 noiembrie 1976, remarcându-se actorii Sedy Gluck, Carol Marcovici, Samy Godrich, Samuel Fischler, Mano Rippel, Lena Moraru ş.a.

Despre rolul şi contribuţia lui Sebastian la elaborarea piesei, dar şi despre importanţa trupei din Vilna, ne spune autorul însuşi, în programul spectacolului de la Baraşeum, reprodus în revista „Jurnalul literar":

„*Potopul* e o piesă din repertoriul Trupei din Vilna. Acest simplu fapt constituie pentru o lucrare de teatru o garanţie de valoare. Nimic din ce s-a jucat acolo n-a fost ales la

întâmplare. Totul răspundea unei duble preocupări de expresie artistică şi de semnificaţie umană.

Trupa din Vilna a fost mai mult decât o trupă bună. A fost un teatru. A fost o şcoală. A fost manifestarea de teatru cea mai completă pe care am cunoscut-o în România.

Spectacole bune n-au lipsit poate niciodată la noi: ele au fost însă totdeauna răzleţe, întâmplătoare. Au fost spectacole care s-au «nimerit» să fie bune. Aşa se face de obicei teatru: la nimereală.

Trupa din Vilna reprezenta însă o gândire şi o conştiinţă de artă. Nu tot ce s-a jucat acolo a avut succes. Dimpotrivă, ne amintim de grave căderi şi dureroase eşecuri. Dar şi ele porneau din nelinişte şi din îndrăzneală, nu din dezorientare. Căderi sau succese – reprezentau deopotrivă o voinţă superioară de artă. Există succese nedemne şi există căderi nobile.

Generaţii mai tinere de spectatori nu vor putea să-şi imagineze căldura, lumina, mişcarea unui spectacol al Teatrului din Vilna. Era un teatru sărac, dar ardea acolo flacăra spiritului. Erau acolo actori de imens talent (Bulov, Stein, Kamen, Orleska, Lares, Kadison) – dar ceea ce îi depăşea pe toti era echipa lor, conlucrarea lor, trupa lor. Toţi laolaltă făceau altceva – un lucru mai înalt, mai puternic, mai luminos decât fiecare în parte. Rupţi de acolo, despărţiţi unul de altul, fiecare din ei era mai puţin. (Cu tristeţe am revăzut prin 1931 un Bulov diminuat, pentru că era singur! Si ce sfâşietoare veşti ne veneau despre Stein, despre Kamen, porniţi fiecare pe alte drumuri!).

Într-un fel, *Potopul* e însăşi povestea Trupei din Vilna. Este o dramă şi o comedie a singurătăţii şi a tovărăşiei.

«Să facem din mâinile şi inimile noastre un lanţ» – strigă undeva un personagiu, într-o clipă de spaimă şi primejdie.

Oamenii Trupei din Vilna făcuseră din mâinile şi inimile lor un lanţ. Drept urmare, ne-au dat câţiva ani miraculoşi de artă. Când inimile s-au despărţit, când mâinile s-au rupt unele de altele, când «lanţul» s-a destrămat – totul s-a pierdut.

Poate nu totul. Rămânea amintirea acelui miracol din anii 1924-1926.

Am tradus *Potopul* la cererea prietenilor mei Beate Fredanov şi A. Finţi. A fost mereu ideea lor fixă (cum spune alt personaj al piesei). Voiau să joace *Potopul*, fiindcă *Potopul* spune ceva. Are un sens. Are un tâlc. Nu e numai o piesă: este o chemare.

Beate şi Finţi reprezintă un tip de actor, care îşi recunoaşte răspunderi mai mari decât cele pe care i le atribuie în mod obişnuit moravurile de teatru. Ei cred că actorul e responsabil de ceea ce joacă şi solidar cu ceea ce joacă. Repertoriul nu poate fi lăsat pe mâna impresarilor. Un actor se defineşte desigur prin ceea ce joacă – dar, în aceeaşi măsură, prin ceea ce refuză să joace.

*

Afişul spectacolului ce se prezintă azi spune că *Potopul* e o «prelucrare după Berger». Termenul e compromis. Tot felul de înjositoare metode de rapt artistic se ascund la noi şi aiurea (dar mai ales la noi) sub denumirea de «prelucrare», «adaptare», «versiune» etc.

Am fi vrut să evităm acest cuvânt – dar el reprezintă de astă-dată un fapt. Am scris din nou, am prelucrat piesa lui Berger; i-am adăugat scene, am introdus un personaj nou. Echilibrul spectacolului ne cerea, ne impunea aceste schimbări de text.

Piesa originală n-o avem şi în împrejurările de astăzi nici n-o putem avea. Am folosit textul Trupei dinVilna, dar, după ce l-am tradus, ne-am dat seama că era prea scheletic, prea schematic. Materialul era excelent, dar mai mult schiţat. Am păstrat în totul structura dramatică a operei, dar am amplificat acest material.

Sperăm că n-am greşit luându-ne o asemenea libertate. Sperăm mai ales că n-am trădat spiritul autorului." (Mihail SEBASTIAN, *În legătură cu «Potopul»*, „Jurnalul literar", nr. 27-30, octombrie 1992).

Fiind un text inedit, apare foarte rar în studiile şi comentariile despre teatrul lui Mihail Sebastian. Atunci când se

analizează piesa *Insula,* se menţionează, de obicei, că are aceeaşi temă ca şi *Potopul,* fără ca vreun comentator (cu excepţia lui Nicolae Florescu, editorul piesei din „Jurnalul literar") să fi avut la dispoziţie textul propriu-zis al „prelucrării după H. Berger". De aceea, referinţele critice la această piesă aparţin, în general, cronicarilor dramatici, care au remarcat-o de la primele reprezentări din anul 1944.

Piesa s-a aflat în atenţia Luciei DEMETRIUS, care scoate la iveală caracterul profund şi deosebit faţă de ce se juca, de obicei, pe scenele bucureştene de atunci: „Teatrul Baraşeum prezintă o piesă care e mult mai mult şi altceva decât toate piesişoarele pe care le vedem ani la rând reprezentate pe toate scenele noastre (afară de excepţii), în care e vorba de incesturi, de încornoraţi, de probleme de iatac, de confuzii în care un comisionar e luat drept un ministru şi de furtuni într-un pahar cu apă sălcie.

«Potopul», dramă de scriitorul american Berger, împlinită, rescrisă şi bine scrisă de d. Mihail Sebastian după singurul text care se găsea în ţară, rămas de la trupa din Vilna, oarecum trunchiat, e o operă şi frumoasă şi cu adânci răsunete, cu triste, tragice înţelesuri.

E vorba în ea de egoismul omenesc, de singurătatea în care se închide individul uman cu impresia că aşa îşi poate apăra mai bine interesele şi poate sorbi mai mult din viaţă, de oribilul materialism, de agăţarea, de lipirea omului de lut, de sălbatica lui lăcomie. Numai spaima morţii îl face să întindă mâna, să caute şi să vadă fraţi în duşmanii de până atunci, socotiţi aşa, de teamă că poate ei culeg mai mult din pomul vieţii decât izbuteşte el culege. Şi dacă spaima trece, dacă noaptea se limpezeşte în jurul lui, omul se întoarce la groaznica lui lipsă de solidaritate, uită că a comunicant, că s-a sprijinit de altul, se întoarce la apriga lui luptă de apucare, de stăpânire. [...]

Oamenii sunt caractere făcute din linii mari, nu din amănunte, dar cu putere, cu o mână sigură, necruţătoare. Dialogul e puternic, strâns. Un suflu tragic, sumbru, trece prin scenă ca un puhoi. O scârbă şi o milă de om înfioară fiecare moment dramatic. Şi, ca o mângâiere, ca o dovadă totuşi de

divinul din ticălosul, spurcatul om, figuri scuturate de poezie ca actorul, ca inventatorul, ca însuşi avocatul-escroc care vede dincolo de urâta realitate. Momente poetice, tirade de inefabilă poezie, care spală, care îndulceşte, care aduce iertare.

Regisorii, d-nii M. Gelerter şi Dinu Negreanu au izbutit unde era vorba de mişcare, de grupare, de panică. Au realizat crescendo-ul dramei, frământarea în grup, deplasările, tumultul înfăţişat pe alocuri expresionist. N-au izbutit însă să aşeze în fiecare rol actorul pe care rolul îl merita. *Potopul,* pentru frumuseţea lui şi pentru valoarea lui de simbol în răscrucea la care suntem noi astăzi, merită din partea regiei (sau a direcţiei) orice eforturi şi orice sacrificii, mai ales când era vorba numai de umplerea unor goluri. [...] O piesă deosebit de frumoasă, de gravă, de adâncă. Un spectacol bun, foarte bun, cu toate că are unele defecte. O pildă pentru ceea ce ar trebui să se facă în teatru, pentru nivelul la care se poate ridica teatrul, pentru felul cum poziţia morală, preocuparea socială se pot cununa cu arta fără nicio ştirbire pentru vreuna din ele. O piesă care ne spune tare: e ultimul moment pentru a vrea să te naşti din nou ca să îţi salvezi spiritul aici şi dincolo de moarte. (*„Potopul" de Berger la Teatrul Baraşeum,* „Revista familiei", 14 octombrie 1944, p. 2)

Spre deosebire de Lucia Demetrius, Victor ILIU pare mai puţin pătruns de „inefabila poezie" a *Potopului,* condamnând soluţiile pe care le propune dramaturgul într-o situaţie-limită: „Pentru oamenii din piesă, renunţarea la «minciunile convenţionale», la interesele egoiste, la urile personale, la indiferenţă; acceptarea rolului de OAMENI, depăşirea ratării la care i-a condamnat viaţa de toate zilele, generozitatea şi fraternitatea, nu sunt decât rezultatul laşităţii şi disperării. Soluţia nu este adoptată decât în momentul în care, sub presiunea cataclismului pe care-l socotesc de neînlăturat, oamenii aceia îşi consideră viaţa şi situaţia lor definitiv pierdute."

Piesa s-a jucat după 23 august 1944, iar comentariul lui Victor Iliu a fost publicat în „Scânteia"; se pot observa în această cronică primele semne ale viitoarei limbi de lemn şi principalele teme ale dramaticului „realism socialist" care se

va impune în literatura română în perioada imediat următoare. *Potopul* nu este, desigur, o piesă optimistă, nici suficient de educativă, în accepţia cronicarului de la „Scânteia" care se întreabă, retoric:

„Ce concluzie exemplară pot trage spectatorii din asta? Că noi trăim clipe catastrofale, ireparabile, în care toate valorile sunt definitiv compromise, că nu mai există nicio ieşire dintr-o conjunctură a morţii şi că singura soluţie, o soluţie laşă, este fraternizarea platonică în jurul unor concepte vagi, dintr-un repertoriu umanitarist demodat?

«Să fim fraţi, să fim oameni!» Este foarte frumoasă această invitaţie, dar trebuie făcută la început de drum, nu la sfârşit, ca în piesă."... (*Teatrul Baraşeum: „Potopul", comedie dramatică în 3 acte de Berger,* „Scânteia", nr. 45, 4 noiembrie 1944, p. 2).

Ca un îndemn pentru vizionarea ultimului spectacol, Monica LOVINESCU propune o cronică deosebit de entuziastă, într-un stil poematic şi elegant:

„Teatrul Baraşeum anunţă ultimele spectacole cu piesa lui Berger: «Potopul». Ne reamintim de premiera acestei piese, care ne-a adus într-un moment de criză teatrală prilejul unui spectacol de substanţă. Asemănarea din punct de vedere a problemei şi cadrului cu «Călătoria cea mare» a lui Sutton Vane e vizibilă. [...]

Datorăm d-lui Sebastian prelucrarea piesei, amplificarea textului trupei din Vilna. Meritul d-sale nu l-am putut aprecia îndeajuns, neavând la îndemână textul iniţial al lui Berger.

La această premieră trecută şi totuşi prezentă, artiştii s-au menţinut în nota de sobrietate ce le-a permis să ajungă la un ansamblu care să nu denatureze sensul piesei.

Am desprins pe d. Finţi în O' Neill. Degajat şi simplu, a ştiut să fie patetic fără să supere, să concentreze atenţia spectatorilor fără să recurgă la mijloace ieftine şi convenţionale. Din jocul d-sale ar fi putut, însă, să lipsească sfârşitul, care e în nota unui spectacol de revistă. [...]

Am dori ca *Nopţi fără lună,* noua premieră anunţată la Baraşeum, să poată înlocui pe afiş piesa lui Berger, continuând

succesul inaugurat cu *Potopul*. (*Pentru ultimele spectacole ale piesei lui Berger „Potopul"*, „Democraţia", nr. 10, 10 decembrie 1944, p. 7).

În 1976, când a avut loc o nouă reprezentaţie la Teatrul Evreiesc de Stat, Mira IOSIF va face şi unele observaţii despre mesajul piesei, atunci când afirmă:

„Dramă din care s-au inspirat, în mod vădit, multe scrieri din literatura americană a anilor '20-'50, şi nu numai americană, *Potopul* descrie, într-o schemă care are meritul de a fi teatral germinativă, o situaţie-limită: un microgrup, eterogen în diversitatea identităţilor sociale, ce vizează câteva prototipuri funcţionale pentru societatea americană, se află claustrat într-un spaţiu dat (un bar, loc tipic de acţiune în sociologia dramei americane), din pricina unui cataclism natural: un potop. În faţa primejdiei stihiilor dezlănţuite, contradicţiile dintre indivizi fac loc unei solidarităţi a acţiunii extreme, pentru ca, în momentul revenirii în normal, ciclul divergenţelor să se reia, verigile diferenţierilor sociale să se înlănţuie în ordinea lor iniţială. Finalul sceptic şi realist al autorului *Ultimei ore* e mai dramatic şi, evident, realist-critic, în raport cu *happy-end*-ul versiunii originale.

Fără a fi o mare piesă, *Potopul* este o dramă generoasă din punct de vedere teatral, cu un adânc mesaj umanist, un strigăt de durere al unui intelectual candid, dezgustat de alienarea din lumea banului. (*Potopul, prelucrare de Sebastian după Berger*, „Teatrul", nr. 12 , decembrie 1976, pp. 37-38).

Pentru Bogdan ULMU, reprezentarea piesei este un eveniment important, cronicarul aducând argumente în acest sens: „Orice premieră cu o lucrare dramatică semnată de Mihail Sebastian (chiar şi atunci când este doar o prelucrare după Berger) fireşte că nu ne poate lăsa indiferenţi. *Potopul*, spectacolul Teatrului evreiesc, merită atenţia noastră. De ce a ales Sebastian, pentru prelucrare, tocmai *Potopul* lui Berger? Din mai multe motive. O dată, aşa cum mărturiseşte chiar el, din admiraţie pentru trupa de la Vilna (care a jucat, cu succes, piesa); apoi, pentru adânca semnificaţie umană a textului, nu lipsit de imediat ecou în epocă (1944) şi, în fine, deoarece frumuseţea replicilor, tristeţea lor, melancolia şi regretul

cuprins în situaţiile-limită ale lucrării sunt calităţi familiare autorului, întâlnite în *Insula* sau *Jocul de-a vacanta*. Căci şi în *Potopul*, fraternizarea, solidaritatea, prietenia, iubirea, sunt posibile doar în timpul accidentului, care uniformizează poziţiile sociale ale personajelor; depăşirea stării de excepţie reinstaurează relaţiile meschine, alienarea, injustiţia. Îmi permit, de aceea, să nu cred în spectaculozitatea situaţiei, în atu-ul de gen al piesei (literatura catastrofică), ci în mesajul ei peren, universal valabil. De altfel, potopul din textul lui Sebastian nu este primordial fizic, ci moral, el existând mai mult în conştiinţele eroilor şi mai puţin în realitatea «meteorologică»".

Referindu-se la aportul regizorului, B. Ulmu consideră că „George Teodorescu a descoperit cheia contemporană a piesei", iar „ploaia de pe banda magnetică, introdusă în finalul reprezentaţiei ca un memento, ca un sol al unei nelinişti responsabile" i se pare ideea cea mai bună a spectacolului. „Interesantă este şi sugestia scenografică (decorul arată ca o cursă de şoareci), deşi Mihaela Demetriade, autoarea lui, i-a dat un aer – paradoxal! – agreabil. Ambilor însă, li se poate reproşa – repet, până în momentul finalului, lipsa unei tensiuni scenice, a unei anxietăţi menită să susţină conflictul." (*Potopul*, „Luceafărul", nr. 9, 26 februarie 1977, p. 4).

Judecând piesa după textul ei, nu după spectacolul jucat, Nicolae FLORESCU va accentua contribuţia personală a lui Sebastian, originalitatea şi mesajul *Potopului,* în comparaţie cu celelalte piese, publicate deja şi comentate: „De la dispariţia lui Mihail Sebastian până astăzi, asupra comediei dramatice *Potopul* a stăruit aprecierea de prelucrare după un text aparţinând lui S. Berger. Lucru explicabil, în bună măsură, şi prin modestia cu care scriitorul însuşi a ştiut să-si înscrie contribuţia la reprezentarea, pe scena Teatrului Baraşeum, în stagiunea 1944-1945 a acestei piese. Şi dacă programul de sală al celor câteva spectacole cu *Potopul* fixează o asemenea ipostază a lui Mihail Sebastian în raport cu comedia lui Berger, nu e mai puţin interesant de subliniat faptul că până şi pe exemplarul dactilografiat, înregistrat la Ministerul Artelor pentru Teatrul Poporului din Iaşi – exemplar de pe care am re-

produs în paginile „Jurnalului literar" textul în cauză – scriitorul a trecut cu mâna sa o formulă identică. Totuşi, *Potopul* este departe de a fi o „prelucrare". O lectură atentă recunoaşte în structura dramatică a piesei şi atmosfera, şi viziunea specifice teatrului lui Mihail Sebastian. Dar această lectură, ani de zile, decenii, nu a putut fi întreprinsă din cauza neglijării şi tratării superficiale a textului. Mai mult încă, un clişeu obişnuit în comentarea dramaturgiei lui M. Sebastian, a stabilit relaţii confuze, până la pastişă, între prelucrarea după comedia lui Berger şi piesa neterminată *Insula*, considerată, într-un fel, ultimul text original al dramurgului. De asemenea, s-a acreditat ideea că dramatizarea romanului *Nopţi fără lună* de John Steinbeck ar fi mai aproape de concepţia dramaturgului decât prelucrarea după Berger a *Potopului*. Avem acum ocazia să discernem [...] în ce măsură a prelucrat Mihail Sebastian comedia lui Berger şi cât îi aparţine cu adevărat acest text, până unde timbrul original al personalităţii sale teatrale a imprimat, a transferat mai bine-zis, *Potopului* vibraţia dramatică, sensul fundamental al concepţiei lui artistice."

Pornind de la textul lui Sebastian din „Programul de sală" al spectacolului de la Teatrul Baraşeum, Nicolae Florescu insistă asupra faptului că „prelucrarea" presupune un act „de completare şi dezvoltare a unei schiţe dramatice, păstrată în datele ei principale, dar reconstruită într-o perspectivă extrem de liberă, în care amplificarea echivalează cu recrearea.

De fapt, scriitorul român nu a avut sub ochi textul original al lui Berger, ci numai scenariul spectacolelor Trupei din Vilna cu această piesă. Ideea de adaptare, prelucrare, chiar versiune cade de la bun început, aşadar, căci dramaturgul nu pleacă propriu-zis de la o operă finită, de la un ansamblu artistic perfect articulat, ci de la «prelucrarea» acestuia într-un spectacol. Este ca şi cum Sebastian ar fi scris pe o idee dată, pe un subiect impus, o piesă, o comedie dramatică, asupra căreia are drepturi depline, fiindcă, în *Potopul*, el nu adaugă doar scene, nu recompune doar cadrul şi atmosfera textului original bănuit, ci introduce chiar personaje noi, cu alte cuvinte sporeşte lumea lui Berger cu tipologii ale universului său. [...]

Potopul aduce astfel în scenă câteva din trăsăturile predilecte ale teatrului lui Mihail Sebastian. Este vizibilă, spre exemplu, înclinarea sa spre situaţia limită, spre «jocul», «accidentul», «catastrofa» care dezlănţuie furtunile şi pasiunile umane, le sileşte să iasă din starea latentă a unor psihologii contorsionate şi să se dezvăluie în lumina crudă a rampei; o lume la pragul dintre vis şi realitate, dintre viaţă şi moarte, dintre existenţă şi neant, ce cultivă, fără stângăcie, melodrama, dezabuzarea şi dezolarea. Avem, astfel, de a face aici cu «jocul» de-a Potopul (aşa cum altă dată Sebastian ne propusese un joc de-a vacanţa), cu un univers uman concentrat, bântuit şi sufocat de ameninţarea iminentă a morţii, ce-şi redescoperă în clipa de teroare frumuseţea si capacitatea salvării omenescului. Dezolarea ultimă, imposibilitatea depăşirii limitelor psihologice, supunerea dezarmantă în faţa legilor implacabile ale vieţii sociale care sfâşie, dezmembrează adesea visul, toate sunt, apartin lui Mihail Sebastian, dau nota tipică a literaturii sale". (*Ultimul text important al dramaturgului*, „Jurnalul literar", nr. 27-30, octombrie 1992).

VARIANTE

Pentru efectuarea variantelor, am folosit următoarele sigle: **A-** pentru dactilograma depusă la Biblioteca Institutului *G. Călinescu*, **B** - pentru manuscrisul de la Biblioteca Academiei Române.

541 15 D-RA KING: O fi! *A;* D-RA K.: <Uf! >mor de căldură!> O fi! *B//* 30 CHARLIE: Beer? Şi O-Neil? *A;* CHARLIE: Beer? Şi O-Neil? <Şi Marrton?> *B//* 31 D-RA KING: Toată banda. *A;* D-RA K.: <Pân'la> <şi dimin> <până în zi> Toată banda. *B*

542 6 CHARLIE: Foarte bine. *A;* CH.: <Nu permit> Foarte bine. *B//* 11 Să mă plâng *A;* Să mă plâng patronului. Eu sunt o persoană onorabilă. *B*

543 5-6 STRATON: (scurt): Tu să taci! (mai miroase o dată bănuitor paharul) Apă! Hm. (şi pe urmă din nou furios) Şi ventilatorul? *A;* STRATON: <Tu să taci!>(scurt) Tu să taci. (mai miroase o dată bănuitor paharul) Apă! <V-am> <D-ră King> Hm. <Să ştii ce şi cum să pui la socotea> < Şi ventilatorul?> (şi pe urmă din nou furios) Şi ventilatorul? *B//* 13 D-RA KING: Dacă-i cald. *A;* D-RA KING: <D-le Straton,>Dacă-i cald! *B//* 15 Dar eu nu pot să fac orice pe gratis. *A;* Dar eu nu pot să fac nici răcoare pe gratis. *B//* 22-23 D-RA KING: D-le Straton, eu sunt o persoană onorabilă. *A;* D-RA KING: D-le Straton, eu< am venit să vă spun...> sunt o persoană onorabilă. *B//* 31-32 STRATON: Nu-ţi dau voie să te exprimi în felul ăsta. Clientela noastră nu e bandă. *A;* STR.: D-ră King, nu-ţi dau voie să te exprimi în felul ăsta <despre clientela noastră> Clientela noastră nu e o bandă. *B//*

544 1 CHARLIE: Trei sticle de wisky, *A;* CH.: <Patru sticle>Trei sticle de wisky, *B//* 4 CHARLIE: Nu ştiu ce avea d-l Beer că era supărat. *A;* CH.: Deloc. Nu ştiu ce avea d-l Beer că era supărat. *B* 17-18 D-ra King: Astă seară. / Charlie: Da, cred că astă seară. *A;* D-RA KING: Săptămâna viitoare./ CHARLIE: Ba eu cred că astă seară. *B//* 23-24 D-RA KING: Chiar despre el voiam să vă spun. Eu sunt o persoană onorabilă. (sună telefonul). *A;* D-RA K: Chiar despre el voiam să vă spun. <Eu sunt o persoană onorabilă, d-le Str.> Eu sunt o persoană onorabilă, d-le Straton şi (sună telefonul). *B//* 28-29 CHARLIE (la telefon): Allo! Da. Barul Straton. Da, da. Cum? 20? Păi ştiu eu?... Staţi să văd ce spune patronul. *A;* CHARLIE (la telefon): Allo! Da. Barul Straton. Da, da. <Să întreb pe patron.> Cum? 20? Păi ştiu eu?... Staţi să <întreb> văd ce zice <pe> patronul? *B//*

545 1 Zice că până mâine, cu căldura asta, se termină totul. *A;* Zice că până mâine, pe căldura asta, <s-ar putea să nu mai aibă deloc> se termină totul. Au comenzi <mari> multe. *B//* 22-25 FRAZER (intrând pe ultima replică): 41? Eu zic că-i mai mult./ STRATON: Bună dimineaţa, domnule Frazer./ FRAZER: Bună dimineaţa. *A;* FRAZER: <Bună dimineaţa> (intrând pe ultima replică) 41? Eu zic că-i mai mult. / STRATON: 'Neaţa, domnu Frazer. / CHARLIE: Salut, domnu Frazer. / FRAZER: Bună dimineaţa. *B*

546 9 STRATON: Se poate, domnişoară, dar acum n-am timp. Nu vezi că am clienţi?/ D-RA KING: Fiindcă eu nu înţeleg. Nu admit. Ce-şi închipuie d-l O-Neil? / Frazer. E o canalie. *A;* STRATON: Se poate, domnişoară, dar acum n-am timp. Nu vezi că am clienţi? <Vino mai târziu./ D-RA K.: Când mai târziu?/ STR.: Mai târziu. D-ta n-ai treabă?> D-RA K.: Fiindcă eu nu înţeleg. Nu admit. Ce-şi închipuie d-l O-Neil... / FRAZER (de lângă ventilator): Care O-Neil? / D-RA K.: D-l O-Neil, avocatul. Adică ce? Fiindcă sunt pianistă... / FRAZER: E o canalie. *B*

547 4 D-RA KING: Mă duc. Dar să ştii că mă întorc. Ce-şi închipuie d-l O-Neil? Cu mine nu merge. Nu, nu. Eu sunt o persoană onorabilă. (iese). *A;* D-RA K.: Mă duc. Dar să ştii că mă întorc. < Eu sunt o persoană onorabilă.> Ce-şi închipuie d-l O-Neil? Cu mine nu merge. Nu, nu. Eu sunt o persoană onorabilă. (iese). *B//* 18 CHARLIE: Vine... *A;* CHARLIE: Viine! *B//* 21 Rece. Şi fierbe ca Niagara. *A;* E rece şi fierbe ca Niagara. *B*

548 14-15 N-a căzut un strop de ploaie de trei luni. *A;* N-a căzut un strop de ploaie de <două> trei luni. *B//* 24 CHARLIE: Vinee..... *A;* CH.: Viine! *B*

549 20-25 Ştiu că e ora zece... FRAZER: Aşa e. *A;* Ştiu că e ora zece. <Năvăleşte înăuntru de parcă l-ar fugări poliţia, îşi dă cocktailul peste cap şi dispare> <înghite cocktailul într-o> < îşi dă cocktailul peste cap şi dispare.> Totdeauna grăbit./ CHARLIE: Zece precis. / STRAT.: Năvăleşte înăuntru de parcă l-ar fugări poliţia, îşi dă cocktailul peste cap şi dispare, <Mereu> Totdeauna grăbit. Uite, chiar dacă digul.../ FRAZER: Aşa e. *B//* 26-27 Automobil, accelerat, telefon, telegraf şi alte porcării de acelaşi soi *A;* Automobil, accelerate, telefon, telegraf şi alte porcării de acelaşi <fel> soi *B*

551 11 O urâtă, o sfrijită. *A;* O urâtă, <o babă>o sfrijită. *B//* 14 Călăreau de-a lungul zidului. *A;* Călăreau împreună de-a lungul zidului. *B//* 34 Eu pe ăsta nu l-aş trimite la puşcărie, ci la balamuc. *A;* Eu pe ăsta l-aş trimite dacă nu la puşcărie, măcar la balamuc. *B*

552 3 O fi având şi el ca tot omul, ciudăţeniile lui. *A;* O fi având şi el – de! ca tot omul, ciudăţeniile lui. *B//* 6 Frumos geniu. *A;* Frumos geniu, n-am ce zice. *B//* 22-23 Bestia. Beer şi toţi ceilalţi. *A;* . Bestia. Măcar de s-ar revărsa apele şi i-ar îneca pe toţi: O-Neil, Beer şi toţi ceilalţi. *B//* 26 Vinee.... (bate telegraful) *A,* Viine. (Telegraful bate) *B//* 31-33 CHARLIE: (citind cu oarecare greutate): Tendinţă de furtună dinspre vest, nord-vest. Temperatură în creştere. *A;* CH.: (citind cu oarecare greutate) Buletinul observatorului meteorologic. Tendinţă de furtună dinspre vest, nord-vest. Temperatură în creştere. *B*

554 2 BEER: Da, Straton, cald. *A;* BEER: Da, Straton, cald. <Cade lumea pe străzi> *B//* 12 FRAZER: Vine, când vine? *A;* FRAZER (furios): Vine. Când vine? *B//* 20 BEER: Nimic. *A;* BEER: Nimic. <După o secundă> *B//* 25-26 STRATON: Mi se pare că nu. Charlie, a întrebat cineva de Dl. Beer? *A;* STRATON: Mi se pare că nu. Charlie, a întrebat cineva la telefon de Dl. Beer? *B*

555 14-18 CHARLIE (dând la rândul lui paharul lui Beer): E destul? / BEER (după ce a gustat): Destul. (bea). Dacă întreabă cineva de mine la telefon, spune că nu sunt aici. *A;* CHARLIE: (vine repede cu paharul şi i-l dă lui Straton) / STRAT. (dând la rândul lui paharul lui Beer): E destul? E destul? / BEER (după ce a gustat): Destul. Charlie, eu mă duc la bursă. Dacă întreabă cineva de mine la telefon, spune că n-am mai dat de mult pe aici. *B//* 25 aici, la voi cu sticlele *A;* aici, la voi cu sticlele de şampanie în faţă *B*

556 8 CHARLIE: Din când în când. *A;* CHARLIE: <Destul de rar> Din când în când. *B//* 14 STRATON: Charlie, telefonul. *A;* STRATON: Charlie, <vezi cine e> telefonul. *B//*

20 Pe cine?... Domnul Beer. *A;* Pe cine? ... Domnul Beer. Nu-i aici. *B//* 23-24 CHARLIE (la telefon): Nu. La bursă... la bursă... bine... Da, da. Am înţeles. (închide). *A;* CHARLIE (la telefon): Nu. N-a mai fost de mult. Cum? Nu ştiu... Poate la bursă... La bursă! Bine... Da, da. Am înţeles. (închide). *B*

557 7-11 „Sport. Riom l-a învins pe Becker în rondul al treilea, prin knock-out la Texas." (comentează) Nebuni. (citind mai departe) „Buletinul bursei". În sfârşit ceva mai interesant. *A;* <O telegramă din Texas anunţă că matchul de box dintre Riom şi Knight s-a terminat prin victoria primului, în rondul al 5-lea prin descalificare> „Sport. Riom l-a învins pe Becker în rondul al 5-lea, prin knock-out la Texas." (comentând) Nebuni. (citind mai departe) „Buletinul bursei". În sfârşit ceva mai interesant. *B//* 17-18 Dar a început să se înnoureze. Miroase a furtună. *A;* Dar a început să se înnoreze. <Miroase a furtună.> <Parcă se întunecă> Miroase a furtună. *B//* 26 FRAZER: L-aţi auzit? Admirabil. *A;* FRAZER: L-aţi auzit? „Admirabil." *B*

558 3 CHARLIE: Ventilatorul vineee... *A;* CHARLIE: Ventilatorul. Viine! *B//* 18 Bună dimineaţa, domnilor. *A;* Bună dimineaţa, domnii mei. *B//* 21-23 O'NEIL: D-ta nu spui nimic, domnule Frazer? Ai obosit vorbind. În lipsa mea, cu siguranţă că ai vorbit despre mine. Numai bine se-nţelege. *A;* O'NEIL: Dta nu spui nimic, domnule Frazer? Probabil c-ai obosit vorbind. În lipsa mea, pariez că ai vorbit despre mine. Numai bine, se înţelege. *B*

559 1 STRATON: Glumeţ. Domnule O'Neil. *A,* STRATON: Glumeţ d-l O'Neil. *B//* 10 O'NEIL: Excelentă. *A;* O'NEIL: Excelentă. <Colosală> *B//* 13 O'NEIL: Toţi. Imposibil. Sunt prea mulţi. *A;* O'NEIL: Despre toţi. Imposibil. Sunt prea mulţi. *B//* 16-18 O'NEIL: Cinste? Competenţă? Asta nu e specialitatea mea. Eu lucrez cu imaginaţia, Frazer. Înţelegi? .... Imaginaţia.... *A;* <O'NEIL: Nu, Frazer. Cu imaginaţia. Mă înţelegi? .... Imaginaţia> <O'NEIL: Doamne fereşte! Cinste, competenţă. Nu cunosc. Ce e asta? Nu, Frazer. Eu lucrez cu imaginaţia. Înţelegi, Frazer? Imaginaţia> O'NEIL: Cinste?

Competenţă? Nu e specialitatea mea. Eu lucrez cu imaginaţia, Frazer. Înţelegi? Imaginaţia. *B//* 25-26 Unde mi-ai dispărut astă noapte, tocmai când aveam mai mult elan, mai mult lirism. *A;* Unde ai dispărut astă noapte, zână – tocmai când aveam mai mult elan, mai mult lirism. *B*

559 30 – **560** 2 Ia te uită la Frazer, de ce e el aşa de urât. Pentru că e onorabil. *A;* Uite la d-nu' Frazer. De ce e aşa de <mahmur> urât. Pentru că e onorabil. *B//* **560** 4-7 FRAZER: D-le, eu sunt un om cinstit... ai fi în stare să îneci tot oraşul într-un potop. *A;* FRAZER: D-le! <Te poftesc să îţi măsori cuvintele.> Eu sunt un om cinstit. Eu nu iau şperţuri de la lucrări publice. Şi nu clădesc diguri <care sunt/ stau gata să plesnească la prima suflare de vânt> şubrede. D-ta, pentru bani, ai fi în stare să îneci tot oraşul într-un potop. *B* 9-10 Ar fi cel mai măreţ dezastru de la bătrânul Noe până astăzi.... *A,* Ar fi cel mai măreţ <spectacol> dezastru de la bătrânul Noe până azi.... *B//* 15-16 Pământul geme din adânc şi se cutremură din crăpături. *A;* <Pământul se cutremură>< Pământul se chinuie se zbuciumă stâncile cad> Pământul geme din adânc şi <fumegă prin crăpături> şi se cutremură şi fumegă prin crăpături. *B//* 18-21 Mormintele se deschid cu cadavre, cu schelete, cu fantome... şi de peste tot viermi... milioane, miliarde de viermi, scârboşi, băloşi... se ghemuiesc, se răsucesc, se târăsc până aici...da... până aici... (cu un strigăt. Toţi se ridică înspăimântaţi în picioare. *A;* Mormintele se deschid <schelete, cranii, scelete albe, cranii albe, oase albe, într-un zăngănit> cu cadavre, cu schelete, cu fantome... şi de peste tot viermi... viermi albi, milioane, miliarde de viermi, scârboşi, băloşi şi albi... se <târăsc> ghemuiesc, se răsucesc, se târăsc până aici... da... până aici... (cu un strigăt) Dumnezeule! Toţi se ridică înspăimântaţi în picioare. *B*

561 1 CHARLIE: Na! I s-a făcut rău. *A;* CHARLIE: <D-ra King! Aţi speriat/ Să şti> Na! I s-a făcut rău. *B//* 8-12 O'NEIL: Nu leşina încă, D-ră. E prea devreme. Abia acum ne trebuie curaj. Acum se stinge soarele. Soarele, luna, planetele, stelele. Ne cufundăm în întuneric şi doar lighioanele de sub apă broaştele, racii, omarii...*A;* O'NEIL: Nu leşina încă. E prea devreme. Acum. Abia acum ne trebuie curaj. Fiindcă acum se stinge soarele. < Întâi soarele, pe urmă luna, planetele,> Soarele, luna, planetele, stelele. <Una după alta> Ne cufundăm în întuneric< - în marele întuneric, ca într-o grotă> şi doar lighioanele de sub apă broaştele, racii, omarii... *B//* 22 Nu mai glumi. *A;* <Lăsaţi gluma!> Nu mai <glumiţi> glumi. *B//* 28 Domnilor. Să aprindă cineva un chibrit. *A;* Domnilor. < N-are cineva o ţigară?!> Să aprindă cineva un chibrit. *B*

563 9-10 CHARLIE-STRATON-FRAZER-O'NEIL-NORDLING ŞI HIGGINS. *A;* <ACEIAŞI-NORDLING-HIGGINS> CHARLIE-STRATON-FRAZER-O'NEIL-NORDLING ŞI HIGGINS. *B//* 21 HIGGINS: Dar eu. *A;* HIGGINS: Dar eu! *B//* 22-23 FRAZER: Cine or mai şi beţivii ăştia?/ NORDLING: Eram pe bulevard *A;* FRAZER: Cine or mai şi beţivii ăştia?/ STRATON: Charlie! Închide uşa. / O'NEIL: Nu, Charlie. Las-o deschisă. Să vie aer curat./ NORDLING: Eram pe bulevard *B//* 25 Pe un trecător dinaintea mea l-a trântit jos. *A;* Pe un trecător dinaintea mea <l-a culcat la pământ> l-a trântit jos. *B//* 28 Să fiarbă şi să se umfle. *A;* Să fiarbă şi să se umfle <ca un vulcan> *B*

564 10 Iei o bere cu mine? *A;* <Bem ceva> Iei o bere cu mine? *B//* 13 Banii. *A;* Banii, <înainte> *B//* 14-15 NORDLING: Înainte? Aşa se obişnuieşte pe aici? Poftim. *A;* NORDLING: Înainte? Aşa se obicinuieşte pe aici? <Bine (Pune mâna în buzunar> Poftim. *B//* 16 *în buzunar A; prin buzunare B//* 27-28 „O extraordinară rupere de nouri" *A;* „O extraordinară rupere de nori" *B//* 29 să ne-o spună el *A;* să ne-o spună ei *B//* 30-31 STRATON: (continuând să citească) Nivelul apei în creştere. *A;* Straton: (continuând să citească) <apa se revarsă din munţi şi>Nivelul apei în creştere. *B//* 31-33 Cursele de vapoare suspendate. În port, digul farului de la nord-west, spart. *A;* <vapoarele> Cursele de vapoare suspendate. În port, digul farului de la nord-west, <ameninţat> spart. *B*

565 1 O'NEIL: Ce spune? *A;* O'NEIL: Ce zici? <Ce s-a întâmplat?> Ce spune? *B//* 11-14 înaintea inaugurării cu inginerul districtului care mi-a explicat că digurile nu rezistă la mare presiune. Ar fi de ajuns ca unul să crape *A;* înainte de inaugurare cu inginerul districtului – şi mi-a explicat. Digurile nu rezistă - spunea el - la mare presiune. Ar fi de ajuns ca unul <să plesnească> să crape *B//* 15 într-o oră *A*, în două ore *B//* 16-18 O să fie un potop îngrozitor. Ca acum zece ani, când cadavrele pluteau pe străzi. *A;* Va fi potop, un groaznic potop, zicea el. Ca acum zece ani, când au fost marile inundaţii şi cadavrele pluteau pe străzi. *B//* 21 aproape de port *A,* aproape de fluviu *B//* 25-26 Charlie, du-te repede şi strânge mesele. *A;* Charlie, închide repede uşa de la intrare. *B//* 27-28 Vai de mine. Ce-i afară *A,* Aoleu! Ce-i afară!! *B//* 30-31 NORDLING: De vreun an. / HIGGINS (şed amândoi): Şi cu ce te ocupi? / Nordling Cu nimic *A,* NORDLING: De vreun an. Nu vrei să şezi / HIGGINS: Ba da. Mulţumesc. (şed amândoi) Şi cu ce te ocupi? NORD:. <de vreo şase luni cu nimic> cu nimic *B*

566 6 Ce n-am încercat? Am fost şi păzitor de noapte. *A,* Ce n-am încercat? <de când cu blestematul ăsta de> Am fost şi păzitor de noapte. *B//* 16 n-am vrut să te supăr. *A,* N-am vrut să te supăr. <eu nu mă pricep la chestiile astea> *B//* 22-23 Trupă celebră. *A;* Trupă celebră. < Directorul era chiar un olandez spân> *B//* 30-31 pe urmă am jucat într-altă piesă. *A;* Pe urmă am jucat <un rol de bandit> într-altă piesă *B//* 33 Sub nouri? *A;* <Şi aici te> Sub nori? *B*

567 8 „Ucigaşul doamnei" *A;* „Ucigaşul mamei" *B//* 22-23 De ce râdeţi, d-le? *A,* <De ce râdeţi, domnule? Povestea mea ţi s-o fi părând d> De ce râdeţi, d-le? *B//* 25-26 Poate tot ce am povestit eu vi se pare caraghios *A;* <Te pomeneşti că povestea mea vi se pare caraghioasă.> Poate tot ce am povestit eu vi se pare caraghios *B*

568 22-23 Şi bate vântul, să te dărâme, nu alta. *A;* < şi suflă vântul, de te dă> Şi bate vântul, să te dărâme , nu alta *B//* 24-25 STRATON: Ai strâns mesele?/ CHARLIE: N-am strâns.

(către Nordlind şi Higgins) Veniţi, oameni buni, *A;* STRATON: Ai închis uşa?/ CHARLIE: Numai jumătate (către Nordlind şi Higgins) Veniţi, <domnilor> oameni buni *B//* 29 (către Charlie). Bine. Vin. *A;* Un pahar cu bere. (către Charlie). Bine. Vin. *B*

569 8-10 Ia lasă oamenii, Straton. Au haz, săracii. Auzi să fii spânzurat, cinci ani de-a rândul în aplauzele publicului. *A;* Nu-i nimic, Straton. Au haz, <amândoi>săracii. Actorul mai ales. Auzi d-ta! Să fii spânzurat, cinci ani de-a rândul, în fiecare scenă, în aplauzele publicului. *B//* 23 Domnilor, vă rog. *A,* Domnilor! <iar începeţi> Vă rog. *B//* 25-26 Nu te îneci cu ele? *A,* Cum de nu te sufoci cu ele? *B//* Frazer, gura. Acum îşi spun un cuvânt şi amuţeşti. *A;* Frazer, taci fiindcă dacă nu îţi spun <o vorbă> un cuvânt < şi te amuţesc> şi amuţeşti. *B*

570 8 O calomnie *A;* o <minciună> calomnie <ordinară> *B//* 10 rentabilă *A;* O calomnie rentabilă *B//* 11 Dovedeşte. *A;* Dovedeşte. < Dovedeşte sau te> *B//* 27 *rămâne stingherit A;* rămâne <puţin cam> cam stingherit. *B//* 31-32 Şi acu, te rog, foarte serios. Auzi? Să stai liniştit. Şi să nu mai scoţi un cuvânt. *A;* Şi acum te rog foarte serios să stai liniştit şi să nu mai spui o vorbă. *B*

571 3 Gura. *A;* Ssst! *B//* 6-7 Ei. Dar a fost veselie mare pe aici. Ia te uită, paharele jos. *A;* Ei! Dar a fost veselie mare pe aici, în lipsa noastră. Ia te uită, paharele pe jos. *B*

572 4-5 Zice că e foarte îngrijorată. *A;* Zice că e foarte <neliniştită> îngrijorată. *B//* 6 Nenorocita. *A,* Nenorocita de ea. *B//* 10 Dar d-ta ce cauţi aici? A; Dar <asta de unde a mai venit/ tu de unde> d-ta ce cauţi aici? *B//* 20 STRATON: Ţi-am spus *A;* STRATON: <Ba o cunosc şi tocmai de asta te întreb> Ţi-am spus *B*

572 23-28 O'NEIL: Lasă gura, Straton... Fii, te rog, drăguţă şi ia loc. *A;* O'NEIL: Ia mai taci, Straton. (Se ridică, se înclină în faţa lui Lizzi). Domnişoară, vă cer scuze pentru cuvintele

grosolane ce v-au fost adresate. (oferindu-i un scaun pe care era pălăria lui Frazer, <pe care o aruncă> pălărie pe care o aruncă). Şi vă rog respectuos să luaţi loc. *B//* 32-33 Sigur. Nu poţi s-o arunci în stradă pe vremea asta. *A*; < Că nici nu poţi s-o arunci afară> Sigur. Nu poţi <s-arunci>s-o arunci în stradă pe ploaia asta. *B*

573 5-7 Nu-mi face nicio plăcere să stau de vorbă cu unul ca d-ta *A*; Nu-mi face nicio plăcere <să stau de vorbă cu d-ta şi n-aş fi intrat să-ţi văd mutra şi n-aş fi> să stau de vorbă cu unul ca d-ta *B//* 17 Eu mă duc sus. *A*, Eu mă duc sus. <Îmi aduci acolo paharul. Adu-mi paharul acolo.> *B//* 19-20 D-ră, sus ai să dai de o persoană onorabilă. Să nu se sperie D-ra. D-ra pianistă. *A*, D-ră, vă atrag atenţia că sus veţi da peste o persoană onorabilă. Să nu se sperie D-ra King. Nu ştiu dacă o cunoaşteţi. Pianista. *B*

574 16-17 Bineînţeles. Dă-i drumul înăuntru şi dă-i un scaun lângă Frazer. *A*; Evident. Lasă-l înăuntru şi dă-i un scaun lângă Frazer. *B//* 33 acolo în faţa uşii *A*; acolo <afară> în faţa uşii *B*

575 1 Mare pagubă. *A;* <Nicio> Mare pagubă. *B//* 3 Nu se vede nicio maşină, nicio trăsură. *A*; Nu se vede <niciun taxi, nicio trăsură, un om, un câine. Nu> nicio maşină, nicio trăsură. *B*

576 10 Apa. Apa! *A;* Apă! Apă! *B//* 25 Straton, cheile? Lăsaţi obloanele jos. *A;* Straton, unde sunt cheile? Lăsaţi imediat obloanele jos. *B//* 31 Toţi: Nu pe aici. *A*; Toţi: Mai repede! Mai repede! Nu pe aici. *B*

577 5 Toţi: De sus! *A*; Toţi: Apă! De sus! *B//* 9 Aprinde lumina. *A,* Aprinde lampa. *B//* 17 diseară *A*, astă seară *B//* 19 FRAZER: *A,* <O Neil> FRAZER: *B//* 20 O'NEIL: Nu pentru el, seara nunţii lui. *A*; < BEER: Nu pentru mine. Astă seară trebuia să mă însor.> O'NEIL: Nu pentru el, seara nunţii lui. *B//* 24-28 LIZZI: Da, Lizzi Smith... ziua nunţii d-tale. *A*; LIZZI: Ha, ha, ha! „Domnişoară". Nu mă cunoşti? / BEER: Lizzy./ LIZZI: Da, Lizzi Smith, de la cabaret din Strent. Drăguţ

din partea d-tale, d-le Beer, că mai ţii minte. <Nu ne-am văzut de atâta vreme şi uite că ne întâlnim tocmai astăzi, de ziua nunţii> Nu ne-am văzut de atâta vreme şi uite că ne întâlnim tocmai astăzi, de ziua nunţii tale. *B//* 32 de amor *A*; <sentimentale>de amor *B*

578 15 FRAZER: Să fim serioşi. *A*, FRAZER: Să fim serioşi. / <O'NEIL: Ba să nu fim.> *B//* 16 BEER: Nu putem rămâne aici. Ştii, trebuie să ieşim. *A;* BEER: Nu putem rămâne aici. / STRATON: Trebuie să ieşim. *B//* 22 Prin curte. *A*, Poate prin curte. *B//* 25 Eu nu vreau să tac. *A*; Eu nu vreau să tac. <Vreau să vorbim> *B//* 28-29 în cursă *A*, <în capcană> în cursă *B//* 31 FRAZER: Mai taci odată. *A*; <HIGGINS: S-a înfuriat fata.> / FRAZER: Mai taci odată. *B*

579 1 BEER: Lizzi, nu înţeleg. Tu vorbeşti aşa? N-ai inimă? *A;* BEER: <Nu te>Lizzi, nu înţeleg. Tu vorbeşti aşa? <Tu, cu inima ta bună> N-ai inimă? *B//* 3 am avut odată inimă, *A;* am avut odată <- dar s-a pierdut - > inimă, *B//* 9 de lux *A*; <luxoasă> de lux *B//* 12 Are talent. *A*; Vorbeşte bine fata. Are talent. *B//* 26-32 O'NEIL: Nu mai plânge, fetiţo... Moartea noastră e o chestiune de ore. *A*; Nu mai plânge, <fetiţo / copila> fata mea. E zadarnic şi e târziu. <şi cu totul> <Domnilor, fetiţa asta are dreptate> Nu plânge. Domnilor, fata asta are dreptate. Dacă e adevărat că sunt aici viu printre voi şi vă vorbesc, e tot atât de adevărat că nimeni – înţelegeţi? – nimeni dintre noi n-o să mai vadă lumina zilei. Moartea noastră e o chestiune de ore. Vă rog prin urmare ca în scurtul timp ce ne-a mai rămas, să fiţi oameni cuminţi, cu sânge rece. *B*

581 3-4 *se aude zgomot de voci şi pahare. A; se aude un cântec. B//* 4-5 D-ra King... se opreşte. *A*; *Omite B//* 4-5 Intră O'Neil. *A*; Intră Frazer. *B*.

581-583 Scena I *A*; *Omite B*

583 4-21 SCENA II / ACEIAŞI – FRAZER.../ Visez! Allo, allo. *A*; SCENA I / FRAZER./ FR.: Dumnezeule! Ce se

întâmplă aici! Ce fel de oameni sunt ăştia! Ce josnicie, ce trivialitate. Afară de ăsta... nu ştiu... S-ar putea să fiu şi eu la fel de josnic ca ei. Nu. Oricum ar fi. Tot sunt mai bun ca ei. (Sună telefonul). Allo! Allo! Şi cu toate astea s-a auzit foarte lămurit sunând. Cum vâjâie! *B//* 22 SCENA III *A*, SCENA II *B*

583 24 – **585** 14 FRAZER: Nimeni... BEER: Dragă Frazer, *A;* FRAZER: După cum vezi. <Încearcă>/ B: Atunci cu atât mai. Ce să mai încerc. FR.: De ce? Încearcă. / B.: La ce bun? Am încercat până acum de peste 20 de ori. / FR.: Adevărat. Totuşi, tocmai de asta mai încearcă o dată. Poate ai noroc şi capeţi legătura. D-ta eşti un om aşa de norocos. / B.: Nu cred în noroc. / FR.: Ţi se pare numai. Eu, dimpotrivă, sunt de altă părere. Există oameni care se nasc pe maidan şi totul le merge bine şi devin mari bogătaşi. / B.: Asta ţi se pare d-tale. Numai D-zeu ştie dacă e noroc adevărat şi cu ce preţ se cumpără. / FR.: Mă mir să te aud spunând asta. D-ta care eşti mereu aşa de sigur pe d-ta. / B.: Crede-mă, d-le Fr., că nu am nimic pentru care să fiu invidiat. Dar destul. Destul cu conversaţia asta. Hai să aruncăm o privire ce se întâmplă cu O'Neil şi să bem un pahat cu el. E ceasul 9. Ar fi trebuit să fiu acum într-un automobil şi să zbor cu 120 <de km pe> mile pe oră. / Fr.: Cum într-un automobil? Ziceai că nunta trebuie să aibă loc astă seară. B.: Da, da. Dar nu asta e adevărul adevărat. O să mă <uiţi/ găseşti> deteşti imediat. / FR. Să te detest. E prea mult spus. / B.: N-o să mă poţi suferi. / FR. Aşa da. / *B.*: prin urmare. Nu trebuie să crezi că tot ce posed, am câştigat uşor, fără muncă – şi că am câştigat aşa de mult, încât pot acum să mă odihnesc în plină natură. Totuşi am început fără o para, fără ajutor. E drept că a fost un moment favorabil. Dar până acum, şi chiar acum, averea mea e fictivă. D-ta, ca excelent om de bursă, mă vei înţelege. Sunt asemenea unui om care dansează pe sârmă deasupra prăpastiei. O mişcare greşită, o clătinare – şi cad în groapă şi mă pierd. / FR.: Lasă, lasă, când cineva are un socru ca Swift. / BEER: Vezi, şi asta e altă greşeală. E drept că Swift ar putea să mă ajute, dar / FR. Ei ce-i, d-le Beer? B. Dragă Frazer *B*

585 14-15 aproape de sfârşit *A*; aproape terminat *B//* 18-19 soarele – acum pot să spun adevărul. *A*, soarele, lumina zilei, pot să mă spovedesc. *B//* 19-21 Bătrânul Swift n-a vrut în ruptul capului să mi-o dea pe fiică-sa în căsătorie. În ruptul capului. *A,* Spovedania mea stă în faptul că bătrânul Swift n-a vrut niciodată să consimtă la căsătoria mea cu fiica lui. Niciodată. *B//* 21-22 E un vulpoi bătrân şi ştie el ce ştie. *A; Omite B//* 25-31 Era şi asta... decât bani. *A;* Asta a fost una din combinaţiile mele, ca atâtea altele. Dar nu sunt sigur că aş fi scos din ea tot ceea ce aşteptam: bani, numai bani, nimic altceva decât bani. *B//* E de necrezut. *A*; *Omite B*

586 1-3 Concurent? Concurent la ce? Nu vezi că totul e sfârşit, Frazer! Înţelege odată. Noi de aici nu mai ieşim. *A*; O, d-le Frazer, înţelege odată. Mi se pare că acum putem termina pentru vecie duşmănia noastră. Concurenţa noastră să o schimbăm în ... (Îi întinde mâna. Amândoi sunt mişcaţi. Pe urmă îşi strâng mâinile. Lungă pauză). *B//* 4-13 Frazer: E groaznic... Frazer (dezolat). *A*; *Omite B//* 17 FRAZER (cu emoţie): *A*; FRAZER (mişcat): *B//* 22 pentru d-ta *A*; faţă de d-ta *B//* 22-23 Am avut totdeauna *A*; am simţit mereu... *B//* 24-25 Ce bine te înţeleg acum şi ce rău îmi pare... Pierzi o femeie pe care o iubeşti? *A*; O, cum te înţeleg acum, în clipa asta... Şi d-ta pierzi totul. Pierzi o femeie pe care o iubeşti. *B*

586 26 – **587** 4 BEER: Nu, dragă Frazer... (îşi strâng mâinile cu emoţie) *A*; BEER: O iubesc? Nu, nu. Ţi-am spus doar că toată povestea are pentru mine valoarea unui petec într-un sac de făină. / FR.: Înţeleg. Dar asta e şi mai îngrozitor. Acum pricep de ce ai spus adineaori că nu există noroc. /BEER: Adevărat. Niciodată n-am văzut norocul şi de aici încolo e sigur că n-o să-l mai văd. / FR.: Nu, nu vorbi aşa. Nu e chiar aşa de rău, linişteşte-te. Hai vino dincolo în cabinet. <Poate> Să vedem ce spun şi ceilalţi. Poate ceva nou. Hai. Vino. *B*

587 5-6 SCENA IV/ FRAZER – BEER – O'NEIL *A*; SCENA III / ACEIAŞI - NEIL *B*

588-632

SCENA III
ACEIAŞI – NEIL

NEIL: Ce splendidă scenă! Duşmani <pe viaţă> juraţi îmbrăţişându-se ca fraţii. Aţi fost ca David şi Saul în <oraşul> Emek.

FR.: Duşmani de moarte? E adevărat că au fost aduceri la lumină. Dar duşmani? Şi afară de asta trebuie să-ţi explic, fiindcă nici dumneata nu înţelegi...

NEIL: Ba da, înţeleg, d-le Frazer. Înţeleg. Îţi pot spune cum se cheamă. Înainte de judecata de apoi se schimbă oamenii şi devin mai înţelegători unii faţă de ceilalţi. Aşadar, d-le Frazer: Eu, avocatul O'Neil, ridic paharul ăsta în cinstea dumitale şi te rog să-mi dai mâna şi să devenim prieteni pe vecie.

FR.: O, ce frumos! Ce splendid te-ai exprimat, D-le Neil! Prietene! De unde ai d-ta, d-le Neil, extraordinarele d-tale idei. O, d-le Neil, le găseşti probabil în fundul sticlei de şampanie.

NEIL: Poate. Foarte posibil, dragul meu, foarte posibil.

FR.: Ei bine, dacă şampania asta are un asemenea efect, am să-i comand lui Straton încă 2 sticle. Eu le plătesc. Costă cât călătoria mea de munte. Dom... Straton! D-nu Straton! Fii bun şi adu 2 sticle de şampanie. Eu plătesc.

SCENA IV
ACEIAŞI – STRATON

STR.: Două sticle! Vine. Dar nu dta vei plăti. Nu, dle Beer, nu vei plăti. De azi încolo se mănâncă şi se bea, în barul lui Straton, fără o para. Fără o para. Bătrânul Straton îşi cinsteşte musafirii.

TOŢI: Bravo, bravo.

STR.: Dumnezeule! Dar acasă! Ce s-o fi întâmplând la mine acasă. Când o să se gândească că barul, barul meu e inundat... ah Doamne! Doamne!

NEIL: Nu, nu, d-le Straton, nu trebuie să te gândeşti aşa. Deocamdată nu e chiar aşa de rău – şi pe urmă mai este un D-zeu care îi ajută pe oameni în primejdie (*telefonul sună. Toţi se aruncă spre aparat. Îmbulzeală şi luptă*).

FR.: Allo! Allo! Cine e? Mai tare. Straton-bar. Allo! Allo! Cum? Bursa? 138 88. (*iar luptă*)

STRATON: E telefonul meu. Eu vreau să vorbesc. Lăsaţi-mă. Am nevastă şi copii. Nu e bursa. Allo! Allo! Vă rog. 214 237. Allo! 214 237. Allo! Nu se aude. Nimic. Allo, allo. Nu se aude nimic.

NEIL: Poate te duci d-ta acum la aparat, d-le Beer. Dar nu uita să-i frângi gâtul lui Straton... Acum e rândul dumitale... Să-ţi fie ruşine. Să-ţi fie ruşine.

B.: Mai taci odată.

NEIL: Da, o să tac. Apa a inundat clădirea telefoanelor şi s-a ridicat înaltă în centrul oraşului.

B.: D-le Straton, fii bun. Poate ne-ai da şampania.

STR.: D-le Beer, nu ştiu, nu mai ştiu unde mi-e capul. N-am băut niciodată, dar acum, când mă gândesc la copiii mei... Ce o să devină copiii mei. Am muncit pentru ei, numai pentru ei. Ştiu că sunt un cârciumar, un cârciumar ordinar de rând, dar fiul meu trebuia să se facă medic şi fata e la universitate.

FR.: Şi va mai fi. Îţi dau cuvântul meu de onoare că totul e în regulă. Trebuie curaj. Fii bărbat ca mine. Destul acum. Toţi suntem prieteni. Hai acum să trecem dincolo în cabinet şi să mai vorbim cu inventatorul. E un tehnician. Şi ne va istorisi cum se clădeşte o casă. Poate că mai e ceva de făcut. Ei vezi? (*Ies.*)

SCENA V
NEIL – BEER

NEIL: N-am mai văzut vieţuitoare animale mai interesante ca oamenii. Uită-te numai, d-le Beer, la nefericitul rol al lui Frazer. Pisica asta cu gheare a devenit un om.

BEER: Nu l-am crezut niciodată mai rău decât alții. Un temperament nervos, supărăcios. A pierdut totul. Şi din cauza asta...

NEIL: Bine. Dar frumoasa lui afacere din port, lupanarul...

BEER: Despre asta nu ştiu – şi nici nu vreau să ştiu. Afară de asta, te rog să mă ierți, dar frumoasa d-tale afacere, acolo sus, în centru, în templul Justiției, unde vindeți o umbră aşa de nobilă – despre asta nu ai nimic de spus?

NEIL: Ai dreptate. Nu e mai bună decât afacerea lui Frazer. Ce e minunat este faptul că oamenii nu pricep aceste lucruri decât atunci când văd moartea înaintea ochilor.

BEER: Moartea înaintea ochilor – sau în ajunul unei mari catastrofe (prăbuşiri).

NEIL: D-le <Neil> Beer. Sunt sau nu nebun?

BEER: Eşti un combinagiu [de] geniu ratat.

NEIL: Asta e minunat. Un geniu ratat. Splendid. Un geniu ratat, într-o singură persoană. Te-ai exprimat perfect. Poate poți să-mi spui şi cauza? <(de ce? Şi secretul? de ce? De unde?)> Wisky? Nu. Femeile? Nu. Meserie, succes, bani? Nu. de o mie de ori nu. E greu de priceput. Sunt ratat. Sunt <pierdut> un om pierdut şi totuşi nu din cauză că vorbesc mereu prostii. Pot să vorbesc despre fleacuri şi gura mea va fi acordată ca o vioară şi va exprima extraordinare idei. Toată viața mea a fost aşa. Cunosc şi înțeleg totul şi în acelaşi timp nimic. Sunt un tip ratat, un ratat şi un pierdut.

BEER: Pierduți suntem acum cu toții.

NEIL: Da, dar eu sunt şi mai pierdut. Cu mine mai e <încă> şi altceva.

BEER: Fiecare din noi mai are şi altceva.

NEIL: În tinerețe, mereu am vrut să devin un bogătaş. Am acuzat şi condamnat un nevinovat. A fost începutul şi sfârşitul carierei mele. O! Dacă am putea să nu ne gândim. Dacă am putea să ne alungăm gândurile şi să le ordonăm: stați. Dar, din nefericire, nu putem. Şi atunci nu ne rămâne decât un singur lucru: Să bem, să bem mereu.

BEER: Mă duc la Frazer să-i spun câteva cuvinte de mângâiere. (*Telegraful se mişcă.*) Nu înțeleg nimic. Numai puncte. 148... Pe urmă iar numai puncte. Ce poate să însemne asta.

NEIL: Asta înseamnă că şi acolo se apropie sfârşitul.

BEER: Sfârşitul?

NEIL: Da. Apa s-a urcat şi mai mult şi a inundat Bursa şi Telegraful.

BEER: Sfârşitul. Sfârşitul. Dar, d-le Neil, e mai bine să nu le povestim asta. Să nu-şi dea seama. Noi suntem oameni tari şi pregătiți. Dar Frazer şi Straton sunt aşa de slabi.

NEIL: <Bin> Da, da, înțeleg. Fie aşa. Un singur lucru mai vreau să-ți spun. D-le Beer, ce fel de întâlnire ai avut azi cu fata?

BEER: Cu Lizzy? Sunt vinovat, d-le Neil. Dar ea mă judecă fără milă. Ai vorbit cu ea

NEIL: Nu. Nu i-am spus nimic. I-am distrat pe toți şi am băut cu ei laolaltă. Dar ea... ea... Vine Charlie... lasă că-ți povestesc mai târziu.

SCENA VI
ACEIAŞI – CHARLIE

CHARLIE (*cântând din mers*).

NEIL: Aha! Charlie. Bravo. Charlie. (*Cântă împreună cu el.*)

CHARLIE: Nu, nu. Nu sunt încă bine dispus. Pot să beau mai mult. Şi abia atunci o să mă simt bine, mult mai bine.

NEIL:Cum o să te simți?

CHARLIE: Fffoarte bine.

NEIL: Cei de dincolo beau?

CHARLIE: Sigur, d-le Neil. Să vedeți ce-i acolo! Bătrânul Straton toarnă tuturor de băut. Şi nu lasă pe nimeni să plătească. Pe nimeni. Plânge şi râde de unul singur. Şi actorul plânge. A declamat. O, ce frumos, a declamat. A răsturnat masa. Şi Lizzy plânge. Plânge întruna. Îmi pare rău de ea. Am mângâiat-o. I-am strecurat în buzunar o sticlă de Chery brandy. Da, o sticlă întreagă. Straton ne-a rugat pe toți să-i iertăm păcatele, pe care

le-a făcut vreodată cu fapta, cu vorba sau cu gândul. L-am iertat cu toţii. Domnu Frazer i-a cinstit pe toţi cu şampanie şi zice că d-voastră aţi dat ordin să bea toată lumea – şi că a venit vremea să ne iubim ca fraţii şi să ne iertăm unii pe alţii. A vorbit aşa de frumos ca o predică în biserică. Zău, chiar aşa. Nu râdeţi, d-le Neil. Gândiţi-vă numai că Straton, bătrânul Straton, ne-a dat tot ce se găseşte aici şi ne-a spus că ne aparţine nouă şi că avem dreptul să mâncăm şi să bem până la ultima picătură. Chiar acum mă duc să scot şampanie. Ei, Charlie, şampanie! <Şampanie pentru toată lumea>

NEIL: Hai, Charlie, mai repede.

CHARLIE: Mă duc.

NEIL: Merge bine. Totul merge cum trebuie.

BEER: D-le Neil, nu pot să-ţi explic aşa, dar acum aş pune toate puterile mele ca să îndeplinesc o mare faptă curajoasă.

NEIL: Îţi voi arăta o asemenea mare faptă.

BEER: Ce anume?

NEIL: Vorbeşte cu Lizzy.

BEER: N-o să mă asculte.

NEIL: Îţi garantez că asta voi obţine eu de la ea. Ce înălţător, ce frumos va fi. Dacă aş ţine o cuvântare pe chestia asta, uite ce aş spune: „Acest om a aruncat deoparte vălul (perdeaua) şi a revărsat lumină asupra acestei sărace flori de stradă." Ei, ce spui? E bine?

BEER: Bine. Voi face şi asta. Să am măcar o singură faptă bună pe conştiinţa mea.

CH. (*intră alergând*): Apă! Apa se urcă şi intră prin crăpăturile obloanelor. Geamurile probabil s-au spart. Duşumeaua e plină cu apă.

(*Toţi trei închid repede uşa pivniţei.*)

BEER: Taci, Charlie. Nu spune nimănui. Mă auzi! Nicio vorbă.

CH.: Aha. Am să spun că apa a scăzut. Că nici nu e apă.

BEER: Nu, nu e nevoie. Mai bine nu spune nimic.

NEIL: Da, Charlie. Cel mai bun lucru e să nu spui nimic. Hai să mergem.

CH.: Şi D-l Beer merge şi d-lui cu noi?

NEIL: Nu. D-l Beer rămâne aici, vine mai târziu.

CH.: Aha. Carevasăzică mai târziu. Dar de venit vine. Mai târziu. Înţeleg. (*Ies afară. Pauză. Beer ascultă atent zgomotul apei. Intră Lizzy.*)

SCENA VII
BEER – LIZZY

BEER: Lizzy!

LIZZY: Ce e?

B. Vino aici. Mai aproape.

L. Aici sunt.

B. Nu. Mai aproape. Trebuie să-ţi spun ceva grav.

L. Ce poţi să-mi mai spui? Ştiu tot.

B. Dar te rog să mă asculţi. Fii bună şi şezi. Nu aici, Lizzy.

L. Dar unde?

BEER: Bine, fie şi aşa. Voiam să-ţi spun... Voiam să-ţi explic....

L. Nu vreau să te ascult. Nu poţi să-mi spui nimic nou.

B. Lizzy, te rog. Rămâi, Lizzy. Te conjur. Nu poţi să pleci aşa. Trebuie să mă înţelegi. Poate că mai avem o clipă, o singură clipă înainte de moarte.

L. Da, pricep. Din cauza asta prin urmare vrei... Nu, nu vreau...

B. Lizzy, Lizzy (*un tunet*).

(*Lizzy se apropie de el speriată.*)

LIZZY: Ai auzit?

B. Aud. E furtună.

L. Mi-e frică, Billy. Billy.

BEER: Linişteşte-te, Lizzy. Nu-ţi fie teamă. Uită de furtună. Uită de tot.

L. Aşa! Tot. Pot să uit eu totul. E cu neputinţă. Poate dacă ai înainte ceva bun sau frumos...

B. Sau când nu mai ai nimic, decât moartea.

L. (*se aşează*): Vorbeşte.

B. Cu doi ani în urmă, când ne-am cunoscut, eram un funcţionar mărunt în banca Morten. În fiecare sâmbătă te vedeam pe tine şi pe alte fete din Strent, aici, în barul ăsta.

L. În barul lui Straton. Cabinetul cel mai mic din stânga.

B. În cabinetul cel mai mic din stânga. Eram pe atunci mai tânăr, mai liber şi puteam să spun oricărei din voi tot ce-mi trecea prin cap.

L. Dar cu mine ai vorbit mai întâi.

B. Pentru că îmi plăceai mai mult decât toate celelalte.

L. Şi de ce mi-ai spus că te vei căsători cu mine?

B. Desigur că n-ai crezut? Ştiai doar că leafa mea abia îmi ajungea pentru masa de sâmbătă seara şi pentru întâlnirea noastră de duminică. Eram tineri şi nepăsători. Tu îmi erai cea mai dragă dintre toate fetele din Strent. Şi ştii bine că pe nimeni n-am iubit ca pe tine.

L. Niciodată nu m-ai iubit cum te-am iubit eu. Asta n-ai ştiut-o. Nici eu singură n-am ştiut-o până acum. Până ce n-ai greşit – şi din noaptea aceea ai dispărut. O, noaptea aceea!

BEER: Da, noaptea ceea, Lizzy.

L. Adevărat. Niciodată nu crezusem realmente că te vei căsători cu mine. Niciodată. Şi nu de asta sufăr. Îngrozitor e faptul că toate vorbele pe care mi le-ai spus cândva au fost minciuni. D-zeule! Şi eu am crezut în ele. A suta parte din tot ceea ce voi bărbaţii ne spuneţi, ni se pare adevărat şi începem să credem şi să simţim că suntem fericite, foarte fericite. Pe urmă vine un sfârşit pentru orice – şi cădem în prăpastie. O! Totul e aşa de urât, pierzi credinţa în tot şi te scufunzi în prăpastie. De altfel, toţi fac la fel – şi tu ca ei. Crezi că nu ştim că există o dragoste mai înaltă şi mai frumoasă decât aceea pe care ne-o daţi. Ştim prea bine, dar trebuie să ne credeţi că ne pierdem în singurătate – şi că atunci ne bucurăm de orice sentiment – numai nu singurătatea. Credem când cineva ne spune că ne iubeşte şi nu cerem de la voi nimic, nici nuntă, nici familie, nici copii, nici libertatea noastră – nimic. Doar o fărâmă de inimă legată de a noastră – asta e tot ce vă cerem. Dar nimeni nu vrea să înţeleagă. Voi căutaţi distracţii, minute plăcute şi nu pricepeţi că noi căutăm

altceva. Iar la urma urmelor ne mulţumim cu orice – numai nu singurătatea.

BEER: Te rog, Lizzy, te rog. Nu plânge. Eu...

L. Taci. Acum e rândul meu să vorbesc. Ai plecat de lângă mine fără un cuvânt. Fără un cuvânt de despărţire, de mulţumire. Nici pe un câine nu-l alungi aşa cum m-ai alungat pe mine. De ce? De ce? A fost drept. O! Dacă ai şti cât am suferit. <nu tre> Nimeni n-are dreptul să se poarte astfel cu oamenii.

B.: Scumpă Lizzy. Linşteşte-te, te rog. Acum e...

L.: Şi acum. Acum nu-mi mai pasă. Acum când îţi aduc aminte de toate astea, o fac numai ca să-mi fii recunoscător pentru (sfaturile) care poate îţi vor fi de folos în viitor.

B. În viitor. Viitorul. Dar dacă aşa ceva nu mai există. Dacă aici e sfârşitul meu. Am vrut doar să-ţi spun... D-zeule!... Ai spus <tu> singură <tu> că nu ştii dacă mă iubeşti sau nu.

LIZZY: Nu-i adevărat, Billy. Nu-i adevărat. Am spus doar că numai atunci când m-ai alungat, am înţeles ce mare fusese iubirea mea pentru tine. Că nici eu nu ştiam cât de mult te iubisem. Dar, Billy, noi nu-l iubim numai pe primul. Asta nu-i adevărat. Îl iubim mai ales pe cel care ne face să suferim cel mai mult. N-a fost frumos din partea ta să-mi reproşezi pe „cel dintâiu".

B. Lasă, Lizzy, nu mai plânge. <Fetiţă> micuţă mică. Iartă-mă şi ascultă-mă acum. Mi-ai povestit totul. Despre durerile şi jalea ta. Eu sunt vinovat de ele. Un singur lucru cer însă de la tine. Un singur lucru. Ascultă răspunsul meu. Trebuie, Lizzy. În seara sau în ziua în care am plecat de la tine, aşa plecat deodată, aşa de fără milă – în aceeaşi zi s-a petrecut în viaţa mea o schimbare. O schimbare ce a fost o prefacere în lupta mea pentru existenţă şi putere care m-a dus pe un drum mare. În <aceeaşi> acea zi am hotărât că un lucru îmi e necesar – şi că de atunci încolo voi lupta pentru un singur lucru: pentru bani. Ca să devin bogat. Când am ajuns la acea <hotărâre> convingere şi am luat acea hotărâre, am schimbat întreg cursul <felul> vieţii mele.

Te-am alungat, da, dar nu numai pe tine te-am alungat, ci tot ce-mi fusese drag până atunci. Din acea clipă, n-am fost văzut cu nimeni nicăieri. Am înnebunit de muncă şi luptă pentru bani. Sânge rece, energie, îndrăzneală, talent, mania de a deveni bogat – asta mi-a fost necesar atunci. Şi <cu asta> la asta m-am dedicat până în ziua de azi. Lizzy, numai de asta, numai de asta, am vrut să mă însor cu fata de care vorbeai. Numai pentru că îmi dă ceea ce caut (pentru care mă străduiesc): îmi dă bani. Bani. Dar Lizzy, mica mea Lizzy, crede-mă, nimeni nu mi-a fost niciodată mai drag ca tine şi niciodată n-am iubit pe nimeni ca pe tine – scumpa, mica mea Lizzy din Strent. Asta e tot ce aveam să-ţi spun. Nimic mai mult. Acum aştept liniştit sfârşitul şi, cu cât mai repede va veni, cu atât mai bine pentru mine.

LIZZY: Sfârşitul, Billy? Vine sfârşitul acum? (*Îngenunchează, îi sărută mâna. El o ridică.*) Nu, nu. Billy, ascultă-mă. O, Doamne. Iartă-mi cuvintele pe care ţi le-am spus. Dragul, iubitul meu. Nu ţi-am putut da nimic, nu te-am putut ajuta cu nimic – dar te-am iubit aşa de mult, aşa de mult. Ai fost totul şi ai rămas totul pentru mine. Te iubesc <veşnic> şi azi, Billy. Nu m-am schimbat deloc. Sunt mereu aceeaşi şi tu eşti singurul, singurul pe care îl iubesc.

B.: Lizzy, ştiu. Ştiu, iubito. Şi nici nu vreau să pomenesc despre asta. Vorbeai despre singurătate. Eu am fost şi mai singur. Eu n-am avut pe nimeni, niciodată. Înţelege-mă, Lizzy.

L.: Te înţeleg. Nu spune nimic. Doar un singur lucru trebuie să-ţi spun. Că noi avem nevoie mereu de cineva la care să ne gândim şi de care să purtăm grijă, să-l iubim, cineva care să înfrumuseţeze groaznica noastră viaţă şi murdara noastră sărăcie. Tu, Billy, ai fost pentru mine acea lumină – şi ai plecat cu atâta indiferenţă.

B.: Nu spune asta, Lizzy. Nu pot să-ţi răspund nimic. Dar acum aş vrea un singur lucru: să uiţi totul şi eu să încălzesc şi să mângâi îndurerata ta inimă. Lizzy, vino aici... Aşa

cum pre vremuri... Ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat... Da, da...

LIZZY: Ca şi cum nici n-ar fi fost

B.: Ca şi cum nu s-ar fi ivit. Sunt din nou Billy din Martensen şi tu Lizzy din Strent. Azi e sâmbătă. Ne-am întâlnit în barul lui Straton. Suntem veseli. Nu avem nicio grijă.

L. (*repetând după el ultimele cuvinte*): Nicio grijă... Vorbeşte, vorbeşte mereu, Billy. Ba nu. Nu vorbi nimic. E aşa de bine. E aşa de liniştit. Ei cântă... Ei vin... Nu vreau să-i văd. Hai să mergem sus, în cabinetul cel mic. Tu şi cu mine. Da?

B.: Du-te. Vin şi eu îndată.

L.: Billy, spune-mi numai dacă mă iubeşti.

B.: Te iubesc mult. Pe tine, Lizzy, Lizzy a mea (*O sărută. Se aude un cântec. Toţi se apropie... Lizzy iese.*)

SCENA VIII
TOŢI – AFARĂ DE LIZZY

NEIL (*de afară*): Domnilor, pe rând, unul după altul. La rând. Aşa. Aşa. Să intrăm în bar ca gladiatorii pe o scenă de circ cu un strigăt: Cezar, morţii s-au ridicat din morminte şi te salută. Cu un imn de spaimă (*Toţi intră înăuntru hipnotizaţi de Neil şi cântând un cânt de groază şi plin de ardoare, de nostalgie.*)

B.: Ce fel de dans e acesta? De ce aşa de solemn şi de jalnic?

NEIL: Taci şi distrează-i împreună cu mine, căci altfel vor înnebuni. (*Toţi merg cu un marş. Charlie începe să danseze. Frazer intră şi el în dans. Beer bate în masă. Urmează un tumult general – în mijlocul căruia vorbeşte Neil.*) Domnilor, turnaţi şampanie în pahare. Să ne distrăm. Suntem ca în sufrageria corabiei lui Noe. Ne clătinăm pe valuri. (*Din nou tumult, Frazer se ridică în picioare.*) D-lor, dl Frazer vrea să ne ţină un discurs.

FRAZER: Nu, nu vreau să vorbesc. Voiam doar să spun că sunt foarte obosit. D-le inventator, povesteşte-ne despre descoperirea d-tale.

NORDLING: Nu. E o prostie.
FRAZER: Asta nu se ştie. Întâi trebuie să stabilim. Şi ştii ce? Eu, eu am să ţi-o realizez. Uite, acolo e Neil, celebrul nostru avocat, şi aici Beer, un tânăr de ispravă. Foarte dotat. Foarte. Ei vor face totul pentru d-ta. Ei te vor ajuta şi vei vedea că-n [...]
NORD.: Dacă acolo, acasă la mine în Suedia, s-ar şti unde mă aflu eu – şi ce sunt pe cale să devin.
STRATON: Unde? A, acasă. Acasă.
TOŢI (*repetă*): Acasă
NEIL: Nu, d-le. Aşa nu merge. Ce înseamnă asta. Acasă. V-am mai spus odată. Să uităm toţi de acasă şi să ne gândim la inimile noastre. Nu vă dau voie să vorbiţi despre acasă. Charlie, ce se aude despre Banja. Cântă-mi un cântec de negru.
CHARLIE *cântă.*
NORD. (*întrerupe*): O invenţie. O descoperire.
NEIL: Bine.
FRAZ: Tăcere, d-lor. Ei, vorbeşte.
NORD: Imediat. Imediat.
NEIL: Ce descoperire.
NORD: Aşadar, d-lor, m-am gândit multă vreme să inventez o lunetă.
HIGHENS: A! Pricep. Un binoclu. O lunetă de teatru.
NORD: Ba să mă ierţi. O lunetă cu ajutorul căreia să putem privi la stele şi să cunoaştem [...]
BEER: Cum?
FRAZ (*ironic*): Să ne uităm la stele? (*mai duios*) Steluţele. Foarte bine. Excelentă idee. Gândeşte-te mai departe şi mai descoperă. Iertaţi-mă, am impresia că lunete s-au descoperit deja.
NEIL: Nu, telescoape.
FRAZ: A! Da.
NORD: Nu, nu asta. Uite ce vreau eu să zic. Dacă se ia cea mai mare lupă şi ne uităm prin ea la lună sau la Marte – le apropiem de noi cu o anumită distanţă. Nu-i aşa? Şi tot ce aş vedea prin această lupă, aş oglindi într-o oglindă şi cu ajutorul invenţiei mele m-aş uita în oglindă cu

altă lupă, şi astfel distanţa ar fi de două ori mai mică. Şi asta aş oglindi din nou în altă oglindă şi aşa mai departe. O lupă, o oglindă – o lupă, o oglindă – până ce aş avea luna sau Marte uite aici <ca în palmă>. D-lor, D-lor, D-lor... Vom vedea atunci totul, ca în palmă, oameni, clădiri, străzi, cai – totul, totul. D-lor, înţelegeţi ce vreau. Lupa şi oglinda. Lupa şi oglinda.
NEIL: Da. Asta e o idee.
BEER: Dacă asta ar fi fost posibil, nu s-ar fi inventat până acum.
FR.: Nu, dar totuşi nu s-a descoperit. E bine. E foarte bine. Eu însă nu pricep nimic.
CHARLIE: Vă rog? Şi sunt în lună cai.
FR.: Sunt.
STRAT.: Despre ce vorbesc ăştia, Charlie?
HIG: D-lor! Asta-i grozav. Asta-i minunat. Îmi aduc aminte că am jucat într-o dramă celebră în 6 acte. Se chema *O călătorie în lună.* De unul... Jules Verne. Am avut acolo un decor cu o lunetă. Uite aşa, în mijloc era lupa, tocmai cum spuneai d-ta. (*Începe să plângă.*)
NORD.: Mă iertaţi, asta n-are nimic cu invenţia mea.
NEIL: Ai făcut vreo experienţă?
NORD: Da, m-am uitat la lună într-o oglindă, cu o lupă.
BEER: Ei şi?
NORD: Nu se vede nimic. Întuneric şi ceaţă. Dar asta fiindcă în afară de lupă îmi lipsea ceva.
BEER (*iese nehotărât afară*).
NEIL: Poate. Mai ştii. Stelele sunt departe de noi. Foarte departe. S-ar putea să fim obligaţi să ne mulţumim cu imaginaţia (cu gândul) că ne apropiem de ele. Mai mult nu vrem. Ideea d-tale îmi place. Cât despre brevet – am scos noi brevete şi pentru prostii mai mari. (*Un tunet şi o bubuitură ce răsună de departe. Toţi se ridică îngrijoraţi.*) D-lor, vă voi ţine îndată un speech.
TOŢI: Speech. Speech!
FRAZ.: Un discurs? Vrei să ne ţii un discurs?
NEIL: Da. Am o temă destul de serioasă care m-a interesat mereu. M-am gândit de mult la ea şi afirm că un moment mai potrivit decât acum nu se poate găsi. Vă

rog. Şedeţi. Fiţi buni şi luaţi cu toţii loc. Şi d-ta, d-le Straton.

FRAZ.: <Face o impresie> Parcă ar fi o şedinţă la <Tribunal>

STRAT: Ca la <curtea de juri> Tribunal.

NEIL: Bravo, d-lor. Comparaţia nu e rea. Ne găsim într-adevăr în faţa unui Tribunal. În faţa unei instanţe de judecată. Ba nu. Pardon. Nu e aşa. Adevărat, nu văd prea mare deosebire, dar pentru un specialist e destul pentru ca să poată lua cuvântul. D-lor, suntem în faţa unui Tribunal, dar unde e judecătorul? Şi unde e acuzatul? Unde sunt martorii acuzării? Şi unde martorii acuzatorului? Unde-i procurorul? Şi unde juraţii. Nu-i văd şi nu ştiu să-i deosebesc între ei.

TOŢI: Adevărat. <Foarte just>. Admirabil, d-le Neil.

NEIL: Ei acum, d-lor, vă spun că ne găsim ca în faţa unui tribunal – şi nu e nicio deosebire, căci chiar într-o instanţă adevărată – eu personal niciodată n-am putut pricepe ce anume desparte banca acuzaţilor de banca judecătorilor – în ce parte se află cei ce judecă şi în ce parte cei care sunt judecaţi.

TOŢI: Admirabil. Bravo.

NEIL: Şi acum, să venim la chestie. D-lor, viaţa noastră este un drum lung şi monoton peste munţi, văi, şosele, câmpii, pline de bolovani, gropi şi <băltoace> mlaştini. Un acelaşi şi neschimbat drum pentru toţi. Alergăm toţi pe acelaşi drum, unii mai încet, alţii mai repede, rătăcim toţi la fel şi aşa cum cineva ne-ar fugări sufletele istovite, aşa ne goneşte furtuna luptei pentru viaţă, pe acelaşi drum, pe una şi aceeaşi ţintă finală – care este pentru toţi aceeaşi şi egală. Iar când în sfârşit ajungem, istoviţi şi chinuiţi de norocul nostru, la acest grozav şi unic sfârşit – ei spuneţi-mi, vă rog, este oare vreo deosebire între sutele, miile de nefericiţi pelerini?

TOŢI: Nu. Nu e.

NEIL: Aşadar, d-lor. Dacă e aşa, atunci, de ce, de ce, vă întreb, să nu putem face drumul acesta împreună, mână în mână, ajutându-ne şi salvându-ne unii pe alţii, într-un moment greu? De ce să nu ne putem deschide inimile

şi să vedem în fiecare om un prieten, o rudă. D-lor, dacă sfârşitul călătoriei noastre este acelaşi pentru toţi, spuneţi ce valoare <are> au valizele, bagajele şi etichetele în timpul călătoriei. Iubiţii mei prieteni, ce recunoscător vă sunt că înţelegeţi asta acum, când ne găsim la capătul drumului nostru. Iată – suntem acum înconjuraţi de cer, foc, ape clocotitoare, furtuni şi moartea însăşi – v-aţi dat mâinile, v-aţi uitat unii în inima celuilalt şi aţi devenit prieteni şi oameni. Să dea d-zeu ca <asta> aşa să fie mereu. Vai, însă, vai, sunt sigur că cei care se găsesc încă pe drum, cei care mai au încă oarecare timp de călătorit – sunt toţi orbiţi, plini de (răzvrătire) şi egoism. Mi-e milă de ei, dar sunt din păcate orbi. Iar eu sunt un geniu ratat şi nu pot arăta niciun miracol. Dar voi, scumpii mei, formaţi un lanţ, din mânile şi inimile voastre toţi laolaltă – şi fiecare pentru celalalt, până la urmă.

FRAZ.: D-le Neil, eu te-am înţeles. Trebuie să ne unim inimile şi mâini[le] într-o frăţească îmbrăţişare. Suntem pelerini pribegi, tu, eu, el, toţi.

NEIL: Highens. Cântă ultimul imn. Cântaţi toţi în cor.

TOŢI: Bravo, bravo, d-le Neil.

NEIL: Nu. Încă nu e bine. Fiindcă nu e în cor. Să cântăm încet, liniştit, ca un singur om, glas. (*Fredonează toţi murmurând.*) Aşa da.

TOŢI: Şi acum şampanie. Beer nu e aici? Şi Lizzy unde e? Să-i chemăm. Da, da. Să-i chemăm.

FRAZ.: Beer! Beer? Lizzy! Lizzy?

BEER: Ce s-a întâmplat?

LIZZY: Suntem salvaţi.

FRAZ.: Nu, nu. Facem un lanţ. Frate al meu, iubite frat. (*Se aruncă în braţele lui.*)

NEIL: Ei, şi acum un lanţ. Luaţi-vă de mână, unul de celălalt. Highens ulti <dans şi> imn şi marş, în jurul barului. Dar toţi împreună.

(*Toţi merg şi cântă.*)

TOŢI: Şi acum să bem. E aşa de bine. Straton. Şampanie.

NEIL (*bate <cu o> într-o sticlă pe masă*): Tăcere. E rău. Încă o dată în jurul barului. Ca un singur om. Toţi laolaltă. (*Merg şi cântă. Lumina se stinge.*)

TOŢI (*oftat, tăcere, <şoapte> ţipete în şoaptă*).

NEIL: Tăcere, copii. Tăcere. Acum, Straton. <unde> Ne trebuie lumină. Dă-mi lumânări. (*Toţi aprind lumânări.*)

HIG.: De ce s-a stins lumina?

NEIL: Pentru că – d-lor – apa a inundat uzina electrică. Una după alta. Acum i-a venit rândul.

STRAT: Apă. Apă. Apă.

TOŢI: Vai! Vai! (*Sar pe mese.*)

NEIL: Mai repede, Straton. Şervete. Feţe de mese. Tot ce ai. Scoteţi-vă hainele, d-lor. Repede pe lucru. Aşa. (*Toţi astupă crăpăturile uşilor.*)

FRAZER: Un lanţ. Un lanţ.

(*Toţi merg ca într-un lanţ şi se iau de braţe. Un cântec încet. Lizzy plânge.*)

Cortina

ACTUL III

Acelaşi decor. Întuneric. Ard câteva lumânări. Toţi dorm prin colţuri.
Frazer se plimbă de colo până colo.

FRAZ.: Nu înţeleg cum de poţi dormi. Charlie! Charlie! Scoală-te odată. Charlie!

CH.: Ce s-a întâmplat? Ce e?

FR.: Încet. Încet. Se termină lumânările. Trebuie să aprindem altele.

CH.: Lumânări? Aha! Înţeleg. <Eşti> Avem. Imediat. (*Cască.*) Ultimele două.

FR.: Două? Atunci [nu] trebuia să aprindem câte 4 deodată. Aprinde acum una singură. Nu pricep cum de <poţi> puteţi dormi. Nu pricep.

CH.: E calmant, d-le Frazer. Am tras un pui de somn. Nu mă doare capul – şi chiar am început să sper. Puţintel să sper. Că totul se va termina. Mă duc să văd cum arată peticele la uşă. (*Se duce.*)

FRAZ.: Ei! cum e! Apa curge sau nu?

CH.: D-le Frazer. Zău că nu. Şervetele nu sunt mai ude decât alaltăieri noaptea. Ba una [unul], e chiar uscată.

FRAZ.: Asta nu se poate

CH.: Puteţi să [nu] mă credeţi. N-aveţi decât să vă uitaţi. Sunt sigur că apa nu mai curge.

FR.: Cu neputinţă. Cu neputinţă. Dar dacă ar fi adevărat... dacă ar fi adevărat...

CH.: Ce s-ar întâmpla?

FR.: Nu ştiu încă ce. Trebuie să ne ajutăm unii pe alţii. Să trăim ca tovarăşii.

CH.: Păi chiar aşa şi facem.

FR.: Sigur. Se înţelege. De aici încolo am să ajut pe toată lumea. Pe toată lumea. Pe toţi. Desigur, după potop. Înţelegi?

CH.: D-l Neil a spus...

FR.: Da, a spus. Cine se uită la ce spune el.

NEIL (*trezindu-se*): A!

FR.: Ce e? M-ai speriat. Eu am nervii slabi. Nu pot suporta.

CH.: D-le Neil! Aţi visat ceva.

FR.: Ai visat ceva?

NEIL: Da. Am visat că <am> sunt la Tribunal şi că vine la rând procesul meu. Că eu sunt acuzat. Am adesea asemenea vise. Ah, d-le Frazer, şi d-ta trebuie să visezi despre bursă, cursul cerealelor – şi tu, Charlie, visezi că torni în pahare alcool muşteriilor.

CH.: Eu nu visez niciodată.

NEIL: Cât e ceasul?

FR.: 8.

CH.: 8 fără cinci.

NEIL: Prin urmare, a mai trecut o noapte. Da, da. Şi unde sunt ceilalţi?

CH. (*îi arată cu o lumânare*): Dorm cu toţii. Uite-l pe Straton. Uite-l pe actor.

NEIL: Şi ăsta ce e?
CH.: E piciorul lui. Acolo e Beer şi Lizzy. Şi aici e inventatorul.
NEIL: Cine?
CH.: Ei! Inventatorul.
NEIL: A! Telescopul.
CH.: Da, sigur.
NEIL: Văd că a intervenit o schimbare. Eram în corabia lui Noe şi acum suntem într-o casă răcoroasă. Bine. Vom călători mai departe. Trebuie să-i trezim pe toţi. Destul au dormit. Ei, ei! Treziţi-vă. Pleacă trenul îndată. Charlie, sifon. Wisky.
FR. (*îl trezeşte pe actor*): Ei, artistule. Scoală-te. Artistule. Artistule. Ce somn zdravăn are. <Este> E incomod. Cum ai putut să dormi pe astea două scaune.
HIG.: Mi-e frig. Sunt obişnuit cu asta. Dorm mereu în trenuri, pe acoperişe, pe sub poduri. Odată, noaptea, am sărit pe un accelerat – în timpul mersului – şi am adormit imediat.
FR.: Ei! Te lauzi. Vrei să ne păcăleşti.
NEIL: Nu. De ce? Cei ce trăiesc pentru artă se bucură totdeauna de asemenea confort. Ei, treziţi-vă, d-lor. Adorabilă d-ră King. Un acord din melodiosul d-tale pian. D-le Straton, fii amabil şi dă-ne cafele. Cafele negre.
STR.: Cafele. De ce? Am scăpat? Cât e ceasul. Suntem salvaţi?
NORD. (*intră fugind*): D-lor. D-lor. Am auzit <din stradă> de afară un zgomot de camion. Uite dinspre stradă, de acolo. Imediat. Scuzaţi. Camera asta răspunde spre colţ? E cu faţa spre Piaţa Portului – nu-i aşa? Trebuie să ştiu. Sud, Nord. <Est şi Vest>
NEIL: Est – Vest. Ei şi mai departe?
TOŢI: Ai auzit un zgomot? Ce să fie? Oare...?
Hig: Nu. Nu cred.
NORD.: Am auzit foarte lămurit. D-lor, vă propun să-l trimitem pe Charlie în pivniţă, să vadă cum stăm cu apa.
CH.: Nu, eu în pivniţă nu mă duc. Pentru nimic în lume.
FR.: Eşti un fricos. Apa n-o să năvălească din pivniţă.

NORD.: Asta e adevărat. Şi e ciudat. Căci sub presiunea apei ar fi trebuit ca uşile să fie prăbuşite.
TOŢI: Adevărat. Cum pot să reziste uşile e de neînţeles...
NORD.: Tăcere, d-lor. Vă conjur să tăceţi. Iar am auzit un zgomot. Foarte lămurit.
TOŢI: Eu n-am auzit nimic. Parcă s-a auzit mişcare. Da, da, de acolo. Stai să trecem dincolo. Nu, nu face. Trebuie să ne convingem.
BEER (*vine înăuntru*): D-lor, vă rog.
FR.: D-le Beer, vino cu noi. Am auzit un uruit de camion.
STRAT: Foarte lămurit.
BEER: <Fiţi li>Tăcere, vă rog. Doarme Lizzy.
TOŢI: Aha. Doarme Lizzy. Doarme Lizzy. (*Ies afară.*)
NEIL: Bună dimineaţa, d-le Beer.
BEER: Bună dimineaţa.
NEIL: Ce mai face Lizzy?
BEER: Doarme, sărăcuţa. Dar are un somn foarte neliniştit.
NEIL: Un somn neliniştit... Un somn neliniştit... Da, d-le Beer, voiam să te întreb. E drept că nu ştiu, dar cred că dacă s-ar întâmpla să fim salvaţi, te-ai mai gândi la ea? (*Lizzy intră*)
BEER: La cine?
NEIL: La Lizzy.
BEER: Se înţelege.
NEIL: Nu, d-le Beer. Înţelege-mă. Ai lua sub apărarea d-tale, te-ai lăsa, de dragul ei, de bogata d-tale mireasă? Te-ai căsători cu ea?
BEER: Ce-ţi trece prin cap. Nu. Una ca asta n-aş face.
LIZZY (*oftează*): A!
BEER: Lizzy, te-ai şi sculat, fetiţo?
LIZZY: Da, m-am sculat.
B: Vrei poate ceva de băut?
L: Nu, mulţumesc. (*Toate lămpile se aprind.*)
NEIL: Lanţul se destramă.
TOŢI (*năvălind înăuntru*): Ura! Bravo! Lumină! S-au aprins lămpile. Electrica!
FR.: Lămpile. Dragele de ele – ard. Mai încet – nu cumva să se stingă din nou.

STR.: Ştiţi ceva, d-lor. Telefonul probabil funcţionează şi el. Hai să încercăm. Da, da. Să încercăm.
TOŢI (*mergând spre telefon*): Da, da.
STR.: Allo! Allo!
BEER: Nu striga aşa.
STR.: Ştiu, slavă D-lui, cum se vorbeşte la telefon.
FR.: Ştie să vorbească la telefon.
STR.: Nu se aude nimic. Absolut nimic.
FR.: Putem să mai aşteptăm câteva minute – nu. Nu mai putem aştepta.
TOŢI: Ba da. Sigur.
FR.: Nu. Eu nu mai pot să aştept. Trebuie până una alta să bem ceva.
HIG: Şi cum aţi petrecut – D-ră – noaptea asta?
LIZZY: Aşa şi aşa. Nu ştiu.
HIG: Tot ce trăim aici e aşa de original, parcă am fi la teatru. Sunt mult[e] coriste în Strent?
LIZ: Sunt prea obosită. Nu pot răspunde.
HIG: Scuzaţi.
STRAT.: Ce doriţi! Cu ce vă pot servi?
TOŢI: Wiski, Charlie. Bere. Coktail.
Straton, Charlie repetă.
FR.: D-le Beer, nu bei cu noi?
BEER: Cum?
FR.: Poate bei ceva cu noi.
BEER: Mulţumesc. N-am poftă.
FR.: Vedeţi. Acum nu mai are poftă.
B: 284 000. Bufallo. Mineapolis. 6 milioane.
LIZ.: 7.
B: Cum 7?
LIZ: 8.
B: Te rog, nu mă încurca.
HIG.: D-lor. Vă rog să mă ascultaţi. Ridic acest pahar în cinstea luminii electrice, care ne-a revenit după aşa o lungă întrerupere. O salut. Afară de asta, nu pot trece cu tăcerea pe amfitrionul nostru, d-l Straton. Am trecut prin toate cârciumile Americii, dar trebuie să recunosc că nicăieri nu m-am îmbătat ca azi-noapte aici – şi în

plus pe gratis. Niciodată şi nimeni nu m-a tratat vreodată ca d-l Straton. Bravo, d-le Straton. Bravo.
STR.: Te-am tratat? Pe gratis? Eu? Asta-i nemaipomenit! Charlie! Stai, leneşule, şi nu faci nimic. Fă socoteala cât au băut clienţii ieri şi azi.
CH.: Cum să ţin minte?
STR.: Dar cine să ţină minte? Strânge pe loc toate sticlele şi fă socoteala.
CH.: Ei, domnu! Cum vă cheamă? Bravo, bravo. Marş în cabinet şi strânge sticlele. Mai repede.
(*Toţi numără cu glas tare: Straton şi Charlie sticlele, Beer cursul cerealelor.*)
FR.: Vedeţi, d-lor, a şi început să socotească ce beneficii îi va aduce potopul. E un nemernic.
STR.: La dracu! 14 sticle de şampanie, afară de lichior şi wisky.
FR.: Da, afară de *liqueur* şi wisky. Asta zic şi eu petrecere. Afară de asta, nu în fiecare zi scapă oamenii dintr-un potop.
STR.: Aşa e. Mai ales. Nu în zilele în care trebuie să dai din buzunar pentru asemenea beţivi <vagabonzi>.
FR.: Cum să plătesc? Ai făcut d-ta cinste?
STR.: Mie nu-mi plac glume de astea, d-le Frazer.
FR.: Se vede că ai glumit când te-ai văzut cu piciorul în groapă. Frumoasă glumă. (*Sună telefonul.*) Lasă că mai vorbim noi.
TOŢI (*aleargă spre telefon, îmbulzindu-se şi strigând*).
STR.: Nu daţi năvală. E telefonul meu. Vreau să vorbesc mai întâi cu nevastă-mea. Am acasă nevastă şi copii. D-lor, aici nu e bursă.
FR.: Eşti brutal. Ţi-ai pierdut toată consideraţia mea. Te poftesc să nu mai strigi la mine.
STR.: Allo! Allo! Cine vorbeşte? Nu aud. Vorbiţi mai tare. Drace! Iar s-a întrerupt.
FR.: D-ta eşti de vină. Te porţi ca un casap. Îmi rupi aparatul din mână. Nu aşa se poartă un om inteligent.
STR.: Destul. D-le Frazer. Mi-e teamă că relaţiile noastre prieteneşti de ani de zile...
FR.: Ce fel de relaţii. Du-te dracului, idiotule.
STR.: D-le Frazer...

BEER (*a stat tot timpul şi a ascultat*): Ei, tăcere. Nu mă deranjaţi. (*Telefonul sună.*) Vă spun pentru ultima oară, terminaţi cu zarva asta.
FR.: Ei, vorbeşte.
BEER: Tăcere.
FR.: Ei, vorbeşte.
BEER (*ascultă la telefon şi izbucneşte în râs*): Allo! Straton-bar. Da, aud. Cum? Aşa de puţin? Nu se poate. Mulţumesc. Allo!
FR.: Mulţumesc.
BEER: Centrala telefonică anunţă că <noaptea> azi noapte a fost un uragan care a rupt firele şi de aceea telefoanele n-au funcţionat. Dar acum totul s-a reparat şi...
FR.: Aşadar, n-a fost un potop. Ura! Ura! Suntem salvaţi.
STR.: Da.
FR.: Da.
NEIL: Nu-i aşa. Nu-i adevărat.
STRATON: De ce?
FRAZER: De ce?
NEIL: De ce? Te rog, d-le Frazer. Deschide uşa.
FR.: De ce tocmai eu?
CH. Mă scuzaţi. N-am putea să-i punem la treaba asta pe cei doi vagabonzi? Pe actor şi pe inventator. Să deschidă ei uşa dinspre curte. <E mult mai înalt> Are pragul mai înalt.
FR.: D-lor. Asta e o idee minunată. Să facă treabă ăştia doi.
STR.: Mai e vorbă. Trebuie. Le-am dat toată noaptea de mâncare şi de băut. Cel puţin să <lucre> muncească.
FR.: Să muncească.
STR.: Vagabonzilor, veniţi aici.
(*Amândoi intră cu sticle.*)
NORD.: Unde să le pun pe toate astea?
STR.: Uite, aici.
FR. (*către Beer*): Spune vagabonzilor despre uşă. Te pricepi la chestii de astea.
HIG.: Dacă nu mă înşel, a sunat telefonul.
FR.: Sunat. Sigur c-a sunat.
HIG.: A?

BEER: Fiţi aşa de buni, Higens şi Nordling, şi duceţi-vă dincolo, la uşa ce dă spre curte şi deschideţi-o. Înţelegeţi?
FR.: Dar cu băgare de seamă. Nu că ar fi vreo primejdie, dar să nu vă udaţi pantalonii.
HIG.: <Zău> Serios? Poate că ar fi mai bine să deschidem fereastra.
FR.: D-lor, asta e o idee minunată. Propun să deschidem fereastra.
TOŢI: Da. Foarte bine. Să deschidem fereastra.
NEIL: Nu. Nu cumva.
TOŢI: De ce?
NEIL: E primejdios.
TOŢI: Cum? Mai e vreo primejdie?
BEER: D-le Neil. Termină odată cu glumele. D-lor! Nu mai e nicio primejdie. Electrica arde. Telefonul funcţionează. Charlie! Ridică obloanele.
FRAZER: Eşti un fricos, Charlie. Ridică obloanele. (*Se urcă pe masă.*)
STR.: Am putea să încercăm cu binişorul. Hai să încercăm. (*Deschid binişor fereastra.*)
STR.: Soarele.
TOŢI: O! Soarele! Ura! Ura!
STR.: Ei, acuma putem deschide şi uşa – şi să stingem electrica. Îmi închipui ce cont o să-mi trimită la plată Societatea de electricitate. (*Telegraful se mişcă.*)
BEER: Grâul, 2 dolari. 2 dolari. Transporturile nu sunt suficiente. Grâul la 2 dolari.
TOŢI: Felicitările mele. Felicitările mele.
BEER: Paltonul şi pălăria.
STR.: Un moment. Charlie. Du-te repede să aduci un jurnal de dimineaţă. În sfârşit o să ştim ce s-a întâmplat cu noi.
FR.: Da, adevărat. Aş vrea să ştiu de ce am stat aici o noapte întreagă. Aici în gaura asta.
STR.: Cum?
BEER: Unde ţinem?
STR.: Ei! Nu era prevăzut. Un singur lucru aş vrea să mai spun. Ştiţi prea bine, d-lor, că cele câteva sticle de şampanie cu care v-am tratat, n-am de gând să le pun

la socoteală – dar sunt şi eu un om sărac. Educaţia copiilor costă bani mulţi. Barul a fost toată noapte închis. Vă rog, rog mult, achitaţi nota.

BEER: Mă rog.

FR.: Minunat. Ne ceri să plătim pentru că ne-ai tratat. Pe gratis, ziceai. Eu nu plătesc.

B.: <În orice caz> Prin urmare, 288 de dolari şi 70 de centime.

STR.: Exact, d-le Beer. Şi nu mai pun la socoteală stricăciunile, lumina etc.

BEER: Bine. Destul. Poftim.

STR.: Mulţumesc. Poate doriţi acum un păhărel de rămas bun.

FR.: Nu, mulţumesc.

HIG.: Wisky.

STR.: Ştergeţi-o. Soarele e cald şi e vremea cea mai frumoasă pentru o plimbare. La revedere. Hai, luaţi-o din loc.

NORD.: Da, numai un minut. Voiam doar să-i spun o vorbă d-lui Beer. D-le Beer, iertaţi-mă, am putea face oarecare experienţe.

BEER: Poftim?

NORD.: Voiam tocmai să te rog... Poate că aţi vrea să mă ajutaţi.

BEER: La ce? La invenţia d-tale.

HIG.: Da, la invenţia noastră. Adică a d-tale. A d-tale.

BEER: Cu luneta. Ascultă-mă. Eşti un tip bolnav. Suferi de o idee fixă şi trebuie să te lecuieşti de ea.

HIG.: Hai vino. Stelele apun când străluceşte dolarul. La revedere. (*Ies amândoi.*)

BEER: Începem prin urmare o zi nouă.

FR.: Şi noi porcării.

BEER: Da, dar grâul e la 2 dolari. 2 dolari, d-le Frazer. E plăcut să fii o verigă în lanţul ăsta. Nu-i aşa? Mult mai plăcut decât în lanţul d-lui Neil. Ca să spunem adevărul, d-le Neil, lanţul d-tale n-a fost prea rezistent – şi s-a rupt imediat – şi acum nu mai există.

FR.: Pe drumul vieţii, pentru care d-ta ai cântat, e o plăcută plimbare, nu-i aşa? N-a fost niciun potop şi nimeni n-a murit.

NEIL: Depinde din ce punct de vedere.

FR.: Poate. Dar eu nu sunt aşa de deştept. La revedere. (*Iese.*)

LIZZI (*intră înăuntru*).

STRAT.: Tot n-ai plecat? În bar la mine, ziua totul trebuie să fie onorabil. Ei...

BEER (*intervine*).

LIZZI: Billy. Eu plec, Billy.

BEER: Pleci. Adio.

LIZZI: Billy.

BEER: Eşti supărată pe mine.

LIZZI: Nu. A doua oară nu mai doare ca cea dintâi. Iar o a treia oară nu se va mai întâmpla. La revedere, d-le Neil. (*Iese fluierând.*)

BEER: Socoteala e plătită.

STR.: Da.

BEER: Prin urmare. Pot să mă duc. Îmi pare că nu avem acelaşi drum. La revedere. Admirabilă vreme.

STR.: O, nemaipomenit de admirabilă vreme. (*Beer iese.*) Charlie! Charlie! Unde eşti, trântorule?

CH.: Uite, un ziar. Ce obosit sunt.

STR.: Obosit! Fă imediat curat prin bar.

(*Intră Clientul.*)

CLIENTUL: Coktail. Repede. E aproape zece.

STR.: Un coktail.

CH.: Un coktail.

CLIENTUL: Am avut azi noapte un uragan care a întrerupt telefonul şi telegraful.

STR.: <Uite> Poftim.

CLIENTUL: Şi acum nu mai e nicio urmă. Splendidă vreme.

STR.: Frumoasă vreme. (*Sună telefonul.*) Charlie! Charlie! La telefon.

CH.: Allo! Allo! Un moment. Să întreb. E de la fabrica de gheaţă. Întreabă dacă să ne trimită şi o porţie dublă. E o căldură teribilă. Au comenzi mari.

STR.: Nu. Până mâine cred că se schimbă vremea.

CH.: Nu. Până mâine vremea o să se schimbe.

NEIL: Charlie! Charlie! Un bitter. Dar să fie fierbinte şi tare ca iadul.

STR.: Un bitter.

CH.: Un bitter.

NEIL (*către public*): S-a terminat. Asta e... Dar să ştiţi de la mine. Vremea tot nu se schimbă...

Cortina

636 1-19 Charlie (*la telefon*)... CORTINA *A*.

CORESPONDENŢA

Importanţa corespondenţei lui Mihail Sebastian decurge din bogăţia confesiunilor privind geneza operei şi din bagajul informativ referitor la relaţiile scriitorului cu generaţia sa. Totodată, scrisorile întregesc schiţa autobiografică configurată în *Jurnal* cu o componentă esenţială – perioada studiilor doctorale de la Paris (1929-1931) şi cu preţioase mărturii asupra unor intervale neînregistrate în *Jurnal:* 17 iunie 1940 – 1 ianuarie 1941 şi 31 decembrie 1944 – 15 mai 1945. Pentru a le impune relevanţa, am ordonat cronologic materia, adoptând formula faţă de care scriitorul însuşi şi-a exprimat preferinţa atunci când comenta, în eseul din 1938, *Corespondenţa lui Marcel Proust.* După ce respinge ideea grupării după destinatar („metoda cea mai simplă"), Sebastian constată că: „O ediţie strict cronologică, urmând an cu an etapele corespondenţei şi grupând în acelaşi volum toate scrisorile dintr-o anumită epocă, indiferent de diversitatea adresanţilor, ne-ar fi dat un mai credincios tablou al vieţii lui Proust, al prietenilor lui, al schimbărilor suferite de-a lungul timpului şi ar fi înlesnit confruntări ..." (Mihail Sebastian. *Corespondenţa lui Marcel Proust,* Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II", 1939, p. 11)

Scrisorile lui Mihail Sebastian sunt, desigur, mult mai numeroase decât cele publicate aici. Completarea în timp a acestui capitol al scrierilor este posibilă şi necesară.

Dintre cele dezvăluite până în prezent, corespondenţa cu poetul Camil Baltazar ocupă, în ordinea cronologică a emiterii lor, primul loc. Sub raport numeric este şi cea mai

substanţială, chiar dacă corpusul epistolar, păstrat în arhiva Muzeului Naţional al Literaturii Române, este incomplet. Prima scrisoare din serie este datată *8 februarie 1927*, dar dialogul începuse din anul precedent, cum se vede dintr-o scrisoare Camil Baltazar către Sebastian (24 februarie 1926) aflată în aceeaşi arhivă (M.N.L.R. 82/III/16): „Iubite Domnule Hechter, dedesubtul scrisorii dumitale, aştepta alta ...etc". Lectura scrisorilor lui Camil Baltazar dezvăluie şi alte lacune. Cele 30 texte Sebastian care s-au păstrat, completează consemnările diaristului de mai târziu în trei momente importante: anii debutului literar şi publicistic, anii de studii la Paris, etapa colaborării la „România literară".

În cea mai mare parte, corespondenţa a fost publicată, uneori cu omisiuni, în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, E.P.L., 1965. Camil Baltazar, care le-a editat, nu a dat publicităţii scrisorile strict particulare, fără relevanţă pentru cei doi scriitori şi a exclus din textul publicat câteva fragmente, considerate discutabile; referirile la Nae Ionescu, excluse de asemenea, pot fi (în 1965, când a apărut volumul) intervenţii ale cenzurii.

p. 635-636 Scrisoarea din 8 februarie 1927 este prima din cele păstrate în arhiva M.N.L.R. (101/III/1,173). Nu a fost publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*.

1. Intenţia lui Camil Baltazar de a organiza o „şezătoare" la Brăila face subiectul mai multor scrisori; a fost transmisă lui Sebastian înainte de 8 februarie şi se regăseşte în cele care urmează.

p. 636 Nu a fost publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*.

Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/III/3). Pe plic, adresele celor doi corespondenţi: „Domnului Camil Baltazar. Principatele Unite 31. Bucureşti; Exp. Iosy Hechter. Unirii 119, Brăila"

La sfârşitul scrisorii, câteva rânduri scrise de Isac Rosenzweig (poetul Andrei Tudor): „Adaug câteva cuvinte pentru părerea de rău, de a nu te fi văzut încă o dată înainte de plecare. Îndrăznesc mult, dacă îţi cer să-mi trimiţi „Ceai" şi poezia arătată la Bucureşti lui Hechter? Salutări şi mulţumiri, Y Rosenzweig".

1. Mihail Sebastian răspunde solicitării lui Camil Baltazar din scrisoarea datată 9 februarie 1927 (M.N.L.R. 82/IV/10): „Trebuie să găseşti acei 40-50 adolescenţi sau adolescente care să-mi acorde posibilitatea de a părăsi pentru două zile Bucureştii, spre a sta eu de vorbă cu inima lor, ei de vorbă cu tristeţea mea".

p. 637-638 Publicată de Camil Baltazar în vol. cit., p. 99.

Originalul în arhiva M.N.L.R. 101/II/3/176.

1. Camil Baltazar amendase întârzierea răspunsului lui Sebastian, într-o scrisoare trimisă din Focşani, la 28 martie 1927 (M.N.L.R. 82/II/18): „Şi dacă ar fi fost numai confirmarea ce trebuiai să-mi dai unei spovedanii pe care nu o fac decât atunci când omagiez pe cineva şi încă ar fi trebuit să-mi trimiţi câteva rânduri.

La dracu, tăcerea e bună pentru proşti".

p. 639 Publicată în vol. cit., p. 100.

Originalul, în arhiva M.N.L.R. 101/III/2.

1. Citat reprodus din scrisoarea lui Camil Baltazar din 27 martie (M.N.L.R. 82/II/28).

2. *Vecernii*, primul volum de versuri al lui Camil Baltazar, publicat în 1923.

3. Informaţii cerute de Camil Baltazar în scrisoarea din 27 martie 1927.

p. 641-643 Scrisoarea din 12 aprilie 1927 a fost publicată în vol. cit., p. 102, fără primele două aliniate din P.S. (p. 643)

Originalul în arhiva M.N.L.R. 101/II/1.

1. În scrisoarea din 8 aprilie 1927 (M.N.R.L., 82/II/29), Camil Baltazar încearcă să determine o confesiune „sinceră"

din partea lui Mihail Sebastian: „... să venim unul spre celălalt aşa cum d-ta într-adevăr doreşti. Aşa că scumpul meu mezin, scrie-mi cu peniţa d-tale cea mai subţire şi mai caldă [...] Pentru cât ne cunoaştem, putem scrie fără jenă de a literaturiza. Ne înţelegem, s-o ştii. Şi încă bine."

2. Răspunde solicitării lui Camil Baltazar, din scrisorile trimise la 27 martie 1927 (M.N.L.R., 82/II/28) şi la 8 aprilie 1927 (M.N.L.R., 82/II/29)

3. În scrisoarea din 27 martie 1927, Camil Baltazar îi ceruse lui Sebastian sprijinul pentru organizarea , la Galaţi , a unei întâlniri cu tinerii.

p. 643-645 Publicată în vol. cit. p. 104-105; Sunt omise informaţiile despre băile de la Lacul Sărat şi despre demersurile făcute pentru întâlnirea de la Galaţi.

Originalul în arhiva M.N.L.R. 101/II/2. Scrisoare cu plic, cu adresa: „Domnului Camil Baltazar. Str. Apolodor 3 bis, et. III. Bucureşti. Casa Moss."

1. Mihail Sebastian răspunde observaţiilor făcute de Camil Baltazar care îi imputa oscilaţiile între „traiectoria inginerească a unei vieţi de disciplină burghezească" şi literatură: „Dacă vrei să scrii, atunci toate aceste clătinări şi legănări şi introspecţii de acum sunt bune şi rodnice. Încercate însă numai ca divertismente pitoreşti lângă aridul stâlp al carierei viitoare, sunt cât se poate de stricătoare. Viaţa te cere crud şi marmorean. Fără mămăliga introspecţiilor şi fără panglicuţele divagaţiilor." (Scrisoare Camil Baltazar, 8 aprilie 1927, M.N.R.L. 82/II/19)

p. 646-647 Scrisoarea din 13 iulie 1927 nu a fost publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar.*

Originalul în arhiva M.N.L.R. 101/II/3 Scrisoare cu plic: „Domnului Camil Baltazar. Castelul Brâncoveanu. Sâmbăta de Sus. Făgăraş"; Exp. „Iosy Hechter. Unirii 119 Brăila".

1. Camil Baltazar îi scria de la Sâmbăta de Sus, la 4 iulie 1927 (M.N.L.R. 82/II/30): „Toată împrejurimea e calmă şi picturală. Numai linişte sufletească să fie [...] Fac plimbări

dese între lanuri, mă joc în grădină şi apoi tânjesc la soare radioactiv...", după câteva zile însă (18 iulie 1927), răspunzând scrisorii lui Sebastian, declară: Te înşeli dacă bănuieşti că trăiesc tihnit aici ...".

p. 647 Publicată în vol. cit., p. 106.

Originalul în arhiva M.N.L.R. 101/II/4 Scrisoare cu plic: „D-lui Camil Baltazar. Sâmbăta de Sus. Făgăraş, la Castelul Brâncoveanu; expeditor: Iosy Hechter, Unirii 119, Brăila".

p. 648-650 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar* (ed. cit. p. 107-108).

Originalul în arhiva M.N.L.R. 101/III/5. Scrisoare cu plic: „Domnului Camil Baltazar. Casa Moss. Bucureşti. Apolodor 3 bis, et. III; exp. Iosy Hechter, Unirii 119. Brăila".

1. Camil Baltazar a răspuns prompt şi încurajator la strigătul „Vreau să plec" al lui Sebastian, oferindu-i sprijinul: „Îţi ofer primele şi cele mai necesare arme – imediat. Vei fi scutit de mizerie ... 3000 lei vei câştiga traducând, pentru «Lectura» şi altele, 3-4 nuvele pe lună. Alţi 2000 vei avea făcând lucruri mărunte la o gazetă pe care ţi-o voi numi când vei fi aici. Dar vino. Neapărat ". (Scrisoare din 12 octombrie 1927, M.N.L.R. 82/II/32)

2. Primul foileton din „Cuvântul", *Sentimentalul Gourmont* a fost publicat la 14 august 1927. Referitor la posibilitatea de a „găsi acolo de lucru", C. Baltazar a răspuns în scrisoarea citată mai sus: „În chestia «Cuvântului» am vorbit cu acei de acolo acum câteva zile. Faptul că eşti evreu va fi o piedică, principială. Cum află lucrul acesta nu te mai publică".

p. 650-651 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar* (p. 109-110), fără fragmentul de la p. 651, ultimul aliniat, în care Sebastian răspunde la solicitarea lui Camil Baltazar (12 octombrie 1927, M.N.L.R. 82/II/32) de a afla motivul pentru care nu i se trimite „pustia ceia de mie", subvenţie pe care scriitorul o primise, se pare, până atunci de la Brăila.

Originalul, în arhiva M.N.L.R. 101/III/6 Scrisoare cu plic: „Domnului Camil Baltazar. Casa Moss. Bucureşti. Apolodor 3 bis, et. III; exp. Iosy Hechter, Unirii 119. Brăila".

1. Camil Baltazar precizează în nota din volumul citat: „Obţinusem promisiunea unui post cu program redus la editura „Cultura naţională", de sub conducerea lui Simionescu-Râmniceanu, pe care Sebastian nu l-a mai ocupat deoarece, în ultimă instanţă, nu i s-a aprobat regimul special de muncă ce i-ar fi permis să-şi continue studiile şi preocupările literare".

2. Poetul Andrei Tudor.

p. 652 Publicată în *Scrisori către Camil Baltazar* (ed. cit. p. 111).

p. 652-653 Publicată de Mircea Handoca în „Orizont", serie nouă, nr. 52, 30 decembrie 1988, p. 5 (*Mircea Eliade în scrisori. Mihail Sebastian către Mircea Eliade*); republicată în volumul *Mircea Eliade şi corespondenţii săi*, vol. 4, Criterion, 2006. p. 326.

Carte poştală adresată „D-lui Mircea Eliade. Str. Melodiei 1"; Exp. „Mihail Sebastian. Unirii 119. Brăila".

Provenită din arhiva Corina Alexandrescu (cum se menţionează, la prima publicare, în „Orizont", scrisoarea se află în arhiva Mircea Handoca.

p. 653-656 Publicată de Mircea Handoca în „Orizont", nr. cit.; republicată în volumul *Mircea Eliade şi corespondenţii săi,* ed. cit., *p. 326-328*

Originalul în arhiva Mircea Handoca.

1. Suita de cronici literare, publicate la rubrica „Semne pe un dulap de cărţi".

p. 656-659 Publicată de Mircea Handoca în „Orizont", nr. 2, 13 ianuarie 1989, p. 8, sub titlul *Mircea Eliade şi Mihail Sebastian;* republicată în volumul *Mircea Eliade şi corespondenţii săi,* ed. cit., p.329-330

Originalul în arhiva Mircea Handoca.

1. Nae Ionescu.

p. 659-660 Publicată în vol. cit., p. 112-113.

Originalul, în arhiva M.N.L.R. 101/II/5.

1. Este vorba de articolul lui Petru Comarnescu, *Punere la punct. Detractorul domnului Ralea* („Ultima oră", I, nr. 2, 29 decembrie 1928). Replica lui Sebastian, în „Cuvântul", 2 ianuarie 1929: *Mic răspuns la o prostie mare.*

2. *Scrisoare către un critic* („Cuvântul", IV, 1923, 28 decembrie 1928), atac la adresa lui E. Lovinescu, publicat la puţin timp după ce, în cenaclu, criticul îl admonestase pe Sebastian. În replică tânărul gazetar scria: „Aveţi despre funcţia scrisului, domnule, o prejudecată în care amfitrionul din dv. şi şeful de cenaclu se trădează înaintea criticului".

3. Referire la aprecierile din *Adaos la „evoluţia criticii literare". (Mutaţia valorilor estetice)*

4. „Rezervele" lui Camil Baltazar sunt exprimate în „Tiparniţa literară" (nr. 3, 1 ianuarie 1929): „Amicul Sebastian nu are deloc dreptate [...] trebuie să recunoaştem că dacă jocul uman al şovăielilor a intrat câteodată în exerciţiul critic al lui E. Lovinescu, întotdeauna însă scrisul acestuia a fost ridicat ca un scut mai sus de capul contimporanilor ...".

p. 660-662 Scrisorile lui Mihail Sebastian către Camil Petrescu, cunoscute până în prezent, se înscriu în intervalul 1929-1943; cele mai multe sunt expediate de la Paris (1929-1931), în perioada studiilor doctorale şi a elaborării primelor proze. „Faptul de a te fi cunoscut – scrie Sebastian într-o scrisoare din 30 aprilie 1930 – e capital în existenţa mea. Nu scriu o pagină de literatură, nu şterg un cuvânt şi nu adaug vreunul fără să mă gândesc: acesta i-ar plăcea, acesta nu i-ar plăcea lui Camil Petrescu". O comfirmare a sentimentelor faţă de „mentor" este înregistrată în dedicaţia pe volumul *Cum am devenit huligan*: „Lui Camil Petrescu, o admiraţie pe care nimic nu o va clinti – o iubire pe care nimic nu o va zdruncina". (3 ianuarie 1934). Scrisorile sunt şi ele mărturiile unei prietenii verificate în timp, prietenie pe care Camil Petrescu o numea, în 1933, „strict literară ... de oameni care au crezut în scris, care au încercat disoluţia tuturor îndoielilor şi au căutat dezlegări de trudă comună".

Prima scrisoare cunoscută este datată 8 aprilie 1929. A fost publicată de Florica Ichim în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II, Minerva, 1981, pp. 221-222. Ediţie îngrijită, prefaţă, note şi indici de Florica Ichim.

1. Revista „Munca intelectuală" nu a mai apărut.

2. Andrei Tudor, poet şi prozator, originar din Brăila.

3. Horia Robeanu – poet.

4. Un fragment din *Le Dieu des corps* de Jules Romains a fost publicat în „Cuvântul", 28 aprilie 1929, la rubrica „Antologia noastră".

5. Este vorba de *Mic tratat de estetică sau Lumea văzută estetic*.

p. 662-663 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, II, p. 224-225.

1. Referire la *Viaţa amoroasă a ducelui de Richelieu (Povestită de el însuşi), fragment publicat în* „Universul literar", nr. 16, 14 aprilie 1929, p. 255-256. Traducerea este semnată cu iniţiale: I. Gr.

p. 663 Publicată în *Scrisori către Camil Petrescu*, II, p. 225.

Telegramă care marchează ziua de naştere (stil nou) a lui Camil Petrescu.

Data telegrafului: 22/IV/29 ora 14.

p. 664-668 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, II, p. 225-227.

1. P.H.Pralea este pseudonimul lui Pierre Hechter, fratele mai mare al lui Sebastian care a publicat *Teme proustiene,* în „Cuvântul", nr. 1447, 3 mai 1929.

2. În „Ultima oră", nr. 87, 11 aprilie 1929 şi nr. 103, 1 mai 129, Petru Comarnescu, Ion Barbu şi Ion Pillat au publicat articole elogioase despre cartea lui Mateiu Caragiale.

p. 668-669 Scrisoarea din 7 V 1929 nu a fost publicată în volumul citat.

Originalul se află în arhiva M.N.R.L. (101/I/8). Pe plic: „Domnului Camil Petrescu, str. Regală 21. Bucureşti; Exp. Mihail Sebastian, Unirii 119 [Brăila]".

1. Ca şi „Munca intelectuală", a doua serie a „Cetăţii literare" a rămas doar un proiect.

2. În bibliografia operei lui Mihail Sebastian nu se regăsesc toate proiectele expuse aici. A scris, favorabil, despre Mateiu Caragiale (*Craii de Curtea Veche*) în „Cuvântul" (29 aprilie 1929) şi în „Vitrina literară" (21 octombrie 1929), apoi în „Rampa", 22 ianuarie 1936.

p. 669-672 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II, p. 228-230.

1. „Romanul românesc", mereu amânat, este unul din proiectele nefinalizate de Mihail Sebastian. După cum notează în *Jurnal,* abia în 1936 scriitorul definitiva cuprinsul primului volum: „Rebreanu, Sadoveanu, H.P.-Bengescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu. Ionel Teodoreanu" (*Jurnal*, ed. cit. p. 51).

2. Intenţia, „lichidării din faţă" a „contingentului literar Cezar Petrescu – Ionel Teodoreanu – Gib Mihăescu" a fost, ulterior, revizuită. După ce în „Tiparniţa literară" (februarie 1929) a declarat, la apariţia romanului *Turnul Milenei,* că: „Literatura domnului Ionel Teodoreanu este plană", scriitorul fiind „exemplul cel mai ciudat de proprie neînţelegere din câte literatura românească poate oferi", la apariţia volumului *Lorelei,* Sebastian a consemnat în „Breviarul" din „Rampa" (29 noiembrie 1935): „De acord sau în dezacord cu literatura *Medelenilor*, trebuie să recunoaştem în d. Ionel Teodoreanu un moment important în epica noastră modernă. E un romancier care a dat expresie unei lumi, cu larg ecou în publicul mare. Acest lucru nu ne poate determina atitudinea critică, dar ne impune atenţia. Şi pe urmă, nu vom uita niciodată suavele bucurii pe care, mai de mult, le găseam în *Uliţa copilăriei* şi în primele pagini din *Medeleni* ...".

Despre Gib Mihăescu a scris favorabil la apariţia romanului *Rusoaica* (România literară", 1 iulie 1933), iar la

moartea scriitorului declara: „E mai mult decât un mare scriitor care moare" („Rampa", 21 octombrie 1935).

3. Mihail Sebastian a scris despre literatura lui Georges Moore în *Romanul insular* („Cuvântul", 5 februarie 1930).

4. Fermina Marquez de Valery Larbaud.

p. 673-674 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II, p. 230-231.

p. 674-678 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II (ed. cit. p. 231-233).

1. Mihail Sebastian a publicat în „Cuvântul" (21 februarie, 27 februarie şi 5 martie 1930) suita de articole *Note stendhaliene: Armence, Lamiel şi Lucien Leuwen.*

2. C.S. Făgeţel, scriitor şi publicist, fondator al revistei craiovene „Ramuri".

3. „Omul liber", care a apărut la Bucureşti între 21 noiembrie 1929 şi 31 decembrie 1930. a publicat texte de Ilarie Voronca, Camil Petrescu, A. Cotruş, P. Cerna, Radu D Rosetti ş.a.

4. Bogdan Varvara – publicist.

5. Este vorba de piesa *Care din ele?*; s-a jucat în februarie 1930, la studioul Teatrului Naţional din Bucureşti.

p. 678 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar* (ed. cit., p. 114-115).

Originalul se află în arhiva M.N.R.L. 101/1/6 Scrisoare cu plic: „Domnului Camil Baltazar, 11 Str. Anastase Panu 11, Bucarest 5, Roumanie"; exp. „Mihail Sebastian, 52 rue de la Clef, Paris II".

Cu puţin timp în urmă Sebastian expediase, la aceeaşi adresă, o carte poştală ilustrată, din Geneva: „Pont des Bergues et Ile J.J. Rousseau", semnată „Mihail Sebastian. Geneva. 16. IV. 1930".

p. 679-684 Publicată prima dată de Florica Ichim: *Epistolar*, în „Manuscriptum", nr. 3/1979, p. 129-131; republicată în *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II (ed. cit. p. 234-236).

1. Pamfil Şeicaru, cunoscutul gazetar şi om politic.

2. *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război.*

3. Este vorba de romanul *Oraşul cu salcâmi.*

4. Prima referire la romanul *De două mii de ani.*

p. 684-685 Publicată în *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II (ed. cit. p. 236-237).

p. 685 Carte poştală ilustrată, vedere din Nogent-sur Marne: Le Boulevarde de la Marne.

Alături de mesajul lui Sebastian, un scurt text semnat, cu pseudonim, de fratele scriitorului, Pierre Hechter: „Numele meu vă mai spune ceva? Dacă da, respectuoase salutări. Pralea"

p. 685-686 Carte poştală ilustrată. (Le lac d'Annecy. Route du col de la Foroloz), adresată „D-nei şi D-lui S. Păstorescu, la ziarul «Curierul», Brăila, România"; exp. „ I.H., Pension «Les Marquisats», Annecy (Haute Savoie)".

Originalul, în arhiva M.N.R.L. (101/0/5).

1.Familia S. Păstorescu, Bazil şi Silvia Schafermann, de la care provin multe dintre scrisorile Sebastian aflate în arhiva M.N.L.R., rude apropiate ale scriitorului.

p. 686-690 Publicată prima dată de Florica Ichim în „Manuscriptum", nr. 3/1979, p. 131-133; republicată în *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II (ed. cit. p. 237-239).

1. Câteva scrisori ale Doamnei T., integrate ulterior în romanul *Patul lui Procust* au fost publicate în „Cetatea literară".

2. *Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici*, publicat în ultimul număr al „Cetăţii literare" (23 decembrie 1926) a fost scris în urma atacului orchestrat de Pamfil Şeicaru după reprezentaţia cu piesa *Mioara.*

3. *Oraşul cu salcâmi*

4. Se referă la „Jurnal iudeu" prima parte a romanului *De două mii de ani.*

5. Isaiia Răcăciuni, gazetar şi redactor la revista „Premiera", colaborator la „Adevărul", „Epoca", „Rampa", „Viaţa românească" şi la editura „Cultura naţională"; secretar al Fundaţiei pentru literatură şi artă „Regele Carol II".

6. Editura Naţională Ciornei, unde Sebastian a publicat două dintre cărţile sale.

7. Editura „Ancora", S. Benvenisti & Co. a tipărit operele Hortensiei Papadat Bengescu, Camil Petrescu, G. Bacovia şi ale sciitorilor de la Sburătorul. Sebastian atacase într-un articol din 1928 („Cuvântul", 17 iulie) editura, considerând că se află „sub imediatele ordine" ale lui Lovinescu.

8. George G. Mironescu, profesor universitar şi om politic, reprezentant al României la Liga Naţiunilor (1929-1930).

p. 690-694 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 116-119)

Originalul, în arhiva M.N.R.L. (101/III/7).

1. Se referă, cu siguranţă, la „Jurnalul iudeu" – primele două secvenţe ale romanului *De două mii de ani.*

2. *Oraşul cu salcâmi.*

3. Impresiile vacanţei la Annecy se regăsesc în nuvela *Renée, Marthe, Odette* din volumul *Femei.*

p. 694 Originalul, în arhiva M.N.R.L. (101/0/2). Nu a fost publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar.*

Carte poştală ilustrată (Le lac d'Annecy. Les dents de Lanfon et vue sur St. Germain), adresată „Domnului Camil Baltazar, Str. Anastase Panu 11, Bucarest, Roumanie".

p. 695 Carte poştală expediată din Elveţia; către „Monsieur Camil Petrescu, Str. Câmpineanu 40, Bucarest, Roumanie". (Publicată în *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II, (ed. cit. p. 240).

p. 695-699 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 120-123), cu două omisiuni: „Dacă ai şti ce oribilă, ce dezgustătoare e ţigănia Bucureştilor, privită de aici" (p. 696); „Dacă nu i-aş fi atât de mult îndatorat lui Nae Ionescu, aş renunţa bucuros şi la foiletonul gazetei" (p. 696).

Originalul în arhiva M.N.L.R (101/III/8)

1. E vorba de *Oraşul cu salcâmi*, început în 1929.

2. Prima referire la nuvela *Emilia*, publicată în „Tiparniţa literară", mai 1931

3. Nu a scris studiul despre *Estetica d-lui Lovinescu.*

p. 699-702 Publicată în volumul citat, p. 124-125, fără paragraful de la p. 701-702: "Uite, singurul gând, că ceva ar putea – Doamne fereşte – să mă oblige să mă întorc acolo, [....] un ceas întreg".

Originalul în arhiva M.N.L.R (101/III/9)

1. Din vacanţa la Annecy îşi extrage substanţa nuvela *Renée, Marthe. Odette* din volumul *Femei* şi câteva pagini de jurnal (*Jurnal de vacanţă*), publicate în „Cuvântul" (numerele 1895, 1901, 1914, 1924, 1932, 1942, august – septembrie 1930).

2. Referire la romanul *Oraşul cu salcâmi.*

3. Impresiile călătoriei la Geneva au fost consemnate în *Scrisoare din Geneva*, publicată în „Cuvântul", 28 septembrie 1930.

p. 702-705 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II (ed. cit. p. 240-242).

1. *Drum cu ocoluri la Odobeşti* (fragment din *Ultima noapte de dragoste întâia noapte de război*) publicat în „Tiparniţa literară", anul II, nr. 6-10/1930, p. 13.

2. E vorba de *Isabel şi apele diavolului.* Sebastian a scris două cronici despre cartea lui Eliade: *Cartea lui Mircea Eliade* („Cuvântul", 31 mai 1930) şi *Mircea Eliade: „Isabel şi apele diavolului"* („România literară", 6 august 1932).

3. *Quatre portraits* de Martha Bibescu. Cronica lui Mihail Sebastian la cartea Marthei Bibescu, *Principesa Bibescu portretistă*, a fost publicată în „Cuvântul", nr. 1910 la 16 februarie 1930.

p. 706-707 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 127-128), cu omisiuni (p. 706: „1. Vrei să-i spui [...] pagina literară).")

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/7) Scrisoare cu plic, expediată de Sebastian de la noua sa adresă din Paris: „Messidor Hôtel, 330 rue Vaugirard, Paris XV". La această adresă pariziană vor locui eroii nuvelei *Arabela* din volumul *Femei* (1933).

1. Este vorba şi aici de *Oraşul cu salcâmi; manuscrisul a fost trimis lui Camil Baltazar în martie 1931.*

p. 707-710 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 129-132)

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/III/10). Scrisoare cu plic, expediată din Paris, „Messidor Hôtel, 330 rue Vaugirard, Paris XV".

1. *Drum cu ocoluri la Odobeşti*, „Tiparniţa literară", nr. 6-10, iulie – octombrie 1930.

p. 710-714 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 133-135).

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/III/10). Scrisoare cu plic (adresa din scrisoarea precedentă).

1. E vorba de volumul VI (*Mutaţia valorilor estetice*) din *Istoria literaturii române contemporane,* care a apărut în 1929. Paragraful la care se referă Sebastian încheie capitolul XXX, *Adaos la „Evoluţia criticii literare".*

2. Referire la *Scrisoare către un critic*, publicată de Sebastian în „Cuvântul", 28 octombrie 1928.

3. Este vorba de primul volum din *Memorii*, publicat în 1928.

4. *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, care a apărut în noiembrie 1930.

p. 714-717 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 136-138).

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/III/12). Scrisoare cu plic.

1. Sebastian justifică aici „tânguirea", din scrisoarea datată 12 noiembrie 1930, pentru care Baltazar îl mustrase în răspunsul său din „Ajunul Crăciunului 1930" (M.N.L.R. 82/II/34): „m-a supărat [...] totala dumitale dezarmare în faţa vieţii. M-a indignat chiar tânguirea dumitale".

2. „melamezi" – dascăli în limba ebraică.

3. În scrisoarea citată mai sus, Camil Baltazar îi reproşase lui Sebastian îndărătnicia în ceea ce priveşte colaborarea la „Tiparniţa literară" şi încheia: „ ... nu te mai rog pentru că văd că eşti un zevzec".

4. *Oraşul cu salcâmi.*

p. 717-720 Publicată prima dată de Florica Ichim în „Manuscriptum", nr. 3/1979, p. 133-135; republicată în *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II (ed. cit. p. 242-244). La sfârşitul scrisorii, transcrisă, probabil, după plic – adresa din Paris a scriitorului: „Ex. Mihail Sebastian, Messidor Hôtel, 330 Rue de Vaugirard, Paris XV".

1. *Camil Petrescu sau despre o dramă a inteligenţei*, în „Cuvântul", 14 ianuarie 1931.

2. Personaj din romanul lui Marcel Proust.

p. 721 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 139).

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/8). Scrisoare cu plic expediată din Paris, „330 rue de Vaugirard".

1. *Oraşul cu salcâmi.*

p. 721-722 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 140).

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/9).

1. Este vorba de nuvela *Emilia* care a apărut în „Tiparniţa literară", nr. 1-3, mai 1931.

p. 722-724 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 141- 142). Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/10).

1. Poate pentru că a ajuns prea târziu, dedicaţia nu a apărut în „Tiparniţa literară".

2. În volumul de corespondenţă publicat de Camil Baltazar, numele lui Titu Devechi este dat cu iniţialele T.D., iniţiale sub care, adeseori, gazetarul şi-a publicat articolele.

p. 724-725 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 143-144).

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/11). Scrisoare cu plic (aceleaşi adrese pentru expeditor şi destinatar).

1. Este vorba de manuscrisul romanului *Oraşul cu salcâmi*.

2. Un fragment din roman a fost publicat, cu titlul *Întâiul sânge*, în „Tiparniţa literară", nr.5, 1929.

p. 725-729 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 145-147).

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/12). Scrisoare cu plic.

1. *Oraşul cu salcâmi*

2. Volumul *Femei,* care va apărea în 1933.

3. Se referă la romanul *De două mii de ani* (1934), proiectat şi, parţial, scris în 1931.

4. „Nouvelle Revue Française"

5. *Oraşul cu salcâmi* nu a fost acceptat la editura „Cultura naţională". A fost publicat abia în 1935.

6.Este vorba de *Masca apoloniană a lui Eugen Lovinescu*, în „Vremea", an III, 1930, nr. 152, 153; an IV, 1931, nr. 161, 162, 164, 166, 168.

p. 729-730 Publicată de Camil Baltazar în volumul citat, p. 149 cu un paragraf eliminat (p.729-730: „ 2. nu vreau ca...Nae Ionescu ar avea dreptul să fie mâhnit.")

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/13). Scrisoare cu plic. Hârtie cu antet: „Messidor Hôtel 330 rue de Vaugirard. Paris".

1. Nota la care se referă Mihail Sebastian a apărut în „Vremea", nr. 179, 26 martie 1931, p. 4, la rubrica lui Camil Baltazar, „Vremea literară".

p. 730-731 Publicată în volumul citat (p. 152).

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/14).

1. Cronica la cartea lui Gh. M. Cantacuzino a apărut în „România literară", nr. 22, 16 iulie 1932, „numărul curent", aşadar.

2. Montaureanu – librar din Bucureşti.

3. Între 16 iulie – 6 august, plecat în vacanţă, Sebastian nu a scris cronica la „România literară".

p. 731-732 Scrisoare inedită. Originalul la Biblioteca Academiei Române (S 37(1) CML XXVI).

1. Data poştei din Piteşti, unde a fost expediată scrisoarea („Doamnei Maria Sorbul la Şcoala Profesională. Pentru Dl. Liviu Rebreanu. Piteşti) este doar parţial lizibilă 193... Este, probabil, vorba de anul 1932, când, în luna iulie, Sebastian era în concediu la Breaza, pentru că într-o scrisoare către Camil Baltazar, trimisă din Brăila, iulie 1932, preciza: „plec de la 15 sau de la 1 în vacanţă ..."; la 14 august 1932, îi scria aceluiaşi, din Breaza de sus.

2. „România literară"

p. 732 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 151).

Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/ 0/4). Carte poştală: „Exp. Mihail Sebastian la Şcoala de Menaj, Breaza de Sus (Jud. Prahova)". Data poştei – 15 VIII 1932.

1. Este vorba, probabil, de cronica la cartea lui C. Stere *Smaragda Teodorovna*, care a apărut în „România literară", 20 august 1932.

p. 732-733 Scrisoare inedită. Originalul în arhiva Sebastian de la Biblioteca Academiei Române (S 37(2) CML XXVI).

Hârtie cu antetul ziarului „Cuvântul"

1.Este vorba de „România literară".

p. 733 Nu a fost publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*.

Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/ 1/2). Scrisă pe hârtie (1/2 filă) cu antetul ziarului „Cuvântul" unde este imprimat anul: 193...

Fiind vorba de cronica la „România literară" unde Sebastian a semnat (de la primul număr, cu regularitate de puţine ori încălcată) „Cronica literară", scrisoarea este, desigur, din 1932. Lipsa colaborării lui Sebastian între 16 iulie şi 6 august („România literară" nr. 23 şi 24), 5 noiembrie – 10 decembrie („România literară" nr. 39, 40, 41, 42), 1-29 octombrie („România literară" nr. 34, 35, 36) trimite la unul dintre aceste intervale.

p. 734 Scrisoarea din 23 decembrie [1932] nu a fost publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*.

Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/ I/3). Scrisă pe hârtie (1/2 filă) cu antetul ziarului „Cuvântul" unde, în caseta imprimată, anul „193..." este completat în creion – 193[2], probabil, de Camil Baltazar.

p. 734 Ciorna nesemnată a unei scrisori inedite către Al. Rosetti se află la Biblioteca Academiei Române – Arhiva Mihail Sebastian II, mss. 6. Textul este scris pe contrapagina unei file de manuscris – variantă la nuvela *Maria* din volumul *Femei*, ceea ce sugerează datarea – 1932. O mărturie a lui Mircea Eliade confirmă anul. Eliade relatează în *Memorii I* (Humanitas, 1991, p. 243-244) despre demersurile făcute de Sebastian , după apariţia primei sale cărţi (*Fragmente dintr-un carnet găsit*, 1932), pentru publicarea volumului de nuvele la „Cultura Naţională". Dar Rosetti – consemnează Eliade – „a refuzat şi, profund mâhnit Sebastian s-a hotrât să încerce aiurea". Probabil, pentru a-l convinge pe Al. Rosetti, Sebastian a solicitat o întrevedere prin scrisoarea despre care nu se ştie dacă a fost sau nu expediată.

p. 734 Telegramă transmisă din Brăila, cu numărul 877, la 15 I. 1933, (data telegrafului), publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu II*, p. 244.

p. 735 Scrisoare inedită către Felix Aderca. Biblioteca Academiei Române (S 22(2) DCCCXVII).

1. Textul este scris pe o hârtie cu antetul ziarului „Cuvântul". Data este completată cu creion negru, probabil de către Felix Aderca, în caseta imprimată: „Cuvântul" / Bucureşti, I / 193..."

2. Cu siguranţă este vorba de volumul *Femei*, apărut în februarie 1933.

p. 735 Carte de vizită cu înscrisul: „Mihail Sebastian / Redactor al ziarului „Cuvântul" / Bucureşti".

Originalul la Biblioteca Academiei Române (S 28 CCI)

3. Datarea este dedusă din context; Mihail Sebastian publicase în februarie 1933 *Femei*, cea de a doua carte a sa.

4. Corneliu Moldovanu, preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români (1921-1923; 1933-1935).

5. Este vorba de volumele lui Sebastian: *Fragmente dintr-un carnet găsit* şi *Femei*.

p. 735-736 Publicată de I. Ludo în „Adam", an V, nr. 68, 1 martie 1934, p. 6 în cuprinsul pamfletului *Un ovrei cumsecade în ghiarele moralei iudaice*.

1. 1. Ludo a ripostat în pamfletul citat: „Această injurie nu s-a produs. Eu n-am atins pe omul acela, nici măcar cu o virgulă. De când patronul nu poate răspunde, n-a fost o singură dată obiectul preocupărilor noastre. Fiindcă să vezi, drăcia dracilor: galbena mea broşură, care l-a făcut pe alb-albastrul Sebastian să vadă roşu, nu-i altceva decât reproducerea articolului meu *Si vis pacem – sparge geamuri*, apărut în Adam, nr. 66 de la 1 dec. 1933... Adică pe vremea când patronul putea să răspundă [...] dl. Sebastian se indignează prin procură. Foarte bine! Dacă-i aşa – cu toate că-i puţin cam tardiv, fiindcă de la 1 decembrie până acuma este o bună bucată de vreme – ce ar fi să se apuce tot prin procură, să spele d-sa, onoarea patronului. Pentru că a trăit şi crescut în spiritul arian al patronului şi pentru că a luptat până în ultima clipă la triumful ideologiei răsăritene – să ridice, d-sa, ca un vasal leal şi viteaz ce este, spada căzută din mâna patronului şi să ne dea d-sa răspunsul ce ni se cuvine – după propria d-sale credinţă. [...] Trebuie să se ştie că dl. Sebastian n-a fost redactoraş de

mâna a treia, ci un coşcogea hamal ideologic de pagina întâia, zilnic cursiv şi politic, el evreul, în gazeta care muncea de zor să scoată pe evrei din presa politică – el evreul, sfetnicul şi amicul patronului adversar al sfetnicilor politici evrei. [...] Aceasta [scrisoarea lui Sebastian] e prima producţie literară cu care tânărul dar foarte fecundul Mihail Sebastian, face direct cunoştinţă cu publicul evreiesc.

2. Este vorba de Nae Ionescu care în februarie 1934 era arestat.

3. Referire la broşura *Si vis pacem – sparge geamuri ori Nae, Nae şi iar Nae*. Textul integral a apărut iniţial în „Adam", anul V, nr. 66, 1 decembrie 1933.

p. 736 Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/ II/16).

1. Identificarea doctorului Nestorianu în persoana „Domnului Doctor" aparţine Silviei Schaferman, de la care provine documentul.

Dr. Nestorianu apare în corespondenţa M. Sebastian – Camil Baltazar ca personaj important în comunitatea brăileană.. A încurajat, se pare prin contribuţii băneşti (vezi scrisoarea din 8 februarie 1927), pe tinerii scriitori din Brăila.

p. 737-738 Publicată de Mircea Handoca, în „Orizont" nr. 2, 13 ianuarie 1989, p. 8, sub titlul: *Mircea Eliade şi Mihail Sebastian*; republicată în volumul *Mircea Eliade şi corespondenţii săi*, ed. cit., p. 330-331.

Scrisoarea provine din arhiva Corina Alexandrescu, sora lui Mircea Eliade. Pe plic, adresa: Domnului Mircea Eliade, B-dul Dinicu Golescu, 1bis. Bucureşti.

1. Se referă la afirmaţiile lui George Racoveanu din polemica în jurul romanului *De două mii de ani (*„Credinţa", 1934).

p. 738 Scrisoare inedită. Originalul în arhiva Bibliotecii Academiei Române (S 17/CDLXIII). Pe colţul din stânga sus al filei, scriitorul a indicat adresa: „M. S. Sfinţii Apostoli 14, Bucureşti".

1. În 1935, Sebastian lucra în redacţia „Rampei"

2. Răspunsul lui G. M. Zamfirescu (M.N.L.R. 36/III/7) infirmă, din păcate, informaţia lui Sebastian:

Iaşi, februarie 1935

Dragă domnule Sebastian,

Am fost de la lectură un prieten, deci un înţelegător al cărţii d-tale. Nu am scris ca să te apăr, pentru că nu am crezut că ai nevoie de apărare. Pe de altă parte discuţia asupra „cazului" în sine a fost susţinută aşa de fals de prieteni şi de duşmani şi s-a făcut atâta tămbălău acolo unde totul ar fi fost limpezit printr-un singur gest de bună-credinţă, încât ar fi fost necesar să urlu ca să impun o clipă de linişte şi să spun astfel un adevăr care odată şi odată tot va fi spus.

Am vrut în adevăr să fac ceva azi pentru cartea d-tale mai ales că am întâlnit îndeosebi printre intelectualii ieşeni de dincolo şi de dincoace de baricadă o mentalitate tot aşa de obtuză ca şi în presa bucureşteană. Fixasem o conferinţă despre: o carte, un om, o polemică şi un proces literar în care acuzarea unui avocat antisemit, Nelu Ionescu, şi apărarea altui avocat, Omer Popovici eu aveam să aduc cuvântul scriitorului de azi şi de oricând, care vroia să afirme odată mai mult dezideratul misiunii lui de creator, în ciuda şi mai presus de orice considerent politic, politicianist, de castă sau de clasă socială, de rasă.

Din păcate, conferinţa a fost interzisă de autorităţile militare în ajunul datei fixate, deşi la început ne dăduse autorizaţia (cine va fi intervenit, prin ce mister s-a revenit asupra aprobării, nici acum n-am înţeles,iar procesul literar a fost amânat pentru ... timpuri mai bune).

Asta e tot.

Te rog să mă scuzi că-ţi scriu în fugă, noaptea, după o zi de repetiţii tare obositoare.

Al d-tale, cu toată buna prietenie,

George Mihail Zamfirescu

p. 739-740 Publicată în „Orizont", nr. 3, 20 ianuarie 1989, p. 8; republicată în volumul *Mircea Eliade şi corespondenţii săi*, ed. cit., p. 331-332

Originalul în arhiva Mircea Handoca. Scrisoare cu plic, expediată de M. Sebastian de la „Pensiunea Wagner. Lacul Ghilcoş, Gara Gheorghieni, Jud. Ciuc".

1. Wendy, prima soție a lui Constantin Noica.

p. 740-742 Publicată în „Jurnalul literar", Serie nouă, noiembrie – decembrie 1991, p. 2 sub titlul: „Mărturii epistolare".Grupajul cuprinde 5 scrisori Mihail Sebastian către Octav Şuluțiu. Într-o notă editorială, semnată „J.L.", se precizează că scrisorile au fost puse la dispoziția redacției de doamna Elena Şuluțiu Şimonca.

1. Dacă nu este o greşeală tipografică, datarea romanului *Oraşul cu salcâmi* între 1929-1935 este o confirmare, din partea lui Sebastian, a intervențiilor făcute după 1931, când textul fusese încheiat, cum se cunoaşte din alte precizări ale romancierului.

2. Referitor la răspunsul lui Şuluțiu, Sebastian a notat în *Jurnal*, la 4 noiembrie [1935]: „Scrisoare emoționantă de la Şuluțiu. N-aş fi bănuit în el un atât de perseverent «admirator»".

p. 742 Publicată în *Scrisori către Camil Petrescu, II*, p. 245.

Scurta comunicare e scrisă pe o hârtie cu antetul hotelului din Paris, unde cei doi scriitori se aflau în ianuarie 1936: „Le Grand Hôtel Paris, Place de l'Opera 12, Boulevard des Capucines". Alături de nota lui Sebastian care indică destinatarul: „Mr. Petresco, Chambre 273", din care reiese că cei doi scriitori locuiau în acelaşi hotel, este adăugată mențiunea:"Avis nr. 271 -769".

p. 742 Publicată în volumul citat, p. 245.

Comunicarea este făcută, probabil, la câteva zile după mesajul precedent, pe hârtie cu antetul aceluiaşi hotel din Paris, unde locuiau cei doi scriitori.

p. 743-745 Publicată în grupajul „Mărturii epistolare", „Jurnalul literar", noiembrie – decembrie 1991, p. 2.

1. Jurnalul lui Octav Şuluțiu relevă tensiunile create, în 1935, între cei doi scriitori, datorită Lydiei Manolovici – Dania în romanul *Jocurile Daniei* de Anton Holban – pentru care Şuluțiu făcuse o mare pasiune.

2. Este vorba de nuvela *Castele de nisip*, publicată în volumul *Nuvele inedite*, Editura Adevărul, [1935], volum unde a apărut şi nuvela lui Sebastian *Deschiderea stagiunii*. Sebastian a semnalat proza lui Holban în „Rampa", la notele din „Breviar" şi în cronica consacrată volumului de nuvele, fără multe aprecieri. Cronica la romanul *Ioana* fusese publicată în „Rampa", 11 ianuarie 1935.

p. 745-746 Publicată în grupajul „Mărturii epistolare, „Jurnalul literar", noiembrie – decembrie 1991, p. 2.

1. Cronica lui Octav Şuluțiu la *Oraşul cu salcâmi* a apărut în „Familia", anul III, nr. 1, ianuarie 1936.

2. „În *Fragmente dintr-un carnet găsit* – remarca Şuluțiu în cronica la *Oraşul cu salcâmi* – autorul nu făcea decât o digitație parodistică, lăsându-se posedat de lecturile sale şi schițând influențe din Proust, din Cocteau, din André Gide [...] *De două mii de ani*, prin însăşi formula genului, de roman analitic, era supus excesului de reflecție, de intelectualism, spre care criticul din M. Sebastian se simțea repede sedus."

3. În numărul din ianuarie 1936 al „Familiei", Ştefan Baciu a publicat poeziile: *Pierduta prietenă, Lumină amară* şi *Strofe*. Sebastian îşi exprimase admirația pentru tânărul poet premiat în 1935 cu Premiul Fundațiilor Regale în cronica din „Rampa" (12 iulie 1935) şi, din nou, tot în „Rampa", la 12 decembrie 1935, într-o notă din „Breviar".

4. Este vorba de *Licheaua sentimentală*, text publicat în „Azi", nr. 1, februarie 1936.

5. Sugestia lui Sebastian a avut ecou. În nr. 3, martie 1936 al revistei „Familia", Octav Şuluțiu a publicat cronica la cartea lui Blecher.

p. 747 Publicată în „Jurnalul literar", noiembrie – decembrie 1991, p, 2.

p. 747-750 Publicată de Mircea Handoca în „Orizont", nr. 3, 20 ianuarie 1989, p. 8, sub titlul *Mihail Sebastian către Mircea Eliade*; republicată în volumul *Mircea Eliade şi corespondenţii săi*, ed. cit., p. 333-334.

Originalul scrisorii în arhiva Mircea Handoca.

1. M. Sebastian a fost numit la 22 iulie 1936 redactor la „Revista Fundaţiilor Regale".

2. Beno Sebastian, fratele mai mic al scriitorului.

3. Referire la romanul lui Mircea Eliade, apărut în 1935. În cronica din „Rampa" (21 decembrie 1935) Mihail Sebastian l-a apreciat drept „un moment decisiv" în opera lui Eliade.

4. Petru Anicet, personajul principal din romanul lui Mircea Eliade, *Huliganii*.

5. Este vorba de Generalul N.M. Condiescu, Secretar general al Fundaţiei Culturale Regale, Al, Rosetti şi Camil Petrescu.

6. Marietta Sadova.

7. Haig Acterian, soţul Mariettei Sadova.

8. Gheorghe şi Marisa (Marieta Rareş) Nenişor

p. 750 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, ed. cit. p. 248.

În vol. cit., mesajul (c. p.) este datat, probabil din eroare tipografică, 9 august 1939, Ghilcoş. În august 1939, Sebastian se afla la Stâna de Vale, de unde expediază mai multe scrisori; în 1936 însă, îi scria, în termeni asemănători, lui Camil Petrescu din Ghilcoşi la 16 august.

p. 750-752 Publicată în *Scrisori către Camil Petrescu, II* (ed. cit., p. 246-247).

1. În vara anului 1936, M.. Sebastian, scria piesa *Jocul de-a vacanţa*.

2. Proiect nerealizat de Sebastian.

p. 752 Carte poştală ilustrată – „Regiunea Lacului Roşu (Ghilcoş)" – trimisă lui Liviu Rebreanu de Mihail Sebastian şi Emil Gulian. La textul lui Sebastian, Emil Gulian a adăugat „şi Emil Gulian cu gândurile cele mai bune."

Originalul la Biblioteca Academiei Române (S 38 CMLXXXI).

25 august 1936 – data poştei.

p. 752-754 Publicată în *Scrisori către Camil Petrescu, II* (ed. cit., p.247).

1. Este vorba de cartea lui N.M. Condiescu, *Însemnările lui Safirim*.

2. Cronica lui Sebastian, *Notă despre Safirim* a apărut în „Revista Fundaţiilor Regale", an. III, nr. 12, decembrie 1936, p. 663.

p. 754-755 Scrisoarea a fost publicată de I. Biberi în „Almanahul literar", 1970, p. 176–180.

1. Articolul lui I. Biberi a apărut în ziarul „Le moment" şi a fost inclus în capitolul *La nouvelle critique* din volumul: I. Biberi. *Etudes sur la littérature roumaine contemporaine*. Editions Corymbe, Paris, 1937, p. 165-167. Transcriem un paragraf: „Son activé critique ne sera donc pas le fruit d'un examen superficiel ou d'un contact insuffisant avec le phénomène littéraire. Son inteligence analytique éclaire et justifie son adhésion émotive à l'oeuvre. M. Sebastian ira donc, dans son examen à l' essentiel de l'oeuvre, aidé par sa pénétration psychologique, il en relèvera les nuances, les vibrations ténues, les éléments cachés, qui contribuent à la production de l'émotion. En cela, sa qualité de romancier l'a aidé plus d'une fois, en lui permettant de pénétrer dans le mecanisme intime de l'art de l'ecrivain, dans son laboratoire intérieur. L'oeuvre est donc expliquée avec segacité par son côté technique, comme par son contenu émotif".

2. Este vorba de romanul lui I. Biberi *Proces*, 1935 (Premiul „Techirghiol-Eforie").

3. La publicarea scrisorii în „Almanahul literar", Ion Biberi face următoarea precizare: „Rezerva pe care mi-o obiectează Sebastian, privitoare la Blecher, nu se referă la articolul nostru consacrat volumului *Întâmplări din irealitatea*

imediată, care fusese elogios, ci asupra celui de al doilea volum al romanului, *Inimi cicatrizate*, asupra căruia mă arătasem reticent."

4. G.C.L.R. – Gruparea criticilor literari români, din care făceau parte Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Mihail Sebastian, Octav Şuluţiu, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu şi Ion Biberi s-a disociat înainte de a fi publicat revista la care se referă Sebastian.

p. 755-756 Publicată în „Jurnalul literar", noiembrie – decembrie 1991, p. 2.

p. 756 Publicată de Mircea Ştefănescu în volumul *Un dramaturg îşi aminteşte*, vol. I, Editura Eminescu, 1980, p. 594-595.

p. 757 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu, II* (ed. cit., p. 248).

p. 758 Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/III/14). Scrisoare cu pilc adresată „Domnului General N.M. Condiescu. Str. Andrei Mureşanu 3. Bucureşti". Exp.: „Mihail Sebastian. Cabana Soc.[...] Carpatina. Piaţa Libertăţii 16. Braşov".

1. Generalul N.M. Condiescu, aghiotant adjunct regal, a fost secretar general al Fundaţiei Culturale Regale şi preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români.

2. Referire la romanul lui N.M. Condiescu *Însemnările lui Safirim*, publicat în 1936, Fundaţia pentru Literatură şi Artă Regele Carol II.

3. Este vorba de *Accidentul*; un fragment din roman a fost publicat în „Revista Fundaţiilor Regale", nr. 5, mai 1937, p. 244-260.

p. 759-760 Scrisorile către Radu Cioculescu (1937-1939) fac notă aparte în corespondenţa lui Mihail Sebastian. Fiind determinate de o relaţie exterioară, de serviciu (cei doi scriitori sunt redactor şi secretar de redacţie la „Revista

Fundaţiilor Regale"), scrisorile sunt încărcate de informaţii, cereri, date legate de structura şi apariţia revistei. Pe alocuri, mai ales în 1937 când Mihail Sebastian a suplinit, în absenţa lui Radu Cioculescu, funcţia de secretar de redacţie, răzbat neliniştile scriitorului, suspiciunile şi sensibilităţile cunoscute în perioada respectivă şi, de asemenea, informaţii referitoare la preocupările proprii: elaborarea romanului *Accidentul*, concertele pe care le ascultă, lecturile. Imaginea publică se alătură astfel celei intime, din *Jurnal*, pentru a modela portretul scriitorului la maturitate.

Originalele scrisorilor se află în arhiva Bibliotecii Naţionale a României.

Au fost publicate de Dorina Grăsoiu în „Revista de istorie şi teorie literară" an XXXII, nr. 1, 2, 1984: *Alte pagini din „Corespondenţa" lui Mihail Sebastian.*

Prima scrisoare (Biblioteca Naţională a României, C 51; S 40/9111) este datată 18 august 1937. Publicată în R.I.T.L., nr. 1/1984, p. 140 – 141. Republicată de Dumitru Hâncu în „România literară", nr. 33, 22 august 2008, p.16 (*Mihail Sebastian. Scrisori către Radu Cioculescu*). În „România literară", scrisoarea este datată 19 august 1937.

1. „Instrucţiunile" lui Radu Cioculescu, plecat în vacanţă., privesc atribuţiile lui M. Sebastian care, în acest timp, îl suplinea la „Revista Fundaţiilor Regale".

2. Titlul articolului lui Nicolae Georgescu (pseudonim Cocoş): *„Estetul" Hechter Sebastian la Fundaţia de Literatură. Destrămătorii sufletului românesc.* în „Neamul românesc", 12 august 1937.

3. Camil Petrescu.

4. Este vorba de articolul lui Gabriel Bălănescu,*Corifeii.* „Buna Vestire", an I, nr. 135, 10 august 1937, p. 1: „Suplinirea d-lui Iosif Hechter – se spune în articolul respectiv - este o sfidare. Este un atentat moral care ar fi bine să înceteze imediat şi să nu se mai repete cu riscul unei vacanţe mai îndelungate a revistei"

5. C.T., *Al Rosetti îşi continuă cura de pachidernizare*, în „Porunca vremii", an VI, nr. 826, 12 august 1937, p. 2.

6. Ilie Radu. *Obrăznicie tolerată* în „Ţara noastră", an XVI, nr. 1443, 18 august 1937, p. 1.

7. N.M. Condiescu, secretar general al „Fundaţiilor Culturale Regale".

p. 760-763 Publicată în „Revista de Istorie şi Teorie Literară", nr. cit., p. 141-142. Republicată de Dumitru Hâncu în „România literară", nr. 33, 22 august 2008, p. 16 (*Mihail Sebastian. Scrisori către Radu Cioculescu*).

Originalul în arhiva Bibliotecii Naţionale a României (C 51; S. 40/9112).

1. Richard Hillard, comentator politic la R.F.R.

2. M. Sebastian proiecta, din 1929, studiul despre romanul românesc pentru seria a doua, nerealizată, a „Cetăţii literare". Proiectul nu a fost finalizat.

p. 763-764 Originalul în arhiva Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I" Bucureşti. (09332/CCXL.1; Mss. 5307).

Scrisoare cu plic: „Domnului Camil Petrescu. Strada Câmpineanu 58. Bucarest. Roumanie", expediată din Geneva. Plic şi hârtie cu antet: „Hotel & Buffet Cornavin. Genève".

1. Desigur, statuia ecvestră a lui Bartolomeo Colleoni de Verrocchio.

2. Premiera piesei *Jocul de-a vacanţa*, la care se referă, a avut loc la 17 septembrie 1938.

3. „Revista Fundaţiilor Regale".

p. 765-767 Publicată în „Revista de Istorie şi Teorie Literară", nr. cit., p. 142-143.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naţionale a României (C 51; S. 40/9113).

1. În septembrie 1937, Mihail Sebastian se afla la Geneva, invitat de Secretariatul Societăţii Naţiunilor, cum reiese din scrisoarea adresată Generalului N.M. Condiescu, la 29 septembrie 1937. S.d.N. – Société des Nations.

p. 767-770 Publicată de Mircea Handoca în „Orizont", nr. 5, 3 februarie 1989, p. 8, în grupajul *Mihail Sebastian către Mircea Eliade*; republicată în volumul *Mircea Eliade şi corespondenţii săi*, ed. cit., p. 335-337

Originalul scrisorii în arhiva Mircea Handoca.

1. Sala „Consiliului General" de la Société des Nations.

2. Se referă la *Accidentul,* întrerupt, se vede, fără regrete de această dată, pentru că - scrie în continuare Sebastian - „prefer să iau în serios spectacolul la care am fost invitat mai ales că – oricât ar fi fost de ridicol – totuşi e vorba aici de viaţa noastră ... etc." Atent la ce se întâmplă şi se vorbeşte la Geneva, Sebastian îi comunica şi lui Al. Rosetti, printr-o epistolă semnalată de acesta lui Eliade la 25. 9. 37, „acolo, se dă ca sigură rămânerea mai departe la cârmă a guvernului, care va face alegerile."

3. Basilica Santa Maria gloriosa dei Frari (sec. XV), cu lucrări de Bellini, Donatello, Tizian.

4. Actriţa Marietta Sadova, soţia lui Haig Acterian.

5. Gh. Nenişor, avocat, critic teatral („L'Indépendence Roumaine"), soţul actriţei Marieta Rareş.

6. Fiica Ninei Mareş, prima soţie a lui Mircea Eliade.

p. 770-771 Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/1/4). Scrisoare expediată din Geneva, pe o hârtie cu antet: „Hotel & Buffet Cornavin. Genève".

1. Mihail Sebastian i se adresează Generalului Condiescu, în calitatea acestuia de Secretar general al Fundaţiei Culturale Regale.

2. S.d.N. – Société des Nations.

3. Mihail Sebastian a publicat următoarele articole: *La drame de la neutralité* (semnat Flaminius), în „L'Indépendence Roumaine", 62, nr 18.794, 28 octombrie 1937, p.1; *La Conférence du Pacifique* (semnat Flaminius) în „L'Indépendence Roumaine", 62, nr 18.819, 26 noiembrie 1937, p.1; *Notă despre Geneva*, „Revista Fundaţiilor Regale", IV, nr. 12, decembrie 1937, p. 650-654.

p. 772 Publicată în „Revista de Istorie şi Teorie Literară", nr. cit., p. 143. Republicată de Dumitru Hâncu în

„România literară", nr. 33, 22 august 2008, p. 16 - 17 (*Mihail Sebastian. Scrisori către Radu Cioculescu*).

Originalul în arhiva Bibliotecii Naţionale a României (C 51; S. 40/9114).

1. Notă despre Balcic, „Revista Fundaţiilor Regale", an V, nr. 8, iunie 1938.

2. Radu Cioculescu a tradus primul volum *Swann*, din romanul lui Marcel Proust, *În căutare timpului pierdut*. Traducerea a apărut în 1945 şi a fost apreciată ca un eveniment.

p. 772-773 Publicată în „Revista de Istorie şi Teorie Literară", nr. cit., p. 143 -144.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naţionale a României (C 51; S. 40/9115).

1. Manuscrisul romanului *Accidentul* a fost pierdut în călătoria la Paris din 1937.

2. Notă despre teatrul francez contemporan, „Revista Fundaţiilor Regale", nr. 9, septembrie 1938, p. 660-664.

3. Şerban Cioculescu.

p. 774 Publicată în *Scrisori către Camil Petrescu, II* (ed. cit., p.248).

p. 774 Originalul scrisorii către Cezar Petrescu, la Biblioteca Academiei Române, fondul Mihail Sebastian (S11/DCCC VII).

1. Este vorba de cronica lui N. Carandino la *Jocul de-a vacanţa*, publicată în „România", la 21 septembrie 1938.

p. 775 Cartea de vizită, cu urări de Anul Nou se află la Biblioteca Academiei Române, fondul N. Titulescu (S 21 CMX C I bis). Pe mapa documentului, este înscris numele presupusului destinatar: Gh. Nenişor. Cum relaţia lui Mihail Sebastian cu Gh. Nenişor şi cu soţia acestuia, actriţa Marieta Rareş era suficient de apropiată (vezi frecvenţa întâlnirilor consemnate în *Jurnal*) adresarea pare ceremonioasă.

p. 775-776 Publicată în „Revista de Istorie şi Teorie Literară", nr. cit., p. 144.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naţionale a României (C 51; S. 40/9121).

1. Este vorba de numărul 10, octombrie 1939, număr care se pregătea în lipsa lui Radu Cioculescu. „Dacă *Revista* n-ar fi rămas toată pe seama mea – nota M. Sebastian în *Jurnal*, la 7 aprilie – nu încape îndoială că nu lăsam să treacă vacanţa asta fără să plec undeva şi să lucrez..." (*Jurnal*, Humanitas, 2005, p. 200).

2. În corespondenţa lui Mihail Sebastian există o scrisoare către Mihail Celarianu (12, IX. 1939) cu referiri la această colaborare a poetului la R.F.R.

3. Jacques Lassaigne, colaborator la R.F.R. din 1936, a semnat, în nr. 10, octombrie 1939 „Cronica artistică". *Despre muzeul Prado din Geneva: Expoziţia Leonardo da Vinci la Milano* . În decembrie 1939, Mihail Sebastian a publicat o notă (semnată M. Sb.) despre Lassaigne, referindu-se la articolul *Despre Luchian*, publicat în acelaşi an.

4. În numărul respectiv, M. Sebastian a scris într-adevăr două cronici: *Notă la „Tărâm transcendent"*, „Revista Fundaţiilor Regale" VI, nr.10, octombrie 1939, p. 208 – 213 şi *Notă la o piesă de Charles Morgan*, p. 185 – 190.

5. Este vorba de lingvistul român Jacques Byck, profesor la Universitatea Bucureşti

p. 776 Publicată de Gabriela Gârmacea, în „Ateneu", an 47, nr. 10, octombrie 2010, p. 11.

1. Vasile Goraş, directorul Liceului Nicolae Bălcescu din Brăila. Mihail Sebastian a relatat în *Jurnal* (Humanitas, 1996, p. 68) întâlnirea cu fostul său director, în iunie 1936, la 10 ani de la terminarea liceului. Vasile Goraş şi-a exprimat regretul pentru „nedreptatea" făcută atunci lui Iosef Hechter, uitând să-i atribuie premiul pentru literatură.

p. 777 Telegramă adresată „D-nei N.M. Condiescu. Grozăveşti", expediată din Bucureşti, la 15 iunie 1939, la moartea Generalului N.M. Condiescu.

Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/II/15).

Grozăveşti, judeţul Romanaţi (din Oltenia) – localitate unde a fost înmormântat N.M. Condiescu. M. Sebastian, care a participat la înmormântare, consemnează în *Jurnal*, la 20 iunie 1939: „Îi datorez destule lucruri generalului – între altele postul meu de la Fundaţie, care nu mă ajută poate să trăiesc, dar nu mă lasă să mor. Atâţia alţi oameni, bogaţi şi puternici, care pretind a-mi fi prieteni [...] n-au făcut pentru mine nimic, în timp ce «conu Nicu» – ştiu eu – în amintirea anilor de la «Cuvântul», sau din adevărată simpatie literară (cum mi-a spus adesea), m-a lăsat totdeauna să cred că pot conta pe el. Simt acum, când s-a dus, o mare tandreţe pentru omul acesta de treabă, sentimental, puţin zăpăcit şi bun." (*Jurnal*, Humanitas, 2005, p. 212).

p. 777-778 Publicată de Florica Ichim în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, ed. cit. p. 250-251.

Originalul în Arhivele Naţionale ale României, Fond Mihail Sebastian, dosar 1.

Scrisoarea din 21iunie 1939 încheie un episod nefericit în viaţa scriitorului. La 19 mai 1936, aflat în cantonament la Mogoşoaia, unde efectua un stagiu de concentrare, M. Sebastian solicitase, prin intermediar, „ospitalitate" prinţesei Bibescu. Răspunsul a fost negativ: „ Prinţesa regretă, dar, deoarece n-a primit la castel pe nici unul dintre ofiţeri, i-ar fi greu să primească un soldat". Cum intervenise în acelaşi scop şi la Antoine Bibescu, Sebastian şi-a retras cererea imediat după refuzul prinţesei. Un schimb de telegrame între cei doi membri ai familiei Bibescu, ajuns la cunoştinţa scriitorului, a determinat încercarea de a corecta prin această scrisoare situaţia jenantă, se vede, pentru toţi.

1. Aluzie la telegrama Prinţesei către Antoine Bibescu, telegramă pe care acesta i-a transmis-o scriitorului:„Sebastian introuvable Mogoşoaia ..." (*Jurnal*, ed. cit. p. 208).

2. Episodul („le meilleur souvenir que je dois a mon aventure militaire") este relatat şi în *Jurnal* (4 iunie 1939): „Miercuri dimineaţa [31 mai], de la 6 dimineaţa până la 1, am fost gardă la un pod care trece peste lacul Mogoşoaia. (Destul de amuzant gândul că sunt santinelă pe domeniile Marthei Bibescu. De două ori bărbatu-său a trecut în maşină, peste pod, la 1 metru de mine.) ..etc." (*Jurnal*. Humanitas, 2005, p. 209).

3. Este vorba (probabil) de scrisoarea de mulţumire pentru cronica la *Quatre portraits* de Martha Bibescu, despre care M. Sebastian îi scrisese lui Camil Petrescu de la Paris (3 octombrie 1930), puţin după întoarcerea din vacanţa petrecută în Haute-Savoie.

p. 779 Originalul în Arhiva Bibliotecii Naţionale a României (9110). Pe plic, numele şi adresa destinatarului: Şerban Cioculescu, Găieşti, judeţul Dâmboviţa.

1. Este vorba de volumul *Corespondenţa lui Marcel Proust*, apărut în 1939.

p. 779-780 Publicată în „Revista de Istorie şi Teorie Literară", XXXII, nr. 2, aprilie – iunie 1984, p. 139-140. Republicată de Dumitru Hâncu în „România literară", nr. 33, 22 august 2008, p. 17 (*Mihail Sebastian. Scrisori către Radu Cioculescu*). Scrisoarea, datată 19 iunie 1939, a fost scrisă, pe o hârtie cu antetul: Revista Fundaţiilor Regale. Redacţia.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naţionale a României (C 51; S. 40/9122)

1. E vorba, desigur, de romanul *Accidentul*.

2. Radu Cioculescu a acceptat cererea lui Sebastian, care la 30 iulie se afla deja la Stâna din Vale.

p. 780-781 Publicată în „Revista de Istorie şi Teorie Literară", nr. cit., p. 140.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naţionale a României (C 51; S. 40/9116).

1. Studiul lui Andrei Oţetea, *Umanismul medieval* a apărut într-adevăr, în nr. 10, octombrie 1939.

2. Emanoil Bucuţa.

3. Lucien Van Hoorn, publicase în luna iunie articolul *Igor Stravinsky*.

p. 781-782 Publicată prima dată de Dumitru Hâncu în „România literară", nr. 33, 22 august 2008, p. 17 în grupajul:*Mihail Sebastian. Scrisori către Radu Cioculescu* .

1. Probabil Ionescu Nişcov.

p. 782-784 Publicată în „Revista de Istorie şi Teorie Literară", nr. cit., p. 141.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naţionale a României (C 51; S. 40/9118).

1. Evenimentele de la Fundaţie sunt urmare a morţii Generalului N.M. Condiescu, la 15 iunie 1939.

p. 784-786 Publicată în „Revista de Istorie şi Teorie Literară", nr. cit., p. 141-142.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naţionale a României (C 51; S. 40/9119).

1. Articolul lui N. Iorga apărea cu titlul corect în interiorul revistei: *Pe vechea linie romană Reims – Trier* („Revista Fundaţiilor Regale", an VI, nr. 8, august 1939, p. 243-256). O asemenea eroare tipografică declanşează conflictul piesei lui Sebastian, *Ultima oră.*

2. În „Revista Fundaţiilor Regale", nr. 9, septembrie 1939, au apărut două cronici de Ion Biberi: *Cartea franceză: Scriitori şi reviste* şi *Literatura onirică.*

p. 786-790 Publicată de Traian Filip în „Manuscriptum", nr. 4, 1978, p. 167-169 într-un grupaj de 4 scrisori către Petru Comarnescu, sub titlul: *Mircea Eliade şi Mihail Sebastian în corespondenţă cu Petru Comarnescu. „...cred încă în demnitatea noţiunii de om".*

Originalele scrisorilor din 19 august 1939, 23.II.1942 şi [12 septembrie 1944] se găsesc în arhiva M.N.L.R. (101/III/9). Grafia scrisorii eronat datată 12 august 1936, în loc de 1939, nu este a lui Mihail Sebastian; în arhiva M.N.L.R. se află o copie manuscris, aparţinând unei persoane neindentificate, copie după care textul a fost reprodus în „Manuscriptum", fără paragraful de la p. 788: „Iată, aici unde sunt, într-o staţiune climaterică ce aparţine Episcopiei greco-

catolică, se vorbeşte aproape numai ungureşte. Eu, instinctiv, am fost revoltat. Ardelenii de aici, cari vorbesc şi ei ungureşte, cetesc ziare ungureşti, mi-au răspuns că e natural, căci nu e nevoie ca ungurii, cetăţeni români, să înveţe ungureşte. Iată cum se practică patriotismul aici!"

1. Mihail Polihroniade, membru al asociaţiei „Criterion", originar din Brăila. În casa familiei Polihroniade aveau loc şedinţele unui cenaclu frecventat de tinerii brăileni cu veleităţi literare, între care şi fratele lui Mihail Sebastian, Pierre Hechter.

2. Alexandru Vaida Voevod – om politic.

3. M. Sebastian a publicat în cotidianul francez „Le Soire" (28 august 1930) o notă care însoţeşte poemul *Le Caïque vert* de Adrian Maniu, tradus în franceză de Ionel Jianu şi de R. Svialokossitch.

4. Firmin Gémier, actor, regizor, fondator al Teatrului Naţional Popular (1920-1933), director al teatrului Odeon (1922-1933).

p. 790 Publicată de Traian Filip în „Manuscriptum", nr. 4, 1978. p. 167-169 sub titlul *Mircea Eliade şi Mihail Sebastian în corespondenţă cu Petru Comarnescu.*

Originalul în arhiva M.N.L.R.. (101/III/9).

Textul este scris pe o hârtie cu antetul hotelului: „Stâna de Vale, 1102m, Hotel Excelsior".

1. Petru Comarnescu acceptase să preia, de la Sebastian pentru perioada concediului, atribuţiile secretarului de redacţie pe care le îndeplinea în absenţa lui Radu Cioculescu.

2. Este vorba de romanul *Accidentul.*

p. 791 Publicată în „Revista de Istorie şi Teorie Literară", an XXXII, nr.2, aprilie – iunie 1984, p. 142.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naţionale a României (C 51; S. 40/9120).

1. Şi în *Jurnal* (19-21 august), M. Sebastian consemnează proiectul unei piese, în care sunt transferate personaje din romanul *Accidentul.*

2. Se referă, desigur, la Pactul germano-sovietic, Ribentropp – Molotov, semnat la 28 septembrie 1939.

3. Este vorba de cronica lui Mihail Sebastian la volumul lui Camil Baltazar, *Tărâm trancendent.* („Revista Fundaţiilor Regale, nr. 10, octombrie 1939, p. 208-213).

p. 792-794 Scrisorile către Ioan Comşa, coleg cu Mihail Sebastian la biroul de avocatură Sasha Roman, provin din arhiva Ioan Comşa. Au fost identificate şi reproduse de Gabriela Gârmacea în teza de doctorat *Literatura lui Mihail Sebastian* (Universitatea Bucureşti, Facultatea de Litere, 2008, pp.279-281).

Datarea – [1939] – a fost stabilită de Gabriela Gârmacea după însemnările din *Jurnal.*

1. Mihail Sebastian a pledat, în 1935, ca avocat al apărării în procesul de ultraj contra moralei publice, intentat lui Geo Bogza pentru *Poemul invectivă.*

2. Istrate Micescu, ministrul justiţiei.

3. Romanul *Accidentul*

4. Sasha Roman.

p. 794 Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/II/19) Dactilogramă semnată de Mihail Sebastian, redactor (august 1937 – septembrie 1940) la „Revista Fundaţiilor Regale", Sebastian a suplinit, în mai multe etape, pe Radu Cioculescu şi pe Camil Petrescu la „Revista Fundaţiilor Regale", îndeplinind atribuţiile redacţionale ale acestora.

Hârtie cu antet: „Revista Fundaţiilor Regale. Redacţia".

p. 795 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, II, ed. cit. p. 248-249.

Datarea, [1939] aparţine Floricăi Ichim, editorul volumului. Potrivit însemnărilor din *Jurnal*, ar putea fi 26 august 1939.

p. 795-796 Scurtele mesaje au fost publicate în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, II, ed. cit. p. 249.

Datarea editorului, Florica Ichim.

1. Referire la stagiul de concentrare efectual la Mogoşoaia.

p. 796 Reproduse de Gabriela Gârmacea în lucrarea citată, p. 281.

1. Angela Lereanu, colegă cu M. Sebastian şi I. Comşa în biroul de avocatură Roman.

p. 797-798 Publicată de Florica Ichim în „Manuscriptum", nr. 3/1979; republicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, ed. cit. p. 249-250, unde a fost datată [1941]. Datarea a fost dedusă din context, unde se face referire la „schimbările de la Fundaţie"; Florica Ichim presupune că este vorba de înlocuirea lui Alexandru Rosetti cu D.Caracostea,din 20 mai 1941. După opinia noastră, este vorba de anul 1940; scriitorul se referă la zvonurile despre instalarea noului secretar general (după moartea, în iunie 1939, a Generalului Condiescu), zvonuri consemnate şi în *Jurnal* la 1 aprilie 1940: „Giurescu i-a povestit lui Rosetti că, în audienţa de azi-dimineaţă, Regele i-a spus că-l numeşte în postul de secretar-general al Fundaţiilor pe ... Herescu. Mare lovitură pentru Rosetti şi mare nenoroc pentru mine personal". (ed. cit. p. 267). Pe de altă parte, ultima concentrare a lui Mihail Sebastian nu putea depăşi limita lunii august 1940 când, prin noua legislaţie, evreii au fost excluşi de la serviciul militar. Tot în 1940 (7 septembrie), M.. Sebastian a fost concediat din redacţia Fundaţiilor Regale.

Pe plic, adresa lui Sebastian: „Soldat T.R. Sebastian Mihail. Reg. 21 Infanterie. Comp. Comanda Rgt. Oficiul Militar 147".

p. 798 Corespondenţa cu Nadia Mărculescu are dublă valoare documentară: acoperă parţial o etapă din viaţa scriitorului neînregistrată în *Jurnal* (17 iunie 1940 – 1 ianuarie 1941) şi completează biografia cu un capitol necunoscut până în ianuarie 2005, când cele 13 scrisori au fost publicate în „România literară", (nr. 51-52, 28 decembrie 2004 – 11 ianuarie 2005, p. 16-19).

Nadia Mărculescu a jucat, în dramaticii ani 1940-1941, un rol benefic în existența lui Mihail Sebastian și nu întâmplător numele tinerei – „inteligentă", cu „spirit deschis" și „curiozitate îndrăzneață" – este atribuit eroinei din piesa *Insula*, a cărei elaborare a început în 1942. Personajul se contura în 1941, când, într-o proiecție onirică, consemnată în *Jurnal* la 27 decembrie, Nadia Mărculescu, devenea protagonista unui episod cu final fericit pentru Sebastian: „Mă văd cu Nadia la New York sau în California [...]. Mă văd pe un yacht plecat spre Alexandria, spre Egipt, Palestina, în Pacific, un yacht mic pe care ne aflăm doar 10-12 oameni. Suntem săraci, dar curajoși și în fiecare port unde ne oprim lumea ne primește cu simpatie și curiozitate. Eu scriu președintelui P.E.N. Clubului o scrisoare, în care îi arăt că sunt membru al asociației, că sunt scriitor în exil și drept urmare, sunt chemat să țin o conferință [...] despre viața noastră la bord ... etc." .

Relația de scurtă durată (octombrie-decembrie 1940), determinată de o scrisoare a Nadiei Mărculescu după lectura romanului *Accidentul,* s-a prelungit prin corespondență după plecarea în America a acesteia. Scrisorile lui Mihail Sebastian au fost retrimise în țară de Nadia Mărculescu Lacoste, în 2004. Vasile Popovici, care le-a publicat în „România literară", precizează, în comentariul său, că multe s-au rătăcit pe lungul traseu - Istambul, Bagdad, Bombay, New York - parcurs de familia Mărculescu în anii războiului. Stabilită în America, Nadia Mărculescu a studiat la Colegiul Wellesley din Massachusette și a lucrat în studiourile M.G.M. După război a revenit în Europa și a fost coordonator al biroului de presă de la Curtea Regală a Statului Monaco. Trăiește în prezent în Franța și a contribuit la publicarea în Franța a romanului *Accidentul*, tradus de Alain Paruit. (Nadia Lacoste . *Prima iubire, o amintire de-o viață.* Interviu de Robert Rațiu în „Tabu", nr. 73, septembrie 2008, p. 50-55)

Reproducem aici textul primei și singurei scrisori păstrate a Nadiei Mărculescu. Textul a fost publicat în „România literară", nr. cit., p.16; tot acolo, dedicația lui Sebastian pe romanul *Accidentul.*

București, 6 iulie 1940

Dragă Domnule Sebastian,

Nu caut prea mult să-mi explic mobilul pentru care îți scriu: n-aș găsi nici unul valabil, ci numai entuziasmul celor 17 ani ai mei, și îmi dau seama că, în momentul când vei citi scrisoarea, cele câteva cuvinte aruncate pe hârtie nu-ți vor dezvălui sentimentele care m-au determinat s-o fac.

Oare luna care bate în plin acoperișul din față, adierea vântului ce-mi aduce zvon de tei sau ultima dumitale carte, pe care am terminat-o chiar acum, m-au făcut să mă gândesc la Mihail Sebastian? Cred totuși că fiecare element își are contribuția sa. Te vei întreba care este vina dumitale că eu am 17 ani și că este lună plină, ca să-mi suporți reveriile...

Toată vina pe care o ai este de a-mi fi procurat momente de intensă liniște și zbucium și de reală bucurie și întristare. M-am regăsit în Ann în momentul în care cocoțată pe gard rupea o creangă de liliac, cum m-am regăsit în Paul când pentru prima dată fiind la ski și alunecând la vale a trecut prin acea gamă de la frică la o indiferență totală de ce va veni, având în același timp clipe de curaj uimitor. Ai în aceste pagini o putere de descriere atât de mare, încât simțeam vântul care-mi tăia obrajii, vedeam zăpada albă care mă orbea și auzeam răsuflarea camarazilor din cabană. Și când am întors ultima filă a cărții mi-am spus: Aș vrea să-l cunosc pe acest om. Dar această frază m-a făcut să revăd o seară de acum doi ani, când ieșind dintr-o sală de teatru am spus aceleași vorbe. Văzusem *Jocul de-a vacanța.* Și atunci am avut aceeași senzație de plenitudine, de ceva care se aseamănă atât de mult cu ideile și sentimentele mele, încât se confundă, se completează. Trebuie să fii îndrăgostit de munte, altfel n-ai fi putut să-l prinzi în toate momentele lui și să descrii atât de bine influența pe care o are asupra oamenilor. Dar stările sufletești care mi-au fost determinate atât de citirea cărții, cât și de vederea piesei nu le pot așterne pe hârtie pentru că oricât aș căuta nu aș găsi cuvinte potrivite. Și atunci am căutat să aflu câte ceva despre acest autor. Dintre multe programe de teatru am scos unul, unde sub numele dumitale erau date câteva indicații: născut la Brăila, făcut studiile la București și Paris, opere tipărite ... sau

în curs de apariţie. Am zâmbit şi l-am închis. În fond să nu ştiu cine eşti sau cum eşti ... ci să-mi las imaginaţia să-ţi croiască o figură, o viaţă, un scop.

Pentru încheiere îmi permit o singură întrebare: voi putea vedea într-o zi în vitrina unei librării *Jocul de-a vacanţa* tipărit?

N.M.

Domnişoarei Nadia,

pentru marile ei daruri, pentru extrema ei tinereţe, pentru cărţile pe care le iubeşte, pentru Parisul pe care îl cunoaşte – şi mai ales pentru neaşteptata plăcere de a o fi ascultat vorbind

Mihail Sebastian
1 octombrie 1940

1. Este vorba de ultimul şi cel mai dur stagiu de concentrare efectuat de scriitor, care, retroactiv, nota în *Jurnal*: „Mă gândesc acum la lunile mele de «zonă» şi parcă regăsesc atmosfera lor de teroare. Îmi spun că eram atunci aproape de moarte, îmi aduc aminte că de câteva ori am vrut să mă sinucid...". (1 ianuarie 1941).

p. 798-800 Reproduse de Gabriela Gârmacea în lucrarea cit. p. 282-284.

p. 800-801 Scrisoare inedită. Originalul în arhiva Bibliotecii Academiei Române (S 22(1=) DCCCXII).

1. Datarea (cu creion negru, pe prima pagină a scrisorii) aparţine, probabil, lui Felix Aderca.

2. Este vorba de Teatrul Baraşeum.

3. Dintre traducerile şi adaptările realizate de Mihail Sebastian pentru Teatrul Baraşeum sunt publicate *Nopţi fără lună* de John Steinbeck şi *Potopul* de H. Berger.

4. Referire la stagiul efectuat într-un detaşament de muncă, obligaţie survenită după excluderea evreilor de la serviciul militar în toamna anului 1940. Se confirmă astfel datarea scrisorii: octombrie 1940.

p. 801 Publicată în „România literară", nr. cit.

Datarea aparţine lui Vasile Popovici, editorul scrisorilor; 18 noiembrie 1940 este prima duminică după plecarea Nadiei Mărculescu spre Istambul.

p. 802-803 Publicată în „România literară", nr. cit.

1. Din septembrie 1940, Sebastian era profesor la Liceul „Cultura B".

2. Actriţa Leny Caler care a intermediat cunoştinţa celor doi corespondenţi.

p.803-804 Publicată în „România literară", nr. cit.

1. Scriitorul se referă la tensiunile create de mişcarea legionară ale cărei violenţe au culminat cu rebeliunea legionară din 21-23 ianuarie 1941.

p. 807-810 Publicată în „România literară", nr. cit.

1. E vorba de cutremurul din 1940, după care Mihail Sebastian a locuit un timp în Strada Antim, împreună cu familia sa.

2. Beno Sebastian, fratele mai mic al scriitorului.

3. D. I. Suchianu, eseist, traducător, gazetar (redactor şef din 1940, la „Viaţa românească"), cunoscut apropiat a lui M. Sebastian.

p. 815-816 p. 795 Reproduse de Gabriela Gârmacea în lucrarea cit. p. 283.

1. Mesajul îi este transmis lui Mendel Hechter prin Ioan Comşa.

2. Ioan Comşa şi Angela Lereanu.

p. 816-818 Publicată în „România literară", nr. cit.

1. Prima scrisoare primită de Nadia Mărculescu în Satele Unite. Scrisoarea poartă ştampila rotundă a cenzurii cu numărul 113, după cum precizează Vasile Popovici în notele din „România literară".

2. Visul este consemnat în *Jurnal*, la 16 februarie [1941], dată la care numele Nadiei apare prima dată.

3. Este vorba de Bagdad şi nu de Beyruth, eroare semnalată, probabil, de Nadia Mărculescu.

4. Se referă, desigur, la Corcova, moşia lui Antoine Bibescu, unde Sebastian a făcut mai multe vacanţe (nu şi în 1941). Între proiectele acestei etape – piesa nescrisă „Libertate".

p. 820-822 La prima publicare, în „România literară", nr. cit., se menţionează: „Scrisoarea poartă două însemne îngroşate, pe faţă şi pe verso, cu o cerneală neagră, fără îndoială aparţinând cenzurii".

1. Franklin – oraş din Massachusetts (S.U.A.), de unde, erau expediate scrisorile Nadiei Mărculescu.

p. 822-823 Publicată de Traian Filip în grupajul *Mircea Eliade şi Mihail Sebastian în corespondenţă cu Petru Comarnescu*, în „Manuscriptum", nr. 4, 1978.

Originalul în arhiva M.N.L.R.. (101/II/9).

p. 823 Scrisoare nedatată, din arhiva M.N.L.R. (101/III/20)

Cum referirile la poetul Vasile Demetrius, tatăl Luciei Demetrius, decedat la 13 martie 1942, sunt evidente, am datat, scrisoarea lui Sebastian, martie 1942.

p. 820 Scrisoare inedită. Originalul în arhiva Mihail Sebastian (corespondenţă) de la Biblioteca Academiei Române (S 22/3 DCCCXVII).

Textul este scris pe hârtie cu antet: „Colegiul pentru studenţi evrei / Cursuri şi lucrări practice. Direcţia: Prof. Dr. Marcu Onescu / Bucureşti, Strada Bradului, 21. 194 ..."

1. După cerneala verde, aceeaşi ca şi în corectura titlului piesei lui Felix Aderca, datarea aparţine acestuia: 10 aprilie 1942.

2. Ca şi Sebastian, Felix Aderca era, în această perioadă, profesor (de estetică) la Colegiul pentru studenţi evrei.

3. Titlul, atribuit de Sebastian, *Muzică de dans* este corectat de Aderca: *Muzică de balet.*

p. 824-826. Corespondenţa cu Pierre Hechter, fratele mai mare al scriitorului, reprodusă de Gabriela Gârmacea în teza de doctorat *Literatura lui Mihail Sebastian* (Universitatea Bucureşti, Facultatea de Litere, 2008, pp.305–328) provine din arhiva familiei Sebastian, stabilită la Paris. Sunt singurele scrisori de familie cunoscute până în prezent. Deşi nu agrea ideea de a comunica în limba franceză cu fratele său, pentru a nu trezi suspiciunile cenzurii din Franţa aflată sub ocupaţie în 1942, din cele zece scrisori expediate între 1 septembrie 1942 şi 15 mai 1945 numai două, trimise prin intermediar, sunt scrise în limba română.

p. 826-828 Tradusă în limba română, a fost publicată de Aureliu Goci în „Manuscriptum", nr. 1-4, 2001, p. 164-167: *Epistolar Mihail Sebastian – Martha Bibescu.*

Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/IV/7). Scrisoare cu plic, expediată la adresa: „I. A. Princesse Bibesco. 6 Robert de Flers".

1. 6 septembrie 1942, când este expediată scrisoarea, este ziua întoarcerii lui Sebastian de la Corcova, unde a făcut o vacanţă de 10 zile (25 august – 6 septembrie). Martha Bibescu a răspuns la 25 septembrie, cum reiese din *Jurnal* (p. 472): „Foarte frumoasă scrisoare de la Martha Bibescu despre Antoine. Sobră, severă, lucidă – prima ei scrisoare nefastuasă.

2. Martha Bibescu a semnat, cu pseudonimul Lucile Decaux, o parte din scrierile sale.

p. 828-831. Reproduse de Gabriela Gârmacea în lucrarea citată p. 307-308.

1. Eugen Ionescu era în octombrie 1942 ataşat de presă al Legaţiei României la Vichy.

2. Scrisoarea din 26 octombrie 1942 este însoţită de următorul mesaj al părinţilor scriitorului: Mon très cher, j'ai eu donc raison quand je t'écrivais que tu ne peux pas avoir nos cartes à ta nouvelle adresse, avant le 25 septembre. C'est possible que je me fusse trompé d'un jour de plus ou moins. Il arrive aussi que des lettres ou des cartes arrivent contrairement à l'ordre dans lequel elles avaient été écrites. C'est ce qui est

arrivé à tes dernières nouvelles; nous avons reçu le 17/10 ta carte du 29/9, le 18/10 ta lettre du 28/9 et enfin le 21/10 ta carte du 21/9. Ta lettre surtout est venue dissiper les inquiétudes de maman et nous donner aux autres – grâce à tes détails – une image parfaite de la vie que tu mènes là-bas et des conditions dans lesquelles tu es arrivé à connaître ta bonne hôtesse. Auparavant, je ne savais sur ton village que ce qui pouvait me fournir comme renseignement mon Larousse. Maintenant que la communication est rétablie de nouveau, tu ne devras être plus inquiété, lorsque la poste met quelques jours de plus à te faire parvenir nos lettres.

Nous sommes tous en bonne santé à la maison à nos préoccupations que tu connais. Je voudrais que tu fusses sûr que ce que je te dis sur notre courage et moral n'est pas du tout contraire à la réalité. C'est tout naturel que tu te demandes, en recevant nos lettres si tout ce que nous t'écrivons c'est bien vrai, mais je te jure que c'est seulement la vérité. Je t'ai souvent dit que notre avantage c'est d'être tous ensemble, prêts à fortifier le moral des défaillants, étant sûrs qu'à notre tour il y aura quelqu'un à nous rendre le même service. D'ailleurs je t'ai souvent écrit qu'en ce qui me concerne, je n'ai jamais perdu le courage. Il suffit qu'on pense à toi, au fait que tu es seul, à ce qu'on doit nous revoir, pour qu'il suffise à regagner la confiance.

Je t'avais déjà écrit que j'ai commencé mes heures de français, au même lycée de Iosi et que j'attends avoir, sous peu, quelques leçons particulières en plus. Avec le travail de l'année passée, avec les heures d'espagnol je me prépare pour les examens proches à venir.

Je t'embrasse fortement, Papa

Je t'embrasse de tout cœur, Maman

p. 832 Publicată de Aureliu Goci în „Manuscriptum", nr. cit., p. 164-167, tradusă în limba română.

Originalul în arhiva M.N.L.R.. (101/III/13); Scrisoare cu plic: „S.A. Princesse Bibesco. Mogoşoaia."

1. Maria Ghiolu, soţia inginerului Stavri Ghiolu cunoscută de Sebastian în octombrie 1936, prin Max Blecher.

Apare de mai multe ori în *Jurnal*, în ipostaze nu întotdeauna atât de favorabile.

p. 832 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, II, ed. cit. p. 251.

1. M. Sebastian a consemnat, de numeroase ori în *Jurnal,* efectul benefic al vacanţelor la Corcova, mai cu seamă cele din anii 1942-1943 când, beneficiind de ospitalitatea familiei Bibescu, a scris/proiectat câteva din scrierile sale.

2. Camil Petrescu proiecta atunci piesa *Iată femeia pe care o iubesc*, a cărei premieră a avut loc în primăvara lui 1944.

p. 833-842 Reproduse de Gabriela Gârmacea în lucrarea citată p. 311-321.

1. Teatrul Baraşeum.
2. Bancherul Aristide Blank.
3. Liceul „Cultura B".
4. Colegiul pentru studenţi evrei (Onescu).
5. Zaharia Weintraub, fratele mamei.
6. Beno Sebastian.
7. Eugen Ionescu, în 1943, secretar al Legaţiei României în Franţa.

p. 842-843 Originalul scrisorii în arhiva M.N.L.R.. (101/I/15).

1. Simon Păstorescu (Bazil Schafermann), ofertant împreună cu Silvia Schafermann a mai multor documente Sebastian din arhiva Muzeului Naţional al Literaturii Române. Din cele două scrisori publicate aici, datate 22 iulie 1930 şi 30 XII 1943, se deduce o relaţie de rudenie apropiată între familia Schafermann şi Mihail Sebastian.

2. Sylvia Schafermann.

p. 843-844 Publicată în „Manuscriptum", nr. 4, 1978, p. 167-169, fără dată.

Originalul în arhiva M.N.L.R.. (101/III/9).

Datarea este dedusă dintr-o consemnare făcută în *Jurnal*, la 12 septembrie 1944: „Azi am început să părăsim locuinţa provizorie din Bd. Carol pentru o altă locuinţă provizorie, în strada Dimitrie Racoviţă" (p. 562). La aceeaşi dată, Sebastian a transcris în *Jurnal* textul scrisorii primite în aceeaşi zi de la Petru Comarnescu: „D-lui Mihail Sebastian. Scriitor şi redactor al «Revistei Fundaţiilor Regale». D. Octavian Neamţu şi colegii de la R.F.R. te rugăm să-ţi reiei postul de redactor al acestei reviste. Miercuri la 4 d. a. urmează să te prezinţi la Fundaţii (Bd. Lascăr Catargi), unde vei lua contact cu comitetul de direcţie." Din contextul scrisorii lui Sebastian reiese că a confirmat imediat primirea mesajului. În *Jurnal* însă, Sebastian notează în continuare: „N-am răspuns încă – dar cred că nu voi primi. Am stat toată ziua la îndoială..."

Sciitorul nu a acceptat, într-adevăr, să revină în redacţia R.F.R.

p. 844-852 Reproduse de Gabriela Gârmacea în lucrarea citată, p. 321-328. Scrisoarea din 12 mai 1945, adresată lui Pierre Hechter, ultima scrisoare Mihail Sebastian cunoscută până în prezent, a fost scrisă de Mihail Sebastian cu numai câteva zile înaintea dispariţiei sale.

POSTFAŢĂ

Mihail Sebastian, dramaturg

Dramaturgul Mihai Sebastian începe să fie cunoscut după ce criticul literar şi prozatorul îşi făcuseră deja un nume în literatură română. Urmărind atent fenomenul literar românesc, scrisese, desigur, despre teatru şi, când îi citim azi articolele, observăm că are câteva idei despre acest gen pe care încearcă să-l modernizeze în epocă, prin infuzia de idei, Camil Petrescu. În 1938, se joacă la teatrul „Comœdia" *Jocul de-a vacanţa*, în 1944, în plină clandestinitate, *Steaua fără nume* (de un autor necunoscut, Victor Mincu), iar în 1946, după moartea scriitorului, apare un volum de *Teatru* în sumarul căruia se află cele două piese citate mai înainte. *Ultima oră*, scrisă înainte de încheierea armistiţiului, a fost jucată la 25 ianuarie 1945 şi publicată în 1956. Reacţiile criticii au fost, în genere, pozitive. M. Carandino asistă la spectacolul *Stelei fără nume* şi, fără a cunoaşte numele real al autorului sau prefăcându-se că nu-l ştie, scrie entuziasmat: „Un autor nou? Poate. O piesă mare? Desigur" („Bis", 5 martie 1944). Comentariile ulterioare, după decriptarea paternităţii piesei, sunt tot aşa favorabile. Octav Şuluţiu descoperă în teatrul lui Sebastian „un idealism de cea mai bună calitate", mai târziu comentatorii dramaturgului remarcă tema fericirii, ca temă recurentă în epică şi teatru, alţii observă frecvenţa personajului ironic şi dezabuzat (Ştefan Valeriu), farmecul dialogului şi, în profunzimile discursului, un lirism difuz. Mai sever în judecăţi se arată Al. Piru care socoteşte *Jocul de-a vacanţa* „o uşoară improvizaţie, cu abilitate construită, aproape fără subiect", iar *Steaua fără nume* „o comedie frivolă, nesusţinută psihologiceşte". Îi place, totuşi, subiectul ingenios din *Ultima oră*. Paul Georgescu zice că

personajele lui Mihail Sebastian se definesc prin capacitatea lor de a visa și prin faptul că multe dintre ele caută „o insulă a lui Euthanasius", ceea ce vrea să sugereze un spațiu al securității interioare și, deci, al fericirii. C. Ciopraga vede partea realistă a acestor piese și subliniază faptul că eroii au gustul ideilor generale și plăcerea de a dialoga. Teatrul lui Sebastian este, dar, „o tribună, [un] dialog pe teme grave". În același sens judecă problematica pieselor și Dana Dumitriu, care consideră că esențială este „tema cunoașterii, a înțelegerii dezamăgite de realitate, a imaginației trădate de adevăr" și tot ea compară *Necunoscuta* din *Jocul de-a vacanța* și *Steaua fără nume* (în speță, Corina și Mona) cu Domnișoara de Stermaria din *În căutarea timpului pierdut*, cu observația că, în final, Sebastian răpește eroinelor sale enigma și le tipizează. Le dă adică o identitate și le fixează într-o categorie determinabilă psihologic... Reflecții de luat în seamă, ca și cele dinainte. Trimiterea la personajul lui Proust o făcuse și autorul într-un mic eseu.

O opinie originală are Ov. S. Crohmălniceanu care e de părere că piesele lui Sebastian sunt niște *farse intelectualizate*, mai subțiri decât altele și „cu implicații sociale și morale serioase". Despre farsă („farsa, gen superior de artă") vorbește într-un articol chiar Mihail Sebastian. Rămâne de definit și de dovedit câtă farsă intră în aceste drame, totuși, sentimentale, pline de mister, dominate de motivul singurătății și al fericirii individului. Mai clară, mai verosimilă este observația făcută de același critic că în teatrul lui Sebastian, spre deosebire de acela al lui Camil Petrescu, ceea ce primează este *drama sensibilității rănite*, nu *drama conștiinței*. Ceea ce mi se pare o delimitare exactă: logica discursului dramatic al lui Sebastian se bazează pe propoziția „câtă iluzie, atâta poezie dramatică", în timp ce teatrul de cunoaștere al lui Camil Petrescu pleacă, se știe, de la deviza „câtă luciditate atâta dramă"... Speculații inteligente, parafraze reușite, categorii tematice și estetice ce pot intra în discuție atunci când analizăm aceste piese scrise într-o epocă în care teatrul, în genere, își redefinește câmpul de acțiune și stilul. Să ne amintim că, în afară de Camil Petrescu care vrea să fundamenteze, în opoziție cu modelul I. L. Caragiale, un teatru de idei, alți dramaturgi vor să creeze farsa tragică și să reabiliteze melodrama. Tânărul Eugen Ionescu vede salvarea teatrului prin infuzia de metafizică în facila, desueta melodramă. De ce n-ar fi posibilă, în fond, și o intelectualizare a farsei, gen facil, gen frivol prin definiție? Subiect de meditație...

Cert este că, citit azi, teatrul lui Mihail Sebastian nu pare a fi nici farsă intelectualizată, nici comedie frivolă și nici nu pare a fi obsedat de motivul cunoașterii, cel puțin în sensul pe care îl are termenul în teatrul de idei din epocă. Tema esențială este mai aproape, cred, de ceea ce autorul numește într-un rând „o ieșire din singurătate". O temă, dar, existențială și morală pe care o aflăm și în epica și diaristica lui Sebastian, cititor asidu al lui Montaigne, spirit sceptic (un scepticism, am putea spune parafrazând pe G. Călinescu, pozitiv), uneori anxios, de cele mai multe ori dornic să cunoască pentru a putea înțelege. O singurătate, revin la acest motiv recurent în literatura și chiar în critica lui, înțeleasă ca o aventură a spiritului. Ieșirea din singurătate se traduce, în fapt, prin încercarea individului de a cunoaște fericirea. Fericirea este, într-adevăr, punctul de reper al acestor intelectuali care caută ceva ce nu găsesc, iar când găsesc, visul se destramă repede. Văzând dramele acestor personaje dezabuzate, am putea spune că fericirea se poate câștiga prin iubire. În toate circumstanțele din cele trei piese scrise de Mihail Sebastian, iubirea este motorul și filtrul acestor aspirații care încep, uneori se și termină, printr-o evaziune din real. Este tema din comedia sentimentală *Jocul de-a vacanța*. O comedie în care se râde puțin și se visează mult. Spațiul de desfășurare este ca în *Femei* sau *Accidentul* muntele purificator... La pensiunea Weber se întâlnesc în vacanță indivizi de vârste, profesiuni și mentalități diferite. Bogoiu este un flăcău tomnadic (50 de ani) care a pornit într-o lungă călătorie imaginară. Este modul lui de a evada din condiția de modest amploaiat strivit de dosare și umilit de șefi autoritari. O evadare într-o și printr-o reverie geografică. Alt personaj, Maiorul, așteaptă vești de afară și este iritat că radioul și telefonul nu funcționează. Madame Vintilă, femeie la 30 de ani, ușor vulgară și concupiscentă, așteaptă

scrisori care nu mai sosesc, în fine, un elev corigent la matematică, este îndrăgostit fără speranțe de Corina, o tânără misterioasă și inteligentă.

Mai este în această comunitate pestriță un personaj, Ștefan Valeriu, vechea noastră cunoștință din *Femei* și *Accidentul*. El circulă, în fapt, sub diverse identități în mai toate scrierile de ficțiune ale lui Mihail Sebastian. Este, de regulă, naratorul și cel care pune în mișcare și comentează actele eroilor. Ștefan este, aici, ca și în celelalte narațiuni, absent și lenevos. O lene justificată spiritual, ca formă de refuz a lumii mediocre în care trăiește 11 luni pe an. În cea de a 12-a vrea să uite totul. E forma lui de revoltă. O revoltă prin izolare și inerție. Face această teorie în dialogul cu Corina, femeie cultivată, amatoare de muzică și de lecturi. Ea citează din Baudelaire și admiră pe Mozart. Teoria lui Ștefan Valeriu, a cărei profesiune nu este aici dezvăluită, este că lenea și izolarea reprezintă libertatea de spirit și mijlocul lui de protecție. Natura, în imaginația lui, are valori terapeutice. Lângă un pom se simte mai puțin umilit: „Vezi, aveai dreptate când spuneai adineauri că sunt un om cumsecade. Da. Unsprezece luni pe an. Dar am și eu luna mea de libertate – și nu există decât o singură formă – supremă! – de libertate: lenea. Am și eu luna mea de lene. De la 1 august la 31. Și fac tot ce pot ca să n-o pierd. Dumneata te agiți, vorbești, repari telefoane, ești într-o veșnică mișcare, într-o veșnică așteptare. Eu stau, privesc, tac și nu aștept nimic... Dacă ai ști ce mare lucru este să nu aștepți nimic... Unsprezece luni pe an sunt și eu un om grăbit, un om crispat, un om care aleargă, care discută, care rezistă, dar după unsprezece luni mă duc undeva departe de oraș să iau lecții de lene de la piatra asta, de la copacul ăla. Uită-te la el. Nu ți se pare că e ceva împărătesc în indiferența lui? Totdeauna lângă un copac m-am simțit puțin umilit. Nemișcarea lui..."

Și pentru a pune în practică ideile despre terapia prin însingurare și atonie, strică telefonul și radioul, interzice difuzarea scrisorilor în pensiunea Weber, în fine, ascunde indicatoarele de pe șosea pentru ca autobuzul să nu oprească. Organizează, pe scurt, un joc în care intră până la urmă toți:

„jocul de-a vacanța" care, spune el, se mai cheamă și „jocul de-a uitarea" și „jocul de-a fericirea". Pensiunea Weber devine, astfel, o rezervație în care nu-i permis accesul civilizației. „Eu nu vreau să știu ora exactă. Și nu vreau să știu ce e azi, ce va fi mâine și ce a fost alaltăieri. Ce e azi? O zi cu soare. Mi-e de ajuns. Îmi face milă, zău, când vă văd cu ce disperare, cu ce panică vă agățați de tot ce ați lăsat dincolo, acasă, la București. Și, la drept vorbind, n-ați lăsat nimic. Ați adus totul cu voi: regrete, zâmbete, amoruri" – mai zice el. Jocul de-a vacanța se transformă în cazul Corina-Ștefan într-un joc al iubirii, deși scepticul, rousseauistul Ștefan declarase la început că „amorul nu intră în programul de vară" și că iubirea îi „tulbură sentimentul [...] de eternitate". Se îndrăgostește, cu toate acestea, de Corina, fată deșteaptă și, prin aceasta, „groaznică specie". Când Corina vorbește de concerte și citează din poeții moderni, Ștefan o admonestează, văzând în ea speța femeii intelectuale și sofisticate pe care, după toate aparențele, o detestă: „Ești plină de lecturi, de muzici, de idei; nu e nimic de făcut cu dumneata; mă întreb ce cauți aici; nu simți, nu vezi că ești prea deșteaptă pentru locurile astea somnoroase"...

Femeia deșteaptă și, prin aceasta, mistificată, primejdioasă, are însă alte opțiuni. Pentru a fi fericit, spune ea, nu este interzis să fii sensibil, să ai adică idei și să iubești muzica. „Asta e o superstiție născocită de un prost". Ea lăsase acasă „un fel de iubire" și este pe cale, acum, când jocul de-a uitarea prinde, să accepte alta, dar, în ultimul moment, se decide să părăsească nava de la pensiunea Werber. Logica ei amoroasă seamănă cu aceea a Mariei din *Femei* și a Monei din *Steaua fără nume*: ca să nu strice visul, fuge; ca să nu piardă sensul jocului de-a vacanța și să nu distrugă misterul lui, se întoarce la viața ei modestă de afară. Reveria frumoasă de la munte se încheie cu aceste propoziții: „Ștefan !... Lasă-mă să fiu necunoscuta care se rupe de lângă tine, pentru a se întoarce într-o viață de mister. Lasă-mă să fiu marea dansatoare, care douăzeci de zile, pe coverta unui vapor, s-a amuzat să treacă drept o mică fată sentimentală. Și tu... rămâi prințul meu de Galles..." Mai este o încheiere a acestei comedii, mai explicită: femeia intelectuală promite, romanțios,

să revină în ... vis. Căci visul este mai frumos și mai puternic... Cu alte vorbe, reveria, proiecția onirică, meditația sentimentală sunt mai trainice și mai la îndemâna acestor suflete dornice de împlinire și puritate, decât deșarta realitate. Un vis, totuși, din care eroina fuge „pentru ca să nu se sfârșească singur" – justifică ea lucrurile, părăsind scena pentru a reveni în viața reală.

Care este valoarea estetică a acestei comedii (să rămânem la precizarea făcută de autor!) în care se fac călătorii imaginare și se vorbește mult despre singurătate și fericire, despre o existență individuală „fără calendar", adică de o viață care să iasă din uniformitatea cotidiană?! Criticii literari au fost, am impresia, prea severi cu acest teatru scris cu abilitate și inteligență de un om cultivat, iar când au fost mai binevoitori (în epoca postbelică), i-au dat o interpretare mai degrabă sociologică. *Jocul de-a vacanța* este, în fond, un joc al spiritului combinativ, o „jucărea" pusă cu fantezie în scenă, cu dialoguri bune și o intrigă ingenioasă. Nu-i, evident, o mare piesă, dar este una care, interpretată bine, poate susține un spectacol în care comedia evoluează pe nesimțite spre teatrul liric și reveria melancolizantă. Ce se reține, la lectură, este schița unui personaj care, repet, circulă în mai toate scrierile lui Mihail Sebastian (Ștefan Valeriu), tip de *raisonneur* jumătate sceptic, jumătate visător. Ambele ipostaze evoluează pe un fond de revoltă mocnită față de mecanismele lumii moderne. Acestea nu-l împiedică însă să caute fericirea și să treacă din eșec în eșec. Al doilea personaj notabil este chiar *necunoscuta* care intră, după o fază de ostilitate, în acest joc al spiritului, Corina. E tipul femeii lucide, de condiție, se pare, modestă (își coase singură rochiile), cu un fond sentimental bogat și un spirit care trece ușor de la ironie la contemplație.

*

Tipologia sau, mai degrabă, schița ei, revine cu elemente ușor modificate și într-o intrigă nouă în *Steaua fără nume*. Apar aici și câteva personaje desprinse din lumea *Momentelor* lui Caragiale: șeful de gară care crește rațe și gâște în spațiul instituției și bagă mâna în casieria publică pentru a plăti cumpărăturile nevestei, apoi, Ichim, slujbașul umil și obedient, în fine, țăranul neștiutor și derutat care vrea să cumpere *belete* și este purtat de colo până colo de șeful de gară ca „proștii" din povestirea lui Rebreanu. Mai este Profesorul celibatar, lunatic, care descoperă prin calcul o stea necunoscută și trăiește, aproape mistic, în lumea cărților, ceea ce stârnește stupoarea indignată a șefului de gară: „Nu te mai lași de cărți, dom' profesor". Stupoarea cuprinde și lumea didactică locală, în frunte cu Domnișoara Cucu, personajul memorabil al literaturii lui Mihail Sebastian. Domnișoara Cucu este o fată bătrână, evident austeră, bănuitoare și ridicolă. Ea face poliție școlară, controlează gara, cinematograful și grădina publică, urmărind pe elevii care încalcă disciplina școlară. Competențele și rigorile ei morale se extind și asupra profesorilor. Când descoperă faptul că Profesorul Miroiu cumpără cărți și le studiază, este pur și simplu indignată. „Studiezi? [...] Și între timp elevii și elevele își fac de cap. Ce dezmăț! Ce perversitate! [...] când cineva – un profesor – dă douăzeci de mii de lei pentru o carte, asta nu e lucru curat"... Pentru a-și menține tenul, austera Domnișoara Cucu se spală cu lapte de castraveți și se ferește ca de ispitele diavolului de mijloacele depravate ale modernității. Un alt profesor, Udrea, poartă cu el o listă de subscripție pentru a cumpăra un corn englez necesar simfoniei pe care a compus-o. Toată existența lui este fixată pe această idee fixă...

În această lume vegetativă, plină de stereotipii, apare o necunoscută care provoacă inerțiile provinciale, fără a reuși însă să le schimbe. Necunoscuta (un personaj, iarăși, recurent în dramaturgia lui Sebastian) este „un animal de lux" și se cheamă Mona. Ea a fugit, într-un moment de revoltă, de Grig (om de lume, arogant și petrecăreț – un personaj care, iarăși, se repetă în scrierile lui Mihail Sebastian!) și de societatea în care se plictisește: „Mereu aceeași oameni, aceleași gesturi, aceleași cuvinte. Uneori îmi vine să urlu de plictiseală, de disperare. Pe urmă îmi trece. Uneori îmi vine o poftă nebună să trântesc ușa, să plec, să fug. Pe urmă îmi trece." Găzduită de profesorul Miroiu, ea descoperă, totuși, sensibilitatea lumii provinciale și este pe cale să-și schimbe modul de viață. Astrologul vorbește

despre steaua pe care o descoperise ca despre revelația unei mari iubiri. Pe această ambiguitate se sprijină toată simbolistica piesei. Discursul despre steaua necunoscută este, în fapt, un discurs îndrăgostit: „Sunt seri când tot cerul mi se pare pustiu, cu stele reci, moarte, într-un univers absurd, în care numai noi, în marea noastră singurătate ne zbatem pe o planetă de provincie, ca într-un târg în care nu curge apă, nu arde lumina și unde nu opresc trenurile rapide... Dar sunt seri când tot cerul foșnește de viață... când pe ultima stea, dacă asculți bine, auzi cum freamătă păduri și oceane – fantastice păduri și fantastice oceane – seri în care tot cerul e plin de semne și de chemări, ca și cum de pe o planetă pe alta, de pe o stea pe alta, ființe care nu s-au văzut niciodată, se caută, se presimt, se cheamă..."

Efectul este previzibil: cei doi se îndrăgostesc, ca eroii din *Divina comedie*, citind – nu aceeași carte – ci astrele. Intervine însă Domnișoara Cucu (reprezentanta inerției provinciale) și, mai ales, Grig – vocea demitizantă și pragmatică a lumii din care Mona vrea să evadeze – și reveria astrală și amoroasă se sfârșește. Ca și Corina din piesa anterioară, Mona nu are curajul de a merge mai departe, așa că discursul liric ce încheie mohorâta comedia provincială reîncepe.

Nici *Steaua fără nume* nu este o capodoperă, dar este o dramă sentimentală care place din câteva motive: este bine scrisă, are o desfășurare coerentă, cu treceri inspirate de la limbajul comediei caragialiene la limbajul teatrului liric (replici memorabile), în fine, două personaje se rețin, cum am semnalat deja: Domnișoara Cucu și Profesorul Miroiu. Ele întruchipează cele două laturi ale tipologiei provinciale: dimensiunea caricaturală (cu nota ei de tristețe, mediocritate și ridicol) și dimensiunea ascunsă, lirică, bovarică. Piesa lui Sebastian urmărește tocmai acest conflict care se închide, în cele din urmă, prin revenirea la condiția inițială. E vorba, dar, în *Steaua fără nume* de tragedia tăcută și de lirismul discret din inima acestei bălți a liniștii care este viața provinciei în imaginația literaturii române, de la Sadoveanu la Gib Mihăescu. Sebastian îl adaugă fantasma reveriei sentimentale, cum s-a putut observa.

*

Cu alt scenariu și cu altă tipologie, tema revine în *Ultima oră*. Mediul în care apar reveria și evaziunea lirică este, aici, gazetăria, lumea afacerilor și viața universitară. Discursul dramatic este mai acid și întreaga construcție a piesei (intrigă, caractere, limbajul eroilor) este fixată în chip mai pregnant în linia Caragiale. „Actorii" acestei lumi amestecate sunt distribuiți pe două paliere morale și intelectuale: un rechin de presă (Borcea) înconjurat de gazetari versatili (Ștefănescu, Pompiliu, Brănescu, Voicu), rude cu celebrul Caracudi; un alt rechin, cu mult mai puternic și mai decis, Bucșan, om de afaceri care cumpără tot, de la un tipograf incomod la un ministru al instrucțiunii corupt și slugarnic; în fine, în altă clasă morală și socială, un profesor de istorie veche, specialist în biografia lui Alexandru cel Mare, și o studentă pasionată până la fanatism de același Alexandru cel Mare, Magda Miu. Aceștia din urmă reîntrupează, cu minime diferențe de identitate, cuplul de visători care, am marcat de mai multe ori până acum, circula prin toată literatura lui Mihail Sebastian. Intriga piesei pare scoasă, programatic, din repertoriul comediei ușoare. Greșelile de tipar dintr-un articol publicat de lunatecul profesor de istorie în „Deșteptarea" (ziarul lui Borcea) provoacă tulburări și, prin ele, conflictul dintre aceste două lumi paralele. O intrigă ușoară și, la urmă, o farsă (termenul de *farsă* este aici potrivit, dacă prin el înțelegem nu facilitatea limbajului dramatic, ci complicația situațiilor și schimbarea fulgerătoare de planuri!), o farsă bine scrisă, cu replici ce se țin minte și cu o desfășurare, iarăși, bine ordonată, fără momente statice.

Un teatru de conversație, cum zice Cornelia Ștefănescu? Nu în chip decisiv. Dintre piesele lui Sebastian, *Ultima oră* are ritmul cel mai accelerat și, cum am spus mai înainte, situațiile se schimbă repede în acest scenariu în care satira se agită la parter, iar la etajul textului melancolizează lirismul. Un cuvânt greșit cules în articolul istoricului Andronic trezește suspiciunile lui Bucșan, crudul afacerist,

cinic inteligent, și de aici pornește acțiunea acestei farse în care eroii trec de la o stare la alta și își pun opiniile morale în slujba intereselor. Pe scenă intră, întâi, gazetarii care, la cererea directorului, schimbă pamfletul în odă și invers, apoi Directorul însuși (Borcea) care are convingerea (singura convingere fermă!) că „ideile omoară o gazetă". Borcea se lasă ușor cumpărat de Bucșan, ca și ministrul instrucțiunii. O comedie de moravuri în care intră fără să vrea inocentul Andronic, venit spre istorie prin Aristotel, un lunatic, și el, din familia lui Minoiu, pasionat de călătoriile lui Alexandru cel Mare. Este om de știință și, în fața agresiunii lui Bucșan și Borcea, se apără cu ideea că el caută adevărul. Numai că adevărul nu are nicio șansă în fața îmblânzitorului de lei Bucșan, cum singur își zice. Soluția o aduce Magda Miu, cea care îl „vede" pe Alexandru cel Mare, cum alții vând idei. Ea prinde sensul suspiciunii lui Bucșan, amenințat în veroasele lui afaceri cu cereale, și obține o neașteptată călătorie de studii, împreună cu Andronic, pe urmele himerei comune, Alexandru cel Mare.

Sfârșit în stil Caragiale (*pupat toți Piața Endependenței*!), dar cu altă morală în fabulă: părțile în conflict se despart, tipologiile nu se amestecă. Andronic, istoricul care crede în adevăr, și îndrăgostita, exaltata, fanatizata Magda pornesc în Asia pe urmele unui mit. „Sigur că nu înțelegi – spune ea unui gazetar care nu pricepe nimic din logica acestei iubiri spirituale care, în limbajul studentei, capătă accente senzuale... Sigur că nu înțelegi. Dar eu, sunt clipe – când îl văd foarte bine. Aș putea să-i vorbesc... Uite! suntem în iunie *(schimbare de voce),* 2, 3, 4 iunie 323. Nopți grele de vară în Asia. Corturile ard încă de soarele zilei. Patruzeci de mii de oameni dorm încinși, cu spada în mână, cu scutul la căpătâi. Un singur om veghează, sub stele albe, și printre stele, steaua lui, care încă n-a căzut. Are treizeci și trei de ani. A cucerit jumătate planetă și are mâinile pure. Mâini albe, lungi, tinere. În zori, va face un semn, și cei patruzeci de. mii de oameni se vor pune din nou în mișcare, să cuprindă cu armele cât pământ a rămas. în zori! Dar e încă noapte. Și steaua lui, care n-a căzut, va cădea. Apropie-te de el. Mâinile lui ard... Fruntea e caldă... Buzele sunt palide..."

Este limpede că Mihail Sebastian, care în proză jură pe modelul Proust, schimbă datele conflictului și stilul în piesele de teatru pe care le scrie. Este preocupat, aici, nu de dramele intelectuale ale omului modern, ci de sensibilitatea și dramele lui sentimentale, cultivând reveria, evaziunea, poezia naturii, pe scurt lirismul. Printr-o infuzie de sensibilitate și poezie, el încearcă să reabiliteze melodrama și chiar farsa carageliană. O experiență în bună parte reușită.

EUGEN SIMION

CUPRINS

Notă asupra volumului 5

JOCUL DE-A VACANȚA 7

STEAUA FĂRĂ NUME 123

INSULA 235

ULTIMA ORĂ 319

NOPȚI FĂRĂ LUNĂ 463

POTOPUL 537

CORESPONDENȚA 633

NOTE, COMENTARII ŞI VARIANTE 853

Postfață 1027

Tipărit la R. A. „Monitorul Oficial”